Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

श्री

सुधासंपित

शारंगधरकृतवैद्यकनो

ग्रंथ

सर्वजननीकसोटीनाहितनेसारु

अमदावाद मध्ये

रायपरमां आकाशेठनाकुवानी पोळमां

भाऊलाल अमीचंदे पोताना

छापखानामां छापी प्रगटकर्यो

छे

सने १८८५

संवत १९४२

ग्रंथनी मालकीसंबंधी स. १८६७ना २५ ना आक्ट

प्रमाणे रजीस्टर करावीछे

किंमत रु. ४)

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

For Private and Personal Use Only

ग्रंथनुं सुचीपत्ररुपना

सरवे स्वदेशी सुज्ञ पुरुषोने सुचना कारण के
आ अमुल्य समय उत्तम मनुष्यदेह पुर्व पुन्ये प्राप्त
थयो — ने पछे लचार विनो लरहसो लागीलय छे
तुं इंद्रीयो अंतःकर्णमां ज्ञान होय छे अन्ययोनीथी
उंचपद बेरसो दरजज्जो मनुष्यनो छे तेम छतां नडअ
वास्यकने अपंग हयाचीरोम व्याधीयो पुदगलमां
प्रगटथै प्राणीयोने परमपीडा करता रहे छे ते वी
च्यारो घणा ग्रंथोमां मोटा महर्षि ये मुकयां छे.
वीधाजेवो बंधु कोइ नथी तेमज व्याधी जेवो वे
री कोइ नथी केमके वस्तीमां वेरी होय तो वनमां सुख
मले वनमां वेरी तो वस्तीमां रहेवाय पण व्याधी
रुपी वेरी जेनी वासे वलग्यो तो पृथ्वीना पड उपर ते
प्राणीने ठरवानो ठाम रहेतो नथी — कारण हुकम
हुकम के जरनुं जोर जोवनने वे गणतो नथी रंक राज
न फीर लुंमादी सर्वे जेनी हकमां सेवाय कारण
सरपो कठोर यमथी अष्टधा नीर्दय सीदयो से घणी
सत्ता दयथी दोगुण रूप जेने वीशे रहेली — हेवा
वीकर वेरीने वश करवा तत्वातीत पुरुषोये वीच्यार
करी — रोगनां रुप जातीजेद लक्षण कारण रतु रोग
घ अगुवैर सरवे तपासी आचार्य औषधीयोने
ज्ञानसत्ताये खोलावी पंचागनां परीक्षज्ञणी —
औषधीयोग वीवीध वीभाग कर्तव्य क्रीया साध्य —
समय औषधमापे वय वीच्यार पथ्य प्रयोग ये स
रवेनो खुलासो लखेला प्राचीन पुर्वोये ग्रंथ र

येला छे ते ग्रंथ कठण ये संस्कृत भाषा अमीत थया
थी घणा भणेला लोको ये समजी सकाय येम नथी जेथी
सगळे भाषा जाण पर्यंतने भोलतां आवडे तेवा
ग्रंथ ज्ञान थाय छे. तेथी तपासीने सेहेर खंभायत-
ना नीवासी ज्ञाती ब्राह्मण उदीच्य रोणकीया वीसा
कृष्णगोत्रीना कुळमां कवीश्वर रेवाशंकर जयदे
करे परम परमार्थ जाणीने घणा ग्रंथोनुं अवलो-
कन करीने गुजराती भाषामां सुधासंग्रह नामे
ग्रंथ काव्यबंध छंदोबद्धना रूतोये युक्त करी अमु-
ल्य समयमां रची प्रगट करेलो ते प्राणी मात्रना उप-
योगनो छे. शरीरनुं आरोग्य सर्वना हीतनुं कारण
जणाय छे. कारण के जेवुं घणा प्रकार औषध
उपचारे मटे छे केसाध्य हैये जडीबुटी प्रयोगे
पृथक थाय छे तेमज रोगरूपी पीडा रागधामां सद्य
शक्तीवंत छे. परंतु ने पुर्वमां केरपेर जोग छे के पुर्व
पारकी पीडा मटाडे ये परीपुर्ण न थाय मारे न बांधा रो-
गना लक्षणथी व्याधी पर्ताय ते व्याधीना उपचा-
रे पीडा मटे छे तेथी सरवेने समजवा जेवो ग्रंथ छे
अन्य भाषामां रच्यो होय तो समजी सकाय नहीं
गद्यमां होय ते लक्षण औषध मोटे न थाय तेथी
व्याधीना रोगना परताय. परम गुरु प्राणी मात्रने
ग्रंथ छे आहारथी सुज्ञ पुरुष बतावनार जेथे. सो
कथी रूमयारीनार के. ग्रंथ गुरुये हीन पुरुषो उधो-
ग अर्थे उपचार करे छे तेमां होपर हुंम दर्दने थाय छे
तेनुं कारण अन्य भाषानुं आचरण छुं मुसकल छे

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

तेथी तेनुं नांणपणुं आरोग्यगती थयुं छे. ते वीषे
मुर्ष हतो वेरीघावी वैद्यनी कोई पुर्ष ग्रंथमां येश लख-
यौं छे ते वीषे श्लोक - पस्यत्स्यत्तकमुर्ण - येनकेना
पीवीरायेन - येनतेनप्रघातव्यं न ह्यात ह्यात्मपीध्य
ती - १ एनो अर्थ - कोई रोगीने सुख पवामाटे
कोई गृहस्थे वैरत्यागीवैद्यने करो उपचार पुछ्यो
तारे ते बोल्यो के आम करज्यो - गमे तेम आउनु सुण
लावी - गमे तेमां गस्वुं - गमे तेने आपवुं ते गमे-
तेम थशे - ह्यायमतायनारथी घणा लोक मारया-
जयछे ज्ञान होयतो कोईने चुमराहु नापडे ग्रंथ
नीपैदा थवे सर्वनुं साडु थयुं छे ये यात स्थतसीद्ध छे
तेवुं धारीने माऊला ऊमीयें दत्ता - कंपुसर पर्ग-
णानु गाम रडवारीअं रतेनावासी गृहस्थ रोड भा
यता रा - बापु लाउमीग लाले पोताना पैसा खरची
सर्वने रास्ती कीमते पुस्तक मळी सकवामाटे ग्रंथ छ-
पाबा आदर कर्यो - ते पारता जांणीने कथीना रहीन
व गाम रणुंनानीवासी लर - मोतीराम कशीरा
म तथा गाम बोकशीना पंड्या मुगऊ लाठकोर
बरांभे वीलाग राखी आ ग्रंथ छपाव्यो छे ते थी
तामणी सरभो छे - आये ग्रंथ वांचेथी भरयेलो
धंम भरकेनही अने वीतने अती आनंद अने हि
त उपजयेत्यी अनेक प्रकारनी कीया आं आवेनेथी-
वीलसीछे कारण के घणा ग्रंथो घणा पुर्षोनी सेवा
थी ले ले पदारथ प्राप्त थयेला ते सरवे पुस्तक रूपी
पेटीमां भरयो छे पण वीपीक्षण वैद्य पोते संगी-

For Private and Personal Use Only

पांग पांचीने समजीजयो. आ ग्रंथनी रीति
पुर्ण रेषी तर्त प्रसंनथशे. भीथ्या हलीने थाय
ते तेनुं मन जाणे. ग्रंथनी गुण नाम प्रमाणे
पुरण छे येन ॥ १ ॥

१ इन्वीश्वर रेयारोडर न
परीक्षर.

रेवाशंकरकृत सुधासंगीत वैद्यशास्त्रनो ग्रंथ.

श्रीगणेशायनमः ॥ श्रीगुरुभ्योनमः ॥ अथ
वैद्यशास्त्रनां ग्रंथ गुजराती भाषामां काव्य
बंध, सकळ संस्कृत ग्रंथोनुं मंथन करीने, अ
र्थ लक्षण उपचार युक्त सरवेने समजाय ए
वो, नामे सुधासंगीत ग्रंथ, वासी अमलातन
ना ब्राह्मण उदिच्य टोळकीया नामे कवी रेवा
शंकर जयशंकर कृत्य ते लख्यो छे ॥

अथ मंगळाचरण १

वंदुं ते गुरुचरणकमळ प्रीतमां धारी, सांग सकळ
वीद्यानां पोथ्ये अर्थी करी, पूरण ब्रह्म सनातन ज्य
पदसो जगमां, जेनो जसना मई सके जगतीस्थ
ळमां ॥ १ ॥ सोहं शब्दातीत न थी अबगा तेने,
सचराचरनां कारण स्वाधीन छे जेने, पण वे नाम ज
येना सेअघ अंधाउ, तेवा गुरुने छे संतत वंदन मुज ॥ २

अथ ग्रंथनुं कारण २

कारण ग्रंथ कर्यानुं ते वरणुं हावे, श्रवण कर्या
थी सुज्ञोना मनमां लावे ॥ १ ॥ लउ जांणी ज

नीतानंनदे मुनइरसहीने॰ सरवेश्वरीने सां
प्यो जांह्य जणे ग्रहीने॰ ॥२॥ लवतारणीनी
लायसहीत करतां लक्षी॰ कीशोरवयमां प्रगट
थै कवीतारीत्की॰ ॥३॥ सुसाधन करवुं हवीम
नसाधारी॰ ग्रंथरच्या ऊपर ऊरमां आदरलान
री॰ ॥४॥ सभज्ञाव्युं मे सोधकरी प्रेंथगमननें
रोगरीपुपीडे छे आळान्न ननने॰ ॥५॥ सगांस
बंधीधन ऐनत्यसरवे होये॰ देरी जसेने व्या
धी तनमांथी तो ह्ये॰ ॥६॥ देवलुपनीयाक धरे
नेजण थाओ॰ थेक औरीधीयो हरीही देखे टाओ॰
॥७॥ मारये सोधकरीने ग्रंथ घणा लेया॰ ने कर
तां मुनीयोये नमारा जोह्या॰ ॥८॥ लुभतणो
लय वीरस्थिं लरशाके लाग्यो॰ गीर्वाणीना ग्रंथ म
थन करवा लाग्यो॰ ॥९॥ आयुर्वेद हवा तणो सर
स्युलारी॰ मरछ थोथै सागरमां कजकीमारी॰ ॥१०॥
जांत्ये जेपकरी जोगी ऊपर आव्यो॰ सोधकरीने
सर्व सुधासंग्पीत् लाव्यो॰ ॥११॥ तेलरचाने तवअ
तरमांधारी॰ पासेराजी पांमे सुभ नरनेनारी॰ ॥
१२॥ तपरी करतां लागे सौ धीतत्व घाणुं॰ नाम
सुधासंग्पीतनीरस्यु आग्रंथ तणुं॰ ॥१३॥ प्रथम

मपरीक्षाच्यारथी लक्षणऊपज्यारो॰ नीदानजीरम्यां
सोयकरीगुरुथीसारो॰ ॥४॥ पुरणथावाश्वहेली
योनीअलीलाशा॰ गुरुयोग्रंथवीच्यारीगुनराती
लरीआ॰ ॥५॥ ज्ञानघणुंनेजेमांश्रम थोडेथोडे॰
वास्योथायतेमसकुयानो घोडो॰ ॥६॥ तेथी हुं
रोजीनेहदीनयेहेसु॰ शाणासमजेतेसाधनसौ
थीपेहेलुं॰ ॥७॥ तनतनयानेतर्तज्ञानआथी
थाये॰ ॥ ग्रंथग्रंथथीरोगनजोवरत्योजनये॰ ॥८॥
सहुसेतुनेसेहेरजताव्युछेसीधुं॰ मदीवलो॰
वीमांजणमेजरीदीधुं॰ ॥९॥ परमारथनेकाज
ज्योपुरुशारथकीधु॰ ग्रंथतणुंजाणरेपारोंकर
दीधुं॰

अथग्रंथलागआरहा ग्रंथोथी॰
आग्रंथकर्योछे॰ ३
छंद झुलणा॰

वैद्यवीनोदने॰ [1] वैद्यजीवन॰ [2] लस्यो तेम॰ वैद्यामृत [3]
रद॰ त्वरीयो॰ [4] योगचींतामणी॰ [5] चेंडु॰ [6] पारदहीरीन॰ [7]
योगतरंगीणी॰ [8] माधवरीयो॰ ॥१॥ सर्वसंग्रह [9]
रोतत्क्षोही॰ [10] सुश्रुत॰ [11] हरीत॰ [12] आत्रे॰ [13] योगेश्वर॰ [14]
तत्वतेनुं॰ शार्ंगधरनाथी॰ [15] पथीसंग्रह॰ [16] रसमंजरी॰

 सुधासंयोग वैद्यशास्त्र ग्रंथः

शुद्ध, सारंगधर, नामजेनुं, ॥२॥ वल्लवैद्यने,
पिकहस्ती, गुणयोग, लावेप्रकारी, नालागर्धरीयो,
योगश्चानंदने मुख्य, मानोरमा, वैद्यरहस्य, ने
युक्तकरीयो, ॥३॥ योगरीन, येहमां, रुने दत्,
महि, ग्रंथपयवीरीनुंतत्वकरीयुं, सोकहितका
रणे रसी करेघामयी तेसुधासंयोगतेसर्वनरीयुं

अथ प्रथमाध्यायः

॥ दोरो ॥ ॥ अक्षर धामधीरीथी अक्ष
र प्रगट्यो येह, त्यारलेहतेनाथेओ भावनवर्ण
वीवेक, ॥१॥ तेरीतेसंधीकरी थीरांत, अ
पार, लेखपरंत तेपढी समजेसोसंसार,
॥२॥ वर्ष घणांनीवारता नाव्युंकेतवलार,
मीत्रतणाउरमांवरी तर्तकरे ऊंधकार, ॥३॥
स्वरूपअक्षरसत्यनुं, नवठय्यर्थलगार, गडे
समेसोहृदयमां, लेरीघरेनौलार, ॥४॥ अ
क्षरउत्तलवकरया, नलवासौनुंकाम, रयारी
करतेहनेप्रीत्येकरेप्रणाम, ॥५॥ चैयाकरणी
पुरोते लेखेसरल्यायेह, लारयालांगणेसीक
पण नमाणेकारणलेह, ॥६॥ सोधकरतायेस
मजया, स्थानजलावनोभोज, अर्थेहोयेयेउ

सोनमडंटानोंतोल. गुणा लाख्यामां लाखे.
पासुं. मांनेमतीनोंमंद. गींगोगोभरडेखवा.
मांडे यांडोडुं. ॥२०॥ ॥ टीका. ॥ गींगोडुंजी
येडुनत्यनो नमरोते दुगंधीउपर जेसे. छा
णनागोळामां ढेयाळीने अवगेपगेढेडीनेडेलतो
पाछेपगले हीडे येम मुर्ख होय तेनी रीत्य वींच्य
थीवीपरीत्य होय ये दृष्टांत छे.

अथ मध्य प्रधान्यरीक्षा. ५

छंद उंद्रवीजे. ॥ ॥ अंडुनीनेणयेरवीगु.
णनाढडु चंदनतेहुताणापगस्याछे. चार तीथी
गतमासऋतु दीनमांनमगे येड जोतस शाछन्यों
वीयंगणीत गतीसहीत. तोंवरणेनीपुरीप्र.
लुतांछे. नुल्लाजेनी रेखारीड पुख्यगमतां
मंधेनगजर्छना॥२१॥ ॥ टीका ॥ रीतीभा
सरभीसर्वने. डाहापणसोजेवीरी. सुखडगे
नैमापथी जेसमजेज्योतीरी.॥२१॥ प्रीत्य पर
स्पर वैरता. छडीवीरीयवीवेड. जनमएनी
जाणते. आंआनगमांयेड.॥२२॥ ॥ इती
गणीतप्रधान.॥

अथ वैद्यशीक्षा मुख्यमुख. ६

हरेकुपुरुष स्वातणमेतेनरमां - करतव्यतानुं
कारण छेजेनाकरमां ॥ १ ॥ वणवायायेजे ज
गतमांनीनाडी - रोगहीयानीक्षणरीपुपरजी
कुडी ॥ २ ॥ पांन - कुख - कण - मुख - त्वचा - ने
जीभ - तणारीडूगुणसमजोपोत्य करीनेश्रम
घणा ॥ ३ ॥ उपरोगनां कारण लक्षणतेवर-
ती - औषधीयो भेगवीयोगुण अनुसरती -
॥ ४ ॥ आमकरवाथी आजनतेयारी ढुवु - आ
गहडीपर आसमये औषध जावुं - ॥ ५ ॥ व-
घने - चलन - वगीभीश्रीत दीनमापेलहु - प-
थ्या पथ्य रतु परजीने रीत्य कहु - ॥ ६ ॥ कष्ट
साध्य - ने साध्य - असाध्य - थयोजाण - तेवज
थी गइथेइ नगोजावी ताणेनाज ॥ यत्रीकरीत्की
आकर्षणने ऊपजवे - हवथकी स्वातण होदोइ
स्थावे - ॥ ८ ॥ वद्धपुरुषनेयेयोबनपरनुं आपे - य
यातने वीत्युतुरीरुकूतणाथापे - ॥ ९ ॥ अवगु-
सयगु करवानु जम छे कमां - सोधीतर्तसुधाकठ
वीशाछे तेमां - ॥ १० ॥ येकपडीकेपेटतणामगने-
तांणे - भीजे आंतरडां जाइार मुखमांआंणे ॥ ११ ॥
रीतथा जगजनेऔषधनु मुखमांपडे तोजतरी-

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir
For Private and Personal Use Only

रीकतणी जाह्यरडाहडे ॥ १२ ॥ थायनपुंसक
पांचपडीकामां प्राणी ॥ जोयन रहे ने तेज सडण नां
जेतांणी ॥ १३ ॥ जने ज्वरो ओरोथयी पुरण
उद्यो ॥ चतुरमां ना रहे वादयो थयो पायो ॥ १४ ॥ प्रा
णपलकमां नारी कहे ने येरधरे ॥ सरवे सत्ता वैद्य
वीसारदमांह्य ठरे ॥ १५ ॥ समा प्रमांणे रात्की रे
हछे सो तेमां ॥ पण बीजु वीद्या करतां जण छेहमां
॥ १६ ॥ क्षणलंगुर देह इर्गंद स्वातां तत्जडे वैद
तणी वीद्यानूं पलपलकां मपडे ॥ १७ ॥ जम च
रुमांथी लघु अक्षर मोहोटा लागे ॥ देवे दुध आपेलुं
तेली रीकडे रागे ॥ १८ ॥ युवा अवस्था स्वेत करी क
रमैथाये ॥ नगमे शोने पण देवे ना दुध ल्यूए ॥ १९ ॥
धै फडने करगरतां ते संकटकापे ॥ येक पलकमां पक्षितत
णुं यौवन आपे ॥ २० ॥ दुष्टदर्द करी ताणुंनी रमुकस
ओने करतां जमसर जानां जेसोय्य नरहछे करतां
॥ २१ ॥ तेजने चतुर चीडी मुछ कना साह्य मुलागे ॥ रो
गदेयो पांच पलकमां ते रागे ॥ २२ ॥ गांडु रस
गीडेमरा रगवा अतलीवा जो ॥ दसडग दुनीयां
नानी जाथ राजो ॥ २३ ॥ रोमरगेनै तो व्यारथी ज
रीक्यां थी ॥ वैद्यमगतो ना राकडे रगरहेने तांथी ॥ २४

अनंतरसत्त्रीजगकेनुकुंस्येमलाणुं. तेन पदक-
मांतांणीलेतरवास्यताणुं ॥ २ ॥ सर्वधातुने
जायअतयडोल्नेनांणीं. तेनेनामेकरीनांजेरी
लणपांणी ॥ २७ ॥ जेदीवरोल्नेकेलागरअौरा
यजांयो ल्लुदोपाडेतर्तशरीरतणोसांधो ॥ २८ ॥
गर्लगीदरनांपरणीनेपीआपाडे. येकुपडीकेतेतां
णीआह्मरकूडे ॥ २९ ॥ चणरोस्त्रेवीर्यवासण
धातुरूपे. आह्मररहीनेपेरतणीग्रंथीतोडे. रुप
॥ मुक्तकरावेमनमणतांव्याधीजरथी. आदेसो
मुडावेछेजनमनाकरथी ॥ ३० ॥ ज्यतोसे आ-
लीनेसर्पतणोलारो. येपरीथीउपाडीदेरेस्य
णपारो ॥ ३१ ॥ रोकसमजेनेनेसरआवरमुजे
येपाणीमांपावकसंताडीराजे ॥ ३२ ॥ योगजता
वीसौनेउीयमेवणगाजा. येकरसायननीपुरुषे
सोरस्ता कूजा ॥ ३३ ॥ सर्वशीरोमणरसदवी-
धापरउीपकरी. देल्नेवसवीर्येवस्तुंनरनेनारी
॥ ३४ ॥ केहवुं लेशनथी केमेमुलस्वारथेनूं. डोस-
मजे तो डामकरेपरमारथनुं ॥ ३५ ॥ धूलपाणुछे
वेदसकगकेछेजेने. रोगसरीजोजांणरीपुछे ज-
नतेने ॥ ३६ ॥ अमपडेनी समजावेपुस्तक यो

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

धीन प्रवीणथान्योग्रंथेसहगुरुनेसोधीनाउ३।
फगणांतनीयांजन्मधरीजदयापेंथेगर्भपात
वणसौ ७ पप्रकारनस्याग्रंथेनाउदाभीजे वीद्या
सर्वलणेतारे थवे थेकुप्रकारलणेलो आश्र
थेआवे ॥ ७ ॥ लगीयुसत्वसमेटी ग्रंथवीरो
न घणुं पासेराख्येथोरो रसाणअंगतणुं ॥
८॥ केहे रेवारिकर करनेडी आशालस्यो स्वदे
रीयोसमजासाउ मेंआंभ कर्यो ॥ ९॥ ईती
वैद्यवीद्याभुगमुख्य ॥

अथ कणरलहीजे

जेवीधीपांकाहोयतो कहोनमोरेमीत स्व
गुसमजायेनहीं कणगतीवीपरीतना ॥१॥ क
रीहोयेकर्ममां रगनामुंकेरोग लावीथावा
देनहीं जांणवेद्यनोजेगना ॥२॥ जेवोगुरुजे
नेमणे तेवुकारजथाय दघदोरडीआमणजु
करीनाजेथाय ॥३॥ अनुजमजांणीसके तो
थायेसवीकाज सुतरतंतुराखथी रहेजांघ्यो
गजराज ॥४॥ रेवारसीकनीसाहयथी नहीं
कोपरकीवमीरी तेनेदेहपजावगी करनथी
कोहीरीनापरा अंतमरेतेअमरथी देहधरी

For Private and Personal Use Only

तांडुयन॰ गहमुंडीगाह्यलकरे॰ कायाकरवाकण

॥८॥ अरकवेरीघारीथकी थायनकोनुं काम॰

ओरीयकरता आणपी॰ तेकेलोकतमांमनाकी

कणभणेथीचालणे कणेकारन्ययाय॰ रेवाराक

मनुरानें वैद्यालसरुगायन॰ ॥८॥ इतीकालसी

अथ हुतपरीक्षा वैद्यनेस्थानी·८

ॐ हमहनग्रह ॥ ॥सुवेरीघारीपरुपहा॰

रीयाहुनमां आहरयाग्रोयंयणपाग्रो हीत

मनमां॰ ॥१॥ वीनोहयापी नेनीस्पापीगीत

लोग्रो सबेलरास्त्रे सहलाषणीनें परनेग्रो॰

॥२॥ भागीनीरपीये ना वैद्यकनेन्हईं॰ नमनक

रीले जेसे आननसुभहाईं॰ ॥३॥ वीनयकरी

नेयात हरहनी सोचरणे मरयासरपो योग म

क्याहतापरणे॰ ॥४॥ प्रीयपरमारथकारकसोमपे

नीसेया॰ तोमनमांसमझो आव्यो ईन्कत्यप

या॰ ॥५॥ रेवारीकमां लक्षनथी परती मेसी॰

प्रथमपरीक्षा हुतथकी करवी पूछी॰ ॥६॥ इती

क्षाराहुतनीपरीक्षा॰ ॥

अथ अग्नल हुतनी परीक्षा·९

मलीनयस्त्रे मंहरीरीरनेपाणो दीनहीनदीस्या

यीशक्ती दुष्टाणो ॥१॥ मुद्रुमधीर हे मुद लाख-
णीमरमोणो आमीरीहानीरीरमुडीतपरझेझा
णो ॥२॥ डीहरी अंतरस्यासलरेलो हेरोतो-
लो बनलांमे मंदिरमांमुमनेथोतो ॥३॥ मोज्य
लरेलो सोलीतयसुमसयाणो मयघोमुरू-
ल हूतमणे ये हरहाणो ॥४॥ अपलसआपेम-
नसतापे मेपूरया आव्योनमडे र्गल्लत्यने औ-
षधकरवा ॥ पांरेवारफेने हुततएगुआननरसमा
तो हरसे सांयेध हृशो व्याधीयसमा ॥५॥ परीक्षा

अथ. दृष्टी परीक्षा. १०

दृष्टीसपाधकृतमरूदृहे शरीरयनों स्याहसुगंधी
परमेयवतेसर्वबनो ॥१॥ धातीत्यदनेगुससां
लणे हरआले हतेमण दृष्टीसुंझेयरएणेपासेनार
सहून हरेसंडरनेनाडाहारथाये यर्मयागीयुमां
हीपा परमायेनाउ ॥ सुमझारकूबमसमयम
घतणीवृष्टी रेयालीमिडनेन्वेपु हहूडरीन्दृष्टीना

अथ स्पर्शपरीक्षा. ११

मासमेहनेयर्मवीडारपणेथाये रीतणडीमन
होमणभरछरसमझायेन ॥१॥ अपन्नपाणु
हस्ञपरव्याधीहेना समझीलेरसहायनय-

गारयपरशोतेनाः ॥२॥ केस्यानकमांकष्ट उआ
पथीहुजे करवोतेऊपचार लक्षीनालीकुमेनाऊ
रेवापुर्षनेस्पर्शीचनीतालुंवेणे करवोरोगनीघां
नलीरीकुसमजेतेणेः ॥४॥

अथ त्वाधरणपरीक्षा १२

जनीप्रकृती पोतानी सरचेजोलेः कारण मुग
यचेलुतेपडदोजोलेः ॥१॥ कीमत्यसाध्ये अने
रीयजाचुमनचारे चापेकीमत्यवैद्दताणपेगमां
ताहोरेः ॥२॥ पागेपथ्यकढ्याथीअर्थीडीपुर्णचं
द तोदरदीनीरगरगमांथीरोगमटेः ॥३॥ सा
ध्य दरदथीसुस्थीयाचानूंसमजायेः उपरोगनुंला
घणलेवुदरसायेः ॥४॥ स्वासनमाये जाठेग
गसुवांनेजोजे मनघलरायेसुजाणमांमुस्तक
डोलेः ॥५॥ शब्दलगनेकावे अंसुआणगीतां
रेवाजयेनेतेप्राणीपीयुषपीत्तांनाः ॥६॥

अथ रोलशकुनपरीक्षा १३

गायसवत्सीयंचणवनीतासुतसाथ्येः धोतर
वकने सुरेशअंचरीकाथ्येः ॥१॥ कमलगंध
मर कुंवारकाआवेस्कामीः वीणासाथ्यवनेचो
नरत्नोत्यनपांमीः ॥२॥ अनपोरलुआमीथी

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

नेपायडधमतों मधुरवाळ्णू बरीपुळग स-
जलमतोंनाा३ाा रेचारसीहनेसमरीअग्नुन्ने
न्नये पांमेधनयांमेहुमनेसुभीयोथायेनाा४ा

अथ माडारीगुडनपरीक्षा.१४

दंतवनोगळ मोंदीमहिषीह्यमोडो- वीधवा
वनीता धणडन्यायेवरघोडो-ाा१ाा तक्र ते-
लनेसनमुखसन्याडांनहूर- वीडपव्यसनी
नगुयोगीनहिनभरा-ाा२ाा स्यानडवेसनमुख
नेमरहसीणलुंडेपेरवगोवेन्नेपगलुजाह्यर
मुडे-ाा३ाा रेचारणेनारोगगयेरीगुडनाधरणे-
मरचोमाडोतेव्याधीथीमुधोवरणे-ाा४ाा

अथसाराचैद्यनीपरीक्षा १५

गुरुकृपायेग्रंथ[1]लणेजो गुण[2]चाणो- दवा स-
मृथन्नेर[3] हरीनमनेदागो-ाा१ाा कीयाहु[4]शळ
ने पर[5]मदयाळु नीर[6]व्याधी- दी[7]लवथायपां
मेनाअंतरआंधी-ाा२ाा हमचो[8]हथ सुधा[9]स-
मसीद्धीरहीजेने- डो[10]नवपोतेथीन्य थर्म[?]धीरपे
तेने-ाा३ाा अनाण[12]स्युनेओौषधी पडव्या[13]मांपुरो
गरी[14]मने चरनुं औरोधदेवास्युरो-ाा४ाा डपे दर-
रीवैद्यवीराम व्याधी[15]ग्रस्तो- जांणेहाथ्य अ-

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

नत रसायन नोरस्तोन॥१॥ वध नती रतु
रोग लही उपचार करे. पथ्यापथ्य समस्तपी
च्यारी पाय धरेनाद्॥ साध्य असाध्य सुसा
ध्यपणुं वरतीनें गेन पछी सलक्षण वंतलोरी
ढुगरने ताणेना३॥ नासे रखी केवानरथी दुष्ट
घणां न रेवारसी केवरण्यां लक्षण वैद्यतणां न

अथ वेशधारी वैद्यनां लक्षण.

नवकानां १६

घणवीद्याथी चस्तु न आवे करतेने न थी धयेलु
सद्गुरुनुं सगपण जेने न१॥ कुई कुरोगने केइ
अयम उपचार करे न लक्षणनां के पासव पकडी
प्राण हरेन॥२॥ धनधुतारा केथि कीधो करमां धा
रे न ज्ञानवीना तेगरीबनां घर केमारेन॥३॥ धीरी
पाव कने वजू थई हुंमके थातां न तेथी लाभ घणुं
राजनुं औरधिआतां न॥४॥ पाछ ज्यपी ज्ञान ग
मेसु तुने जेहुन पापी औरथ प्रेत शरीर वीशे पेठुं
॥५॥ ज्यम लेणे नही के हेयाने अक्षर मुतो न रेवा
केयाव्यर्थ करे यमना दुतोन॥६॥

अथ साध्यचानां साधन परीक्षा १७

छंद कुंड लीयोन॥ ॥सुजथाया ये साधनो

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

चरणेपीमुंघोतांह्य सरसवैद्यने, साध्यगंद,
र्यरिछीश्रोरोगीनंह्य र्यरछीश्रोरोगीनंह्य श्र
नुकुंगनरेह्पासे घरचवैद्यवर्तेगढी पथ्य
पाळे मुलयासे रेयारसीकनुंररंग- योगश्राजे
होयकुनवा- तवलंगो मनमांह्य सांधनोये सु
भयावानारा॥

अथ नाडीपरीक्षा.१८

दुउपीरतना॥ ॥ हलानीओजेकरे नमणीनर
नीजेय- अंगुठानामूळमां करेपरीक्षाडोय- करेप
रीक्षाडोय देहनु दूःखसुझलांणे- वात पीत कफ
कोप थकी दूःखथयुप्रमांणे- नीश्चणरावीमंन
रेया दूःसुदूःखकेवुं- नाडी करीनीरखांण- कु
शदंपती कुंवुं- ॥१॥ यांडी यातुतीव्रपीत- कफ
नीमंदलसार- त्रणहोरारोक्येथतां- सनीपातनी
रयार- सनीपातनीरयार- वीडणश्रीवेगेयाले- सुख
करसपांन- पंथ यमपुरनां आले- यातु श्रूढीडी
रमंद- अमीतनाडीसुखकारी- रेयात्रीहोरी वा
तपीत कफ कोपीतलारी- गपण कांमलयलुख
नी- जणसुखीव्रमीस्थीर- सर्पलगोगतवा
तनी- ज्वरनीगतघंलीर- ज्वरनीगतघंली

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

२ फरशी अफरशी थाये. वीशम वेगी होय
नाड्य. लांण्यजुय संगपगाये. रेचारसीफने
रुमरी व्याधीने वरती पेहलो. दस्त औषध घणी
पाय. वेगरा जीनेवेहलो ॥३॥

अथ मुत्र परीक्षा. १९

प्रात समय कासाने वासण मुत्रमहनर नुलरी
ये. तेलबीदु तेमां नांखीने. रक्तथ्य थय सुज
उपरीये. लीलु सीत वायु पीत पीतु. धोलु
धीकणु कफधरीये. कसुउकलनेरक्तरेवातो
त्री दोष कह्या करीये ॥१॥ तेलनांपता पश्च
रांस भणी. यमराजरे सुखथारी. सर्पसीफ
दरारश्ची कुरमे. कुंडर हर्षे हर्नरी. लद्मांजी
दुवे हफबाहले. चरेमण कडीण अर्धीकषा
से. रेवातीसारे ऋनीज उपायी. औरोघ
सेव्येसुखथारो ॥२॥

अथ मणज्ञांन परीक्षा. २०

योपाई रत. ॥ ॥ नाडकपयपगडस्तकां
त्रणेरीत गथाय. शुकन प्रगटेरीरीमां. ते
नरनेपुरनय ॥१॥ कांती प्रतापेलालहीन
जोस्ये कोधअनंत. कमहीनामां छापीये

नीश्चेनरनां अंत ॥२॥ अंगउपगतलंगनरू ॥
जनवरत्युनवजनय ॥ स्याहसुगंधीनवलाहू ॥
पक्षेतेहपमाय ॥३॥ शमस्येहथी हीनरेहू ॥
वामस्यरनवजनय. त्रएयमासमांत्यारते.
सुरसुतआगमथाय ॥४॥ अनउदिहडनेऔभ
नु. नरेहेतनमांज्यान. पांचसातडेदशदीने
॥ वासत्नरेरोमरीशांन ॥४॥ अवणिअक्षीथि
धरेहे ॥ हृदयडुंधनेस्याश ॥ सुधासींचतां
मुडज्यो ॥ तेउगरवानीआश ॥५॥ डडजने
डंधेडठने ॥ रेहेमुजज्यांथीवीडशी ॥ रेवारन
सीडराच्येजस्ये ॥ नेसुरसुतनेपाशी ॥६॥

अथ पंचपरीक्षालीख्यते. २१

जगसोंजेहे श्रा जचरी ॥ तोंजथेजनतेह ॥
पंचडहेपडशेवपु ॥ तेमांनहींसंदेह ॥१॥

अथ गृह परीक्षा. २२

नजगामहागृहहोयतों ॥ नहीउगस्यानीआ
श ॥ औरोधहरीनेराजयो ॥ धस्चिरूपर वीन
स्याश. ॥

अथ व्याधीवाळा पूर्षने उपदेश

दुर्बानु. २३

रागसोरट् पद्धरतन ॥ ॥ प्रगस्योपंजेरोग
लोगसंजोगनलावे ॥ दीनदीनदुःखीयोदे
ह ॥ नेहथुनींद्रनआवे ॥ रागरंगनेतांन
मांनमर्यादनजांणे ॥ चाल्यचपणतादीनदी
नदेहारप्रमांणे ॥ सुतवीतरांमानेसदन ॥
मोहीमणेआडंबरथी ॥ गयोदुःखेदेहनवमणे
॥ रेवाअन्ननेडोपायथी ॥१॥ दुःखीयोथाये
देह ॥ मेहमोतीपरकरीये ॥ आडीनराखीअं
ड ॥ अंगनेओरीयधकरीये ॥ कांमहांमनेठांम
मोह्यआपेसुखथाये ॥ तदपीडरीयेतर्तदुःख
दावानलनये ॥ नम्यापछीनरीनलहीं ॥ पाप
पीडासगपणघरे ॥ रेवानैण्यतालेजूआं ॥
मणीतेकरीनथमेरे ॥२॥ मनरो हारा हांम
ठांमपणजोखमनशे ॥ टगरो हुनां होरा कांस
ह्यानीकुजरी ॥ पुत्रवीतनयपोशाल ॥ वीधि
वाणीनेपाडी ॥ मनोआपतांसुलगायगनर
पनेगाडी ॥ ओरीयधडोरीवांकुरी ॥ रोवासं मन
गुरीधथी ॥ रेवानथीनीरमांणपर ॥ आनु
सगपणलवथी ॥३॥ चोपईवृत् ॥
लाजगमावीनाजवी ॥ न्यमआनुगमांसा

ज्य ॥ धाम गये छे तेनी ॥ समजुतु सुंदर राज्य ॥

अथ देव गुण-२४

छंद ललीत ॥ ॥ प्रगट्यो थई धांय कर्मनी
जांच्य ते वज्रे सेतु धर्मनी ॥१॥ अमर ईच्छ-
ता ग्रसीना डुंगी ते तुने वीरासेन्यमां मन-
जी ॥२॥ सर्वसाधनो ये थडी जने ज्ञान
ईंद्रीयो अर्पियो तने ॥३॥ पीरस्यवास
ना ते करीपरी तत्व आगमी समरत्यशीन
करी ॥४॥ जन्ममृत्युनी जगदुररो ज्ञा
जनण वज्रे कर्मपुरशो ॥५॥ नीतीमान
त्यो रुंरा जेरडी मुक्तथैशातु त्रेणयरण थ
डी ॥६॥ वीरीयवासना मत्स्यमाणयमां
अंचजो लम्यो अपार माणयमां ॥७॥ धर्म
अर्थने काम मोक्षना पंथना जडे ये तनुव
ना ॥८॥ जत्न जगवी राज्य ते वज्रे नवां
मे वासना मुज ये वज्रे ॥९॥ कल्प दयात
पे नामना मजी येत्य ये जरो पलकमां पडी
॥१०॥ ये अपक्व छे कुलक्षायनो आशीरा
रोनरु अल्पछाद्यनो ॥११॥ देवन ये स
दा ने नथी रही देव ये रेवारोक्रे करी ॥१२॥

अथ. च्यार जांण्यो देहधर्मनी. २५

दोरो. ॥ ॥ अंडज[1]. स्वेदज[2]. उद्भीज[3]
ज. जरायुज[4]. अे च्यार. रेवाल रुडे गण्ला
गवा. आमनुं षाअवतार. ॥१

अथ वनस्पतीना भारनुं प्रमांण. २६

छंद मनहर. ॥ ॥ छ रुरोजवने छ वा-
ल रतीरहनरछोड येकनाचीनुं होयेक
भार गणना करी. देवी छे अराढ भार तेनी
मांहेले हच्यार छभारना वेलाचार[8] भार[8]
करकेलरी. फुलवागी[4] फुलवनी[4] च्यार च्यार
भारजांणच. अोगणवीलीदाडने लांणने
मणीकरी. ररेरेवाशिकर अराढ भार अोषि
धीये रोगरागचाने करने ये रमापत्य करी.

अथ. वस्तुवीरसथवानुं माप. २७

छंद हरीगीत. ॥ ॥ रेह अंजराह्यु
चोमसाउ तेम हरीअंम्यायडी पयडोद पोस
रगयापछीना तत्वतेनुं रेहेरडी. ॥१॥ श्री
पुरनेमडशीणरेहने शीतरशीतथवालगी.
दीनडाढ सुधी रोरसा. वणती वीरामचांयो
डंगी. ॥२॥ ग्रत मास अेडने तेलजे. तम

सर्षियुशाणमासनुं॰ च्यूंनेनवीधीश्रेवर्ष
दीवस वमतीवीरसभरासनुं॰ ॥३॥ रेहे
अन्नऋतुमासअशाढीलगीशीतकालरी॰
तेथीश्रीगुणरेहेजगवनुंना॰ श्रोरीयुणिगे
नरी॰ ॥४॥ तमशश्ठेश्रोर्षथीवर्षरेहेजवर्ष
तेजनांलाएुं॰ रतुयेश्करेयतणीगुरी दीन
आरजणशुडीतएुं॰ ॥५॥ रस॰ घातु॰ श्रा
सव॰ श्रोएयते॰ नमनेमजुनांथायछे॰ ज
णवानसौरास्तीवीशे॰ ग्रंथे मुनीश्वरगा
यछे॰ ॥६॥ मघवर्षसाइ गोळजे यारेव
र्षसुधीथाइरा॰ तमजाडतेछोज्यापछीरे
हेवीरीमासभरेभरा॰ ॥७॥ वक्तीरहेप
णवीरसता॰ नाश्रंगमांथातुलरे॰ पारा
शरीमांमापपेवीरस्तासुरेयाशिकरे॰ ॥८॥

अथडाशेषधीमांलीलीसुडी॰
नोबीस्थार॰२८

श्लोक॰ ॥ ॥ मुख्केरीधीमां लीलीयो
नेहरीने॰ मापरूल्यायीश्रीगुणीतेहलीने॰
तमलीलीमांमुख्कवस्तुनलेवी नीमेत्ना
गेमापथीमांहृदेवी॰ ॥१॥

१ =प्रथाएुं

सुधासंग्रीत् वैद्यशास्त्रग्रंथ.

अथ असाध्यनां लक्षण. २९

अन्न न भावे नींद न आवे स्वास घणो जो
रोग दवे सी पार नथी ज वैद्य तणो ॥१॥
सुधा यन रहीने अंगरी थीणसो पेत भमे
आढे जोर वीरी मवाती नातेज गमे ॥२॥
लंगर ये सुने लाल जयो लो तमखो धी रस
ना सुकी डकजे ठो अदये रोधी ॥३॥ श्रव
णरीसुन्य ने सीणस्वर हरसो जे ने देह कर
वा समृयने औषध तेने ॥४॥ रेवा येम
जने जन जे जमरे साह्यो अशाध्य रोग ये अ
साध्यनां लक्षण गायां ॥५॥ मतना डर
वो मर्म त पारी स्वारथनो पंथ जताबी है
जे सो परमारथनो ॥६॥

अथ कीया रोगपर केवी जातनो औ- षध आपवुं रोगीने तेनी रीत. ३०

रोग पीडी रहा करी प्रथम समजे कवुं की
या रोगपर केवुं तेवुं औषध आपवुं ॥१॥ ये स
मजावण जेर न औषधनुं जग पड घाली
धेनाडा डीतन ने लागे ॥२॥ व्यवहारे पाछो
पग पडतां जम पतरी नराड पल दये त्रे सत्य

नाथाये छतरीना ॥३॥ तमऔरोधवेणास
मळीनसडे करयो तेकलीराडुनेलमलांगी
मुडी दीधो ॥४॥ नडहु आओरोधतेआस
मयलेवुं तो हरडीनेते प्रातुसहाणे देवुं ॥५॥
ज्याथि सुरणाडे रेंप वसनदेवुंजेने दातण
करीनेताडीदीथीपावुतेने ॥६॥ तेपरलोज
नतरतनते करया देवु अनअजुतो औष
धरेकेनीरजणतेवुं ॥७॥ रेचवमननोजे
गपुरणनंम्योज्यारे नसपातणुनेकणवुं
देवुं ताकारे ॥८॥ अपानवायुअयोगती
रमतोजये कवुं औषधतेलोजनपेहलुं
थाये ॥९॥ अल्पाकारयवानेलेऊरणते
धुं तेने औषधतेलोजनसंमये देवुं ॥१०॥
समानवायुनालीमांडोपीतथाये तेथीपा
वकमंदपडे मुनीयोगाये ॥११॥ प्रदीसपाव
ककरवाने औषधसाफवुं तेनेलोजनम
ध्यलनीरीत्ये आपवुं ॥१२॥ व्यानवायुनां
कोपथयोत्यासेजेने औषध देवु लोजननी
अंत्येतेने ॥१३॥ आक्षेपकसंधीवायुजु
णजेने देओषधलोजनआदिअंत्येतेने

॥१४॥ उदानवायु कंठस्थ ग कोपे ज्यारे॰ कं
ठरोधने गद्गदस्वर लेहबने त्यारे॰ ॥१५॥ ते
नेलो[१०]कोन लेणु संध्याने टाणे॰ श्रोरोग थेहेवुं
ग्रंथि कहे ते परमाणे॰ ॥१६॥ काहे प्राण वा
युनुं जोर जहीयां ते॰ संध्यासमये हे श्रोरो[११]ग
लोजन छूंते॰ ॥१७॥ स्वास॰ कास॰ वीस
हेस॰ तृशा॰ व्याधी करती वारंवार हवानी
त्यां करवी[१२]लंघती॰ ॥१८॥ कलो ज्यन ज्याही ज्ञं
त्ये वर्[१३]षमां हीले॰ श्रोरोग[१] उमे[२]र व[३]लेन र[४]वु
समजी[१४]लीने॰ ॥१९॥ कर्णस्थसुने॰ नाक त
णा गदने थाये॰ वाणु वेगे ज्राही ज्ञंत्ये श्रो
रोग[१५] थाये॰ ॥२०॥ प्रभातमांथी कंने नाज
फ्रगर थाये॰ जन्ये यामर हीने वणती पल
[१६]रोये॰ ॥२१॥ थाय पीत्तनी नाज पछी मध्यं
नसमे॰ संध्यासुधी तेनो वेग वीशेशे[१७]तम
॥२२॥ दीपक फ्रगरे वायुनी व्यापक थाये के
नो ज्रमगनीशा ज्याधी सुधी[१८] छाये॰ ॥२३॥
पछी पीत्तनी प्रातु सकाण लगी रेहे छे॰ होर
कोप हरशी सुज्ञो श्रो[१९]वैध हछे॰ ॥२४॥ रेवा
श्रोगाणी मर्म तपासीया छेने एये॰ चरतीजं

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

गीश्रीऐसीधनीवेगातेथ्यो।२९।। साम्पागुरुनोरीश
श्रद्धरे होइयो हरीशी ~ मुढकरीजेसेवीद्यिचार्य
मांवस्वी ।।२८।।

अथ कथ्य वचन क्रीया-३१

दोरो ।। ।।क्याथे करीसोजोजरो नीत्य
लेतोसाच्यार ~ सोणधाणुंजगतेयडी लेवुर्यो
सस्थलार ~ ।।१।। अष्टमांरोजघनोरहे उता
रीनेतेह मीश्रीतमापेनांक्षु गदीयांणाज
रयेहु ~ ।।२।। मर्यसाकरनुंमापय छउतेयीनी
म धरतीचयनेआपवु उष्णनहीतमहीम ~

अथ डाभनीच्यार रोगनांकारण-३२

शीत उष्ण जे चरोडाग ~ वरसमांहे तेनां
मापपजरचाथी आर्थीतांहे ~ १ ~ शीतस्वल्प
केअर्थीडवचामहितापघणो उष्णवपांमे ते-
थीसंजवरोगताणो ~ २ ~ उष्णडागमांस्वल्प
तापडेअर्थीडपडे केमहिशीतप्रवेशकरी जगने-
जनडे ~ ३ ~ तेथीरोगप्रगरत्नेरावरथईजगे ~
तेमवृशाडागे वृशीनुंजणलागे ~ ४ ~ अथचात्म
धीडपडेकेनामुद्दलथाये तोपणव्याधीप्रगटे
नेजवपीडाये ~ ५ ~ रेवाडागनोडोपनीराहु-

शोणीतनांणे रोठनास्समजेमर्मरथामतनेतां
णोन ॥ ५

अथ वयुवीस्यारअथवाम्ह्रवस्था.३३

नाण. पुसाने रह्रयेस्रवोवयेचीय्यार रेवाओ
रोधआपेवु. हरीनेदेहार. १.

अथ अर्थवीस्यारव्याधीसंलय.३४

छे हयंपडमागान ॥ ॥ रोञ्ज स्पर्श[1] रूप[2] रस[3]
नेगंधो[4] तेनाओनेयानसजंधो. १. रोत्र[1] त्वं[2]
चा[3] क्षी रसना[4] घ्राण[5] व्याधीवरीपलरेव्र प्रमां
ण. २. सांलकवासामर्थ्यवधारे तेपलओछु
अवणेतारे. ३. अथवाअथीडसुणेहयमुडीन
डेहर्जनुहणअवणेमुडे. ४. तोपणनेणरीरी
रेथाये वेगवीरीमतायीजसफाये. ५. स्पर्श
तणुजणनेडरेयोडो. मीथ्याअथीडोनर्णसम
जेडो. ६. पर्जअंतरमांरोडणआथी व्याप
डुथायेतेथीव्याधी. ७. जणनेवानुंनेतवजु
वे व्यर्थअथीडुवेगाजुवे. ८. मीथ्यालागेजम
तंमहेजे. व्याधीप्रगटेडपणीवेजे. ९. रात्रीशि
टरसजावासुरी जमतांराजेलुजअधुरी. १०.
नाजावानुंमनडेजाय तरडीयांमारेअडगा

य ॰ ११ ॰ पांणुंमापकरेनसवानूं ॰ येपणकार॰
णरोगथवानुं ॰ १२ ॰ सुंघ्यानूंसामर्थ्यवधारे
ओछुअधीकसुंघेतारे ॰ १३ ॰ नमतमसुंघेमी
थ्यातेहवुं संकरकारणसमझीलेवुं ॰ १४ ॰ येथी
ऊीटलवगरवापेछे अर्थरेचारीकरओकछे ॰ १५

अथ कर्म वीच्यार ॰ ३५

कार्णक चार्थीक मांनसीक कर्मयेत्रेणयप्रकार
मापथकीवीपरीतकरचे जेमेरोगअपार ॰ १॰
॥ छंदयोपई ॥ ॥ कायामांरहीकर्मनथा
य कांर्णककर्महचीम्वरगाय ॰ १ ॰ मानसकर्मव्र
सेमनमाह्य आहारकोयनजांणेक्यांह्य ॰ २ ॰
वाच्याकर्मरिगुलारिगुलकरे ओछुअधीकअवगु
करे येकसेपातीकजंथाय तेथीरोगअपरमीत
थाय ॰ ३ ॰ कार्णककर्मतणोचेहेवार ॰ जणकरवुं
कलेवोलार ॰ ४ ॰ ऊीकेजेसेसुतोरहे माप
थकीवधघरूमांवहे ॰ ५ ॰ नमनुतमकर्मी
ध्याकरे अंगेगहयेथीनीसरे ॰ ६ ॰ मानसक
र्मतांणुंजणनेह प्रगरेलुछेमनथीतेह ॰ ७ ॰
रात्रीथीवध्यघरुनेथाय अवगांसवगां
तेसमझाय ॰ ८ ॰ वीच्यारमोरायी मुंझाय॰

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

थेथीरोगअनंतोथाय. ९. वायानुसांथथी अपार थेथीओछोथायछेथार. १०. के थेथीडोके अवणोजोल न्यमतमकुंडेनके रेतोल. ११. मीथ्यालाघणानीत्येडुरे थेथी रोगरेवानीसरे. १२. ॥ दोरो ॥ ॥ थे कर्मोमापेरेहे लेशापगीनाव्य तोरेवाणी मरजगी इष्टनपासेडाय. १.

थ्य अजीरणवीरयार. ३.

वायुपंच्यप्रकारनो हारीतग्रंथेगाय इछडम तोथीथ्यारछे पराणुलक्षणसाधु. १ तेनां लक्षण. ॥ छंद रुचीगीतना ॥ जे मुख्यमंदाग्नीतणो हदेनी प्रकरतीनंगणोजे रेहेलुभणीपरलावना नीश्चीतरीत्येनां णजे. १. जेनी प्रकरती पीत्तनीते तीक्ष णाग्नीनरतुधारजे भोजनपथेलास्येजमु पीजानपणवीथ्यारजे. २. गरमपीतणा गदणीपजे मह्लाग्निजरीतजम्याथिडी. ३. वीरासागनीवातप्रकोपथी वायुत्तणाव्याधी डुरे डोहीलपथेजोलाप्ये जनपेटनेडोल्या करे. ४. समदोशनीथीसमानअगनी.

कष्टनाशयेकश्यु वरतेसदासुखमांह्यते जो
यु सुधा ऊपरे वश्यु ॥ ५ ॥ छे लक्ष्म पावक पीये
मो ॥ वायुनेपीत्तथकीथयो परथरपरपेपेरे
पज्यो अस्थीसुधीधीरीरह्यो ॥ ८ ॥ नासि
गसुधापेवीसके अरुअंगथातो जयछे ॥
सुमस्याहुनेसोधेनहीं समयेमयुतेप्राय
छे ॥ ७ ॥ नेलसीनमलेतेतके रोगोतेसुधोहि
कथूथे ॥ रेयोतपारीअक्षीजण कह्यायोज
नातुअंगमाथे ॥ ९ ॥

अथ रोगोनी त्नेह १४ तेनां कारणो.

अथसहजरोगनुउपकरण. ३७

मातपीतानावीर्यथकीव्याधीथाये गरभऊ
रीरकोरइयेसहजभुंनीगाये ॥ १ ॥

अथगरभजनीतरोग.

ऊदरेमांणो जुजोमुझपांगुरथाये शारअंगु
ळीयेगर्भजनीतव्याधीगाये ॥ २ ॥

अथ जतजतजनीतरोगलक्षण.

मीथ्याहारवीहारपीतामाताकरे सुतप्रगटे
रतवाहीकरोगकह्योधेरे ॥ १ ॥ गुंगापणनेआ
यगहोतेजेनरकरे जतजतव्याधीरवारोहर

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

उपरे. २.

अथ पीडाजनीतरोगनुंकारण.

प्रकारशास्त्रथयेथीजे पीडालागे अस्थी लोग अशक्तीपीडाजनीतलागे. १

अथ पडाणजनीतरोग. प नुंकारण.

शीत उष्न ने वृषाकाण मांहेलमतो ताप शीतनेसलीलथी देहनेदमतो. १ रोगजु- दाईकतेनाथी प्रगटरे हे छे रेवाकाळजनी त तेने ओवीदईछे. २

अथ प्रलापकरोग. ६. नुंकारण.

गुरु सुर परमपुरुषनाशापथकी थाये केग्र- हपलटो रोग प्रलापक कहाये. १

अथ स्वलापकरोग. ७ नुंकारण.

क्षुधा तृशाने जराथिकी जेमे जरे रेवारोग स्वलापक प्रगट थयोतारे. ८

अथ देशाजरोग. ८ नुंकारण

जे देशमांरामन स्वेत. ने लाल. तनुंजेनु रोग अंगनशस्थुरोगथजु रेवाजीजने तेजोगहतेनथाये देशाजव्याधीग्रंथचीबे मुनीयोगाये. १

अथ आगंतुक-रोगनुं कारण.

काम क्रोध मद लोलपणे प्रगट थाये लुतादि
कलय आगंतुक मुनीयोगाये-१

अथ काछक रोग-१०-नुं कारण.

पणीयां दंत पतन नीरबल कायेतेवो-काछक
रोग थयेवाण्योसमजीलेवो-५

अथ अंतररोग.११ नुं कारण.

वीकल अन्लान अयाथक हेयोयचलिये.
अंतररोग रेथा प्रगट्यो मुनीवरगाये-१

अथ करमजरोग.१२ नुं कारण

पुर्वजन्मके आजन्मे जे कर्मकर्युं जंमत्यादि
क तेनुं पातीकने दुःक्युं वेवा कुशदीकव्याधी
दरशनदेछे- तेने करमजरोग पुरुष प्राचीन
कहेछे-१

अथ दोशजरोग-१३ नुं लक्षण.

वातपीत्त कफ दोषथकी प्रगटथाये औषध
धकरतां घोर वीशाम धरता जयें-१ दोषज
व्याधीजनरांगास रवेलागे जडनाअ-
मजे रोगथयो प्रागटशाएणे-२

अथ कर्मदोषजरोग-१४ नुं क.

त्रंमत्यादीकपातीकहोयात्रयेकोपे नशीमे
पीड्यालालनलीराकवरनीलोपे॰१॰कर्मदो
रानरेथारोगप्रगरथाये॰ सहजदीकये
रोगम्पतुर्दीपरजाये॰२

अथ॰ योदवेगनाव्याधीनोप्रकार

॥ छंद ॥ झुलणा ॥ ॥ सर्ववातेकरी
सावधानीरहे दीसतोदेवसमदीव्यकाये
योदतेवेगनेरोकचेथीकरी अंगनामाह्य
थीरोगथाये॰१॰ प्रगरजेज्योकरीवेगतेने
सहे रोकवानायकीरोगवाधे गायग्रंथां
तरे प्रगरतेनेकरु सुडाश्रवाड्यायकी अप
वसाधे॰२॰ मुत्र[1]॰मण[2]॰ने अपानवायु[3]॰नीसी[4]
तृषा[5]॰छींक[6]॰ने कंगा[7]॰ने जंभस्वासो[8]॰वांती[9]॰
आंसु[10]॰क्षुधा[11]॰ने उंघारो[12] थता कामनो[13]वेगनेत
म जगासो[14]॰३ योदयांपीरहे कष्टप्रोढुं करे
तेयकीथायतमहेनथाया घैराधेत्थावल्जे
थायतेवेठधुं लोगनारानचोतेनगावा॰४॰
वेगतेरोकवेथायव्याधीवहु सुडासमजीने
येरीदीक्षसाहारो गीत्यरेवारसीकचार्णवेल
क्षणे सांलज्येसर्वनेज्ञानथारो॰५॰

अथ मुत्र रोधीरोगथायते. १.

मुत्रवेगने रोक्ये रोगप्रगटथाये. नीहानरुार-
रु तेनरनां लक्षणगाये. १. लींग[1]पीडाने. अंग
डोल्लीयो[2] शीर[3]पीडा गोळो[4] पथरी[5] पेरपीयो[6]ने
हे भगली[7]डा. २. पहडर[8]ठीस अपांन[9]बंध वा-
तीन[10]मे ठीहर[11]पीडाने मुत्रकुच्छ[12] ठीहलवपांमे
. ३. देशमुगमां[13] कुष्ट. ठीहावर्तन[14]व्याधी अंत्री[15]
मंहने ठीरहुंमे[16] मनमां[17] आधी. ४. पैसुरोगये
अणादशाप्रगटथाये रेवारस्सीहु हे वेहवग्पनग्रंथो
गाये. ५.

अथ मगवेगरोधीरोगोथायते. २

छंहडरीगीतना   गाफगहथिमांहे डोल्लीये[1]
पीनस. पीडा[2] मुस्तकतणी[3]. रहेमुखमुगनेंपां[4]
नकुंध्यो पेरमां पीडा[5] घणी. १. हुमे डोलो[6]ने बंधन
डोडी[7]. मुत्रकुच्छ[8] मळेडरी वाती[9] ठीहावर्तन[10]ग-
होने अंत्रीमंहने[11] अस्मरी[12]. २. बळवंतव्याधी
भारये वापीरहेतनमांरडी लंमेरेवासोरोग
ये. मळवेगनेरोक्याथकी. ३.

अथ अधोगतने अपानवायुनेवेग-
रोकवे व्याधीथायते.

छंद उपेन्द्रवीजय.॥ ॥ पेरमां पीडाने पाय
दुमेहना पासणेसुणने दृष्टीतस्नायु. आड्ढो पे
टने वीतउर्द्धवेगमां युद्ध.गोला.पीयो.वीरथी
आयु.नेत्रनारोगने मुत्रव्याधी मगरोधरहे त
मपेटलरायु षोड्व्याधीरेवारोकइरइजने.रो
कवेथेइ अर्धोगतवायु.१.

अथ नीद्रावेग व्याधी.४

छंद रागीनी.॥ ॥ मुस्तकपीडा पखुवे
लारहाजे आणसआवे नत्यमांजेरहागे
मोह.जगासां थायरोडरोगसाथी.रेवा नीद्रा
वेगनेरोकवाथी.१.

अथ त्रशावेग.५.व्याधी.

छंद रागीनी.॥ ॥ शोषवदनमां तालवुं
जीब्लसुके श्रम.बधीरता लागणे लांनसुके रोग
अंगक्षेल्ली स्यारनाकूइशानो रेयागहये वे
गरोक्ये त्रशानो.१.

अथ छींकवेगरोकवाथी व्याधीथता.५

छंद स्याम.॥ ॥ अंगे अंगवातव्याधी.
पीडाइमस्तगनी दुर्बलसमस्तथाय इंद्रीये
नेअंगनी.१.डोहीरइ वक्रवदन त्राणनेत्र

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

गायते. छींकवेगरोकवेकरीनेरोगथायते. १.

अथडकारवेगरोकवेथीव्याधी. ७

छंद चामर. ॥ ॥ डकारवेगआवतानेरोक
णीकरेरकी थायछेनवाजबीष्टनेएयरोग ते
यकी. १. च्यारी अरुग छातीयेने पांसळांकुले
नरीथायछे रेवाये रोगडकाररोकवेकरी. २.

अथजेस्वासवेग८रोकवेथीव्याधी.

गुल्मपेटमां कुदरोगीने मोहघणो. कंपणघा
टी कुलेपडखेपेटतणो. रेवारोगये पंयप्रगर
थांमेलेयी. जेह श्वासनोवेगवीशामरोकेतेथी. १.

अथवांतीवेग ९ रोकवेथीव्याधी.

छंद कुलणा. ॥ ॥ स्वासने खरो जस कु
ष्ट रक्तवातणो कोपथाये ज्वरज्वरज्वगे. थाय
मुजसोन्ह मुजपांड हैयुजणे करखो कढनीमांस
लागे. १. नेत्रपीडायाकर पीत्तकोपेरीसाद्रजमाह
लजनेमहायी थायगाहजारखारसीकुठिल्परे
वांतीनावेगनेरोकवाथी. २.

अथआंसुवेगनेरोकवे. १०

छंद अरुवीणा. ॥ ॥ रोकसंतापथी आंन
ज्यआंसुजरे रोकीतेराखतांरोगपेदाकरे. १.

For Private and Personal Use Only

पीनस पीडशरीर नेत्रव्याधी घणी जोरथीन
ड छातीयेदरद क्रांतीहणी २ भ्रमणतागुस्सा
अरुचीने तंद्राजरी रोग साथाय आंसुनेरोकवे
करी ३

अथ क्षुधावेगरोकवेथीरोग ११

छंद चामर ॥ ॥ वेगलुजनोवीशेषरोक
वोनदोषपणे तेमनेथयुतो अंगेअंगमांजथे
कणे १ शूल्य थुंशने अरुची ग्लानीसर्ववा
तमां सर्ववस्तुनो अल्लाव पीडारे प्रलातमां
२ इंद्रीयोरोथील तेजनाशथायतनु
नझांदे श्रमअंग गेनलानेधानतु ३ रुक्ष
देह रक्त हीन चर्णपलचापाग मदहाम सो
गरोगलुज्जनाथडीलणु ४ जेरेवातपा
री जेलओरानो जनेघणो रोकवोकफीन
वेगवापतीक्षुधातणो ५

अथ डकार वेगरोकवेव्याधी १२

अरुची आइरोने कंप वायणी वीधेलाणु
छातीदद छोदीलीर कायझपचालाणु १ आ
समस्तरोगसातथायछे गमारने रोकवे
करीने वेगयेड ओडकारने २

अथ कामवेग. १३

छंद पंद्रचीकयना ॥ कामनावेगने रो
कवेरी करी चींतं यके अरुची महलीये. ठं
डीमां पीड़ने रोई प्रेमसुरा संभरे ना पथ
तेको नसीधे रात्रीवनुं ते शरीर बने सणी
नासुधरे तेघणी शीर्जरीये आठ येरोगरटे
रेचाबीकर कामनो येगनीचारण कीये. १.

अथ बगासानो वेग. १४

छंद पंपकमाळाना ॥ शरीरेलास्ये शुं
सीलांगे डारोई तनुं भंजलागे. १. डाळी
मुगरीथी जीतापांसे कोहलमेनो मुभरेहां
मे. २. बेनो बेह्वीरोयते करतां सोलन
करवो कइ अोसरतां. ३. रोक्ये रेवाये आड
मरहूयो. वेगबगासानो येवरण्यो. ४.
ठंडीयो द वेग रोक्ये व्याधी वर्णन समाप्त.

अथ रोगोत्पत्तीयवानु कारण.

भगपान अती वीशमासन थी. दीन नी
दीतथी भगभुष्यधरे. नीमी भग करे म
ळमुत्र करे. अती आहार लसे बहरा न
करे. अरुची तवी हार करे ळीर मे. रसाळी

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

नवपुपरीतापधरे. कफपीत्तसमीरप्रकोपे
पीतथी. अवथी रेधारोग प्रथम प्रगटे. १

अथ रोगराज.

॥ चोपईरत. ॥ वैद्यशास्त्र वीषे कु-
ह्यों. ज्वर व्याधीनो राय. जे प्रगट्याथी ज
न्तुनो. उपजरान वल्लय. १. मास्ये
आगम्य थैंहानो. धरण जीथी वीस्तार
संभवनवीयालणों. सेन्ये पांमे पार. २
धणा ग्रंथनी समणता. करवी मांकनडो
य. सोनुं साधन आवीयो. करी करतों सु
ज होय. ३.

अथ ज्वरोत्पत्तीनुं कारण.

दक्षापमाने कोप्या ईश. ज्वाला मुख अग
रीते दीश. १. आगंतुक सहण ज्वर सार
युग्म वायुथी अष्ट प्रकार. २. रेवो प्रथम
वात ज्वर लागे. स्वायशीवनो ले जग
णे. ३.

अथ ज्वर थवानां कारण.

कुकृतिच्यतन॥ ॥ वीशा. क्रोध. सत.
शोकथी. लंघ. लुतने. अपवाद. कुपथ्य.

For Private and Personal Use Only

ऱषी॰ भ्रंमथी॰ ओरोघैंसुंघे॰ याह॰ ओ
राघसुंघेयाह॰ वातपीत डइ येडोपे वीश्व
म युभ येडांत्री लालत्री होशाललोपे॰
यातुर्थीड् ज्वरआाद्य॰ प्रकोपीतथायेले
थी रेचात्रयोदश् संन्नीपातपण् प्रगटे
तेथी॰ १॰

अथज्वरआवयानादशउपद्रव.

नागनींदरतना ॥ अंडुची॰ तृशा॰
देरने॰ अंध॰ कृशे॰ अतीसार॰ हीडका॰ व
मी॰ कास॰ स्वांश॰ १॰ रेवाये दशोथी देह
दुःखसुरे॰ यताज्वर् पेलापंज्वमांवासपुरे

अथज्वरपथ्ययवानीमर्यादा.

७ जरोज्वरदीनसातसम्॰ ओषधलेने
येड॰ रांढीतनलागेनर्घ॰ डोरीकस्ये वीवेह॰
१॰ समीरनेदीनसातनी॰ दशदीन् पीत न
नय॰ बारदीवस इडे नागये॰ कफवो ज्वा
उपाय॰ २॰ ज्वरआदीलंघनकरे॰ देवो पु
नहांदस्त॰ कोमळ कोठोथायतो॰ ओषध
पाडे प्रशस्त॰ ३॰

अथकुचरीपाकवानोप्रकार.

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

ત્રીજુ તુરૂ તેલ ઘી ॰ ખારુ ખાટુ ખાય ॰ જ્વર
ઝાલ્યે ને આવેરે ॰ તેનર બેપુરનય ॰

અથ વાતજ્વરનાં લક્ષણ.

વૃત નારાચની છંદ ॥ ॥ વાયે શરીરને કંપને
ફેર આવે ॰ ઊંઘ નરહે રૂવાંને હર્ષે શીરાહાવે ॰
॰ ૧ ॰ સુકે કંઠને હોઠ ખાવા નભાવે ॰ વરથા
કરી મળ થાંભ નીંદ્રા નઆવે ॰ ૨ ॰ બેઠો ઉ
ઠરે બગાસાં અસાધી ॰ રેવા વાતજ્વરની
વૈદ્ય આણી પાંથી ॰ ૩ ॰

અથ ક્વાથનુ વરણન ॰

ક્વાથ વરણનથી અષ્ટગુણ ॰ ઘરવું જળ નીર
ધાર ॰ માટીના વાસણ વીષે ॰ ચૂલાગ્ય નીચી
ચેતાર ॰ ૪ ॰

હેનો ક્વાથ ॰

કુંડળી વૃત ॰ ॥ ॥ સુંઠ ॰ ચમાસો ને કુ
ટકીયાતુ ॰ અનુકુળ ॰ ઈંદ્રજવ ॰ પીતપાપ
ડો ॰ મોથ્ય ચેરૂભુણ ॰ મોથ્ય એરંડાભુળ ॰
આંડુરી ॰ ગળો ને ડેચ ॰ ઘરે પાણી બેશેર ॰
રહે નવરાંક ળ પૈચે ॰ રેવા નાગરાદી ક્વાથ ॰
મધમુકી પાચે ॰ વાત પીત્ત કફ આદી ॰ સર્વ જ્વ

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

रनु दुःजनयेः१ः हतीनागराधिद्यार्यसमासेः

अथ पीत्तज्वरनां लक्षण.

छंद नागनीद्रः॥ ॥अतीनेनकूनां
दीले दाहथायः कडु मुखनेजर लवरी बणा-
यः१ः मुख सुष्क मळ मुत्र ने देह पीतः अ-
रुची रीधीलगात्र नीअश्रळतः२ः म-
तीमंदनेक्रोधलाषेनवाषोंः रेवा पीनहु
थी पीत्तज्वरने प्रकाशोः३ः॥ ते पर
क्वाथादीछ्यायः॥ दाभ[1]ः कडु[2]ः करमा[3]
जो जासोः मोथ[4]ः अयडुषी[5]ः सुंठ[6]ः धमा[7]
सोः१ः मधसाकरनां जीलेपायः तंश
षणाने दाहाल्पयः२ः मुर्छाप्रलाप अ-
रुची धरेः रेवा पीतज्वर पीधेमरेः३ः

अथ उदज्वरनां लक्षण.

षट्पदवृत्तः॥ ॥स्वारीः डारीने स्वे
दअरुची नीदावाधेः मधुर मुख दील हीम
लोग्य ने लार न साधेः पाणीनी होय पीवा
चमी ते वदन ने वापेः रोम हर्ष गत लंग अंग
आरात्त्कीथायेः अपथ्य व स्तु ते परव्या-
धीन नुमन वसेः रेवा उदज्वर प्रगरसां

कह्यांपीन देहेने थरो. १. देनापरस्था
थलारींगादी ॥ ॥ छंद हरीगीत. ॥
[१]लारींग. [२]चीत्रा छाल्य. [३]कणेर. [४]ईद्रजव. [५]व
नू. लीजये. [६]राड इयोरो. [७]सुंठ. [८]पीपरस.
[९]लागरो. [१०]मरी. लीजये. १. [११]अरडुसी. [१२]कयरी
यातु. सरवे. लाग समलेवा घरे. पीये द
रादीन प्रेमे रेथा. कई ज्वरनु दुष्मरे. २.

अथ क्वाथ मुखानुवतन.

चोपई वृत्त. ॥ ॥ अमीर पांणी आण
तां. रहे नवरां कन्नीत्य. अनेक व्याधी
ऊपर. क्वाथ करे आरीत्य. १.

अथ वातपीत्त ज्वरनां लक्षण.

नागनीं छंद. ॥ ॥ तृशा दाह मुर्छा
दुखे कंठ शोशा. रीथी भरीथी ने नास्मळ
अंग दोरा. १. वीदुणता वपुचांतीने दुर्ष
थाये. आ वात पीत्त तणा गुण गाये. २.

ते पर अमृतादी क्वाथ. ॥ दोहरो. ॥
॥ [१]गलो. [२]रास्नां. [३]रउमुण. [४]मोथ्य. [५]कड
तुरेच. [६]हीरडे. [७]दोज. [८]शतावरी. [९][१०]अरडुसी.
[११]वज. चेव. १. क्वाथ पीये संलागनो. वा

तपीत्तज्वर ज्वय॰ स्वास उधरसने शुगनुं॰ रे
वा दुजनथाय॰ २॰

अथ ऊर्ध्वपीत्तज्वरनां लक्षण॰

नागनींदरत॰॥ ॥घणीऊरसने स्वासरो
ने हेडकीत॰ माडामोडतृषणा अर्धपीअहित
॰१॰ वपुवेदना अंगडीध्वेगथाये॰ ऊर्ध्वपीतज्व
र लक्षणेथी जाणाये॰ २॰ ॥ अथ लुंनी
जाहीतंपर॰॥ ॥दोहरो॥ स्वरीयातु॰
ऊ॰ चंदनच॰ देवदार॰ दरीमुण॰ सुंठ॰ मोथ॰
धाणा॰ मरी॰ गज पीपर॰ अनुदुग॰ १॰ लुंनी
जाहीज्वाथ भ्रा॰ पीतां सो दुजलय॰ रुग॰ स्वा
स॰ अरुची॰ वमी॰ दर्द दुरपणाय॰ २॰

अथ ऊर्ध्ववातज्वरनां लक्षण॰

दुनेरहीर सांधा चीढण नेत्र थाये॰ अरुचीत्न-
मन अशांती जाणाये॰ १॰ लडउ जय दुःखरो
ने श्वास वाधे॰ अशा थाय मुर्छागणु उधसा
धे॰ २॰ दीसेरीत दुनेत्र लंग प्रमाणे॰ ऊर्ध्व
वातज्वर थीन्हरेयो वैद्य जाणे॰ ३॰॥ ॥
गमीगा पंचडनो ज्वाथ॰॥ ॥दोरो
॥ ॥ गरमाणो॰ मुणयीपगी॰ सांथ॰

४ कुकेवाय. करके नांजीयेपीये. कफवातज्वरन
य. ४. गरमाणापंयकुतणे. क्वायिकणेसोरोग
रेया. ज्वरसरवेसमेस्याराकुशीनोयोग. २.

वैद्यने समजण लेवानी.

कठन डीघे प्रथमनो. रसनांमतां मुग. ला
गन तां संत्याग ले. पात्र न मूर्तिक कुण. १.

अथ त्वेद प्रकार.

दोरो. ।। केवा ज्वरअनंत छे. गणतां नावे
पार. कांणकगीतेनेसके थाके घरणीधार. १.
अल्पायुरीअस्थीरमती व्याधीज्वरअनंत. मु
ख्यरोगओरीयरसु. सहीशान्कीलगयंत. २.
सरवे आवेयेकमां. कण कुलत्यक अनुकुण. रेया
कर्णबाडीनरके. जारेपकजुमुग. ३. योजमां
कारण घणुं जाणे पुर्वपुराण. काणपुरुष
मरडीसके जेजत्रीनांजाण. ४. केवासर्व
उपाय छे. जातल येक जन्नय. जेहसहित
ते केनेलकु. जेतां तरत जणाय. ५.

अथ प्रेतज्वरनां लक्षण. २

दोरो. ।। रावीकरण नेत्रकपेरके लपरीने
मश्थाय. पेरलगीप्रारीनकरे. प्रेतज्वरकेवाय.

॰१॰ हेनो उपाय॰ ॥ स्वांन पुष्करम
ग उसुरु नख ते आणी देनारा॰ गंधइ ग
र्धत्न धर्मना नासे थाय नीराश॰२॰ हींग
लसणनां नास दे के धेर्थंभन थाय॰ त्रास
दर्छताउनइरे तो प्रेतज्वर जाय॰३॰

अथ राक्षसग्रहवेक्षितज्वरतेनां लक्षण

वायुकोपने तणजातडो अंगवधे॰ नकुभ
गडतु शरीर कुणतर होय जघे॰१॰ पलरे
वरण शीथीलता सघणी मनडरनुं॰ रेवा
लक्षण आठे जोर क्षितज्वरनुं॰१॰ना ॥
हेनो उपाय॰ ॥ पीडा यर्छे॰ पछे
धरावे नरेस्पदे लंघन ना कराये नाउ जन
स्थ्ये करी लक्षदीजे मधुशीकरी कमीनाश
कीजे॰१॰

अथ वीशज्वरनां लक्षण॰

[1]अतीसार॰ [2]मूर्छा॰ [3]वमी॰ [4]मद॰ [5]मुखे शोभ
न थाय॰ [6]कसोषने [7]मोहथी॰ ज्वर वीशनां
केवाय॰१॰ ॥ हेनो उपाय॰ ॥ होरो
॥ ॥ तर्त वांन्ती दे तेधने॰ कुनुकरी घी
पाय॰ रेवा वीशनी वेदना॰ पलमां दूर प॰

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

जाय. २.

अथक्रोधज्वरनांलक्षण.

शरीरकंपे शुष्कथइन ज्वरवेगघणो. प्रला
प बोल्यनहाफ भ्रमणता पेहतणो. १.
रेवायेशरलक्षते हस्सुजेने. क्रोधज्वर
प्रगरयोडे अंगवीरीतेने. २. ॥ ॥ हे
नोउपाय. ॥ शीतळवचनसुलोक
नमनगमतुहीजे. मीष्ट मधुरकृण हेजे
गमतीसेवाउीजे. १. डेहतेडरखु ज्यमह
रहीयाज्थाये. रेवाक्रोधज्वरशमनी औ
षधगाये. २.

अथमांनसज्वरथवानुंकारणलक्षण.

पुत्रमीत्रनेभ्रात जारज्यानारीयथे आशा
जंग अधीपतीकोपसुधस्तगये. थे ज्वर
प्रगरथाय रुकुलक्षणहावे सोप्यसभ
गसंतापे नलोजनरुर्छलावे. १. उदरी
अंतरनेअतीसार मनंगलानी. मुकेमहा
नीश्चास. वहेथ्यनेहानी. २. रेवालक्ष
णआदुक्कुआरेनरमां रेनधारीशाजे
शथये मानसज्वरमां. ३. ॥ हेनो

For Private and Personal Use Only

चीपाय. ॥ मुष्पज्ञानने धैर्य प्रजण
लावीवरणी रोकरीमन सोचाकुय परम
पंनगलरणी .१. नाशकरे क्षणमां त्य.
वीरंजणनीव्याधी. मनगमतुमीशनड
रीदेमनसाधी .२. रेवानीमीत्तनीरुपी
ररणराजेकरनुं. येउपायारे नेरमरे मां
नसज्वरनुं .३.

अथ कामज्वरनालक्षण.

अरुची आणसअंग नयनमां घेनघणुं
नीरलजनेमतीमंद सुनीदानाशपणुं
.१. मनमां दाहदुखेछेयु नीःश्वासघरे.
धैर्यवनो पंथकरपसुया दीशकरे. .२. रे-
चायेअणीयार लहुलक्षणएहने. काम
ज्वरनो दोषथयोछेहत्ते तेहने .३. ॥
हेनो उपाय. ॥ छंदमदीरानो ॥
कोमळरुपमनो करकामनी कोमीलकंठी स-
चीसरशी घरअवीच्चीत्र चीलुषणनेत
चीधुवदनीकेहीडे करशी पंथगनेत्र व-
तीथपका महनातुरमांनलरीस्परशी कां
मज्वरक्षिनाकघनो दाह रळेरेवादेवांगना

दरशी । १ ।

अथ स्त्रीनाउंमज्वरनांलक्षण·

छंद सार्दुलवीक्रीडीत ॥ ॥ दीसे व-
ऋक्षरांसि पंचेमवाणी मुर्छीथैठन्नयछे म-
रदेंकुंप तनंस्वेद मोडवेपुवे दाहेत्रशीत्
थायछे नीद्रानाशि नधैर्य लॉज पलरे।
शंने अरुची करे । रेवालक्षणरुद्युक्त युं-
वती रुपावीडांमज्वरे । १ ॥ हेनो
उपाय ॥ ॥ मायामदयेकपुर कुसु-
मनाहारबळे पयसाकरपर्णपोशि पेर-
ममीष्टानवळे । रेवासेवान्नर्ठकरेपोत्ये
वरनी तोंकांतानीलोथ्यशामे डांमज्वरनी

अथ लयज्वरनांलक्षण·

दोरो ॥ ॥ अस्थीरचीत अरुचीलय
मे प्रणापने अतीसार । लाग्यलयज्व
रनांलख्यां चतुरेलक्षणग्यार । १ । ॥
हेनो उपाय । ॥ कस्तुपुष्टीभणवात्त
चहीने धीर्यतणी । साहसभण दरसाव्य
चर्ठनेधर्मधणी । रेवा भेदामाव्य थयेला
तेऽरनो । नमरीतरत्तमरोडलरेलत्तयज्व

रनी-२.

अथ ऐकांतरज्वरनां लक्षण.

ग्रहणथयेलोमुक्त थयो जनडोज्वरमां येड
वीदीवसलगीपडयारेकेअंतरमां १ कुपथ्य
केकुरव्यायीतेप्रगटथायछे जेरकरेनातेमनथे
तनथीजायछे-२-पछेशरीरनीमांह्यकरे कुरु-
भगेत्थाया- अन जउसीयाय नल्हेलुष्याघ्रा-
य-३-पीयो पेटनीमांह्यजमेपीनेपाणी नहि
तरणानीहाय नजोसायेताणी-४-कुपेण
सगीपेट पीडरेके आफरनु नचलसाणेके २
५ रेवाजोएकांज्वरनुं-५-॥ हेनोउ
पायन॥ ॥छंदहरीगीतन॥ ॥से
रकुपोनो-सुंठ-नागरमोथ्यनीताजउप
करीयानुं-जालीकेडा तेमां कडु पीतपापडो-
१-वारीनेवलीगाजकरव-घरूपात्रनाआ
धारमां भेराइ रहीनीत्यले ऊठीनेसांज स-
वारमां-२-रेवारसीकनुंसेवरण जनपक्षि
पुरोआयछे जगसाथ्येलेतां जोएकज्वर अग
गाअनंतोयायछे-३ना उपाय-२ ॥
सोरठो॥ ॥पयजउरीनुंपाय पथतु दीव-

सयेउची तोजर्णज्वरनय डीस्परे चैद्यग्र
नुंलची - १ - ।। उपाय - ३ - ।।छंद
भुजंगी - ।। ।। लीजपत्रो दरे सुंठ पीं
परमरी गीत्ररमुण अनमोयलीने श्रीकुंवा
जारनय मांहिपीतपापडो - संपण सींधव
मीश्रकीने - १ - नांख्यजीलवाणमहीं चस्तु
यो रेमगी चारीने चस्त्रगाणे करीने - राहने
गुर्णनीं आदिजो प्रातमां जर्णज्वर वेगने ना
राडीने - २ - तेमनीहितौंवमन रेपरे तेहने
अंगनेर तेहनुं माप जमतु - रीस्यरेनासी
कनी पतुरस्यास्यतो डांणकछे नथी करामतु·

अथ अजीरणज्वरनुं कारण·

सोरठो छंद - ।। ।। अणपच्यामां पेलु खा
य - बुद्धीघणजो जणहरी ते होशे दुःखदाय
जमेज्वर अजीरणतणो - १ -

अथ अजीरणज्वरनां लक्षण·

श्लोक - ।। ।। चानेचारे पातणो थायजांडो
घांधे घांती आकरो पेरें ताडे - १ - दुर्गंधी
नामुःअभावे उडारो गडगडे उदरे घोलेगा
रने फुलशे - २ - रोहु लक्षणये जेग बांणे

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

घणो छे एवा ज्वरये हृ अजीरण तणो छे ॥
॥ ३ ॥ दोहो दीपायन ॥ दुहे
हण अजमोद मीठुं संचळ लीने सर
खी वस्तु च्यार जरी जलवर डीजे ॥ १ ॥ दी
प्त अग्नि माही रती पेदर पाये एवा ज्व
र माहा घोर अजीरणनो जये ॥ २ ॥

अथ दृष्टी ज्वरनां लक्षण.

चोपाइ मालणना छंदनी ॥ पेट पीडा ॥
अरुची मन थाये दीपक ओछुं अंतर थाये
॥ १ ॥ जाय अंगासा अंग अरोची थाय
खाता दही नाली खीचडी ॥ २ ॥ एवा दोरा प्रगट
दृष्टीनो लही लक्षण ज्वर दृष्टीनो ॥ ३ ॥
॥ दोहो दीपायन ॥ छंद बीजुं
॥ सोंठ हींग मरी महीली ने पीपर सुंआ
सरी समदी ने छोगा फुल जले जलवाने
दीक्ष उदकमां दे अनुपाने ॥ २ ॥ एवा रांड
कुंगणा वन जाये तो दृष्टी ज्वरनुं कुजब
नुं ॥ ३ ॥

अथ रक्त ज्वरनां लक्षण.

स्वास मुखे ने पीरी डोलां थाय रीथी

For Private and Personal Use Only

५२) सुधासंग्रीतवैद्यशास्त्रग्रंथ.

लशरीर आंख्रोपेरथाय - १ - पुर्णत्रशोने
मुर्छना थेडस्याछे घरलक्षणथेरक्तज्व
रमांरह्याछे - २ - अल्परीश - रक्तज्वर
तेजोहीजगाड्यानो लाच थायतेनुंनाम

॥ अथ तेनो उपाय. ॥ छंद

ललीत - ॥ ॥ दाभ्रडाळीने अरडुसो
रे हरडेछाल्यने अंजडुधदरे - १ - मधमे
जवी मुशाळे करी रांडु अेतणो क्वाथ करय
थरी - २ - अर्धलार हमेणची मधे - अंगेज्व
गमां थापशेजधे - २ - रसीडनीरेया वने
रूपाहरो योगयेकस्ये रक्तज्वर नशेन्न

अथ मळज्वरनालक्षण.

छंदरीजरीणी - ॥ ॥ मळज्वरमांहे
थे घणुंजकरीने शोषवदने भ्रमणोला -
ह मुरछा वमन सुजपेट कुमेंदने - १ -
रेयालक्षणसातेप्रगरतनमां थाचपळ
मां - वीग्क्षणतेजांणे ज्वणीतज्वरनां
डोपमळमां - १ - ॥ हेनोउपाय -
॥ ॥ नागरमोथ्थ कुचीळ हरडे छा -
ली पीपळीसुग गरमाळो पंचरकमळ ॥

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

ली. १. ग्वायिकरीदीनसात प्रभातसमये
पाये तोरेयामणनाज्वरनुंसोकुजनये.

अथ श्रुतीशज्वरनांलक्षण

प्रभजन्मपूर्वे पीडातावकरी राडांगोज
ने कोल्लीयोतेघणेरी. १. श्रुतीसोरने
ऊष्मता अंगेअंपे सजणेगोइने श्वोसने
कायकुंपे. २. येवासोथ्यथेलक्षणअश्था
य मुनीश्रुतीशज्वरकरीतेजगाय. ३.
॥ ॥ हेनो उपाय. ॥ छंद
भुजंग. ॥ ॥ छंद अजमोदनेवं
शलोचनकरे मांजमदीमोथरस काल्य
करडे नांज्यघोणानवा गेरनुंसत्वमही
सात जे वस्तु समभागकरडे. १. क्वाथ
करीदीन दशपाय प्रीत्येकरी श्रुतीशज्वर
तणुंजेरभागे रीत्यरेवारसीकनीरखीमीत
धरे. पीडजवे परमआनंदअंगे. २. ॥

इतीज्वरश्रांगतुकादीसमाप्त.

अथ ज्वरकुंरंजनज्ञान.

अरे। ताङणीज्वरनीसाथे सदारहेछे.
स्वोरा करीजेमीत्रजगतज्वरना केछे.

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

हेडक्या वांती पुत्री आत अतीसार ह्यो
अरुची लगनी तेम मगी सोसारियरह्यो
॥२॥ जंघडोरी लागेल आंकूरोछे ससू-
रो मुर्छा ज्वरनी मोत परस्पर येर लम्यो
॥३॥ येड येडनी मांह्य अंतरायो प्राणे-
नेरवी नाना नय प्राण लगनातांणे
॥४॥ पशुपतीनां ये पुत्र सजण शर्कील-
रीयो रेखाकुरंबनी साथ्य करे दुर्जनो ह-
रीयो ॥५॥ इती ज्वरकुरंजना ॥

अथ संन्नेपात प्रकर्ण.

क्षणेने क्षणे शीतने दाहं थाय पीडकशो-
रोने संधेशिने दाह थाय ॥१॥ कफण येना
कंपने कडशोरा कंठण जड मुर्छा नरके
अंगहोरा ॥२॥ गळे नेत्रने लगरक्त ब-
णाय पीडकूता लवे रीशामे सुख थाय
॥३॥ कुंभे देहने दाहनी ज्ञान आवे थीरा-
मू वेदना लुखे दीठी नलावे ॥४॥ समेने रे
चारोडनोसीधुयाते जम्यावे जये श्री प-
ती संन्नीपाते ॥५॥ ॥ अथ संन्नेपा-
त पर उपस्थान नु क्रम आवडसे.

For Private and Personal Use Only

संघन-अंजन-धोरणे-करेकोगंला आपे-
नारु औषध सुकवु-नारो-अझारो तापे-न
संनेपातपियोसह्रीन- करवाउला प्रकार-
औशाधकरीनेराखवो- ईस्वरपर आधान
र-२- केसर-सींधवने मरी- गोळी कु
रीनेआय- सयहांसंन्नीपातनी- व्युत्प
सरवेजय-३- ॥ तेपरलारंगादी
क्वाथ-॥ ॥ लारंग-गळोने कडु
सुंठ-कीन- अतीवीशनेलीबनीछाल्य
लीजे-१- मरी- ईन्द्रजव आंभगा- देव
दार-परोल्य-पीपरल-कोउरी-हेजव-सा
र-२-करीयातुने काउडारींघ-केये-न
सोतर-ईद्रवारणी-मोथ-लेये-३-व
पकावगी-त्रायंगा-रिंगणीबे-गरमा
ळोने-रासना-हृग्दरसे-४-दारुह्ण
दर-पुष्करमुळ ब्रमी-सेवोक्वाथसंना
गनोकष्टहर्मि-५-अतीसार-हीवा
चमी-र्चारीश-डारी-अरुदूपी-क्रमी-रासे
रनां थायनारा-६-नीहरी-अयोहरा
सउत् संन्नीपात-लारीगादीक्वाथरेचा

रोगान्त - ७ -

अथ ढरकूणादी - चुर्ण -

कुंडलीयो - ॥ ॥ ढायफुग - पीपरमूल -
मरी - पुस्कैरमुल - लारींग - सुंठ - धमा-
सोने - सवा - चारे मधनी संग - चारे मध
नीसंग - परोडे अथके जूने - स्थारो डारल
ने क्रीजे - नीदोशीमरोडेतेने - अधोर सं-
नीपाततापुंडूंप्सर चेतनये - रेचा ढरकू-
णादीक - चुर्णेगुणसागर गाये - ६ -

अथयग्रंथादिक्वाथ घणारोग पर छे.

छंदनागनीद - ॥ ॥ पीपरीमुल -
लारींगने देवदार - संधा - सुंठने - छैन्नध
- हैजे सार - १ - पीपरमूल - पूर - पक्ष - पुर
ढरमुल कैये - मरी - लांगरो - वायचीडंग -
लेये - २ - गुगल - रासना - पीत्रडामुल
लेयां - झ्यरीयातु - अंन्नमोथ - संलागरे
यां - ३ - गुरुहे - पच्यड - रींगणीजे - नगो
ल - पीये रोग प्रालेकरे - सुती - छोडे - ४ -
रणे संन्नीपातादी - नीदोशाकोप - सुण -

गीतने - शोद्र - वातादीलोप - ५ - ढुङ् - डोशी
- नेक्रमने - इरराग - गोणो - पेरयरतु - भुली
रोग - जावे - ६ - वीङ्कोत्ताने - वीरवंध - सो
ने - समावे - रेवाज्यायि गंधादी ने गुणलावे

अथ संनेपातमां अयेतनो उपाय.

दोरो - ॥ ॥ जेठीमध - वजने - मरी - पीप-
ल - सींधव - जे ६ - नीरंगशीना इधरे - अ-
येतमरशो देह - १ - इरीयातु - इंडुने - संचा
पीपल - वज - इवाथ - इायेइणे - संत्लागसोन्यु
रण जारी इथाय - २ - अगेतेमर्दन इरे - स्वेद
यणे जउपेरुय - संनीपातसरवे शामे - होय
मांयवनी भेळ्र - ३ -

अथ मांथे जांधवानी वीधी.

लसण - गाजने - सर्धुवा जाल्य - भेलेअइ हीरा
- गोमुत्रे इरीगोरलो - घरे रोगीते शीरो - घरे
रोगीते शीशे - रहे जणथाता सुधी - न मरेतो
ये जाणय - घोर जमरेगत्य इंधी - रेवा रोग
जगयंत अंत ये सुरना प्राणे - औरांध अ-
वणुयाय - जय अगनी मुजमांणे - १ -

अथ पंचवक्र रससनेपातपर.

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

 सुधासंचीतवैद्यशास्त्रग्रं॰

१पारो - २गंधक - ३हींगळु - सोमलोख्यो - ४वछनाग
-५मरी - ६पीपरु - ७धंतुरबीज - रसमांजल्यस
लाग - रसमांजल्य दीनत्रेक - गुदीगुंजाजेक
रवी - संन्नीपातत्रीदोष - वीषमज्वरपर
चालवी - पंचवक्ररसनाम - रेचासरवेल्य
रूनये - घृतहीनभातनेलात - दहींकूजल
लनखाये - १ - ॥ अथ शीतलांगीचुर्ण
॥ ॥ १कोडी - २कडुतुमडी - ३सरीच - ४संचल
संलाग - ५अलंभो - ६गोरोचो - ७लसण - चुर
ण करनेसलाग - १ - चारीनेयोगेचपुन्शी
तसमुगीन्नय - संन्नीपातव्याधीसमे - नी
श्वेदुगहुरयाय - २ -

॥ अथ उनमत्तरसत्रीदोषसंनेपात
परछे ॥

१पारो - २गंधक - जेसम - ३त्रीकटु तेसंमले - ४धंतु
राबीज रसचीरे - दीनयेकमर्दन दे - मुकेरसते
नाकमां - त्रीदोषपामेनाश - उन्मत्रसये
रोचतां - त्रीदोषोनांनर्वत्रारी - १ - संन्नी
पातव्याधीचीरे - वसेत्रयोदशोलेद - अर्वथी
योग्यतेअनुसइ - नरहेमनमांजेद - ३ -

For Private and Personal Use Only

अथ - संनेपातनां नांमने तेनी अवधी

प्रथम संधीगः सातवर्षें वीखारयो - भीलने अं
तड दीन दशीनो अवधारयो - १ - त्रीजने वीशदी
न नांम रुडु दाहडे छे - सीतलांग मने वर्ष त्राण्य
वदे छे - २ - सीतांग थीये पक्षमां प्राण ल्यय -
तेथी तंद्रीड दीन पछी गणाय - ३ - कंठाण कु
ड कुआथीये दीन तेर - ४ - कुडुण एं कत्राण्य मासेन
रे - ४ - अचधलुदनेत्रे रही दीन आठ - दश
दीन रक्तश्टीवीनां ओगार - ५ - प्रगापकृयथये
सोलमे दीन थाले - दीवस सोगमां जकृ डीपे
थआसे - ६ - अलीन्यास छे पक्षनां ये प्राणे
- जव्यानुअरासंनीपाते नआणो - ७ - देवा
प्राण रहे डेपडेपंज्यतेनो - जवेडे ग्रहने व
नथीशकेनो - ८ -

अथ संधीगसंनेपातनां लक्षण.

[१] वपुस्तुण - [२] सोन्ने - [३] कठण पेरथाये - [४] सालेसर्व सां
धा - [५] शुलरीरीन्ल्यये - १ - [६] शीथील गात्र - [७] अं
गहीन - [८] कंठ वायु - कोप [९] अरोक्ती अतीथाय -
[१०] नींद्रा अलोप - २ - रेचा आरजां थीन्ह्ने स-
र्वथाय - वीशाम संधीगः संनीपाते सदाय - ३ -

तेपर रासनादीक्वाथ ॥ ॥ प्रथम
[१] रासना - [२] सुंठने - [३] मोथ्य डीने - [४] गळो - [५] शेर
डयोरो - [६] कडु - [७] कैडुंच लीजे ॥ १ ॥ [८] पुडुशी - [९] येर
डामुळ - [१०] देवदार - [११] शतावरण् - [२१] दशमुळ् - [२२] सहे
र - प्रकार ॥ २ ॥ पीये क्वाथ संधीगरणे रोग
जेह ॥ अरुची - ज्वर - शोकने - स्वास - ते
ह ॥ ३ ॥ चमुयेदना दुःखने दुर कुडे ॥ देवा
महगीरासनादीमराडे ॥ ४ ॥

अथ अंतकसंन्नीपातनांलक्षण.

अती दाहने - कंपने - स्वास - कास - अचेतन
अतीहिक्कने - मोह - पारा ॥ १ ॥ लवारीक
रे - शीशकंपे - सहाये ॥ रेयो अंतकत्यागवा
योग्यगाये ॥ २ ॥

अथ रुद्रदाहसंनेपातनांलक्षण

लवारी - भ्रमणता - मोहो - कंप - कास - पडे
भ्रांती - संतापने - शुळ - स्वास ॥ १ ॥ अ-
रो - मोयाजड - डकना रोधथाये व्याकुळ
- वेदना - चुंनीमंदळणाये ॥ २ ॥ देवारोगरु
द्र दाहथी जे मुकाये ॥ पुनर्पिजनुनी ज-
ठरे जन्मायो ॥ ३ ॥ ॥ तेपर

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

हीरज्जादीक्वाथि॰ ।। दोरो ।। कडे
ने॰ पीतपापडो॰ देवदार॰ कडु॰ धाण॰ ग॰
रमाळागुड॰ मोथियये॰ क्वाथिपीये मध
लाण ॰ १ ॰ पीतांप्रानेथायसो॰ संन्नी
पात कहदाह ॰ असाध्यनेपण आपवो॰
हीरज्जादीसुणयाह ॰ २ ॰

अथ पीतलंमसंनीपातलक्षण॰

घणाकेरमदमोहनेस्वासथाये॰ वीकळ
तावधेनेलवारीनणाये ॰ १ ॰ घडीमाह
रेनृत्यनेगीतगाये॰ वीकळनेत्रसंतापे
नेहासथाये ॰ २ ॰ जेवांमद्यपीधातणा
यीन्हथाये॰ तेवांपीत्तलंमसंसंनीपा
ते सहाये ॰ ३ ॰ रेवाआरलांपीन्ह ने
थायजेने॰ नथीवीश्वमांवारवावैद्यतेने
॰ ४ ॰ ।। तेपरलाम्यादीक्वाथि॰ ।।
दोरो॰ ।। ।। लामी॰ चंद॰ त्रीफळ॰ कडु॰
त्रीफळा॰ मोथिय॰ रसाणगळो॰ धाणने॰
रातकुम॰ वालपीतने॰ लीवछाल ॰ १ ॰
कपोरीयातु॰ हरीमुळये॰ क्वाथपीये सम
नेह॰ देवारहेनरपीतलम॰ संनीपात

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

संदेह॰ २॰

अथ शीतांगसंन्नीपातनां लक्ष॰

टाढु हीम सरखु अंग थाये शीथील
गात्र ने झीन स्वर कंप थाये १ वमी कु
पने वाघणीयो अलासी रेवो केशीतां
गीस्मशाने नीवासी २ ना दोरो ॥
नेरोगी जीवे नहीं मे हेनत्य मीथ्या ज
य पुराननीमांछे नहीं ते औषध ऊपा
य १

अथ तंद्रीक संन्नीपातनां लक्ष॰

अतीसार आंख्ये पीड्या कंप थाय अती
सारने श्वासने अंगदाह १ काळीकक
रपंत ते जीभ दीसे त्रशा तीव्र ने वेग ज्व
र नां वधीशे २ रेवा आकह्यां चीन्ह
जेने जाणात ते ने जाणवो तंद्रीक संन्नी
पात ३ ॥ हेनो क्वाथ ॥
लारींग गणो मोथ्य ने सुंठ डीले हींग
पुस्कर मुग ने रींगणी ने १ क्वाथो
आपि ते सम दीन त्रण पाय रेवा तंद्री
क ते तणी पीड जाय २

For Private and Personal Use Only

अथकंठकुब्जसंन्नीपातनांलक्षण.

वपुवेदना-दाहथाये-लवारी-जोगीकड-गळा
रोंधथी-दुःखलागे-१-मुखपाकपीडा-घा
मुनांवीकारी-रेवाकंठकुब्जनेवृसंतापलागे-२
तेपरकवाहीकवाथ-॥ ॥कडाछाल्य
ने-दाकडारीघ-देये-कडु-रींगणीसोरो-मरी-
मोथ-लेये-१-हीमत्य-हरड-ईद्रजव
-अंडेरीले-कचरीयातु-लारींग-लुरींगणी
जे-२-पुस्कर मुळथीत्रातणु मुळपाये-
पीतांकंठकुब्जतणीपीडजाये-३-अडुपी
-अतीडु-शमेश्वासडरा-अम्लीमंद आ
ध्मानमोहपारा-४-यमीज्वरवीकळता
लमणतारामावे-रेवाज्यायेआपथ्यपुचे
कपावे-५-

अथकर्णकसंन्नीपातनांलक्षण.

गणारोधहृ सर्वनेपीडथाये-वीरामवेदना
कर्णमुळेवणाये-१-सोजे-शुळ-संतापने
श्वास-डरा-रेवाकर्णकसंन्नीपातेनीरारा-२
केनोक्वाथ- ॥जीने-रासना-सुंठ-
ने-हेडु-सार-कडु-दाडडासीघ-वज-मोथ

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

सुधासंचीतवैद्यशास्त्रग्रं०

धार-१- पुस्करमुळ-लवींग-लुरींगणी-
भे-भारींगन-ये ओषडाणी रेवा ड्रणे के-२-

अथ कर्णमुळे ग्रंथी लेगांठ थाये ते नापरलेप-

॥दोरो॥ ॥हींगोरा-रायेणतणु-छेद-
स्वरणीमुळ-जेठीमध-सीधव-सटीत-
ले घदार- अनुक्रम-१- जसेनांभी ओप
लेरने-अई टुंक डे लेप- कर्णग्रंथी येयोपडे
मरेपी अथवा जे प-२-अथवीनमरे तु जतो
-नखोमुकावी लेय-अन्यनथी ओपाय के-लो
मडण मांडोय-३-

अथ लुखनेत्र संनीपातनां लक्ष०

नरेह अंगनु लांनथाये अथवाथी-लवे कंपने
केरन्दरीनसाथी-१- मीच्यां अर्धलंग हेवां
नेत्ररेछे- अतीआधारा-स्वरनो वीराम वगं
वेछे-२-मरेने वदे आडयो थीनहुक्त-रे
वालुखनेत्रे थयो मरणयुक्त-३- तेपर
लीं आदीक्वाथ-॥ ॥दोरो॥ ॥
लींबछाल्य-चीरायेता-कडु-हळदर-मोथ-
परोंग-लायरींगणी मुळले-दारुहळदर-जो

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

ग॰ १॰ थायि३रीसंलागनो॰ पांचसात दीन
पाय॰ रेवारसीइन्नेकरग्रहे॰ लुइनेत्रलय
लय॰ २॰

अथ रक्तष्टीवीसंन्नीपातनांलक्ष॰

नागनीं्दरत॰॥ ॥अतीमोहने॰शुगने
॰स्वास॰थाये॰ वमीफेरने॰ पेटफ्फरतुलणाये
॰१॰ अतीसार॰नेशांमताअंगवाधे॰ दिले
दाहुहिक्काअगेलारसाथे॰२॰ मुखेरक्तपडतु
मरणयोगगाये॰ रेवारक्तष्टीवीथये अंतआ
यो॰३॰॥ ॥तेपरथ्यं दनादी इवाथि
॥ ढिरतीरत॰ ॥ मणीयागड॰ मोथ
रतांदगीले॰ पीत्तपापडो॰ पयेंडनुभ्डतु॰ लव्य
पत्रने॰ लेडीमध॰ वीरंण॰वालो॰ लिंबनी छाल्य
॰सोंथीलडतु॰ करेक्वाथसणीसमलागतणो॰
मधमुडीपीये॰ दुभयेलडतु॰ दीनपंसपीये दुभ
हरहे॰ रेवारक्तमरे मुखथीपडतु॰१॰ ॥
दोरो॰॥ ॥ होनोरस दनाडमां॰ केडार
मडुलदे॰ श्रीदकाहोरससमुडत्तां॰ नाडेरक्तन
चेले॰१॰

अथ प्रलापइसन्नेपातनांलक्षण॰

For Private and Personal Use Only

नागनीज्वरतना ॥ थायेअंगनेडपने
-दाह-हरी-वीडणता-ज्वरवेगसंज्ञावीना
रो-१-नयेउष्णता अंगनेरोगव्याधी-प्र
णापडेरेवासंन्नीपातेप्रसाधी-२-॥ ॥
हैनीक्वाथि-॥ ॥दोरो॥ ॥मोथ्य
सुंठ-मगीयागउ-अयंडरी-हरीमुण-तं
न-वीरणवाळा-इंउ-पीत्तपापडोडगन-१-
क्वाथिपीयेसंलागनो-प्रानेडवीपीऊ-संन्नी
पातप्रगापनी-लागेसरवेलीऊ-२-

अथउक्कुइसंन्नीपातनांलक्षण·

थायेस्वासनेडगी संतापेलारी - असामर्थ्य
वाच्याचीहीन्नेवीडारी-१-सुणेनैवीडग
तावपुन्नेर्दलागे-डगण्डमांडरडमासवागे
-२- नेतांडरडजेचीउक्कालणाती-रेचोइ
तेनेउक्कुइसंन्नीपाती-३-॥ ॥तेपर
अमृतादीक्वाथि- ॥गळो-रासना-
मोथ्यने-सुंठ-लीजे-धमासो-इंउ-डाडा-
दीघडीजे-१-पोरशांनी-वन-अंडुरी-
घडडपोरो-लायरीगणी-ब्रामी-लारींग-
फेरो-२-ऊपलेरने-पुस्कर-मुण-लीजे-२-

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

वाक्यायि आन्फ्रुडे तर्तदीजे ~ ३ ~

अथ अलीन्यासंन्नेपातनोलक्षण·

अशान्ती बीडगूता अतीस्वारीथाये ~ अग्येत
अनील्डोपनीशतलनये ~ १ ~ डांनेडग्डग
थायनेगात्रलंग ~ अलीन्यासे मृत्युपयायो
ग्यअंग ~ २ ~ ॥ ॥ हुनोड्वाथ· ॥
डुडु ~ राडुड्योरो - गणो - सुंठ - डेये ~ ड्यैरीयातु -
- लारींगने - ठेडु - सैये ~ १ ~ लांयरींगणी - रा
सना - मोथ्य - डीने - पुस्कैरमुणने - ओयमां - त
र्तलीने ~ २ ~ लीने - घासिपीत्पापडो - ड्वाथ
डले - लूम - स्वारीने - डबीने - दाह - तावे - डु
हे - डडनारोधनो नाशथाये - त्रीदेशेकने
सन्नीपातेसद्दाये ~ ४ ~ रेयावातपीते डुडुवा
थपाये ~ अपाअलनीहोयतोरोगन्नये ~ ५ ~

अथ लारींगादीड्वाथ मोहोरो·

लारींग - गणो - मोथ्यने - देवदार - डुडु - शाडुडु -
योरो - नसोतर - पीप्यार ~ १ ~ यव - त्रीडुगा
त्रीडुडु - अडुशी - से ~ दाडुहगदर - पारसा - टी
टुडी - ते ~ २ ~ लांयरींगणी - पुरोडुरमुण - दी
वे - डडाछाल्य - ड्यैरीयातु - हगदर - हरीने -

॰३॰ ईंद्रवारिणी - ईंद्रजवने - धमासो - वीरण
वाळाने - त्रायमाण - रासनासो ॰४॰ लीबडे - ली
जवासीने - ब्राह्मी - परोंगी ॰ सहु मळ क्वाथ सं-
त्रागनो पाय चोणी ॰५॰ दुणे - हारीने - ज्वारी
ने - रींगणे ॰६॰ मगरोय - हीड्या - पदेपेर ते ॰६॰
द॰ सांधा - अस्थीशुळने - संज्ञाचीनारा - स
रव संन्नीपाते - श्री दोशी नत्रास ॰७॰ ठाहरछ
जने - ज्वर - अरुचीमे - पाये - रेवा क्वाथिलारे
आदी सहाये ॰८॰

अथ सुधावजनो क्वाथ.

लीबडे - अंडेमुण - श्रीइंदु - छाल्येयीत्र - अतीवि
शा - रास्ना - धमासो - पचीत्र ॰१॰ इंद्र - सघु
वां छाल्यने - देवदार - जोरारीनी द्रुन - लागे
रो - शोंणी - सार ॰२॰ नगोज्य - क्यरीयातु -
आ क्वाथ पाय - रीत - ज्वारीने संन्नीपातादी
नय ॰३॰ सुधावज्य वीशे क्वाथ इर्यो वीरामे
रेवासी द्रुयीन्यम् इरीनारापांमे ॰४॰

अथ सुधावज्यमां संन्नीपात थाय छे तेपर अंजन.

॥ दोरो ॥ ॥ अंडीमय - सींधव - लसु

* भाङ्गानुभुक्

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

ण-मरी-पीपरु-चंद्र सार-इभगरुडाउडी-
डायफ़्ण-फसी जारीडु इस्यत्यार-१-गो
मुत्रे अंजन्न इरे-त्री दोषीपांमेनारी-सन्नी
पातसरवेशीमे-रेचानयन प्रकारी-२-

अथ डांम देवानीवीधी-

औरीध-अवूंणी-अंजेन-स्रोथि गुरीयेजा
य-तदपी येतनथायने-तेनोअंन्यऊपायन
-१-॥ ॥तेनोअंन्यऊपाय-थायनही
येतन हुवो-त्रुकुटी-लाणड्ने-पाय-डांमदई
ने देवो-अघोरसंन्नीपात-ऊपर सुश्रुतान्या
ल्ह्योछे-हलादेवायनीमध्य-इष्ट हर ये
कड्योछे-१-

अथ वीषम ज्वरनोप्रकार-

नागनीडरत-॥ ॥इत्येत प्रथम पोर
हे पोरजीजे-सायंकाले आवेयचा पोर त्रीजे-
-१-इत्येत दीवस इनीशीयेनीवासे-पृथ
म्हरीतवेगेकरीऊसन्थायी-२-नीरंतरआ
वेसंततज्वर प्रमाणो- नीशीइदीयस ये-
ज्वरसततजांणो-३-नीशी दीवस थई-
ने प्रहर येइआवे-अनेहुके वीषम ज्वर-

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

तेहडावे - ४ - श्रावेयेहदीनयेहपडतोजरे
छे - तेनेसौचीसीमन्वरतृतीयेडहछे - प
श्रावेश्राजपेलेदीनेप्रगटथाय - येतुर्थिङ्वी
शामन्वरतेनेवैद्यगाये - ५ - रेवेपंयवीशी
म हुद्यांग्मीनसाथेन्वरांकुरेजसीनेप्रथमने
जकुचार्थि - ७ - ॥ ॥ तेपरश्रुयाथि - ॥
नागनीस्चरत - ॥ ॥ कडु - श्रेडरी - सुं
ठ - धाणा - परोल - गळो - मोथ - लाशीग -
श्रुरीयातु - जोण - १० - पुस्करमुग - ईद्रज
व - रीगणीजे - पीतपापडो - लीबछाली
नवीले - २ - रीक्वाथसंलागनोलेयपा
ये - हहः डाशाने - स्वाशाने - दाहानये -
उ - ग्रशा - पीत्त - वायु - क्रमी - पांडु - नासे
- श्ररूची - वमी - शीतने - जुर्ण - त्रासे -
४ - वीशम - जुर्णज्वर - सर्वने श्राशा -
मावे - रेवाक्वाथथी स्वशाने हुःजनावेनेप

श्रथशीतारीरसतारपरछे

कुडजीरत - ॥ ॥ गंधकपारो - मनशी
ग - मोरतुत्थ - हडताल - श्रीहगाना - रस
मांजले - सातपूरसंलाग - सातपूरसंला

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

ण॰ वाळ्लरगोळी करवी॰ गोळयुक्त ते
गुटी॰ मंडगी मुखमां धरवी॰ संताणे सामां
न॰ नांमरीतारीयाये॰ रेचावीशामल्व
रधीर॰ बक्तनुल्वरदुःखलये॰ १॰ ॥
सोपर्ध्वरत्॰ ॥ ॥लातलाखरीपथ्य
मां॰ पांचसातदीनखायु॰ श्रीरांधखाये
तेथडी॰ त्रीगुणीपथ्यपळाय॰ १॰ ॥

ताव गयानां लक्षण॰ ॥ ॥पाये
गात्रहळवु॰ रुडुमन्नलागे॰ अरोमुतरे होठ
ना अर्धआणे॰ १॰ थाये ळुवनी आण
सुखे छींक आवे॰ मधुंखळवाणे॰ सुखे
अन्नलावे॰ २॰ वळे परीवो दुःखडेना ब
णाये॰ मीडी माधुरी वस्तपर मन लये॰ ३॰
रेचा आरलांचीन्कुने पाय होलो॰ त्हारे
लणयोल्वरतणो नामठासो॰ ४॰

अथ ल्वर जाणाने तलवानां ताव
गयो होय तो छु॰

नाडा बुत्तार ऊपाडवो॰ भूनत्य ने स्त्री सं
ग॰ ताव गये तलवां ल्नहां॰ सुधी हीन जण
आग॰ १॰

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अथ श्रीदोषनो प्रकार

नागनीछंदवृत्-॥ ॥ज्वरः-कृशाने-
शुभने-दाह-थाये-कंपी-तृशा-वांती
ने-स्वास-वाये-१-भ्रमी-रक्तनेत्र-२
वारेनी होश-त्हारेन्नांगयो तंनछानीत्री
दोषी-२-

अथ त्रीदोषनीमर्यादा-

॥ दोहरो-॥ ॥ सात चौद नव ग्यारदी
न-त्रीदोषनी मर्याद-प्राणलयकै पंज्वर
हे-व्याधीनोवीजवाद-१- तेपर
औशद-ज्वरांकुशः॥ नागनीछं
वृत-॥ ॥ हरीताग-पारो-मनशी
ल-डीवे-रीगालतूने-सोनामुखीमा
रीदीजे-१-मोरतुत्थ-जोरवारनीसीछ-
करीये-कुंवारीरसेलागसम जल्लडरीये
-२-गोगीगुलडस्सम् आदनीरे-पाये
-वीड्गतात्रीदोषतणुंदुःखलये-३-मटे
स्वाशने-कशने-सुळ-नासे-रेचाप्राण
घताये त्रीदोषत्रासे-४-

अथ मंजरादीक्काथ-

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

नागनीरस्त-॥ १ रामजोड-मोथ्युने-
३ सुंठ ने-४ देवदार-५ गळो-६ रींगणी-७ रासना-
८ धांज-सार-१ ९ कडु-ने-१० कडाछाल्य-११ लारीं
१२ ग-चीडग-१३ परोज्य-१४ पीपल-१५ मूळ्य-ने-१६ वं
१७ स-लवींग-२-१८ सारीवा-१९ सतावग-२० सुरु
२१ ड-केड्यु-२२ डील-धमासो-२३ अतीवीश-२४ धा
णा हरीने-३-२५ जेठी-२६ आंमळा-२७ आड्डा
२८ मुग-चीत्रो-२९ पीतपापडो-३० अरडुशी-३१ लींज
छीत्रो-४-३२ जीयो-३३ जायची-३४ आयमां-
३५ चाळो-३६ सीले-कपुरीयातुने-३७ कडुडारीघ-
डीले-५-३८ सांरोडी-३९ धल्योडी-४० ईदरवार
णी ले-३१ मेरसार-३२ ऊपलेट ने-३३ हणदर-दे-
-६-३४ दारु हळदरने-३५ अजमली-लीले-गंमो
मो-३७ अरडो-तणु मुळकीले-७-३८ वैगणोने-
३९ कुणक पत्र ने-४० जीली-कुये-४१ प्रसारणी-४२ मु-
चीगरी-क्वाथि-लेये-८-टळेस्वांशने-
१ हाराने-२ शोरु-३ रोग-४ पीतः-५ पांडुने-६ वातर
क्त-समुळ-९-७ वीडगता-येमी-८ कुष्ट-
ने-१० ज्वर-११ आडेपी-१२ प्रमे-१३ प्रत्यने-१४ अप्रजीम
र-१५ वीरेचुची-१०-१६ अतीसारने-१७ हमे-

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

सुधासंचीतवैद्यशास्त्रग्रंथ.

पीडीओरडाही-कमी-रक्तपीत्त-त्रीदोषो-
स्रसादी-११-चढे-पैरने-पुठने-संने
पात-मुछीरो-मतीमंदने-पीत्त-वात-
-१२-रेवांगगर्भिनारोगनेतर्तताऊ-मा
हा क्लेशमांजष आदीमटाडे-१३-

अथ पंचप्रहारनामुझारानो-

प्रकार.

नागनीदरत-॥ ज्वर-दाह-तृषा
-भ्रम-मोह-कंश-अतीसार-वांती-व-
पुनष-स्वास-१- सुभकंठने-शोगनेनाक
पाके-घणी चोरनीहाउस्ये तेन थाऊ-२-
सुकेताम्नेजफनेरोश थाये-प्ररीवो व-
गेशोल्ली योकठ थाये-३-रेवा आरलामें
रह तेसर्वथाये-त्यारेपंच थाये मुझारो
जाणाये-४-

अथ मुंझारानांलक्षणरुप-

॥ दोरो-॥ ॥ ब्राह्मण-स्त्री-चेरोने
रोग-सहीत-चांडाल-पंचनामजती
कह्या-व्यापीजवनकाल-१-॥ ॥
सोपई-॥ ॥ श्वेतब्रह्मजतीकेवा-

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

य॰ स्त्रीरोगतेरक्तनथाय॰ १॰ वैशाख्या
धीतेपीगोल्होय॰ ३पीलरगुन्दथरएगतेन्ने
य॰ २॰ थांडाणडूनत्तीह्होयरीाम॰ पेंय
ल्यांधीनांउूपचीराम॰ ३॰ ३पीलझाणोये
जेथाय॰ रेचाप्रांणसेर्गनीश्वेत्नय॰ ४॰

ड्याथिमुञारारोपरछे॰

नागनीरदरतना ॥ धमासो-३
३-धावडी पुस्पजीने॰ ड्यरीयातुने-
सोडुशी- हेडच-दीने॰ १॰ डरेड्याथितो
स्यारानेड्ाशान्ये॰ मुंडारातणीवेदना
दुरथाये॰ २॰ ना ॥ दोरो॰ ॥ ॥ प्र-
चाण- मोतीलनस्मले॰ मरीपुरदेईनेपा
य॰ तुळसीरसनांभीपीये॰ नडमुंबा
रोनय॰ १॰ ग्रांभाद्दणदूने- जसेएू
प्रत्नातेचारीपाय॰ मास प्रांसतांनीत्
चसु- गाड्यगणीनेनय॰ २॰ पुन्नपा॰
गने प्रार्थना॰ रीवरात्कीनीथाय॰ स्वंस
त्नोन्यडींघेडस्ये॰ मुंधारड्मुणनय॰ ३॰
न्चरनु दुभझानुवध्ये- प्रत्योषधेन
नय॰ रसऔषधमारुचे रसु॰ छवने

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

ज्वराधीकार. १.

रसज्वरांकुशताव परछे.

हुंगीरत. ।। ।। पारो. गंधक. हीं
गलोक. सत्वागेसणीले. अगथीयाना
रसवीरो. दीनत्रेकमर्दन दे. १. दीनत्रे
कमर्दन दे. वालदहिनेदेवु. चारीसाकर
संग. प्रातमांशोरीयदेवु. रेयात्रणदी
नमांहय. सर्वज्वरनुं दुःख जये. पाणेपर
थ्यप्रमाण. सीहसरखोनरथाये.

अथचींतामणीरस.

मनशील. पारो. गंधक. मोरथुथ. हड
ताल. हारेलीरसमांकरे. बेदीन जल.
बरआल. बेदीन जलदरआल. गुरि
गुंचया बेआये. अधोरसन्नीपात.
वीशमज्वर सरवे जये. रेवाजरानी
मांहय. नामचींतामणीदयो. रसनामे
ज्वरत्तंग. कावलाबेगोली दयो. १.

अथलंभांडलंकनरस.

हीगलोक. हड ताल. कंथो. सोमल.
खार. पांचतणारसमांवसे. गोली.

गुलनलार गोली गुलनलार आय आद रसलोरी लल नरसल मांड लय लभ राज्वर डोरी रेवा रसी इनुं नाम स्मरे सघणु दुःभनल ये आएयलो इनुं तत्व ड ह्यो ज्वर छत उपाये १

अथ ज्वरगजकेसरीरस

नागनीकृत ॥ ॥ रीगोछत पो रो गंधक ने हड्ताल भसे नीरमा दीन त्रण डाण १ लरी डाबडी चेगुडायंत्रे मुके पूरी त्रण कुलातणेतापकुडे २ करीसुं दीकाने रातु थाय ज्यारे ओपे अ र्निसा डरे गुंजलारे ३ भायेलातने दुधतेपर चीजारी त्रीदोशादिसर्वे ज्वर लयहारी ४ रेवा आगुरीये दीन भा य ज्यारे न रहे त्रणलोवीनमांतावत्रा रे ५

अथ रत्नगीरीराजरसतावपर

नागनीकृत ॥ ॥ पारो लोह सोनुं हीरा अभ्रक भसे रूपारी भरे जांसमलाग सोदे १ लीने गंधक

મનુશીલ-જીવવાગાં-સરવલાંગોરા રસ
વીશો ભલ્ય રૂપાગાં ~૨~ પછે સંધુવા-
ખેડુશી-થીત્રછોઝેડોડીને-ઋગથીયો
-ફુને-નગોઝે ~૩~ કુવાસ્ય-ઉલ્લાર-
તણોરસલીજે ~ પ્રથક્ વસ્તની ભાવના
ચણદીજે ~૪~ ગોગી ઋડદપુર મધમશી
માંહ્ય ભાયે ~ જ્વર જન્તુનાશી હૂલવી સ
ર્વજયે ~૫~ રેચારત્નગીરીરાજરસરો
ગજંપે ~ કાણજ્વર તથાપી ફેને જેઘકંપે ૬

~પ્રથરીતત્લંગીરસતાવપર~

પારો-ગંધક-રસણભાર લીજે ~ ભાપૂરી
યુ-હરીતાલ-સંભાગે દીજે ~૧~ મોરતુ
ત્ય-કારેલીરસ ભલ્લ કરીયે ~ ત્રાંબાડાબ
ડીમાં ભલી તે ફૂલ ભરીયે ~૨~ વેણુમારસી
માં આંગણ ચણ ભર્વિ ~ પછે ડાભડી વેણુ
ની મધ્ય ધર્વિ ~૩~ એકુલાપર્ પ્રદાવીત
ગેતાપ કરીયે ~ દાણાડાંગે સ્પવેણુને શી
શધરીયે ~૪~ જ્યારે થાંણીકુરે પયુત્પૂ
રેન્નાણો ~ દાદુ થાય પુડે પયો રસ્ વખાણો
~૫~ તેને પાંનમાં ઋડદપુર ડોઈ ભાયે ~

तृतीयक् चतुर्थिक ज्वर सर्व जाये ॥ रेचा
चाण्य दीन प्रातमां प्रांणीजाये ॥ शीतलं
गीरसरादीयोतावजाये ॥ ७ ॥

अथ ज्वरराजरस ॥

पारोने [1] सोनामुखी [2] जेरांक दीने [3] मने
शील [4] गंधक तेच्यार लीजे ॥ १ ॥ [5] हरीत
ग रांक हरताल डीजे ॥ घोरांक जांबु [7] रै
पु मृत्यलीजे ॥ २ ॥ जेर रांक [8] हींगलोक
नेपाळो [9] हरडें लीसांमां वसु थुंर पय
जलजइयें ॥ ३ ॥ लीसंपुरे वज्र मुद्राज
करीये ॥ छांणगांडोर मांण तेह्यनी मध्य ध
रीये ॥ ४ ॥ रतीयेक ते पांनमां जन जाये ॥
प्रहर्षेक मांतंन थीतावजाये ॥ ५ ॥ वीश
म् शाणज्वरने रेचायेतजावे ॥ रस प्रांण
दाता प्रमांणीकगावे ॥ ६ ॥

अथ पंचांगज्वरांकुशरस.

[1] वछनागने [2] गंधक रांक च्यार [3] मरीसात
रांक [4] जांबुरांक जा ॥ २ ॥ १ ॥ पाक [5] प्रकेपत्र
रसे जलजकर्यो ॥ तोलो [6] मन शींग चारता
मांयं धर्यो ॥ २ ॥ गुरीगुंजासाकर मध्य

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

देवी. दहीकुर छारीदीजे तोमटेछे. ती. ३. दीलेचंदनपुष्पनां कारथवो. दुधलात नोदरदीने कारछुचो. ४. घणाघोरतीव्र ज्वरनाशपामे. रेवा आज्वरांकुश पंचांगनांमे. ५.

अथ चंद्र प्रुलाचरीरस.

पारो[1] - सोनु[2] - अभ्रख[3] - मास्यांकरीने. तेथी त्रीघणु मोरनुतुत्थ[4] लीजे. १. ज लरीभंगारसमांजेपोरडीजे. गुरी गुंजडासमजरामांडीजे. २. त्रीदोषज्वरनीसारनेतावआसे. रेवाचंद्रप्रलचितीज्यांप्रकासे. ३.

अथ पंचाननलेश्वररस ताव परछे.

डांथो[1] - सोमल[2] - हींगलो[3] - पांनरसेखल थाय. गुरीगुंज आघरसे. पीतांसो ज्वरजय. १. त्रण्य च्यार ओषधदीन. प्रीतीपुर्वकजाय. रेवाराज्यपंथानरस. लेश्वरीवनथाय. २. टीका अेत्री घडपर घीलातगोळजावोना

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अथ माथानारोगनाउपाय.

चोपईना ॥ ससणगुणआवेगीशामां
-पीडाघणीथाय-रेचोरसीहुपेतर्पि-
थी-तेनोरस्येऊपाय-१-साकर-सुंठ
ड-सुंठ्यने-पुराणघृतमुगडेपाय-नखेरी
नाछालेगथी-चोपडेशीरद्रुपन्नय-
२-उपुर-शीडुं-हींगलोडू-नाडछीकं
णीसार-पांसलोग्यनपारीजली-नाके
घस्यनीर्धार-३-सएगइा-सुगनेरी
रानी-सर्वदेहनान्नय-ताएेतमाकुनी
ठरे-अंमवीनासुखथाय-४-घडनी
मुळी-मुरागी-डाणातलडेथाय-लसम
डोडी-ऊपलेरले-भृंगरसेजलयाय-पे
पश्याहीनपुरापीये-नीत्यजेपउशाल
र-पयपथ्यीवसुल्लारले-शीरनो सुज
ध्नीर-५-

ऊपाय अंन्यमाथानो-

मोथ्य-रींगणीत्नायनां-फुलजेगसदां
जेप-गोपडीछाह्येसुकवे-यस्त्रक्रीने
लेप-१-यस्त्रेकरीनेलेप-सुंठतपजीडी

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

करणी-सलगावीतेनाक-चत्येपीवीदुखहर
णी- रेवारीशीरानुंशुल-सर्वसाणकादुखन
ये-समीरथीअन्यमदीप-आंधारघेदुःख हो
लाये-१-॥ अन्यउपाय- ॥
देवदार-उपलेट-वज-अतीवीस-छडी
लोबेह-सर्वगरीरीरयोपडे-त्यारेदुख
होयतेह-१- अन्यउपाय- ॥
उपलेट-अरंडमुग-गधीयोपडेशीरा-छा
शवीसेलेपनकरे-शीराम्रेरतेदिशा-१-ना
गोपीपरू-हेडञ-मरी-लेपगरीरीरथाय-
अनेकव्याधीशीरानी-दर्षेदूरपणाय-२-
मरी-कंशारी मुगजे- नकमांगरीनेसार-
नाके मुकेनरतणोलागेरीरदुखलार-३-
सवींगने गरीवांनणे- लागेलेपनथाय-
शीरशगणकाडेदुखतु-नरावारमांजय-४-

अथ छीको आंणवानोप्रकार-

नाकछीकणी चुरीने-थपरीनाकेतांणय- रे
वाछीको आवशे-तर्तजांणयनीवांणय-१न
राखोडीने अरडुना-पयना देशपरछाय-सु
कवीनाकेसुंघता- छीको छे हवीनथाय-रन

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अथ कर्णरोगनां तेना उपाय.

कर्णीपाके कानमां - सणका ने दुःखथाय - पाक्या
नीपीडाथावधे - तेनो रसु उपायना ॥ ॥
सोपईनो ॥ फाडीयाकर्षण - लसण
नांम - अरडीपत्रनेलीलेकांम - १ - मुकेत्राणे
रसलेकांन - नासेअेफेराकरनीदान - २ -
॥ कुडगीयो - ॥ सींधव - सुंठ - लसण
वज - पीपरनेउपलेर - मोथ - आडापत्र
रस - चारीसर्वसमेर - चारीसर्वसमेर - ते
लमांतेउकाळे - टाढुकरीनेतेल - कांननीमुके
वाणे : मरे जन्तु रोपीडा - पककपाक्यानेलएका
रेचारगयेतर्तथुग - सोन्नेने - सणका - १ -
॥ दोरो - ॥ जकरीमुत्र लसणरस - क-
रणेमुके कोय - जेफेरोने सणकामरे - पीडापक
नहोय - २ - घोडावज नरमुत्रमां - गरीनेमु
केकांन - श्रोतारोधमरेसघ - लेसाहिलगवा
न - ३ - कुनु करीनेसरीयु - धरेकर्णनेपोल
रीणफरेसणकांननु - जेनोसमजे जोल - ४ -
कोडी जाणीलीजुरस - धरेकर्णसंयोग - शुभ
रीकेसरवेरामे - मटेकांननारोग - प - लसण

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

लपेटे अथवा पत - रीठीरसंढोळांन - ५ - अन्यवणे पा-
ड्यातणी - जेढेरानेढोयलांन - ६ - सींधव
जलीनरमुत्रमां करीतमे इस्यलेप - अनेउ
व्याधीमिपली - घरेठोडेनहीयेप - ७ -

अथ नेत्रनारोगनो प्रकार -

थयानोनाम्लोकभाषानो.

१ मेद्या - २ मीरा - ३ मेरी - ४ पड़ा - ५ लसैण - ६ इसीन्न -
७ प्रांतर्रती - ८ धुम्रो - ९ ड - १० रणगर्दि - ११ तैस - १२ तपेंते -
१३ नगैनीरा - १४ कोघंती - १५ संततलेजीत - १६ लुंधी
त्वाषिणकस्ये - वीस्तारचंपकतणे - रेवारोग
अनेकचक्षुप्रगरे - तेनाउपायोलणे - १ -

अथ गडूडासी रस -

नागनींरवत - ॥ ॥ डेरण्यतणु - डा
टचुमुणसोंधी - तेनेछकुतेरीलेलायनो-
थी - १ - १ अंरणी - २ अंडेने - ३ सींजने - ४ लांग
रोसे - ५ भृंगीयेरने - तुंभींनीलावनारे - २ -
वाराकुदींयरसुतणे - पत्रदेवी - दीयासोपछी
तेजागीलस्मलेवी - ३ - लवींग - जापरिसु -
करकुडी - कपुर - समुद्रफीणसोजलेडो केसुर
- ४ - गुटीतेगरीी - अंजननेत्रयाय - तीमर

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

पुष्पनेछाह्यनुदुःजन्यय । ५ । रेचागडुअ-
शीमरेनेत्ररोग । दीवांधमरेनेघरेअंधयो
ग । ६ ।॥ अन्यउपाय. ॥ जा
परीयु - अतीवीरा करी - अंजन करीयेतोय
- गतदृष्टीआवेफरी - मृगनयनाकहीहोय ।
१ ।॥ अन्यउपाय. ॥ मोरतुत्थ
कुडतागने - जापरीयुसमसात्य । गौ घी
जली अंजन करे । रक्तरतांधगजाय । २ ।
॥ नागनीरत्न. ॥ गतेरेशमीव
स्त्रलावेलीजडे । करीडाडीतेतणी मेरीपा
डे । १ । तेमांकपुरने अती वीरासीके । जवीं
ग - रीगिुने - लसण - मांहीदीजे । २ । मोरतु
त्थ - जापरियुनेगुल्यस्वेत - जलेसर्वतेगा
यना घीसमेत । ३ । करे अंजन तेतणुजन
न्यारे । टळे पुष्प - तीमर - दीया अंध दूरे । ४
हणेयसुनारोगनांसर्वठाम । रेचा कहे गुरि
ये प्रलावतीनाम । ५ । ॥ छतीयंक
प्रलावरीगुरीका ।॥ ॥ दोरो ॥ ॥
वडागडुमीढु - मरी - गेरुगरसवोसार । अण
मांअंजन तेकरे । लागेदुजनांत्यार । १ ।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

नागनीरत ॥ ॥ दीनजेवनली-
जुमांघाल्यदेवी॰दूरीहृदीनेतेजीवनमां
ह्यदेवी॰१॰ऐरीत्यैडेरेसातलीजुवीय्य
री॰मरेयोपजेदुःमतीयस्सलारी॰२॰दु
जेनेपुनर्पिंदूरीआंख्यतेनी॰रेयाआ प्र-
योगपदेजूष्यजेनी॰३॰॥ ॥ ऊी
पाय जीन्ने॰॥ ॥ ऊीलोयागो
गर्घेत्लदंतलीने॰याघेएयतणापयवीरोप्प
ल्लडीने॰१॰आंनेतोपेलाजम्मनु पुष्य
न्नय॰रेयापक्षीपत्नाजेयांनेत्रथाय॰२॰
॥ ऊीपाय जीन्ने॰ ॥ नागनीरत्‌
॥ ॥मास्योहाय मनरोग मोरतुत्य
लीने॰ केसर्‌-डायडुंग-रांजनाली-मरी
ले॰१॰रीठामाक्षीड-रामोंने-सींधुड्एा
-डुडुरछिने-औपरीलेनरेएा॰२॰लीने
नागसम्‌येगुरीगुणवंत॰रेयायसुपुष्या
दिपीज्यादरंत॰३॰॥ ऊीपाय जी
न्ने॰॥ ॥ प्रथम्‌रांजलस्म तोला
च्यारलीने॰ प्रूलदुधमांयेड दीन्‌जेलल
डीने॰१॰ तोलाजेमनरीगजेलेगा

य पयमां॰ मरी अेक तोलो स्त्रीना दुधमांथ
मां॰ २॰ तोलो अर्ध-सींधव॰-भेलेतोयमे
गां-भली येक दीन सौ करे स्यार लेगां॰ गु
गुटी आंख तां स्यीपडां पुष्य नये॰ घणा रो
गगण तीमरे सुःभ थाये॰ ४॰ मरे स्येक्ष
ने दुप्ती रक्त न्नये॰ दीवांधनी रीशी अंध
पीडा पणाये॰ ५॰ मृगासीरस आरे-
वारां मडे छे॰ अमर अ्रोषधी थी अधी
कआवदेछे॰ ६॰ ॥ इती मृगासीरसन
॥ मरी- कपुर टंकण-शीरशु-पारो-
भापरीयु-केसर-त्रीकुगा- संमधारो
॰१॰ गुर्ये करी वारीमां आंखे ने ढ॰ म
टे यर्ष सोनी दुभेदृशी तेह॰ २॰ आसु
गण तेने मधुधीरो आंख छीले॰ मेग्य येक्षु
ने तेल नी मध्य दीने॰ ३॰ ग्रते आंखु पु-
ष्य वाकाने धीरे॰ रतांध गते नेतां दुगधो
येनीरे॰ ४॰ रेवा रोग स्येक्षु तणा सर्व ज्ञ
य॰ पछी तो ना राण येनी भ्यु ते थाये॰ ५॰

अथ मुखभजायानारोगना

प्रकार॰

॥ दोरो ॥ सुंदरमुखपरशांमता
दीनदीनप्रत्येथाय उपघरेरसीयात-
णु मुखछायाकेहेवाय १ तेनो
ऊपाय ॥ दोरो ॥ कणहर-ली
दर-सैंधव-संलागे ऊपलेर-लींबुर
सोभली-चोपडे मुखछायाहरनेर १
कमातल-छडगुहे-सर्शव-धोणा
साहय पयमांभलीमुख्चोपडे-तो
मुखछाह्यालय १

अथ कुहेनारोगनीऊत-
पत्ती तथा ऊपाय

कांम-कलेश-कुवासन-क्रोध-लारव
ह लीऊभ-शोक-श्रंम-संतापथी-था
य कुहेमांपीडा १ ॥ तेनोऊ
पाय ॥ ॥नागनीदुवत ॥
मीठु-सींधव-सुंठ आमुण्डीने
वसुलार ऊस्न नीरे प्रातपीने १ कु
रू-ऊधिरस-केडी-अण्यलय-रेचा
त्यम्-रोशी-धारीधरथी छपायल्र
॥ ऊपायबीजो ॥ दोरो

संढीण - पीपरेच ने - मरी - संचागे जल थाय -
वालसार ते प्रासतां - रोगकुटेनो जय - १ - आ
तांसउिक्षिर्ठ ते मरे - इशि - स्याशि - ते जय - डां
मपूगर - पावडुडुरे - आजस्तूतणो उपाय -

अथ हेडकीनारोगनो उपाय.

जश्रीकुणनी छाल्यने - सर्वांगनो जल थाय -
मधमां मेळवीचारतां - हेड्क्या हेडकी जय - १
॥ उपाय बीजो - ॥ जीजेरु - सप
डर - मध - घीमांगशीने पाय - सुरसुतपुरी
मांपेसतां - पाछो प्राणपकाय - १ - ॥ ॥
उपाय बीजो - ॥ श्रीफळ - मोरच - सु
ठेय - झडरी - पयमांपाय - मरेमरणनी हेडकी
- स्याशि - इशि - सो जय - १ - ॥ ॥ उ
पाय बीजो - ॥ ॥ घीमांगशी पीत-
पापडो - हेडचापीतां जय - आ उपाय करुया
थकी - वांतीवारणथाय - १ - लसण करीने
लोप्पडी - मेळवी मधमां जाय - रेवा हेड्क्या हेड
की - पलमां ते रूपगाय - २ -

अथ उधरसनो उपाय.

देवदार - अतीवीश - गळो - अयकुंशी डेहवा

य॰ क्वाथ पीये संनागनो॰ कष्ट दाशानुं नयन॰
॰पारो-गंधक-टंकण-चीत्रो-वायवीडंग-त्रीक
टु-त्रीफला-चुर्णथी-करे दाशानुं जंग॰२॰अ
डपुष्प-अफीणनने-लवींग-चुरण थाय॰ज
गे प्रातःकाले पीये॰ दाश-स्वाश-सौ नाश॰३॰
त्रीफला-चीत्रा छाल्लनो॰क्वाथ पीयेनर नेह॰
कष्टरगे सौ दाशानुं॰पुन हां थायनी तेह॰४॰

अथ हरसुनो उपाय॰

उपेर्डसरपुंखंगभो- लालरीमजे नाश॰ चौ
मगसेल्यवधेचपु॰ हरसु दुःख देवाय॰१॥ ॥
उपाय तेनो॰॥ ॥ अफीण-सुरोक्षार
लेसींदुर॰ लसण-समान-पीपल्य-पारो-तु
ल्यनुं॰चुरण जल्यगुणवांन॰१॰चुरण ज
ल्यगुणवांन- अल्पये लेपनकीने॰ हरसुपांमे
नाश॰ वासना रात्य रहिने॰ कहे रसी करे वा
य॰ नूरे हरसुये घांणी॰ त्रासे करतां तर्त॰ त्यो
म थावडूने पांणी॰२॰॥ उपाय बीजो
॥ ॥ मनशील-पारो-गंधक-सोनामु
खी-हरताल-मोरतुत्थ-हणहर-हेय-सं
लागेजल्यराग॰ सत्लागेजयराग॰मांज

एम दिन ३ रखवुं तडके - राखीतंन ॰ थ्यांनमोह
ननुं घरवुं ॰ रेवारांमडे त्राणयदीलये - रीत्येया
येजस - दस्तुनो येह ॰ जन्मनो व्याधी जायः १
॥ उपाय बीजो ॰ ॥ कुंवाडीया
बीज ॰ आंमळां चुरण करीयेगोळाय तक्रते
ये दस्तु होरे ॰ जसिने येज्यनपाय ॰ १ ॰ ॥ ॥
मनहर छंद ॥ ॥ तोला जेरससपुर ॰
तोलो तोलो वस्तुसउ - शणने अझीण - न
वसार तेमांसाह्य छे - गंधक आमणसारो -
तेमां से जडीयो जार - छ रडमो जडरीनादुध
मां जलाय छे जारीड जलमां चुंरी पूरयेडम
रहीने दरहीनी उपर ते चांपी चोपडायछे ॰
ररेवारांकर येडांतरेये दीनम्यार - चोपडया
थी दस्तुताणु कुजधुरथायछे ॰ १ ॰

अथ जर्लुवानो उपाय ॰

पारो - साज - सोमल - मांजणमां जलथाय
जवडी चोपडे जर्लुवे ॰ छोटीकस्पनु जयः १ ॰
जायफी - हगदर - आंमळां ॰ जडी मुत्रे
जलाय ॰ कुनी करीने चोपडे ॰ दस्तुं कुःज
जाय ॰ २ ॰ ॥ उपाय बीजो ॰ ॥

अफीणनेले-येणडी-नवसागर-वछना
ग-टंकण-गंधक-तुथ्थने-पारोले-संला
ग-पारोलेसंलाग-परोजलजारीकर-
वो सींधव-मनशील-जली-गायनाघृत
मांधरवो-खीरकुनेयेक्य-जर्नुखुलउ
थीजय-रेचारसीक् सीद्धांतसारनो-र
स्यो उपाये-१-॥ उपायजीजे ॥
सींदुर-सींधव-साकर-जेकणहरसमले-
मनशीलने-उपलेटये-धीमांमर्दन दे-
-१-खीरकुपरचोपडे-जर्वुनेजस्स
जय-अहल आ उपाय छे-जेथी लगसु
जथाय-८-

अथ कोढीयानारोगनांप्रकार

॥ कोढोना ॥ त्वचाउपलीतनकुपग
चाठांस्वेतलथाय-येक्यवधेआडांवीरो
-कडोगीयाकेहेवाय-१- ॥ केनो
उपाय-॥ ॥ न्योपर्णवृतनागंध
क-सुजाखारने-आकरसेजलाय-हीनजे
जली हीजचोपडे-तोसीधाकुवन्नरा-क्षे
॥ उपायजीजे- ॥ सुकेज-कर

पुर - रंडण - संलागे कुडतांग - मर्दन जगमां
मेळवी - करेसीधमाततडाग - २ - ॥ ॥
उपाय त्रीजो - ॥ ॥ गंधक - जीरुं -
लोद्र - रसुं - कुणगेर - समलें - कहीने पांणी -
सरसीये - देहने मर्दन दे - १ - लागे कथ
करोळीया - येव्यपगनी जय - कुब-
ने कुंदन समी - पीड्या हुरप जाय - २ - ॥
उपाय चोथो - ॥ ॥ कदळी दल
नीलरस लें - कर करे मर्दन थाय - करोळी
याहाया तणा - जडामुळथी जय - २ -

अथ प्रदर नो प्रकार -

जगत लोहीवा कहे छे ते

रुधीर पडे योन्ये अती - गुप्तरोग जयमध्य
र - रूप घरे रामा तणु - प्रदररोग कहेवाय
- १ - ॥ तेनो उपाय -
पारो - जावेत्री ने - लसण - अमांगी आंड-
ळ लें - परती जलमां नारीने - अेगुल स-
रदे - १ - पथ्य पाळे पूर्वें कही - रोहीन औ
षध जाय - जोहीवात नी वेदना - जडामुळ
थी जाय - उपाय बीजो -

(९४) सुयासंग्रीत्वैद्यशास्त्रग्रंथः

लांघणुंधेलीनोरस-मीठेमीश्रीतपाय-
पीऊंवाप्रह्रतणीसुणी-पलमांप्रानेयाय
-१-शेलोरस-वाली गरीपांणीसाथे
पाय-कुंनाउीहकुपीरोपीये-लोहीवात
कुमन्नय-२- ॥ नागनीडूरत-
॥ मोग-मेलुरीपत्रने-राडेस्योरो-छ
डीलोचागो-रोहीडैपुष्पतोरो-१-टो
पीडालनी-कैरानी-क्वाथिकरवो-रेवा
येपीयेतो प्रहरोगकुर्वे-२-वाणा ही
ननी लोहीनीवात्तबांधे-मुमनाडनु
तेनतुरक्तनांधे-३- दोरो ।
गेगो-श्रींगण-तेजेसमी-नांमे सुंठ-
नसार-सुरणकडीपांणीपीये-न्नय
प्रहरश्रान्नर-१ ॥ डीपाय- ।
७ डीलो-सोंहर-सुंठज-भ्रेमुरण ने
याय-पांणीसाथे येपीये-लोहीवात
हूमन्नय-१ घोलानुं सुरणकडी-सोउ
र-पयमां-पाय-श्राडघा पवशालारनी
त्य-पीतांप्रहरपमाय-२- ईतीप्रहर
रोगसमाप्त-॥

अथ मृगांकजनावानी चोथीसावी

छंद हरीगीतना ॥ सुत वर्गसोनाना
समो तेतकृतोये जल्हकरे कस्नातणार
सनोदेईपर येकदीनजलमांहे १ तेप
छीसीत्राछतस्यनोरस त्रेणयपरतेनाहरो
रल्हारनोरससंगनो परयेकतेनोश्राहरो
२ तेवर्गथीपतुरांशलागे मुज्यमोतीली
जये सोवर्गपानामांह्यमोती येकदीनजल
दीजये ३ पछीगंधश्रांमगसारसोध्यो
सोजसोजस्यतेहरो दीनजेजलीगोलीकरी
संपुरीगजपुरमांघरोई मारीकपडकरीसुकवी
दीनयेकसुकायाकरी गजपुरमांघरन्योपछी
श्रारीत्यश्रारीवीस्तरी पन्रीत्तणरांगे
थायगजपुर तेपछीतेनेहरो युक्तीथकीजकी
करीसंपुर पात्रमीस्सोरेलरो ४ येकनक
सुतमृगांकनीवीध रीत्यलक्षणनीकुं हु
डीरांकमधनतीयेकमात्रा येकपीपरछेअकुल
जारीकपरथमवारवी तेपछीमधमीश्रीतकरेन
घातणकरीप्रासनकरेतो व्याधीसोवपुनाहरे
८ क्षईस्वासा कासा अरुचीनेवातादीदरे

९५) सुधासंग्रीत वैद्यशास्त्रग्रंथ.

शीतांमथा - ज्वरशोक शीतरोग जीर्णज्वरी पुर्ण
शांतीपांमवा - ९ - पुरुषत्वनुं प्राबल्यपणुं - ग्र
हणीरोग्राल्सिपण करे - पथमीग्रपीपरपयाचीयो -
सौरोगहीन ऊधरेलरे - १० - कटुतीक्त आम्ल
करीरायणुं लोब्यन नकरवुं ते समे - लेपांने मृगम
दपारती मुख्यवासते ज्यारेजमे - ११ - रेचार-
सीकनी आवीवीधी - वीस्तारीजेपीतमां घरे -
तेकनकसुत मृगांक वराण्यो - याह्यते समये करे
- १२ - इती कनकसुतमृगांकनी रीत्य समाप्त.

अथ गजपुट.

॥ दोहरो - ॥ गजपुट जाणो गज तणो जे चोरस
कवाय - महापुर जज्जे हाथ समचोरस ऊंडो था
य - १ - माहिषिपुर गजडोढनो - तेज ऋरेषीस्त
र - वराहपुर येक हाथनों लाणे लीशा कऊंडार - रक
पोतपुर येक वेत्यनां - छांणांपुर जे तेम - शार
पुररूप करी कह्यां - समजे सुज्ञो जेम - ३ -

अथ स्थीरमृगांकनी वीधीकलोकनी

छं ६ - सुलएा - ॥ ॥ रोगुध्यंइझार्ग - नवसा
र - पारोहूरी - श्रेष्ट गंधंड - समालागडीने - दीय
सन्नाणोजली - इम्परीरीलरी इपड मारील
रीतेधरीने - १ - रोगुण्डमुभथाय तेपुष्प पावड
धरेपंचघरीतापमांतेकराखे - यहन पोहोगुरके
धुम्रनवावीशे - तीव्रतेज अतीतापडाखे - २ -
स्वेततेधुम्रनांश्रावयातालगी - तेह्यनी हेठे
तापकरवो - जंयपुठेकरी दीवस बीजेथये - शी
शीलागीनेसांमांनकरवो - ३ - कनकनारंगवत
कांतीतेनीजने प्रासवारीत्यपेहेला प्रमांणे -
अल्पगुणअेह्यमांकांमडपरीतणां - तेकरेवार
सीकसर्वजांणे - ४ - टीका - कांयला धीकावी
तापउपरशीशी मुकवी कुडू मांहे लोदानीरागी
वत्येघुमाडो जंयथाय शीशीना मांहामांनोतो
लोढानीरागीयेमही जोरीने जोहोरवीयेमनी
रघुम्रथायतारे स्थीरमृगांक थयो जांणवो - १ -

अथ कुंयरसकरवानी वीधी -

से वर्गसींदीलागत्री करीताणे येक लागे हरेने
तक्रतोयपीशेजली दीनयेक संपुरमांघरे - पन

करीकपड मारीगनपुरे सुक्यापछीते धारज्यो
-सळगावी दीनबीजनवीशे- शीतळथयेविध्या
रजे -२- येरीत्य करी करताळमां जळी तत्र
तोथवीशेथरे - येमथौ दक्केरामुकतां तेशुद्धस-
त्वथयो ठरे -३- तेरतीमधमांजणवीशे- येक
मासनेलक्षणकरे क्षीरस्वाशीकारी अकथी
वमी ज्वरपीड अर्शपीड्याहरे -४- रेपारसी
कञ्चाउपरसनी मुख्यमात्रागायछे करताकु
ठणपणगुणघणा- व्याधीवीशामसोजयछे-

अथ रसकपुरनां कुलकरवानीवीधी.

छपय छंद- ॥ ॥ जे हांडी मुखयेकमळे
सरखां तेलीजे - नीमेनापीह्वीगुण उपरनी
तेमह्णीजे - शुद्धकरी मुखगळीजडीजनेमांक्षा
री धोळे धरीनेहेत- नीरमांक्षेनरनारी- सु
क्यापुक्षेशारवसुरसकपुरतेमांत्मरे - रेचाकपड
मारीकरी- उमइयंत्रमुलेधरे -१- तळेकरी
नेताप चीमुथेचीम्यारीनमुके ख्यारजेवडी
गडीपूलागी उपरमुके - उर्ध्वहांडीनुं प्रश्न
तपवादेजेनन्यारे- तापकरेजेपोहोरमशी
जससरीपोतारे- चळतीवाळाकुंपीये जीने

दीनजोलीकरे - रेवापुष्यरसकपुरनां - आवी
धीये वीजुथोकरे - २ - ॥ दोरो - ॥ ही
गळोकनामध्यथी - पारोकहवायाद्ये - तेपण
आवीधीवडे - पंडीतपुरुशोगाय - र्षा
ती हिंगळोकना महिथी पारो काढवानीरीत.

अथडमरुयंत्रनीआकृती.

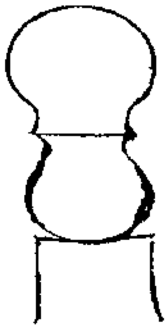

तमेनांहानुं हांल्लुउपर
मोहोटुजेमुखगरीसर-
खांकपडमारीकरीतेमांसां
भांननांखीमुके तमेडमरुयंत्र

अथयांदीवीरुकोरकहाजांत्नीरउपर मुख्यमांहुलावबानो उपाय.

छंद-हरीगीत-॥ ॥रसकपुरनांकुल
वालसम तेगोळमांगोळीकरे - दातणकेरी
कुनालवे गणवानेतेमुखमाधरे - १ - उपर
अर्थागळ गोगञ्जाय - नीरजांमेलुकरे पग
हथधोवापांनकरवुं नीररीततचावरे - र
करेल्क्षजालरी घुघरी वाकोदरीनीराबदेके
गोगञीन्नेयेवीना - नावस्तुमोयी हथ्यले

॰३॰ नालवणनांजेलक्षमां॰ दीनसातये
रीत्येकरे॰ दुरगंधीमुखऊघ्यावीडी॰ मुख
आवीयुअंतरकरे॰४॰ गळवादेपंचकेसा
तदीन पछीचावगवुंचीधीयेकरी॰ करेचगळ
केराकोगळा ऋीहाणदीनप्रत्येकरी॰५॰सा
करनेत्रअक्षतणीकरी पीवरावेपीज्यातुरने॰
मरव्यानेहींगचनीकरी शीतळथयातेऊर॰
ते॰६॰ गुदीनेजावगजोरडी अंबानीअं
तरछाल्यना॰ करेकोगळाअवगळकेश॰
देरेकुरजेछाल्यना॰७॰पछीवांसकपुर
चाटीजीएंमांजणेमुखमांकरे ग्रतस॰.
घडुंराजशीदीरो लाववीलोल्यनकरे॰८॰
चळतासुधीआरीत्येवरते॰ व्याधीवीस्फोट
करशे॰ जसजरऋचां पत्यछाउ घंलीर थां॰
दीनेपाडुपगे॰९॰ येकुपक्षपुडळखैरना॰
छावण मुखवाव्याथीलागु॰ रेवारसीकनु
रसणकरतां नयकुंभगरमर्दतागु॰१०॰
टीकाला मांडु चावगवामांज्या पछीरा
दुपांणीपावुं दायेपगरादेपांणीयेवोवा॰
येरीत्यमांदुचळतासुधीकरची॰ आअोशड

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

पेले दाढे जातां ने ऊीलड थायतो नजवराववुं॰
बीजने ऊपायकरवो॰ ऊपायलीहुंतछे॰पण दे
हनेपथ्यना आवेतो करववो॰ बीडुमासन१॰
पछीजावुं॰ हींगवालकेसां॰ आंमली॰मास॰२
सुधीनआपवां॰ पछी हरकतनथी॰ छारोव॰
घारेलीघीमांरईमां॰ आपवीकह्याप्रमाणे॰१॰
॥ ॥ हवे दांतेगरीयानी यशीकरवीते॰ ॥
करकडी॰ मोरथुथु॰सुरोखार॰रारमो॰सोनागे
रु॰हीराकशी॰त्रीफला॰छड॰साकर॰चीनीउ॰
जाला॰ईलाईची॰वलाणी॰ ऊपल्याखारने
कुलावीने नांखवो॰ बारीघुटीवस्त्रगालकरी
चडनीमुळीथी दांतना पेढांये गसवुं॰ तो दांत
सवळथायरोगजाय॰१॰॥ ऊपाय
बीजो आंख लाववानो॰॥ ॥चोपई
॥ ॥ कडीवसुलीआंमांहवे॰ कडवासोपा
रीवलकरे॰१॰ जुंनीईस्पतणीरजकरी॰ दाट
कोथळीमांदलरी॰२॰ येजंत्येनेमसळजाय॰
च्यारघरी सुधीयेमथाय॰३॰पछीतेकडवापय
मांधरी॰ ऊडागेपावकथीकरी॰४॰ काळुधुंस
कुणयेथईजाय॰ ऊडनऊदके धुंबेधोवाय॰५॰सेन

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

१०२) सुधासंचीतवैद्यशास्त्रग्रंथ.

कुलीलामांताढारेथाय. तारपछीकरवो ऊपा
य. ६. ॥ छंदहरीगीत. ॥ गायेकुडू
लीलामानेतल अजमोदने अजमांदरे करमा
की ओरारीनी अजमा. ज्यारयेलेणाकरे. १
लेकोपडु नेगोमजुनो. लागसमसरवेकरे.
हईमांह्य पारोयेकतोलो. सौ अधोगअनुस
रे. २. सरवत्रमांडीतेजली. गदीयांणास
मगोगीवणे. प्रातरनेसायंकाळे दहीमांमेळवी
कडकागणे. ३. दीनओहयेरीत्येकरे. आवेच
दनवेगेकरी. दीनपांचसातगयापछी तेवा
णधुआहरधरी. ४. हरिसुंका जवराव्येचणे
व्याधीरगेगरमर्गतणा. जस जरजवां पत्य
कुडघल्लीर. चांदीवीस्कोस्यकघणा. ५. रेवा
रसीकनीरीत्यआ. ग्रहिसुद्रपुरुषोनायकीन
ऊपरप्रमांणेपथ्यपाळे. नासडेव्याधीटकी.
६. ॥ टीका. ॥ आपुरुषनेपण रस
कपुरना रेलथी ऊपाय कह्योछे पाळ्यावाळ्या
नो ते प्रमाणे सरवे रीत्ये वरतवुं. ऊपल्याऊ
पायप्रमांणे पथ्यपाळवुं.

For Private and Personal Use Only

अथदोलायंत्र

आ दोलायंत्र
हांल्लामांहो
दानातारेल
छतीपोटली
जांधीमांदापी
रीशाखीमुंडीलां
ठामांनेरसला
रचोधरेतेलरे
तणेतापडरे मुं
तेमुंडीतोत्रीश
घपाडेपोटलीमां
उं

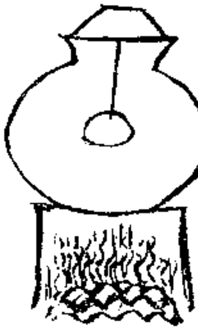

छंद नाराच.

हीरणयमोतीनेमाणीहीरा
प्रवाणतेकरे. माणीक्य.
ताम्रडस्तु सीस्यंम थांदीनु
सरे १ समस्त वस्तमा
रवीसमानलागयीउरी
मलीनेचाग्यपोटलीकी
रागगापरेमरी २ गूढी
नेगंधआम्लराग दोलयं
त्रमांधरे पीख्यारीवडीसं
हतेथुलासगेडरीडरे ३ रा
जेनयाम अर्धतेप्लेतेरी
तनेसमे गरीनेरुकुतेडरे
पूठीमन्नकनेगमे ४ रेवारसीउनीलरा अ
पाडरसिन्नेकरी तेनालडरथईगुरी हीरणय
गर्लनीयरो ५ पीयेतेआम्लनीरमांमरडेवात
रोगने समस्तउरी श्वास. हीडनासेलाथी
त्नोगने ६ अरुमीसीण आगसुपीज्याते
पंडुनीकरे रेवारसीउरूपनाम डांमरुयेमनास
रे ७

अथ चंद्रोदयरसनी मात्रा.

छं ६ - अुलगणा ॥ ॥ वरगसोनातणा-
च्यारतोलाकरे - तेमबत्रीसलेशुद्धपारो - आ
मलसारो करे गंधक गोंसरु तोलरीत ये थयो घु
टसारो - १ - पुष्पनरमातणांनीरतेनुं करी -
घुंटवुं त्रैण्यदीन पुर्णप्रीते - तेपछी कुंचरना पाठना
रसवीशे - त्रैण्यदीनतेम जल्य येनरीते - २ -
रीचुजतेसो करी चड्डीलतरीशीसीये कपडमाटी
करी मांह्यलरवुं वेलुकायंत्रमां धालयरीशीसीग्र
ही - उष्णपुलातणेतापकरवुं - ३ - पोहोर ब-
त्रीसलगतापतेवडूथकी - मंदथीरढ्ढीये रीत्य
करवो - स्वांगशीतळथये पंचमा दीवसना -
प्रातसमयेन सांमांनकरवो - ४ - तेनरीशीशी
डाबडीमांलरे - नांमचंद्रोदयलीखा
लावे हिंगणानासमोरंग कनोबने - कनक
नीडींमत्रे डोकराबे - ५ - माससेवनकरेनीत्य
प्रातेरती - योग्यअनुपांन तेनुं बतावुं - कस्तु-
री - लवंग - लेबरास - लवींग - पारमास
मक्खीनीत्यबावु - ६ - सरकरायुक्त डीडागी
परातेपीये - शक्तीमाकुडसहपुर्षडोर्छ - मीष्ट

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

मेवातणां सत्वसेवन करे ॰ ताकुणी त्रासे संलो
गनेर्ड ॰ ७ ॰ पुर्णपुरुशारथे नुष्य नुपतीतणां
॰ कांमसंलोगमांकूहुथाये ॰ योग्यपंद्रोदय
रुपरुधशे ॰ रीत्यरेयारसीडनेमगाये ॰ ८ ॰
र्वतीयंद्रोदय ॰

अथ रससींधुरनी मात्राकर्वानी वीधी.

कुंगीयो ॥ ॥ पारोतोला वीशने गंधक
तोला वीशा ॰ गहे कूरकडीटांक बे ॰ समरी श्रीनु-
गदीशा ॰ समरीश्री नुगदीशा सहेनवसागर
सारो ॰ बेनरांकुलांजोत ॰ मसे दीलत्रेण्य समा
रो ॰ अगनजतरीरीये कपडमाटीकरीलरवो
पूरजत्रीनांताप वेलुकायंत्रे करवो ॰ १ ॰ रांडांग
गंशीत थया पछी लरेडां भेडीमांहु पांनबीडे
प्रासनकरे ॰ येकरतीलरतां हु ॰ येकरतीलरतां
हु करेपुष्टीजगआवे ॰ लंमेयीरयेनेर कुंथी
यतलोक्यनलावे ॰ रेयारसीड निरूपा वडो
सरवेसमजाये ॰ रससींधुरआरीत्यकरे जेवी-
रतो थाये ॰ १ ॰

अथ शांजवरीनी गुटीका.

योपार्ड छंद ॥ ॥ शींजलसमयच्यक ल-

For Private and Personal Use Only

वध्नार. सुरोसंभ्रणसींधवसार.१. सेनवसार
ने झडीयोखार. रोही हींगसरसतेवार.२. सुं-
ठ मरी पीपर वछनाग. पारो गंधक सोसंम
नाग.३. तीजुरसमांमर्दनकरे. येकदीवसधुंरी
जलसहरे.४. पाणानेयडीगोलीयाय. लवींग
मांनेगीनरजाय.५. रीगसघरणीगोलील
य. रेवारीजवरीसुजघाय.६.

अथ उदरनाभेदनांलक्षण.

चोपाई छंद ॥ उदर करूं जोन्यां केहेवा
य. पीगुलोहीकगातेथाय.१. कुंजगुतेस्या-
नकुपडे. चाक्रअडुथीनेज्वरपडे.२. पांसेल-
सणपुरणथाय. तवउदरकरूंजो केहेवाय.३.

अथ प्रांणकरउदरनाभेदनांलक्षण.

मुलणा छंद ॥ प्रांणकरउदरनाकेरां-
दीयायेही. अंगअंगप्रतीशोकथाये. वरणज-
रलायनेजेरअंतरयसे. उरीवारूघणुरक्त
नये.१. देहलाखोजनने लागमुजथीगमे-
रक्तआनुपडे वमनवारूं. थायज्वरस्वीकू
येअष्टरेचारटे. जोगमणीयोज्याप्रांणमारूं.

अथ छुद्रयाकुतरानां लक्षण.

छंद झुलणा ॥ ॥ लागमुजथीपडे दर्दे
देमेनहि शब्दसुणवातणुं लांनलुले वेग्मना
वेगमां होइशे होउतु पुछडी प्राणवणतेमनुले
॥१॥ डाढीदुजेघणी रीरीसणदावधे जांघ
मां कष्टनाहोरीलागे। पहननीपुरदेवेदनावीर
थी होउतांतेपडे झोडलाको ॥२॥ येनलक्षण सौ
कर्मओप्यायेडी अंतनासमयमां थायज्यारे ॥ भां
नरीयामयनेयेम रेचायेतां ॥ हुडकवाहालीयो
लांणयत्यारे ॥३॥

अथ हुडकापुडुतदकज्ञ होयतेनांलक्षण

छंद हरिगीत ॥ ॥ हुडकायलुजेम्यानकर
डे। तेहनांलक्षणकहुं। हैयुदुजे। ज्वर। देलस
...ड। रोमरक्तजनेसहु ॥१॥ डरीजागये थे
त्यवाधे। वर्मवापेतेरथणे झोलापडी। झटेन
गा। नेअंतरेजणताजणे ॥२॥ सोवर्णजद
लायेवपु जोतरसरेहेपाणीतणी पाडेनगा
तेउशनी रेहेकलेशने ॥ जुंमोघणी ॥३॥ लमरी
जर्एलोमीपडे। येपक्षलक्षणछेसणी हेमांअ
साध्यथवातणां वीस्तारीग्रंथवीरीकहुं ॥४॥
तेपुरुषपाणीलागतां महिम्यांननीमुरतीलहेन

For Private and Personal Use Only

पाडेजूराडातेत्हरे-नेश्वानवत्‌भेषरहे-५-ये
वीक्रिश्रशरीरोउद्धा पांमेबेउर्मइस्तुतरो-रेचार
सीइराग्येजयें- येडागनांह्येकुतरो-६-

कुतइकूडशायुडरोउ तेनोउपायतरतडरावचो-
॥ ॥छंदचेंपइमागा-॥ ॥डंरोडस्तो
तांलोहीइदावे-लोहोकुंडामेडांहांमलडावे-१-
श्रईकुंथधंतुररसतेबो जेथर्थतोलाश्राउलेवो
-२- तोलाश्यारमहीगृतदीजे कुभत्हरे ते-
नोभलहीजे-तेनेडंरोलेपनथाये स्वांनसी-
यागतऐसंचीरीजनयें-३-इसउभमारयेरो क-
यत्हारी रेचारसीइनेउदयेंधारी-४-॥ ॥
कूडरायाकुतरानाझेरनो दीतार-॥ श्वान-
वीस्-दीन्‌ने मास ७-सातवर्षसमूहेरे-स्वां
नवीशनीश्रवध्ययें-लांसुधीरहेंझेर-१-मो
रतुत्थ-कूटतालने-नवसागर-कंगाल-मीण
मत्स्यमतेनोकरी-डंरोयोपजशल्य-१-मत्स्य-
मयोपरोनीत्ययें-झेरश्वाननुंजय- मयांन्युं
नो-चारीने-तर्तडंरोजंधाय-२-

अथबाणरोगनीदांन-

चंपइमागा छंद-॥ ॥बाणइरोगथवानुं

कारणु॰ धात्वतणायोगेथीधारण॰१॰ लोप
ल्पनलास्ने लुपुप्माधे त्रैएयेहोरीरीरामर्थई
वाधे॰२॰ ई अपवासे रोहे भनमेलु॰ पयजग
डेतइएीनुपूछुं॰३॰ तेआव्यइनेपीयेआवे॰
जगडेकुलपावइ अपराधे॰४॰ वायुकोपपयेको
यजारे वरणुपीज्यप्रगरेआताहारे॰५॰ही
एवधु मणमुत्र कागता॰ कीडुमुजनेहीनस्व
पणता॰६॰ वीभुधोलक्षणआणेछेला॰वा
युथी व्याधी प्रगरेला॰७॰ पीत्तथिडीपयजग
डेआरे प्रगरेरोगइकुनेताहारे॰८॰ स्वेद
नेचपुवेते घाफडो पीलो पालवराठेआहाडे॰
शरीरपीतुरात्कीत्थागे पांणीपलपलपीवा
मागे॰९॰ पांचेलक्षणप्रीयजेयारे॰ पीत्तथीवे
कोपलणाये॰१०॰ पयमां कइनो कोपलराये॰
आव्यइने व्याधी आथाये॰११॰ लाळपडीरेहे
गणती छाती घाटीनीं दे आंख्यजूराती॰१२॰
शरीर शीतगरंखुं न्यन कराये॰ सेतांहाथिलचीने
न्ये॰१३॰ पुष्टशरीरेअल्पाहारी॰ आंख्योलां
मरलागेलारी॰१४॰ ज्वरआदिरोगहवापे तेहे
वा कनमोटांनेप्रगरेजेवा॰१५॰ तेआव्यइने

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

सरवेथाये मोटाक्षेमगुनीश्वरगाये. १६. ताणुडरकुआदियाये. तेडवग आम्यकुसंतापे. १७. तेम्होटाकननेनवथाये. रेचायेलवीर्थी नोन्याये. १८.

अथ आव्यदने. ताणुंडरडुरोगथायछे. तेनांलक्षण.

॥ श्लोक. ॥ ॥ अष्टमागकरीअंगनेलमे वांतीपित्तुदुष्टतागचुनमे लागीतरी मुष्टीरीयायछे नाघवाय चीरुचीसजायछे. १. डठमांह्यत्यमडरडोपडे रेथाय डुधीलयनेरडे रीरीलागीडुडुडोपकवाथी ताणुंडरडुरोगथवाथी. २.

अथमहापद्मरोगछेनेकरतपाडेछे. तेनांलक्षण

छंदसेनीशन. ॥ ॥रोगतेरीरीनेशीशथायछे डेगुदास्थगेथडीलणायछे. १. लालपद्मसरीसरंगछेह्यनो. अंगमांलणायपूटप्रेह्यनो. २. रीघथीलणाईत्यछातीये. तांथडीगुदाने उरघातीये. ३. पेढुथीगुदाने उररीरीमां येमतेलमेछेरोग रीरामां. ४.

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

तेरेवात्रीदोरीछोपथीजनने. महापद्मरोगल-
होमटालनने. ५.

अथ कुकुणरोगनांलक्षण.

छंद. येंपद्रमागीनां ॥ ॥ कुकुणगर्दनजणे
पयथाये. पारवनुं जाव्यइपीडाये. १. आंख्यो
दुखदे येख्यवसेछे नाइलजारनेनेत्रगसेछे
. २. आंख्यउघाडीलेरीनथाये सनमुख ते
जेनथलेवाये. ३. रेवारोगययेलक्षणगाये.
पापेपुरवनेपेदाथाये. ४

अथ तुंडीगुदपाकरोगथ्याकयक्नो तेनां लक्षण.

॥ श्लोक ॥ ॥ नालीकुलीपीडनअपार
थाय पाकेगुदक्षीणवपुजणाय. १. येजा
णनेव्याधीअनर्तथाय तुंडीगुदपाकमुनीस्
गाय. २.

अथ अहीपुतनारोगनांलक्षण.

छंद. ग्रंथणानां ॥ मुणद्वार जाणने प्रजरी
व्याधीजेपणे. रेहेगुदअर्थोउतेलरेलीमुत्रने
मणे. १. वस्त्रवायुदेजगेजराइस्परीथायछे
. पुर्णपीडव्याह्यव्याह्य वेदनाजणायछे. २.

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

गुदाद्वारमांथी जंतु वाध्य थायतां जरी झोल्ली
योथईने झरे जयनीरनीरनीसरी ३ चर्ण
तांलयंड्रो रेचानडुष्ट झोल्ड्रे पुतनामृणि ते
रोगनीमीयो मुनीश्वरे

अथ भगल्लीडारोगनाअदनेथायते-
नांलक्षण.

॥ चोपाइ छंद ॥ ॥ जेनाअंगमांबीरीये
थाय तेनांचीह्न कहुसमजाय १ झोल्लीयो
मगसरजीवाल येडवरणनेचीडणीलाल
२ पीडा हिनचेडुथीथाय अगल्ली
रेचासणीगाय ३

अथ पारीगल्लिडरोगनांलक्षणआदय
दने

॥ श्लोक ॥ ॥ नेह्सगरलासुंदरीने
आद्यवाधावे हरी अडंची क्षीणवपुने
डुरावे पैटवधेने दाहरीरीरे भगल्लारीपा
वडमंदो शोकरीरीरे खगाहरी रेचायेहरी
लक्षणतुं हसुंजेने पारीगल्लिडरोग प्रग
टीयो कहेतेने १ ॥ टीका ॥ पारीग
ल्लीडनेत्रनेलाडपालेरोगेछेलाग्यो तेना रोग

अथ बाळकने दांत आवती वेळा दुख थाय तेनां लक्षण·

दंत आवतां बाळकने रहे ज्वर लारी·पेट चु-
छुरे डोरि झोपने ओडारी· उघाडे अंतर री-
स दुखे दीर्घस्वरणे सात ये लक्षणते रेवा-
शंकर वरणे·१·

अथ बाळकने तावनो उपाय·

नागरमोथ्यने· सींगछाल्य हरडे दीने·पटोळ
वेलाक्वाथ करी मध संगे पीवे· काश स्वास नुं उ-
पश्रमे रे सुखी थाये·रेवा रसी कने समके ज्वर
सरवे जाये·१·

अथ ज्वरातीसार बाळकने तेनो उ-
पाय·

नागरमोथ्य अतीवीखने पीपरनु करीये री-
घशकडाये चुरण मध संग करीये· बाळकने थाये क-
श पातीनुं दुख जाये· रेवा ज्वरातीसार मटे ग्रं-
थोगाये·१·

अथ बाळकने अतीसारनो उपाय·

धावडीफुल· बीलीगर्भने लोधर लेवो· ओणी
पीपर क्वाथ करी मध [illegible]

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

रण ऽस्याथीऽरघेटे सद्यउपाये आव्यऽनो अतीसारमटे ॥ १ ॥

अथ आमातीसारनो उपाय जाणने॰

पीपरमूल॰ वायवीडंग पखी अजमो हरडे सुरणतांदुल औसांमणमां पान करे ॥ १ ॥ रेवारसीऽनुं रण पीतामातायाहे॰ तौ आमातीसारथयोसारवेजाये ॥ १ ॥

अथ रक्तातीसारजाणनेतेनोउपाय॰

मजीठ॰ घावडीनांफुल॰ मोथरसेवारे ऽमणफुलनेघांणानोरसलेसारे॰ चारीसाठीयोजानाआंसामणमां॰ तौ रक्तातीसारमटे पाये दिणमां ॥ १ ॥

अथ आव्यऽनेमरडानोउपाय॰

बेठीमधं मकुडांने डांगेसुनीधांणी आरीऽचारी मेगच्य मधसाऽर आंणी॰ रेवारसीऽनुं स्मरण ऽरी मोरो थाये तौ आव्यऽने मरडानो व्याधीजाये॰ १ ॥

अथ जागसंघरणीनोउपाय॰

हणदर॰ पच्यऽ॰ देवदार॰ पीपरलीने तेम वल्या

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

गी-लांयरींगणीमहिधीबे॰ १॰ जारीकचारीम
धमीश्रीत जाग्यडुयारे॰ रेवासघरणीनाथेप
ऐहरशीचारे॰ १॰

अथ जाग्यडुनीउघरसचा जारेरीनो
उपाय॰

नागरमोथ्य अतीवीरी अरडुसोलीबे॰सीं
धडाडडा॰पीपरये गुरणडीबे॰ जारीकचारी
मघपुयारे इशामरे॰ रेवारसीइनेसमस्ने
सोसंतापघरे॰ १॰

अथ जाग्यडुनेस्वासनुं औसड॰
अरडुसारस हरडेछाली पीपरनसे॰ हाये
डाली मघधुरी जाग्यडुनेरे॰ स्वास डरीने
रोगेडुसडग व्याधीनये॰ प्राचीन पुरुषो ग्र-
थचीरी औरीधगाये॰ १॰

अथ औडारीजाग्यडुनेतेनोउपाय॰
हेरीगोरली सींधवने योजा धाणी॰मरही
मेगव्यसंलागेमधमांआंणी॰ रेवारसीज्जु
स्मरणडरी औरीधपाये॰ तो जाग्यडुनो
धमनतणो व्याधीनये॰ १॰

For Private and Personal Use Only

संचरीं[1]गएीनांफुग तेनोरससीने - तेमां पीपेस[2]
- पीपेगीमुग - चव्यडहीने - १ - चीत्रो[5] - सुंठी -
शरवस्तु लेगी करवी मरदीमधमां बाव्यडना
मुखमांधरवी - २ - रेचारसीक समरीपाये ज-
नयेडजडे तो कुरजण बाव्यडनाविहरे दुधरडे - ३ -
वांतीवारे तावटणे डडे रूलनये - संचग बाव्यड
शकराबालसमोथाये - ४ -

अथ बाव्यडना पेटे आफरोचढे छेतेथी -
सुणथई बाव्यडने रूवेछे - तेनोउपाय

सींधव - सुंठी - शेकी हींगसररसलीने - ऐसाय
चीसो लारींगनालेणुडीने बारीकपरती कुना
लगसाथेपाये तों बाव्यडनों पेर आफरो सो
जये - १ - सुंड चीस चटोने रुधण सर्वमरे
रेचारसीकना संभ्रूणे जभसंतापधरे - २ -

अथ बाव्यड पेशाबबंधथईगयोहोय
तेनोउपाय.

पीपर मरी येणडीनेसींधवसमलागे मरदीमध
साकरमांतेजलवालागे तेबाव्यडनामुखमांध
रतांकष्टघटे पीशाबखुटे बंधनटुटे होइभरे - १ -
सुकरामावेनेजणलावेमकहांमे दुधपरेनेहो-

रासमेसोगटवांमे रेवासुतसंकटछेतुरेनरमा
दा मास्ये औषधदेवुं लीपके धरमाहा. २. डी
रती वीस्यवधेनकरे दुजयाम्पेडनुं. तमकुपीरी
जेडपेडष्ट अवाम्पेडनुं. ३.

अथ जागडने लाग धणीपडतीहोय तेनो उपाय.

तलसोरर येणडीये उशगीपाये मंधनांजी
तोलाणबती रोडगणथाये रेवारसीकडदये
तांनारछेपापकरेगु रोडेलागकतुलणजेवु
टूणारेगु. १.

अथ मुखपाकना अथवा जीभकोल्ला-जाव्यडनामुखमांथायछेतेनोउपाय.

पीपपळ अंतरछाल्य कुमणपत्रोतेनां. मरदी
मधमांमेणव्य अंअंगोजेनां. जाव्यडेपाटेटंक
उलय मुखपाकमरे गरमई दुरे मोव्यचकुटे
रीढ्य चटे. १.

अथ. जाव्यडने दुरीयेसोजोतेनोउपाय.

पीमीमारीपावडे रोडी लालकरे पयमांलेवी
रोडकरीने जेजलरे सोलेरामनकरे मणकुटे
सुजयाये ताडो तणुज्यारीस देयणसघकीन

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

जये तेमनहीतो वर उबिंबर हुयजरो रेवा
रसीकने समरी आ उपाय करो. १.

अथ जाच्यकनी कुंडीपाकीहोयतेनोउ.

कणघर. खोदर. शंकजीरु मधमां मरवी ले
पकरो सोधीने जे जाच्यक हरवी कुंडीपाकी
तेक सहसो हुरयसे. रेवारसीकनो अनेपुर
एवीस्वास हरो. १.

अथ गुदापाकीहोयतेनो उपाय.

शंख जेठीमध ने रसवंती घुंट्य जमे घाढो
लेपकरीने योपडय तेजपणे. टाढक थासे
पीडापणासे हुखजसे. रेवारसीकु सम-
रायथी येगाहु करसे. १.

अथ दांतनेवडा उगताहोयतेनोउपा.

आंमगीकगरस धावडीनाकुल पीपर ले
तेजग मरवी पेढांपर योपडवा है. दांतनेव
डा उगता येकमरी जसे रेवारोकण रसी
कतएगाररणे थासे. १ इतीबाळरोगस
माप्त. बाळरोगसमाप्त.

अथ षटरतुनाअनुभाव.

अथ वसंतरतुनोअनुभाव.

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

सोनामखीने गुलाबनांफुल चलीयाणी
जेठ मांड नसोतर संलोंगेगाणी क्याथ
कसे भग रोगतणीपीडाजाये रेवावसंत
रतुचरती मुनीयोगाये ॥ १ ॥

अथ ग्रीष्मरतुनो जुलाब ॥

साकर शुद्ध नसोतर जेसरणां करवां मांज
एनासरणा भरही जलमांकरवां ॥ ये कुर्पे
यालार कुंनानगमां पाये ॥ रेवा जुलाबे
गीस्मतणी गरमेन्नथे ॥ १ ॥

अथ वर्षारतुनो जुलाब ॥ ३

पीपर शापनेसुंठ समोवडजसो करवुं ॥
नांख्य नसोतर मधसाथे मरदन करवुं तेर
उंकणी नण्य चतुरांश रहेपाये वरशार॥
तुना रेवा वीराभव्याधीन्नरी ॥ १ ॥

अथ शरदरतुनो जुलाब ॥

नागरमोथ नसोतरने महि शाप करो -
साकर सुपडज सोनामुखी संलागकरो ॥ वे
दीमधने तुल्य धमासो क्याथकरे आगेव-
स्त उंकार्णी पीतां कष्ट करे ॥ रेवा नकसैथा
केन्नोरीघनेजाता सरकशरदरतुयेवैद

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

तणीमात्रा - १ -

अथ हीमरतुनो अनुपान.

चीत्र३ - पाटनसोतरने चवल्य चोक हरे - सोनामुखी येरीड वस्तुनुं सुएंकरे - ठीक ठीकथी पांनकरे पीउवा करवा रेवा हीमरते ठीपचार क्ह्या करवा - १ -

अथ शशीरतुनो अनुपान.

सोनामुखीने सींधव सुंठ पीपरलीने - नीमनसोतरमधसाथे मरदनकीने चेक रुपैयाभार कुनाळथीपाये रेवा शशीरतुनास्प्रयसमग सौन्नचे - १ -

अथ मनुशना शरीरनी गती थाय छे तेनी रीत्य.

जन्मथिकी दस वर्षलगी जागापण रहे - वीसलगी चपुने वधवानु मापकेहे - १ - त्रीस लगीतननी तेज पुष्टी थाये तारपछीथी डाया कमनमतीन्नचे - २ - च्यालीस वर्ष लगीजुहीजगजकुरहेछे - घाद च्यांमकी पंडीत वर्षपम्याकछे - ३ - सुन्झे साझ्य पतं सुधीनयनेसारि तपतीरयिन्नेनीकर सुठ

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

णत्र्यंधातु ७ ४ ७ वीर्यतणीवृद्धीरीत्तेरलगी रे
हेछे ७ तारपछी कोवीद घरतोमनमधे केछे ७
५ ७ सरवपराक्रम केशीवर्षलगीथाये झां
नरहेनेबुधगती घरतुत्मये ७ ८ ७ करपदपलरे
मदऊडीयोत्नयलगी वाणीनुंजगरीवर रहे
शतवर्षलगी ७ ७ ७ श्रेकसौं श्रमांसमणपणु
मुंनीवर केछे ७ श्रेकसौं वीशो प्राणमात्र पंखो रे
हेछे ७ ८ ७ नीरोगीरेवासमझे रतुशेवीरीरदघा
तौंयेकसौनेवीशेवर्षनोश्रावरदा ७ ७ दानद्या
धारी गोपीवरने गावे रेवारसीकनेरएणे ना
गरलेश्रावे ७ १० ७

श्रथवायुनीप्रकर्तिनाश्रंगनुलक्षण

केरादुऊा रुक्षशरीरे कुशत्नागो ७ वाचालुंजग
यकेरपंथगमनवाणो ७ व्योमचीरीयासेतेनां
स्वपनांश्रावे वातप्रकरतीरेचारीकर दसावे

श्रथपीत्तप्रकर्तिनांलक्षण

क्षुधानपणमां केरापणे गोलीतरंगे ७ बुद्धीनुंजग
परशोवो पुरणश्रंग ७ १ ७ तेत्नणांस्वपनांनेश्रो
विवधेकाये पीत्तप्रकर्तितेरचारीकरगाये ७ १ ७

श्रथ कफ प्रकर्तिनांलक्षण ७

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

फेरब्गीफ्रणा पुष्टतनुं घंलीरगती मननोमांत्र
संतोषी भगवान श्रुती - स्वप्रकगाराय रसे
लाषणमांलेरी - रेयाप्रेडर्तिपडीतवराग्रेफ्रफरीन १

अथ सुयारोगनां लक्षण -

फ्रशी स्वासने रोफ्रशरीरे भगहारी - तंग्रान्न
घणा तावलीतरमां हुभलारी - १ - शुगपेटमां
शरीरलासे सोजाणु - पेरफ्रारेरो ऋन ऋडपी
सुभताणु - २ - पीत्तयरणने अतीसारफेमांया
ये - सुयारोगनां रेवारसीडलक्षणगाये - १ -
अथ सुयारोगनो क्वाथ ग्रंथाही फ्रुयोछे तेफ्र
रयो - तथा नुलाम सुंध्यारी - पापयोतेलभुफु -
सुंठ - नसोतर - सोनामुखीने हाभडरे - मणडम
फुडां राडवस्तुसम क्वाथिफरे - सीयवनाणीमध
साथ्ये दीन रशपाये - रेवारसीफनेसमरे अतीसं
फरन्नये - १ -

अथ सुयारोगनो उपाय -

पातोलोमंजुसते प्रातसमे फ्रयो - तेथी जमणाभ
यसाथ्येमरस्नफ्रयो - १ - पीपरल जनेमरहीने
तेमांयरवी - पारयानीतेपफ्रहर दीतेने फ्रवी
- २ - सांज सवारे मास दीवस सुधी जाये तोब

डमांथी रोगसुधानंम्योन्नथे ॥३॥ च्यारीडशी
नेशोद्ध अड्धीसडीन्नये पीगो देहमरीनेंडुदन
वतथाये ॥४॥ रणेअडधी न्यरनुं नेरससहळयां
मे पेर आद्धशेमरे वसेवायुगमे ॥५॥ रेवारसी
इनी औशधीयो नगमांन्नेर्थे ॥ लोहसरीपु औशप
धनर्थ इगीमां डोर्थे ॥६॥

अथसुधासीतैल अथवा घुपेलडर्वानुं.

छंद हरीगीत ॥ ॥ तलतैलतेशारसोर ले
सोपात्रपीत्तगनेलरे ॥ डल्लैडरेलुडारवण ते
पात्रने पडदेधरे ॥१॥ चारीनेतेमांथीदवस्तुनां
भवी हावेडडु ॥ प्रत्येडतेनचरांडुलीने गुप्तगुण
जेमांजडु ॥२॥ ऊपलेर-अगर-छडीलान
मोरथ योटानी हरे ॥ नजलाने येला-आदीयांन
महि पांदडीपेहाडरे ॥३॥ लेहपुर दीपडथायते
लोभांनलीनेडोडीयु ॥ महि-अगर-तगर-गु
लाबनांडुल येगडी वन छोडीयुं ॥४॥ येपैसेव
स्तु तैलेनाषी ॥ सातडडु भीजहरे. प्रत्येडवीन
रीवस्तुन तेचारीनेतैलवीशेधरे ॥५॥ चागावी
१ २ ३ ४ ५
रणयने आमैणां मजीयागडनेरतांरनी सुपे
[illegible]

१२४) सुधासंगीतवैद्यशास्त्रग्रंथ.

रीन रीपलाणे तेलमां॰ पाताळयंत्रपछीधरे॰
छांणां वस्तुरोर तापत्रीजे ल्यांगनेराखीइरे॰७॰
तेस्यांगरीतथयापछी सहपात्रशुद्धकरीलरे॰
शामाधरेरीर तेलते नोमनमुनीश्वरनांकरे॰८॰

अथपाताळनी आक्र
तीछे॰ नीचे मुजब॰

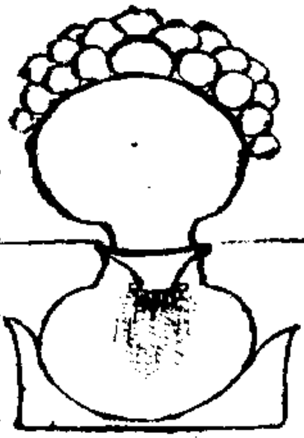

पृथ्वीभोरी
चीकुनीदुयासणे
त्यायमारेहेने
चीलुणेलांमां
हाथेइरेलु
पृथ्वीछीपर
रहे पोमग
छांणांसरी
तापकरेतोमु
योनीडुणे॰
बेमांसंकेइ
इरेलानीपव
मांगीलम्मो
पडीछांणां
पाणुडोडीमु
राम्पुडेता
पेतेमांथी
नीकणेधुपे
ल॰ आरीत
नीअस्त्रमा
सरुकरीनेया
रांकरेइरेलो
छे.

वीजारंगेमुस्तकताणी
नेतेलव्यस्तुनांवधेरीन
रगुणनेराणशधरे॰
आनंदरेहेअंगेजयै॰
९॰ सौलाग्यतेलधुपे
लवा॰ येनांमवीश्वी
रीकरे॰ अनमारीनेवी
स्तारीयु सीद्धांतरेचा
रीकर॰ १॰ टीका॰
प्रयोलनी॰ चलनुयेक
छोडीयुरु॰ लारनां
जनु॰ आरीत्येकरेतो
सौलाग्यतेल॰धुपेल
सरसथाय॰

अथअगनीमंदनोउपाय॰

वसंतमालतीनी मात्रा॰

॥ छंद नराच्छ ॥ ॥ मरीने सुंठ ऐल
ची तमालपत्र तेहनो - तजने स्वेत जे मरी सुसींध
व आडलहुणो - १ - पीपेर लेलघु लहिने पांनझुपे
छीजरी लेनयफूण ने भृंगी ग्रंथी कस्तुरी चीधेकरी
- २ - समस्त संपगे थईने योह वस्त आ रही -
तोला प्रमांण येकनुं तोगीसे तोलने ग्रही - ३ - सो
धेलशुद्ध नागधस्क तेतोलाउ ताले हरो - केसरे वा
लसोगतुं - तपाथीतोलने भरो - ४ - पछी लेपांन
सौंसवा नीथोवीनीरने करी - समग्र याटी औ
राधीने घुंटतुं भले करी - ५ - आदुले शेर येकते
कुटीने नीरते धनूं - मणेगी मर्दे औरायी कणा
यत्नेर ओह्यनुं - ६ - लेसीजुरोर येकतुं नीथोवी
नीरकूडया - येमर्दवाने मुख्य दीनपक्षिना लगा
डवा - ७ - रूपाने हीम वर्ग जेम गोलीने घाल आठ
ले - रती प्रमांण राख्य गोली पीऊ नारीपाकले
- ८ - समस्तरोग देहना ते प्रासतां पगीसके रहे
नरीतरोह स्वासकास रोगनादहे - ९ - अ
रुपी दाहयांती दीऊ व तर्तनाशयाय छे - चये छ
वीर्य शुद्धी कांन्ती चासयात जाय छे - १० - वीर्येरो
वीर्य रोकयाफरे छे पीऊ स्पालती - रेयारसीडेथी

स्तरी धडीवसंतमालती॥१९॥

॥अथजरासज्वरनीवीधी॥

ज्वुरतोलो ज्वरनीनुं परथमलीने॥ घोगांमरी
पा येगडीजेसरखांदीजे॥१॥ ज्वुरझपेली व-
नगंधातीलेसारी तेम आंमर्ण पीनजाला
घरूयानी॥२॥ अडयो तोलो प्रत्यक्ष वस्तुली
ने॥ लुङोकरीतेजरपुरमांलेगीदीजे॥३॥ हांस
थागमां मध्यघरेमनमांधारी दांज्यवाञ्झी
ज्वरज्वरगडेमुस्तसारी॥४॥ दीपदीवेगथया धृत
येमांथीज्वरवो नेत्यजगतोतापमधुरोआहर
वो॥५॥ घातुवस्त्रगडीज्वरीवाडीयेयरवुं ज-
गेपूजागीरीतग तेतगीयुज्वरवुं॥६॥ ओद पोन
फेरनुं माप प्रयोगपुरणथायरो॥ नयनांजनी-
येजरासवीधीयेजधारो॥७॥ रेवारसीदनी
रीत्यज्वलिलोरेयारी। आतेवजरथी जरास
प्यालोजधारो॥८॥ इति जरासनीवीधी
॥ टीका॥ ॥ आ रीत्ये परोरज्वरपुरयारीलो
रापीतजनामांलरे तेमापयालुभुजीलरज्वु
मुस्ताइरे तेमांपाणीलरे॥ येरलीयारे त्यारथा
य॥ पाणीकुंजुआदीलेईरादुल्सखुं॥ पछीमुस्त

छोडी पवालामां आगनी लरी पल पछी प्यालो घु
रोपडे ते आरस प्यालो छे.

अथ अजीरणनां लक्षण.

मनमांग्लानी शरीर भारी ग्यंतडुर पेर आडुरो
अपानवायु जंघडुरे. १. जंघडोशीरे हे डांघ
नगोडे तनताडो वारंवार पडे छे लगसरखो
आडो. २. जीर्णज्वर सरखुं रेहे सुन्य वपुन्या
र. रेवा अजीरण शील क्षण वरतेत्यारे. ३.
अशीमंदने अधीक प्रासनथी थाये. लंघन क
रतां रोशीसरुग नारीलये. ४.

अथ अतीसारनी उत्पत्ती.

लोरी चींकणी ऊन्हेन वस्त्र आवाडेरी पातकीरेशी
तण सुखी लोकनमांघेरी. १. चीकुड वस्तुडेवी
रीआंधामां लये तेमनहीतो लोकनपर लोकन
थाये रेवा थयाते सहे वीयक्षण ग्रंथलणी ये
आरोथी ऊपलवता अतीसारतणी. २.

अथ अतीसारनुं स्वरूप.

ये कुपथ्यथी लगयातु वधी आगलने पायनना
पावडुने ते लवशांतडुरे. १. तेल गलगने भ
गना संयोगी थाये पवने प्रेरुमुण ध्वार थईने

ज्ये - २ - पातगडपैपांणीमणमणीयुवेहछे -
रेथातेअतीसारकरीडोवीहडुछे -

अथ अतीसारनाभेद तेनां नांम -

छंद वसंततीलका - ॥ ॥ वातात्तीसार
पवनाश्रीत जेवहेछे पीत्तातीसार जणडाक्ष
सुदा कहेछे सीतणसदावहेनमांकफडर्तीसार
आमातीसार मरडे डारे अपार - १ - थायवी
कणता सनीपातातीसार रेहे अंधनमां कर्मनां
दोपथारे - रेवाहानी प्रीयनी होयज्यारे रेहे
संडरमां जंतु रोडातीसारे - २ -

अथ अतीसारनुं पुर्वरूप -

छंद हरीगीत - ॥ ॥ हृदयु गुदानाभी डांस
पेटु वे वंगपीडायछे रेहे अनोडरी ने आफरो -
मगनो पेचनहींथायछे - १ - वीर जंधने तनहो
स्त्रीयो दशा दस्ताणो थारेथयां - रेचालीमहुयर
तेतरत् अतीसारनां अंगो कह्यां - २ -

अथ वातातीसारनां लक्षण -

छंद हरीगीत - ॥ ॥ अमगाळेनेमण
थायने जुदाजुदा मांहीकडणपणुं आमेमगेलो
वारेवारे जोरजफुन्नवातणुं - १ - पेटुवीरोडु-

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

णतरजतां शरलक्षणोजेमांरह्यां रेवाजेलक्ष
णतारवी वातातीसारतणांकह्यां २ ॥ ॥
हेनो उपाय ॥ ॥ नागरमोथ
अतीवीशनेचजसुंठीले ईदरजव आंजागे
रली महीलोकरे १ पुष्पधावडी अरवस्तु
जलमरदीने पुरणकरीनेतोलसही लजरमांली
जे २ सात दीवसनीत्यवालअरपुरण आ
ये तों वातातीसार रेवालंम्योन्नये ३

अथ पीत्तातीसारनां लक्षण.

छंद हरीगीत ॥ ॥ मगपालणोने पी
त्तवरणो लाल लीलो नीसरे पाकेगुदनेस्वेद
अंगे दाहनेमुरछाकरे १ दाझण दुरगंधीवहे
लागेत्रशा तेनेअती घालक्षणे छे युक्तये पी
त्तातीसारतणीगती २ रेवालीशाइजाणे ल
ण्यो राठतेहनासमजेकरेपु अलणेलनुंअरा
यग्रहे तेपुर्वनीमध्येपरुं ३ ॥ हेनो
उपाय ॥ गरलजीलीनोनेअतीवीश
जोदरलीने नागरमोथ सुजउ जयछदरअर
पीजे १ रेवा येशरयस्ततणोजेक्वाथकरे
तोपीत्तातीसारतणीसोपीजकरे २ रीऊ

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

॥ ॥ अथ दिन २ अधो ॥ ॥

ते पर जाटमस्सारनी गोली उखानी रीत

छंद हरीगीत ॥ ॥ जुनु अफीण नवीं-
तरी ते नयफ्ण मुगपीपली लेयार एनें याँर
तोला जाउसोसरखीमली १ अ्यातेजाल्य
ममांफली अण पछ्य पाद्यममांलरो तेने उपर
मारीफरी लनसाउ तातीमांधरो २ पुरण अ-
थ्यातेपछीडाटीनें तेजलडीजये गहीयांएग अ-
ंथो पुरुष परजी चीतनीरे रीजये ३ चयचरती
नेनेआपवु रेयारसीड आधारथी नीश्चेनीवार
एणीयछे अतीसार जाटमसारथी ४

अथ पीत्तातीसारनां लेह

रक्तातीसार छे तेनुं लक्षण

स्याद घणीगनमयस्त भ्यायझारे तोपीत्तरहुंथि
उरक्तभगाडयारे १ ते ओफीयोगमगनो करीउत
रेछे रक्तातीसार गह्यमुनीयो वदेछे २
हेनो अथ ॥ छाल्यइडा अतीवीरे
लोहर कडीलांगागो मोथ्यरतांदगी जाटमनां
कोडांलागो १ धावडीनां फुल आठवस्तुनो
योगकरी मधमुंडी दहीने देवो जेपथरी २ रे

या दीवससात ऋतु तेरीत्य थरी तो रक्तातीसार
तणुं दुःख दूर करी. ३ ॥ उपाय बीजो. ॥
॥ दोहो. ॥ गोळ पंचन दाडले. मध साक
र जे थार आठ दीवस ते थार तो जाये रक्ताती
सार. १. मधमांपण ऋरीत तणुं. पयसाकर
उपाय. तो रक्तातीसारनी पीडा सर्व पलाय.

अथ तेमां गुदपाकी होये तेनो उपाय.

घोनो लोट तथा घृत जे जणमां दीजे. वीस ऋ
रीते रोगसरीख़ानो कीजे. १. येम रे वाद्दीनसात
सुधी करी थे जारे. गुदपाकथानी पीडा सरव शाम
शे तारे. २.

अथ कफातीसारनां लक्षण.

छंद. नराज. ॥ ॥ सफेद चीकणो मणो
दुर्गंध रीत रेहे सदा शरीर लोम चाडमण.
करी न थाय आपदा. १. रेथाय ये सात लक्षणो
गमे ते रोगी मारह्यां. वीयक्षणो तेवर्तरी. क
फातीसारनां कह्यां. २. ॥ हेनो उपाय
॥ सोरठो. ॥ हे लंघन जे थार. दिन
ने अेऊांतरे. तो कफातीसार. प्रांगीथी अलगो
ओपडे. १. मगनुं प्रासन थाय पीपर जे

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

बंधनकरे तारपछी उपायकर्यायेतणोकरवो
रसु. २. ॥ हेनोक्वाथ. ॥
पंचकसुंठी धाल्यकडा करु मही दीने अतीवी
सां बीलतेगरलतथासीतलचीने. १. सातवस्तु
नोक्वाथ दीवस साल्लेपाये रेवाकरतीसार
कडामुलथीजाये. २. ॥ तेउपर सु
रण. ॥ ॥ संपेग सुंठी पीपरंगीमुल
लीने जवण मरीने हींगसोडीकरीने. १. अती
सीरा समसोयुर्ण जेरांक्पाये रेवाकरतीस
रनुंकष्टजाये. २.

अथसंनीपातातीसारनालक्षण.

केनामगतेलालरंगोक्रमीरोपारयनानांतेत्र
मांरूपदीसे. १. तरस्पस्युने अरोग सोस ले
मां मोह भ्रमणता ताकडे होयतेमां. २. स्त्री
भाग्यकई रहूनेयेमथाये सातेलक्षणये अ
साध्यगणाये. ३. रेवाज्ञावे अंतनो योग
ज्यारे पुर्षपडे को संनीपातातीसारे. ४. ॥
हेनो उपायना ॥ पीपेणीमुण पर्चेक
सीनेक सुंठीलीले. नागरमोथ कडाछाली मही
अरपीने. १. एहेंनवने पूर्डेन घरेलजीवी

डेरो॰ नथवस्तु समतुलकरी जलमांघेरो॰२॰
कुरी घांडणीमांह्य दिवस एकज्यायथशे॰ रेचा
संनीपातातीसारनुं कष्टकरी॰३॰॥ ॥
हेनुं चुरण॰॥ ॥ हरडे हीमज सुंठ
मोथ्य ल अशलगोणमां सर्हिपुर्ण हे॰ रांडब्धे
तणीने कप्रासथो तोंत्रीदेथोनो सारतीव्ररी

अ॰संनीपातातीसारपरचारणुं॰

कडाछोलयनुंनीर दयारांकाडो मथतेह्यमांरां
कतेपंथपाडो॰१॰ रेचा दीनदश दहिनेपाय
न्नरे नरकेडो दुःखी संनीपातातीसारे॰२॰

अथ शोकातीसारनां लक्षण॰

प्रीय पुत्रके मीत्रनूं सुणचांम्यु मरीस्त्रीथया
द्रव्यतेनाशिपांम्यु॰१॰ घणाभेदथी अंतरो
तेतणाय तेणेपावडपेरनोंमंदथाय॰२॰
पस्यु जारणे अंगमांतेव्रजेह पछेपेटनापावड
व्रणतेह॰३॰ वीदग्धथईलोहीनेतजगाडे म॰
गीरक्तमणसाथ्यतेकुरुसकडे॰४॰ थयारक्त
न्नुंदुपडेयोगहुयो॰ अेकु घारमांके अतीसारते
यो॰५॰ शोटलक्षणरोगीमांहोयजारे॰ रेचा
संभवेसर्वशोकातीसारे॰६॰॥ हेनो

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir
For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

लेद॰ लयातीसारना ॥ दोरो ॥
वेलारीलयर्थाजने॰ तेकलयातीसार॰ जेना
लक्षणयेहु छे लागेलीशकुडीधार॰१॰ वेचाता
तीसारना श्रोशधना उपचार तेश्राजेपरथा
जरो॰ नायकतीरसमार॰२॰

अथ आमातीसारनालक्षण॰

छंद॰ जुलणा॰ ॥ ॥ प्रथमलोजमनतणुं
उदर अजरणथियुं॰ वस्तुलास्येव तेमांखजाये
दोशवाताहिके कोपकोठे हरे युक्रुधातुरही दग्ध
थाये॰१॰ ताणीतेमेणचेवायुभणकेशीमेशु
गनुंमुगभगमांद्यनमे घोरदुरगंधने पेरमां
आंदडी आंमडीयलवेपणेमुणगमे॰२॰ रूपआग
णीतनालेहलाक्षेमही तेगुदद्वारथी सर्वजये
अगपरांश्रांमनानास्तांनीसरे रुध्धिमगमांहा
तेथांलराये॰३॰ नीरमांमगलरे आंमखुंसा
डी॰ स्वेत दुरगंध चीगरलरेला॰ सारआमाती
रेयारसीडउन्घरे जांणेनेरुद्ध वेचोडरेला॰४॰
॥ हेनो उपाय॰ ॥ धांणासुंठी
गरलजीली हरीने॰ वामो छडीलो नागरीन
मोथ्यलीने॰ धांणापंचड्क्वाथजेदांडपाये तो

For Private and Personal Use Only

आंमातीसारनेरोगजाये॰ १॰ ॥उपायजी
जे॰॥ ॥ हींगरोडी हरडेनांनी अतीवीस
सीने सींधवसंचणसमलागेचुरणकीजे॰रेथा
रांडलजयकुनाजगमांपाये तोंआमातीसार
तणुसंडरजाये॰ १॰ ॥ हेनोलेह आंम
पाड्या होयते पक्वातीसार॰॥ ॥ग-
जजीलीनां सोहर धावडीकुबलीने मोथ्य ऐन्द्र
जव आम्रगोटलीअरपीने॰ १॰ मुर्णरंडजे
लेंशातणीछायेपाये॰ तोपक्वातीसार रेवा
सरवेजाये॰ २॰॥ उपायजीजे॰ प
लेअजमोदने धावडीनांफूल मोचरसे॰ आंम्रगो
टली जंबुजीजने सुंठग्रसे॰ तक्रगायनीसंगा
गेचुरणकरवुं॰ रांडलियसहितेकरावीरोध
रवु॰ २॰ लघुगंगाधरचुरणये रचायाये तोप
क्वातीसारतणीपीडाजाये॰३॰ उपाय
जीजे॰॥ दोरो॰ ॥ ढाढरीमांहयआईं
णनेरोडीरेपीवतणाये तोसरवेअतीसारनी
पीडाहरेपणाये॰१॰

अथअतीसारप्रकरण॰

सातपांचसुरआयमा॰ सेलालुलाजथाय॰

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अतीसारतवजाणवो - तेनोकहु उपाय - १
॥ उपाय तेनो - ॥ कुडगीरत
॥ ॥ सोपारीने - धावडी - ये बेनांफुल
ले - महीअनेमोचने डांडा - सींधनुमर्दन दे -
सींधनुमर्दन दे - घागोजारीफु जलडीले - सुरण
पडीशालार - गायना धीमांदीले - रेचासर्वती
सार - सधरणीसरवे थोडे - ग्रंथकहेगुण -
थांन - नीश्चगानूलक्षरोडे - १ - ॥ ॥
उपाय बीजे - ॥ ॥ मोथ्य - मोचरस
- बोर - धावडी - बीलुसार - आंबागोरली -
इंद्रजव - सरवे जलेसमार - सरवे जलेसमा
र - गोगमांगोलीजाये - जोरलेवडीतेह - स्तं
दुज हुरपणाये - रेचारसीउपरथीर - धरीबेओ
शदजाये - अतीसारआलर - पलकमां प्रले
थाये - १ - ॥ ॥ नागनीरत - ॥ ॥
धमासो - अतीधीराने - सुंठ - सीले - बीलु -
लोहर - मोथ्यने - पाढ - दीले - १ - लसण - धा
वडीपुष्पने - वागो - लैये - आंबागोरली - इंद्र
जव - गंधहैये - २ - मध - मोचरस - सर्वसम
घुणीकीले - अतीसारपरयेहु लोलोलदीले - ३

For Private and Personal Use Only

अतीसारने- आंमने- वातरोग- तृषा- ज्वरी
ने- ज्वर- तणो अरियोग -४- ऐवा आपीये
सर्वतीसार ज्वय- ओने ग्रंथ गंगाधर पुरणगाय
-५- ॥ उपाय बीजो- ॥ सुंठ-
मोच्य- अतीवीरि गगो- पुरणपयमां पाय-
आंमवात ग्रहणी अती- सार सर्वथा ज्वय -१-
॥ उपाय बीजो- ॥ अडधो तोलो
राळ ले- दधी ऊपदमां पाय- अतीसार सागर
समो- जणसागर जंघाय -१- ॥ - उ-
पाय बीजो- ॥ लोदर- आचैत्य- पार
ची- गायतणे घीजाय- ऐवा आउपायथी-
रेयतर्त जंघाय -१- ॥ उपाय बीजो-
रेवंचीने- येगीयो- डेरु- जोगीजाय- येगोळी
नेयालनी- पाडोयारणथाय -१- ॥ ॥
ग्रहणी उपारनी गोळी अतीसारपर छे- ॥
॥ ॥ ऊंपु- अफीण- हींग- मोती- हरीने आं
बु- गंधक- पारो- सोसुध्यलीने -१- रस होे-
य्यने येड दीन जलइने- जणजीव जीवनेरस
मां जलीने -२- तेमां सोररने- अतीवीरा-
हीने- गगो- ईद्रजव- धावडीपुष्प- लीने-उ-

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

मोथ्य - सर्वनारसचीथोजल्लहरीये - गोगीऋ
इनालेचऽमाएघरीये - ४ - जरासाऽरमां
गोगीपेऽजाय सघर्णी अतीसारजेजंघायन्धन
आंमवायुनेऽपनोऽोपेन्नय - ग्रहणीऽपारटे
यामांमगाय - ८ -

अथ पीत्रांबर रसअतीसारपरछे.

पारो - गंधक - अभ्रक - मृत्यलीने - जली नीर
मांतेहनी गोणीडीने - १ - लोह्नो पात्रमां घील
री तापजगीये - गोगी पूरसुधी पेणमांहि त-
गीये - २ - जराब्वायेमां तेआऽपूरजाये - स
घर्णिवायुआंमनोनासथाये - ३ - रेवात्रण्य
दीनजाय ज्यांघी वीइरी - रसराजपीत्रांबर
सत्यधारी - ४ - ईतीअतीसारसमाप्त. ।

अतीसारचाणानेतलचांनां

नपुंअन्न नेगरमवस्त लोल्यनलास्ये पीउंणु
च्यारे लोल्यन तलचां अतीसारे - १ - पीतो मैथु
न जेह स्नांन आठे हेवां रेवाये अतीसारथयेमु
ड्डी देवां - अपागुडनीनेपरतेणेसमजाया - आ
लक्षिणसौवैद्यचीनोाद्वीडीगायां - २ -

अथ लसमऽरोगनी उत्तपत्तीलक्षण.

For Private and Personal Use Only

यस्तु तीणी घणी थाय जुंजु जमे तेथी कडु घरीथा
य जाये. प्रगट पाचकरे अंग दुरजणजने वातने
पीत्तनुं जोर थाये. १. चक्षिवायु तणा प्रेरया
थीवधे लक्षना लुपत्ते पुर्ण थाये. रोगरुपे करी
देहजाणे ज्याहे ऊपरा ऊपरी अंन जाये. २. घा
हमुर्छा सघाहे तेनेरहे. सातधातु दही देहजा
गे. रोगलस्मकरे वारी करे थेरस्यो. पीडाने
प्रांणनी साथि रागे.

अथ जीर्ण रोगनी उत्पत्ती.

घणु पीये जल पीरीमास नलोजनरांणे. रोज
के मल मुत्र रहीये करेठांणे. १. दीने सुवे नीशी
ये जागे नाअंन पच्चे रेचाजरणरोग थये ना
मं तु जये. २.

अथ आरबांने अरोगथाय तेलोजननापेरे

॥ छंद छपय. ॥ पुर्ण अरीश्वावंत औषध
लेय-लोल-वचारे कर्पूर देहमां रोग दीरा दुर
जण हुमलारे रुपीमाहे कुने लोज्य सजंथीरी
जुजेना नहि उदयमनो अंग. जण्यांजरचे घ
रतना ममतीने मायावनो अनेक जेने आप
दान रेथा देवाजारने नालोजनलावेक दर

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अथ वीसंबीकारोगनां लक्षण.

डुंगलीने अन्न डीधुं नथी ने वयमां माणो. छाती
मां रहे शाल्यसबड हरदीलागो. १. वीलंबी-
कातेरोगपुरणपीडाहेछे पेटवधे डरपायत्र
शीतसरखारेछे. २. तेमां नजने होड दंत
डणाथाये महावातीनोवेगसडगसडानये
. ३. उंडीआंखोने यजीनस्यरतेपामे रेवा
नजगे प्राणपणे मृत्यु पामे. ४.

अथ अजीरणभस्यानां लक्षण.

मन उदेखाहे डकार सारा तेआवे. पवन भुला
सो गात्रलघु-भोजननलागे. रेहेमल मुत्र भु-
लासो तमनी होसारी लगत्रहलाये आहे ल-
क्षण अथीजारी. २. रेवारसीफपरत्ताप पीडा
नूपुरगमु. तयन्नांणां अजीरण अंतरथी नारा
यणु. ३.

अथ डमलानारोगनां लक्षण.

पंडुरोगथकी थाय.

पंडुरोगथकीगरमवस्तखावाथये. तेथीपी
त्तप्रकोपीतरहवीरोथाये. १. लोहीमांसने
हथडडीनां जेजलमां. पीगु अंगजनावेनज

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

मुखनेमलमां ॥ २ ॥ मुत्रपीतत्वइतेमलघुरोग
णीतसरखु मीरइसमतावर्ण छेजीनीरजण
परखु ॥ ३ ॥ दाह अरुची देहेदुरजण अपचो
लागे रेवायेलक्षणेज्वांणएयपुरुषइमणावा
गो ॥ ४ ॥

अथ हलीमइरोगनांलक्षण ॥

पांडुरोगीने वायुपीत्तवधीजाये ॥ हाथी पीली
ली लीली त्वइतेनीथाये ॥ १ ॥ तेनेजण वि
स्फोट हमरी तंद्रावाधे ॥ दाह अरुची अरुची
ज्वर मंदाग्नीलाधे ॥ २ ॥ नइमे स्त्रीनासंग
पीड्या अंगे ज्नंमेथाय मतीमां ज्नंम नरे वृत्ती
ठामे ॥ ३ ॥ रेवालक्षण जारतणो ज्नं योगल
ह्यो ज्नंणेपरमचतुर हलीमइरोगथयो ॥

अथहमणनोपांडुरोगनोहलीमइनोउपाय ॥

सांटोडीनुमुल नसोतर मरीलीने पीपर वा
यवीडंग मही चर्मइदीजे ॥ १ ॥ चीत्रोने उ
पलेर इडु त्रीफला हरडां दारुहलदर सुंठचस
रसटीलेइरयां ॥ २ ॥ हणहर पीपरीमुल हडड्डा
सींग हरे नागरमोथ्यने हायइल संयुक्तइ
रे ॥ ३ ॥ छइरजयये वीरावस्तुसत्नाग हरी

भांडीफलीफल त्यार पछ्छमांग मागडरी ॥४॥ ते
थी थ्वीगुणोमंडुल तेतेमां दीजे आठघणुंगो
मुत्रतापडे पकवीने ॥५॥ पछीरांडुभेलारगु
रीतेनीपाये तक्रगायनी तेमां युक्त करीपाये
॥६॥ रेवा सांज सवार दीवस पंदर दीजे पांडु
रोग असाध्य सकग प्रलेईजे ॥७॥ कमलो
कुलीमह काश सुजने रोके घरे पीयो आहेरो
कमी सघरणी तावमरे ॥८॥ वातरक्तने उ
हरेयासरचेजमये ॥ पुनर्नवामंडुल पांडुगद
नेपाये ॥९॥ अपिये पांडु-कमलो-कुलीमह
ऊपर न खावानी वस्तु ॥ दोरो ॥ पथ
घृत कोगु वालमह- ये पांचे करूपबंध-डोढ
री भानरी ॥ मेत्तणो रेघाराज्यसमर्थ ॥१॥
॥ ॥ उपाय बीजे ॥ ॥ श्लोक ॥
कडवी तुंबी गरलनुं नीरकाढाडे ॥ तेनो देवो
दर्दिने नास दाढाडे ॥ कुलीमह कमलोनारकु
दकु चेरी रेयानासे पीळजसौ पांडुकेरी ॥१॥
॥ अथ रक्तपीत्तरोगोत्पत्ती अनेपत्यकहेछेते
॥ छंद ॥ लुंधर ला   घणा घाम रेढवाथकी
घणा जेरनाअंगमां घणोस्पालवानेकरी ॥ घ

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

णी सुंदरीसंगमां ॥ १ ॥ जूनेकमनोंकोपथ्ये
सुगमसंगलयाथकी गरम खोराक डंडु जम
ण जैरे पुरुषआवाथकी ॥ २ ॥ जगाडे रेधी-
रहेनुं शीरायो वीशेतेकरे ॥ उलटमारगे
तेकरी प्रवरतीपछीतेहरे ॥ ३ ॥ उपरउत्तरे
येकने अपर येक नीचेपगे वहुतेवीधीवीस्त
री कीयाअंगे उंचेलणे ॥ ४ ॥ हासेनाकने ने
त्रेमां वहेन होठ कर कर्णमां यकांसां यथे ये-
ग्यये कुलेर कृतावर्णमां ॥ ५ ॥ नीचे उत्तसु
रक्तते गुद योनी लींगेपगे ॥ जगाडे घणुं ने
भलुं जंघाचांगमांपरलगे ॥ ६ ॥ रेवारक्तपी
त्ततणा पुराममं आवीकह्या लहेलक्षणे ते
करी कीयारोगतेनारह्या ॥ ७ ॥
॥ अथ रक्तपीत्तनां पुर्वरुपथवानुं लक्षण ॥
पीडा अंगआआवीशे वस्न तेमवांतीयगे मीठी
गेल्यवाणेवपु ॥ धुमाडो मुखेनीकगे ॥ १ ॥ आवे
रक्त तेमोहोंवीशे पुरांखींकपांयेकह्यां ॥ रेवा
रोगयेवापेवा प्रथम पंथपेहथियां ॥ २ ॥
अथ कफनारक्तपीत्तनुं लक्षण ॥
मगरीकणाने पीत्तरगे दीतेनायायछे ॥

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

रोगीनीमांहलासरखुं रुधीर कफ्फडोपथी हरसाय
छे. ए त्रीलक्षणतारखी कफ्फरक्तपीत्ततणां
रुझ्यां. परतीने ओषधआप्पतुं सोकष्ट तेनर
नांगयां. १.

अथ वायुनारक्तपीत्तनांलक्षण.

फोणो काळोने कठण जेडुंनीत्ते. लुखुंलोही.
वायुनारक्तपीत्ते. १. ओशंय लक्षण ओण
जी ओएयहोय. एवापणती कस्थगे रोग थोय. २.

अथ पीत्तनारक्तपीत्तनांलक्षण.

छे ए नवयम्य.॥ ॥ जपीत जेरकुरको सरी
खशांम थायमण. गोमुत्रतुल्य पीकण्णा गयेल
थायनारोजण. १. जनेल रक्त कसणीना स
रीखु तनयीतनुं. ए त्रीलक्षणेतपारो पीत्त
रक्तपीत्तनुं. २. त्रीवर्गलक्षणेकरी येयनीपात
गायछे वीकारीलोहीनां कांन ओप्य मोदेन
यछे. ३. तोअसाध्य रोगजांणव्यो गुदानेलींग
योनीमां थईने रक्त जयतो छे कष्टसाध्य होनी
मां. ४. मुखे गुदे खीमारगेपणे जेरक्त कोपमां
रेया असाध्यरक्तपीत्त थायदेह सोपमां. ५.

रक्तपीत्तनाकीपछ्यवा असाध्य.

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

कारण.

महारोगेथी क्षीण दुर्जनशरीरे वृद्धावयनेल घने ज्वर थीरे. श्रेयारेने रोगनेयात्रप्रसाथी म- टूवी माडीरक्तपीत्ते ठीपार्थी. १.

अथ रक्तपीत्तना आदीरुपकहेवो.

वमी कचोशने शरीमां ज्वर वांती मुर्छीथमे. अने घाह रेहपांडुनो अरुचीने हैयुं बगे. १. अ तीसारने धैर्यनो रेवा थीहुआरे हवी पछीस्र श्टेूयत्न करवु. तुने रक्तपीत्त थरी. २.

अथ रक्तपीत्त असाध्य जाणवानुं

पुराण रोग ज्यापछी पछो इत्नापावीमां. दी संलालरंगे करी दीरीर आड शरीमां. १. हेवा रोगीने जाणवो. पुराणता असाध्ये करी. रेवा रोगतारेमरे घरेनव्मजारेकरी. २. ज्यातोप डे ज्वेचले शरीरे डधीरधारीये अतीरक्तप्रसु रहे घडेलोहीआहारीये. १ नायुलोहीआ छ- थी दीसेके दीसायोलरी. रेवारोग हवो मरे- जपेपुर्वपुन्ये करी. २.

अथ हेना ठीपाय रक्तपीत्तना.

जेने रक्तनाडेपडे यथामुखथी जायछे. जुला

जे रीते ह्यनो महारोग मुडायछे ~ लीने त्रीइ
गा हेडंने नसोतर नराणजागमां तेमांसींह
गरमागनी लीनेसर्वसंलागमां ~ १ ~ प्रतीव-
स्त तोलासमी ~ वसुज्यायिमांन्नयछे ~ मध
मीश्रीतपायतो रोजुरक्तसुडायछे ~ २ ~ नीये
उतरयुरक्तते पडेयोनीरीछेगु गुंदा चमनआ
पतांयेमरे वसेन्नर्गनेनमुंदा ~ ३ ~ पीजारक्त-
पीतोतणी॰ कनोलक्षयानीहरे ~ रेयानाह्यनी
त्येनर्ग इनेकुंडामेभ्वरे ~ ४ ~

अथ रक्तपीत्तपर ड्वाथ ~

रासलानामण नागरमोथ गंगोलीने अरडु
सो महुआ ओली महिअरपीने रसतां दगी थें
णा संलागेन्यायिडरी पंदर दीवसपाय वसु-
मर्थमांह्यथरी ~ २ ~ रेवारक्तनेपीत्तमटीजं-
भोव्यायी तेगरथारीनारा मरीसडी डीपायी
~ ३ ~ ग्रेहेन्यो पैदयतुरथवाडरन्नेघरनुं ~ औसि
धतेमांयेइ रसणरापापरनुं ~ ४ ~

अथ नाडेलोहीपडेतेबंधनोउपाय ~

अदेयमहुल दैरो हरडेनोरससलीने नाडनीमां-
ह्यनीयोग्य पछीडुतेदीजे ~ १ ~ नीलआंम

णा रोतणी जेलआदरवो तेनोमुस्तडेलेप
डारसनां करवो ॥ २ ॥ पडवडीमयडां डाजरेवा
मंयमांजाये रक्तपीत्तनोरोगरगेरगथीनयेन
३ ॥ ॥ छंदसोरठो ॥ ॥ डुंगणीर
सनोंनासि नाडेनरनेलेडरा ॥ नाडकुस्पनोंत्रा
स यांमेसघणीवेदना ॥ १ ॥ अथवा घृतसोंयार
बगमां घोर्ईमांथेगसे रेवारुधीरअपारना
कयडीपडतुरामे ॥ २ ॥

॥ अथ येख्याडीगुरीरक्तपीत्तपरतेडकुछु ॥
लीने येगीयो येगंडी पीपरल डांज तने सोलणी
रारेयस्तुपरीयर्ई यीयेयेरालोप्पनमगी ॥ प्रतीव
स्तपर्ईरास्समी मंघराडतेमां कडीसवालारले
शर्डरा जडाथीराजलना घडी ॥ २ ॥ धुंटीगोगीयो
डरूपछी यतुर्थांरातोलातणी सवारेरीत्तण
तोयमां पीयेलयपीजा घणी ॥ ३ ॥ भटेस्यारप
ने डारासो पीजापीत्तज्वरनेत्रशा मदमुर्छा
नालंमते दगनेवणे हृदया ॥ ४ ॥ स्वरलंगने
शोषसै ॥ अडप्पीनी आदेघणुं ॥ मराडेरेवा
डरसौ समेरगुणपांशातणुं ॥ ५ ॥ नयीपारगा
णतांडरो गयेरोगनावेदुरी ॥ रेयारोगसरवे

पछे ईपादीगुटीयेकरी. ८.

अथ राजरोगनी उत्पत्ती. जेनेक्षेकछेते.

प्रकारे करीपंथेथा. रीती राजरोगेलरी. अनीत
पीत्त कफ येपछी क्षीयेथीक्षलागेकरी. सब्जसि
न्नीपातेकरी प्रगटरोगपेदापणु. तेमांरोगराज
धीरज करीलेहतेनेलणु. २. घणारीत्यनाजे
रथी घणीलोगवेसुंदरी घणाभोजयानेजगे.
घणा घावैवायेकरी. ३. घणाजेथीघालरो.
रारीरेथीरान्हीगये रेवाराजरोगेमली करेछेप
उत्तरवये. ४.

अथ राजरोगनाउपद्रव.

मण मुत्र वायु अधो. गतीतेथयाक्षीणथी.
नर्बळपणुतेकरे. थयावीर्यनाक्षीणथी. १. अन्न
र्दईसाकोपेकरी प्रधानेकदुथायछे शीरायातु
वेकेवातणी चीकारेजडेलनयछे. २. पछीससे
धातुसण करेक्षीणकायाकरी. रेवाराजरोगेप
ड्यो मुंढेकाष्टमानोकरी. ३.

अथ राजरोगनुं पुर्वरूप.

देहे कुबजगने स्वासथ्यढेरान्हीजय कईनोकी
धवर्थयुंक्षेकरीत्तयाये. १. थायक्षमुजणय

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अंग तातुवेशोषघणो पीनसपावड्मंदवेग
हे वमनताणो - २ - स्त्रीसंगमअल्लीलाशीस्रे
तेपक्षुलासे तमनीनानुन्नेर सुवायतहीन्नासे
- ३ - रेवालक्षणतेरलहुजेनांतनमां - राजरो
गनुंमुगजम्युजाणोमनमां - ४ -

अथ - राजरोगनांसाधारणलक्षण.

जे संधीपसयाडांमांसंतापघणो - अरुचीलो
हेन धातुसैरवांगेतायतणो - १ - हाथपगे
जंगता स्वरेलंगो स्वासेपडे थुंकये रुद्नी मां
ह्यमुजेथीरक्तपडे - २ - रेवालक्षणसात स
हुत हमांयाये राजरोगनूंरूपगुणीग्रंथेगाये

अथ वायुनाराजरोगनूं लक्षण -

रहेस्वरलंगो शुलनेस्वासतेपडे - संधेर्याय
संधने पांसगांसो - ज्यारेलक्षणअंगमांथाय
जारे - रेवाप्रगस्योवायुथीरोगतारे - १ -

अथपीत्तनाराजरोगनांलक्षण -

धातुशरीरे तावनांयेगलारी रक्तमुखेने लेरे
जाडेवीशरी - लक्षणज्यारेलोगसाथियेसहेलो
रेवारोगीपीत्तथीयेथयेलो - १ -

अथ कफनाराजरोगनांलक्षण -

For Private and Personal Use Only

अतीशीरी लासोपणुं ॥ सुखीलोकनेजेथछे ॥ न
खोलायकडे करी दुखीतू करीतेथायछे रेचारा
जरोगेपड्यो सुखीछेनजाणेजेकरी मगेलक्षण
ज्यारतो ॥ थयोतेकडुधीकरी ॥ १ ॥ मगेलक्षणे
जारसो नखपुर्षडांमेरडी ॥ करीसाध्यतोडेगरे
थयोसंनीपातथडी ॥ २ ॥

अथ हैयामां थोडयणगयाथीराजरोगनां लक्षण ॥

पीड्याशीषामां रेहे घणी वमनरक्तनूं तेडरे ॥ जु
जुअंगलागेसडी प्रमेपडमां किरे ॥ १ ॥ अंडु
पीरहेअंनमां प्रलावे पीशाबघणो सुखायेन
लांबेपगे अतीश्वासेवेहतेताणो ॥ २ ॥ रेघास
लणोआडये लणेले ह्मनालाणमां असाध्येनये
डेगरे ॥ पड्योडागनी जगमां ॥ ३ ॥

अथ दुरसाध्यराजरोगनां लक्षण ॥

ज्वरना होयेशरीरमेंस्ती पुष्टलणुं ॥ लोजन
लावे कडवानणमां जेरघणुं ॥ १ ॥ औषधजावे
पथ्यपालवेपुणहि रोजरोगथी रेयातेजनमु
क्तथयो ॥ २ ॥

अथ राजरोगनी औषधी ॥

For Private and Personal Use Only

पैसेपुर्ण तरुणतासहस्रायनयाणो परमारथे।
मांप्रेमनहे हर्षिराणो ॥१॥ शरीरीर्यव्यनकरेलोने
रात्त्रिरीये। हुन्नर दिवसपछी ये हरदिनवळ
वे ॥२॥ राजक्षै येरोगप्राण हरवाआवे रेयार
सीरुवाण अंन्यतणुं नाजणहुवे ॥३॥

अथ शोषीरोग ५ प्रकारनो ते।

अथ घणा मैथुन थीथये लोरोशोषीरोग तेनां लक्षण।
छंद हरीगीत ॥ ॥ लींगेन्द्रीयेपीडा थाउरे।
नावीरायमांरात्रिरहे। अस्थीगळे तेमांवळी म
हिराजरोग वीयीवहे ॥१॥ रेहेअंगपीळुं ग्रस्तैयी
ता रीथीण सर्वशरीरमां। येसातलक्षण वीरी
यसोषी। वरतेपीळुं यो वीरमां ॥२॥ तमसोषनों
जेसोश तेनां येज लक्षण गायछे येकठीमां रा
त्त्रीरहे तेवीनासरवे थायछे ॥३॥ रेयानसीरुनी
व्यांकृपा तांउष्टरुल्मेनारुडे। जेसोरी। सोष वी
रीयेतणा ते। वीभुंपडोवरतीसहे ॥४॥ ॥ इती
वीरायता। शोषनासोषी लक्षण ॥५॥

अथ व्रणसोषीनां लक्षण।

करी अंगथीये पीर्यव्रये जुदी जेणनासे तदा रे
हे अनाडपीने अंगरुपे थायसुझे आपदा ॥१॥

१५२) सुधासंग्रीत वैद्यशास्त्रग्रंथ.

कुंफुरीरीरपडेसडी लाग्युवर्षनजोलेरही पीन
सुपीज्ञानेअंगलास्ये पीज्ञयेहारीराकही २
ये अवासोरीरीजांणवो मेंपीछुयेसाहीडस्यां
रेवाइरमनाडोपथी अेपणवयेपेहारियांउ

अथमागसोरीनां लक्षण

छंद सोरठो ॥ ॥ अवासोरीनां तेह ल
क्षण जे ग्रंथे कह्यां मागसोरीनां तेह अंडअ
गडंपेनही १
॥ अथ पंनीरारीद्रुणथीउपन्यासोरीनां लक्षण ।
घणे वागवे नारडीपाडे जीरहुजे मेथुन करवे ड
हीथेलो जन सुजे १ देह सुडाये कगेपांसगा
उरपीज्या रीरीनडपे डरीप्रष्टे डरीतलीज्या
२ वंक्षी वीर्य जम चंग्रे ग्रेथी पेस्पेनासे मण
मुत्रे होयरक्त हुजी ज्वरनेत्रासे ३ डरीडोन
प अतीसार पीडसोणेजगे गरीजसरजो
घोर हुजेथाहालोलागे ४ येयापरमपतुरली
राडछेतेजलेह वृणसोरीनांसोण पीडसह
ग्रंथडहे ५ ॥ ॥ अथ सीपाय हेनो
॥ ॥ अथरीतोपणादिअवगेह ॥
धांसडपुरलेआढतोला तजयेडनणी जे येग-

करीने पीपरनु तोलाच्यारगणी - १ - पंदरतोलाये
ळ सकण सांमांनथयो तेरलीतेमांजोड घरीमल
फुलकह्यो - २ - मधमांजणनीसाथे प्रभातस
मेघ्रासे श्रेड रुपैयाभार पुराणकरवुं मासे - ३ - रा
जरोगने सोषा अरुची करीधवे रक्तपीत्त ज्वर
पीत्त ग्रमेनीपीडामटे - ४ - कृथिपगोनां दाकृशु
णपरीगडेरु - अग्नीमंदने आम छुटेमगनोमेक
- ५ - रीतीतोपणाहीवणेहु गकुनगदकाव्यकरीन
रेचा ग्रंथमांगुंथीलाशा जंयलरी - ॥ ॥
ऊपायजीजोने ॥ ॥ दोशोने ॥ ॥
मधमांजणमांमेगवी सत्वगमोनुंखाय रे-
वारसीकनारस्रणथी राजरोगसोजाय - १ -

अथ कुमुदेश्वररसराजरोगपर -

थेकलागनो पारदतेसोधीलीजे - तमभोती
अणवींध तेजमापेदीजे - १ - गंधकनाजेला
गसरव सांमांनकरी करुकाजळीगंधकपारो
जलखुजकरी - २ - मोतीभरदीमांह्य पछेशंख
नीरे करुखल्य आठेपोहोर - रहींधीरेधीरे -
३ - पछीगोणोकरीयेक घरेसंपुरसारे मीटक
पटुकरीतेहु सुकावेतेथारे - ४ - लवणलोथे

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

ग्रमध्य अरधत्तरीसंपुटदै ऊपरबीलुंनांष्य
लवण मुष्प सुधीरे ५ तापद्दरे दीनयेक स्वांग
शीतलथयाये तारपछीलक्ष्यपात्रर्यपुडूलमदसा
ये ६ रसमुक्देश्वर येल रतीजेलन षाये
जोऽयुक्त दीनप्रगर पीज्यासरवेलये ७ येवार
सीदनुंररण्डरे दुधनेसीधे राजरोगनेशोशाद्
रि सेवन इधि ८

अथ इपेश्वररसराजरोगपर

पारो गंधक जे समा जसी शलगी ढील्ये इडापी
त होडावीशे तनेमेलरी दीज्ये १ इलावीने
टंकण पछी होडानेमुषेतल्रे तनेसंपुटे तेधरी
कपडमाटी तनेदरे २ पछी गजपुटे ते घरी शी
तल तेथयेसाध्यछे रतीमयपीपरमालमे
प्रत्नातेगदोलयछे ३ मटेराजरोगोसणीस
धरणी नेशोषोघणा हरेश्वासने हरिसे अ
तीसारनेज्वरतणा ४ अडपी त्रिया शोइने
समेशीतवहनेवसे रेयारोगनासेसणी इपेश्व
रीयरस्से ५

अथराजरोगनेपथ्यपदारथजाणेसु-
ष्वहारी

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

घौ साठीयोआ लेवने वीआंकरीनू ~ डाव्यमेमीदु
जंकरीपय ~ संम्रणकरीनुं ~ पथ्य आंजेगां येनव
नेमुजमांधारे ~ रेवा इ इ ये शेपकरीनसकेतारे ~ १
॥ ~ अथ मधुपक्व करवेनी क्रीयारानरोगपर ~ ॥
छंद ~ सुलणा ~ ॥ ॥ काकडारीगीने डायकेग
पीपणी देवदारे ने धांणा करीने छाल्यबेदांत
णी मुगसारोडीनुं धेकलवगोख्रु कुष्टलीने ~ १
सींकगरमाळानी गोळतेनोकरी मांहीयीत्रोनेल
वींगलेवां तारपुन्ने दरानाम दरामुगनां कीडकु
सोंघीने मांह्यदेवां ~ २ ~ अरणी बीसीने लोदीं
गडी रींगणी टींटुडी पारग शाळीपरणी पीठी
परणीप्रतीवस्तु अर्धीवळे ~ आंडीने बोबरीयुरय
रणी ~ ३ ~ पात्रमांरेडजलगसोगशीरेकरी नांख्य
सांमान लगमांह्यपेलो आठअर्धशेर मधीकरड
मोरीकरे ~ लांडमांनांखीकरच्यतापछेलो ~ ४ ~ ता
पकरच्यमधुरयेुलातणेतवजे ~ पोरबेसुधीतुझांन
आंणी पुछोरीतलगथेये करड युंगरोरतेमुख्य मन
धेउजतीसरवतांणी ~ ५ ~ पांचदीनतेमर्धराख्य
प्रीतीकरी तेपछी अवरमधमांह्य दीजे ~ पक्षदीन
तेवीरीराखीनेतेपछी अवरमधपात्रमांतेलदीजे

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

॥६॥ मास त्रीन मध्ये जो गीराण्यापछी नांज्यवस्तु लणु तेल लावी॥ ग्रेगडी पीपरयो नागकेसर नवुं पत्रतमाल॥ तज सोंवरावी॥७॥ प्रत्यतोला क्री वस्तु प्रत्येक ले॥ नीत्यते क्ख्यन्ये येक पाये॥ राज रोगो भरे सोशाने क्शासौ वमन ज्वर हेडकी ना शथाये॥८॥ कुष्टपांडु मृगी स्वासने मुत्रक्ळ सं ग्रणी धाव नेरक्तवात॥ घोरगरमर्ग वीशुंची त णीयेक्ना नासेसरवत्र नेसंनीपात॥९॥ रसी कुरेपारदे योगयक्षौषधक्री ग्रत्तीनाराज्यवीयो गीताभां॥ श्रामयुपस्व करुते तणीरीत्यकें॥ ग्रं थे धनवंतरी संहीताभां॥१०॥

अथ क्शासनी धांस जेने ऊधरस कहे छेतेरोग॥ हेनी उत्पती॥

धुम्र धुंयं रुंक्षांन कुपथ्य वस्तनन्तां॥ के मंग मुं त्रने छीक त्रशरोकण थातां॥१॥ तेलादीकनुं ल क्षिकरी लगपीवाये कशी ऊपक्व्य श्राक्थकीपेदा थाये॥२॥ ते हैयानीमांह्य प्राणवायुरे क्छे॥ वीक्शरीथै तेक्ळ ऊदांनपवनसे क्छे॥३॥ जेनो योगमलीने राज्येयो कैवो लागयुक्तंसापात्रत णोरणक्कोजेवो॥४॥ पवनमुजेथी वेगक्शीगले

रुंधे घनसांमणमांगालडुसे हैयु दुंधे ॥ ५ ॥ पंथ्य
ज्वतीनांरोगयेंडपंडोरेहेछे ॥ रेवाडशतेनाम
धरीडोयीहदेहेछे ॥ ६ ॥

अथ डशना पंथ्य लेहना

वात पीत्त डेह डे डेयोरत्यतणेवाणे ॥ हे स्फीं
नो होय डशपरमपीडाजाणे ॥ १ ॥ अनुक्रमे
यदताजणयंतनरेहेजीधा ॥ पंथ्यडशना लेह रे
वेप्रागटडीधा ॥ २ ॥

अथ डशनुं पुर्व रुप ॥

थायजेनुणी डमांडांरापडतां जय जेवायेना
लोजनडरंु डशप्रगटतांथाय ॥ १ ॥

अथ वायुना डशनुं लक्षण ॥

डशजांधे डरी शिरशीर डणपट शिहद पसवाड
मांशुण आवे ॥ शितरे वदनने जण परांक्रम
ने स्वरक्षीणथाये मुखेडेनशोवे ॥ १ ॥ परम
याये व्यथासरसलोजन डरये दुरस्वरजांण
वो डश डयो ॥ यीक्षणोपासयीयेमरेवाम
ण्ये वायुथी वीस्तर्यो मांत्यसार्यो ॥ २ ॥

अथ पीत्तनां डशनां लक्षण ॥

हैये दाह त्रेशा ज्वर पीत्तवरणथाये ॥ मुख

पोटोघुरेहे कंठसुके दुके ओछाये. रेवालक्षण
सातपछीसंयोगरह्यो तचलंगोयेपीत्तप्रकोप
पैछाथयो. २.

अथ कफनाखासीनांलक्षण. ३

येथ्य कंठमांखारीरेलाखे अरुचीरहे. मीठाछु
मुष थुंकके स्वासोवीशामथेथेहे. १. रेचायो
सरस्वीदुथयेमुषनेताणे. कफथीखासीप्रग
टीयो तुरीलीसाडूलंणो. २.

अथ सतखासीप्रगरथवानुंकारण.

छंद लुलंगी. ॥ ॥ घणोचालवे उघणो
भारलीधे थवासुंदरीनोघणोसंगकीधे. १.
सबलवाहनेवेगमांकेडन्तां. घणेयुद्धमांकुड
कुदरसभातां. २. दोरोपडवेवायु हेयेलरा
य. फरीतेथकीछातीनोंछेपथाय. ३. थतांछा
तीमुखो पछीरक्तनेंनयें. दुषेकंठनेसंधीमांपी
डथाये. ४. नरशी स्वासने ज्वर दुखेदेहडो
ले अनुक्रमेमोघोघरोकंठबोले. ५. रेवाल
क्षण अष्टथीयेनाणाय क्षतःखासीनो म्हामु
नीतेमगाय. ६.

अथसर्वरोगथीखासीथयेसोतेनांलक्षण

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

लक्षण.

१ पथ्य करे वीशमान्नतणुं तथा अन्यनलीधे. सो थे प्रगट करे प्रातःसमे मैथुनशीधे. १. करे मर्म मुत्रतणा रोध थे पावक मंदो त्रीदोशकोपी सि ध्नीयो हशोकरे पमंदो. २. तेमां अल्परदा मो घगदो पेददयाये. क्षीणयपुपामे ने जण स घणु नये. ३. इंधीरमांसनो नाशकरे मही स्वास हमे हाष्ठरीरबीहरायालेसर्नै प्राण लमे. ४. रेया धुंरतां रुधीरतणो जो जाय जहां तब जाणो संयमनी लमात्यार थ यो. ५.

अथ इसी साध्य तथा असाध्य नेपानु. ।। धात पीत्त कफ शेषथीशीलेसरी थयो. साध्य मर्त्या सरघो मुनीवरमणी सर्व कह्यो. ६. क्षितने क्षर्यनो इशी असाध्यपणे केमां. रे वीरदुपणामांगणय त्रीम्नेतेमां. ७. अ स्य रीहा. ।। रहुगपणनां इशी क्षितने क्षर्यना जेवो असाध्य छे. ।।

अथ इशीने ओषरतेनो उपाय.

अथ लवींगादीगुटी. ।। ।। लवींग

* १ कस्तुरीनुं नाम छे.

For Private and Personal Use Only

बेलांघरल मरीझवांलीके - बेरसार येसंतागे
मरहतडीके - १ - इयथिडरे भावगनी ऋंतरछा
स्यफ्री तेमांभाध्यगुरीबेरतीनोमापेइरी - २ -
पूरपूरपत्येगोणीप्राशनथाये सातदीवसमां
इशिडुपरेवानये - १ - गुरीसवीगादीइ घणागु
णनीथैछे - सोल्यमराकइवीयेग्रंथचीरोगेछे
- २ - ॥ उपाय - ३ जीन्ने - ॥ ५
पारो गंधक पीपर हरडे दम सीके - बेहाइम
इहेड रीगी इकुलमदीले - १ - येइथडीयेडपे
ढतोलाग अनुंक्रमले शरवस्तुनांबेपइरीमल
मर्दन दे - २ - भावगअंतरछात्यतणोरेगुल
इथिइरी प्यारइमी पर्म्पीमांदेपरप्रेमधरी -
३ - सवारांइनीगोणी इशिउपरभाये - इवयि
संसुल्यनो इरीनेतेउपरपाये - ४ - इशिस्वास
ना नाशिइरे येसमजायो - रेवायोगम्यीताम
णीमां इवीयेगायो - ॥ उपायत्रीजे·
मरी पीपरल गोंणने कवजारत्पारहरे प्रथक
वस्ततोलाहडीमलीशेरपातेइरे - १ - लीलेछोड
डाल्यमतणी गदीचीशामापेघडी अनारसमांहि
नेगुरीइस्लपणानेवडी - २ - रेवापूरपूरेप्रती

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

गोणी येडयेडजायछे॰ डहिडरीनेपंग्यथा घणा
डागनीजायछे॰ ३ ॰॥ ॰उपायचोथो॰ ॥
मधअथवारसजेसमां यारेअडधालार डहम
रेसोडरीनुं यांमेस्वासवीडार॰ १ ॰॥ ॥
उपाय पांचमो॰ ॥ ॥ लवींग पीपरल्ल
यहूण त्रैणअघोगां साह्य॰ पांचवसु डाणां
मरी सोजांडीपरताय॰ १ ॰ सुंठीतोलाअष्ट
लेपांचेवस्तुनेड॰जे पारीराजाडमांडस्य चुर
णसोयेड॰ २ ॰ रांड्ड्डी प्रातरसमे चुरण
लगमांजाय॰ डरी स्वासज्वरनेप्रमे रसुण
सघरणीजाय॰ ३ ॰ अडुसी अगनी मंदनूं डापे
डफतमांम॰ रेचारसीडतेमांलपे पांमेपरमवी
रांम॰ ४ ॰॥ उपाय छठ्ठो॰ ॥ ढींगुण
नेवछनाग अफीण मरीली ले॰ नागरमो
थ्य मणी रोर संत्नागेडीले॰ १ ॰ मरदसो जल
मांह्य पुरणजगनाडसमां मगमाड्डत जान
द्यगुरीआहारसमां॰ २ ॰गोणी सांजसवार
डहालगमांजाये॰ डरी स्वासज्वर रोड रे
वासरवेजाये॰ ३ ॰॥ उपाय॰ ७मो ॥
रवैडांसीलेअर्डनां लवींगसमां तेहरे॰ अही

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

ए लागसेआऽमो ॥ जलेषुजर्मनिइरे ॥ १ ॥ लगे
मर्दिनितेगुदी रती नीत्यले जायछे रेवाडष्ठलेऊ
रानुंलोऽ न्नंमीयुंन्नयछे ॥ २ ॥
॥ अथ हीक्काते हेडकीयो चायणीयोतेनुंनीदान
सुंभी शीतें लारी गरम हेवीवस्तुआयायिडीन
अतीजेहवाप्येऊरि पजीह्नरत्नवायिडी ॥ १ ॥ म
नमुन्नननेरोऽये रेवाअंगआठे रूर्ठ हेडंजायिवा
हेडी पवनचेरापेदायिछे ॥ २ ॥

अथ हीक्कानी हेडकीनुं स्वरूप ॥

वायुवेरा जे पीञ्चऊरेपसवाडामां ॥ आंतरडांदुःखे
जंघन रहेञ्चडामां ॥ १ ॥ पवनहागले पारवनो
नंम धुंयावे घोरलयंकररोग्ग्द्रीमुखमांआवे
॥ २ ॥ प्राणनाशीने शत्व्यप्रगटीयो ज्ञोपठ्री रे-
वा हेडीउपवीयप्यारोतसिंयरी ॥ १ ॥ तेवायुड-
रु योग ठरीन्नंम्योत्वारे पंचतेहथीनांमपडां
तेनांतारे ॥ २ ॥

अथ हीक्का पंचनां नांमना

छंद अनुष्टुप् ॥ ॥ अन्नन्न यमगा
सुंघा ॥ गल्नीरा महती गाणी ॥ हेडीडश्नीदा
ता प्रकार पंच्यथालशी ॥ १ ॥

अथ हेडकीनुं पुर्वरूप.

हैयु लागे कंठसमु मुखमां आवे. यदन अंगानु
तमने मोंड्यमुखेआवे. १. मुखआफरो व-
मनेच्छाथायेज्यारे एवा हेडकी प्रगट थशे संभ
वतारे. २.

अथ अंनज हेडकीनुं लक्षण. १

अंनघणुंखायेने पाणीपुणपीये. स्वभाव वे
ठीसहीयोछे डेपुर्षहीये. १. एवावीकारी ऊर्ध्व
गामी वायु वेहे छे. नाम अंनज हेडकीये कोवी
दके छे. २.

अथ यमगा हेडकीनुं लक्षण. २

मुखे बेवडी बेवडी लयं करथई आवती ओकुस्कुं
पने जांवडां. पछेरीशिरकंपावती एवा यामगा
येकही पीडे पर्मये हेडकी रामे साध्यन्नेनाथनी
हेनाबीजशेयडी. १.

अथ क्षुद्रा हेडकीनां लक्षण. ३

मूरा मूरा थिभ्यवजेयीमेंथाले हैयुकंठवीना
बीनु रुरेनवहाले. एवा क्ष्टनदेखानुवीयीये
वेहे छे. क्षुद्रानामे हेडकीतेशोवी दके छे. १.

अथ गंभीरा हेडकीनां लक्षण. ४

फेरजेरनालीथकी लयंकर पीडा देघणी ॥ अंत
तोऊपकव्यनी क्रीयापुर्णकर्वातणी ॥ १ ॥ फुटे
पेट छातीफरे पराणयेमुर्छेथैं पणे ॥ देवागंलीरायो
गणी पुरांपांमेपापेमणे ॥ २ ॥

अथ महती हेडकीनां लक्षण ॥ ५

सडणमर्मनास्थानने पीडे परमये आवती ॥ रीती
चीलर्कभ्रीयोम्यापदेहे पणेगात्रकंपावती ॥ १ ॥
ग्रहीप्रांणनेतांणती देवानासुधायीसमे ॥ आ
वेअंतनेटांकणे ङरीमोहलेलीलमे ॥ २ ॥

अथ असाध्य हेडकीनां लक्षण ॥

जे हेडकीथी शरीरसघळुंकंपाये ॥ अलांनथइनि
ऊंपांपेक्षम्पदीनजये ॥ १ ॥ शरीरक्षीणथईने अं
धारांआवे ॥ छीकघणीनेलोजनन्यारेनवला
वे ॥ २ ॥ तेम घलीयानेमहतीजेयेजेनु ॥ देवा न
थीनीरम्युजगमांऔशधहेनु ॥ ३ ॥ असाध्य हे
डकीनांलक्षणधरणयांलावे करमेहोपकस्यांतां
नाऔशधहावे ॥ ४ ॥

अथ हेडकीनो उपाय ॥ श्लो ॥

प्रांणायामकरेके डेडलकेडरथी ॥ सुंआदिकरीव
नके चातत्नयंकरथी ॥ १ ॥ पनजोगरीयांनी गरीी

नेत्रणमांपाये. रेचारसीहरीचे हीझानुं दुःखजाये
.१.॥ उपाय बीजो. ॥ जरी हुंप
नेसुंझये उषगस्त्रेंडुपाय. रेचारसीइतेमां
रे हिझा पंचपमाय.१.॥ उपाय
त्रीजो.॥ ॥ जीरानेरानारसचीरो चारेस
घणाधार. हेडीनांच्यारधीरीमे. जपतांजग
हाधार.१.॥ उपाय चोथो. ॥सुं
ठीपीपरजेभली. मंचमांमेळीजाय. मास
येउ पेरीचतां हीक्कातत्पमाय.१.॥ ॥
उपाय पांचमो.॥ ॥ केसरीसींधवने
भली जीरेरारसमांहा. चारेतो हिक्कासमे.
इश्वरहेनहिक्यांहा.१.॥ उपाय छठो.
सुंठीपरतीतेपछी कुंवारसरसमांजाय. रेचा
रांयाचरजपे हिक्कापंचपमाय.१.॥ ॥
उपाय सातमो.॥ ॥पीपेरूपो पीत्तपापे
डो ज्यापिडरीनेतेह. सुधीणगोगेपायतो.चां
मेच्यारधीयेह.१. आसोचैहवीनोहमे. चर
एयाखे उपच्यार. तेयऊराजीडोकरे पांमेहुज
नांपार.॥ उपाय आठमो. ॥प
यग्रतमीश्रउझणवुं. तेमसरीडुपाय सुश्रु

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

तमांउीपच्यारछे श्रेषी हिक्काल्नय ॥ १ ॥

अथस्वासरोगनीउीत्पत्तीलक्षणश्रेरीराधः लीष्यते ॥

जे वस्तुथायेदस्तेहेडहीपेदाथाय ॥ स्वासरोग तेनाथीडी पंडीतपुरुषोगाय ॥ १ ॥ तेपणपंचप्र कारनो वरणुंतेनांनाम ॥ वगतीलक्षणेपारपुन रथालपुतमांम ॥ २ ॥

अथ पंच स्वासरोगनांनाम ॥

छंद सोरठो ॥ ॥ प्रथमक्छु महास्वास उीर्घस्वास जीन्नेलणुं ॥ त्रीन्ने छीन्नस्वासन्यो थोतमंड तपाथावो ॥ १ ॥ क्षुद्रपांचमोस्वासन्ये पंपेल्नतीकही ॥ जेनोन्नगने न्नास तेस्वारीकर रटे ॥ २ ॥

अथ स्वासरोगनूंपुर्वरूप ॥

पेटञ्राहूंरो उारहुखेने थुंगञ्रावे ॥ रेहेमणमुत्र दभळने लोळनवळावे ॥ झांनपेरांदुखेने रस मुखनंहिञ्रने ॥ स्वासतणाव्यार्थीनां संलवछे तेने ॥ २ ॥

अथ स्वासरोगनुं स्वरूप ॥

छंद नराच्यै ॥ ॥ समग्र शारीरीरमांञ्र

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

भेडवायुनेइरे॰ इडेमणीनस्सोतणां तेव्हारने
इभनूइरे॰ इरेनवायुतेवपु प्रहारीस्वासतांथि
डी॰ रेवास्वरुपस्वासनूं॰ तपारीग्रंथमांरडी॰१

अथ महास्वासनुं लक्षण॰सु.

महास्वासलक्षणइडु दुष्टीपुर्णहेवुंथायछे भ
णीर्वर्धमस्तांनयत्॰ वरन्उीर्धयासाह्यछे थ
उनरसंज्ञांसणी भइज्ञांजअेनुंगयुं॰ तरलनेत्र
इस्वांरहे पीजाउपपुरथयुं॰२॰वणीस्वासने
ताणतां पहनडारीनेल्नथछे॰पडेलोम्नोल्नी॰
सरी पीजातेत्हरेथायछे॰३॰हीसेद्दुर्भणत्ना
समो॰ वहायेनवांयाभ्नडे॰ सुणेस्वाससौ थ
गणो॰पीजागर्तमांतेपडे॰४॰ नथेमीठूनीश्रे
यतां॰ हशाहुभनीरीोइक॰ डीयाडमीपीडरश्मा
सभ्रंथीतडासेसकु॰५॰पज्योडागनापरीम्मां
वधुरेनवेगेडरी महास्वासरेवारदे पज्योतेन
उीडेइरी॰६॰

अथ उीर्धस्वासनुं लक्षण॰२

इडु उीर्धस्वासतणां सडणलक्षणतेडरी उीं॰
योस्वाससेवेसडे॰ नीयोनामुडायेइरी॰१॰उ॰
इेथीरहेम्होलरुं उींयीदशीयर्नयछे तस्यां

For Private and Personal Use Only

नेत्रफ़ाटस्यांरहे - वद्येव्याकुमोथायछे - २ - हेवा
स्वासक़रोपेफ़री यगीआय दुखोतेफ़रे - मोढेथाय
ग्लानीपणुं देखायेस्यातेमरे - ३ -

अथ छीनस्वासनुंलक्षण - ३

सर्वशरीरनापंग्रपवनेपीडीतहेवो स्वासटु
टतोलेछे दुःखस्मनाजेवो - १ - दुःपीतथयेलो
स्वासनलेईसकेऊरे - दुरे मर्मस्थानसकल ते
नांताढारे - २ - पेटआफ़रो परसेवो छुटीजये
लोयेन फ़ाटयां लालन स्वासमुखेमाये - ३ - अ
येतथायेअंगशरीरनुंवर्णफ़रे - देखा छीन:
स्वासथयोऊतेतमरे - ४ -

अथतमकस्वासनांलक्षण - ५

छंद - ललीत - ॥ ॥ पवनपंजना ऊलटाऊ
री रुधनतेफ़रे सोनसोफ़री - १ - शीशस्कंधमां
वेदनाथरे फ़फ़वीकारनांप्रगट येफ़रे - २ - कंठते
र्ठतिजायछे शब्दघोघरोतेथीथायछे - ३ - वे
गस्वासनो ग्लानीतांथरे - अन्नीमंदथईमोह-
नेफ़रे - ०३ - फ़फ़मुखेथशीजयछुटतो - तोंयदीस-
फ़े फ़ैशाम्योहतो - ४ - अणगमीत्योफ़रीस्वासऊप-
ऊे - तोंसुवायनेवेदनावधे - ५ - जेसतालगी

पंतपेनमां. शोइपसुवेपुणीघेनमां. ६. गर
मवस्तथी प्रीयरे छे अती. स्लेहल्लाणमां हांइ
नीयती. ७. रीुष्करे छे पदनमं दवेणनांस्या
सछे मुखेन्यमयमेणनां. ८. तेरशासमेरी
तशणमां. इष्टदघणुं स्यासलनमां. ९.
ननरेयारसीइ तेमणे लख्यां. नमह स्यास
नां लक्षणो उह्यां. १०.

अथ क्षुद्रस्वासनां लक्षण.

छ. ह अुलणा. ॥ ॥ लुक्षलुष्मुइस्ये से
इडरवाथकी. तेथकी पज्वनोपवनकोपे. प्रगटते
क्षुद्रनां स्यासपोत्ये करे. कुःमनुं देहमां जीव
रोपे. १. खांनने पांननी ते हुइ घेगती. अण
पनी पंडीयो ते करे छे. औरीतें असरतेने कस्यो
थायछे तेरेयारसीह ग्रंथेलरे छे. २.
अथ. साध्यतथा असाध्यस्यास जणवानुं
क्षुद्रस्यास जणवांनने साध्य करीतुं थाल्य. तम
क स्यास जीन्ने रह्यो कष्टसाध्य उत्पन्नस्य. १. दी
र्घ छीनंने स्यास महा असाध्य त्रैणयेजांणय
ये मरवाना धारीने कदीन करवी तांणय. २.

अथ स्वासरोगनो उपाय.

श्वासहरसमंघमेंगवी भांटेपरमयतुरस्वासडग
शनीवेदना दरशीनासेहुर॰१॰॥ ॥दोही
पाय॰जीवने॰२॰॥ ॥छपेछंद॰ ॥
रसश्वासनोरोर सुक्ष्मपरीरह्रीले॰परीर
भेडांछाल्य॰ चस्त्रगाणीमहिदीवे॰श्नमुत्र
भेरीर सर्वयेंडत्र ऊिडागे॰ ल्डडरीतेमांह्यरो
रश्वडधोमंधढाणे॰श्वडधापैशात्वारत्ते प्रातस
मेप्रासिनडरे रेवास्वासने डरानुं तोसंकट
सघणुंहरे॰१॰॥ ऊिपायस्वासनो
श्रीजने॰॥ ॥छंदहरीगीतनो ॥जो
रीगडीलेरोरतेनो इयायिडुरीनेडरे॰ गुडरोर
सादासातनीतेयासएीरसनीधरे॰१॰ये
रोरहरडेदणतएगेयुरोडरीमेगव्यमही ते
यासएीडरयातडे युडेशामांश्रणगोरही॰२॰
रादीयियापुडेडुतेनांभ्नवेधीरवधरी वस्तु
इुश्वासातनेनुमेणवोयुरएडरी॰३॰मरीसु
ड्ड पीपरनागडेसर॰ तजतमासपरएडरे॰
जवखार वस्तुदीदतोसो यासएीमीश्रीतडरे॰ ४
नवरांडमंथ मेणव्यमहीसएीवस्तनेलेगीडरी॰
तेसरवपात्रयवीत्रमांश्रवगोह्यैराजोल्सरी॰ये

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

छीनीत्य पैशालारप्रातेप्रीतीपुर्वकजायछे स्वै स्वास क्षरी उीहरगहोगोगादीसरवेजायछे. प. रेचारसीकनेलेस्तवे तेनुंनरुंतनत्रारीमां लोरीगडीश्रयगेकश्रावरणीछेलाचप्रशरीमां

॥ ॥ उीपायथोयोश्वासकुमाररस ॥

पारोगंधकसोधेलो चछनागकरे मनरोगमरी ने सुंठपीपरसोयेकक्ष्रे. १. रकणकुसावेलो सोवस्तुकरवी संलागेसोवस्तवीधेमरदनकर वी. २. आदानोपरदेघरतीगोणीडीबे. स्वा सकाशनोनाशकरे प्रातेलीबे. ३. रेचास्वास रसयेब दिवसपंदरजाये घस्वरछत्छायोगास् कणव्याधीजाये. ४.

अथ छर्दिरोगनेओकारीतेनी उत्पत्तीनां लक्षणऔषध.

छंद लुधर. ॥ ॥ घणीपातणीवस्तक गणीवस्तखाये करी. घणुंगीकेंगुनहीमां सग र्भीवासुंदरी. १. अमीपेरपडवायेकी राडेलु लुकलागतां उीतावग्येथीलोन्यनकस्ये उका रीपेत्ताजागतां. २. करायेल केलक्षणे वमन वस्तकेजायछे. दोषोपस्चेथीकरी प्रगार छर्दि

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

थयाय छे. ३. अनीलपीत्तकफ अंगमां करे को
पत्रौपयेमणी उछाळो करे अंतरे वहनवास्युक
रोयणी. ४. तेने छर्दिनीशकोलगे घणाग्रं
थपणगायछे. रेवापैयलेंदकरी प्रगररोगथ
थायछे. ५.

॥ अथ छर्दिनापैयलेंदतेनांनाम.

सोरठो ॥ ॥ वायु पीत्त कफ ने ४ योथीसं
नीपातनी. कुच्छीतवस्तुतेह ज्याधेकेदीठतणी ॥ १

अथ छर्दिनुं पुर्वरूप.

मनकरेवारे मोळ्यंआवे मुखेथी लाळजाटु नीक
ळे मुखेथी. उडारनावे लागवाद्नेवधारे जा
रमुखने रुधकरीनतारे. रेवालक्षणसात थे
आप्रकारे तवजांणोजे छर्दिनांकोपथाशे. १.

अथवायुनी छर्दिनुं लक्षण.

उरपांसळां मांपीडाथा मुखसुकाये. दुखेनाली
करीकोप स्वरजईजाये. १. उडारउयो स्वाद
रीआयल मोळ्यलणु. वांतीकांगी वमने वापेक
रु वायु. २. तुलक्षलेरन्यमआंतरजांनाखेतो
डी येगुं घणोने वमनवीरोवस्तुथोडी. ३. रे
वाअरुपी लक्षणयोदज्यांहांरेहछे वीजुथोत्तं

For Private and Personal Use Only

ने वायुनी छर्दि कही छे. ४.

॥ अथ पीत्तनी छर्दिनां लक्षण.

रीरीधमेने त्रशोमुखमांथीदे तंमर कुमसहे ह
रही. थायगतीकरतांमुरछा मुखशोशीनेउष्ण
वमेअरहीताणवुंनेत्रतथ्यांकरहे नीलुलाल
नथाय नथीशीरही पीकरेयानपने रूमणेलहे
पंडीतपीत्ततणीछरदी. १.

अथ कफनी छर्दिनां लक्षण. ३

लोयेनतंद्रा मुखपीणु कफनंआये. नीद्राआवे
अरुची तननलोयाये. १. जाडचीकणो मी
ठो कफ केफीणलस्यो. तेनाजेनेरोमांचीत रहे
पुर्वडरयो. २. रेयावीशायमां लक्षकरेवापीमरदी
नयलक्षणथीडोवीहृदे कफनी छर्दि. ३.

॥ अथ संनीपातनी छर्दिनां लक्षण. ४

शुग अरुची दाह त्रशोने श्वासस्रमे. तेतदु
नीपीडामां व्यापक होयब्रमे. १. उष्ण थाटे
अरक्तथया लीलुतेवुं. खोटुं खाटुं वमन करे दर
दीहेवुं. २. रेयालक्षण जार थयानजरे नरसे.
छर्दिसंनेपाततणीपंडीतपरखे. ३.

अथ दुःखस्त जाथेया दीठे थाय तेनां लक्षण. प.

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

यरैयहन औंडार ऊडेंटोरोमांथ्येरेहे वांतीतेणी
वार ~ करवालागेडेपतो ~ १ ~

अथवांती छरदीओंडारीतेना ऊपाय.

सींधववारीनेग्रततेनोथ्यारोथाय ~ रेवा आ
ऊपथ्यारथी ~ वायुछरदीजाय ~ १ ~॥ ॥
ऊपाय बीजो ~॥ ॥ वारेभगने आमला
तेनोरसलेथाय ~ सींधवग्रतनांथ्रीपीये तोछ
रदी दुरजाय ~ २ ~॥ ऊपाय त्रीजो. ॥
भगमसुरजवपीछनी राजमधेमगीपाय ~ रे
वावांतीपीत्तनी जेरमथ्येलीजाय ~ ३ ~॥ ॥
ऊपाय चोथो ~ ४ ~॥ ॥ डाडीनेरसआंम
ला ~ मधसुमजमांदेओ ~ रेवाछरदीपीत्तनी
वगतीरात्यनरेओ ~ ४ ~॥ ऊपाय पांच
मो ~॥ ॥ क्वाथकरी पीतपापडो मधमीश्री
तलेपाय ~ रेवावांतीपीत्तनी जडजंमेलीजाय
~ ५ ~॥ ऊपाय छठो. ॥ लेलीज
छाल्यत्रीफणा सुगणोपरोगी कस्थक्वाथमां
ह्यमधयुक्तथी पायघोली ~ तोपीत्तकोपछरथी
थियोगयोछे ~ रेवाऊपायसहदारीतमांडयो
छे ~ ६ ~॥ ऊपायसातमो ~ ७ रामां

व्यतणामण जांडमध सुजझ साथे पाय ॰ रेचा
छर्दिपीत्तनी येडझ पारेत्नय ॰ ॥७॥ ॥
उपाय आठमो ॰ ॥८॥ ॥ पीपणनां
ठां जाणी होलची लणमां ॰ तेलगतेने पाय ल
हीयांती जगमां ॰ रेचारसीडनुं सरणहुरे म
गने जाये छर्दिपंचप्रकारतणी लडथीजयेल
॥ उपाय नवमो ॰ ॥ कुणीयत्तल
हीवमनथयु हीसेलेने ॰ सुगंधऋरपीसहलो
व्यन हेवुं तेने ॰ रेचा उपाय लख्या छे ग्रंथोपु
र्णमथी ॰ हुर्मे ओपीयुतेनो येड उपाय नथी ॰ १ ॰

अथ उनमादरोग लेने गांडो कैछे तेनी
उतपत्ती लक्षण उपाय ॰

वीरुद्ध लोज्यन हुं अपवीत्रपणुं धारे सुर गुरु
देवीन तपसीहु लुप तीरस्कारे ॰ १ ॰ धंतुर गाल
हीडु व्यसनथी अर्थीडु मणे ॰ हैप्रीयनो होयंना
श होथी हामछेगे ॰ २ ॰ रेचा म्पणे म्पीततांद्य
रहे लनसौभीयां ॰ येडा हरा उन्मादतणा डा
रण डीयां ॰ ३ ॰ ॥ सोरठो ॰ ॥ श्री
तल्ययातुरथाय मनवायुवेगेलगे ॰ हीरा झोप
हरसाय ॰ छउन्मादप्रगरडरे ॰ १ ॰

For Private and Personal Use Only

अथ उन्मादनांनाम॰

छंद ईंद्रवीजे ॥ ॥ वातुनमाद कह्योव
रणी पछीपीत्तुनमाद प्रकरीबीलार्छ॰ तारप
छीकफनो वरणीश चगीसन्नीपाततणो दुजद
र्छ॰ मन उनमाद तथावीशनो उनमाद भता
वीशलक्षणेसार्छ॰ रेवारसीकवीनानमेरहु
छउनमाद अधुलगछार्छ॰ १॰

अथ उन्मादनुं स्वरूप॰

वीकारी अमणथीमती ऋीनाशीतिअयछे॰
पछी देरोकोपेकरी पीडयाकागअेथायछे॰ १॰
तेणेवायुवाहीनसोरसेदीनदोशोकरी भमे
चीततेयोंकथी लवेअयचक्कुकरी॰ २॰ नउर॰
वातणुंतेकरे वरतेवृथावादनुं॰ रेवारीकरेश्रा
रहुचतुरुपउन्मादनूं॰ ३॰

अथ उन्मादनुं पुर्वरुप॰

मतीस्थीरतेनारहे॰ करचक्कुयोंपासमां॰ नथी
धीर्यतेनेकरी चसेअेममेंवासमां॰ १॰ रहे॰ श्र
गनुंअगअेतु नबोल्यांनुं बोलेघणुं॰ वीवेक
चईनोंसकु नमानेकहुकोतणुं॰ २॰ रेयारीकृ
येश्राकथे॰ वर्धेरोबोयादनो॰ तेथापुर्वनेअ

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

एवो थयोरोगउन्मादनो॰ ३॰

अथवायुना उन्मादनांलक्षण.

लुखी वस्तने खावने॰ शीतळलखीं जावाथि
ही नुबळो घणोथयेकरी॰ मह्नेक्षीणथावा
थकी॰ १॰ वधेलोरवायुतेणें ऋदेयनुंयबुद्धी
घरे ठरेनास्मरण अंतरे॰ पछेलोक लज्जामटे
॰ २॰ बीनाकारणेतेह्सी करेयेकलोवारता
घुनालोकजेनाकरला नथीअंतरेथारता॰
३॰ गमेतेमुखेगायछे थवानाम्पोत्येकरे
वहन हस्तपगाघणा करेमुख्यमईरतहरे॰
४॰ रवेमुखआंसुल्नरी कुहीकहनेकोईनु॰ व
उन्मादनेनावश थयाकारणेरोइनू॰ ५॰ क
ठणताजेमेकायमां शरीरेकरेशांमतो कृव
थीतलोलथैनयछे करेलोकबोलावता॰ कु
कृत्यालखीपुरुषेवधे वीइंगत्तापणुंवास्मां॰
रेयाकेवीलक्षणहवे वध्योवायुउन्मादमां

॥ अथ पीत्तना उन्मादनांलक्षण.

अजीरणउपरकै असीन असमजे॰ थावा
थकी॰ कटु आम्लकेउष्णकै पथुवस्तखावा
थकी॰ १॰ वधेप्रौदतापीत्तनी रगेपीत्तउर

+१ कामदेव.

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

ज्ञांननुं घरेयीत्तनीयातुरी बोलेसर्वमेलाननुं
२ इहीवाततेहोईनी नमांनेहरी तेमरी
मयेपलहमांओलचा उष्योत्तांन बोलेहरी ३
घरोलोहनेमारवा मेहमस्तनागोहरे तपेलु
रहेसोत्तनुं सदारीनहीच्छाहरे ४ वहेवांलु
नाशोगंथी हरेरूपनेसादनूं रेयारांहरे लक्षण
हलु पीत्तउन्मादनुं ५

अथ हफ उन्मादनां लक्षण

लुजमंदने तेनीमांह्य जयुजायें तोसौवातेशं
मदस्येआगसयाये १ तेथी पीत्तप्रकोपीने ह
हमांह्यलगे मोरांमर्मस्थानहरे हफोपजगे
२ थीयमतीनात्लूश स्मरणरोन्हीगर्ई
यीत्तेनरेहेक्षणयोंह हरेउनमत्तथई ३ न
रहेसुयानुंत्यांन गमेयेहीत्यपणु यनीता मंडग
मांह्य नणायेहेलघणु ४ हमती लारोण
मांह्य नतुरहेजणतेने होयनमोंदिह स्वे
त नथीनीहालेने ५ छरदीरेहे छत्यमां
ह्य नरेहेनन्नहोजीयां रेये हफउन्मादतणां
लक्षणहीयां ६ त्रैणयदोशनांजे लक्षण
रोगेयाये सनीपाततणा उनमादतणांगा

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

ये ॥ ७ ॥ तेनी पेठ्ठा सर्व लक्षण जो रे देखाय ॥ ते
रामवाने रेवारसी करने करजाय ॥ ८ ॥ ना ...
तीसंनी पात उन्मादनां लक्षण पुरण ॥

अथ मनकृम्नो उन्मादतेनुलक्षण.

रणे चोरना भयथी प्रजनशत्रुनी धाडमां ल
यडरकरवे करमडे ॥ यवालु पनी हाडमां ॥ १ ॥ घणी
डामकीडौवडे ॥ यथापुत्रनाशेकरी रोगनां
जीने दावमां लीधुंद्रव्य होइकरी ॥ २ ॥ ह्यासा
तसंधानमां जनेमनचीडारी घणुं ॥ अडे चीत्त
मां चोरूपले अनेतापी डगतापणुं ॥ ३ ॥ गमे
तेमजोल्या करे रणीभयसंज्ञासउ घडीमांहे
गावामये ॥ हसे जणकरीने जकु ॥ ४ ॥ करेनीस
तेडारमी समावेसडगनादने रेवावरणवे आ
वीघ्ये महर्षिमनोन्मादने ॥ ५ ॥

अथ वीशोन्मादनां लक्षण ॥

रकेरक्त तालोचने जणक्षीणथैनयछे ॥ री
यील ठठीयो सौथीउ पनमदीन हरसायछे ॥ १ ॥
डरेडेपसो अंगनुं ॥ पहनरांमतातेथीरो ॥ रेया
वीड्डयेशीरपिये वीशोन्मादवाणो हशे ॥ २ ॥
अथ उन्माद मात्रनुं असाध्यलक्षणनं एण

For Private and Personal Use Only

चानुं.

अथवनी आंबलगमेते तद्दष्टी राजे जेनासनमु
खनवलाणे अणअलीलाजे. शरीरनुंजेण
आमीरीअंगतेणुलवे. कुगनेआवेरातदी
वससरखीथाये. २. घलवामणेथाये स्त्री
तेनेदीवे येमयेयोतेअन्नदीवसनवजेये. ३

अथभुतोन्मादनांलक्षण.

मनुशअन्नतीकरतांभुतुतेबोले वीचीत्रजेणयेश
करतव्यतांआणतोले. १. वीचीत्रज्ञानमती कु
सवुसरखेन्याउ. भुतोन्मादतणांसरखेलक्षण
थाइ. २.

अथदेवोन्मादनांलक्षण।।जेमनुशमांकोई
देवप्रवेशकर्योहोयतेनांलक्षणतेदेवोन्मादछे.
प्रवेश देवतणो होयदेवीशेत्यारे. सुवस्त्रनेसं
तुष्टपणुधारेताहरे. १. अत्तरपुष्पसुगंधीथी
परीपुर्णरहे. पवीत्रतापाळेनेदोशअनंतदहे.
२. अलज्योगीवाणादीकलाशणवदनकरे. ते
नयेतनमांयसुनामेणधरे. ३. वरदेवासंभ्र
थनेलभमणपणुथाये देवोन्मादरवाशेकरलक्ष
णगाये. ४.

अथ असुरोन्मादनां लक्षणना कोई

रीत पुरुषमां प्रवेश करे ते.

लयेन धरे क्रोधने अंगे स्वेद थाय गुरु ब्राह्मण
ने देवनी रीते तेरीास सहे. १. रहेन नक्षी ये घात
वीरीो मनमां. कुरील दृष्टीने उच्छालुं आलोचन
मां. २. अथ योग्य मीरगमां उच्छ्वर तेने जारे. देखा
असुर तणो उन्माद मनेतारे. ३.

अथ असाध्य उन्मादनां लक्षण.

आंख्यो फाटी जय नींद वधारो. क्रोध मुखे
थाय मुर्छा होय. १. कुपेडायां येमलों जो उपा
धी ये उन्मादने जाणवो के असाध्य.

अथ उन्माद लुतादिकनो देहमां प्रवेश करवो तेनी

रीत्य.

प्रती जींभ कमरपर्णे. प्रवेशी करतां जणतां. जो
वीरीत्त उभ डे प्रवेशी रहुपासतां. १. जेवा
वं हीना कायमां. कीरण सुर्यना ते घसे करे अप
गप पले प्रगट. रहेनता करेना जसे. २. तेवा
देव दैत्यादिकोने देवाय दृष्टे करी. रेवा लक्षणे जो
णजे धरीने जरी जातरी. ३.

अथ उन्माद मटवाना उपाय. १

॥ दोहो ॥ ॥ वायुना उन्मादने उपन करी
घीपाय । तो रेवाय्या धीधीकग नेरकस्यावं-
एलय ॥ १ ॥

अथ पीत्तना उन्मादनो उपाय २

जुलाब दे येअंतरे नेरीत गकणपाय । रेवा
पीत्तउन्मादनी पीडा प्रलेयाय ॥ १ ॥

अथ कफोन्मादनो उपाय ३

आपे वमन येअंतरे तमन सुंघाये नास स्वच्छ
पणे राख्ये शामे अकडूनां उन्माद ॥ १ ॥ ॥
उपाय चोथो ॥ ॥ तेल कडु मर्दन करे त
ककरापेतंन । तो उन्मादसमे सउ जपतां जु
गजवंन ॥ ४ ॥ उपाय पांचमो ॥ ॥
अहलुत कहस्ताधवु कसुरसंभूणथाय । तो उ
न्मादसकगरामे । पुन्ये पातीक लूय ॥ ५ ॥ ॥
उपाय छठ्ठो ॥ ॥ ग्रत वा तेल येवा उ
उष्ण घरार तथाय । तेनो स्पर्श करावतां कष्ट
वीकगनूं लय ॥ ६ ॥ ॥ उपाय सातमो ॥ ॥
बंधन करीने दोर डे । ताडन तकमां थाय । रेवासे
उन्मादनी प्रगरी पीडा लय ॥ ७ ॥ ॥
उपाय आठमो ॥ ॥ रीख सर्प हरी हा

पीये उरपावे दर्दनाश , रेचाडोपडशासिथी रेन
मेसडुध ठीनमाह , ८ ॥ ठीपायनवमो ,
॥ ने झारणथी चीतचणुं तेतां छांलेर्ठन्त्रपाय
, भणचेथीजमणुंडरे तोतेतर्तजाय , १॥
ठीपाय दशमो ,॥ ॥ लेठीपलेर तथा आ
सनसींधवलीने , जेजरांअनमोद्य मरी पी
पळदीने , १ , सुंठीपाडसमस्त छरेसीसं
लागे , चुरण डरी तेल्नामीरसजलचालागे
, २ , दरोपर छेनादेउपछीसुडवेछांहो , प्रासे
अडचालार धरी घीमंथमांहो , ३ , रोमेस,
डुणठीनमाह मतीनीरमणथाये , वांमेवायु
पीडार घणीजडतानथये , ४ , चर्षरोगछेनुज्ञा
न भस्पेछरीमांत्नत्ती पसरेवतांथाय प्रगर
डचीतारीत्ती , ५ , सारस्वतयेचूर्ण रेचाथं
ड्रगाये , नीरम्युआनगमांह्य प्रपमचेअ,
ह्याये , ६ ,॥ ठीपायअगीयारमो , ॥
अथ डल्याणग्रून ठीन्माहपर ,॥ ॥
छंद , हरीगीत ,॥ ॥ श्रीरूपा तगर श्री
तपापडो छणदर जरांजेसीजे पद्मड नचा
सा ठडनच तेमांनसोतर दीजेये , १ , लेप

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

त्र तत्व तमालनां मही र्धरयरणीमुगले~तम
रेवघरे रक्तरपेंडनमांह्यपायवींडग ६~२~सा
हुणीपरणी पीठीपरणी मळे ऽनेझंरारीणीन
लेघाड्हुणहर डमगशाडीयेगडीसल्लवणी
~उ~ध्याउलेपुष्पयमेलीनां~ तेमांह्य केसरना
गनूं पच्चीसवांनांपर्तिने चुरणउरेसंल्लाग
नुं~४~ आण-आडरीरचीरो घरीगृतरीरतेमां
देइरी चुलेम्हदाचीनेमधुरो तापउल्यतेनेञ
री~प~ गृतगायनुंनाखुरतो ऊिडाव्यञणज
णतालगी ऊिताल्यगृतरहेयेउलु लस्रपात्र
नाञ्चयेडगी~६~ यैरापुराणल्लोकनसमेघ्रा
रोपीडयासरचेरामे~ मरगीमहा ऊिन्माहपांडु
इष्ट तेनुंनीरगमे~७~ रीतीपुरघरीत्येरयीक्ष
यीनेगूंयवींथीघाणी चीस्तारीरेघारींउरे उ
ल्यांणगृतउरवातणी~८~॥ ऊिपाय
आरमो~॥ ॥ल्लांमीरसउ पीपणीमुंण
लीले~घांभायेलीनो याह्यतेरसह्रीले में पै
रापुर प्रातमांनीत्यपाय~ सौऊिन्माहे सर्वप
नारीथाय~१~॥ ऊिपायतेरमो~ ॥
लीलेपुष्पसरसायतणां मळे ऽसुंड हुणहर हुरे

पत्र पीपरनु सर्वियु गुटीपतिने तेकरे ॰ १ ॰ अ
लेप्तुअ गोमुत्रमां आंबे आंख्यमां अणकरी
शामे सर्व उन्माद ते वीकगत्ताप्तेनाकरी ॰ २ ॰ प्र
योगो प्रमांणी कछे हरेओ ओषधी अणकरी रेचे
अंजन आरम्युं लही योगरत्नावळी ॰ ३ ॰
॥ उपाय योहमो ॰ ॥ रोकी हींग सं
चण मरी पीपरनु सुअसरवे करे ॰ प्रतीव
स्त नवरांकुसे ॰ आंउ आंजसांते करे ॰ १ ॰ गूं
तगायनुं तेहमां नांखे ध्यारसीरीत्नरी ॰ पे
ऊी मुत्र लगायनुं पुराणसोळशेरेकरी ॰ २ ॰
उकाळे मधुरत्तापेथी अधुमुत्र अमता लगीन
पडी गाळीने घीलरे ॰ पतुरछकरी योवगीन
३ ॰ प्रतीदीन पैसासमु अमणने समे आय
छे ॰ पीऊआपुर्ण उन्मादनी महावेगनी अ
यछे ॰ ४ ॰ रेचशीकरे आरस्या उपायो पीज
टाळवा ॰ थताकर्मनाहोपने ॰ नथी अत्तुमां
आगळवा ॰ ५ ॰ ॥ इती उन्मादरोगसमाप्त

अथ मृगीरोगनी उत्पत्तीनुंकारण.

पूर्वमसीकृत्यींतावडे थयेओषधशोपेकरी ॰ वी
कारेलणी दीरांत्री ॰ प्रवेशीनसोमेकरी ॰ १ ॰

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

करेस्मर्णनोनाशतें मृगीरोगदुरथायछे-प्र
कारेकरीघोचीधें-तेवाग्रंथमांगायछे-२-

॥ अथ मृगीरोगनाशारत्नेद्वनोनांम-
छंदःसोरठो॥ ॥ चौत-पीत्त-कफ-
जेह योथीसंनीपातनी-मृगीरोगछेतेह
लस्साधुलक्षणचजे-

अथ मृगीरोगनुपुर्वरुपना

हेयुरुपे रुधीयकडेनें स्चेदवेगे-कुगनंश्रा
वे चीयारत्रांल ज्ञांनेरगे-१-लागेध्यां
न तमोगुणरेह मुर्छाआवे-रोगमृगीया
रीनवलक्षण लसावे-२-

॥ अथ मृगीरोगनुंस्वरुपअंगजवानुं॥
अंधकार आंख्ये आणमीलीयोथैजये-थाय
अवल्यंवर स्मरणघरें तमेकुपाये-१-हथि
पगी तरफडया आवेंनीरुजागें-रेवापंथमृ
गीनांलक्षणगणयलावे-२-

अथ वायुनामृगीरोगनां लक्षण.

येरुपलकमां ओहुतांयीपतकरे करेडुघेरो
श्यांरुपे त्यांनकरें फीणमुखेनें स्वासेचहे
रोस्कीलागें यक्रीतयैक्षु हतपायवानेलागें-

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

२ शणुपीगुते हसे मनमुंझाये रेचा ह
रीलक्षणथी वातमगीथाये ३

अथ पीत्तना मृगीनांलक्षण

झीसोरापीगामुष्पमां तेहस्साये पैक्षुत्वे
ड आनंन त्रेणेयुपीणांयाये १ त्रशात्र्थी
डने उीह्मवपु होहनीगरही हुष्पसमेते
लालपीणु हसे हही २ रेयालक्षणये
नपुक्षेनीपासवहे पेरतणोपावडुपांणी-
पीतुश्रहे ३ रोगनवरतेत्तांसुधीऔषे
धष्पागो पीत्तमृगीनांनवलक्षण नवरे
लाणो ४

अथ कफनांमृगीरोगनालक्षण

मुजे स्वेतवत झीणना झीसोरा घणानीडणे
त्यपानेत्र म्हों स्वेतरहे डुयारां उीलांउीछ
गे १ अतीशीतलागेवपु पडे स्वेत दृष्टीस
उी रेचाग्मीढ्र सातेयचां २ डफथी मृगीनाडु

अथ संनीपातनामृगीनांलक्षण

त्रीदेषेमृगीनांवरण्मांलक्षणडाप्य डरीये
ड पुरुषमांते हसीन्नेलक्षियरी १ रेचाडुश्र
हसीने आधे ड्रागो संन्नीपातमृगीनो

For Private and Personal Use Only

ए लक्षण थाय छे. २.

अथ असाध्य मृगीनां लक्षण.

जेहे अंग अतीशे क्षीण वपु थाय ने नेत्र नचावे ने भ्रुकुटी नमरंगदीन्न थये. १. ए वा मृगीनां अ-
साध्य ए लक्षण थातां. जीवान सहु पीडीशकु
ल त्यीपातां. २.

अथ मृगीरोगनो उदलवज्ञान.

नथीनीम वेगातणु. क्षणे सांजसवारमे तेने
वायुनां वारवो. ए जाते दीवसूजारमे. १. प
गेपक्षतो पीत्तनो. ए ईये ईमासे ईछो. सनी
पातनां जे मृगी नथीनीमतेनो रह्यो. २. ए कु
ये ईश्शांतथी नेएये सर्वसमजीसडे. उगेने
रोथीघनथई. ईगीजुलीने तरडे. ३. जव घो
रणाआदीके. ईणेसर्वे तेरादीमां. घने ये ईगी
नासडे तेवीरीत्य ये दमां. ४. प्रगटथाय वे
गालही. ईरेईष्ट ओपेईरी ए वा रोग तारेमरे.
सहेहायिनेश्री हरी. ५. ना उपाय.
मृगीरोगनां पेलो. १. ना दोयो. ११ यारी
तलसाध्ये लक्षण नैणयटाईन्ने जाय. ए वा
वायुनां मृगी तर्तनी वारणथाय. १. ना ११

उपाय बीजो ॥ ॥ सतावरीपयसा
थ्य जे स्त्रीसरीपाय यांमेपीत्ततणोमृगी
संकरसघणुजाय ॥२॥ ॥ अथ उपाय त्री
जो ॥ ॥ ब्राह्मीरसमधमेणवी मेरे अ
ढयाम्यार तोकृनोमरगीमरे लागे दुख
नांलार ॥ ३ ॥ ॥ अथ उपायचोथो ॥
॥ सरसीयरउसंलाग वारीलेपयपुकरे
केलक्षेजेउलाग रोगमृगीनासोमरे ॥१॥ ॥
उपाय पांचमो ॥ ॥ मरीपीपरवसीं
धवनेरोडी हिंग करे मारेसमलागेनुवारी
सुर्णकरे १ टांक कुडी ग्रतनीसाथ्येप्राशनयाये
रेवामृगीनारोगमटीसरवेजाये ॥२॥ ॥
उपाय छठो ॥ ॥ लीलेरुद्र ब्राह्मीरस
वज कुष्ट ये बे करे रसेसाह्य रोंभावली जुनो
गोल घोळीकरे ॥१॥ गरीगामीवस्त्रेपीये
वसुयेकपीजाघरे रेवामासरीचनकरे मृगी
रोगजाम्योमरे ॥२॥ कोराशांनी वजटांकत्रीपी
ये दुधमांतेसदा रेवानारसीकनीकृपा मरेतो
मृगीआपदा ॥३॥

अथ पक्षाघातरोगनी उत्पत्ती

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

शोषथी-तेनुं उपचार.

उर्ध्व शोषथी वायुवेगवीरामथाय ने तेणे अंगगतणी नसजंथायें-१-सर्वशरीरायों रीथील थइ शीथीलछे-शुन्यशरीर अरथने ये पडी देछे-२-वांकु अंगचलेके तेनी क्रिंवया ये-पाकवरुपरसे पीड्या लेखनेसमजाये-३-जे प्रकारना ये व्याधी पीसुवो परणे-पीत्तसीतरुना परणे-पीडा परणे-४-लीतरजाड पक्षाघात्थी पीडा तणो पेंडीतगाये-५-जाग्ररलीतरसीत घनी सौले तेमां-कफनो पक्षघातगणों ते उपर तेमां-६-गतीजोलवामांह्य ढीलय अध्य णथाये-पक्षाघात प्रकोपरे वाशींकरगाये-

अथ असाध्य पक्षाघातनां लक्षण.

छपो-॥ ॥ नारुपसंगरलाले यवा जोय्पइ केनुढो क्षीणपुरुष क्षतेअंग-ग येलुरक्त लघुढो अथवांगुन्यशरीर इन्द्या येसात वीयारी-ये रीतीनांलेहु गमेतेवां नरनारी-पक्षाघातप्रगटथयो-असाध्य हेनेंधारले-रेवोके यवानेमगे-यत्तो होय

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

तोयारले ॥ १ ॥

अथपक्षाघातनोउपाय

अडकोयनांजीवहरीले॰ मुणदीयेलानुं
महीदीले ॥ १ ॥ क्वायिकरीनेनांषोहेमांलो
डीहिंगनेसींधवतेमां ॥ २ ॥ रेवामासदीव
सयेपाये॰ पक्षाघातनीवारणथायें ॥ ३ ॥
उपायबीजो॰ अथग्रंथाहीतेलमोगवानुं॰
पीपणीमुल चीत्रक पीपरनेसुंठीकरे अडदरास
नासींधवहेनोक्वाथकरे ॥ १ ॥ क्वाथताणाव
गमांमहीतेलधरी साक्पकवेमधुरोतापक
रीनपके छाडु ॥ २ ॥ नीरजगे तेत्तेलगणील
खुंमापे तेहरदीनेतेलमसलवानेआपे
॥ ३ ॥ रेचारसीकनुं प्रीती पुरचकरणकरे प
क्षाघात पीडाग्रंथाहीकतेलकरे ॥ ४ ॥ ॥
उपायत्रीजो ॥ ॥ अकुडानोरस
लेपयवामापेलीले॰ तेमांलेपरणुंतेवस्त्र
सकुणदीले ॥ १ ॥ अकरीमल डांरोवीमीयागु
गोलसेयो॰ आंबाहेणहर रङणेजोले महीं
दीयो ॥ २ ॥ बीजेरोजउपलासनो पापरलीले
स्तरवेपदीसालारप्रतीपुरणकीले ॥ ३ ॥ प्र

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

थम इ्योरस तेनां भीतन लेपीने ॥४॥ आडोडुं
मरपुर अडायांथी लखो॰ तेआगीने लासतपा
वीने इखो॰ ॥५॥ राजयंद्गी हरडीने पत्र अरडु
रां पतराणां अडजेपडजे तेनां हेरां ॥६॥ अगे
न हरडी ते मांपे पत्रो धारे॰ लेप इरे सा हरडीने भ
हिजे सारे ॥७॥ स्वेद्य गेपुराणने अर्धयरीरा ळु
टे॰ पक्षाघात तणी पीडा तनथी टुटे ॥८॥ रेचाध
टीरार येरीत्ये साधन थायें॰ येइ दीवसमां पक्षा
घात मटी जाये॰ ॥९॥ अथ वातरक्त
रोगनी उत्पत्ती लक्षण उपाय॥ ॥
छंद॰ सुलणा॥ ॥ लवण वा अडुं इडु
मरछ आमीरा देही उल्लनो जेन धणु रोडु
लीधे लक्ष अळरण वीरो तीक्ष्णमुणा इमे॰ घ
रेंतु डे धीइ घडे मद्यपीधे॰ ॥१॥ दीवसर सुवावडे
क्रोधइरवा थकी घोडनो चाहने वेग थाये डान
ळ पीधा थकी डेइने डाजवे॰ पक्ष उपड्यो ग्रंथ
गाये॰ ॥२॥

अथ वातरक्तनुं स्वरूप.

छंद सोरठो॰ ॥ ॥ रुधीर देहनुं जेह दंध
थई ते जायछे॰ पुवे पगे थई तेह पारखनी पीडा पडे॰

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अथ वातरक्तनुंपुर्वरूप.

वणेस्वेदअंगेअंती थवानोअंगेअंगनेम
टेक्षांनतेस्पर्शनुं भगाडेअंधारंगने. १.
शरीरोस्पर्श वागतां पीडापुर्णतेथायछेने
वसेआगेसअंगमां पीडासंधीमांथायछे
. २. कुटेडणसतेमांसनां. पगहाथसां
धाकुणे. त्नासेअंगमां तारजो. दिसेरांज्यं
ता दाहाजणे. ३. केरंगहोयातणो. व
पुरक्तपाडांपडे. रेवामींहयोदेथतां. अनु
वातरक्तेअडे. ४.

अथवायुअधीकवातरक्तनां लक्षण. १

गुणादीकपगमां आवे मकहरदाणो थीरपे
डे जुमुदुमने रोगोडाणो. १. शोकरेछे योंवी
रानाओने आंगणीयो तेसंधीसडोम्पडी
वांकीवळीयो. २. अडोअंधरेहेतंन रीज
रूपे डांयां. नव लक्षणनायोगमळेरहर
घवायां. ३. रेवापीडानुंपुरथयुं तेनर
सेहेछे. वाताधीकयेवातरक्तहोवीहछे

अथ. रक्ताधीकवातरक्तनुलक्षण.

लेमां सोजे पीडाघणी कडकाळो यमभ्यं.

माद गुहाजलुंणी मह्रीतोठो ॥ १ ॥ देवायेशरलक्ष
णथी हरसोकेने ॥ रक्ताधीक येवातरक्त केने ते
ने ॥ २ ॥

अथ पीत्ताधीकवातरक्तनां लक्षण ॥

दाह ऋषा मद मोह ॥ स्वेद मुरछा थाये ॥ पाके सो
जे पीडा स्परशना वेठाये ॥ १ ॥ परथेरगरम सु
रीखुदहपणोरहेछे ॥ पीत्ताधीकयेवातरक्त पंडीत
कहेछे ॥ २ ॥

अथ कफाधीकवातरक्तनां लक्षण ॥

शरीररोकाइनेरोगी चलुंरु अंगमांघणी पीडथा
रहेपणुखीओ ॥ नेठयउत्तामुरांहत्तणी ॥ १ ॥ सहाय
रीत अंगरहे रारोपकव्ययायछे देवाकफाधी
वातरक्तयेपडीकाणगायछे ॥ २ ॥

अथ संनीपातनावातरक्तनां लक्षण.

अथ संपणाछेदना ॥ ॥ कह्यांजे वातरक्त
नांसमग्रलक्षणहोरो ॥ कहापीसर्वदसुतेतुये
पुर्वनावीरो ॥ १ ॥ देवारोमेनीऔरीधो घणागुणी
मथीकरे ॥ कह्योयेवातरक्तसंनीपातनां मुनी
स्वरे ॥ २ ॥

अथ वातरक्तहाथमांहोयछेतेनां लक्ष.

थोडाक्षणसांधीरगमांजेमथाय. तेजलहरेनां हा
पमांतेजणाय. १. तारपछीथी अंगमांपर्व
रेछे. लक्षणतेनांपुर्वनां तेज केछे. १.

अथवातरक्तअसाध्यनांलक्षण.

॥ छंद हरीगीत. ॥ ॥ पगथीगुह्यसम
मांसनां क्षणसां वलुखेनीकले. संकोचपामे अं
गुली पगशरीररक्तपडीगले. १. जणमांसपा
कनाशपामे नाचे दुर्गंधीमुखे रेवाअसाध्य
येजांणवो मरवानसमजेमहादुखे. १.

अथवातरक्तनीमर्यादा.

॥ छंद सोरठो. ॥ ॥ येकवरसनारोग.
साध्यपणेग्रंथेगण्यो. कष्टसाध्यत्रीयोगनेभ
रयो मुश्केलतेपछी. १.

अथवातरक्तनाउपद्रव.

[१]नीद्रानावे. अय[२]चुंथांने. [३]श्वासेपडे. [४]कंप. [५]अशोष
[६]मोहो. [७]मांसगणे. [८]ज्वर. [९]अंगराडे. १. [१०]येदरे
पडे. [११]कणसांदुरे. [१२]पाके अंगीयो. दुडीयायगणे
[१३]करपछनीआंगलीयो. २. चाडीकचकुथर्ग [१४]अंगु
लीरगजंयाये. [१५]भमरीआवे [१६]पाधणीयो मह्यी
[१७]थयाये. ३. [१८]दुर्गंधी येअष्टादशउपद्रव

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

कह्या - रेचामरे ने लावे कई येइ हेय ह्या - ४ ।
हेनो उपाय मुख्य ॥ ॥ जणो केमकीरा
पणां करीने रक्त कहाय - तो व्याधी रेहे माणणे
वधवा लेश नथा ह्य - १ - ॥ ॥ ये रोगीने
तजवानी वस्तुयोग ॥ छंदनराच्य ॥
दीने नसुंधु · कोप · जोर · संगसुं प्रीतणो कडुं
आंम्ल लारीवस्तु ऊष्ण जवाण नेलणो - १ -
नवेनीरोध ओह्यने तजे तपारीनक्तुने · रेचा
लने तोडाप्सवे - वधारे वातरक्तने - २ - ॥ ॥
॥ अथ वातरक्तवाळाने आरजांवांनांसारां छे
॥ ॥ घौ जवने उंगर ये त्रैणे जुनां थाय ·
केज याणा मग मसुर ये साते छे सुप्रदाय - १ -
घी भडरीनु तेलसुं भडरीनुं पयपाय - ये आठे
ऊष्ण रेजतां वातरक्त दुमलय - २ - ॥ ॥
उपाय पेलो · १ ॥ ॥ येरंडासुखुण गळो
जने लीने - क्वाथ करी हिराशुभ तेमां दीजे -
१ - एकपांच्ये रीत्य करी संतत पाये वातरक्त
नु कष्ट रेवासरवेजाये - १ - ॥ उपाय बी
जो - ॥ ॥ केवळ क्वाथ · गळोनो पांच्यवसु
डीने - दीवेल आड थाला रतह तेमां दीजे - १ - २ -

वारसीकनुं रुदण करे रतुमे पाये. वातरक्तनुं कष्ट
कडामुळथी जाये. २. ॥ उपाय त्रीजो.
॥ ॥ छंद हरीगीतनो ॥ ॥ ले मजी
ने त्रीफळा कडु वज दारु हळदर लीजीये. तम
लीजळ छालीने गळो संभागे सरवे दीजीये. १.
कर्या क्वाथ ये नयराकनो येंठ मुठी पीस दक. ग
६ वातरक्तने कुष्ट कोल्ह तेमरे सौ आपदा. २.
छे क्वाथ लघु मंजीष्टये यामे सकळ व्याधीयीया
रे यारसीक समरीने पी. बे मासमां करीने त्या
॥ उपाय चोथो. ॥ अथ कीसोर
गुगळ करवानो प्रकार. ॥ छंद चोपाया
॥ ॥ लेसा गुगळ ने कर्डा दणने बेठा वण
लीजे. गळो आमळा पाच ये ठनि. पाचे ल शे
र छरीजे. १. तेनो ल कोक पर कुरी क्वाथि सरी
बोकरवो. बोसर शेर पछी पाणीमां तेल कने
लरवो. २. ते उकळतां आदुं पाणी क्वाथि त
णुं रेहे ज्यारे. लोह कढायामां ते गाळी लरवुं
ते वळी ताहारे. ३. ताप तळे कर जाख्य जेवुं
वगळो व्या सरखुं यारे तेमां कडु तेनां ब्य पछी
यी आरेषीयो सुखदायें. ४. पारो गंधक बे

थईतोजोसमलेईजलमांमरे करीशालणीजेने
धुंरे दीरानरेहेलमदरे ॥ ५ ॥ चगतीजांडो प्र
येमनसोतर वायवीअंगनीसाथे ॥ मुखडंशे
डीनुं जे तेमां ॥ तोलडरीनेहाथे ॥ ६ ॥ अडधा
अडधातारसणीले ॥ ओएयेवस्तुसरखी वस्त्र
गाणकरीने दफलमां जल्यशालणीमांहरणीन
॥ ७ ॥ तारपछीगुगगनोलायो मेणव्यपेहेलो
डीधो येडजवधुंरीयेकरयतुं ॥ रोगरेहेसोजी
धो ॥ ८ ॥ मासाच्यारयवाशीर लेजे ॥ नीत्यपीडी
दरदाणो लघुमंजिष्ठादीकनाक्वाथे देपीतांकुज
दाणो ॥ ९ ॥ चातरक्तने रूएसां कोल्लागोगोडा
रानीचारे ॥ सोजे कुष्ट ओदरना व्याधी प्रमेहपां
डु हरे ॥ १० ॥ मंदाअगनीमुख्यमरेछे ॥ कीशोर
गुगणजातां ॥ रेवारसीडे ओरीयनीरख्यु कुष्टम
टे करसाहातां ॥ ११ ॥ आओरीयजानारोतेने
जेदनकरवोक्याहारे ॥ जारु लुखु तेलने आमी
रो नालमधु कोईवारे ॥ १२ ॥ पायकुपासलवुंन
हीतेने ॥ तापेलेरानरहेवुं ॥ दधीनाखावुं मैथुन
तलवुं ॥ गतीये कष्टनसेहेवुं ॥ १३ ॥ रेवाप्रमाणे
कआओरीयछे कर्णनुंसंकरलागयुं ॥ नमरेतो

लांगो कुष्टरूपे पापपुरवनुं लग्युं ॥ १४ ॥ प
डीपाय पांचमो ॥ अमृतलक्षातक्ष
यणेछे ॥ ॥ छंद हरीगीतनो ॥ ला
रीलीलामांरोग जेतणमांडु जेहेवां हरे ॥ तेने
गरीगुरीकरी ॥ तणसोगरोगवीरोधरे ॥ १ ॥
नांखेगणोजेरोग तेकडकडाणानुगतेकरी उ
डाणवुंयेसर्वनेरेहेलागणेथीतुंअरी ॥ २ ॥ तेमां
कुतेलांणीनेनांखोप्रथकखडथासमु जांडीज
डीनेतडणेडीडाणवुंमनतुंगमुं ॥ ३ ॥ लेडीज
डाली जायरी हणदरगणो हरडेदणे ॥ तल
मोरयनागरयेणपीनेआंमणां तेमांतेमांलणे
॥ ४ ॥ महीरोडकुयोरो गोपड तेमांह्यनांख्यरतो
दणी ॥ तणरोगल्यार डीडाणीयु तेमांपणीवस्त्रे
गणी ॥ ५ ॥ डीडाणी करत लोग्यासमुं ॥ हेठे पडी
डीतारवुं ॥ लीलांमसुधांजलकरीसोयेकताये
धारवुं ॥ ६ ॥ तेकापडखेहेचासणेलखुं यलेहस
मुंकरी ॥ तणसाग्यतोलोनीत्यले नांखेसकुण
व्याधीहरी ॥ ७ ॥ ते वातरक्तने कुष्टरागे पीडा
पणडीस्यातणी वायुवीकारवीसर्परोगे रुधी
रनीपीडायणी ॥ ८ ॥ अवलेहआंबानारने

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

नाभ्नेश्रंतरधारयो तेंकेंदुनरेवेंदुं भैरे श्रामी
धीत्यागवी मोहोमौरयो॰ ॰ ॰श्रगौनीइनेभ्न
धुनही नौतैलमरइनतेइरे धालीनन्नवुंभार
एो धेश्राडइरहीपरहरे॰ १॰ ॰रेधारसीइल
ल्लातश्रमृतश्रोसांधी श्रुत्तमइरी॰ श्राधीरहु
न्नेइरतो मरधानश्रधीइरोझुरी॰ ११॰ ॥

ईती वातरक्तलक्षण उपाय समाप्तना ॥

श्रथवायुनाशुगरोगनी उत्पत्ती लक्षण-उपाय.

॥ छपयछंद ॥ वात॰ पीत॰ इइ॰ श्रांभ॰ वातइइ॰ इइपीत इछे वातपीत्त॰ धेशुग सा तमुधीभुधधरेछे॰ संन्नीपातनूं॰ तेमइह्याधे लेरतपारीी पीडानांनहीपार नणायनही डुःभराशी संइट होयशरीरमां॰ भीन्नडुभइ रसेनही॰ तेरेवाशींइरेरयी श्रुगरोग संभ्या इही॰ १॰

श्रथवायुनाशुगरोगधवानां-डारण.

घणाभेइडीधाथइी घणोश्रस्यधेडावतां घ णामेथुनेतेइरी सुइामांसनेथावतां॰ १॰ घन

णुं नीरपीयाथकी घणुं रात्रीयेजागतां ॰ घणुं
हस्सकरवाथकी घणीस्त्रीयोनेवापरतां ॥२॥ घ-
णोरोषकरवाथकी घणीलंघनोनेकरवे प्रगट
मल्मीयरोकवे अथोवायुनतोकरवे ॥३॥ कदुजन
सणकरवे रस्खायेलभयाथकी ॰ वीरद्धलनने
प्रासतां ॰ मगमुत्ररापयेरकी ॥४॥ लयाल्लकरथु
लक्षणे ॰ पीज्याप्राणीनेथायछे रेवासक्षरी
शरणे प्रगटरोगथयेथायछे ॥५॥

अथवायुनारोगनीजातयासमयते.

अंनेपंजेपोसगं ॰ हेयुरोमसमस्त ॰ पलमां
प्रगटथायछे पलमांपामेअस्त ॥१॥ रीत
हगदुचारगां त्रीजोसंध्याकाल ॰ रोगप्रगट
थानांसमो ॰ तेथेवायेरोग ॥२॥ वारवारथं
लीरहे थालेवारंमवार ॰ जंथनरेहमगमुत्र
ने ॰ पीज्यात्रपरमपार ॥३॥ येवायुनारोगनी
वरणीरीत्यतमांम ॰ रेयालगवेहरहीयो ॰ जुमे
जायथुगांम ॥४॥

अथ पीत्तनारोगनीउत्पत्तीलक्षण.

जारी तीखी गरमवस्तकेतलखाये ॰ हंकेपीये
डमदिरसेंवनथाये ॥१॥ जरराप्याधि क्रोधकरे

कजेहघणो॰ घामवरीतडोरीव्ये स्त्रीसंगल
णो॰२॰ भारडारणोपीत्तप्रकोपकरेछेनथे॰रे
वायेपडीपीत्तरोगप्रगटथाये॰३॰

अथ पीत्तनारोगनां लक्षण॰

१ त्रीपा २ दाह ३ मुर्छा ४ भ्रम ५ नालीयेस्वेदथायेघणो॰
वेधे क्रोध पीडा ७ अती नारीमेवेगकरीतणो॰
१॰ प्रगटथायमध्यानके मध्यरात्रीसमेदमे॰
रेया कुभदछे रतुग्रीस्मडागेयवारीसमे॰२॰तेने
पीत्तनुंरोगप्रगटथयुमाडामुनीगायछे॰रेवा
नारसीकनीकृपाओसधेयेसुभीथायछे॰३॰

अथ कफनारोगनीउत्पत्तीलक्षण॰

कुरदेसानाअन्न॰ १ मधुररस २ पयनाले ३ रोलडी ४ मे ५
दो ६ मच्छ घणालक्षणकाले॰१॰येटारवस्तुअ
धीक रखपीतकोपाये कफकोपीने रयारोगप्रग
टथाये॰२॰

अथ कफनारोगनां लक्षण॰

छंद भुजंगीना ॥ कुभेडावलु कारीने दे
हलारी अरुचीपीडा पेरमांथायवनरी॰१॰
वमनवेदनाजंघमगनोनत्यागे॰वमीउठीया
पूठवेदुःखजागे॰प्रलातसमेरोगतेकुभदछे॰

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

वसंतरतु वेहना तेचथैछे ॥ ३ ॥ रेवा अइरवीई पीडा
येप्रमाणे कुष्टपदवेथीथयुंरोगजाणो ॥ ४ ॥

अथ संन्नीपातनारोगनां कारणलक्षण.

त्रणेय दोषोनां कारणलक्षणसर्वकह्यां येद्पुरु
षमां ये दरसायेसर्वरह्यां ॥ पुराणपीडाप्रगटेने
नाजाय रह्युं ॥ रेवातवइ संन्नीपातनुंरोगथयुं ॥

अथ आंबरोगनुं लक्षण.

वमन आकरो लागपडे होयजाले ॥ घघडारथै पेट
चीरीपीडाथाले ॥ १ ॥ शरीरलास्थैरेहे तेकजाकुन
तां तेमां ॥ ऊदनारोगतणांलक्षणसरवे हमां ॥ ऊ
डीहरी अंतरये पीडाथातांरेहेछे अंबतणुंये
रोगरेयारीडरहेछे ॥ ३ ॥

अथ वातकद रोगनां लक्षण.

पेट होयुं कडने जेपसवाडांमांह्य ॥ वायुकदनुं रोग
ते ॥ रेवाभालेतांह्य ॥ १ ॥

अथ कद पीत्त रोगनुं लक्षण.

कुंभ नाली होयाचीरोरोगप्रवरतीथाय ॥ रेवा
कदनेपीत्तनुं ॥ डोषीदग्रंथैगाय ॥ १ ॥

अथ रोगना ऊपद्रव.

पीडा ...

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

नेत्ररोग श्वासज्वरी. दुर्भेण दीवसेउरमनोशेष
थाय अशेषज्वरगुगमांर्दूसतय. १.

अथ गुमरोगनोलक्षणेपरीणांम.

गुमछे.

प्रगटेलोकन्यननापछीपरीणामतेगुण रीरन
येलरसमानछे. जाणे मती अनुरुण. १.

अथ अंत्रद्रवगुलनांलक्षण.

छंदनराच्यो. ॥ जुपयेइनापये
सहायगुगरहेज्वरु. रगेनपथ्यपालतां. पेडे
नदीपायेउ. १. द्युये अंत्रद्रव्यगुगउर्मशे
पिथायछे. रेचमरेनीगुणप्राण संगत्येभगार
यछे. १.

अथ जरपीत्तगुगनांलक्षण.

जेलोजनपप्यतातडे. गुणत्नशेतडथाय गुण
तेदूजरपीत्तछे. धरसेशेपीरलाय. १.

अथ गुगरोगनाउपाय. १

लंघन चमन वीरेचन पाचन औसधपाय रोड
स्वेदचणवायेडी गुगनीवारणथाय. १.
उपायपेलो. ॥ ॥ मीठगपांणीमांगरी
लेपनात्नीयेथाय. रामेगुगचायुतपणु पीडात

रक्तपगाय. १. ॥ उपाय त्रीजो ॥ पेंडुये
रनासुगनो स्वाधिकरीनेपाय. तोघायुल्पाकुगनो
पीड्या सर्वेपगाय. १. ॥ उपायचोथो. ॥
सुकरीवेला स्वायमांनांषेसंग्रगषार. हींगरे
डीनांषीपीये सुगरीमेतेवार. १. ॥ उ-
पायपांचमो. ॥गोगउहणीतेहुनां क्ले
नांषेलयषार. रेवारीगसमेसडी स्नागेकुष
नांलार. १. ॥ उपाय छट्ठो. ॥ हर
डेहणापुरुषचीरी गुडगुतलेगीषाय पीत्तरो-
गसरवेरोजे अहलके उपाय. १.

अथ रुद्रना रोगनो उपाय. १

सुरुप सीने आंषणा. मधमांमेणवीषाय.
रुद्रनुरोगसमेसडी. आवीनेपनल्य. १॥ ॥
उपाय बीजो. ॥ ॥लीबछालनाल्वापि
ने महिरामीश्रीतपाय रुद्रनारोगनुं रुष्टये त-
र्तनीवारणथाय. १. ॥ उपाय त्रीजो.
नवषार संग्रगसीधवो देलुणसागरनुंलगी
सीन्नोने पञ्चइ सुंठ पीपरल हींग वेरोकोषरी
१. रुखपीसवीमुग घस्तुनबरामलागनुंपु
रणमगो अडधानुंपयालारपी आस्दयगीकुंना

२०५) सुंपासंगीतवैद्यशास्त्रगंथः

नगे ॰ २ ॰ डहेरोगनासेतेल्हरे रोगञ्जांमनुंना
सेसणी ॰ रेचापीञ्जाप्रालेडरे भगवंतये ञ्जोरी
घभणी ॰ ३ ॰ ॥ उपाय चोथो ॰ ॥ रणी
ञ्जीडगान्पुरणडरी ॰ घीनें भयमांभ्गाय ॰ रेवाञ्जा
उपायथी ॰ ञ्जाडेरोगपमाय ॰ १ ॰ ॥ उपा
य पांचमो ॰ ॥ पञ्च डुस्मांडनाखाची डडडा
डरी तापमांसुडवीरीगुञ्जडीले पात्रपीतगतणो
घालीपुलेंघरी डोयलाभाणीडञ्च ञ्जर्थसीले ॰
१ ॰ पुर्णतेनुंडरीसुंञ्जमासाउलय भेगवी पां
णीनीसाथ्येपाये ॰ सारडुस्मांड चरीत्यसेचल
डरे रोगनारोगसरचनञ्चये ॰ २ ॰ ॥ उ
पाय छठ्ठो ॰ ॥ रोडीहिंग दिवेलमे सुंञ्ज
ञ्चापिमांपाय ॰ ञ्जष्ट प्रडारेरोगते पीतांततपं
गाय ॰ ॥ उपाय सातमो ॥ चीत्रो
रोडी हिंग मरी पीपल्यलीले पंचलवणने पीप
गीमुगतेमांदीले ॰ १ ॰ ञ्जलभो डडुपाद्य पछी
यांणलीले ॰ समलागेसांमान सणीपुरणडी
ले ॰ २ ॰ दिपरपंप जीन्नेरानारसनाडुय्ये ते
लेञ्जडयाल्यारडुनालगनीसाथ्ये ॰ ३ ॰ नासेस
रचेरोग ञ्जडुपी ञ्जांमभरे ञ्जद्रीमंदनुंडष्ट ञ्ज

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

For Private and Personal Use Only

नीलनारोगघटे । ४ । रेवागुटीश्चाग्नीत्रडादीने
ननभाये । वायुकेशीप्रकारतणासरवेजाये । प
र्ईति ग्नीत्रडादीगुटीना

अथरेगुमनारीनीगुटी।

हरेन कुरुछाल्य सुंठ पीपर पछी मरी । ली
बेसुफिंगरीडी सींधवनेगंधकरी । १ । समस्त
सुर्णतेयणा प्रमाणगोणी बांधछे कुनाळणे
पीवापडी समस्तरोगजायछे । २ । सघरणीने
अछुर्ण अग्नीमंदरोगनारीनी रेवागुटीमुनी
कडे सहायरेगुमनारीनी । ३ ।

अथगुल्मरोगनोगोमोतेनीउत्पत्तीलक्षण।

ने वात पीत कफ त्रेण्य दोशो अंगरेहेछे । मीथ्या
आहार वीहार वर्जेतेपलरेछे । कुपथ्य करवेपर
वीरोप्रगरथाये पांचप्रकारकरीयेगुल्मरोगा
ये । २ । गोगगाठ पेटुमां थैदुखे हनारी । पीडा
पांमेपुरुगतेनर केनारी । ३ । वात पीत कफ सं
न्नीपात केलोहीतणो पांचजातथीप्रगटीने
दुःख घणो । ४ । जे परीवाडांनालीपेटुकेहेये ।
गुल्मरोगले चसवायेस्थानकहेये । प । लेदपेजये
परागया श्रोगअवामास्थे । रेवाप्रगटतांपीडा

देयसमीचारुथे ॰ ६ ॰

अथ गुल्मरोगनुं सामान्य लक्षण.

जेया पेटु वच्यमां गोळ्य पर्णनतरे ॰ भमण करेके
स्थानक मांथी नाळके रे ॰ १ ॰ गोण घारने वच्या
नुं जण छे जेमां ॰ करे अकरूथी ऊंचके जो ले हुजते
मा ॰ २ ॰ पेरअश्केरो ऊर्ध्वगती वायु थाये ॰ शेप
कवेदमग मुत्र वधी वायुल्लये ॰ ३ ॰ आरथीं
सामान्य गुल्मरोगने के छे ॰ समज्यास रफांते
रचारी करे के छे ॰ ४ ॰

अथ गुल्मरोगनुं कारण थवानुं.

कुसंअन्न ॰ वीरीमासन ॰ शोष करेल्लारी ॰ वीरुद्ध
रोषा ॰ सीगेमगे संघलेथारी ॰ १ ॰ पोत्यवाग
वेके जणीयारी युद्ध करो तेमन दीतो होउसमे
मगमुत्र करये ॰ २ ॰ कर्मही पतां कष्टसमांना
रूपवाये ॰ रेचायेनवमांथी गुल्म प्रगट थाये ॰ ३

अथ वायुना गुल्मरोगनां लक्षण.

गुल्मस्थानमां पीडा वध्य घटय करसाये ॰ अथोवा
युनी पुरण प्रवर्तिनवथाये ॰ १ ॰ शरीरकांन्ती
शामपडे शीतज्वर रेदे ॰ मगनाउतरे मुजलु
केने देहदहे ॰ २ ॰ भेपसवाडां दैयु कुषपीड्या

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

थाये तेलोन्यन ज्ञरवाथी डुष्टरामीलयें ० ३ ० सुडे डज्ञरीरतणीशक्तीलागे ० लोलनपग्यापछीहे येपीज्ञालगे ० ४ ० डुः डुसेने डीायलु लोन्यन थायें ० तेथीपीज्ञातर्तवर्थीपसमांलयें ० प ० सौडे लक्षणयतुरपुरुषथीसमकायां ० रेवेवायुनागुलमत णोंवरणोगायां ० ६ ०

अथपीत्तनोगुल्मथवानांडारणे ०

श्लोकना ॥ डुवा ध्यारा तीक्षणीना रसे थी ० ओधडलेडे वंह्निपासे चरोथी ० १ ० तडे रे हेतांडे घणोमद्यपीथे ० चसमुवाग्ये अंग्नाथेण लीधे ० २ ० लोहीब्गडतां डाग्णो डेर गाये ० रेवा येथीपीत्तनोगुल्मथाये ० ३ ०

अथपीत्तनागुल्मना लक्षण ०

॥ छंदनराचं ० ॥ अरीाने दाहुताव शुगवेहनायपुस्थणे पन्याचलुक्तनांथतांतेस्वेद अंगमांवणे ० १ ० नराअ्रलेक गुल्मने नल्लय डष्टयेसह्यां ० रेयारुसीडे लक्षणो ये पीत्तगुल्म नांडह्यां ० २ ०

अथडफनागुल्मनुंथवानुंडारण ०

टाढु लारी भींडणी ये वस्तुष्यातां ० जेलुं बे

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

केदीवसेनीथयातां ॥ १ ॥ पांचेलक्षण कुपथ्य
कारकजेथ्याहो ॥ रेवायेथी कफ्नांगुल्म प्रगट
थाये ॥ २ ॥

अथ कफ गुल्मनां लक्षण ॥

शरीर लागे शीतज्वर अरुची रहेछे कासपो
पने पुराण पीड्या रहेसे छे ॥ १ ॥ कडवु आर
वमन वस्त्रमांथीज्यारे ॥ रेवा कफ्नोगुल्म थ
योजांणोतारे ॥ २ ॥

अथ संनीपातनागुल्मनां लक्षण ॥

वात पीत्त कफ्नां कारण सरवे पेहेलां ॥ तेत्रेणये
नांथींकुमणे जनमांचेहेलां ॥ १ ॥ रेवा कुंथ स्व
रीतेकुपे सर्वजणां ॥ तेलक्षण सो संनीपात
नागुल्मतणां ॥ २ ॥

अथ रक्तगुल्मनां कारण लक्षण ॥

॥ छंद हरीगीत ॥ ॥ रामारतु संभव
थयेथी गुल्मनुं कारण अडे ॥ नवमासना पे
हेलो थवा ते गर्भगोरीनोपडे ॥ १ ॥ कपोगर
लागव्यापछी तेरतुप्रासरतुचीना ॥ वायुग्रहे
तेकुधीरने ॥ करतां जवेगुल्मीजीना ॥ २ ॥ पेहु
वीरीते प्रगटथाये गुल्मपीड्यानोंलस्रो ॥ म

हि दाह होये जाय छे ते पेटनी मध्ये हुवो ॥३॥
सो पीत्त गुल्मतणां लक्षण तेहनां मध्ये
मले ॥ महिरिपुणथाये पीडा जाजीहुश नाजी
जंइगे ॥४॥ हेलासगरलसरीषडो ॥ भाग
ग्यहुइरे जायम आंगमां ॥ भ्ररडी बतावे हुलसो
पण रक्त गुल्म प्रसंगमां ॥५॥ स्त्रीमास तेवी
त्यावीना ऊपच्यारनाइरवो हस्यो ॥ रेयानी
राइ येते यतुर ॥ ये रक्त गुल्म ऊदवस्यो ॥६॥

अथ असाध्य गुल्मनां लक्षण ॥

जेमां ज्वरने रुण दीसे हुरजंगतेथो जडर ॥
गुल्मते हठण हाथ्यजानाजेयो ॥१॥ हडगु
भाडु वमन करे दुषमां जेरी ॥ आंगे तंभ्र
पीनसने अरुपी जारी ॥२॥ हैयु नाली पग
गसो जेने तरश घणी ॥ जगती पीड्या ते
मां ले अतीसार तणी ॥३॥ रेया लक्षण भा
रतपास्यां सरवसथी ॥ असाध्य गुल्म म
ट्यानूं औखध ये हनथी ॥४॥

अथ वायुना गोळानो ऊपाय ॥

ऊले पुरण अर्धा पुराण तेलीले ॥ दीवेल तेनां स
रषु ते तेमां धीले ॥ थीरायसु पय ऊकालीये लेगी

पाये॰ पातगुल्मनुंकष्टरेचासरवेन्नये॰ २॰ ॥
॥ दोहा॰ ॥ येथीअनुलाभयेर्ठनेगोगोमरेम
स॰ २॰ येडांतरेयानीत्यकरवुं॰ ॥ उपाय
जीन्ने॰ ॥ ॥ साल्ने नचभारले॰ मांह्य
कतडीभार॰ यारेचुर्णदीवेलमां॰ नासेगुल्म
वीकार॰ १॰

अथपीत्तनागोळानोउपाय॰

॥ दोरो॰ ॥ त्रीकुला कंपीलो करे मांह्यनस्सो
तरस्साह्य चुरणयेमयप्रास्सतांगुल्मपीत्तनो
नय॰ १॰

अथ कफगुल्मनो उपाय॰

वायुगुल्मनांऔषधो॰ कफगुल्मेअरपाय॰ रेवा
भगपुरणकरे॰ भासीजेपननय॰ १॰

उपायचोथो हींगादी चुर्ण॰

रोडी हींग भड यवने चीत्रकलीके पीपणीमुल
॰यभड पांणातेमां दीने॰ १॰ पाद चुरणयेत्र
श्ररुमनुंआहरीये॰ तेमां संचण सींधवने
साल्लेघरीये॰ २॰ सागर जुंण पछीनयभार
फरु करीये पुस्करमुण उदयम दांणा सोमल
करीये॰ ३॰ देपरसात भीन्नेयानारसमां प्रीत

तारपछीआदानादेवायेरीत्ये॰ ४ ॰ औरोध
अडधालार पछीप्रातेजाये॰ गुल्मआद्देरोरो
ड़ सघरणीसौन्नये॰ ५ ॰ उदावर्तउडस्थंल
सडगउन्मादभरे रुग उदरवीकार तणीसोपी
डघरे॰ ६ ॰ रेबारसीडनुंररणडरी वीस्चास
धरे॰ डेवण औरोधथी नाडोनो अर्थसरे॰ ७ ॰

उपाय क्षाराष्टकुंना

॥ छंद छपो॰ ॥ जोभर तलनेथोर अर्कने
आंब्लीडैये॰ अंघेडीरार औरोधीयोनाभारब
सैये॰ सांभनेनवसार॰ अश्वनुं युरण थाये॰
अडधापुरणनीत्य उनानगमांतेपाये॰ गोणो
रुगपीयारोमे॰ उदरपीडासरवेहरे॰ रेवा र॰
सीडसमरीसद क्षाराष्ठकुंरोचनकरे॰ १॰ ॥ ॥
॥ उपायगोगानो॰ ॥ सांभगोगस॰
मानले प्रातेरोचनथाय॰ रेयापीडागुल्मनी
तोनडमांथीजाय॰ १॰

अथ गोणाउपर वज्रक्षारना

सींधव सांभ संचण डाचलवणलीने टंकणने
नवसार लवणतेमांदीजे॰ येसातेसमतुल्यत॰
पासीलेकुरदे॰ थोरतणापयमांदीनत्रैणय सु॰

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

थीमटे ~ ३ ~ सोंण्यास्वरजुवरीपछीतडेथयीये
अडेपत्रथीतेफुलपेरणअवेडरीये ~ ४ ~ मारीला
ऽमां सुंधाडरीयुक्तीडीने ~ तारपछीतेगजपुर
मांफुंडीदीजे ~ ४ ~ रीतथयेतेसाह्यपछीवस्तु
वरणी आडीतेमांनांण्यमरेचुमनीकरणी ~ ए
सुंठ मरी पीपरन्चीडूणा अजमो दीजे ~ थी
नोजडसातेक्षारसमांलीजे ~ ६ ~ सुरणडरी ये
ज्व वसुकडयोसाह्ये ~ तेगोमुत्रवीरोलेणी
ननेपाये ~ ७ ~ गुल्मशुणनेरोडे अजरण
तेत्रासे ~ उदावर्तनेपेरतणीपीडानासे ~ ८
रेयारसीडनुंडपडंदनीमांह्यधरे ~ वजृभारथे
सर्वरोगनांनाशकरे ~ ९ ~ ॥ उपाय
गोभानो ~ ॥ सुरोरंडसयाफरे ~ अदु
तेसमसाह्य रेयाजेनीत्यप्रारीतां ~ हरगुल्म
तुजय ~ १ ~ ॥ उपायगोयानो ~ ॥
छीपलस्मसेरांऽसम ~ गोमरांऽलेम्पार ~ ये
वामासजेरोवतां ~ रणेगुल्मआजर ~ १ ~
उपायगोमानो ~ ॥ पीपरसुंठमरीतणे
ज्वाथडरीतेवार ~ रक्तगुल्मनेरामवा पीनां
जीजवजार ~ १ ~ ॥ इतीगुल्मरोगसमाप्त॥

अथ मुत्रकृछरोगनीउत्पत्ती

॥ छंद चोपाई ॥ घणो श्रमे करी धावडे सुपु
तीक्ष्ण आवधि पीई। नहीकंतुयोप्रासतां अथवा
अश्वे धावधि पीई।१। अम्यापरअम्याये करी
अजीर्णथी करे नाम्पिवे प्रभण मद्यपानें करी नवे
कारणेंसंभवे।२। पीडा अनुक्रमे छे तेहमांहे
वारीकरगायछे येथी मुत्रकृच्छ्रतणो प्रकारो
गयेथायछे।३।

अथमुत्रकृच्छ्रनाभेद ८ तेनांनाम।

॥ छंद नाराच ॥ जनेये मुत्रकृच्छ्र वात १
पीत्त २ कफ ३ करी। पछी छे संन्नीपात ४ यो शल्य ५ वागे
तांअरेअरी।१। मगेथी रोडयातणो ६ करीये
वेगआगतां। प्रकारी पेदु पथ्थरी ७ पीडा करे छे
लागतां।२। पडावी शुमडारुयमीने मुत्रवेगरो
क्यो ८। येवाये मुत्रकृच्छ्र अष्टथा प्रकारनां कह्यो।

अथमुत्रकृच्छ्रनांसामान्यलक्षण कथ्यते।

वातादिक ये पुर्वीपापनायोगवडे कुंभकुंगर अगणि
येत्योआवीरीसीरापडे।१। आहारथी नाभी
नये कुंभपरआपे। पीडापूपे पेदुमे प्रागरथाये
।२। वायु थेरीने लघुमारगमांआडे। येीस पन

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

उची दीषां धारपछीपाडे ॥ ३ ॥ जंघनरेहे पेसा
जताणो मारगवगती ॥ घडीये घडीयेरेहे चस ने
ईद्रीगगती ॥ ४ ॥ दुमीपडे नाली नीचे दुखपीडा
घणी ॥ सातेलक्षणे वरणीज्ञान्तीरोगतणी ॥ पन
रेबारसीइनी लक्षणनीसंज्ञासाहाई ॥ आ दर
दीनेमुत्रकृछ्र रेहेन्योत्नाई ॥ ३ ॥

अथ वायुनामुत्रकृछ्रनांलक्षण ॥

आंधो पेडुनी जेडुनी संधीआगे ॥ पेडु ईद्रीते
वीरे पीडालागे ॥ १ ॥ थोडी थोडीवारथइ मुत्र
वेहेछे तेने मुत्रकृछ्रवानोवहेछे ॥ २ ॥

अथ पीत्तनामुत्रकृछ्रनालक्षण ॥

पीगो लाल पीराज लघुवालेवेहेछे ॥ शीष्णग्र
तीरे पीडापुर्णपछीदेछे ॥ १ ॥ वारादीनमां
वीरे लघु वाझाये ॥ पीत्तथडी प्रगट्यो रेवारीं
रगाये ॥ २ ॥

अथ कफथी मुत्रकृछ्रनालक्षण ॥

पेडु लींग गह पुष्टथायछे ॥ पीडातांव मरीरोहे
थायछे ॥ लींगरलघुनी तेपीडाघणी ॥ वेदना
वीजुथनासरइ लगी ॥ नारेवावसनरे जे स्व
रछनां ॥ लक्षणोये कफमुत्रकृ मुत्रकृछ्रनां ॥ २ ॥

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अथसंन्नीपातनामुत्रकृछ्रनां
लक्षण॰

वातआदीत्रयदोषरोगनां लक्षणोमेंवरण्यां
थरोगनां॰१॰ दुष्टद्रव्यनगणायतेसद्यां॰थे
इपुर्षतनुथेतउरद्यां॰२॰जाणेदुरस्थीयोयेवा
तनो मुत्रकृछ्रवद्यसंन्नीपातनो॰३॰

अथथोटखवागेथीमुत्रकृछ्रथयोतेनां
लक्षण॰५

नसोमुत्रथेह्वातणी तइतेद्यमांवागतां॰वये
चर्मपीडाकरे॰ लपटलंजपेलागतां॰१॰ नतु
मुत्रअरडीपडे वधेछेपरमवेदना मगेथीहृ
वायुतणा वीरीमरोगनालेहना॰२॰ अंतपे
अप्पडीतरेहे॰ वरीरोइअंतरघणो॰ रेचोमु
त्रकृछ्रवदे थयोथोटखवागयातणो॰३॰

अथसगरोड्यानोमुत्रकृछ्रतेनां॰
लक्षण॰ ६

झोडर्मथोगमगीनेमगरोधथाय॰ वायुप्रकोप
इस्यावीरीवेगथाय॰१॰ पेडुअनेउदरमांग
दआफरानो॰ दमुत्रकृछ्रलमधायडरकरानो॰
॰२॰ पनेलगाफेगरथी अकुडरसेछे॰मगमु

थइच्छ प्रगल्योमुंनीयोवदेछे. १.

अथवीर्यरोड्वाथीमुत्रकृच्छ्रथय-

लानांलक्षिण.७

वीभुड्नावीय्यारने नगायछेअनुंलवे पी
ड़ा प्रड़गेमांनथायवेगवीर्यरोड्वे. १. पी
शाळ्पास्थे पायड्ळरनेतेनडायछे नम्युड़े
मुत्रपास्थजंयतेथीतत्थायछे. २. पछीते
पेडुंउड़ीमांप्रड़रीगुळनेड्रे. पीड़ानोंपारना
रहे. त्रीनेलोग्पनोंलरे. ३. रेवारसीड़ना
नोड्रीनेसोध्यड़ेघणी. इह्योछे वीर्यमुत्रकृच्छ्र
येलक्षणेलणी. ४.

अथपथरीनामुत्रकृच्छ्रनांलक्षणो. ८

अड्थाईरानांमरेतनांअंगेजरी वीर्यपड़ीप्र
गटतातेपांमेपथरी. १. येजे थंडीनापोता
वप्यमांरेहेछे. रेगुत्रलीप्रथैलघुनीवाथ्यड़ी
रेछे. २. पीत्तपथ्यीनेवाथीगुष्कथईलयेन
ड़्नाअड्डेतेपथरीपोत्येथाये. ३. वीर्यन
मीनेनांमराईराथईजेड़ी मुत्ररोड्वालींग
थास्थवप्यमांपेडी. ४. ड्रेडीपड़्वपारवनी
पीड़ानेनी. पीराभड्रतांथायघणीभुमो

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

तेनी - ५ - शरीर कंपे हैये पीडा रे गुण करे - कष्ट
दुःखमां पाप करमहो मुक्ष धरे - ६ - श्रेणनस्त
रीने ये हरे दयो रागो - रेवानकुवे मुक्त करछ
पयरी वागो - ७ - ॥ उपाय - १ मुक्त
करछनो - ॥ ॥ छंद हरीगीत - ॥ गर
मागरीगी गोभरु पारीगालेह पछी हरे - ले
उाल झरी लवासनीलउ श्रामणां हरे धरे -
- १ - समगाल ध्यायि करीस उभयमुनीने पा
येसघ रेवामरारे मुक्त करछ नरे असाढयनी
आपदा - २ - ॥ उपाय - २ - मुक्त करछ -
नो - ॥ ॥ ले येमढी पीपरु मरी पारा-
गले हनें गोभरु सींधव रीमालत्लागस
म लेनु त्तीये पुराण करु - १ - योभातणा धो
वण वीसी गहीयांणपुर पीघायिढी रेवा पमे
सो मुक्त करछ नरे कहा काये रही - २ - ॥ ॥
उपाय - ३ - मुक्त करछनो - ॥ ॥ दोरो
॥ ॥ पयने लुनो गोण ये उी स्नक रीने पाय
मुक्त करछनी वेदना तर्तनी वारण याय - १ -
उपाय - ४ - अथ योरुपयाग्यातणो मुक्त
करछनो - ॥ ॥ मयत्लेगी रस न्त्रांमन

For Private and Personal Use Only

गां पांचसातदीनपाय॰ मुत्रकृच्छ्र वाग्या
तणो जडामुळथीजाय॰१॰॥ ऊपाय
॰५॰ मुत्रकृच्छ्रनो॰॥ ॥ सेलडीरसम
धमेगवी पांनकरीजनजोय॰ मुत्रकृच्छ्रव्या
धीमरे॰ रामेरजकुतोय॰१॰॥ ऊ॰
पाय॰६॰ अथमगरोधनामुत्रकृच्छ्रनो
॥ ॥सोरठो॥ ॥गोखरुनो ते
वार क्वाथि करोप्रीतीधरी॰ महीनांखीजव
खार पीतांमुत्रपीडामरे॰१॰॥ ऊ
पाय॰७॰मुत्रकृच्छ्रनो॰॥ ॥खांड
तथा जवखार॰ डोढवसु खंनेकरे॰ जळक
रीनेतेवार॰ पापीडा सरवेरामे॰॥ ॥
ऊपाय॰८॰ मुत्रकृच्छ्रनो॰॥ त्राख
रुपैया येकभार पत्थरमळीने॰ खांड रुपैया
पांचभार तेमां दीजे॰ सावा रहीमां प्रीतधरजे
गळीनेपाये॰ मुत्रकृच्छ्रनुं मुळ रेवा सरवे जन्मे॰
॰१॰॥ ऊपाय॰९॰ मुत्रकृच्छ्रनो॰ ॥
समुळगोखरु क्वाथिकरी महीखांडधरे मधमुं
डीनेते रहगोपांनकरे॰ सेवनकरतां संकट य
सरवत्र धरे॰ रेवानीरंतर पीये रोकण तत्तम

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

रे - १ - ॥ उपाय - १० मो. ॥ पडव
लींबुरसगायदुधलेणुहीने - उपीपुर्वइ तेमु
त्रकृछ्वागोपीने - १ - योनीरोगउपनेघा
हाहप्रमेनघरे - रेवासेवतांमुत्रकृछनुंउद
मटे - १ - ॥ उपाय - ११ मो. पेशाबे
लोहीपडतुंहोयतेनो. उ. ॥ ॥ उल
हरीत्रीजहमो - सरकर शेलडीमुग स्थाये
हरीमधमुपीये रामेरक्तनेमुग - १ - ॥
उपाय - १२ मुत्रकृछ्नो - ॥ ॥ जेपा
हु हुसमांडरस - भांडमेगचीपाय - मुत्रकृछ
नीयेत्ना सर्वनीवारणथाय - १ - ॥ उ
पाय - १३ - वीर्यमुत्रकृछनो - ॥ ॥
मधमीश्र रीगाछतपांनहरे - गुलसुंदरी
संगमतेनुसरे - अरडावसुवीर्यथी घरशो
पीडमुत्रनकृछतणी मटशे -

अथमुत्रघातरोगनीउत्पती.

कुपथ्यकरवे त्रीणय दोषकोपीजये - तेणये
रीने मुत्रघातपेदाथाये - १ - मुत्रकृछमां
पीराभकरतांदुखघणुं - बंधनथोडो डाघण
हीधुतेहतणुं - २ - मुत्रघातमां मुत्ररोधज्ञा

जेहेछे. पीडापोठी छुटयथतांसुःखेवेहेछे
. ३. जेहेत्रयोदशमुत्रघातमध्येथाये. ते
वीस्तारकरीरेवारीफरगाये. ४.

अथ मुत्रघातनाजेह. १३. तेनां नांम.

वातकुंडलीका.[१] परथमज्यांथीजांणो पछी
अष्टीला.[२] वातबस्ती.[३] पीतमांजांणो. १.
मुत्रातीत[४] ने मुत्रजठर[५] नांमेथाये. मुत्रो
त्संग[६] ने मुत्रक्षय[७] मुनीयोगाये. २. मुत्र
ग्रंथी[८] ने मुत्रशुक्र[९] समजासरखो. उष्ण
वात[१०] ने मुत्रसाद[११] पीछेपरखो. ३. वीडवीत[१२]
घात ने बस्तीकुंडली[१३] तेरथया. रेवारीक
रेमुत्रघातनाजेहकह्या. ४.

अथ वातकुंडलीरोगनांकारणलक्षण.

॥ छंद ललीत. ॥ ॥ सुखीवस्तने
जसवेजरी. मुत्रशुक्रनेरोकवेकरी. १.
वायुपेडुमांते घुमायछे. मुत्रनीनसोमां
जरायछे. २. कुपीतवायुथी वेगगोफरे.
श्लेष्ममुत्रनाछेदमांभरे. ३. पवनतरफथी
दंडीनामुखे. कुंडगाकृतीजेफरेदुखे. ४. उष्ण

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

पडे अगाऊष्ट जोडरे॰ स्वल्प स्वल्प थै मुत्र उत
रे॰ प॰ रोग थेरेवा अयनासह्यो॰ वातकुंडली
यणवीकह्यो॰ ६॰ ये असाध्यछे हर्षसो घरे
मणथायनारोग थेमरे॰

अथ अष्टीलानां लक्षण रोग॰ २॰

रेहे पेडुमां आफ्रो॰ गुदावायुरोकायछे॰ नमे
गाऊवायुतणी॰ गुदामुगमांथायछे॰ १॰ पी
डाउठतां देघणी॰ मणमुत्ररोकणकरे॰ रेवा
अष्टीलारोगथे॰ वीपत्तीयकीवीस्तरे॰ २॰

अथ वातबस्ती रोगनांलक्ष॰ ३

मुत्रवेगरोकवेथी पवनपेडुमांपणे॰ मुत्रनी न॰
सोनो पंथरोडीकष्टनेकणे॰ १॰ नालघुअवाय
पेडु कुखमां पीडाकरे॰ वातबस्ती मुत्रघातम्हा
महर्षिउच्चरे॰ २॰

अथ मुत्रातीतनां लक्षण॰ ४

पीराअ अतांवारघणीरोडीराखे॰ वेगनथा
लेमंदमुतरे अगडाखे॰ १॰ कष्टुनअयेकष्ट पी
डा दरसिसेहेछे॰ मुत्रातीत ये रोगरेवारिंकर
हेछे॰ २॰

॥ अथ मुत्र अठररोगनांलक्षण॰ रोग॰ ५

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

मुत्रवेगने रोकण करवा तेथी होय अपांनवायु ते नो उलट थी रोकाय १ पछ कये कमां होछे पवन ने पेरलरी नालीनी ये करे आंकरो को पकडीन घणी यातना घलरायो दीसेछे रेवा ते न होने मुत्र कष्टमुनीयो केछे ३

अथ मुत्रोत्संग रोगनां लक्षण रोग ३

पेढु अथवा लींगनला मांहे आव्यो मुत्र वेगते कं र कारणथी अटकाव्यो १ रक्तधातुने पीडा पकडी लेता होरे थोडु थोडु लोही मुतरे तेवारे २ पी डाथाय केंद्रिये ठंधीरथाय मुत्रोत्संगथ्योग मूत्र मुनीसर्व कहे ३

अथ मुत्रक्षयरोगनां लक्षण रोग ७ मो

॥ छंद दोधक ॥ ॥ जे हरी ने रुस्क थयेलो लु जो होय जनीक गयेलो त्रण दोषपेढुमां रहेछे को पकडीते मुत्र दहेछे १ दाहपीडानुं पुरपथा रे संकर देवपुसांजसवारे २ रेवा ये लक्षण चीत आणे मुत्रक्षयग दतेकनजाणे २

अथ मुत्रग्रंथीरोगनां लक्षण रोग ८

पेढुमांहे गोळनेस्थीर हवी नानीग्रंथी आंम गामापडजेवी तेवायुनी सेन्यमां ते कमेछे मुं

त्रग्रंथीतेमुंनीशोषरोगछे॥२॥

॥ अथमुत्रशुक्ररोगनांलक्षण॥रो॰९॥

वधीलमुत्रवेगनेवीर्यमेव्याकुलथयो स्त्रीनेसं
गसुखरीवीर्यव्यारतेवरीगयो॥१॥कुपीतवायुरी
यनेतस्थांनलूष्टकरे॥तेनाथकीशुक्रमुत्र
आदीअंत्यनीसरे॥२॥आवयांराखनारामुते
शुक्रयेमजायछे॥जेमभगेलीराखनासमांन ते
लगायछे॥३॥रवासस्वीकुनेलज्येउपायथीजसे
जरो॥ मटेनीमुत्रशुक्ररोगओषधीथीआराम॥

अथउष्णवातजेनेकेहेवाइछेतेरोग॥१०

तेनांलक्षण॥

तापजेहतरुणीसमागमे॥ वातपीत्तनीलस्थांन
पीत्तमे॥ पेडुइंद्रीगुदद्वारमांकरे दयदाहअती
दाहतेकरे॥२॥मुत्रहगनरसमानजायछे केपछी
रुधीररंगथायछे॥३॥ अमुधारतजायनेगणी
वेदनाथकीनजायवेगथी॥४॥येरेघासरुण लक्ष
णोजाणे॥उष्णवातमुंनीमंडलीलजाणे॥५॥

अथमुत्रसादरोगनुंकरणलक्षण॥११

कुपथ्यकरवेपेडुमांरहेतोवायु॥तेकफपीत्तजगाडी
नेघणोरव्हायु॥१॥लघुजुनेपीगुलालसुकेद

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

ऊरे॰ गर्भमगोऊपंमन ड्रेरोपण समुनीसरे॰ २॰
रेयावर्गसुडाय लघुडष्टेन्नये॰ अष्टलक्षणे मु-
त्रसाहमुनीयोगाये॰ ३॰

अथ वीडघातरोग॰ १२ तेनां डारणने

लक्षण॰

नरडूक्षिन्यमीतनुं डर्शयियो॰ अनीलेडुपीमुत्र
प्रवाहसत्यो॰ १॰ अतीलष्टडुपेयपीशाबडरे॰
मगथी मणीमुत्रप्रवाहऊरे॰ २॰ नगन्नेरपीशा
बडरेनबसि॰ लघुमांमगतुल्य डुयासवसे॰ ३॰
नरेचानीसरे डुंभेसाहसुधो॰ वीडघातपीस्यारी
वहेवीभुयो॰ ४॰

अथ बस्तीकुंभरोग नामे॰ १३॰ तेनां डारण

लक्षणो॰

घणोपेहडे अणडूपीलंघन तेडरवे बणथी होऊ
डरीडेडाणपछीलरये॰ १॰ डेनाल्मीनीपे अणथा
रीपोदरऊो॰ गोणगांऊर तेथींपेदुनीमांह्यपऊे
॰ २॰ वधेवेगथी पणहासेनै तेहडरीन॰ गरलसा
रीपीगोठीरेहे श्रेशंत्यडरी॰ ३॰ पीडापरमलरी
बेसेतयसुगडरे॰ ड्रेरडे घाहवशी लघुडरतांपक्षि
ऊरे॰ ४॰ डाभेडरथी गांठ्यबगे ड्रीनेऊारे॰ रीन

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

पेतवलघुथाय हुमेवेहतीताहरे ॥ प ॥ पगेपेरनी
मांह्यपीआकरझलेवी ॥ वीरीमवेहनाथाय रु
इष्टीईवी ॥ ६ ॥ रेयारसीडे हरसाव्योगहथींहरी ॥
असाध्यभस्तीकुंगरदीलनयमरी ॥ ७ ॥

अथ मुत्रघातना उपाय ॥ १ ॥

इपुरलगधारीतेझणे येह्रीवेरूवस्तननीयागे ॥ १ ॥
मांह्यपलांगी इरमांआले ईंद्रीनामुखमांतेघाले
॥ २ ॥ रेवाथायरीतिणतातडे ॥ मुत्रघातनारोग
मराडे ॥ ३ ॥ ॥ उपायबीजो ॥ २ ॥ ॥ घां
णगोभइसमलागे येकुवयइरे कुवापैतणुंतेनीस
गणीघृतमांहेधरे ॥ १ ॥ नीरतथाघृतनोरीझगोतेह
करी हुनलगेघृतनेगणीनेघस्यपात्रलरी ॥ २ ॥
रेवालेफलनेतेघृतनुंप्रासनथाये मुत्रघातनुं
इष्टशामीसरवेलजये ॥ ३ ॥ ॥ उपाय ॥ ३ ॥ ॥
मुत्र इन्छ्रना उपायलेग्रंथो हेछे मुत्रघातते
मरवामांपुरी हेछे ॥ १ ॥ रेयारसीडनुं इपसह
उरमांधारी ॥ उपायइरल्योइष्टनसेहरोनर
नारी ॥ २ ॥ रीझाजंधनसोध्यइरीझडीनांख्युं ॥
ग्रंथइरइलावप्रझरीवीरीलांख्युं ॥ ३ ॥ ॥
उपाय ॥ ४ ॥ ॥ पारगरस्ततणोप्रांणीझे

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

षारकरे संयगतेथीनीमेलागेनीत्यकरे । १ । सु
राषारनाजगमांप्राणीनेपाये । मुत्रघातनो
रोगरामीसरवेजाये । २ । ॥ उपाय । प
मो । ॥ षाराडाढमनांरसयेणडीषेआं
णी । मेळवीनेमदीयामांपानकरेप्राणी । १ । रे
वाघरेतेपुर्षकरीसंकरषोल्यो । आउपस्पारस
षेलोग्रहवीरीनेन्यो । २ । ॥ उपाय । ६
ठो । ॥ सोरठो । ॥ रीगाछतनोजे
ग । बेयाषीरीचनकरे । मुत्रघातनारोग । ते
नरनांनासेसडी । १ । ॥ उपाय । ७ ॥
अथ पीत्रादीगृत । ॥ ॥ पीत्रोसंद
नगोइनेमहुडांसीजे । त्रीफुळा द्राषनेवराणी
गेंदरमुगदीजे । १ । रारवस्तुप्रत्येककर्षी नव
राकरे । अथोगपीपळतेकयरयामांयुक्त
करे । २ । जगेरलीसांडपीआंमगांमांथयथे
रोगरोरपांणीमांसडीनांक्वाथकरे । ३ । मंदता
पनुजोरतगेतेनीकरवुं । पतुथीरारेकेजगता
रेगणीनेधरवुं । ४ । स्यावीरगृतमांतेस्यार्थ
उडाव्यकरी । इचणगृतरे मुख्यगवी प्रेमल्य
लरी । ५ । वासकपुरवारीनवराकघरोतेमांन

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अथवा देवो हृयिनजीवननोंहेमां ॰ ६ ॰ नीत्यजाये
नवटांकशरीरेसुजनगे ॰ सर्ववीर्यना दोरापडी
तांथीलागे ॰ ७ ॰ मुत्रघातनेप्रदरयोनीनां दर्द
मटे ॰ मुत्रकृछनी पीडरोमेगदसर्वघटे ॰ ८ ॰
मीत्रशदीगृतरेवारोगसरवत्रदहे ॰ मेईग्रंथना
आधारकउपचारकहे ॰ ९ ॰ ॥ उपाय ॰ ८ ॰
॥ ॥ क्वाथकरीत्रीकृगालणो ॰ पयगुडले
गीपाय ॰ मुत्रघातनी वेदनामुत्रकृछसोजाय ॰
॰ १ ॰ ॥ उपाय ॰ ९ ॰ ॥ मकोरमयण
लोयननीमेतुशलागी हंसागवनीनयथोवन
नतमदपागी ॰ १ ॰ वस्त्रालणमुरालीतमंद
मधुरकरीी ॰ मदनातुरनेमांनलरीदरसीजरीी
॰ २ ॰ दस्यवेलवतेसाथेपीजासरवेयामे ॰ मु
त्रघातनेमुत्रकृछभेसेठामे ॰ ३ ॰ रेवाअदल
उपचारकरे घरतीकरणी ॰ आत्रेग्रंथवीशे ॰
आसर्ववीर्यीवरणी ॰ ४ ॰ ३ ॥ ॥ अथ
मुत्ररोधनां उपाय ॰ १ ॰ ॥ त्रीफ़ला सी
यव तेहमां ॰ शकीजीनपरताय ॰ मुरणअड
यालारतेउषणउदकमांपाय ॰ १ ॰ मुत्ररोधसरवे
मटे ॰ मुत्रकृछतेजाय ॰ मुत्रघातनीओरीयी ॰ थे

For Private and Personal Use Only

परखागुथाय॥१॥ उपाय॥११॥ ॥
शगातलनोखारकरू शकडीखीलनोंखार॥म
यमुडी दहीमांपीये॥ रोधमटेतेवार॥१॥ ॥ ॥
उपाय॥१२॥ ॥ कमणकदनेवारीने गाय
मुत्रमांपाय॥ मुत्ररोधनीवेदना पीतांसर्वजाय

अथ अस्मरीरोगजेने जगतपथरी-कहेछे॥

॥ दोहरो॥ ॥ अस्मरीरोगउत्पतां॥ कपेलधु
मगात्र लोडीतुमां कहेतेहने॥ पथरीप्रांणीमात्रन

अथ पथरीरोगनालेदः४ तेनानाम॥

वातपीत्त कफ वीर्यरोधनी ख्यारत्नेदःश्रीकेसुबोध
नी॥ अस्मरीगदपथयोजतावीयो॥ रोगउपयमरा
ज आवीयो॥१॥ टीका॥ ॥ मारकत्यनी
मध्येपथरीरोगमां कफमगेलो होयछे॥

अथ पथरीनी उत्पत्तीना

पवनपेढुनों वीर्य मुत्र कफ पीत्तलहीं येज्यारेने
शुष्क करेनील स्थानरहीं॥ कमेकरी पथरी प्रक
टावी दीपकमां॥ थायगायमां ज्यमगोरोचन जन
कमां॥२॥ येस्पष्टांतवजे पेढुमांप्रकटकरे॥ येओषध
थीनी नस्तरथणतेनानीसरे॥३॥ प्रथम परीन

शीरोगथवाडीरएगकेनां॰ रेथारसीइहरसाथेसो
लक्षणतेनां॰४॰

अथ पथरीरोगनुंपुर्वरूपजांणवानुं॰

संन्नीपातथीयेव्याधीप्रागटथायेल तेनांलक्षण
मस्तमुंनीयोकह्यांगायेल १ ॰ अंनअरूचीपेडुआ
फरोमलितांडे॰ पीशाबकरतांपारवनीपीडापाडे
॰२॰ पीशाबतेनांप्यालामांजेवोपरणी॰ दुरगंधी
तेमांहोयमस्तअंन्नसरणी॰३॰ ज्वरजीणोहुंदे
मांरहीकष्टपुरणहेछे॰ पुर्वरूपपथरीनुंरेचारसीक
डेछे॰४॰

अथ पथरीनुंसामान्यरूपजेवानुं॰

॥ छंद सुलणा॰ ॥ नालीनेमुत्रनीतेनसोना
धीरो पेडुनेशीशीमांपीडथीते॰ धारअरशवीदे
कष्टीपांपडे येकपडवानहेकोएरीते॰१॰ मुत्रमा
रगथकी रेकअगगीथतां॰ सुःखशाहतातजराथी
यतांहरे॰ पाणीधांमेडेकष्टप्रागटकरे॰ दुःखदे
इनेजांणवारे॰२॰ थायपेशाबपीगोपडीवेदना
रूपकीलोहीयेवारूचेरहेछे॰ रूपसामान्यरेचारसी
कुडीयरे॰ पीडापथरीतणीग्रंथकेछे॰३॰

अथ धातुनी पथरीनांलक्षण॰

पीशाबकरतांकष्टथुतेसोथायेः हांतआवेअंग
डंपवातरसायेः १ ः ईंद्रीपेडुकणीपेटे पाडेशकुडो
खुरीलयकफेजणमुतरतांआडो ः २ ः दीपेदीपेपी
शाबआवेडंशगी ः शोकेपथरी कंटवाणीनेहाणी
ः ३ ः रेवाग्रसीडूयाण कष्टकरीनसडेजाणो ः दीक्षु
योवरते येवानीपथरीयाणो ः ४ ः

अथ पीत्तनी पथरीनां लक्षण.

पाचककरणी पेडुमां बळतां लागे ः पाक्याजेवु कष्ट
करेने बळलागे ः १ ः लघुमांलाह्यकरे रोकण पी
आंतेवी पथरी होयेजणमना छोडाजेवी ः २ ः रं
गेपीळीलालससूत्ते रससाये ः रेवावीइच्छकपी
त्तणीपथरीगाये ः ३ ः

अथ कफनी पथरीना रोगनां ल.

पेडुशीतळगमकी पीडाने रेहेलारी ः कष्टलघुमां
शेतांमनरापेवारी ः १ ः तेमां पथरीयी कणीला
भलअतीपरणी रेवा कफनी कुकुरनाईडासरणी ः

अथ वीर्यरोकणी पथरीनां ल.

॥ छंद नुधर ः ॥ ॥ वरोध्योद्वनै मन्मथे
नथीपासमां पैमदा ः आगरसंगमांचीजडे ः करे
वीर्यरोकण लघ ः १ ः पवन पेडुमांके वस्यो ः अ

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

सुचीर्यतेनेथरी॰ सुशयेसपाटावज्ञे॰ करेशुक्र
नीअस्मरी॰२॰ करेपेडुमांश्रते लघुअमुवेणी
तरे॰ यसेचर्ण ईक्षीचीरी॰ क्ताचीर्यनेते करे॰३
वायुचीर्यस्डडकरी शद्देसर्करासीलणे॰ रेयारी
करेवर्णव्यां सरकर्थीह्नातागणे॰४॰

अथ पथरीना उपद्रव॰

शरीर दुरबल पीडापुरण मदीसाले॰ नालीपु
तुगसुणेनेरुग कुजेयासे॰ शरीरपीगु अंन अ
रुची अगज्वरे॰ पीशाबअरहे मुत्रघाततेमांथी
थे॰२॰ रेया प्रांण हरवासरणीपीडाहेछे॰ इत
उपद्रव पंडीत पथरीना केछे॰३॰

अथ पथरी रोगना उपाय॰१

॥ छंद कुंडलीनं॰॥ ॥ लेशुद्ध अरणी
गोखरु उपलेट ने वरण्यो करे॰ गरमागनीगु
यरेउ काली क्वाथसंलागे करे॰१॰ पाशाणले
हये आबनो करवा क्वाथ शुद्धमनेकरी व्यथ्यार
सींधव हींगशोडी नांख्यमांधकरेथरी॰२॰ येरी
त्यपीमरतालगी तमदईये कगवुंथरो रेया रु
सीडनी लेकपायेरोगनउ मांथी करो॰३॥ ॥
उपाय॰२॥ ॥ येगडीने पाशाणलेह पी

पस्मलीने ॰ गोखरू मडुडां ॰ डहीवेसालीहीने ॰ १ ॰
पीत्तपापडो अरडुसो संलागहरे ॰ आ॰वस्तु ॰ज्य
रीतेनो क्वाथकरे ॰ २ ॰ रेचारीकाल्जतनांम्पीहर्डि
नेपाये ॰ मुत्रकच्छूने पथरीनीपीडाजाये ॰ २ ॰
॥ उपाय ॰ ३ ॰ ॥ चरणानी छालीले वहे
लो संुठ गोखरू सोंयीपीहेलो ॰ लेहमहीयारांण
घरीले येम्पारेनो क्वाथकरीने ॰ रेचापीयेवरषार
घरीने ॰ नारेह पथरीपीडाकरीने ॰ १ ॰ ॥ उ
पाय ॰ ४ ॰ ॥ ॥ वरणाछाली क्वाथकरीने ॰
पायेतेमां गोळघरीने ॰ जुंमेआधुगांमलगाडे ॰ तो
पथरीनीपीडामटाडे ॰ १ ॰ ॥ उपाय ॰ ५ ॰ ॥
मरुड जील तणरीतणां ॰ जउआंमलीलजये ॰
मींजनेजोरनीमहि हरे ॰ मनःरीगतेहीजये ॰ सारो
गंधकतेह्यमांमकीयुर्णसौतेकरे ॰ मधेरांकग्रासेस
या पीडाअस्मरीनी हरे ॰ ॥ उपाय ॰ ६ ॥
हगलरथी जमणो गुडलीले नीत्यकांजमांमासो
पीले ॰ १ ॰ मासउलय येरीत्येथाये ॰ तोपीडा
पथरीनीजये ॰ २ ॰ ॥ उपाय ॰ ७ ॰ ॥ तल
डडांनीराख पयेमींश्रीतकरीये संपणमंयतेमां
त्यककरीपुरणघरीये ॰ सौमहीरानीमांह्य घरारत

ने उत्पाय ॰ त्रैण्य दीवसमां तो पथरी पाली थाय ॰
ऐवा रसी कूनी साधवीना सौठे लो छे ॰ एक रत्न-
मां श्राणीपथ्यार लभेलो छे ॰ ॥ ॥ ईती श्रस्म-
रीरोग ने पथरी तेना रोग ऊपाय समाप्तः ॥ ५॥

अथ प्रमेहरोगनुं नीदांनलक्षणकर्-
ती प्रारंभ छे.

॥ अथ प्रमेहनां थवानां कारण ॥ अथ
लुघर. छंद ॥ ॥ घणुं[1] नीत्य सुतां पडी ॰ घ
णुं भे[2]संवा ने जमे ॰ दधी[3] सुभजार्धा पडी ॰ नवु पु-
णीपीतां[4] जमे ॰ १ ॰ घणो श्रमे[5]डी थाय पडी गल्यु भुभ[6]
भावे करी ॰ घणो मद्य[7] पीयावजे घणा तापमध्ये[8]
करी ॰ २ ॰ कुसार तेलो[9] अनने ॰ वीर्याय[10] छे दवाध्या-
यडी वीरुद्ध[11] करी लोअनने ॰ अतीशीघ्र गाउं[12] मतां र-
डी ॰ ३ ॰ अन्नमांस[13] ने प्रासवे ॰ कफोप[14] द्रवीभाय छे ॰
ऐवा पोहपक्के करी ॰ प्रमेह प्राणीने थाय छे ॰ ४ ॰
अथ प्रमेहनां मुण ॥ सोरठो ॥ कफ
मांथी होय थाय पीत्त लगारे रहेंणवा ॰ ध्याय
वायुना गाय ॰ तेरा क्यार गता नहीं ॰ ५ ॰
अथ प्रमेह थवानी रीत्य ॥ ॥ कफ पेटमां
ते कारण दीये कोपे ॰ मेद मांस ने शरीरनुं जल श्रा

२३६) सुधासंग्रीतवैद्यशास्त्रग्रंथ

रोपे॰१॰ कशीतकरीतेप्रमेहकफनाउपजावे॰तेम
पीत्तनाउष्णगुणथीप्रगटावे॰२॰पीत्तपेदुनुं
मेदमांसनेबगाडेनुं॰ कुपीत्तकरीनेदुःखउपजा
वेछेअनेहनुं॰३॰ तेमवायुतेपुर्णअपेक्षाआप
करी कफनेपीत्तकरेक्षीणआनुक्रमेरधरी॰४॰रेतु
हुमांसनोस्नेहपेदुमांप्रावेशथयो अंगतणुजा
णीदीयावीर्यनेयोगरह्यो॰५॰वीकारपामीप्र
मेहवायुनाप्रगटकरे॰येकहीलामरवानेनासं
नधरे॰६॰लवरभक्यारेहकष्टकरेनादुःखजाणे॰
शरीरनीघंत्रीरधातुसघणीताणे॰७॰रेथापी
डापरमप्रमेहतणाथास्ये॰वाहनकरीवायु
नामरवामास्ये॰८॰॥ दोरो॰ कफकनाते
दीसाध्यछे॰ कष्टसाध्यपीत्तजाणय॰असा
ध्यवायुनामरेथातांदेहनीहांणय॰१॰

अथप्रमेहनांनामः॥ छंदहरीगीत॥

गणय.उदक.इक्षु.सांद्र.सुरा.पीष्ट.सुक्तपी
डरह्या.शीत.ने.सीत.शनै.प्रमे.लाली.
य.दशाउदकनाकह्या॰१॰ ने.क्षार.नीलप्रमेह
छेतम.काल.हारीद्रा.गणेमंजीष्टने.पछी.र
क्त.येरीतपीत्तनापंडीतजाणे॰२॰छेवसा

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

नीसर्ने. श्रृंग. हस्ती. ऋ्यारवायुनायथा सुश्रु-
तलावप्रज्ञशरीरपरङ्ग वाउलदृवीरोहृद्या. ३ ऋ
त्रीतणामतमांश्रृंधीऋ. छप्रमेह्मेतेप्रागटड्ड्
न्ने. पुंय. तंक. ने पीडी ३. ग्रंत. शीइरा. पंथम
थड्. ४. श्रतीमुत्र. गणयये थरमो. थरवीरी
श्रत्रीनामते. रेवारसीड्वीस्तारीया. वरता
यल्यमसरवेयते. ५. ईतीप्रमेह्नामं.

॥ श्रथप्रमेह्नुपुर्वरूप. येरलेयेरोगथयानां
लक्षण.

दांततागये जीलयगेछे मेलघणो. हाथपगेदाह
श्रंगेयोगयीशरीतणो. १. त्रशाघणीने रेहे
मधुरमुख तेजारे. परथमप्रगटेप्रमेहथावानो
ताहरे. २. रेयालक्षणपंयप्रथमग्येतावे के.
नेपाछणश्राप्रमेहरोप्योश्रावेछे. ३.

श्रथ प्रमेह्नुं सामान्य रूपलक्ष.

॥ दोहो. ॥ ॥ घणोवारतमपातको
पीशाबजारेथाय. प्रमेहप्रगट्योपंजमां. पर-
जेपंडीतराय. १.

श्रथ पीर्ड्ड्प्रमेह्नां लक्षणनाप॥

सीतंग. स्वेत. ने. नीमंगो. पीशाब. घणोरो

छे. नपैगंधजेमांरेथी. ठीहै तुल्यरसायछे. १.
वगी घांदनेयीइणोथई मुत्रलेणोवहे. रेघान्न
रुलक्षणलही प्रमेहठीहनांछेरहे. २.

अथ ईक्षुप्रमेहनांलक्षण. रोग. २॥

घेर. मीरु. पीशाबवीरोबतह रससेरडीनास
रखोबसह. अतीमीरुलीयेरसनाहीरनी. बर्ध
लारबडाय पीपीलीहनी. गुणलक्षणये लघु
वास्यवे हे. ग. ईक्षुप्रमेहमुनीस्वरहे. १.

अथ सांद्रप्रमेहनांलक्षण. रोग. ३॥

वासीपाणीवासणे घादथाय तेवीरीतेते पी
शाबेबणाय. ते दरदीनेश्र वेष्टीतदहीं. रेवा
तेरेपुर्षसांद्रप्रमेही. १.

अथ सुराप्रमेहनां लक्षण.

पीशाबलासनीर्मलो. तणेतेघादथायछे अे
नामां चासमद्यनासरीखडीबणायछे. १. तपा
सतामां लक्षणोयेत्रेण्यतेहनांलह्यां. हीते
स्पष्टग्रंथमां सुराप्रमेहनांरह्यां. १.

अथ पीष्ट प्रमेह. ५॥

पीशाबजे दृष्टथायजो रूपांटांठीयेंथायछे. घो
गेसुत्तीरपीष्टमां तेनांसमुबणायछे. १. दीसे

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

छे स्वेतलासमैं. लघुवीर्योमणीरह्यो. रेघाये
ग्यारलक्षणे प्रमेहपीडनां ह्योः २.

अथ सुक्रप्रमेह. रोग. ६

ते मुत्रनीसंगतेवीर्यजय. नहूशीनेदुर्लभहेड
थाय. रेवेह्या लक्षणथीतत्रांणो. सुक्र
प्रमेहकिनतेहजांणो. १.

अथ सीकृताप्रमेहनांलक्षण. रो. ७

वीर्यसरीजोतेवहे थायदुरलभदेह. रेचापं
डीतपारखे सीकृतातेहप्रमेह. १.

अथ सीतणप्रमेहनांलक्षण. रोग. ८

शीतण. वारंवार. पीशाबकरेबघणो. रोई
णलेशानथाय. रह्योजगजेगतणो. येतीलं
क्षण ग्यारलीशशुगहस्तरतेछे. प्रमेहसीतण
तेहथयोशेवीरहेछे. १.

अथ शनैः प्रमेहनां लक्षण. रोग. ९.

धीमेधीमेवेहेलघुरीपेरीपेजय. पीशाबहे
वो पारखीशनैः प्रमेहकगाय. १.

अथ लाला प्रमेहनांलक्षण. रोग. १०.

लागतांत्यनातारसमीथीह्शलरी. तर.
णडीनाफेडीतथायेयेहतरी. प्रमेहलाळाये

For Private and Personal Use Only

लक्षण जाणेसो कहे छे. कफना ये दशरोग. रेवा
रीं करे कहे छे. १.

अथ पीत्तना प्रमेह प्रारंभ.

अथ क्षार प्रमेहनां लक्षण. रोग. १.

पीशाब वरण क्षारनुं. स्पर्श अरसरस जो ठरे.
ने तुं क्षारपण तेसमो थणे खारी ते मुतरे. ए तु
र लक्षण ए ज्यारये. पीशाब वरीने रह्यो. रेवा
जोवी होये ज्वी प्रमेक्षार तेने कह्यो. १.

अथ नील प्रमेहनां लक्षण. रोग. २.

नीलरंग सम मुतरे. दशी दुरजग देह. तेरे
चारीं करे … प्रगट्यो नील प्रमेह. १.

अथ काळ प्रमेहनां लक्षण. रोग. ३

कृष्णो रंग सरीखडो पीशाब काळो थाय. पीत्त
थकी प्रागट थयो काळ प्रमेह गणाय. १.

अथ हरीद्र प्रमेहनां लक्षण. रोग. ४.

॥ सोरठो. ॥ मद्वा कडो पेशाब. हण
दरंग सरीखडो. देछे दुखनां डाब. हरीद्रसो
तेने लणे. १.

अथ मंजिष्ठ प्रमेहनां लक्षण. रोग. ५.

पीशाबमां दुरगंधी थाय. रंग मजीठसमो द

रसाय ॰ रेवाजें लक्षण ये ईछे ॰ प्रमेहतें मंजीष्ट व
देछे ॰ १ ॰

अथ रक्तप्रमेहनांलक्षण ॰ रोग ॰ ६ ॰

लोहीवरण पेशाब अतीसेउीष्णपणुं ॰ मक्षीकुल
गंधीघोर रसेक्षयमलुणघणुं ॰ रेवापीत्तथी प्रगट
थयोपंडीतवरणे ॰ रक्तने अनुंनांमसंरारेपीत्ता य॰
णे ॰ १ ॰ ॥ इतीपीत्तनाप्रमेह ॰ ६ ॰ समाप्त ॰

अथवायुनाप्रमेह ॰ ४

अथ वसा प्रमेहनांलक्षण ॰ रोग ॰ १ ॰

॥ दोरो ॰ ॥ शुद्धमांसनेजेधरे ॰ तेसरषु ल॰
घुथाय ॰ मांससरीखारंगनो ॰ वसाप्रमेह वरणा
य ॰ १ ॰

रोग

अथ नीलप्रमेहमज्जानोतेनांलक्षण ॰ २ ॰

हाडमांहीलासत्वसम रेतलघुमेजाय ॰ मज्जा
नेरोहनंईरे ॰ नीलनांमकेवाय ॰ १ ॰

रोग

अथ ड्राग जे क्षुद्रप्रमेहतेनांलक्षण ॰ ३

मीठो धुओ मधसमो ईछायलोलघुथाय ॰ पी
शाबपेलोउतरे तेजेरेनधजाय ॰ १ ॰

अथ हस्ती प्रमेहनां लक्षण ॰ रोग ॰ ४

गजमदघततेगंधमां ॰ मीपजरामहीहोय ॰ ज

ऋलगीऋयेनही तंतकरेकेतोद्यु ॰ १ ॰ ऋा
स्यारेवायुतणा प्रगरेनाकर्थाय ॰ मधुप्रमेहु
ऋनेसउ तेळवऋजोऋप ॰ २ ॰ ये ऋसाध्य छे

ऋथ कफना प्रमेहना उपद्रव.

ऋनपचेने ऋरुचीथाये ॰ कुघघणी ॰ वांती पीं
नस तेमां पीजा करीतणी ॰ १ ॰ रेवारसीकफसा
हस्साये मारगसीथा ॰ दश उपद्रव कफनामे हत
णाकीधा ॰ ॰ ॥ रीश ॰ ॥ मेहते प्रमेहनु
नाम केवाय छे ॰

ऋथ पीत्तना प्रमेहना उपद्रव.

पेट्टु ऋद्वीमेशुळ ऋरा घाहा ताव जरो पोतुंश
रवाऋय उकारऋरारीऋरो ॰ १ ॰ मुर्छाने ऋं
तीसार ऋष्षलक्षणथाये ॰ रयोउपद्रव पीत्त
प्रमेहतणागाये ॰ १ ॰

ऋथ वायुना प्रमेहना उपद्रवो.

हुग्नेकणऋुकष्टमां उदावर्तगरमहीकरे ॰ वसे
कपतेकायमां ॰ ऋरगुणतेनीसरे ॰ १ ॰ तेमां
लेशानीहानरू ऋुरीथायजरस्सतणी ॰ प्रगर
स्वासनेकशोथे ॰ ऋमेहनेतेघणी ॰ २ ॰ सु
कळऋघस्सरवेवपु ॰ स्योपद्रवोयेकह्या ॰ वसे ॰

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

थायुनामेहमां ॥ नन्नांएयाऊपायेगया ॥३॥ अ
नीतकर्मदोषेकरी क्षमाधाणीनेप्रमो ॥ रेथी
हनीन्नयेदरी ललेकक्रप्राधुल्नमो ॥४॥

अथ असाध्य प्रमेहनां लक्षण ॥

त्रेण्य दोषना प्रमेह वीराधीअुधगाये ॥ द्या
ऊपद्रवसाध्ये ये प्रागरथाये ॥१॥ प्रमेपीडी
दातेमांनीहोयमही ॥ असाध्ययेमरचाने
येदऊपायनही ॥२॥ रेयादरम दोषेनाओ
रायसाध्यकरे ॥ आपीडा प्रगटेलो तेगदसा
ध्यमरे ॥३॥

॥ अथ अत्रीनेमते ७ प्रमेहछेचघारो ॥ तेमां

अथपुयप्रमेहनांलक्षण ॥ गाथा ॥ ने
पुत्रमांरायीज्ञवपडेनर्ग ॥ तेवीवासना प्र
न्नरीलेजुपतगार्ग प्रगटथईतेपारवना दु
नेदछे ॥ पुयप्रमेहरेपा आत्रीमतमांदछे ॥१

अथ तक्र प्रमेहनां लक्षण ॥ गाथा ॥

छरीसरीओरंग पीटीलाअतएगोलागे छाशी
सरीओीवासधरीपुठलन्नगे ॥ छाशसरीचे
स्वादरेवालघुमांरेदछे ॥ प्रमेहतक्रथयोते
मुनीअत्रीदहेछे ॥२॥

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अथ पीडीक प्रमेहनां लक्षण ॥३॥
जेना मुत्र वीरीपडे वीर्य तणो एमज डार. प्र
मेह पीडीक छे जनसुयालरतार. १.
अथ राईया प्रमेहनां लक्षण ॥४॥
वसेल मुत्रमांडनासरीखुं मीठाशमां. तेवुं ल
वर्णरंगनूं जणाय आरोपारीमां. १. पडे ये
रोग प्रागरे शीडशास्त्रर्वदेहमां रेयोडे लक्षणो
हरो ये राईया प्रमेहमां. २.
अथ घृत प्रमेहनां लक्षणो. रोग. ५
घृत जेवो देखाय स्याद होय घृतनासमो. प्रमे
ह घृत डेवाय आत्रेज आहवुं लणे. १.
अथ अतीमुत्र प्रमेहनां लक्षण ॥६॥
नीशीदिन पीशाब घणो लक्कुरे तनुदुर्बणता
जणसर्वहरे. नरतुलग आतपरीतगणे.
अतीमुत्रप्रमे मुनीअत्रीलणे. २.
अथ प्रमेह रोगमां. १. पीडीकथाय छे तेनां म
शरावीडाने कच्छपीडा जणीनी तेवी वीनता
अलजी मसुरीडा सम जालेयी पछी सर्पि
डा पुत्रीणी तेप्रागरथाय वीदारीडाने वीम
धी ये शामीगाय. २. हरी पीडीकयीतया

थतेझोपडरे॰ रेवाप्रेमेमांभ्रगरी घडएगडुःख
यरे॰३॰

अथ पीडीडनुंलक्षण॰

करेआंघनामुगमां तेनांमर्मस्थानोलही खाडु
जडुपेजने पीडावेनलयेरही॰१॰प्रेमेनापीडी
तेवचे॰पीडाथ्यांग्यगआजावीशे॰रेवेपीडीडनुंस्व
रुपतुलक्षणआमीरो॰२॰

अथ शरावीडनुं लक्षण॰१॰

गुणरसीडरे वायुनीपुर्णताथ्यो॰ शरीरसरीखीअ
नमध्यजाडो॰ प्रडशीपोत्येयर्गडष्टदेछे॰ शरावी
डासौमुनीतेवदेछे॰१॰

अथ उष्णपीडानां लक्षण॰२॰

अंघतणामुगेस्वर्गयनेवी दाहडरेपीडाउष्णपतेर
आकृतीडामजनेपरमाणे॰ उष्णपीडाथयशेवी
हलांणे॰१॰

अथ लगीनी नां लक्षण॰३॰

लेहरेणसीये दाहरेहेघणो॰ पुर्णमांसमांवास
तेतणो॰ तेरेवाप्रेमलागीथायछे॰ लगीनीडरी
ग्रंथगायछे॰२॰

अथ चीन्तितानां लक्षण॥४॥

जेहरणसीमांमहिपीडानेयर्लारे पीडापछेथीडे
पेरेप्रगरेताहारे॰ प्रमेहनाथीपांचघणीपीडा
देछे॰ तेनेयनीतानांमहरीहोचीहइछे॰२॰

अथ अलसिडानां लक्षण॰५॥

जेहरणसी तेसाजनेरांमथाय॰ लफुहरेनेपीडा
उजेलणाय॰ प्रगरपायेतेप्रमेहोयताहारे॰
अलसिडा तेग्रंथकारोडिप्यारे॰१॰

अथ मसुरीनां लक्षण॰६॥

हरणसीपीडाहारउहोयतेवी मापेउपेसर्वमसु
रजेवी॰१॰रेपामणीमेहफुरुश देछे॰मसुरीउ
तेमुंनीराजहइछे॰२॰

अथसर्षपीडानां लक्षण॰७॥

जेहरणसी सर्षपसमी॰ सर्षीचरंगेथाय सर्षपी
डाहृतितेहुनेपंडीतग्रंथेगाय॰१॰

अथ पुत्रीणीनां लक्षण॰८॥

जेहरणसी प्रगरथतां मूर्दीमापजणाय॰ ते पुत्र
नीणीपारजो जवतांलेनलणजाय॰१॰

अथ वीदारीडानां लक्षण॰९॥

वीदारीडहनासमी थईहेगोगयायछे॰ तेथोज
रंगआहुरीयेपीडीडाजणायछे॰ वीदेरी हरडा

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

रछे॰ प्रमेहमां प्रमाणजाण्यो॰ पीडरीड्राथेलक्षणे
चौथुथ सर्वजाणजाण्यो॰ २॰

अथ चीड्धीनां लक्षण॰ १॰

अणसी घणी जगामां दूखे॰ ये दुनीरीतिमां रोगम
गथिले॰ १॰ इश पीडीड्रासोनां घेरो॰ चीड्धीमां
त्यधीड्रारघणेरो॰ २॰ ॥ घेरो॰ ॥ मेहदुष्ट
नरनां थतां प्रमेचीनापेणथाय॰ प्रमेनपीडेप्रम
ह॰ रोगरतुथीजाय॰ १॰

अथ पीडीडानां ऊपरव॰ ॥

त्रशा झरीनेमोढ मांससंकोच्यडरे॰ पाधणी-
यो महतावधीसर्प पीड्याजधरे॰ १॰ रोहे मर्म-
स्थांन नवेथीह्रोथाये॰ परमपीडीड्राइष्ट ऊपद्र-
व थेगाये॰ २॰

अथ पीडीड्रानुं असाध्यलक्षण॰

१ शुध रीति हैयाचीरो पेरास्कंधमांथायछे परम
पीडीड्राजेरमां लहीमर्ममांथायछे॰ १॰ गुदरोहे
यमघातीनो चतुरस्थांनमां तेहरे॰ असाध्येडरी
जाणची॰ रेचाप्राणयुनीसरे॰ २॰

अथ प्रमेहमरीगयानांलक्षण॰

पीशाबनीरमल डडसेनेतीखोतेयो॰ थोगरपात

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

सोन्नेयामांकणनाजेवो - पांमेलक्षिणपीराजमां
चरतेजारे - रेवापीडाप्रमेहनी छुरी ताहारे.२.

अथ रक्तपीत्तप्रमेहनो.१ लेदतेनांलक्षिण

पीराजपीगोहणहरनासरखोथाये जघुनीपासे
लोहीसरीखुकणन्नये - १ - रुधीरप्रमेहनहीतेथें
तवीरोल्लंगणे - रक्तपीत्तनोदेपरथयोअंतरजांणो

अथ प्रमेहनेआरलावांनासुभडारइछे.

चोहले बचनेपग्ग मग मड सींचथजार - सादी
योभाआढयेसोलुनांसुभडार - १ -

अथ प्रमेहने इस्डार आरलांछे - ॥

तीक्ष्णशाइनेमांसतेल घृत पय दद् छारी सेल
डीआम्ल गग्गुलोल्यनन्न्इ. - १ - इग्गु अंन
येवस्त जार खदीजाये रेवाप्रमेनीमांहिपीडा
पुरणथाये - २ -

अथ प्रमेहनाउपाय.

नागरमोथ्यने शयगण लोसहरडे वाल्य - स्वा
यकरीमधमेगवी तेहरदीनेआल्य - १ - प्रमेह
पीत्ततणामरे पीडाप्रालेथाय - रेवारसीइ
नेल्लेल्लने - लागेसद्यउपाय - २ -

अथ रक्तप्रमेहनोउपाय - १

चारीनगमांसाकरीरंभरडीने गोरसंदनम
र्दितेमांघरीने डामचधारे शांतीरेहेपुद्ध दे.
रेवानासेरस्तनोने प्रमेह. १.

अथसारप्रमेहनो उपाय. २.

प्रमेहसारताणोप्रकारहेनेसाडु. तेनुं औरा
घरुरवाने अंतरथाउ. तेनुं ओंशाद ग्रंथवीरे
मुनीयोगाय. सुडोमणाखीसंगहस्ते सुणी
योथाय. १. ॥ उपाय. ३. ॥सोना
मुणीसोघेलीहरु. पारीणाने दपछीहुं.
सोथोरीकाजत चासहरपुर पीपरसोतेमा
घरो. १. सेगोडुपंदनवस्तरारसत्नागनुं मु
रणडरी. हडीराउ अं हीरांडमंथपागायनापं
मांघरी. २. प्राने प्रमेहथरोमधु अथरोधमुत्र
ताणोमरे. रेचारसीउनीसाद्यले सौमेहनी
यत्नीघरे. ३. ॥ उपाय. ४. ॥ स
त्वगणोनुं नीरूणारु पुरणकीने. मध सा
थेमेगवीने दहउपरदीने. रेवापरसिहीनआ
यनयवीरोव्याधी. प्रमेहपीडासर्वरगेसो
उपायी. १. ॥ उपाय. ५. ॥ आं
रीघोडांसोरसवंपीगुडलीने. टांडहडीयेमंच

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

सायेजगमांपीजे॰ पंदरपचवीशदीनउद्यारीत्ये॰
याये रेचप्रमेहजातदीननो नडथीजये॰ १॰ ॥
दीपाय॰ ६॰ ॥ पंचवडीमयडांनीत्यहडीतो
सालीजे ॥ पातोलासरींघवमांतेप्रायानडीजे रे
वासरीइनूंरटणडुदातेमांथीपाषे॰ प्रमेहअसाध्य
यचेलोपणजायीजसे॰ ॥ दीपाय॰७॰

अथ गोपडुपाड प्रमेहउपर॰

सुस्कगोपहडअडधोशेरसरसलीजे॰ तेडपरीने
वस्त्रगाणसाडडीजे॰ शेरगायनुं घृतलेईनेसा
तपतेमां पछीडतेदेवारीऔरांघहेमां॰२॰मा
वोडरीने पछीडद्यांऔरांघदीजे॰ तेसोवारी॰
वस्त्रगाणतेनोंडीजे॰३॰ मरीजयरेंण समुद
शोषण जीजहरे॰ गरलभीलीजो जरासयेण
डीमांत्यूचरे॰४॰ हगडर जर्दीसी उीपलेट अ
डीणदीजे॰ अडधा अडधालार रकम सरधेसी
जे॰५॰ रोडूधोडजी लाग्यमहीनवराडघरे॰ये
परतीनेवस्त्रगाणसांमानडरे॰६॰तेसोमावेमी॰
अडीवासणेघरीये॰ पांडरेरलेरयारपछीयास
णीडरीये॰७॰मावोन्पासणीमांहनांषीनेयड
डरे॰गोमीपैशाजार मुखेजमसारथघरे॰८॰प्रमे

ढपांमेनारी वीर्यस्थंतनथाये मेहेगापांमेमोरछ्ष्ट
सरचेनरो ० ० रेचा गोखरु पाह ग्रमेउीपरपुरोनु
एराडरधा पंसीरसमोवस्तेसुसीनुं ८ ॥ ॥
उपाय ८ ॥ अरास कपुरकेसरतेमासो
लीने मांहीकस्तुरीमासोयेकसकसरीने १ श्री
फलमासाच्यारसुइतेमांघरीये कवीत्रीलेप्या
रसउिनोजलकरीये २ नागरवेलीपांनरसेगो
गीफीने येकरतीनुमापग्रमेउीपरदीजे दुधमांजनी
साध्यरेचाप्रीतेपाये स्थंतनपाये वीर्यग्रमेसघ
णाजाये ३ ॥ उपाय ९ ॥ नागनीवं
रत ॥ ॥ आजरु रेढेरने रसोदलजीने दो
ती आंमगां तेतणोच्यापिडीने १ सीमगपु
ष्प सुंठ मजीठ कसार मोथ मोचरगेरी [illegible]
चलेसमान २ पीयेज्यायचीरा: ग्रमेहाहीन्द्रय
मरेमुत्रकुच्छ्र आगन्सौसमाय ३ अनेशाव
धीरंदीनादेवीज्ञेयध रेचाज्याये आसर्वथाश्रेष्ट
दाय ४ ॥ उपाय १० ॥ रीगाजीत
सुंठ पंसीलोचन मजीठ पीपर पाषा
णलेहनो डरुसुपीष्ट १ सोनामुखीमारे
ली आपुणजाय रेचादुग्धपीतां ग्रमेवीस

२५२) सुधासंग्रीतवैद्यशास्त्रग्रंथ-

न्य-२-॥ उपाय-११- ॥ पीपर-
-सींठ्या-मोरथ-मींढण-लवींग-दारुहळद
-देवदारु-सींग-१-खेरसार-हळदर-कु
ठणमुळ-डेरे-पूठ-पुणतिमधवीरोडलवे
ये-२-पुरवपथ्यपाणी रेवाप्युणजाये-वी
कण्-वीशाप्रलेप्रमेहादीन्नये-३-॥ उपा
य-१२- ॥ सुकड्-गोखरु-त्रीकुणा-काथ
देवी-भनुर-कीमत्य-लेडीमंथ-लांगयले
वी-१-दारुहळदर-रीमगा पुष्पसार-ल
ऽकेपडा-हळदर सोसमार-२-करीस्वाथ
स्वाकर मंदयुक्तपाये-प्रमेह वृशा आगयने
दाहन्नये-३-मरेमुत्रनारोधनेचीराव्यायी
-रेवानारिपांमेप्रमेहनी उपाधी-४-॥ ॥
उपाय-१३- ॥ डेपां-भगजीर-गोख
रु-लवींग-पत्रक-व्य-रीमगाफुल संना
गनुं-पुरणकरीनेलाव्य-१-मधनीसाथे
मेळवी-पर्णशापुरणखाय-आर्डीन् र्थस्व
रपरधेरे-प्रमेहपीड्या-नय-१-॥ उ-
पाय-१४- ॥ मारीनेसोनामुखी गोळी
करीनेखाय-सणानेवडी-आंमळा-केरेरस-

जंघाय॰१॰सातपांचरीवचनकरे प्रमेहपांमे
नारि॰रेचाराधावरलज्ये॰त्यागेतंननोत्रा
स॰२॰ना उपाय॰१५॰ ॥ पारो लो
ह जंत्यमारीवस्तलीजे॰रीघाजेत॰सोना
मुखी॰मनराग हरीजे॰१॰सुहागोरने त्री
फटु॰त्रीफलाले हरीभक्षपतीचीरा॰कोडीमुडे
॰२॰वीरीलांगरानीपुनर्लावदीजे मधसा
ध्यपांणीगहीलारपीजे॰३॰प्रमेहचीरीप्रा
सतांनारीपांमे॰रेचामेहअध्यरसे हुभलांमे
॰४॰ ॥ उपाय॰१६॰ ॥ त्रांबु॰लो[illegible]
॰कली॰पारो॰मृत्यलीजे॰सोनामुखीने त्रु
जूपतेहरीजे॰१॰मनरीजने॰गं[illegible]॰मो
रतुत्थ॰कनकबीजरोम॰रीजाजेत॰सुं
त्थ॰२॰सुहागोजोर॰चीत्रो॰रसकेज लीजे॰
गमी॰त्रामकाने लीलामुख दीजे॰३॰त्रा
जाहभूर॰हगहर॰कोच्यबीजे॰त्रुरक गु
जरामुग॰त्रीफला॰हरीजे॰४॰समुद्रफी
॰रामीने॰चीरी कपोला॰जलेसर्वसलागे
तेनीरमोला॰५॰मरीमारती त्रोपोराघक्षेयथा
ये॰प्रमेहपीडाचीरीघापणपणाये॰६॰रे

२५८) सुधासंग्रीतवैद्यशास्त्रग्रंथ.

थासर्वसीद्धांतनोसारलीधो- रसरत्नाकर्र
सीवीलयूवीस्थहीधो-७ ना उपाय-७-
।। ।। छंदमनहर- ।। ।।पारोरपलांडु
रस छारातोलाहेथीमांहे जालरीनोरोरलोते
कुनोमांहीझीजे ये- ओणेयेयोगीआरोगेतेनीर
सारेपीयेछारा- आठदीनहेथीरीत्येप्रीतीघ
रीपीजेये- पावकप्रमेहलयराहुथायतंनस
पी- अंसन अधरदेखीअंतरेनरीझीये- रटे
रेयारोडन आकारानोछेल्योपीपाय- आयीन
मरेत्तोलंण्यशेपरवोग्रीजेये-८ ना उप
पाय १टमो प्रमेहनो- ।।श्लोक।। ।।
पारोरतीडामुगनेपलागी- नांखेपतासां न
यरोउगागी- रेयादीवसूसातखायपाय-प्रमे
हपीडा-ऊसर्वलय-१ ना टीका- ।।पर्य
जीन्यडीलाओ तेयीना जीलुअंस- दीन ७ सु
धी- रसेतो प्रमेहमटे-

अथअत्रीअग्नीनामतेपीडानांलक्षण

।। दोरो- ।।पीशीराती पीत्तनीतेमां दाह
अपार- पीडाडारीपीडा अत्रीमत आसु
सार- १-

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अथ वायुनी पीडीकानां लक्षण.

गाम गनी होयपीडीकातनरूपे. पीरिणअइरतां

रंगप्रगटक्षाणनारुपे. पीडणकरेनरनेयेपुर्व

नानी करणी अत्रीमुनीयेवायुनीतेनेवरणी.

अथ कफनी पीडीकानां लक्षण.

घोळी नडीरीतण पाकेमोडीमुग. येकही कफनी

पीडीका महीसोनेअनुक्रम. १.

अथ संनीपातनी पीडीकानांलक्ष.

त्रणेये दोषातणांजेहां लक्षणरोगेथाय. संनी

पातनीमांन्यते रुषामहर्षिगाय. १.

अथ पीडीका नो उपाय.

कफजाली रोहीडे कुणांपीपल्युपांन मरडी.

योपजकरे परसगे पीडीकास्थांन. १.

अथ साठ प्रमेहनो उपाय.

रुपारीयासीजेजणी महीरीतकेपाय. साठ

दीवससेवन करये प्रमे साठनो जाय. १ इती

प्रमेरोगसमाप्त. ॥

अथ मेदरोगनी उत्पत्तीतथा लक्षण.

उपयाराथी मेदरोगतेशरीरनुउथैजयतेरोग.

घणी येराडीथायीडी रहेजेशीयेहस्यणे घणी नी..

૨૫૬) સુધાસંચીતવૈદ્યશાસ્ત્રગ્રંથ.

સસુતાવક્રે ધ્રુતાદીક્ ભ્રમણ કરાવે. ૧. ક્રોપ
દ્વીલક્ષણો ભમે દ્વ્યનેરીશણું. દ્યાસમસાર
ણથી પ્રગર મેદ્દવધવાપણું.

અથમેદ્દનાંલક્ષણમનુષ્યમાં.

મેદ્દવધ્યો હોય દ્યાસતેમાંથાય શ્રમક્ષાનું તેક
રતાંઘણી દૈન્યયે. ૧. ધાતુમંદપડીન્યયેશોવતલાન
ગે. ગાલ્યેસ્વાસમ્યેદને તરશઘણીલાગે. ૨. ક્ષીણ
સ્વેદને ગીરાયવીર્યેદ્ગન્ધી થોડી. થાયનઝાંમેરી
યનડરેપાશુમોડી. ૩. દુર્ગંધીપરસેવામાં દરસ
નરેછે આરેલક્ષણમેદ્દવધ્યોતેમાંરેછે. ૪.

અથ મેદ્દનુંસ્થાન. ।। મેદ્દવધ્યોન્યપેટમાં
પાવડપ્રાગરશાય. જીન્યનરનાર્થીનતે લોન
નભમણુંજાય. ૧. વાયુવીમ્પરેતેહમાં પ્રગર
કરેજોરોગ. ભેચામાત્રપડીરહ્યો. ચનીતાનો
વૈલોગ. ૨.

અથ સ્થુળનેમેદ્દતેનુંઅંગ. ।। મેદમાં
સનોલાગવધીવપુમાંન્યયે સ્તનત્રેઘાનેઉદરપ
ણે હાલીન્યયે. ૧. ચલચલારયાયેનભગઉસ્કડા
ડીમે. તડકોશ્રમસહનથાયેનાશ્વંતભ્રમે. ૨.
સ્થુળપુરુષનેગોગલયંકરતેચાપે. ધીસર્પ ગીરા

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

मल्वर अतीसारपीजाआपे-३-थंबालगंदरजं
गवीरोउत्तलवयाये-देवास्युगनुअंगरुयुलेई
वरताये-४-॥ उपायमेहनो- आरसां
यांनांउरवां हेने योग्यछे-॥ ॥ लुनाया
जा वचने मधमग लोबनमां- हींग दीवेलापे
त्रताणी लाजआरालमां-१-चींता जेहवगीन
गूण कुस्तीकरवी- मारगपणचु रससजारे मनसा
यरवी-२-आरेयस्तुस्युण पुरुखने गुणदेछे-रे
याघणेरामुनीयो ग्रंथवीरोउहेछे-३-॥ ॥
उपाय-२-॥ ॥ ज्यायिकरेत्रीफ्रुणा-ग
जो मधमुरीनेपाय देयामेहवधीगयो मासेमापे
याय-१-॥ उपाय-३- ॥ मधयारी
पांणीवीरो-मीश्रकरीनेपाय- जेणयरतुये सेव
तां रोडुमेहनोंलय-१-॥ उपायमेहनो
-४- ॥ कनकुपत्रतणोरसनीसरे-शरीरे
सायवीनेमरदन करे- अतीपराक्रममेहमरेस
दा-शरीरसुक्ष्मरहेलयसर्वदा- ॥ उपा
य-५- ॥ यव्यकसुंठ मरी पीपरुय संयण-
लीजे- हींगरीडीमधी संत्लागे पुरणकीजे-१-
जवनासायुसाथ्य वसुअउयोपाये-देयामेह

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

२५८) सुधासंग्रीत वैद्यशास्त्रग्रंथ-

नोशेपरामीसरवेन्नये-२-॥ दीपायमेद
नो-६- अथअमृतादीगुणः ॥
गणो यणडी डाकोल्य तेमांदीले पछीआंमणा
अनुंक्रमेअथीडालीजे-१-येडयडीयेडपदतोल
गअनूंक्रमनो-सौसरणोगुणलेघुरडरेश्रमनो
-२-हरीयेडजवपातोसोमधमांफाये मेदलगं
दरोगमरीसरवेलय-३-रेपारसीडनी कृपा
पडीगुणसौहछे-अमृतादिगुणआग्रंथवीरो
हछे-४-॥ दीपाय-७- ॥ छंदहरी
गीत-॥ ॥ त्रीकृणानसोतर नेंअतीधीरा
लींबनी छालीहरे- मुरवांगरी अरडुसो यीत्रड
गगोनेंपीपरयरे-१-गरमाणरीघनें पीपगीमु
गआंभडणदरलीजथे-सेर्धस्थरणां सुंम हु
णदर ड्वायिसमतेडीजये-२-यक्रेगणी तेने
वीरो तुणरीतणोरसढागीये महीतेल हातोला
घरी तेड्वायिकणडीडागीये-३-लगेअगतेलरहे
पछी मर्दनकरेप्रातेसदा भस्तीडरमनीतोडरेतेतो
दंमरवाप्रापदा-४-इद्रमेदलंम्योलयसौ वापी
रहेरगमांरमी- रेवारसीडसमरीफ़रो- डायायेगे
डुदनसमी-१-

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अथ दुर्गंधी परसेवोनो उपायमटाडवानो.
रोजपुरणनेमेणवे अनुसारसमांह्य. ते तन-
मांलेपनकरे दुधासनारेहुतांह्य. १. ॥ उ-
पाय. २. जे. ॥ रोजपुर्णजीलीपत्ररस. अंगे
लेपनथाय. रेवायेउपायथी दुरगंधी दुर्जनय. ३.
अथ काखमां दुरगंधी तेमटवानो उपाय.
लीजोरीपत्रतणोरस जगलेलेपनथाय. दुरगंधी
नास्वेदनी पीडासरवेजय. ३.
अथ स्त्रीनाशरीरनी कांन्तीवधवानो उपा.
लीजपांन कडे छाली लोदरलीजे दगडर आंबा
छाल्य त्वचाडाडमदीजे पाकुतेलसुवासपडोपांद
डीसाह्ये सर्वमलीनेतेलेपनअंगेथाये. तेमां सु-
गंधतेल रेवामर्दनेलाघे. कांताकांतीशरीरशीसन-
रुपीथाये. ३.
अथ कुष्टरोगलोकोकहेसीएहडे कुछतेनीउत्पती.
वधेवायडीपस्तथी कुपुअन्नजायेकरी अतीसंघ
नांनेजणे घणाजेदमनमांधरी. १. वीरीयचंद
कुलयवकेर सजंथीतणानारीमां. थयाहानी
धननीयडी. पडेकुष्टनापारीमां. २. कह्याकार-
णो अष्टये वधीवेदनाजयछे. रेयाकुष्टरोगदसीन

एनो प्रगरप्रांणीनेथायछे॰

अथ इर्षाअथवाक्षीणरोगनांलक्षण॰

उदर नीतंभने स्कंधत्रणयसुकेजयें॰ ल्लउ थांमडी
योग नसोसोहरसायें॰१॰ शरीर दुरबणळा
इमाणसरजोरेछेछे॰ ईर्षरोगथयेतेरेचारींद्ररडे
केछे॰२॰ ।। घणो ईर्षीथईजयतेने श्रा
टसारोगथायते॰ ।। पीयां पेटमां इरी क्षी
उदररोगने श्राकेसो गोणो नेसघरणी दृगाग
मेतेवीरायेठरो॰१॰ थतांमेहनोलागसो घरी
पुरीनेजयछे॰ श्रयंजोतेमांयेरुते॰ प्रजणरथुक
नुंथायछे॰२॰ इरेसंगस्त्रीनोघणो रकेबंध
वीर्यश्रुती॰ प्रजयेथईउदरलवे जुवोहैयनीये
गती॰३॰ चगीलेहछेक्षीणमां॰ दीसेकेडपुष्टीत
नुं॰ प्रजणवीर्यमांहोयने॰ सहाश्रगरीनकीवनु
॰४॰ तेनेक्षीणपुर्षोकहे घणोमेहथाप्योइगी॰ ते
मांशुक्रनीअल्पता॰ रेचोइंमरीपातरी॰५॰

अथक्षीणनांसदीणरोगनोउपाय॰

पय घृतपाकसुलक्षि जणीष्ट जमणजाये॰ तो
क्षीणक्षीणथयेलपीज्यासघणीजयें॰ पुष्टीना
उपचारघणातेसुभशरीर॰ रेचामरा३ पीज्या॰

पारवनीत्ताहारी. २.

असाधनां लक्षण.

तीक्षण आपस्वलावथी हीनहीनछुकीथाय
रवानथीलभमांडमां तेनरनो उपाय. १.

अथ उदररोगनीउत्पत्तीलक्ष. उपाय

मंदाग्नीथाकोबनजेहथाय तेनेगदोसौउदरे
लराय. तेअष्टजात्तीश्रीनांमजेह वातोदरा
दीवरणुंजयेह. १.

अथ उदररोगनांकारण.

केडअजीरणनेथवे केघघवेकर्णदोषअप्रज
तथामगसंच्चये. वधेकष्टनाकोश. १.

अथ उदररोगनेथवानीरीत्य.

कुपथ्यसंग्रयचयोगवजेनरकेनारी. वातपी
त्तकफदोषप्रकोपकरेलारी. १. जोजणवाही
शीरानांमुखतेजंधकरे. अदेवायुनेजकरा
नणगुदपवनकरे. २. कुंधणकरीनेउदररोग
नेउपलये. रवारसीकनाजन्नेथवाकारणगावे.

॥अथ उदररोगनुंसामान्यलक्षण.

उदर आफरोदेहदुरबल पीवकनासे. चाल्या
नुंसामर्थ्यनही दाहातनलासे. १. शरीर

ક્ષોભે કડકુરણી હુંમનમાં. તમમળમુત્રખુ
લાસોન મળતેબનમાં. ૨. નવલક્ષણનો
યોગરેવાતનમાંબંમે. ઉદરરોગ સામાન્ય
રૂપ્યાં લક્ષણ કાંમે. ૩.

અથ આઠ પ્રકારના ઉદરરોગ તેનાં નામ લક્ષણ

અથ વાતોદરનાં લક્ષણ. ૧. તે પુર્વને
પગ હાથનાળી તાંબસે સોજે ઘણો. કરી કુ
ખ પસવાડાંને પેટું તાં પીયો પીડા તણો. ૧.
રેહે સંધી સંધી વેદના બહુ. રોધ મળ લાગે
તનુ. મહીશ્યામ સુકી નેત્ર નખ ત્વક શ્યામતા
પણ તેહનું. ૨. રેહે આફરો ને ઉદર બોલે
પેટમાં પીડા ઘણી. એ લક્ષણે દરસાય રે
વા પીડ વાતોદર તણી. ૩.

અથ પીત્તોદરનાં લક્ષણ. ૨. જીણો
જ્વર મુર્છાને દાહ ત્રશા લાગે કડવુ મુખને
ફેર વણી તે અતીસારી. ૧. પીત નીલ રેહે
ત્વચા સ્વેદ અંગે આવે. કોમળ સ્પર્શે ત્વચા
પાકરતે દરસાવે. ૨. ધુમ્રે વાયણીયાય જ
ને લક્ષણ જાણે. પીત્તોદરનો રોગ. રેવા વદ

चोताकारो॰३॰

अथ क्रोधज्वरनां लक्षण॰ रोग॰३॰

शरीर पीडा सुवे घणुं ने सोषाणो॰ त्यारी देह
कुंपे हेयु अरुचीथाणो॰१॰ ऊष्ण बोलतु शरीर
शीतगत तेरेह्वे छे पायनमोड॰ नवलक्षण तांव
गगे छे॰२॰ रेचारसीइनाशोष क्रगानासेत्नर
नी प्रकारे पीडाथेह क्रहिल ज्वरनी॰३॰

अथ संनीपातज्वरनां लक्षण रोग॰४

ये त्ने हछे ज्वर दोशान्तो॰ ॥ त्रैणय दोषनां जे
लक्षण सरवे थाये॰ येक पुरुषमां ते सघगां जे ह
रसाये॰१॰ ते प्राणीने पारवनी पीडा हछे॰
रेवारीनीपातज्वर ते शीवी हके छे॰२॰

अथ कुस्योज्वरनां लक्षण ने थयानुं कारण॰४ रोग

कोइ रीपु कपट करी लगहे त्तक्सवीशे॰ ऊष्ण वीशे
ऊतारे कुते कोइ दीशे॰१॰ सींह तणोन भव्या
घ्रमुख्य इवीशे थागा कोइ लनाधरना मगमुत्र
रुधीर आगा॰२॰ अथवा वीर्यपद वीशल्लेथी
कुंपथाये॰ ओर प्रयोग जनेते कपर करीपाये॰३॰
तेथी रुधीर तथा वातादिक दोषाद्या कोपीत वपु
मांथाय करे ते रोग कह्या॰४॰ संनीपातनुं ऊष्ण

लयंकरकष्ट करे वरीस काणमां मुर्छा मृत्यु थरे ॥ ५ ॥
हुभ दरस्युनाव्यय सबंधी रेखाणो ॥ रेखाडे हेवो
तेनर हुस्यो दरयाणी ॥ ६ ॥

रोग.

अथ प्लीहोदर अथवा बीयोदरनां लक्षण ॥ ५

गरम वस्त जाये पीये रोगणीत करतु ॥ बीहार पांमी
धारे छे शरक्यनसतु ॥ १ ॥ कथी पेट पीयो प्रगटा॥
वी देपगमां ॥ पछी वधी ते उदर रोग अरपे जणमां
॥ २ ॥ नीरभग पावडमंद पीडा छर्ग ज्वरनी ॥
पसवाडांमांह्यो गणी जयसडीनरनी ॥ ३ ॥ दे
वाडडण रेहे पेट झासरमुझेने ॥ प्लीहोदरनो रेप
गयियो इहेवो तेहने ॥ ४ ॥

अथ मगभंधे कहरी ॥ गुदोदरनां लक्षण ॥ रोग ॥ ६

अन्नांण पुडष असोध्यु अन डदा जाये ॥ वाण डाड
रोरेत जम्यालेणो जये ॥ १ ॥ ते दोशे डोपीत रहे॥
संचय मगनो ॥ कष्ट करी उीता रेजो ज धरी जणनां॥
॥ २ ॥ हैयुनाली तेनांते हुपथी जये ॥ रेवा गुदोदर
व्याधी ते पडीत गाये ॥ ३ ॥

अथ सतोदरनां लक्षण ॥ रोग ॥ ७ ॥

पेयरी लेपरिणाण आदी लक्षणमांह्ये ॥ अंतर
मांह्य लराय पीडा डरयातांह्ये ॥ १ ॥ आंतरडांने

शोदनकरीवणनाजेवुं ॥ जयगुशनीवास्य अक्षर
नीशिवणतेवुं ॥२॥ वधेपेटुनेपीडा घणीतेमां
पाले ॥ रेवाक्षितो दरउरमहोपेवननेजाले ॥३॥

अथ वजोदरनांकारणनेलक्षण ॥ रोग ॥ ८

जपमेगृताधीक अथवाजस्तीकर्मकरे ॥ जुला
जजावेपांतीलीधेपंतकरे ॥१॥ तेउपरशीत
गवणपीतांदुखथाये वणवेदेनागीसरवशीरा
मीग्रैजये ॥२॥ चीडाशकरीनेलीपनसोव्याधी
प्रगटे ॥ हरेवजोदरपज्ञालसरखुपेरलटे ॥३॥
कुपेडाया नालीमरोडसरखीरेदुखे ॥ रेवावजोद
रतेदुखनेडोवीरकुखे ॥४॥

अथ असाध्यउदररोगनांलक्षण ॥

दुष्टसाध्यसरवेथतां ॥ उदरव्याधीनारोग ॥ था
यनहिजगवानने दुधावजोदरजोग ॥१॥ ॥
सोरठो ॥ ॥ जद्गुदोदरहोय असाध्यप
क्षपछीसदा ॥ जणुवणोदरतोय मटवुमुश्कल
जयेयुं ॥१॥

अथ पुनः असाध्यनांलक्षण ॥

पसवाडामांरोगपणे पीडाथाये पलसेवोते सो
जनमांजमीजये ॥१॥ इंद्रीयांढीगगेल्यपासो

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

आगतणी - लोहिमांसजणत्मयधीदरमांपीज
घणी - २ - शरीरसोनेअतीसारआइगीयाये
शतुजीदरत्मसुलासेतेनवत्मये - ३ - दुरीत्मयपे
सपाउ येलक्षणआरे - रेवाअसाधीजीदररोग
रेहेबीताहरे - ४ -

अथ वातोदरनो उपाय - लो -

श्याथेइरी हरामुणनो दीयेसनांजीपायमासमे
फुसेयनइरे तोवातोदरत्मय - १ - ॥ उपा -
य - २ मे - ॥ श्याथेइरी त्रीकुणातणोगोना
मुत्रेपाय मासयेइसेवनइरे तोवातोदरत्मय -
- २ - ॥ उपाय - ३ मे - ॥ छंदहरीगीत -
॥ ॥ लेपांचशेरलसणजाइ अेइलइजीवी
णीइरी - सुगधीइरीनेनांष्यते लणसोतशेर
वीरोयरी - १ - तेमांद्युयारीनांष्यइोते - सुंठ
पीपरूअने मरी भील्लवण संचण त्रीकुणा सारो
डीनइ अत्मभोत्मरी - २ - लेनसोतरने धांतीमुण
गमपीष्पणी सारीहरी - प्रत्येइ वस्त अधोगले
जलपर्ति हलणमांथेरी - ३ - भेरोरतेल घरेमही
उाडत्य अांयमधुरथी लणसर्वत्मयमणी पछी
शीताक्यधारीउरथी - ४ - लेप्रातेयेइ अधोग -

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

मुजमां ऊहरव्याधी सो हो. पारा सुणने अंत्र
रही मुत्रऊरछमरीलरी. ५. अरऊपीने अंज
पीयोरणे व्याधी ऊहरनाजेरजा. येऊमास से-
येजयसरवे. रेयाचरणे तेरसा. ६.

अथ पीत्तोहरनो ऊपाय.पंसो.

सुसाजजेरायरथई येपीत्तोहरजय. शरीर
जणलहीआपवा. जेथीसौसुजथाय. १.

अथ ऊझोहरनो ऊपाय.

सुरण नसोतरनुं तेगरीयांणोलीने ऊरडीपय
अरछेरचीशे तेअरपीजे. १. मरी.पीपरज.पी
पगीमुगने चीत्रऊ तेवां परतीयेऊ अधोगमवी
य्यारे लेवां. २. अधोणमांहीरेयलऊडागेपय
सारथे. घंतारऊरीने पाय यरीजयमणाछा.
थे. ३. रेयासेवेमास ऊहरपीजाजये. ऊट
ऊझोहरताणुं मरीसुभीयोयीयें. ४.

अथ संन्नीपातोहरनो ऊपाय. १

सुभने त्रीऊगातणो डरीत्वाथ दयीतेमां घरे-
महीनांज्यगृतऊतेल तऊडाज्यज्यमपाकुठरे.
. १. तेनीत्य प्रासनजेहरे सोऊहरनी पीजा
रगे. रेयारामेऊनाथऊी जेसंन्नीपातोहरऊगे

For Private and Personal Use Only

॥ उपाय २ जो ॥ गायमुत्र पीवेल पय
उपणकरीनेपाय तेथी आठे उदरना रोग नी
वारण थाय ३ ॥ उपाय ३ जो ॥
पीपरनु चुर्ण छाशमां मीश्र करी ने पाय पी
वाथी सर्वे उदरनी रोग मांथी जाय १ ॥
॥ उपाय ४ थो ॥ हरडेणी मुळनो
क्वाथ करी पीजाय तेथी रोग उदर तणो नाश
थई जाय १

अथ जलोदरनो उपाय

मोरथुथु आंमळसार गंधक लीने पीपर
करंजना बी सरखां लीने १ पछी गोळ
करी थोर दुधे दीन पंदर लगी कुटी जल साथे
गुंजप्रमाण गोळी करवी १ तार पछी गरमाणा
गोळ तणा रसमां पंथी दीवस जल गुंज करे
जाणीकुसमां २ त्यार पछी मासो एक उष्ण
उदक साथे जय पीये सो फेर दरेमुजमां कु
थये ३ जात आमली राखजे उपर पाये
तेवा जलोदर रोग रोग रग थी जाय ४

अथ जीवृत नुसखा जलोदरवा
ढारोगपर

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

दुध आकडानुं नवरांकलगी करीये. तेम थो
रनुं तेमापे मही अनुं सरीये. १. कडाछाल्थे
नवरांक पछी कुतेधीने अधोग प्रत्यक्ष वस्तु
सठीपुरण कीजे. २. थीत्रक पीपर सुंठ वांझाव
धीतेमां घरीये. कपीलोने मांह्य नसोतर अ-
नुसरीये. ३. अथोग ये सरवे वस्तु मापेली
जे. मसीगेर अग पांग्यरीरो अरपणकीजे.
४. गायतणुं ग्रतयेर मधुरोतापेकरी नां
खीनेरिंडीकाव्य यहीने जेपकरी. ५. नयज
गीसोनीर रहेग्रततेआरे. गलीनस्त वा-
सणमांह्य घल्युं औशधतारे. ६. तेग्रत
जे टलां रीपकरा डोलनआये. तेरला याय
नुजाव ऊदरगदसौ नये. ७. रोग लगं-
दर गुल्म कणोदर तेनासे. रेचा थीं ग्रतस्य-
शीयतां मग दुधनासे. ८. ना. ऊदर
रोग प्रकार. ८ औशधसमाप्तना.

अथसोयरोगसोजनुंनामतेनी उतपती

१ वयनके वीरथनयेकी वलीज्वरयवा संधने प्रकारे
करीव्यारमां सणीप्राणी दुर्गजने. १. तेमां वन
स्तषोरी तीजी दुजी जोरी लोके गरी. हैयी कपी

वस्तुभमे.मारी.रोग[8] लक्ष्मीकरी.२.भमेत्रै[10]रडे अंन
मां.मेघो घोळणो[9]प्रासतां कुपथ्य[11] वीडंडु[12] वस्तथी प
डेपोट्य[13]डेनासतां.३.स्थीतीपेरमां अंभ्नीचीरे
[14]यन करेनाकुशपडेघर्ल[15]करयोगणी प्रागरयाय ये
आपघा.४.कृह्यापसुपद्वथडी पीऊासोयेनी
यायछे. घणाग्रंयसोधीकरी रेयारांकरगायछे. १

अथसोजनोरोग.९ प्रकारनां छे.

॥ रीत. ॥ वायुनो.१.पीतनो.२.कफनो.३.वा
तपीत्तनो.४.वातकफनो.५.कफपीत्तनो.६.सं
नीपातनो.७.योरवागवानो.८.वीरानो.९.ये
नवप्रकारनोसोजेथाय.

अथ सोजनुं पुर्वरूपना

रेहे अंगलास्ले प्रजगवायु नारेहेशन्ती घणी.खां
जीनसो करवायिडी पीऊालणायेतेतणी.१. ये
व्यारलक्षणन्पतुरजांणे. योगयेआवीरह्यो.रे
वाकह्यातेडोपथी सोजतणोसंलवथयो.२.

अथ सोजनांसामान्यलक्षण

दुष्टथयेलोवायु तेवपुमांह्यकरे. रक्तपीत्तने करवान
नीगतीरूंधकरे.१. तेजेडोपीतथईने माहारुन
सोरेहेछे. कफतांणी तेनामुखमांह्यलडीरहेछे.२.

दोषारक्त रोगाई त्यथाने मांसतणो ॰ लागसरुण सुकाये ॰ ने होय घणो ॰ ३ ॰ शोफ थयो ते शरीरने लागे राखे ॰ ठीकर्सी दिनसोनी ईणी जणाये ॰ ४ ॰ ३ पडे रोमांच थाय नाघेलराये मनमांने तेतत थि ई तेथी न्यय ॰ ५ ॰ रेवा दुःख थाय इपेओने अंगरख्यां आठ लक्षण सोजनां सामान्य कह्यां ॰ ६ ॰

अथ वायुनां सोजनां लक्षण ॰

त्यथा कठोर थाय के जणाय लालरंग मां ॰ थवा पडे नरीमां मता घोप्यायसुण अंगमां ॰ १ ॰ रीमे छे शोफथी नराऊ पाउ दीवसमां घणो ॰ रेवा ये शोफ जंणायो वीकार वायुना तणो ॰ २ ॰

अथ पीत्तना सोजना लक्षण ॰

त्यथा सुंवाणी पीत्तवरण के लालपणुं ॰ अंगलमे हुमा दुरगंधीवास लागुं ॰ १ ॰ ज्वर परसेवो अरी घणी ने मद थाये ॰ लालनेत्र त्यक दाह दीसेना अडाये ॰ २ ॰ रेवा लक्षण जाणवसे अंगे आरे ॰ पींडीत पीत्त तणो सोजने वरणे ताहारे ॰ ३ ॰

अथ कफना सोजनां लक्षण ॰

गौरवंता पण शोफनी मांहय जेने ॰ पीडी त्यक ने घाढनी दीसे न तेने ॰ १ ॰ अंडपी अयन ॰ रेहेनी पौ जे

रलारी अगेनीमंदो पालतांन्यढारी॰२॰लक्षण
आठे अंगने घरे छे रेपाकनो रोग थीयो रहे छे ३

अथ भेलेणां ढोरानां पीडा तेनेतेरोगकेवो

ज भेलेणां ढोरानां पीडा थाय॰ तेलेणांनो रोग
तेने थढाय॰ रेपापरपी डाढ पेलीओपापी॰ येसो
जनो घोर छे नीष्टव्यापी॰१॰

अथ संन्नीपातना रोगनां लक्षण॰

सर्वपीड सांमटां जणाय जनने देहमां॰ पाछलां
डल्यां ते युक्त आवी थाय येहमां॰१॰लक्षणे रे
पालक्षो येयोग अगघातनो॰ पंडीतो प्रमाणे रोग
थैन संनीपातनो॰२॰ १

अथ योरूयाग थानो रसो ने तेनां कारणलक्षण

करीगारस्थना घाय जे पवनशीतलागये करी॰ नी
लांभां यपुयागये यपाडोये अंगे करी॰१॰कशोक
आउयापणे दधीलक्षणे थाय छे॰रोरोपडवे रोग
यनुं जयरजेरथैन्यछे॰२॰आओतेजगाये
येर्ण अंपा अंगमां तेकरे॰कुपेरक्तने घाढाघणो॰पी
डापीन्तनायतकरे॰३॰कुणी अंग आफुपडे॰करे
गुप्ती पीडा घणी॰रेपारोंकरते रहे॰पीडा प्योरूय
याग पासणी॰४॰

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अथ वीसर्पसोजनां लक्षण.

वीरावागाळवनां मेण मुत्र वीरेक सोही तेनो
स्पर्श थयेथी चरम्र अंगे सोही. १. नजरे हत उ-
ठाये स्पर्श करथाये. २ वीरीवृक्षपवनने अंगे
उपराये. ३. जेर पांचडे अर्थेरोग्रे गरक्षमे.
पलमां प्रगटीशरीरे रसघणा नेपामे. ३. दुर्जन
थरे हाकापीउ घणो सोजे. जाणयरेवारीकर
कु तेवीसीना सोजे. ४.

अथ सोजनाउपद्रवो.

सोजे करी श्वास छर्दि कुअणहे. ज्वर अत्
रीत लोच्यनमां वासे परगे हे. १. रेवातवमुशो
राधये लकी श्रायरणे. शारउपद्रव सोजनाची
जुधोवरणे. २.

अथ कष्टसाध्यसोजनांलक्षण.

जे पेढाथी स्तन सुधी सोजे रहे छे. कष्टसाध्य तेजो
वीरनाहकरीके छे. १. सर्व शरीरे असाध्य थेयातां
जणो. रेयाये मरवानी नाश्रशाश्रांगणो. २.

अे सोजनी गती लक्षण. ।। ।।पुरुषने
पगमांथी शरीरे लगीयाले वीधु घरनीने मुखमां
थीपरथम आले. १. र्पेक्षुगाल गीवाउर उदर

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

पछीपेटु. अंधासायेग अधनकरेसोजनलेदु. २. रेधातुतगुणलागपडेजुदेचेहेरो नरनारीनारो गधीरोजाजनेचेहेरो. ३. वीलोमजेनाथाय अ-साध्यसमजताथी. चढतोमृत्युजांणयपीयाने पगमांथी. ४.

अथ जेनाअसाध्यनांलेणांलक्षण.

॥ सोरठो. ॥ पेहेलोपेटुमांह्यप्रगरीत्तनजाणु गहे. असाध्यकेचोतांह्य. नरकेनारीहोयतेन सर्वशरीरअंगेथाय मरवानीआशानहि. कोसुजेस मजाय मीथ्यामांनमुरखधरे. २.

अथ सोजनाओरोधपेलां. १.

अथ वायुनासोजनोउपाय.

॥ सुंअ-पीपरने सारोडीमुग चीत्रकलीने. पीपगीमुग यव्यक दीवेला त्यक दीजे. १. रेवाउपाय प्रमाण करवाथीरोगधरे. क्वाथकरेवायुनोसोजनेसद्य मरे. २.

अथ पीत्तनासोजनोंउपाय.

॥ पेरो गवेला त्रीकुणा सीजतणीछाली. दारुहलदर. क्वाथपीयेगुगलघाली. १. रेवावसीहनुरतण करीनेधीर्यधरे पीत्ततणासोजनेपीतांनाशकरे.

अथ कडना संनीपातनासोजनो उपाय.

पीपरनो अपियाकरओसुदरलावी. थोडोरतणा
पयमां दिनत्रीदुधावी. १. पछीसुडधीमर्दनक
रीओषधराखे गरीयांणात्नरशीहीनसोजगे
यामे. २. करतव्यता अधरीदरोपणकष्ट धरेन
संनीपातकडनोसोजनेयेसदयमरे. ३.

अथ लीलामानासोजनो उपाय. ॥
तलमारीडागीलेंरानुपय मांधणेमीश्रीतकरेन
सोजउपरतेलेपसारो धीर्यराखीनेधरे. १. रे
वारसीडनी ओषधी ज्ञातातणामनमांगमे. ही
नपांचसातकरवायेडी सोजेलीलामानोसमे.

अथ सोजनोसामान्य उपाय. ॥ करे
छाली करारनेपीत्रकसीले. साटोडीनेसुंधग
गोतेमां दिजे. २. त्यांधरीगणी दाडकणदर सो
साद्याचो ज्यांथिकरीसोजना दविवीजेपायो. २.
ये पथ्यादि ज्यांथि करोसोजेनये. रेयानअरीग्म
ज्यापथयोतेपसराधे. ३.

अथ ऐडीनापोतानोसोजेमरवा
नो उपाय.

ज्याधिकरी त्रीकणातणो जेगोमुत्रेपाय. तोसो

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

नेपोतातणो तर्तनीवारणथाय.१.॥ ॥
उपाय सोजनो.॥ ॥गोग सुंठ पीपेसो
ने मंडुलसीने. तलपांम्येवस्तुपरतीमुरणडीने
.१.मधमांअडंयालारडरी दातणघारो.रेया
सोने सोरगरगमांथी जरो.२.॥ उपाय
सोजनो.॥ ॥रेचुक्कमुणा तथा मुणसारे
डीनुं. रासना सुंठ ये सरवसीने दारूहळदर
मणोपांम्पवस्तुतणोस्वाथ येडाणजे देर्इडीने.
.१.नीररेहुतेगणी तेलवस्यतेरसुते पय्पव्यपाव
डे.रोगहुथाये सर्वरीतगयेवेदेहुमर्दन डरे.सुगसो
नेरेयासर्वजये.२.

॥ अथ सोजनो दाहुमटवानो उपाय.

वडनी मुणी सारोडाजडतेलीने.गस्यपारीणे
लेपसोज उपरडीने.१.रेवासद्य उपायडरेतो
डर घटे. सुख्थायेने सौसोजनां दाहुमटे.२.
अथ सोजनो प्रडार.॥ ॥आंगणीओ
सेअंगमां डाणलरजाडोथाय दीर्घदेहसेन्यज
ने सोजेतवृडेथाय.१.॥ .उपाय. ॥
नागनीस्वृत.॥ ॥सारोडीने सुंठ. डडु
सीमछाल्य. दारूहळदर. हेडने अमृताग.

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

१ - परोग्यवेला - आडुरीक्वाथपाय - सोल्ने - पं
अने स्वासनुं दुखलये - २ - पुनर्नवाद्यादिड
ल्पो क्वाथपडीये - रेवांडु सोन्नपर्वीशेशेचाप
रिये - ३ - ॥ उपाये भीलने - ॥ ७३ - है
अने मोख्यने - सुंअलीने - पीपरद्य - रीगणी -
यीत्रड - पच्यडीले - १ - पीये दुणसे - क्वाथसोल्ने
शामावे - रेवाडराने - त्रणयदीशे छतावे - २ -
उपाय त्रीजने - ॥ ॥ यांपार्गा ॥ क्वरी
यातु - ड्डु - सुंअने - श्वाडु - दुणदुर - गोवन - चुर
णयेसोल्ने दुणे - व्यमसुर्लिसुतभोग - १ - ॥
उपाय - ४ - ॥ ॥ लीले - तंतणीभीलने - त्री
डुदु है - रोहीडानी छालीचणी त्रीडूगाल्ने - १ -
धमासो - रसवंती - ये क्वाथपाये - शडांगेसोल्ने
होयते दुरयाये - २ - ॥ अथ कव्यादी
रस सोल्न उपर - ॥ ॥ गंधगुत्रांभुतोला
ड्डीलारलीने - तोलापांचपारोतेनामांधीने
- १ - घीगुणपंचतोलातेगंधकलीने - अपक्व
जलीरडनेपत्रदीने - २ - त्रांबापात्रमां सुर्दिन
तापेजाये - तारेशुष्कसामांनतेसद्यायाये - ३ -
जलीनीरेगोगो रुपडूमारीडीने - छांयांडडम

For Private and Personal Use Only

एगलपुरेतेथरीजे.४.रादुथायतेमांकुलावी
नेसार. नांखेरंडएतेथरीत्रणपत्नार.पल्स
वातोजोतेमांमरीमांद्यदीजे. आहारसनीला
यनासातडीजे.६.गोगीसीथवेगुळशपुर
व्यायेरोडांगेसोजेहलुथीदुरथायें.७.हला
येनहीतेहुयोरोइलये.रेचारसक्रव्याह
मासव्यायें.८.या पतीसोजनोरोगसमाप्त.

अथ रहीरोगजेनेअंडरहीकहेछेतेनाप्रकार

वायु.पीत्त.कफ.लोही.मेदनो.मुत्रनो.येरांडप
लेदनो. अंत्रेरदी कहीयेछगायछे.तेसमीरोगरु
मुख्यथायछे.१.

अथ अंडरहीतणुसामान्यलक्षण

वायुअधोगांमीकतेपोतातणाकारणथकी.को
पीतथैनेअंडकोषोसंधीतांरेहुछेरहीइ.१.तां
थीवीथरीसोजेनेरोगप्रगटकरेवायुथथी.कुरे
अंडरहीरीरीराडंथी वेदनाअरपेअयीं.२.अंड
पेपनत्वकमांलगीलंडरथेस्याजेकरे.रेचारसा
मान्यलक्षण.प्रगटपैपीडाथरे.३.

अथ वायुना अंडरहीनांलक्षण.

जेवायुनीधमणयलरेलीतेसरखो.स्पर्शकरुद

रसायन॰ ऐक्नत्येत्तरयो॰ १॰ धुओस्पर्शीवगरश्वर
णेपीत्र्यालारी॰ रेयावायुनो श्रंडरद्धीकेहेछीपथ्या
सी॰ २॰

अथ पीत्तनो श्रंडरद्धीत्तेनांलक्षण॰

पाड्डु नेमधुलेरङ्ग त्तमसोल्लेहरसाय॰ दाहघणोये
पीत्तनो श्रंडवृद्धीहेवाय॰

अथ कफना श्रंडरद्धीनांलक्षण॰

श्रंडवृद्धीमांरीतगतानेलारघणो॰ धुलुस्तश्रा
ख तेमनीकणोस्पर्शीलणो॰ १॰ कफडीपीत्र्याथेत
डीशारलक्षणहेहेछे॰ तेनेकफनोरोगरेवांकेवी
रकेछे॰ २॰

अथ लोहीना श्रंडरद्धीनांलक्षण॰

श्रंडवृद्धीनोरंगशाम छेल्लाजाल्ल पीत्तवृद्धीना
थीं डुवीकारथयेताल्ल॰ रेवारक्तनां छोपथयोश्रं
तरनाणो॰ रक्तश्रंडवृद्धीनांयेलक्षणलंणो॰ २

अथ मेदना श्रंडवृद्धीनांलक्षण॰

ताडतणाकुणवत छोमण हरसेलद्ये कफरद्धीना
सउीलक्षणमक्तांमाद्ये॰ रेवारोगयेरीत्यजनी
हेजाहेछे॰ मेदश्रंडरद्धीमुनीयोतेनेकेछे॰ १॰

अथ मुत्रनो श्रंडरद्धीत्तेनांलक्ष॰

मुत्र थोग रोडी मस्तग मां ज्ये थाले ॥ अयम अश्यपर
बेठे ये संडरसासे ॥ १ ॥ मराडसरीषो तुंग अंड ह-
रे रेजंमे पीशाबडरतां पारथनी पीडपामे ॥ २ ॥ रे
वातपीरीडूपगुणीवरतेहवो मुत्रअंडरद्दी प्रग-
र्ष्यो ते हुष्टहेया ॥ ३ ॥

अथ अंत्ररद्दीजे ने अंतरगगडछे तेरोगनी उत्पत्तीलक्षण.

जे वायडी वस्तु जमेडे नीरबीतणमांतरे ॥ जे युद्ध
मां कुद्दीसडे ॥ डेसुरीलारवहनडरे ॥ १ ॥ मरडायअ
वगु अंग डेडे मारगे यालेघणुं ॥ वस्तुलयंडरडे
डरे येसातडारणतेलहुं ॥ २ ॥ संडोये वायुये
यडी तेणेयेपीडायेयायछे सघुअंत्रनली अ-
वयवो गणीस्थांननीये जायछे ॥ ३ ॥ तेपेरनेअं
घानीसंधी आडरो जे तां डरे ॥ उड्या यडी पीडा
घणी ते अंडमां आवी ठरे ॥ ४ ॥ वगती डआवे डर
यडी ज्ञासीपुत्रणप्राणीडघा त्तारे डरे स्थानड
रीरो सघणीरामेतवआपद्दा ॥ ५ ॥ डे आड्रो ड-
रीयतां पाछीप्रगरपीजाअने वायुतणा संच-
ययडी येडुष्ट नवयायेमने ॥ ६ ॥ ये अंत्ररद्दीरो
गते ग्रंथो असाध्येगायछे ॥ रेयामरेनै जेरथी ॥ जे

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

रोगअग्नेरीयंथायछे.७.

अथ वायुनाअंडरद्धीनोउपाय.॥ ॥
दीवेलनेपयमेलवी मासयेकलेपाय. अंडरद्धी
वायुतणीसद्युनीवारणथाय.१॥ टीका
॥ ॥ दीवेलटंका.१ भार. दुधतोला.१२ ले-
ईनेपावुमास.१. तोवायुनीअंडरद्धीमटे.

अथ पीत्तनीरद्धीनोउपाय.॥ ॥ दो
रो. ॥ दीवेलगुगलगायना मुत्रवीरोलेपा
य. पीत्तअंडरद्धीतणी पीडासर्वपलाय.१.
टीका. ॥दीवेल.३॥ भार. गुगल ३॥ भार.
गौमुत्रतोला.१० मरतासुधीपीवुउपायसत्यछे

अथ कफनीअंडरद्धीनोउपाय.॥ ॥
सुंठ मरी पीपर त्रीकुटायेज्याथि करे. ते पीता
नव भार तेहुनीमांहीधरे. पंदरदीवसादीनरे
वानीत्येपाये अंडरद्धीकफनीनुंकष्टसङगलये

अथरक्तअंडरद्धीनोउपाय.॥ ॥
भांड उदकने मर्यतणो टारबटडरीनेपाय.र
क्तअंडरद्धीतणी पीडापातनथाय.१॥ ॥
उपाय.२. ॥ जलोमुकायेतेजगा वारवार
जनडोय. रक्तअंडरद्धीतणु कष्टनासीरसणी हो

For Private and Personal Use Only

य॰२॰॥ उपाय॰३॰ ॥ रीतगयस्तु
लेपथी येपीज्यासौन्यय॰ रेपारस्तकवीझरनी वृ
द्धीडछपमायय॰४॰

अथ मेरनी अंडरद्धीनो उपाय॰॥ ॥

तुंगरीनां पत्रोतणो ज्यापडरीरेडाय॰ मेरअंड
वृद्धीतणु डछनीवागणपाय॰१॰॥ रीझा॰॥
ते ज्यापना पांणीनो ससेडो रोझ डरयो॰
उपाय अंडवृद्धीनो॰॥ ॥ ओरीगुंदर लो
लात्रीपरयमलीने॰ सुंध्य तेरली ओ तोलामही
यलहीने॰१॰ ओड आड तोलासरवे मलजुभ
डरे गायतलुंपय हीतोलातेमांहाधरे॰ सरवे
परतीरुस्थये तोलोसहीने॰ ओहजहयीतले
पडरे धीमेरहिने॰२॰ येमयेडयी हीनडेरहीयी
स्यासे॰ अंडवृद्धीनुं डछरेया सरवेनासे॰३॰

अथ मुत्रनी अंडरद्धीनो उपाय॰॥ ॥

अंडलेयडा मणयडा मुत्रवीरोनांधे॰ यरुत्रेधाली
पसवाडानींयेजांघे॰ रेयारसीडपरयारणधरी॰
युक्तीयाये मुत्र अंडरद्धीनुं डछ मटीजये॰२॰

अथ अंत्ररद्धीनो उपाय॰॥ रासना
गणो परोग गोभडु हरीडे ये॰ अयडुसो येडं

मुण तेनीमांह्यदीळये॰ गोळलेगरमाणनोयेक्षा
यलागस्समडरी॰ पाछेदिप्रलातमां दीवेसतेहमां
घरी॰ पुरोप्रयोगमासनो डह्याप्रमाणेथायछे॰
रेयायेअंत्रवृद्धीनुं तमांमडष्टनयछे॰ १॥ ॥
उपायजीजो॰॥ ॥मीश्रडरीमधजाडजे
तोलापुरनेजाय रेयाअंत्रवृद्धीतणुं डष्टनीवार
णथाय॰ २॥ इतीअंडवृद्धीवा॰ अंत्रवृ
द्धीसमाप्त॰॥

अथ व्रणसोथिरोगनीउत्पत्ती॰ जेनेघाव॰ गुमडां॰गांठोडुणसांनीडणेछेरगमांतेरोगनुं नांमव्रणसोथितेनीउत्पत्तीलक्षण॰

॰घाव तथा गड गुमडां डुणगां गांठोलेह॰ सोजो
तेमांसंलवे पीडानावेछेह॰१॰ वैद्यडहे व्रण
सोथितेके छप्रकारतेरोग पड्यापडवनलेलहे॰
पांमेपुरुषलोग॰२॰॥ व्रणनाप्रकारनांनाम
वात॰पीत्त॰डफ॰संनीपातनो॰ डुरलोही॰वणी॰
योरु॰घातनो॰ छप्रकारेव्रणसोथिथायछे तेरे
यारसीडग्रंथेगायछे॰

अथव्रणसोथिनेडएडपीडानोसोजो तेनालक्षण॰

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

॥ हरीगीत छंद ॥ व्रणवायुनो पाड्ये वी-
रोम ॥ तत्तकाळ पीत्ततणो लणुं ॥ पाके व मोडोडु
इतणो ॥ ये रोगने वरत्यापणुं ॥ १ ॥ तमसो ही
नो व्रणनी ध्रुपाडे योस्यनोदित्तावे गो पीड्याकरे
पुरण व्रणो रेयाग्रहे मरमस्थणो ॥ २ ॥

अथ व्रण सोधिना पाड्यानुं लक्षण ॥ ॥
गरम ई थोडी सोल्लेलागी व्रण करडो ॥ अल्पपीड
ने त्वचासरीखो व्रणसमरडो ॥ १ ॥ ये लक्षणथी व्र-
ण डाह्यो वीयु यो हे छे ॥ मुर्ख नल्नें व्रणसम
ये ओरीय दे छे ॥ २ ॥

अथ व्रणसोधि पाकवा मांड्यानां लक्षण ॥
व्रणनो सोधि पाको पाड्यो समजो ताहारे ॥ तेमां
हवां लक्षण ते वरते जारे ॥ १ ॥ साधु भजे व्रण
मां पाचक सरषीन्नेरे जारसरीखो पाडयदुरेख्या
रे डोरे ॥ १ ॥ डीडीचतमरहालासे हुमनांलीझ्या ॥
घोय डरीना सरषी मही लागे पीड्या ॥ ३ ॥ मार
बेषीनाढेचो सोके लागे ॥ रंग अरुरेथी पारचली
पीड्या लगे ॥ ४ ॥ महीसोयो घोयाय त्रेशा हाल
न्वरलेवो मुहोरंग लाणाय व्रणे वरत्या ओवो ॥ प
सुतां बेठां न्चरे हेचाय परहरलारी चींडी सरषी पे

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

रमपीज्यछेमांम्नरी ~ ८ ~ तरेचाकमकीतायस्रह
शदेहडीयो ~ रेयागीडीरछीडुम्नांणे अणपाम्ये
सृतीयो ~ ७ ~

अथ अणसोधिपाडीगयोहोयतेनांलक्षण
तेसोम्नमेपीज्यनहीलालर्थोडी शिरचणोलै
रोणज्ञाम्नरेहत्वहमोडी ~ १ ~ मधुरीपीज्याम्ये
ग्यघणीतेमांथाये ~ रोमेडीमन्दयपणतेनासो
म्नेकनरु ~ २ ~ स्वप्ने दूरया सागे पेंपाणेंयादीन
सोम्नमांहेतर्तपडीम्नयेरायी ~ ३ ~ रेयालक्षण
भास्थयां हैम्नरे ~ अणनो सोधिगयोपाडी स-
मम्नोताहारे ~ ४ ~

अथ अणसांम्रेणमु होशाना कारणना
वायुचणपीज्यानकी पीत्तचीनानहीपाम ~ ३
कनापणराथीनहि डरेमे स्वथी जाइ ~ १ ~

अथ ग्रंथान्तरम्हे ~ ८ ॥ अणना
भेद प्रकारछे. चरणेयीम्रुधोवात ~ रेयारसीकप्रा
गरडरी हैलक्षणसंघात ~ १ ~ ॥ प्रकार ॥ टी
का ~ ॥ वायुनो ~ प्रथम ~ १ पीत्तनो ~ २ कफनो ~ ३
ये दोशानो १ रीसच्चादीइयागयानो ~ २ ~ नेवायु
पीत्त कफना ८ प्रकार ~ वायुनो ~ १ ~ पीत्तनो ~ २ ~

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

कफनो-३-सोफीनो-४-वातपीत्तनो-५-वातकफ
नो-६-कफपीत्तनो-७-संनीपातनो-८-॥ ॥
अथ वायुना व्रणनां लक्षण॥ थीर
व्रणने मंदश्रव करडेलारी-वीपत्तीवेदीकठनफे
नरनेनारी रंगे शणोपारवनीपीडा देछे-ए वाते
व्रणवायुनांवीसुधोकछे-१-
अथ पीत्तना व्रणनां लक्षण॥ व्रण
शोमणने दाह पीडान्वर मोहोन्लगे झारपडेनेफरे
तरीघणीलागे-१- दुरगंधीनेरगतनीरणेछेन्य
रे एवा पीत्ततणो व्रणपरण्यायोलारे-२-
अथ कफना व्रणनां लक्षण॥ सुंवा-
गता पीडणता वधारो थोडीपीडालारघणोवी
स्यारो-पाकेवीसंजेमकीरंगपीत्त- कफनोकह्यो
व्रणसुणयेहपीत्त-१-
अथ रक्त व्रणनां लक्षण॥ लालरंग
नेरुधीरजपीके व्रणमांथीन्यय रुधीरतणोतेन्नं
एन्यो- नेमांयेमनणाय-१-
अथ वातपीत्तना व्रणनां लक्षण॥ पवा
न्यांवायुने पीत्तनां मळतां लक्षणयेक वातपीत्त
व्रणन्नणयो वीधीयेकरी वीचेक-

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अथ वातदुष्टव्रणनां लक्षण ॥ ६ ॥ ॥
वायुदुष्टनां जेह्य लक्षण जेरोमे मणे - ते व्रण केयो
तांह्य पडीतवातप्रमांणशे - १ -
अथ दुष्टपीत्तव्रणनां लक्षण ॥ ७ ॥ ॥
दुष्टमां लक्षण पीत्त - मणतां दीठां रोगमां - तेज
रोग घस्यपीत्त - करनथी तेमां कशो -
अथ संन्नीपातना व्रणनां लक्षण ॥ ८ ॥
सरवे लक्षण थेडां जे व्रणमां स्सास - रेवा संनी
पातनो - ग्रंथकार तेगाय - १ -
अथ शुद्ध व्रणनां लक्षण ॥ ७ ॥ जलनाला
गनीथे समो जेमण कांती थे तुल्यने पीडथेडी थी
कणो नीरमण राथीवण जेरह्यो - नीकजे पाक्सना
कणस कोडी - १ - दुष्ट दुरवासने वक्र अंकुरयनो
नीत्य लक्षण नवे जेर्थसाकायो - पीह रेवारसी
कनां कशां पीतयरी - शुद्धव्रण जोलजे जेर्थ ह्लवो
अथ दुष्ट व्रणनां लक्षण ॥ रक्तवह
दुरगंधी अंकुर राथी जेमां - सो जेस्थीरने पीडापाक
यनीतेमां - ते व्रण दुष्ट वीजुध परणी कछे हयो - रे
वानी मनथाये ते मरयाजेयो - १ -
अथ शुद्ध अंकुर व्रणमें आवतानां लक्ष.

For Private and Personal Use Only

॥ छपय छंद, ॥ पीणोव्रणमेरंगलुंजसोज्ञथ
वायाये, नीसरे अंकुरगुडुनाथीवणउपजणाये,
सोजेगांठनलेश नयी दुरगंधीजेमांप्रोढी ते
मन पीडथायनींद्रासुखतेमां, व्रणलखवाने डु
रणे आसाधन अंगेहरी, तपखेवारिडरदृढये
अंकुरथीसुखयशी, १,

अथ सुखसाध्य व्रणनां लक्षण, ॥ तेव्र
णमरमस्थानमां होयनहीज्यारे, त्वचा मांसमां
थगरे तरुणवयेताहारे, १, शीतकाळनेपथ्य
थानतोजेरहेछे, तेसुखसाध्यरेवारिडरव्रण
नेकहेछे, १,

अथ असाध्यास व्रणनां लक्षण॥
वातपीत्त कफनो व्रणहोये, मर्ममेदनसनेशीरमोंह्
आयथाय नजवायनेत्रांसोतेमरवानोनपडे लख
णांसो, १,

अथ रक्तादिकनांव्रणस्थाननोवीच्यार
॥ रक्तादिकनी योतनोंहोयजेने, व्रणनाडीक
मेदनीमांद्यतेने, १, अथ वारीरनीमूरीशामां
ह्युधारो तेमरवानेसर्वथीव्रणसारो, २, ॥ पुनः
कष्टसाध्य पुरुष, ॥ मद्यपी वीशापांनीकुशाल रहे

तेवो । व्रणमे व्रणथीसाम्स सरसाजेवो । रेवाते
मटवानेडेवीगुणोचांगी नवनेलक्षौरीधनेल्य
चानुंपांणी । १ ।

अथ असाध्य व्रणनां लक्षण.

व्रणमेदाह पणोनेशीतग सरसगो । स्वासशरीरथी
युक्त अरुचीमहिलागो । १ । व्रणमेराधीरक्तश्रवे
दुरगंधागु । व्याधीमर्मस्थानपरेलोव्यनेतागु । २ ।
चयेरक्तजसाय आयनहीसंगे मांसलोहीनुंजो
रनथीत्रेनेअंगे । ३ । दुजदीयेउब्यानोयेसमजोआतो
तेनेवैद्यजडेनेकसलेवासारो । ४ । रेवालक्षण जार
स्यारेगीतमांधारो । लीपिडतेह्य नो अलएयोपणप
नधुतारो । ५ ।

अथ आगंतुक व्रणनां लक्षण.

पाग्यामां व्रणथिपजे । ते आगंतुकजांणय । जरछी
तीरछरीतणा । घावथीश्यारे जांणय । १ । घावग-
गेपीडाथई । आगंतुक व्रणतेह उत्पत्तीतेनीशु
रगेसुणयेसंदेह । २ ।

अथ आगंतुक व्रणनी उत्पत्ती.

छरीतीरतरवाल जाणछरछीगोमी परशीआ
दी घावकरे अंगेतोणी । १ । अस्त्रशस्त्रथीघायजन

ष्टोमुंनीयोलागी॰ व्रणआगंतुकसंज्ञानीरमीजपा॰
मी॰ २॰ घानोघाटलहीनेनामधस्यातेवा॰ आक्रती
गहरसारवीहेमतीमांहेवां॰३॰ छींनलींनने दुष्टवी
द्रुपिंपीततेवा॰ देयतअतेशारनंएयसदगसभआ
वेवा॰४॰ रेवाव्रणआगंतुकशरनीरम्याथीपी॰ मा
हामुंनीयोरसावेतेलक्षणआपी॰५॰

अथ छीन्नव्रणनुं लक्षण॰

रीपुसंकरेसुरमांछेघवायो गमेतेवगोअगमांघाछ
वायो॰१॰ पडआघावसीधावछेछेदपायो कुरेप्रौढ
रीनेपयनआंलरायो॰२॰ सुवाडेवसुघावीशे घाव
वेह व्रणछींन्नकहेवो रेवान्नेछेद॰३॰

अथ लींन्नव्रणनुं लक्षण॰

कराव भरछीतीरछरीतरवारथतणो॰ पडहोलेहीनां
भेपेशीघावघणो॰१॰ लीतररक्तपमीनेपेटलरेव
ये तेथीज्वरदाहकोपकरीप्रागटथाये॰२॰ पछीछीं
द्रीगुह्मुखनाशाध्वारेयाले रक्तगयेथीअनेकगह
अंगफाले॰३॰ मुर्छास्वासत्रशाअरुचीने आधमा
नमणे व्यथकेडीमगमुत्रशरीरेस्वेदथवो॰४॰ लोही
तणीमुखवाससासलोयनथाये॰ शरीरमां दुर्गंध॰
समीपनरेहवाये॰५॰ पेसयाडाउरमांद्यरोगप्रम॰

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

डील्लगे॰थायेपुर्णप्रणाय साधेक्षिणजमलागे॰६॰तो
डेहेयोव्रणलीनरक्तआहारजातु रत्ताहोईनेतर्तडरी
होशतुं॰७॰नीझरनीरजगपुर्षपडेशोणीतपुरे॰शो
गक्षनंतोथायछतुआयुरादुरे॰८॰रेथापुरुणल्लंण
थईपुडमल्लजरोठसमजेछेशास्त्रताणाधासडी सर॰
ण्गा॰९॰

अथ चीरडुव्रणनांलक्षण॰

शास्त्रघागवालेअगे शरीरज्जुदुथाय॰चीरडुव्रणनां
मेहरीग्रंथेमुनीयोगाय॰१॰

अथ शास्त्रघागीअंगमांरहीगयो होयते नुं लक्षण॰

पड़ेघावडागो सोजसंयुक्तसदा॰ वारंवारवेहेडुपीर
होयडीमगज तदा॰१॰झंणसांकुरेमांह्य मांसपरपो
टावाणु॰उपुलासेतेहमांह्यपीडालाणु॰२॰आ
ठेलक्षणयुक्त घावहरसोज्यारे॰ डेछेशास्त्रसमे
तरेथारोंक्रताहारे॰३॰

अथ ठोष्टमेतीगादीइनांलक्षण

त्यांसातलोडीढरी घटीलोटीतीरगाछेहतो॰ नसोनेवी
दारुणडरीचरीनोडोष्टहतेजतो॰१॰ करेआहेरोडीद
रमे॰गुपतजेरहसावीने॰भगमुत्रनेअंनतेम॰

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

तावेघ्रणेसाबीने २ रेयाघावस्तीथयी स्युलस्र
गतेलहुं चीप्क्षरालीरांडुयतरीो चपुरास्त्रलागी
स्युं ४

अथडोसमेरक्त अथवामवा असाध्यतेनां

लक्षण.

मणडोसडेरक्तते पीचुपार्मथेन्यछे शरीरपीत्त
वर्णुजने दुमीदेहुदरलायछे १ पगहाथमुंजतेनु
नु रीीतणरल्चासतमनाडनो यसेरक्ततालोपनेन
त्रमडाजवेयाडनो २ हेवेलक्षणेथीरेवा पीडान
तुरपरमांणयो असाध्येडरीपुर्षतेडह्यांलक्षणे जा
णयो ३

॥ अथक्षतव्रणपीप्मीतव्रणनांलक्ष.

कीनतीननुंलक्षणनहीने हाहुयणो लक्षणजेनां
होयवीशेमव्रणतेहुगणो १ अस्थीमांत्यव्रणये
हु पीडापुराणरहे पीप्मीतव्रणनुरुपरेवाडेवीह
डेछे ३

अथगृतव्रणनां लक्षण.

डे ठेरा परथरलीत्यवीगरेतेगस्सारामांथयी अण
रास्त्रपोतेअंगनीतेयांमडीजयेजरी १ मही
हाहुप्रगरेपेपक्षवतो पीडापुरणयायछे रेवावीस

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

थवीस्पारीने व्रणग्रतनोयेगायछे. २.

अथ संधीमर्मस्थगतोव्रणतेनांसामान्यलक्ष.

सतव्रणमांहोतुंममोक्षयेतनलये. प्रगापकसानीध
हरीयीगऋंगेयाये. १. दमीपडेनेऊंडीयर्मक्ता
रेहछे. लोहीमांसतेनवकनासरखुंवेहछे. २.
मर्मस्थकमांपोरुघावबांधेलये. रेचालीराडवर
क्षातेनांलक्षणगाये. १.

अथमर्मस्थानतरसोसंधीकाडयेव्रणथी

वींधीगयांकोयतेनांजुदाजुदालक्ष.

ऊंचधनुरोसरीफ्रडो व्रणथीलोहीलय तेक्षतव्रण
वीजुघोवहे. पंडीतथीपरखाय. १.

अथनसोवेधेतेव्रणनांलक्षण.

शरीरथाये कुबडुअंगअंगमांपीडा. मोडाक्षंकुरकी
नगती लारीसोतेजीज. १.

अथ संधीलेदीव्रणनांलक्षण.

हालचालसरयेजडे जणअंगेरीलय. व्रणसंधी
लेदीकरी पंडीतग्रंथेगाय. १.

अथ अस्थीलेदीव्रणनांलक्षण.

रात्यदीनकंपायने दुखदीयेनामाय हाडपीरी व्र
णतेपडो संडरथीसमजाय. १.

अथ मर्मत्नेदी व्रणनां लक्षण.

व्रणमांस्पर्शीक्शायनही पीतवर्णदेहेथाय. मर्मस्थि
गत्नेदेगयुं देवारसीक्तेगाय. १.

अथ व्रणना. १६. उपद्रव छे तेनां नाम.

॥ छंद हरीगीतना ॥ ॥ गध्दउपने. [1]वीसर्प. [2]पक्षा
घात. [3]ज्वर. [4]पीडा. घणी. [5]शीरभुडने. [6]अपतानने.
[7]उन्माहने. [8]छर्दिलणी. १. [9]अयोनमेनै [10]क्रश. ही
[11]का. [12]स्वासने [13]अतीसार छे तेमां [14]त्रषाने [15]कंपणी पी
[16]डा प्रमेनी पार छे. २. पीडावीशोपुरतीकरे ये अंतरे
न अनुंलघो देवावीकुपथ्यग्रीयेवदे ये सोग व्रणउप
द्रवो. ३.

अथ अंगनी दग्धनी उत्पत्ती.

तैलादिकथी दग्धथयेक लोहे अग्नी आदीक. जन्येते
दतपरीतीने जेराष्मीमनठीक. १.

॥ अथ दग्धना प्रकार. ४. पृष्ट दग्धने दु
दग्धने ग्रंथकहे. सम्यक् दग्धने अती दग्धतेलेहर
हे. तेहभेदुनाच्यार प्रकारथइरिहेछे. देवावीय
सीणास्त्रीने औरीयेहछे. १.

अथ पृष्ट दग्धनां लक्षण. १. पावकेथा
ये दग्धने वर्णअन्यथपर्वन्नय. पृष्ट दग्धसंज्ञाधरी.

ग्रंथेकरीयोगाय. १.

अथ दुरगंधनां लक्षण. २. शाहवणीनी
श्वासहित श्लेष्मातेमांथीय. मरयामांमोडोमरे दुर
गंध केहेवाय. १.

अथ सम्यक्‌गंधनां लक्षण. ३. आंबा
सरखुवर्ण रुडुवयनहीजेनी. शहपीआतेयुक्त न
थीकेलर्ठतेनी पांखेथीनकेपुररेयानननेरहेछे. स-
म्यक्‌गंधतणांलक्षणश्रुतीयोकेहेछे. १.

अथ अतीगंधनांलक्षण. ४. थयोपुर्वना
पापनोयोगजांणी. पडेपावकप्राणनीयुक्तप्राणीन
प्रियापुत्रपैशायकीप्रीयथाय. नीमीत्तेकरीसंकरेतेल
राय. २. अजांणेपडेआवीनेकर हुं. करेकर्मनेन
कपेमनतेवुं. ३. थयोअग्नीनोयोगतेमांकदायन्त्व
चा मांस स्नायुंनसोनारोथाय. ४. थईयर्मजुदीदा
हानाभमाय. अतीसंधीने कडमां कांणथाय. पन
तेमांपीडपुरीत्रशातावनेर. थगेमाह्यमुर्छानबंधु
रझेर. ६. अंनेवर्णलुखुलीरोकनोनीवासो. अती
गंधनांलक्षणोयेतपासो. ७. रवारोगवरती कजो
पत्नप्रत्ये पडेरोजथीरोगनुरूपकष्टे. ८.

अथ रोगथीथयेलाशरीरवर्णनाउपाय.

सेर.एरंथम पछी ओशरीयी स्नान त्यां मर्दिअंगुश
ने स्पौं.करबो.रक्त छोडावबु.आंध्य पारेपछी पं
डु करवातणो योग धरवो. १. वास्त्र मुंडीपछी रांधी
थैडारुवी. सोर्यव्रणनो करीआणयत्रंकुर. ३. डीप
नेपारत्वकुवर्णजेवीकरे. तेरेवावैद्यमांन्नाणलरपुरु.

अथ वायुना व्रणना सोजानो उपाय.

भीजेरानुं मुण छुडी सोले वागो. सुंठ गासनी रेव
घार अरणीलाणो. १. सरवगरीनि लेप सोथ उ-
परथाय. जणथी पावडने मतर्त छोलेजाय. २. रे
वाफ्मसोले झेपलेप जाइ थाय. व्रणव्याधीनु कष्ट ज
तु त्यांथी जाय. ३.

अथ पीत्तना व्रणना सोजानो उपाय.

कमण कने रो आंबगां ते छीले रतां हगी पद्मक
मकुडां मळि अरपीजे. १. बाणो वीरण सोजगमां
गरीपान्लरे. तेसोजापर जक्ष हर्छने लेप करे. २.
रेवा अौरीयी जेरकरे पेरीजगमां. पीत्ततणा सो
जानो नाश करे पणमां. ३.

अथ कफना सोजानो उपायलेप.

कावेगी मयडासींघ मजीठने वाणहरे. नीतावरी
आसनवारीजणे लेप करे. १. तेमयाहगीवारीने

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

रोगीजाये. नाहीतेमरेवाकफनो सोजेथाये.२.
गायपस्त्रीऔषधीस्थानरोगनेतथा देडे.
कफदोषपडे उष्णीने रेज्यसरीखुनीर. वायुना सो-
जतणी पांमेपीडशरीर.१.

अथ पीत्तना सोजनो उपाय.

शीतल औषधीलगतथापय घृतसेलडीनीर डे
देडेसोथपर. नासेगहगलीर.१.

अथ कफनासोजनो उपाय.

तेलखारलगमुत्रगो. उष्ण देडेथाय रेवारसी
कउपायथी कफनोसोजेजय.१.

अथ रक्तनासोजनो उपाय.

जे उपचारो पीत्तना तेरक्तेयपराय. ग्रंथकारले
गाररे. रोग्येसंकरजय.१.

अथ वीशमसोजनो उपाय.

अएरोंमहोयेपीडअजी यरीतेसोजेलह्यो. रो
गीजनायचखुंडीथी अथवाप्रगरसोजेथये.१.
तेनेजगोमुशवथी अथवागमेतेरीत्यथी. जमरु
कमहीथीनीसरे तेवुतपासोम्यीतथी.२. उप
रसोनोयेदये करवायेहीसुभसौथरो. रेवारसीक
रोनीमीयो. कलपेयेश्यम्जालसजरो.३.

अथव्रणरुझयोतेपाकवासन्भुजथयेलानोउपाय॰

हरीमुगन्आसंनरासनायेरनीकडनेकुणो॰ नीरगुंडी
सरटोडीने पीपली सुंठसींधव सौलगो॰ १॰ अगरी
ने तलनच भीकमुगा मांह्यसरसवलीजये॰ गुल-
आसनागरनीभपत्रो सर्वलेगांकीज्ये॰ २॰ मांही
लेभीलकपरथीया॰ सुगधिकरीलेपनकरे के ज्यारे क-
रीने रे सेजो॰ अपये व्रणनुंकरे॰ ३॰ बोरसीमणेतव
स्त आरीत्येकरे लेमाल पणी रेवारीमे पायुतणा-
सोलतणीपीझ्यापणी॰ ४॰

अथव्रणपकवयानोउपाय॰

शणनीकड सरसव तल अगरी घक लवणे॰ लीं-
बपत्र पारीने उपणकरीत्यांदे॰ १॰ रेवासहउपरयान
र कहारीत्यंथाये॰ कपोव्रणआ प्रयोगमांपाकीलंब

अथ आरलांना व्रणने पीशालपयांनहितेः

जाग॰ वृद्धने असहनी क्षीण पुरुषकोर्ध॰ बीकिडण
स्त्रीनेमर्मस्थगतेनेलेर्ध॰ १॰ प्रयोगबीलेतेस्थान
करेवालेवो येशरनेनाशस्त्रतणोरयीरोइयो॰ २॰

अथ व्रणपरउपरयारशस्त्रनोप्रकार॰

कणकतणीकड पीनेकं करीकीमुगफरे॰ करने लीलां
मांनेसोधीसाध्यकरे॰ १॰ यथाकभूतरनीवीष्ट॰

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

वस्तुमळती तेनो लेपकरे व्रणमां वेगावळती ॥ २ ॥
आपे कुरीजय रगे राधीतारे ॥ रेवाओ औरीधी शास्त्र
धरे करमांआरे ॥ ३ ॥

अथ व्रणसोधवानो प्रकार ॥ श्लोक ॥

जे व्रणकाप्योस्पर्शी करीये सत्यकरे ॥ तेपक ब्यानो प्र
योगकुं तेवीं तधरे ॥ १ ॥ परोसअथवा लीजपत्र
नो योगधरी तेव्रणधोवो ऊडक सरोके ध्यावीकरीने
रे ॥ वीकार वांमे व्रणसुधरे नेरुझकरे ॥ रेवारसीन
कुनोयोगअेलो ऊरधरे ॥ ३ ॥

अथ कफना व्रणनो कोपशमवानो ऊपाय ॥

धुलेर छाली गरमागानी छाल्यकरे ध्यावीकरीने व्र
णधोयो तेनी त्यक्रे ॥ १ ॥ रेवारसी कुनांनीरमेलांत्रो
रांधथाये ॥ ध्यावीकरेथी कफनो व्रणपुरे जये ॥ २ ॥

अथ व्रणना सोजनो ऊपदरानासोधवानुं

घुलेर पीपळीयड भीलीनी छाल्यकरी मगेते ह्यनो
धोवी पीडाध्यावीकरी ॥ १ ॥ रेवारसी कनी ज्यां ऊत्क्रा
मनमांथाये ॥ तोव्रणसोजेने ऊपदरी मरीजये ॥ २ ॥

अथ व्रणपाकवानो तथारांधीनीसरवानो

ऊपाय ॥ तल सींधवने पत्रमरेडी कृणधर जें ॥
नागरमोथ नसोतर सातेसरखां ले ॥ जगवारी व्रण

लेपकरे पाडीजयेरायीनीसरे रेवारोकरीमनथाये १
उपाय व्रणसारो करवानो ॥ लींमपत्र
बाळीने तां बंधनथाये. तोव्रणजगञ्जोसघरेकष्ट
समीजये. १. ॥ उपाय बीजो व्रणदीवेरू
नो. ॥ लींबपत्र घृतने मंथनेमकुंगोलीबे. दाकु
गधरसोधारी दीवरू डीबे. १. अथवा तलउडर
गीने दीवरू डीबे. तोव्रणसघरे रेवाचयनकेदीबे १

अथ व्रणमांअंकुरलावयानो उपाय.

व्रणेरायीगर्ग नीसरी पछीतेलरातोनथी. बर्ग
पत्रलेसी अनां पीडागेजगेजनेरथी. १. बुवेतेसली
लेडरी पछीतेलमंथमेगवी उछागीकरयेहता घरे
लेपमेडणवी. २. बीगेअंकुरोतेथडी पुरेजयव्रण
गर्तनो रेयाथायसमरसेजयमां. जीजेघारजयमू
लनलनो. ३. ॥ उपायजीजेव्रण लरवानो.
छंदं छंदवीजयना ॥ आसंन लोहर पत्रमरे.
ठीनां थावडीपुष्प मजीर सुधारे. दायकुमरीरयेउ
रीयुरणनीरेजली व्रणमांलरूमारे जगथियो अ
रवानेजडूरूये हावे व्रधानरहीरोउपारे. रीत्य
स्थैजेररीरेवारांकरे तोव्रणलागलरायसपारे. १

अथ व्रणमेदाकृतथारे पुगप्रगारपयुं.

हवेयतेमटवानो ऊपाय.

पीछ हवे यवनो मथमेळवी तेलतथा ग्रत लेगां करे
छे. ज्यारसमांन थीशक्यते पुरुषीये. लेपकरेव्रण
न्याह्यामे छे. सद्य ऊपाय कह्यो समजायतो नष्ट
कष्ट नकस्तनमे छे. रीत्यरस्मेवेरटीने पाळीकरे तोव्र-
णराह्वनेरुगरीमे छे. १.

अथ व्रणमांकृमीथयाहोयतेनाथवानो ऊपाय.

चारीलससण व्रणेलेपनतेनुंथाये. कष्ट कृमीनुं अ-
नंमेलुतेजये. १. रेवारसीहनांथेद्वयनरीहक्यो
ल्यो. लावप्रकारितागथीपर्यारलस्याजेज्यो. १.

अथ व्रणमांदुवैलयानो ऊपाय नामध्यमकर्धानो क-
जनो. ११ अथोग रुपुतेलसमोघरुपलगसीलो. क
रेकांससावाणरसमांदीनयेकमरदीने. १. रागमांही
नवराई वस्त्रगाळीयरवी. जेरसार वसुये कपस्त
लेगीकरवी. २. तोलो लेऊपलेद तुत्यगदीयाणो
साछ. तेमजेरजे तुत्यबेरलोग्रीतमांथ्याछ. ३.
मरदीने दीनये कसर्वलेगुडीने. रुस्कथायतोतेज
तेलपांणीदीजे. ४. हेलरीव्रणमांतेहगतपुरण
थाशे. रेथारसीहे हसाव्योतेमारगसाछरो. ५.

अथ आगंतुकव्रणहुईयायरयागचाधी-

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

 सुधासंपीतवैद्यशास्त्रग्रंथ

थयेलोतेनोउपायः॥

जोपुरुषनेतरवारनुआदिघावथीपीडाथईहोयःसुरी
त्पानीआकृतीचरत्यासरजीथैरईः१ःरेलाल
रावेहिरनारीणाड्नेतेसापवीःचायुवनास्थण
मांवसे रीतीप्रथमयेरापवीः२ःमेहोड्दावेघोत्तः
णोग्रतयारीनांजीपात्रमांःरीक्षिरो हरीतेसरोहोने
रोड्यपीडामात्रमांः३ःटेलाउपरलसतेवड्ये
पीडारीमेसरथेजशेःरेवालरारी घावसोःदुदीत्य
पासाजुपरीःऽः

अथ घावथीउथीरआंमारीयमांरीतसु
होयतेनोउपायः॥ आंमारीयमांउथीरपणे
चारीजेरेःप्रगरेपीडातेहनीरेहमांपोहोरे ः१ः
तर्तवमनहेजमीरक्कनउीरजयेःरेवारसीड्नाजेः
नतेग्रंथपीरीगायेः१ः

अथपेटुमांरास्त्रथीउथीरउीतस्यानोउपायः॥ श्लोकः ॥ जुलाजेनेरतांड्रवु रक्त
सोलजयनीसरीः पीडानापेटुमांथीयाये चातवेहज
रेजरीः१ः

अथडोढामांउथीरलरायेलानोउपाय
हिचेलातणीछालपनेवांसनीछालपजंनेहरेः ते

मांलेहपाशांएनेगोळइयुक्तरोव्येइरे. १. इरीश्रा
यने हिंगमहीरीडीनेनांजवीनमधी. पसीधार
सींचवताणो अमलयेइतलमाणवी. २. पीयेश्रा
पीपीजामरे इधीरनीइजीनयछे. रेयामूमुंनीं
हेरन्याउपायोश्रुतीगायछे. १.

अथ नत्यादी घृत घावउपायापरछे.

पांनयमेली लींबपत्र कुणदसीने. गोडुरंतनने
दाइ कुणदरीने. १. कुडेछाली परोळवेला मीं
एाहुरे मोरतुत्थने मजडने मधयुक्तकरे. २. इण
वणीनयेजारेसमलागेसाहो. सर्वमलीनेते स-
मगौनुंघृतगाये. ३. तेघीश्रावघणुंजमसोयेइ
नइरी. मधुरेतापेतेपडवेमहीमीनतधरी. ४. जय
जमीनगनेघृतमात्ररहेआरे. त्यांउवीरीलसरार
यइगणीनेतारे. ५. दिवेरुयइरीघृतमांजोगी घा
मांलरो. रेयाव्रणघलीरतणीपीजाहुरो. ६.

अथ अग्नीदग्ध. ६. प्रकारनोतेनाउपा

य. ॥ टीका. ॥ शोर्यमनुरोअग्नीथीगमेतेरी
त्येदग्धथैगयोहोयतेपाछळग्रंथमांश्राकृतीदग्ध
नीउपरथीनामनीरमेलांछेतेनाउपाय.

उपाय पुरदग्धनो. ॥ दोहो ॥ले पा

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

पडथी दाझीयो तेपाकेरोडाय. पुरुदयनीवेदनान
सीघ्रशमीनेजाय. २.॥ ऊपायबीजो. ॥गर
मपस्तुनोलेपकरवु औशधीआदिकेह. पुरुदघ
पीडानेरो. मांथरूपमनसंदेह. २.

अथदुरदघनो ऊपाय.॥ घृतऔशधीनु
अथवाघृतआ. रीऊषधनेरीतथयापछीसान
तदलेपरेवा पुनस्थानथीशो. दुरदयतणीजमीपी
डजरी. १.

अथसम्यग्दघनोऊपाय.॥ वडमुणी
सोनागेरु सोधीलीजे. चंदनरक्त गळोरसघृतले
गुडीजे. तेनोंलेपरेवा दाझाऊपरथाये. सम्य
ग्दयतणीपीडासरवेजाये. १.

अथअतीदघनोऊपाय.॥ मांसवीऊ
रथयेजुतेवदीनांखे. तारपछीतेदाझानुस्थानव
आंखे. १. साठीयोआपीष्टकरीघृतमांहिजे जेकु
डाजवीलेपयीडाऊपरकीजे. पछीगळोनांपत्र
ऊपरबंधनथाये अतीदघनुंकष्टमटीसरवेजाये. १
१. ऊपायबीजो.॥ अथरीकथारीघृत दान
आऊपर.॥ मीणतथामजुंलोदरनेराळ करे.
मजीठमुर्वारीयारीमहीयुक्तकरे. १. रतांदणीये

सातेसमलागेसाहे॰ मरदीगायतणागृतमांडीकणा
ये ॰२॰ तेगृतनोजेलेपकरे दाहजोहरी॰ दाह
मरेअंगुरुआवेजगमांघरी ॰३॰ रेवारसीकनो
प्रयोगजेमरवागृछे ॰ रीकथादीगृतमहामुनीये
गृंथेकछे ॰४॰ ॥ उपायत्रीजो॰ ॥ परोगनुं
पंचांगलहीनेक्वाथकरे ॰ तेगाळीनेतेमांकडवुतेल
घरे ॰१॰ तेउकाळेजगजगतांगृतरहेआरे ॰ ते
चोपडवु दाहजेलुहरसोताहारे ॰२॰ अग्नीदाह
नेअपवुशरुअमरीजाये ॰ रेवारसीकसमरीजे॰
आऔशधथाये ॰३॰

अथतेलतथागृतनोदाजेसोतेनोउपाय॰

थुंनोपलागेलोजवुनो तेरधीजणमांलगे॰ दा
झउपरतेचोपडेतो पंजनीपीडाटगे ॰१॰ गृ
ततेलअथवापाणीतेनीपीडाअंगेथई ॰
रेवारसीकनुंनामदेईतेलेपकरूपीडाजाई ॰२॰
उपायबीजो॰ ॥ ॥ सोरठो॰ ॥ जव
जाळीनेतेह तलतैलसेपनकरे॰ दग्धहुजनो
छेह तेथीआवेसेन्यमां ॰१॰ ॥ उपायत्री
जो॰ ॥ रोझनुछडरावळमीए गौगृतमांयेक
थाय॰ अग्नीदग्धपरचोपडे पीडासर्वपळायने

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अथ लोहादीधातुतेलघृतयापरणीवा शोर्णप्रकारथी घाजनोसरउपायदाक्साही॰

तलतेलतोला दशोकरे तेमांरुतेलीजे येसुनो पलाकेसोलभुनो खैरपतोला रीजे ये॰१॰ यद पोहोर घुंटे दस्वजे शांसातणीथाळीवीरी॰३॰ नांपलाणी पुंमडांयोराख्य छघतणी दीरो॰२॰ घृततेलअथवापासणी लोहोआद्य धातुने घ ट॰ हाड्पडीघाउलागी पीड्यायेईसरवेमरे॰३ रेयाअनंतोग्रंथमां उपचारहेनागायछे॰सर वेप्रकारे छघनो सीद्धांत आउपायछे॰९॰ अथ घाउनोप्रकार॰ ॥ पांणीपायड तेलघी धातु, येरायनधाय॰ हद्आदी घाजनो रेयोरथे उपाय॰१॰॥ उपायतेनो॰ ॥ रीतगयक्ष ताणोरस पत्रतणोलेथाय॰ तेघाजपरयोपडे ल गतानुं भगलय॰१॰ छारा दधीलगमांयड॰ य सुपूलागेयेद् चीरेहाजउपरे चीनयेकरीवोवेड॰२॰ कुखेग मांभण येलडी चारीनेकरेलेप॰ घाउ फोडेरमटे नउोउपारोरयेप॰३॰ राग मीण नें सींदुर कीराकसाण तेल मायुने कुल्लीतणे गुड सपेतोभेल॰४॰ प्रानयारपाणीयीसो कमीपुना॥

नेथाय. तेनाकेडगलेरहे नाभ्यमल्यममांलेयते
हाडापरथोपडे तानेतणआलय रेवाश्रावीपा
यथी कंथहोराकुर्थाय. ३. ताडपत्रनीलस्मनो
इरथोयेकठीपाय. धुपेलहाडेथोपडे तेनापरलल
यय. १. त्यांपुनरपीश्रावरो मणमेघाहानोघा
य. श्रम्मारा डीपायछे कंथहोराकुर्थाय. २.

अथ व्रणग्रंथीरोगनी उत्पत्ती लक्षण.

व्रणकरथै देहमांथी रुधीर नीसरीजायछे. पछलरो
रथीकुरतेलोहीनीग्रंथीबंधायछे तेमां दाहने थे.
थयाथेघणीपीडाआलकरे. व्रणग्रंथी तेग्रंथमां
के रयारीकदरठीयरे. १. ॥ अथ व्रणग्रंथीनो
डीपाय. ॥ इपीलो तलथाय चीडंगरुडीलीले
हाडकुगरस संलागेलेगां डीले. १. जगमां चारीसो
सरपुतलतेलघरे. पडवेतेने नीरजमेलीश्रीतकरे
२. तेजतेलव्रणग्रंथीपरलेपनथाये. तोरेवारीं
करके व्रणग्रंथीजये. ३. इतीव्रणरोग व्रणग्रं
थी श्रेडी कंथ उत्पत्तीलक्षणउपाय समाप्त.

अथ अस्थीलगने हाडकुलागेकोई प्रकारे तेनी उत्पत्ती.

अस्थीलगनाबेप्रकारग्रंथोगायेज्येकडाडनेअंन्य

संधीनुंढेवाये॥१॥हाडतेहुनगढपाणनेपोहोंचा
आदीसंधीतेहुनाचारप्रकारवरणवीये॥२॥कारण
रूपसणीदरसावेछेपछे॥रेवालक्षणतेवरणवीवी
स्तारवछे॥३॥

अथसंधीदुखवाना॥६॥प्रकारनांनाम

उत्पीष्टने.वीश्लेष.॥वीक्ने.वीवर्तित.॥वायेलाणुं
ने.तीर्यगतने.क्षीप्त.॥अध.येनामनुनीरूपणतणुं॥ 1

अथशरीरनीसंधीदुखीहोयहाडनीतेनां
सामान्यलक्षण॥

दुखासंधीस्थानवीरोपीडाथायछे॥लांबुटुंकुकरतांक
ष्टनवेठाये॥स्पर्शसहनथायेनेतेस्थानकआरेस
र्वसंधीनोदुखथयोसमजोतारे॥२॥

अथउत्पीष्टसंधीदुखवानांलक्षण॥१॥

बेहाडनीजेसंधीदुटेपगमां॥तेनेयोपडजेसोजे
नेवाधेजगमां॥पीडापारवनीतांजमहोरीछुटीन
करेयाउत्पीष्टगणसंधीदुरी॥२॥

अथवीश्लीष्टसंधीदुखवानांलक्षण॥२॥

तांसोजेनेराञीयेपीडाघणीतेथाय॥दुरीसंधी
नांमतेजेवीश्लीष्टकहाय॥१॥

अथवीवर्तिसंधीदुखवानांलक्षण॥३॥

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

पसवाडामांपीडाघणीसोजोथाये. संततदृष्टीदृ
ष्टिनतेपेक्षुजाये. १. रेवाजाणयवीवर्तितसंधीगइ
टुटी. पापनणांकृगथीस्रमेनांप्योबुटी. २.

अथतीर्यगतीसंधीटुरुयानांलक्षण. ४.

तांसोजोनेपीडाघणीरसोल्यारे. तीर्यगतीसंघीटुटीसमजोतारे. १.

अथक्षीप्तसंधीटुरुयानांलक्षण. ५.

वीरामभुणतेजोनेसायेणेपीडाघणी अस्पने
अधीकुपेक्षनाथआणीतेलणी. १. गीक्षआयेयारस
सीकनांकुह्यांधरोमने क्षीप्तसंधीटुरुयानांलक्षणो
क्ह्यांतने. २.

अथ अधसंधीटुरुयानां लक्षण. ६.

ते संधीनीरयेथीटुटीनेजाये. तेनीपीडातेसंधीहाला
याये. रेवाआलक्षणयाये अंतरआंणो. अधसं
धीटुटेलीतेषीतमांजांणो. २.

अथ काडलक्षण. ।। हाडटुरुनगइपाम
नेजेयणयलाणे. छीदछीद्रनेजेसुधानगतेकग
ण. १. हाडटुरुना जारलेहग्रंथेरेकहेछे. नांमनी
रूपणकरीरेयारीकरकेछे. २.

अथ हाडटुरुना. १२. प्रकारछेतेनांम-

अेवां लक्षण जांणवां.

ईडर अश्च उगण वीसुर्गितनां मलणुं. डंडलगूने
अस्थी छजीतयेल गणुं. १. स्थीत अतीपातन
मज्जागन तेजांणो. प्रासूरीतने वक्रु छींन अंतर
आंणो. २. धीया भारमुनांम तुल्यलक्षण धारो.
रेयाउद्यायेलेहडनो जेरे ओपण्यारो. ३.

अथ अस्थी दुखु होय तेनां लक्षण.

लागे अंगरीपीणने स्पर्शन तां थाये. रोरीर दुखे
पारवनीपीडा थाये. १. तेमां सुजअगर थाये नहै
नपडे रात्यदीवस पीडा जडु नानालेराजो. २. देखाल
क्षणसात तणी अेमांथुरी. यतुरथी डीगछउ सम जे
फाडगयुदुरी. ३.

अथ लग्नरोगनां कष्टसाध्य लक्षण.

अजीमंदने कुपथ्यकारक हुतस्नायु. उपजगरतुने अंथा
नपंडुवीसीवायु. तेमां ज्वर अतीसार. रेयाडुपुण्यं
मयेलगनरोगीये कष्टसाध्यथी डोकुजथे. १.

अथ लग्नरोगने हाडटुटेलुतेनां असाध्यल

क्षण. ॥ डपाग झारे ओरजेसे संधी छुरी. मथडो
मुस्तकझारे जयडुरी दुरी. १. ललाटयुरणपड होझु
टेपेरतणो. डांनपरी गुरुझुरे थाये मोहघणो. २.

अंथाप्रासर्वजय वधेवैद्यप्पालो ~ लगनरोगनाम्र
साध्यरोलक्षणलाणो ~ १ ~

अथ पुनः असाध्यनां लक्षणना

शीर्षीसजंघजांघ्यापछी इंडणजंघपाछोडरे ~ ल
गाव्योरवाग्यानाणी इहातेवीरीयनीडरे ~ जांघेजंथ
जोरापणे वसेतेनगोवाघाणो ~ असाध्येइरीजाण
वो ~ दुसाध्हाडसंधीतणो ~ १ ~

अथ स्थांनप्रत्येयोत्व हाडमावागयानाथी

ऋ ~ ॥ टुटेंडडेताणवुं जेकुसंधरीरडांनमांगुरा
लागयसुवीरी परीडर्णयेस्थांनमां ~ टुटेहाडसंधी
तहा नमीस्थांनतेन्नयछे पृंग्यापीडसुधांस्थीधांन
टुटेयकृतेथायछे ~ १ ~ रूपाणाहीगोणाडछे बीरोइा
रीतेनोपडे ~ लघुंहत्तनीपंक्तीयोजरीन्नयतेनाकडेने
उरमडोपलान्नेरपी हाडहीनथैन्नयछे रेयाहाडटुस्या
स्यणे ~ रहांत्पीन्ह तेथायछे ~ ३ ~

अथ लगनरोगने हाडटुटेतेनाउपाय

प्रथम योत्वलाग्येटुसुअस्थीन्नणी ~ तर्तरेडधुतेना
परसीतळपांणी ~ १ ~ कारणअस्थीमांथी पावक्र
टपैछ ~ हाडमांसपडवीदेमेणमणेनतर्ग ~ २ ~ वक्र
तीरांणोवैद्यडनेतेनीलावे ~ प्रमाणरीत्ये घरतो ~

सुधासंपीतवैद्यशास्त्रग्रंथ

पारोजंथावे ३ पारापरथमरीइत्रोरीथीनो रुखो
शीतलत्रोराथीनां डीपस्यारतांहांथरवो ४ परम
स्तुरतापाराजंथनमांथाये शीथीलरेहतो त्रस्थी
रुपमभणीन्तये ५ उहाउजण ऋांथेतोसोन्नेततगृ
उे पीऊवथेनेत्यस्यावीशामथै वध्नान्नो ६ हाउ
डुरनुस्थानरुआलपत्येरीसो समथारएपारोनेतं
गतथादीलो ७ लीलांत्रोशथरेवाये डीपरथाये
हाउडुरुमनांसोथोतर्तमणीन्तये ८

डीपाय हाउडुरुमानो साडु थवानो

मजुठ मकुडांलाथे सोथीतेपणमां लेपरुरेवारीने
तेरीतमलथमां रेवानासंथाय ऋहांत्रायुरीभु
सुं तर्तमटेछे हाउगमेतेवुं डुरुं १ ॥ डीपा
य जीन्ने ॥ साढीथोभा परथम पीशी पीछ थरे
सोंलणथोया गृतमां मेणवी लेपरुरे १ प्रयोगपु
रांपक्षि दीवसरेवाथाये हाउडुरुसंथीनुं उष्मरी
न्नये २ ॥ डीपायत्रीन्ने ॥ जरी पीभण
लाभजेनी हरीने वारीवसुते हुथनी मांह्य दीले १
पीतांपीउआसद्यथेथीरगेछे रेवाडुरुांहाउ संथी म
गेछे २ ॥ डीपायचोथो ॥ घोभागेला
साथ्यरूरुडीतेलीने भेथरीतोलो त्रथोगमथमां

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अरपीने . तेथारे येमसात दीवस रेवाथाये . हाड
टुटयने संधी तर्त मलीजाये . १ . ॥ ऊपाय पां
चमो . ॥ मेंथलकडी ओमणां तल्ल सीने . दीन
गलगमां भरीतां लेपकीने . १ . रेवा उर्पाये हरसोनां
नीवारो . टुटयां सांधे हाडसंधी हुवरो . २ . ॥
ऊपाय छठो . ॥ दोहो ॥ मीस्मे मांघा मुल-
नी थालत्नार मथे जाय . टुटयां सांधे हाडने . पी
ऊापरम पगाय . १ .

अथ चोरुय वागे लाने आरत्नां थांना सारां
छे ते . ॥ पथ घृतने पुराईनी सरवेवस्तु जाय . तो
प्रगरी पीडा लाणु सघकु सहरत्नग . १ .

अथ मोरुय वागे लाने आरत्नां लक्षण तें .
हुं अंन खुजु भरहे . वीरीतथ कुंण तडको मुवे . दी
रे संइरोइारछे इस्मेमोरुय घारांसुवे . १ . तडूणा
जाणने चोरुनी पीडाते पुरर्थजाय छे रेवाप्रढ्ढ रे
रोगीने घणा दीन ते थाय छे . २ .

अथ मुख्य हाडनां स्थांन . ॥ रीति हथ
पग पडी पासलां ते स्थगमां . लेया सरजा हाड
काडां संधी जगमां . नस परखी जेनां जंधन कीधं
तेने . मांस वींटीने चर्म नांधीयु छे हने . २ . चोरुय-

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

वागतांदुरेदेउीतरीजाये. रेवाञ्चाणीपत्यारऽन्तेसुघी येथायेउ. ॥ ऊीपायसातमो. ॥ पीणीडोजीने नोंमुंनो वासनीत्यपयेपाये रेवाटुस्याहुडनीपीन जासर्वपगाय. १.

अथ डांगमतारानीयोरूपराण्यानोउपाय

भेंथी मेरालडुीनेसुंठीलीने. पछीञ्चांमणांस्यारेन नुंचुरणडीले. जड़मधथीगौमुत्रथीरोलेपनथाये. रेयामतारांडांगतणीपीडाजाये. १. ॥ ईतीलं गनरोगलक्षणउीपायसमाप्ते. ॥

अथ नाडीव्रणरोगनीउीत्पत्ती लक्षण उीपाय. ॥ गडगुमडांनांरोगतेनाडीव्रण केहेछे.

अथ नाडीव्रणनी उीत्पतीथयवानी.

व्रणअपक्वजांणीनेनाञ्चौसघथाये. पछीडारी तेव्रणमांपेसीजाये. १. नाडोसीलेरजगाजगाडे हु जथाये. मारयेनाडीव्रणतेनेमुनीयोगाये. २.

अथ नाडीव्रणना. ५. प्रकारछेतेनांम.

वातपीतकफत्रैणथये संन्नीपातव्रणजांण. योटा वागवानोपछी पांचेअंतरआंणय. १.

अथ वायुनानाडीव्रणनां लक्षण.

कठणपदननेरेगुणमही मुखमांराथीजेर. शत्य हु

ज्यायेघाणुं ॰ यायुव्रणजांणोर ॰ १ ॰

अथ पीत्तनानाडीव्रणनां लक्षण ॰

अति तायने ग्राह्मही उीष्णपड्होयपीत ॰ पीत्त
नाडीव्रणपारष्मे ॰ येतुरतपरिीरीपीत ॰ १ ॰

अथ कफनानाडीव्रणनां लक्षण ॰

व्रणनामुखमां लोहीसाथे ठरेलुं ॰ घाटपडनेस्वेत
रंगेलरेलुं ॰ तेमांपीआयेल्यरात्येघणोरी ॰ कफना
व्रणनीरीत्यजें त्वचेरी ॰ १ ॰

अथ संन्नीपातनानाडीव्रणनांलक्षण॰

अती दाह्नेस्वाससमै ॰ मुखसुख्सुर्छावमे ॰ ज्वर
जेरमांजेथइी जगाडश्नीतेडणे ॰ १ ॰ पडपारआवे
नहि रेवारोगडपेकने ॰ सनेपातनांनाडीव्रण प्रगरी
प्रांणनेतेहरे ॰ २ ॰

अथ गोलयरागवानानाडीव्रणनांलक्षण

गोळीतीरजेअंगमां कगीतेनथीनीसरी ॰ कदावेकी
यावांनथी ॰ करेयेहनातेमरी ॰ १ ॰ थेर्पीआवांये
पड ॰ हलायेनहिज्याहरे ॰ रेवांयोलयनांवर्णतेक
ग्योडोवीहेताहरे ॰ २ ॰

अथ असाध्यनाडीव्रणनांलक्षण॰

संनीपातनांनाडीव्रण तेसारोनवथाय ॰ जीवन्या

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

रसउमिरे मोरामुंनीवरगाय - १ -
अथ नाडीव्रणना उपाय - ॥ सुक्ष्मवट
न तेमां पीज्यापडे वेहेनडु - घरणुअौशथतेगहने
मरयासाडु - घडुहुणहर योहोरतणापयमांलेगी
दीपेत्य करीने व्रणने मुखमुकेछेसी - रेयारसीइनोप्र
योग औशथनो साह्ये तेनाडीव्रणरोगपयीपुरथजन्
ये - २ - ॥ उपाय वीजो - ॥ मण्ड हुणहर
रगरमागान्ी लुउसीने तेपरत्तीमयमांमेणवी दीय
रयडीले - तेव्रणनामुखमां मुख्येसाडु थाये - तोनाडीव्र-
ण इश्रमरीसरवेजयये - २ - ॥ उपाय त्रीजो ॥
गुगणसीडुरजेगरेी लरूनाडीव्रणमांह्य पीजये
मीसरथेजरी इश्रहेनास्यांह्य - १ - ॥ उपाय थो
थो - ॥ तलमण्डने घंतहुथीनो हुणहरले - तेवा
टीने पीन्तलणानाडीव्रणदे - केतलवारीमयमेणवी
जोवेपरे - तोनाडीव्रण इश्र रेयासरवेनीसरे - २ - ॥
उपाय पांचमो - ॥ मयअथवाई लयणतणीन
दीपेत्यकरे जणचीने नाडीव्रणनामुखमांह्य धरे - १ -
दुश्हेयव्रणतेपाणसारोथईजसे - रेयारसीइरीन
होंत उपायेसुखयाशे - २ - ॥ उपाय छट्ठो - ॥
साज्जार जवाजार इपीलोरंहणले - जेरसारवे

For Private and Personal Use Only

स्वेत नागसणीसरखा छे॥१॥ वस्त्रगाळकरीगोग्र
तमांमरदनकरीये॥ नाडीव्रणनाकष्टीपरजणावी
धरीये॥३॥ लसननाडीव्रणमुःष्मभस्मीसोनारीकरे
सोनेपांमेनारीसपारेधर्णलरे॥४॥ रेयाप्रगरडीप
यारकरेतोकष्टगयु सर्जिकादिघृतपक्वत्तनीमाह
कह्यु॥५॥ ईतीसर्जिकादीघृत॥

अथ व्रणचीहारणलक्षण छे॥ ते तोला
तेमीण सफतोयेकरो॥ तोलोकुंजाग सीकनो
हारपरो॥१॥ तोलोतेपणयेह मीणवणसणीमरदे॥
रुपेकध्यानीरीत्य करेरीनजीकसदे॥२॥ वस्त्रगाळकी
तेक गुल्यपरथमयेहुं छतोसाचलगाय उष्णगुल्य
तेपेहेलु॥३॥ तेमांनाखीमीणपुरणपीगणापीगणा
वारे॥ वस्त्रगाळसांसांनपछीतेमांयेले॥४॥ करी
येकजपसर्व धामडांसेधरीये रोगीवणअनुमान कु
रेमरदनकरीये॥५॥ घावयेकसोत्राधुयेजणथी॥
ल्यारे॥ व्रणचीहारणलक्षणयोसमजोतारे॥६॥
रेवाचोषधव्रणसरवे यथीजये महामहर्षिग्रंथथी
रोगरजगाये॥७॥

दीपाय॥८॥ अथसुतराजलेपव्रणरोग
पर॥ ॥ पारोगंधकसोध्याजेसरखालीजे॥ तेमे

सरपीसींह्नोघरतणी दीजे॥१॥येत्रैणयेसरजो
इंपीलोतेहरवो तेरयारेनोघुरजरोजलमांइरवो॥
२॥तेरयारेथीय्यारघणुग्रतगायतणुं॥थोडेथोडेज
लमांनांपीघुंरुघणुं॥३॥पछे लींबनापत्रतणोर
सतेलीने॥नांप्यघरेतमफुजजलेमरदनदीजे॥४॥
ग्रत श्रौशेथीरसजे दीवसजलवरथारो लेपरेयासु
तराने व्रणसरवे जसी॥५॥

अथ महामल्यम॥ ॥ लिले मुस्तडी मीढळ
पील साज, मरी इंपीलोसींघजोघरताज॥१॥गु
गळ सींदुरटंकण इनइगेइगुंदरयेळडी जेरन्ने तु
रीयहेइ॥२॥सपेतो पछी हींगलो हरीने॥सोय्यो
गंयइसोसमातुल्यदीने॥३॥लीनेसर्वगद्याणमापेस
प्रष॥पछीमीणलेस्येतगद्याणत्रष॥४॥तजमीं
णतेसोइरेयस्त्रगाळ॥गळीग्रतपारोरमींणेउीझाण
॥५॥पछोश्रौशेथीतेवीरीनांप्यत्नार्ळ॥हलावीइन
रेसर्वनीयेइतार्ळ॥६॥जलेजल्वीरो दीनजेज्नेर॥
श्रांणी॥पछीशम्पपात्रेलरेतेह्प्रांणी॥७॥सजळ
रीरस्त्रनीय्योरयनोव्रणवीडारी॥इरेलेपपट्टीमरेइन
ष्टलारी॥८॥रसीरोगप्रोढपइजाहास्यझाहारे॥म
हामल्मरेयाव्रणोनेमराडे॥९॥

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अथ तुल्यारी मध्यम-भ्रणरोगउपर-
मोरतुत्थयारी परथमन्याउपरीये-पछीकुतेस
मलागेसरवे करीये-१-जोघरसीघसपेतोने
सींदुरसील डिंगळोकने भेरसारतेमांदीजे-२-ह
रेडुपीलो पस्त्रगाणकलसोत्लेगां भ्रौंसोधसौसम
मींएतपासेतेयेगां-३-गायनुघ्रृतपारोरएकठां
यस्त्रवणती-तुत्थयस्तुनेनांध्यतध्याधीनामण
ती-४-वणतीनांघीमीएअेकरसलकुल्यारे-
नांध्यसणोसांमांनपछीयेडीवारे-५-करीयेक
ळ्पयागझांसनामांधरीये-शीतवाळणथीधुर
ह्येणीनांकरीये-६-थोवुंअेकसोन्पाळयारळणथी
साइ-देपुरीपरीजणथीव्रणनूंभाइ-७-यांदीन्ना
दीरोगरेवालेहनारीथयो वैद्यकुतुमग्रंथवीरो ऊ
पमारक्ष्यो-८-

अथ हथपगफाटी चेहरेपडताहायतेसाइ
करवानोऊपाय-॥ रागतथाकयोझांमरी
येलीने तोलातोलापुरप्रथक घुरीदीजे-१-गायनु
एघ्रृतस्थारतोलातालुलेवु तेजध्यमेलीस्यारु
तोलातेमांदेवु-२-लोढपात्रमांसरवेतयेडां
डीजे-दीनयेड घुरीपात्रलरीमुडीदीजे-३-ह

For Private and Personal Use Only

थायछेमसगेतोवेहेरमरीजायछे॰ रवासमेसोईमुनी
ग्रंथेगायछे॰८॰

अथनीजादीमल्यम ॥ व्रणरोगहरीयगा
रुसापर॰॥ लीबपत्ररसशेर गायघ्रतपा॰
लीजे लोढाकडाईमांतेघ्रतनेतावडीजे॰तेमांतो
लाच्यारशणचारीघसी॰गायतणाघ्रतमांहायु
रसतेकरवी॰२॰लीबपत्रनसपछीनांख्यघ्रत
मांलाई॰कस्यदीझागीयेक नांख्यकुतेसाकाई
॰३॰मोरतुत्यजोहरशीघकायोसाग॰ लोला
तोलापुरनांख्यसमजीघारो॰४॰करीयेक छव
शुद्धपात्रेलरयुतेने॰पछीकरीनेमारयपीज व्रणनी
केने॰५॰चीरीमथयोव्रणतेह रेयासौनाशोछे॰
लीबादीकआमल्यम अधीलअन्ममारीलोछे॰६॰

अथव्रणेकरीत्यांत्यथांरुगाईरीगयो हो
यतेसरखीकरवानोउपाय॰॥ मलुद॰
मनसील जाय उल्लिय हगहरलीजे पंपप्रमांणे
गायतणुघ्रतमहीदीजे॰१॰पंपबसुमर्यमांहा
घुस्यदीनबेभलमे॰पछीत्यघानेलेप्यकरीमर्दना
मल्यमे॰२॰रेवारसीकनोरससाव्योमारग स॰
करी॰शरीरसरफुतेव्रणनूंस्यांनहयारी॰७॰

अथ भगंदर रोगनी उत्पत्ती लक्षण।

गुदथीबेलयश्रांगुले सरेरीयोफोडामां । दीसेला
गलगमध्यनो नवेडूएसीतेफोडामां । तेनातुलडु
एसुधर्ग पछीफुरीतेन्नयछे । अवेतांथडीवस्त्तसो
फ्होमंनमुंजायछे । २ । जहीआक्रतीतेधनी भगं
दरयसुनामले । प्रथरेवरीपंथधावहुलक्षणआंमले
। ३ । प्रथम वात पीत्त कफ संनीपातने योधनुं
भगंदरतापंलांडये लरेलुजरीजोरवनुं । ४ । डठण
येभगंदरशास्त्रमां लजेतेचीथीअंडने । रथारोगछेश
ल्यनो नचलोनचेरडने । ५ ।

अथवायुनाशीतयोभनडु भगंदरनालक्षण।

॥ वात भगंदर आतेप्रांणीनेथाये । फेरायसुनेलुभु
जकुलोभनजाये । १ । तेनो वायुफोपीत थईफुजनेघा
लाडे । जस्तीगुदमध्येवणनूंफणसुफाडे । २ । तेआ
गरसमां यत्नपुडरीयीनवथाये । फाटाभडुडरेतेपाछीले
पीडाघालाये । ३ । तेनाहूपाडीनेपीडघणीथाये ।
पडमुत्रमणवीर्यत्यांहांथैनेन्नये । ४ । पारणीसर
जाछीन्दपरोनागायाले समजाव्युं समजेनेयेमर
यामाले । ५ । रेयाअनीजयीप्रगट्युंयेसमजीलीधु
शीतयोभनडु भगंदरनुं लक्षण कीधुं । ६ ।

अथ पीत्तनुं. उष्णग्रीवभगंदरनां लक्षण.
२. ॥ गरमवस्तखावेथीपीत्तप्रकोपथाये. जेआंगण
गुदथीतेफोलासुजालकरे. १. तर्तपाकीतेमहींथीगर
मपरुवेछे. नीरजगनरफरीपारयनीपीडाहेछे. २.
रेवागरमझरहतणीभीमपीरहेछे. उष्णग्रीवभगंदर
तेकोवीहदेछे. ३.

अथ कफना परीश्रावीभगंदरनां लक्षण. ३
॥ ठरं ठरथीजय. ॥ अंगुगजेमुगधूरथकी फूल
सुप्रगरे दुखनोयेडहोणो. येल्यर्पावेनेडरुडमीतम
स्तेतस्वरूपफ्लीसलनाणो. नीत्यश्रवेनस्कायडथाय
की वेठेथयुदुखरुडरांणो. फरस्याकरीभीपन्युयेल.
तेपरीश्रावीभगंदरजाणो. ४.

अथ संन्नीपातनुं. संबुकवर्तभगंदरनां ल
क्षण. ४. ॥ गुदथकीजेआंगणनेछेटेभणु. फोल
सुथायेपारथनीपीडाथाय. १. घणाप्रकारेव्रणतेमां
मां जहलाये. श्रव्याकरेतेरोगनालीसरखुथाये. २. सं
न्नीपातथीप्रगटुथयासर्वगणे. संबुकवर्तभगंदरते
कहेंगुंथलाणे. ३.

अथ शल्यादीकथीवागीनेप्रगटेलुं. उन्मा
र्गसंज्ञीकभगंदरनां लक्षण. ५. अगुगजे

गुदथीनीकळे केरडाहीकयागतां केडेवाडाप्येकेयजुं
मोंडेकनष्प्मतांलागतां ॥१॥ कुणसुपर्णपाकेपछीतेनुं
पंकलेनीसरे बीजलगायेतेम्भ्रजी कुणसांभगरआ
लंकरे ॥२॥ सरवेअवेनेलयनें रयाक्षतेउपदलवय
यां ॥ उन्मार्गसंज्ञीकलगंदरनांलक्षणोतुलनेकह्यां

अथसंन्नेपातनुंतथाशस्त्रनुंलगंदरअसाध्यछे

॥ तेरीततणांकष्टेमरे उसतांजकुउपन्यार ॥ संन्नीपा
तनेशस्त्रनुं तेनोनावेपार ॥ ॥ कुंगहयेकर्मनां ॥ पीन
ढपुरुरानेथाय ॥ फावेतत्वतणारीने केनारयुउपा
य ॥२॥

अथ लगंदररोगनांऔषधलीख्यते॥

पीआतरतलगंदरनीलांणीजेथी ॥ तर्तलगोमुकवी
तेस्थानकेरवी ॥ लोहीकडावेतोतेपीआनवलमे ॥ रे
वातेपाड्यानोमारगनथपामे ॥१॥ ॥ उपाय ॥१॥
लगंदरनो ॥ ॥ सारोगिलोगमोसुंठत्रणयेवांनो
॥ तेमांपडनांनोज्यलहीडोमगपांनो ॥१॥ रेयामहींने
भ्रहम्भसायीलेपनथाये ॥ थतुलगंदरतर्तशामीसनथेन
ये ॥२॥ ॥ उपाय ॥२॥ लगंदरनो ॥ ॥ महुडांतल
ने सीभतणीछालीलीले ॥ रीतगलकमांयेत्रेणये
मरदनकीले ॥ रयारसीकनुंस्मरणकरीलेपनथाये ॥

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

उष्ट्रीवलगंदरपीत्ततणुंन्नये. २. ॥ उपाय
-३- लगंदरनो. ॥ पांनस्यमेलीने थउनां
परथिम करवां. गणो सुंठ सींधव पांयेलेणांडरवां
-१- छाशवीरीपरतीनेत्यांलेपनथारो. रेवापीडा
लगंदरनीसरयेलनरो. २. ॥ उपाय-४-लगं
दरनो. ॥ श्रडंडुथने हवादर सींयव गुगणले. ड
नेरपांनां वारीनेभरभराहे. १. पछीधरारलमा
डतेलमहिदीने. लणनोलागभगेतारे तेनेलीने.
२. तेलतेलनुंडश्टवीरोभरदनथाये. रेवालगंदरद
मरीसरवेलनये. ३. ॥ उपाय-५-लगंदरनो.
॥ गुगणत्रीडगां पीपरयेमुरणडीले पातोलोरीने
तणलणनीसारियेपीले. रेवामासदिवसयेरीत्य
डदयारीे. सयलगंदरपीडामरीसरवेलनरो. २.
॥ उपाय-६-लगंदरनो. ॥ सुद्गनस्तरीपासे
लेदुभरीरावे. व्रणनामल्यमडद्यातेपदीपरजावे.
१. तेरीोपडतांडश्टरेवासरवेलनरो. परमलगंदरनी
पीडापातनथारो. २. ॥ उपाय-७-लगंदर
नो. ॥ सोथीढाडपडांतर्तभल्याडीनालीने. त्रीढ
गानारसमांवारीलेपनडीले. १. मरेलगंदरडश्टरे
वाडीपस्यारडरे. परमप्राश्यीतीरोगउपाय अनंत

फरे॰२॰॥ ऊपाय॰८॰लगंदरनो॰॥ कुरकुर
माउजल्याडीनांरक्षाईलेजे॰ लोहपात्रमांगायघृते
घुंटीलीजे॰१॰ ऐलगंदरेलेपमरीच्यारंथीवसमोलै
वारसीउराखेलेलनेनउीरसमो॰२॰॥ अथ
रुपरालेरस ऊपाय॰९॰लगंदरनो॥ पारो
तोलाबेनसुद्धसोध्योलीजे॰ तांम्रभारतेतोलाप्र्या
रमठीदीजे॰१॰ कल्हारनांरसतेशदीम्लमांघर-
वो॰ येकपक्षसुधीतेजेनांजलकरवो॰२॰पछीतां
म्रसंपुरमांलरीनेतेजदीशी मध्यलांउमांमुकेवेलुय
न्नीरीं॰३॰ अष्टपोहोरनांतापतगेसारोथाये॰
रीतणस्वांगथियेयगतीऔरीयसाकुये॰४॰तेमां
घृतमयरंशणनांमीनेयारे अग्नीपरऊकाकेयेक
रेक्षारे॰५॰ त्यारयेयुऔरीघतेयामीरुद्धमती॰
मयनालेगोआप्यतपरीरीत्रैणयरती॰६॰ऊपर
त्रीरुणाक्षायपीयेपथ्येपाले॰कष्टलगंदरनुंतेसघ
सऊटाले॰७॰परमसीद्धऊपायसुक्तसमजीसेह
छे रुपरालेरसयेह रेवारीक्षरकेहेछे॰८॰॥ ॥

अथ रवीसुंदररस लगंदररोगऊपर॰ ॥

पारोतोलायेक ढ्वीगुणगंधककलीजे॰जलमांपरन्
तीकुमडालणीतेदीजे॰१॰कुंवारपाठामांह्यपछी

तेमलकरवो. करीगोळीतेतामूडाश्राडीमांलरवो
. २ . कपडमारीतेकरीशाश्रनुंलांडलरी मध्यमुंडी
नेराश्रवीरीतेपात्रकरी. ३ . करेतापरोकदीवसस्वां
गरीतलगथाये. सातलावनालंबीरनारसनी-
पाये. ४ . रतीतेहरसमर्यगूतनालेकोश्राये मुंसी
गीलसवणतणोरसगहीयांणोपाये. ५ . गणी
चत्तनाश्राये दीवसेनाघोरे. श्रडेनकिशीलग
लोननडेरीकेरे. ६ . तलेथीरीयथयेरीत्यमासश्रो
शरीश्राये रेचालगंदरवीसुंदरसथीजाये. ७ .

श्रथलगंदरवागानेश्रारसांथांनांनडरथां
राड्डे जेरलेवो वीरीय नथुश्रनश्रावुंनही. गमेते
पत्राडालयमां मदीश्रश्वलनथुनही. १ . लगंदरम
टयातेपछीवरसादीनपाकेहुं. श्रसाध्येकरीरोग
ये. पुरणपापयोगेथयु. २ . रवात्नेरसीढ्नीक्रपण
तनेसुःजथैलयछे. मरेश्रायीडीनाडघ. पछीडा
गडोपायछे. ॥ ईतीलगंदररोगलक्षणउपे
चारसमाप्त. ॥

श्रथउपदंशरोगतेनेचांदीलागतडेछे ते
नी उत्पत्ती. ॥ वीरीयहस्तडीयायकी नश्रगं
डीनेयागवेलघुछीद्रनासंगथी स्वगारक्तनेलाग

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

थे ॥ १ ॥ अथवीतरहो उदीयो स्त्रीनाडेशपाग्ययथीहो ॥ ३
परथ घणां अरसो ॥ स्त्रीने लूष लागयथीहो ॥ २ ॥ घणा
मैथुनतेकरी नवे द्वारमांथीपदी ॥ पछीपुर्वलींगदीये
पडे रोगमुंडीकही ॥ ३ ॥ प्रहारेकरीपंगधया ॥ अथोरदेशीना
तेगणो ॥ संनीपातनेरोगनो उल्योपारपीडालणो
॥ ४ ॥ अतीपीडाछेयेहमां नजंपायजेमांकरी ॥ रेचारो
गउपदंशना उल्यापंगले करी ॥ ५ ॥

अथ वायुना उपदंशनां लक्षण ॥ ॥ १

लींगे दीमांगरमउनीपीडाथायये ॥ ते इरीनेतां इणा
इणसां थायये ॥ १ ॥ पीडापारथनीनेनरलगफीणथ
यो ॥ रेवाजेलक्षणेवानो उपदंशोडहो ॥ २ ॥

अथ पीत्तना उपदंशनां लक्षण ॥ ॥ २

सुजमांवाये पीगां इणसांमोहि येपनोलागयोरेरोळ
णाव्यो ॥ दाभ्येदाहपीडाकरीने अती शद्यरत्नाणी
पूणापडराव्यो ॥ लालसुरंगदीसे इणसांजनसंकरे अं
तरीनेमसताव्यो ॥ येरोर लक्षणेथीनेवारोगमांपी
त्तणो उपदंशजताव्यो ॥ १ ॥

अथ कफना उपदंशनां लक्षण ॥ ३ ॥

जेमां जांगां होय घणांसोजेनारी ॥ सडे इणसा ॥
घादपडेजेमांजरी ॥ ग्यारेलक्षणलींगउदीमांलेबे

हछे ॥ एवाये कनो उपदंश कदी उछे छे ॥ १ ॥

अथ संनीपातना उपदंशनां लक्षण ॥

लींगइंद्रीमां रुधयेयुं दरेलाणो ॥ ये पुरुषस्लक्षायेसो
लक्षणयाणो ॥ १ ॥ त्रणयदोषनां पृथक् पृथक् वरण्यां
साहि ॥ ते होय ये पुरुषमां सौ लेगालागे ॥ २ ॥ एवा र
सीहनी रीत्य रहेम अर्थे आणो संनीपातनो ये उपदं
शयथोजाणो ॥ ३ ॥

अथ उपदंश असाध्यनां लक्षण ॥

लींगे इंद्रिनुं मांस जवे ओखुथाये ॥ कृमीपडे ने इंद्रीस
र्वगनीजये ॥ १ ॥ रहेव्रणअवरोधे नसो लासेन्या
री ॥ तेनय जवे लाज्जम गेने उपगारी ॥ २ ॥ एवा रह्यो
नाडो जनहीं एआत्यरणे ॥ असाध्यये उपदंश दरीमु
नीयो वरणे ॥ ३ ॥ ॥ पुनः असाध्य उपदंश
नां लक्षण ॥ ॥ जेने ये उपदंश उपायकरीन
थाडे ॥ रहे वीरियमां मज्ञकर्मी तेमां ह्यपडे ॥ १ ॥ गणी
इंद्रीसौजय जवेदृन्यमहीवे ॥ एवाये उपदंश थये
जोनवजवे ॥ २ ॥

अथ उपदंशमां लींगअर्शरोगनां लक्षण ॥

॥ जेनी इंद्रीये उपदंश थइ उरे दाणानां अंकुरसमा
कुणसांकुरे ॥ १ ॥ तेनां रूप जते दादे जेल्यो नरपी ॥

लासेलनेतांकुरकुरनीकलगीसरखी - २ - लींगेंद्रीय-
अथवासंधीनसमांजरठ-पीडापारवनीजयेबन
घजरार्ठ - ३ - ठंद्रीरजडेयेरीत्येदुषमलेदेछे - लींगअ
शेंद्रीचीदरेवातेनेडेछे - ४ -

अथ उपदंशबेचांदीनोरोगतेनाउपाय

।। जे उपदंशथयोडेतरतबगोमुडे - जोदीकदावेतो
व्याधीनुंजगदुरे - १ - नापकचादेतोव्याधीनारीज
ये - रेचायेउपदंशमरेनेसुखथाये - २ - ।। उपा
यजीजे - २ - ।। सारोडीनांमुळगमो सुंघीजीने
पांनमरेडीनेवडनांकुगांदीजे - १ - तेथीशागीनेउप
दंशधुवेशाहडी - रेचापीडानाशकरेप्रगटीघाकडीज

अथ उपदंशनोठंद्रीयेसोजनेगलो होय ते

नो उपाय - ।। घडनांकोमळपत्रछाल्यवडजीने
बे - जंमुडोमकुडानीछाल्यपणीदीजे - १ - लोदर
हणदरसंजागेबणमांमरही लेपकरेठंद्रीउपदंशत
णोसही - २ - रेवारसीकनुंस्मरणकरीचीस्यासंघरे-
तोउपदंशातणोसोजनेसउनाशकरे - ३ -

अथ लींगेंद्रीयपाकेगर्ठहोयतेमरवानो

उपाय - ।। जीडेगासाथेलांगरोलेग्यजार्ठ प
रडमगनांतेउशागेकदार्ठ - तेणेथोडेपारीनेलेपथा

रो॰ तोपाड्यानीपीड्य स्रवेपणारो॰१॰॥ उपा
यउपदंशनो॰५॰ ॥डाड्मछोडांवाटीनेलेप
डीजे॰ अथवात्रीफळाबाळीनेराख लीजे॰१॰अथ
मांमरडी दईपरलेपथाये॰ लोउपदंशीपीड्यसरवे
पणाये॰२॰॥ उपायउपदंशनो॰६ ॥कृष्णी
नांयेडांतरे कुलाजलेकनले॰ तोपीड्याउपदंश
नी तेलनमांनारे॰१॰॥ उपाय॰७उपदंश
नो॰ ॥ हीमज कूडे तोलाआठ प्रथमलीजे॰थो
जोडयो तोलो येड्ते मांदीजे॰१॰मोरतुथ्य तोलो
येड् तेमांयुक्तकरे॰ पछगाळपरतीने तेजलमांघ
घरे॰ सोळीजुनोरसतेनेलुगतेपावो सुडायने
रेडे घुंटयेमतसाह्यो॰३॰गोळीआठरती मारु
तोलेडरवी॰ पुरणसुडायापाछगतेयावरवी॰४॰
दहीमांगोळीयेड् प्रतीदीनलेखाये॰पछीयेड् सेव्येउ
पंनामरीलये॰५॰पथ्यपाणे लुखुलोजन दरदीजा
रो॰ तोउपदंशतणीपीड्यासरवेजरो॰६॰॥ उ
पाय॰८ उपदंशनो॰ ॥ मोरतुथ्यतोलोयेड्जेडा
योसीने॰ सोपारीनीराखतोलाबेअरपीजे॰१॰सीं
दमहीओहारतोलाबेते दरवी॰ स्यारेवस्तुपछगाळ
गघुंटीडरवी॰ तेउपदंशचीरोडाबेतोडएकरे॰रेवा

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

सुजथाचानांसाधनसद्यसरे ३ ॥ उपाय
उपदंशनो ॥ पारो गंधक सींदुरमनशीलने हर
ताल अंभ्रपात्र त्रांबा घुंटे घृतमां घुरुयरस्साग
घृतमां घुरुयरस्साग दीनजेपरत्येन्नयें गोपज्ञ
दीउपदंश पीजसरचत्रपगाये रेचासद्यसीद्ध
तमराडेइष घणेउ चासेनातेस्थांनक्रजउपदंश
नेडे १ अथ यांदीनारोगनोंप्रकार ॥ ग
रीपुत्रउपरपडे यकतीयोगीलेह गशीथायपी
स्याकरे यांदीपीतचीतेह १ हनोउपाय ॥
॥ नागनींद्रवत ॥ तोलाआठते हीमजेज
लीले रसकपुर च्यार तोला हरीने १ जो दसनी
सीघतोलोमां हीदीने मरीन्नयकंग थेणडी अण
लीने २ लवींगतोलोयेकतेमां हीयरीये रात
लीजुनारसचीरीसुर्णकरीये ३ सुकेनेजलेये
रीत्येजल्लकर्यो गोगीचालजेनीतणीनेकथवी
४ सांजे नेस्पारेयेकेगोगीदीले तजजुण
ने घीतणुपरेयडीले ५ रेचाआरीत्ये सातदी
नसजसभाय यांदीच्यारकल्पतणीसद्यम्न
य ५ ॥ **उपाय बीजो** ॥ तोलोदेजो
दरशीघ जमणीराकमछाल्य तेथीजमणोगौ

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

णसे गोणीआडत्रवाल. गोंणीआडत्रवाल.
सवारेसांझेभायें. गोणीजेंपारोर. गायनुं यो
तांपाये. रेयार्यौंह्मेदीन येडपृथीयांदीयासे. भा
रूमारु भायतों. मृत्युमारगजासे. १. ॥ ऊि.
पायत्रीजें. ॥ साडर मोरयुपुहुलावेलुलीने
. झीमत्र्यजेंसमीसों सीजुरससदीने. १. भली
नेयणाजेयडीगोणीरुरीये. रादातोयमां प्रातमां
मुख्भघरीये. २. गोणीपर पूलागीयणादाग
भाये. रेयायांदीनेनारीयायें. ३. ॥ दीडा. ॥
दीन. १५. भाय. अरीत्येतोव्याधीमरे. मीठुआ
दीसरवे भंघडरयां. घीगभीयडी भावी. ॥ऊ
तीउपदंरी रोगलक्षण उपायसमाप्त.

अथ कुष्टरोग. १८ जातीनाछेना अथ
हीछे कुष्टते उपचारेनाजय. माटेतेलक्षतोन
थी लक्षण ने उपाय. १.

अथ आरलारोगछीनेबीजनेलागेछे
छे तेरोगनांनाम. ॥ परस्परमणेगात्रेथवा
वस्त्रतेनांघरे. रोयनयेडसज्यावीरो. थवाल्लेगुलो
जनडरे. १. अगरजोशथीयोपडे. डरमडोपथीजन
यछे. ऊीरोगतेअंन्यनेजतो पल्लमेसाद्यछे. २.

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

न्यर कुष्ट नेशीतगा आंण्योकुम्पती शीशा नोंपडी
राबरोगलागो तेवोगरमीनादेशनो ३ केटुपाप
सांसर्गनुं समीपेथ्यायीनडे रेवारोगतमसातथे
छीडीअंन्यनेतेथ्पडे ४

अथ सीतपीत्तरोगनां लक्षण ॥ सीत
पवननास्पर्शीवडे कडुपीत्तभगी त्यथावीरोगदेप्रग
टथ्थेयर्छीपुर्णजगी १ सीतपीत्तनुंपुर्वयरसुरूप
ने तरस अरुची पंडपीडवातीआवे २ शरीर ला
से नेत्रलालथ्यारेथाये सीतपीत्तनुं इपरेथारीकर
गाये ३

अथ सीतपीत्तरोगनांलक्षण ॥ घणी
ढीडीयोकरडे अंगजनेकेवुं घांघरेडतेशरीरमांथाये
तेचुं १ त्वयाराकेउरसरणीतेनी लसावे पीडदीं
मणांताव थेय्यतेमांआवे २ दाह घणो येवायुथी
प्रगटथोजांणो ३ पीत्तमेछीदईडरीअंतरआंणो
३ शीतपीत्त येशीलयातलगमांगाये रेवारोथी
रतुमांथेगदपेदायाये ४

अथ सीतपीत्तनोभेद ऊदद तथा पीलोद
तेनां लक्षण ॥ यमनआवतानेरोके देषैल्य
घणी लालचकुसेथाय पीडा घांघरडतणी १

पोडीयानरहीहृदयपुकमरीन्नये शेटरोगक्वीनेथेवी
दतेनेगाये ~ तेबरोगऋाछेयेगायासे घराणे तेशीले
ठकरीरेवामुंनीयोवराणे ~ २ ~ ॥ येनाशीपायन १
॥ ॥ यमनस्यावेश्रीरीथे तोहरहेमुहाय ~ करेचीरे
मनकेपकी सीतपीत्तसोन्नय ~ १ ~ शीपायन २ ॥
परोयवेसासींमछाल्यश्रस्रुसोले ~ त्रीफ्रा गुग
ल पीपरस्यस्यायक्रीनेहे ~ रेवारोगमरंगुगहोडीनेयान
यनकरे ~ रीसपीत्तनुंशष्टथयेलुंसद्यहरे ~ १ ~ ॥ शी
पाय ~ ३ ~ ॥ ऋड्युतेलरारीरेमसगोरेत्नांणी केनवा
शवेयोगीने कुंनुंपांणी ~ २ ~ हेत्रीफ्रामयमांह्यरद्दा
येमुभयाल्ये ~ हेश्रांटारसनेलुंनोगुडभेगारवे ~ ३ ~ ये
यात्रांमणां गोळयुक्तलक्षणास्रतां ~ सीत्तपीत्तसंक्र
रेवापांमेहरतां ~ ४ ~ ॥ शीपाय ~ ८ लेश्रयोग
श्रलमोगुडलीजे गोमीरांकनवनीहोडीले ~ १ ~ टंड
जेदीवसपंयभवाय सीतपीत्तसशीसंकरन्नय ~ २ ~
॥ शीपाय ~ ५ ~ ॥ सरसिव कुणहरकुवाडीयानांभी
कहरे ~ तणयेमरहीकुयातेलेलेपकरे ~ १ ~ रेवाकेहे
णीयतहरसी शीपय्यारथयो ~ सीतपीत्तरोमयानेस
ग्रशीपायकह्यो ~ २ ~ ॥ शीपाय ~ ९ ॥ यत्नन
श्रांमणां केटसां कुमांरीजनांपत्रले ~ घृतेसादभेने

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir
For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

तणी पछी धुरजलमांहीदे ॥ १ ॥ स्त्रीयेइची प्रातमां
॥ पुरुषपक्षेजायछे ॥ कमीपीत्तवीस्फोटदोषेपीजा
गर्भिनीजायछे ॥ २ ॥ जस जलचालो घणी कषोग
हणेहणी ॥ रामेसीत पीत्तरेवा गुणे ओरीधीछेघ
णी ॥ ३ ॥

अथ आरुडजंउअवगेह सीतपीत्तादीरो
गपर ॥ आ ॥ आरुछोलीरोर पुरणपाकुकरीये ॥ ते
नाडडातेवडयीनानाकरीये ॥ १ ॥ गायतणुं घ्रत
वीसवसु परथमलीजे ॥ घेनु पय जेरोर तवाडीपर
हीजे ॥ २ ॥ तणेतापपयनीकस्यतेकरवामाचो ॥ आध
जंउघ्रतजोगी पयपरीरावो ॥ ३ ॥ कस्यमायोतेपच
नो घणेसरसलणी रीरजांडनीचासणीकरुयो
तारतणी ॥ ४ ॥ कमीनरापीरा केणवणीकरतां ते
मां ॥ जीजंओरीरधनांज्यजतावुतेहमां ॥ ५ ॥ पीप
पीमुग मरी पीत्रडसुंठी दीजे ॥ केसरनागलेनागर
मोथमहिलीजे ॥ ६ ॥ तज तमालनांपत्र चीजंग
हरेडोर्ग रोडइचोरने येणडी लेताजंकोर्ग ॥ ७ ॥ प्रध
कुयारीने पासणीमांतेयुक्तकरे ॥ सवासवाते टांक
भताची वस्त हरे ॥ ८ ॥ करीयेड लेरांकुसवा संध्या
जाये ॥ सीतपीत्तने रालरोग सरवे जाये ॥ ९ ॥ डीह

ईलोदतयाउीत्ंोदमटेहेवा स्वास श्रश्रेणी वायुगुल्म रोमवाजेवा. १० . रक्तपीत्तनेउीदवर्तनेशरीरमेरे रक्तमीरोीइने वलुस्य यांती पीडा घरे. ११ . रेवाउि दरनारोगमेरेसोउीपायी श्रास्हमंडवणेह्देस घणाव्यापी. १२ . ॥ ॥ उीपाय. रीीणवानो. ॥ नागरवेल्य तणां पांनांनोरस लीने मांहीइक्त उीपरतीतनमर्दनईीने. १ . श्रथवाराजश्राायांन नीलेपंनयाये रीीणवातनुंउत्ृरामी रेवान्नये. २ ॥ उीपाय रीीणवानो. ॥ लसएाश्रीईणा घारीनेमद्यमां दीने. पांचेवस्तसमांनतएाी श्रवणे इीने. रेपाश्रोरीयीश्रडयावहनघरे सीतपीत्तनी. पीडासमयेनारीइरे. २ .

श्रथ श्राम्लपीत्तरोगनीउीत्पत्ती. ॥ ज्जरे लुणजायायेडी मोरीवस्तनालक्षणे. गरमवस्त श्रमवाघडजे. वयेपीत्तजणतेक्षणे. १ . इरे श्राम्ल पीत्तप्रगट तेनालेदत्रीलंणने वायु श्लेष्म उद्भवा तये. इत्यांलक्षणेनांएाव्यो. ३ . रेपारोगपीडया लस्यो इत्ायोगयीयायछे. रेहवेल्ना तेहने गुं णीग्रंथमांगायछे. ४ .

श्रथ श्रम्लपीत्तनां लक्षण. ॥ श्रंनपयेने

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

पाकुअंमथणीथायघणो॰ वमनकरावेदाहकंठहैये
बलणो॰ १॰ कडवाखाराखारमहीतेमांआवे॰ शे
रीरलाखे खोळनमुखदुःखनावे॰ २॰ ऐवालक्षण
शातशरीरवीशेजेने॰ आम्लपीत्तगरदोलवल॰
डीकहेतेने॰ ३॰

अथ आम्लपीत्तनाबेप्रकारछे तेकहुछुं॰
ऊर्धगामीमुखथीपडे॰ रोगसकगडेथाय अधो
गामीमुखद्वारथीवैद्यपकीवरताय॰ १॰

अथ ऊर्धगामी आम्लपीत्तनांलक्षण॰
जे लीलरी नीली पीळी कशी येहेलम मांसतणाअं
बुसरखीपुरणनीरमग॰ १॰ येव्याधीकंठमांम
गीयोकरैनेज्यारे॰ वीकणीयांती तीखीनेकडी
तारे॰ २॰ मी डेलागयवी यांतीलेकोल्नये ऊर्ध
गामीते आम्लपीत्तकोयीदगायें॰ ३॰ ऐवा केकगां
नीगतीयो सांगेसरखी पुकव्यकरूउपजारप्रथ
मलक्षणपरखी॰ ४॰

अथ अधोगामी आम्लपीत्तनांलक्षण॰
तरेसा वमनने दाह मुर्छनामोहस्वेद॰ कफ कुजने
हैये दाहवीशेशालदे॰ १॰ अंगरोवेडो उडार आव
तेथाये॰ जेनामनमां प्रकार आव्य हरसाये॰ २॰ ह॰

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

थपगोमेलाह्य अरुचीलोजनमां. हैयुदुग्वेतावपी
ज्याआजीतनमां.३. रेवालक्षणतेरहीसेअंगेजा
रे. अंधोगामीयेआम्लपीत्तन्नाणोतारे.४.

अथ आम्लपीत्तमां जीजदोशमगेसाना
नः तेनां लक्षण. ॥ जेमांश्यणीप्रणपेमुर्छाने
आली देहपमस्पमेयुण पीजलमरीलागी.१.
मोह दुर्ष अंधारांआंप्यवीशेआये. अनीलमण
तोआम्लपीत्त येहसावे.२. रेयाकृषीस्वरयेज.
हीलक्षणजेछे. नीहांनयरतीनेउपयारपणीदेछे

अथ कुना आम्लपीत्तनां लक्षण॥ शरी
रलाले कवुंडे अरुचीथाये. टाढवायने वमन.
अहीजण सोजाये.१. यक्षुस्थलाले फुंगघणी
जेमांरेहछे आम्लपीत्तकनुं रेयाशेकरडेछे.२.

अथ असाध्यआम्लपीत्तनांलक्षण. ॥
आम्लपीत्तनोरोगप्रथमजेनेथाये. औशेधसाध्य
करीक्वीयोतेनेगाये.१. अेरोगजाजदीपस्त.
लगेन्यारे. ज्ञाध्यसाध्यजाणीलेयोगदनेतारे.२.
घणा दीयसनांसमजेनाशेभयाहेयो. असाध्य
व्याधीये अंतर समजीलेयो.३.

अथ आम्लपीत्तरोगनां उपाय.१.

ऊर्ध्वगामी आम्लपीत्त वांतीये मटीजसे ॰ अधोगामी
तेनु लाभ आपनार सुखीथसे ॰ १ ॰ वर्तमान व्याधी
सुक्ष्मदृष्टीवैद्यनेमले ॰ तोरेचापपुर्वकजीयेरनास्त
ऊरले ॰ २ ॰ ॥ ऊपाय ऊर्ध्वगामी आम्लपीत्त
नो ॰ १ ॥ परोल लींबछाल्य अरडुसो यज्वाथ
देलनी ॰ वमन थईने आम्लपीत्त वेदनाथीरोपदीन
॥ ऊपाय बीजो ॰ २ ॥ मींढलमीजने सींधव
अर्धतोलो चारी मधमुंडी पाऊँणऊष्णमध्येयापी
तर्तवांतीथै आम्लपीत्तपीडा जसे ॰ रेचारसीइनो
आऊपचारे पतुरचारी ॰ २ ॰

अथ अधोगामी आम्लपीत्तनो ऊपा-
य ॰ १ ॥ प्रथम नसोतर आंमला चारी मधमां रे
गदियांगालरनीत्यपी तोंज्याधी नवरेहे ॰ १ ॰
॥ ऊपाय ॰ २ ॥ जवडे घऊनो ॰ अथवा तांदु
लनो तेवो हरीसायुयो जाडपांणीयेपीलेवो ॰ १ ॰
रेचा प्रयोग प्रमाण करेलोके साहसी ॰ आम्लपी-
त्तनो रोगमटीथयीजसे ॰ २ ॰ ॥ ऊपाय ॰ ३ ॥
[1]वय [2]अरडुसो [3]तज [4]तमालपत्रो हरीये ग्याथ आं-
[5]बलां [6]यमडी येरारनो करीये ॰ १ ॰ रेचापीतां रोगी
पथ्या जेसे थांमे ॰ आम्लपीत्तनो रोगशमन सर

वेपांमे॰ २॰ ॥ उपाय॰ ४ ॥ गळो लींबनी छाल्य
परोळपळी करीये॰ क्वाथवस्तुयेत्रैणयतणोसमते
करीये॰ रेवा मध मुकीते प्रातसमेपाये मघालयकर
आम्लपीत्तव्याधीजाये॰ २॰ ॥ उपाय॰ ५॰ ॥
आर्द्रकशीश्रवगेहुते आम्लपीतीजनजाये॰ रेवा
रसीकने ज्ञेस्त्तये॰ जन्मव्याधीमुजाय॰ १॰ ईती
आम्लपीत्तरोगउत्पत्तीलक्षणउपचारसमाप्त॰ ॥

अथ वीसर्परोगनीउत्पत्ती॰ ॥

कुंणज
रेने गरमवस्तने जनजाये॰ तेने व्याधी वीसर्प थये पे
दायाये॰ १॰ ते व्याधी सात प्रकारे दरसाये॰ नामनी
रूपण ते रेवारीकरगाये॰ २॰

अथ वीसर्परोगनां नांम॰ ॥

वात[1] पीत्त[2] कफ[3]
संनीपातनो[4]॰ वातपीत्त[5]॰ कफपीत्तजनो[6]॰ वातक
फ री वीजुदिगायछे॰ गर्दवीसर्प ऋषीयेगणायछे

अथ वीसर्परोगनो सामान्यलक्षण॰

कथाकुपथ्ये वात पीत्त कफ कोप करी देहजगाडे स
प्तधातुने घेरी धरी॰ १॰ मांसलोहीनेयुक्तशरीर
तणुकरे॰ नांनी मोटी फणसांने फोल्ली थाडे॰ २॰ ते
फणगानुं मंगळ आगणेपीत्तुयाये॰ फलर्थे प्रादु अंग
वीरीते दरसाये॰ ३॰ रेवा पीडीतकीउयतुरलके आ

थींड्डयियां ~ लक्षणवीसर्परोगतणांसामान्यकह्यांछे ~

अथ वायुनावीसर्परोगनां लक्षणना

कुपथ्यकरवेवायुकायथकीकोपे ~ मर्यादमारगडींयीत् पलटेलोपे ~ १ ~ गमेतेजगोदेहमेशोल्लीयोनांफ़ां~ नी ~ प्रगरकरीदेमांडणआकारेछांनी ~ २ ~ फूलउंवर्ण जगाडेयेनारीनरनां ~ लक्षणतेमांसर्वमळेयातज्व रनां ~ ३ ~ सोजेपीडाघणीने ऐल्यमहीजाछ ~ ज गाड्याजेडांयेदेहतणीजाछ ~ ४ ~ फोलउंकारीप्रग~ टेयेथीडख घणां ~ येयायेलक्षणसोवातवीसर्पत~ णां ~ ५

अथ पीत्तनावीसर्परोगनांलक्षण ~ २

पीत्तकुपथ्यकरायथीकोपेशोघाव्हाडे,नांनांमोटांदरणसां देहवीषेशाव्हाडे ~ १ ~ तेफोलातांपीडापुरणपुरुषकणे~ पीत्तज्वरनांप्रागटलक्षणसर्वभणे ~ २ ~ तेदरणसांमे येकअग्नजोमहींयाये ~ थोडादीनमां घणीजगोफेल ईजाये ~ ३ ~ तेदरणसां होयलाल ~ रेयालीदीशेनां णे ~ पीत्तवीसर्पतणोव्याधीयरतीजांणे ~ ४ ~

अथ कफनावीसर्परोगनांलक्षण ~ ३ ~

कुपथ्येयीकफकोपीयो ~ पीडापारखणतेथरे ~ लघुदी येदरणसांयपुगमेतेजगोयेकरे ~ १ ~ अतीयेळयसेपी~

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

कृणां कमे थेइ जगे घणां. मगे लक्षण ते ह्यमांस मग्रेड
ज्वर तणां. २. अजुध्योन ओन्बोगफे. रेचासुक्षम
रहील हे. वीसर्प थेइ रोग ने. घणा ग्रंथ उरो इहे जुन

अथ संनीपातना वीसर्परोगनां लक्षण.

संनीपातना दोष कुपथ्य थकी कोपी देहे जीनवीष
मगरनुं देहेमां रोपी. १. शरीरमां कुणसां नानां
मोटां फोड. जराचारमां अन्स्थलमां फेलाडे. २. त्रै
णद दोषनां चीन्ह मलीनेतां थासे संनीपातनां लक्ष
णतां सरवे थासे. ३. रेघा रसी इक्ष रसाव्यां लक्षण
धीर आणे. संनीपातनां वीसर्प ते असाध्य जाणे. ४.

अथ वातपीत्त वीसर्परोगनां लक्षण.

जे वातपीत्त कुपथ्य थी कोपी शरीर वीषे फरे. कुणसां
शरीर वीषे घणां पीडा रे घा पेदा करे. १. फेलाय ते
सो अंगमां आगनाफोल्लाफेवानां मथी. अगनी सरी
शु रूपते नुं नाम रे तेडां मथी. २. ज्वर वातपीत्त त
णा जसो लक्षण तथा रांतेबडे. मुर्छा त्रशाने लं.
म अरुची दाह अ्यम टुरी पडे. ३. तेमां मगे अतीसा
र छर्दि. अंगमां पीडा लगे. शरीरे मर्मस्थानमांने
अंग सोजा फुजगे. ४. अंधारां आवे आंख्य मांने
जय संज्ञा सोरणी. ते स्थान कजुलाल सीधु. थाय

For Private and Personal Use Only

ज्यांथकीमटी ॥ ५ ॥ नापेदेहनरेदेहेथीतनेकरे ॥ मन
देहजगरीजायछे ॥ महीस्वास हीड्यानीदनाये ॥
ज्ञानसर्वपणायछे ॥ ६ ॥ ये वातपीत्तवीसर्पने ल
क्षणतपासीनेलख्यो ॥ रेवाजेनादेवथी ग्रंथेंअसा
ध्यकरीकह्यो ॥ ७ ॥

अथ वातकफ वीसर्पनां लक्षण ॥

वायुने कफ कुपथ्यथी कोपीत थाये ॥ शरीरमां कुणसा तेगाठ समाथाये ॥ १ ॥ ते फुलाये पारवनी पीडा देछे ज्यां म रीग्रंथाप्यमुनीतेनेकेछे ॥ २ ॥ पवन कफ मली ले घणा तेपाडेछे त्वचा मांस नेनसनुं रुधीर जगाडे ॥ ३ ॥ समजायेंने तेम करे तेगठ्याणा ॥ प्रगटकरीदेते गडगुमडनीमाणा ॥ ४ ॥ पीडघणीनेरगोसालक्षण येछे ॥ स्वास कशाने ज्वर अतीसार महीरेछे ॥ ५ ॥ हीड्या वमनवणी मुर्छाने मोहघणो ॥ भ्रमशरीर नोकेरलासत्तोरंगतणो ॥ ६ ॥ अंग कुलीयो अग्नीमंदथइजाये ॥ वायुकफनावीसर्पयेरेवागाये ॥ ७

अथ कफपीत्तनावीसर्परोगनां लक्षण ॥

कफने पीत्त प्रकोपीतदेहवीषेथइने ॥ कुणसा प्रगट करे देहमां छानारथइने ॥ १ ॥ तेफुलातां जडकांधंक थाथाये ॥ ज्वरनीघानोनासी पीडाअंगे थाये ॥ २ ॥

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

For Private and Personal Use Only

प्रणाप तंश त्वरीता थपुलाखेलागे॰ अंगेडुःणसां लुख
अडयीयीलागे॰ ३॰ हाडे हाडटुरे ने अंजपगेआडे
पाडे ठरीयो पीडापारवनीपाडे॰ ४॰ अंगे अंगपी
डाने डणसां देह जये॰ डासयीडणांडागांयाने
खरीचथे॰ ५॰ आगयपडु डपारोने सोजे लागी॰
घेलीरपाडयघणी मोढेंपीडा जरी॰ ६॰ नसोनी
सरेजेमां रीअवत हुरगंधी॰ डरेरीरीग डायाना
नुक्तजडा संधी॰ ७॰ रेया आलक्षणने रोग वीरे
रेहे छे॰ ढहिमनाम वीसर्प डरीते गदडे छे॰ ८॰

अथ शस्त्रघागने घायीने वीसर्प रोग था

यतेनां लक्षण॰ ॥ शस्त्रयोरुथी वायुते डोपी
अणसे डधीरसमेत जगाडे पीत्तग्रहीपणमे॰ १॰ अं
गे डणसां मांसतणांते तर्तडरे॰ ते डोल्लाथडेपीडा
पडुमैथी नीसरे॰ २॰ सोजे ज्वरते मांने लोजनमां
तागु॰ आपा अंगतणुं ते डधीर डरे डागु॰ ३॰ रेवा
लक्षणयेसरवे प्रगटे ज्यारे॰ शस्त्र वीसर्पतणो गदडे उ
चीयो तारे॰ ४॰

अथ वीसर्परोगनां उपद्रव॰ ॥ ज्वर अ

तीसार वमनने तरस घणी लागे॰ मांस वीखरवुं
अरुचीने लोजन लागे॰ १॰ स्थीरशुद्धीने रेवा थे

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

ञ्नेथाये. आदीपजवरोगवीसर्पतणगाये.२.

अथ वीसर्परोगनांसाध्यअसाध्यलक्षण.

॥ देरातागाने त्रैण्यपेलाडहेला. मर्मस्थाने आवी नेनेरहेला. मरयामाडपीडातेपुर्णदेछे. असाध्य हरीतेग्रंथकारोवदेछे.१.

अथ वीसर्परोगनाउपाय.॥ वमन वीरेचन ओशधी लेपनतेपरथाय. रक्तडराबे देहनुं. रोगवीसर्पपगाय.१.

अथ वायुनावीसर्परोगनोउपाय.॥ प्रथमरासना देवदारमहुडांलीजे.१. पयमांवारी घृतलेणी लेपनथाये. वातवीसर्परेवाजेम्योपल मांलये.२.

अथ पीत्तनावीसर्परोगनाउपाय.॥ गीघोडांने कगरीवाणउलयसाहे. दमणडाड डी रक्तांदणीमर्दनथाये.१. कणचारीथोया घृत मांते लेपधरे. रेवापीत्तनावीसर्पनोपरीतापमटे

अथ कफनावीसर्परोगनाउपाय.३ त्रीफला लब्लगुने फनेरनीलडले. दमणडाडडी. संगलयासातेमांदे.१. रेवातेवारीलणमांलेप नथाये. कफनारोगवीसर्पतणुंसौदुःजलये.२.

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अथ सरवे वीसर्प रोगनो उपाय.

लगार आवीयासरससतणीछडसेसारी. रतांदणी
नेजेठुमदरतेमांयारी. १. छडीलोयामोयेणडीये
मरीनदीले. लगमांवारीगृतलेणीलेपनकीजे. २.
सातेवस्तसमान रेयाश्रौरीपसारी. सातेरोग
वीसर्पतणासरवेजरी. ३.

उपाय सरवे वीसर्प रोगना.

से अरडुसो नेर्ईमनव इपरीयातुनेत्रीफणाहरे
तमलीबछालीनेपरोगी रक्तमेंदनेधरे. १. येसर
वेलेसंलागनां. रसश्रायिरांकछीहरी. सरवेवी
सर्पने दाहज्वरदेहमेल्यतेयारोपरी. २. इोस्ता
ने मुणसां सौरीमे पीजाहरेडयातणी. रीतीन
युडे देवले रेयारसीकमुमेलाणी. ३. इतीवीस
र्परोगसमाप्त. ॥

अथ स्नायुरोगनी उत्पत्ती. सोडीडमां

अेने वागानो रोगहेछे तेना पीडरीपीवा
लणवले रागुश्रंनभायायेडी. प्रजणयायुनोहे
पर्येपीडयातेडरेतेरडी. १. पगहाथेहेअंगहे
पीडयासोयनीतेयरे. इझोलोकरी भगतरा पता
सासमोनीसरे. २. घणो घारीलोगोमते सा

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

मीरदोष कुटीजरो ॰ नसपीत्तथीरगुज्झथे ॰ प्रगट तेस्थे॰
गेथीयरो ॰ ३ ॰ दिसे होरडो तांत्यवत ॰ क्रमे तेउरीनी॰
सरे ॰ रागी संगते वींटयो ॰ न पाछो शरीरे फरे ॰ ४ ॰
यथ्यो धींरवो थेतरे ॰ यतां येम सौनीसरे ॰ दुरे हैचयो
गेउघा जोरो पुर्षने तेडरे ॰ ५ ॰ पछी दोपपुरो करी अपास
टे डरीजयछे ॰ थवासोपत्यांथी थई प्रगटहै ॰ गोथा
यछे ॰ ६ ॰ नसनीसरे येल्हरे ॰ वरेंथ्याथी स्नायुतणो
॰ पीडा पारयण येह्यनी ॰ रेवायेजयागोलणो ॰ ७ ॰

अथ वागाना रोगनो उपाय ॰ १ ॰ ॥ कीगडुथे
यायेड प्रमाणे तेसाह्यवी ॰ शीतगजगमां पीडावागा
नरनेपावी ॰ १ ॰ रेवात्रैण्यदीन येमकरमुंडीरने ॰ जा
नसगीवागोनवपीडे तेनरने ॰ २ ॰ ॥ उपायबी
जेवागानो ॰ ॥ गायतणुं घृत जेनवरांडंनीत्य
पाये ॰ टेडघरीने त्रैण्य दीवस लागटथाये ॰ १ ॰ रेवार
सीकनुं जेतेमां समरणथाये ॰ तोंवागानुं डस्पवीघ
फेलुंजये ॰ २ ॰ ॥ उपाय त्रीजे वागानो ॰ ॥
गायतणुं घृत रस येरंडामुगतणो ॰ नीत्यपीये नव
टांड दिवसतें आफ्लगो ॰ घोरदर्दनुं जेरजमें डरीवगो
रेवाये त्रोरोयतेनारी डरेवाको ॰ १ ॰ ॥ उपाय
चोथो वागानो ॰ ॥ डागासर्पतणी डंयरवी ह

For Private and Personal Use Only

शपाल करे॰ तेमरदीने तोलागोणे युक्त करे॰ १॰ गुरी
अष्टकरीनीत्यजेटंकगणीजये॰ दीवसग्यारमां रे॰
वानरसुणीयोथायेछे॰ २॰ ॥ उपायपांचमो वा
णानो॰ ॥ तेलधंतुरापत्रवीशेलेपनथाये॰ उष्ण
करीनेतेवाणपरबंधाये॰ १॰ रवारोगतेनाशकरेने
सुखथाये॰ तोवाणानुंकष्टशमीसरवेजये॰ २॰ ॥ ॥
अथ उपायछठ्ठो॰ ॥ जायफळीजकरीमर्दनते
पात्रलरे॰ शंखलेणीशेषणकरीत्यांलेपकरे॰ १॰ पयाज
श्रुतरनामणमधलेणीगोणी जभेपालतणीगव्यगो
मूतमांजोणी॰ २॰ येरीत्येदीनसातरवाडेनरजाये॰
तोवाणानुंदुखऊमरघरनयथाये॰ ३॰ ॥ उपाय
सातमो॰ ॥ वारीसाळजारनेमधमांलेपनथाय
य॰ तोज्यारीवाणातणो॰ जलक्रसेजोजय॰ १॰ पु
र्वपापनोरोगछे॰ वारूोनमरेसेरी॰ रेवारसीकनाक्
यमां॰ करवोमीथ्याक्लेश॰ २॰ ॥ वाळानोप्रकार॰ ॥
ताडथायेतेनगा॰ साथेअंतरलाय॰ शेरासरजोडेक
थी वाळोज्याथीथाय॰ १॰ चुनोकुंडरनामल लस॰
णकुंगणीसार॰ जलकरीवाळेग्योपडे लस्मथायनीर
धार॰ २॰ ॥ इतिस्नायुलेवाळानोरोगतेसमा
प्तथयो॰

अथ वीस्फोटकरोगनी उत्पत्ती. ॥ कडवी
खारी तीखी वस्तगरम जाये लुखे भणे के अजीरण
उपद्रवथाये. १. तोतन उपर तोतन रीतधूसा
सेहेवे. उष्णऋतु पै कर पवात करे हेवे. २. दोउ
पच्छपयपयेथी थैरे पीतवायु कफने पीत्त जगाडे त्वक
आमीरीस्नायु. ३. फाडसु थीथीफारो सरखे अंग धरे
कायामांह्य लथकर फोल्ला प्रगट करे. ४. प्रथम थई
ज्वरने सोजने उपद्रव पामे. बहु रूप आवी वीस्फोटक
कनी जाडम्मे. ५. रेवा ज्यथी जयनकीये कर कसहु
शरीर वीस्फोटक थावानुं लाक्षण कहुं. १.

अथ सामान्य वीस्फोटकना लक्षण.

ताव थईने आवे मध्य डोपर धरे. पावक पीड सरी-
जा फोल्ला प्रगट करे. १. रक्तपीत्तने योग तणा पेश
थाये. ते सरव शरीरे के ढोस्थण साह्यु. २. रेवा शेरी
ना डोपर थईने हुम हछे. आहारीने वीभुधो वीस्फोटक
कहे छे. ३.

अथ वायुना वीस्फोटकना लक्षण.

ज्वरनुं जोर अंशने फोल्ला अंग घणा. दीन वहनने
जंघ वधुरे दर्द तणा. १. फोल्लामां व्रण थाय लघु
पीडा जगे. फाड लगी थीफारो जोर लस्यो लागे. न

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

एवा लक्षण आउह्यां वरतीजे ने ते वायुपीत्तस्फोटक
नो रोगी कहीजे ॥ ३ ॥

अथ पीत्तना वीस्फोटकनां लक्षण.

जेमे ज्वर ने दाह घणो तेमां थाये पाक पीडा घणी.
फुरफुरपणुं थाये ॥ १ ॥ पाकेफुटेनी स्त्रवे देहतसनसा
लालपीला परपोटा देहमां दीसे ॥ २ ॥ त्वचा पीडा
ने दाहदुखे सोभे फुटना ॥ ये हा लक्षण पीत्तना वीस्फो
टकनां ॥ ३ ॥

अथ कफना वीस्फोटकनां लक्षण ॥ जेन

अरुचीने त्वचामां फुरफुर थाये ॥ शरीर कठणने मोटी पाकेया
ठरठरसाले ॥ एवा लक्षण ज्यारे थतुं छे ती लीधां जे कफ
ना वीस्फोटकनां कहीयेकीधां ॥ २ ॥

अथ वातपीत्तनां वीस्फोटकनां लक्षण.

घणी पीडा ने दाहनी थाये उसडे लक्षण वातपीत्तनां
देखातेमां लक्षण ॥ १ ॥ एवा पीडा छीडा थतु रहे लक्ष
णआं ऐ ॥ वातपीत्तनो वीस्फोटक वरती जाणो ॥ २ ॥

अथ वायुकफना वीस्फोटकनां लक्षण.

शरीरलागे पेच्य घणी तेमां लागे ॥ वायुने कफनां
लक्षणतेमां लगे ॥ १ ॥ एवा जणाये गरमै नातेवी
शरीर ॥ ते वायुकफना वीस्फोटकनां कही ॥ २ ॥

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अथ पीत्त कफना वीस्फोटकनां लक्षण. ५

वलुरव अंग आवे घणी तेमां दाह थैन्नयछे. ज्वर जेर डोपे करी. वीशोशो वमन थायछे. १ मगे होश जे लक्षणो जनीजनय डोपे जवी. रेवा पीत्त कफ डोपे- थी थयो जाण्य वीस्फोटकी. १.

अथ संन्नीपातना वीस्फोटकनां लक्ष०

१ ज्वरनुं जेर. २ शीतने ३ ग्रूवाणमां ४ तोडो. ५ शोस्सा दर्द तणा पीसा ६ वच्यमां जोडो. ७ हृदय ८ डाणनें ९ मोडीपाक्य. ने लाल घणा १० लासेलरीथारक्त पडमय दुजतणान्र. ११ तेमां १२ वांती मुर्छा १३ मोह १४ थयछन्नये. प्रणाप आवे शश थडी १५ डंपे डाये. ३. रेवा लक्षण पक्षिर ह्यां जेनीशरते संनीपातना वीस्फोटकने ते वरते. ४. पीजा जमीता वीप्राणव हरवानी. आशान करशो ये हरदी धीग रवानी. ५.

अथ रुधीर जगाडना वीस्फोटकनां लक्ष०. ८

रुधीर जगाड तणा ये रोग वीशोत्नरतां. पीत्ततणा वीस्फोटकनां लक्षण भणतां. १. स्फोट येणोडीना सरषा अंगे राता. दाह लरेला रुधीर श्रवे दुजना दा- ता. २. प्राण हरण रेवा जेडोग हदपाणपूंडी. लागे लेशान तां औशीध जणनीरांडी. ३. ॥ टीका. अ

असाध्य छे.

अथ वीस्फोटकना उपद्रव. ॥ ज्वरा,हि
क्कने, पाचणीयो, ज्वरमें थाय, मांसताणो, संकोचरी
रीर वीरीयें थाय. १. स्वासतणो उपद्रव. स्फोटक ओ
ळंमे ते फेलाये मर्मस्थग पीडापामे. २. रेपारसी
कनानीम कह्या अंतर आणो. आ उपद्रव येवी
स्फोटकना जाणो. ३.

अथ साध्य असाध्य वीस्फोटकनां लक्षण.
येक दोरीनो साध्य करीसरवत्र लाणे. बे दोशीतेक
ष्ट साध्य सोगंधगणे. १. त्रीणदोषेके अती उप
द्रवजेथाय. रेपा असाध्य मरेनें. गहजौ रे धन
भाये. २.

अथ वीस्फोटक रोगना उपाय. १. तेमां
॥ वीस्फोटकथाणामरने पथ्यम हावुं. करवानुं सा
धनते सघणु दखावुं. १. लंघन वमन वीरेच
न पथ्य अरीनथागी केमगमसुर तथाळव घो
ळुंनीरागी. २. फरके कुर्डी रेपालागे कुमडरने.
येसुमकर करी वीस्फोटकथाणामरने. ३. ॥ उ
पाय वीस्फोटकनो. ॥ न्याये मेळवी दरा
मुगनो घतशार वस्तु. तेपीधाथी दखथी सरवे

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

जस्तु ॰ १ ॰ प्रथमरासनाने शउहणरलीने ॰ ना
गरमोथ्य गणो थाणा तेमांशीने ॰ २ ॰ शंतरांगीया
ते भ्याथे देणिजाणी वायीस्क्षोटकभ्नय देयादेईश्वता
णी ॰ ३ ॰

अथ पीत्तना वीस्फोटकनो उपाय ॰

द्राक्ष परोल तथा ईरवथ लेप्पासा ॰ लींबछाल्य
अरडुसो मेगळ्य दुर्वासा ॰ १ ॰ पछीनेयासा संगे
रुनीलीने छाली ॰ ज्यायिद्दरी पाद्दरीने मधमें घा
सी ॰ २ ॰ देया शाकुरामरी रुगरीने मणलीज्या ॰ पीत्त
तणा वीस्फोटकनीमरशेपीज्या ॰ ३ ॰

अथ उफ्ना वीस्फोटकनो उपाय ॥

दरीयातु नव अरडुसो ये सरवे दे ॰ छाल्यकडानी
त्रीकुणाने ईरवथ ले ॰ १ ॰ परोलवेला ज्यायिद्दरी
मधमां पारो ॰ देया कफुउपेलो वीस्फोटक जरो ॰ २ ॰

अथ सर्वप्रकारना वीस्फोटकनो उपायस्त

त्यछे ॥ पारो गंधक बे सरखामापेलीने ॰ ते
कालगीकरीनीमे महीमन्दीण दीने ॰ १ ॰ त्रैणये
वस्तपुरी परतीने लेउसमां ॰ जबेपोक्षेररुगाळ कु
कुतेज्यारेरसमां ॰ २ ॰ धंतुरनागरवेल्य रमेली
स्रोचरती ॰ लेज्यारेरसपत्रतणा यराक्करती ॰ ३ ॰

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

पछी सरसीयानां तेलथी गोमर्दन करवुं ते थयतयां शं
सानामांथी रोगकरवुं ३ तेवी औरथीसेपन
कां मर्दन थाये. ए वीस्फोटक रोगरामीसरवे ब्रये.
४. आ उपचार श्रसाध्यमराग्यामां सुरा. ए वीज
शलनथाये परयतनायुरा. ५.

अथ वीस्फोटक रोगनो उपाय सर्वनो.

हरीयातु ईरस कने त्रीफुणा फुरीये. पीत्तपापडो
लीं जथ्थाप्यतेमां यरीये. १. परोगवेला नागरमो
थ इआ आली. सुवसकआधिउरीने पाम ही मध
साली. २. तेवा लेपकरीने पक्ष दीवस पछी तो वी
स्फोटकनाम यत्नांसरवे जरो. ३. ॥ ईती वीस्फो
टक रोग लक्षण उपाय समाप्त ॥

अथ फीरंगरोगनी उत्पत्ती उपदंशनो
लेदयेक उत्पनीयां छे. ॥ ये उपदंशतणो
येक लेद हरीगाये गरम ईंगळवागी स्त्रीसंग क
रोयाये. १. अथवाते स्त्रीसंगी लघुशीघुतेमां
घार लघुनीमारे छांरूउठे श्रेमां. २. अथवालो
कन लेणुतेन रनेसाले. तो वांधी उडीने जीलने
जाहाले. ३. तेवा परयेमकोपी वायु वेगघणो.
प्रकारारोग करे येतलं फीरंगलणो. ४.

अथ आगंतुक क्षीरंगरोगनां कारण.

क्षीणपुरुषने वारंवार वीर्यपात करतो अथवा कुरी
वायुकोपकरेकरतो. १. एणेएकारणपछीकोपीनेथी
यकरे. बीजी क्षीरंगताणोगाढपेटातर्तकरे. २. ये
क्षीरंगशरीर नसे पेशीलये बीलनेते त्वचनीउपर
पेदाथाये. ३. क्षीरंगतीलेमहीने आहारतेरहेछे.
एणेएलक्षणतेरवाशेकरकेछे. ४.

अथ त्वचाउपल्या क्षीरंगनां लक्षण.

लींगेंद्रीमां मांसकुणसांजणाय. तेकोरेनेपीन्क
आलंकथाय. १. पीडाथोडी रोगीनेतांह्य रहेछे.
साध्यकरयोगकाश्रीराये थमरेछे. २.

अथ शरीरनी संधीमें अथवा नसमां पेशी

गयेला क्षीरंगनां लक्षण. ॥ शरीरमां कीडी
जोकरऊआनाजेवां थाकांसरखपडीलये हुअनां ते
यां. १. अंगासंधीपीडातांहांसोजेथाये. उष्ठ
साध्ययेक्षीरंगरेवावरणाये. २.

अथ त्वचामहीने आहार क्षीरंगनां लक्षण

॥ जेयां लक्षणोपाछसांधर्षथेकांजयछे थयु
रपोते घणुंपीडापर्ममहीथायछे. १. जेवैल
यथ्रीसणी थाकहलयेकरी. रवापुर्वनुंपुंजस्तां.

३५६) सुधासंग्रीतवैद्यशास्त्रग्रंथ.

मटेडष्ट साध्येछी ॥ २ ॥

अथ श्रीरंगनाउपद्रव ॥ ॥ शरीरक्षीण
थायछे ज्वरहेछुणतमांमते जनेछे दुर्गंनारीश
रहेछे श्रस्थीथीयांमते ॥ १ ॥ दुधीरमांसत्तेपणे वीना
री श्रगनीनोहवो ॥ येचाररमुनीश्वरो ॥ श्रीरंगनाउप
पद्रवो ॥ २ ॥ ये श्रसाध्य छे ॥

अथ श्रीरंगरोगनोउपाय ॥ ॥ रसकपुर
गद्दीयांणोयेकप्रथमलीजे ॥ तेजजरोजरूलवींगते
मर्दनकीजे ॥ १ ॥ वासवालजलरतेगोगीयागीदेवी ॥ सु
श्रापाछज्यकरुकडागणवाङेरी ॥ २ ॥ घीनोलोर
गणीकगमांजेसत्वठेरे ॥ तेकडानेलेपकरीनेयेमकरे
॥ ३ ॥ वासजेकुलरदंत श्रोडेनहीतमगणवा ॥ जगसा
थ्येयेमनीत्यकरे हुजनेरगवा ॥ ४ ॥ गोगीगणीने श्र
त्यकरेनहीदोवांनां ॥ त्यारेकरपायेनागरवेल्यतणां
पांनां ॥ ५ ॥ याणकर्थीमुनोजावांनामुकपडे ॥ कुण
जरे गोगीजाघीलेसाथ्यजोडे ॥ ६ ॥ तडशलवोजे
दनकरयोकष्ट घरे ॥ सातदीवसजातायेमसघश्रीरं
गमटे ॥ ७ ॥ येयारसीडनोश्राउपयारकह्योसाह्य
गुलाबीयामुजश्रावीद्दगगीलनये ॥ ८ ॥ ॥ दीका
॥ नागरवेल्यनांपांनगोकीनाकडकागणीने ॥

ख्यार येक्लांप्यावीब्यां - स्थीयेगुंनो - नमुख्यो - लुंणप्र
टेभंयडरीरेवां - दीन - ७ - श्रीरीऽ पछीमोटुं गळवा दे
युं - पछीपागवुं - यगणनाडेगळांये - येमडरेतोसद्य
रोगमरे - ॥ ऊीपाय श्रीज्ञे - २ - ॥ पळंर
छपय - ॥ पारो गंधड रुद्रु स्रीसोथन तेलीले -
मोरतुथ्य हींगुग भ्लेमरह्नतेडीले - दहीराडरीमां
ह्य भुजभ्लतेनोड्रवो - तेरहेल्लराव्य लेपतेनही
तोंघरवो - रेवाडरे श्रेशातरे तोनीश्वेसंडरलरीन्यर
डोश्रीरीयंयेळतां हींगनुं हुभ्रहीरवो - १ - ॥ ऊी
पायन्नीज्ञे - ३ - ॥ डऽवुं तेलनवांडुसवापरयमली
ने - मीणरांडु लेर्गपांपतेह्यमां श्रेरपीले - १ - बोहा
रसींघ सुरोसीं टुर त्रेण्ये ह्रवां भ्भेरांडु भ्रां परती
तेनेघरवां - २ - ह्रेडपीलो पछी भ्रेरब्लेतेञाळ्ीलेग
रीयांणो येड ऊालयडांटेघालीं - ३ - सरवे चारी तेनो
मल्यम पछीडरीये मांह्श्रह्लीये पीतगपान्नचीरोलसी
ये - ४ - डरथी पुरीडांसयागमांतेमरही मारुन्नागळी
हींगनो हरीी हरहीन - प - नाशाडरे ऊीपहंरी धावद्यणी
नेवारे - रेवाभग ह्रर मल्यमडह्योडराणे धारे - ६ -

अथ ऊीपहंरी हींग परथुणीनो ऊीपचार

॥ हींगगोडमासा ७ हीरंडणलीजे श्रेडलडरो ह्र

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

रीतांड तेह्यमांश्रपीले - १ - सरवेपरतीमांणरांडही
तेगाणीयेडडरीसो हेगोणीतेनीयाणी - २ - चाल प्रमा
णेचलनगोणीनुंराज्यडेहे - हेयुंणीतेसातदीवसलही
श्रडेठेहे - ३ - तेधुंणीनीरीत्यलही श्रेडांत्यलगा(भे
रडेनाश्रंगारधणावेयेडपगा - ४ - मोग्यीपरभेसाड
धरीपावडफाडे मुभनाभीनेभूलपस्त्रदाडीराहुडे -
- ५ - सातगोणीनोधुम्रदेठेपरदीले - येडदीवसनी
रीत्ययेमदीनदशडीले - ६ - तोडीरंगठेपहीरागुमडां
गडल्नये - श्रणव्याधीनोनाशीडेसुभीयोथाये - ७ -
रेवाश्रीरालठेपचारडह्योलेलनडरशे - गडगरमर्ग
नासर्वसपारमांहरशे - ८ - ॥ ठेपायबीज्ने
धुणीनो - ॥ ठेगलोडमासाग्यारने मनरीण
तेसमलीज्ये - परतीनेजेमासातणी धुणी हेद
परदीज्ये - १ - भडीतणा लेडेयलामासाठीलयश्री
रीधधरी - दीनच्यारयेरीत्येडरे - थीरीनेलनपरडेड
री - २ - पांदीढूंरंगधणाप्रणो येरीत्यश्रायरतांल
रे - रेवागमीगडदसोलरी - डुदनसमीडायायरे - ४ -

श्रथरसडपुरेमोदुश्राव्युहोयतेनोठेपाय -

॥ पीपयडीठेमयडोपडनांनो नेतर मोरोपडयेपंप
नीश्रंतरछालीहर - १ - डरेडोगमाडयाथडरीले पु

For Private and Personal Use Only

एपिलेरस्तपुरनामुषनोसोजेतर्तरसे.२. अथवा
छड्रपेरसारजनेमरही ह्यंततणांपेढांपरलेडाबेदर
दी.३. यवा यमासोउडाणीमुषमदियोरी. रेचामु
षअव्यानीतेपीआपोशे.४. ॥ दोहा. ॥ये
यमासोउडाणीनेडोगमाडरेदीन.५. तोसरवेपी
आमुषअव्यानीमुषपाडनीमरे.१.

अथ हुस्योगवेनांनी झोल्लीयोत्वचा उपर
तेरोगनां लक्षण॥ अथ झूणसी बोलेते
झोल्ली समजवी॥ ॥अथ अजगल्लीझा
झूणसीनां लक्षण॥ ॥ वायुने कफथी प्रग
ट झूणसीतेवी. होय पीडणी वर्णशरीरतणा जेवी
.१. मोटी मगवत पीआनेवदे येलल्ली.येवाग्रहनो
मनीशुणु अजगल्ली.१.

अथ यवप्रख्यारोगनी झोल्लीनां लक्षण.२.
यवआकारे करडीगंठायसीलासे वाककफथी प्रगटी
येमांसचीरोयासे.१. तेदुरामावे रेयारसीडकरी
नेरक्षा. येलक्षणथीप्रगटी झूणसी यवप्रख्या.२.

अथ अंत्रलज झूणसीनां लक्षण.३.
झूणसीलाडोसुधीउंची अल्पपडू. मंडगना आडा
रेदीसेरूपअड.१. कफवायुजेडोपडरीनेअछसज.

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

रेपावीजुधोयेवरणोछेअंत्रलछ - २ -

अथ वीधृता दृणस्सीनां लक्षण - ४ -

दृण घुलेरसमतेजणायछे - पडुवड्डारमुपघाड्थाय छे - गोणधाटयुगलक्षणो वीधृतायेगरवैद्यसोलक्ष णे - १ -

अथ दृस्रुपीत्तउनां लक्षण - ५ - ॥

स्वल्पयेल्पआवीनेपघेपछीजरेजरी - पांयडेछगृं थीयोप्रडरीतांलयडरी - १ - डुर्मनासमीरेवातेवा डेदृथीवीस्तरे - दृस्रुपीत्तडाडरीतेवार्णवीमुनीय्वरे

अथ वल्मीडरोगदृणसिनां लक्षण - ६ -

दृंयडाफ्नेडदृथिनेपगे - डेगवाधीरोथाययेवगे - १ - पंयस्थानमां थायन्यांगमी ग्रंथीगणपडे बीजना समी - २ - तेडुपरथयीवेगमांवधे - मुफअनंतथै घेरनाजपे - ३ - तेडरेपछीछिंरीथायछे - पडुपीज मैपरमथायछे - ४ - लागेलोमीनेरोगयेलतों ग दृीसर्पनीपेठ्यडूलतो - ५ - येडअौरायधेनारेवाम रे - वल्मीडगदृप्राणदेहुधरे - ८ -

अथ ईन्द्रवृद्धनामदृणसीरोग - ७ -

योमगामे दृणस्सीयोयडीनेपछरेहुलमी - थायम ध्यरदृग्रंथी दृमणडाडडीसमी - १ - वायुवीत्तडोपथी

For Private and Personal Use Only

रेसा ये हः वापीयुं ॰ ए रुग्रह्व येह्यनुं उरीनेनांमस्था
पीयु ॰ २ ॰

अथ गर्ह्लीझा इणसीनां लक्षण ॰ ८ ॰

मंडगना आउरेगोण प्रथमथाये ॰ शीगीरंगे लाल
सरीषी हससाये ॰ १ ॰ वातपीत्तथीरोगरेवा पीड्या
थरणे ॰ गर्ह्लीझनां येलक्षण वीजुथो वरणे ॰ २ ॰

अथ पाराण गर्ह्ल इणसीनां लक्षण ॰ ९

ते घदीनी संधीचीरो ॰ सोल्लसयुत्तीथायछे ॰ तेसंधी
रतेमांमः पीड्याथीडणी हससायछे ॰ २ ॰ ये च्यार
लक्षणपीत्तथरेगह तेरेवा परतीगयो ॰ पाराणग
र्ह्ल छुंः वाथी सूख हसावी इह्यो ॰ ३ ॰

अथ पुनसीझ इणसीनां लक्षण ॰ १०

थाये प्रगट ये इर्णमां ॰ पीड्या घणीजेमांलरी ॰ च
च्येपडीतेनीस्त्तरे, स्थीरत्रासनीज फरेफरी ॰ १ ॰
इरडीइणपासे पीलजीतथाय नामरचात्घरी ॰ रे
चाये वरणी पुनसीझ वायुडेथी पीस्तरी ॰ २ ॰

अथ ज्ललगर्ह्ल रोगइणसी ॰ ११

जे प्रथमथी सोजेथईनेपीड्यनेपेदाडरे ॰ वगती वी
सर्पतणीत्ह्रे पीस्तारनेवीरीइरे ॰ १ ॰ पाके नहीं
नेघाह ज्वर प्रगरेलपीत्तकांमनी ॰ रेवाये इणसी

वीजुपचरते जलगरहलनांमनी ॥ २ ॥

अथ उरचल्लिङ कुएसीनां लक्षण ॥ १२ ॥

जे मांथीमां प्रगटथईपीडाथई छे ॥ गोगधारनी ते
ज्वरनामगती रहे छे ॥ १ ॥ सन्नीपातथी प्रगरीजे
रधणुजेनुं उरचल्लिङनामथई पीजुयोहेनुं ॥ २ ॥

अथ कथालार्डनां लक्षण ॥ १३ ॥

जुजतणायेङ हीयाचीरी ठीहलवथायेः ॥ केपसवाञा-
नालागे डेस्थगसाल्ये ॥ १ ॥ थयास्कुधनायेङहीमां
तेहलाणो कलोकोल्सोपीडालरीयो रहतणो ॥ २ ॥
रेयापरमपीडारेयामांतेपुरो ॥ कथालार्डसंकर
डारकुमांसुरो ॥ ३ ॥

अथ अन्नीरोद्यएगीकुएसीनांलक्षण ॥ १४ ॥

॥ कप्ततणायेङरीवीरो प्रगटेथायो ॥ स्फोटलथंङरमां
स वीघरणाङरनारो ॥ १ ॥ तेमां दाहलथाज्वर कष्टतणा
लागे ॥ दीसेमांथ्या रहवीरो लभअंगारा ॥ २ ॥ जेवा सं
नीपातपणीथईहुजरहे ॥ अन्नीरोहणरोगकरी कोवी
रहे छे ॥ ३ ॥

अथ गीष्मनाम कुएसीनांलक्षण ॥ १५ ॥

वातपीत्तनजमासमां रही राहुपाङप्रगटेस्पीतीस
ही ॥ गरमीघोरज्यमवासथैरह्यो गीष्मरोगकरीलस

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

होइस्रो २

अथ छुनछ्रुगसीनेनछ्नेजगाडेछेनां लक्षण ॥१५३॥ वात पीत्त ३ अल्पदोपनेतेपां मी नछनोलागजगाडे तांगमर्छेनंमी १ रेखा थीशरीछरेगुरी पंथ्यानपे छुन्हीतेछुगसीनेसो होचीहलनेडे २

अथ अनुंसर्गछुगसीनां लक्षण १७ अल्यारंलछीनेते घलीरथाये शरीरनालेवर्णसरी खीस्साये १ रेवाप्रगरेपगपरछोपमहिनंगो अे अनुंसर्गछुगसीवरतेननडेरीांगो २

अथ वीशरीछनांलक्षण १८ ॥ वीशरी छदसरीषी घाटेगोवछरी छछआंघनीसंथीतेनी मांहुथ्थेगे संनीपातथी प्रगटीलक्षवीशे हन्यो वीशरीछायेलक्षणथीवरतीछन्यो २

अथ राईशनामछुगसीनां लक्षण १९ छ्छमहनेपायुतेनसोमांसमंध्येमली छरेगांठ्य तेमांरही ग्रतमथनेसरसीयली १ थधीरक्त मन हीलुहरेहेमांसनेसुकेथी तेनेरोईशासोलगे रेवाच्यांधीनानुंलथी २

अथ राईशाछुहनांलक्षण २०॥ ते छुहन

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

ग्रंथीउपरने मळीगेपनांनापीयलागे॰ तेनीनसोथी
उथीरवेहेने पारखाणपीडालागे॰ दाझणहुमरीप
सोजोरे रेयानीगायेतेनमे॰ गहराईराबुद्धयाणीख्यो॰
सीद्धांतउपरयारेशामे॰२॰

अथ व्यालरोगनांलक्षणअनेचीकीत्सा
छे॰२१॰॥ अनापगलुमानेझरचानुंथाये॰ पगत
लीयामां वेहेरपडीतेनेब्लये॰ रेयातेवायुथी रहेयु
ग्नंणो॰ चीकीत्सारे ते व्यानरोगथराणेरागो॰२॰

अथ दरररोगनांलक्षण॰२२॰॥ पगल्पेमे
झांझरोउभायो घणाकेरमां॰ थयाइरजलागीयोदरे
दितेथोरमां दरेगांठ्यतेओरसम॰ उंपीरहनीतेलरी
रेयातेसीजुथवणवे दरररोगतेलेरही॰२॰

अथ जारखारोगनुंलक्षण॰२३॰॥ पुष्टदे
नाभपरीयीडरी॰ सर्णथ्रंगुणीमेळपरेडलरी॰१॰ थी
ज्यानुंमेहाथायछे॰ आलनाडीरोगगायछे॰२॰

अथ इंद्रलुप्तरोगअनेचीकीत्सामेंछेने
२४॰॥ रोमरोममां पीत्तकेश अंगलयेतेवायुथीऊ
पीत थैनेआपयथे॰१॰ डरेईरानोनारीमर्थीमुगांमां
गुंइद्रलुकेमणीपागनतेनीपळधारे॰२॰ रेथादीलो
थैलनीरीमांतोरहेछे॰ इंद्रलुपयेरोगमहामुनीसो

For Private and Personal Use Only

रे छे ॥ ३ ॥

अथ अरुंषीकारोग तेनां ने हेसहीत लक्ष-
ण ॥ २५ ॥ जे राती मीमांये कय घणी आवे याई ने सु
खु शरीरे पडे जाणसे नजयी सारु ॥ १ ॥ इंद्रने लोहीसज
ण छे पीपीरीमांजंमे ॥ अरुंषीकाग हरे वायेम पीडल-
वृपांमे ॥

अथ पथीरोग जे पथीयां तेनां लक्षण ॥ २६
॥ अतीक्रोधे करी होइयी ॥ तपु पीत्त ने शरीरमां ॥ जनी
पायन ना समु ॥ रामे तेनतु शरीरमां ॥ १ ॥ सकण देह-
नी गरमी ने ग्रही शरीरमां तेथरे ॥ रेसा याण पडव्यात
णो पथीरोग पेहाइरे ॥ २ ॥

अथ लसणरोग जेने लापु कहे छे तेनां लक्ष-
ण ॥ २७ ॥ शणु अथवा लाल सुभरा रंग तणु नी
चने देहनी साथ्य जरा नहीं पीडा पणु ॥ १ ॥ होय च्यो
कणो स्पर्श लसणग्रंथी गाये ॥ रेषा रक्त ने कफथी ये
पेदा थाये ॥ २ ॥

अथ मस्स रोगनां लक्षण ॥ २८ ॥ अड
नेपडो या अथवी डोरंगे डाघो ॥ छेपोहे पी लेरीमणे
ने हरहणो ॥ १ ॥ वायप्रगर वायुपीयेमस्सनो व्याधी
रेषा कोसुज असतां सुलपीये व्याधी ॥ २ ॥

अथ तलनारोगनां लक्षण. २९. ना डाणो
नांम सरीषडो. त्यांप्रयोजर ओहू. ओणय रोरा अर्थी
ईभनेत्तलनूं लक्षणतेहू. १.

अथ न्यछरोगनुं लक्षण. ३०. ना नांहुंनो
अथवा मोहोरो पीळावणहोये. डागो अथवा श्वे
तगोण घारे तो होय. १. त्वचूथी ऊंच्यो होई भनीने ते रे
हे छे. न्यछरोग ते नांम कीहो वीरहे छे. २.

अथ लींगवर्तिडरोगनां लक्षण. ३१.
लींगेंद्रीने मसळे के पाते पीडे. योरूयागवे वायु
को दूर तो लीडे. १. लींगेंद्रीनी फेरत्वचा अवगी हु
रमी. गांडकीरे ते मांसोपारीसरखी. लांबी घारे
वायुथी ऊंरत्न थाये. लींगवर्तिड ते रेयारांडरगा
ये. २.

अथ अवपारीडरोगनां लक्षण. ३२.
युवतीतणी योनीतणुं मुषझेडे होयसांकडु. वण
गे अमुथ करवाचीराय वमलाइडानेमांकु. १. ते
योगथी वायजडरले लींगेंद्रीनेपीडापडी. अवळी
फेरे ऊतरीजाये यडपतेथांमडी. २. मकरहसेवाग्र
गमनवीय्यरे वीयेयनीधारीश रेयालणेयेरोगने
लुसुरसडी अवपारीडा. ३.

अथ नीरुद्धप्रकाशरोगनां लक्षण । ३३ ।

आेछु जमने अथीक पीडारकरे अनशेष । वायुकोप
लसायनरी नीरजगतां लेखे । सीगेंडीनोधर्मलाग
मध्येनांधारी । धातग्रंथीकरेमापजेवीसोपारीनी
शाजनेरोकरणकरे योगकरेथात्राशानों तेरेधारीकर
रदे रोगनीरुद्धप्रकाशनो । १ ।

अथ मणीनांमरोगनां लक्षण । ३४ ।

पूलोनीरुद्धप्रकाशथई दुष्ट दीधोजनेते कसह्या
थे । मुत्रनीधारधीनामकीपीड । पलाचीनेशोल
गोस्थीरस्थोथे । शीघ्रनुमोटुप्रकुल्लकरीहे । कु
सेजमकुंडोघणांथेंलह्योथे । लक्षणत्रौणयलहीरे
धारींकर महामुनीथेमणीरोगकह्योथे । १ ।

अथ शनीरुद्धगुदरोगनां लक्षण । ३५ ।

पेतोवेगमकरोडचो लीडायेनेंसोआंकडो । गुदा
ध्वारआकर्षिने । करेमार्गनेसांकडो । १ । तेणेशीदपं
थीमण्यवत्तांकष्टेन्नुकरे । मीनाथेगुदाथोथगा पी
डापर्मपुगेंधरे । २ । रारेयीन्द्रसंयुक्तथे जणावेक्रीया
लागथे । रेचाकोथीहोतेरदे शनीरुद्धगुदरोगथे । ३ ।

अथ वृषणकच्छरोगनां लक्षण । ३६ ।

ऋस्तनांननापुर्षने॰ तेनांऊंधीपोतावीशे चर्यस्वेदथी
थेल्यजोवधुरेघणुंडोतीरो॰ १॰ तेएथेतर्तडोल्लापन
डे पडक्रेपीजारेघणां॰ रेथेथींन्रुचरणीडल्या प्र-
याणऋच्छव्यांपीतणां॰ २॰

अथ डंग्यीरोगनांलक्षण॰ ३७॰ मोढुले
डेअतीसारजेनीडाये॰ जेडारणथीक्षीणपुरुशथि
ऊनिबनये॰ जुओक्रायानोरीरदुरजणस्सावे॰ मण
जणडरतांमुर्ध्धार जाह्यरआवे॰ १॰ रेथासमजे
सुज्ञलक्ष्रेथींन्कुल्यरणे॰ डंग्यीरोगतणांलक्षण
डेवीदयरणे॰ २॰

अथ सुडर हष्टडरोगनांलक्षण॰ ३८॰
त्वचापाडीनेतांपुरीपीज्ययाये अतीदाहनेजेरज्य
रनुंलराये॰ १॰ जगालालनेयेव्यनोवेगचाये॰ पी
ज्ञावेव्यनीतेसमेन्नेगसाये॰ २॰ रेचेवर्णव्यां पीं
रुनेथीन्तआंणे॰ सुडंहष्टडरोगतेपुर्षजंणे॰ ३॰
॥ दोरो ॥ क्षुद्ररोगजोणीडह्या आउन्नीसआ
वार॰ रेयारस्सीडतेनालखे औशधनाउपचार॰ १॰

अथ क्षुद्ररोगनोउपाय॰ १॰ ॥ सौडणसां
नारोगने जणोथेरेतेगार॰ प्रथमडह्याध्रणनाडरे
तेमलयमोउपयार॰ १॰ पडव्यानांऔशधडरी॰

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

इरेदुणनोनाश थेपीरो हैरोसूनो ॥ टगव्यागरनोवारी
अथ पारााणगर्हल्लनो ऊपाय॥ ॥ कणो
धरावीने इरे गनधूनधूणनाऊपन्यार ॥ तोगर्हत्न
पाशांणनो रोगमटेतेयार ॥ १ ॥
अथ वल्मीक ऋणसीनोऊपाय॥ ॥ क्षुद्र
रोगनां प्रथमकह्या ऊपन्यार करे ॥ शीत्रोजुणवारी
कणमांतांलेपथरे ॥ १ ॥ परुकदावे व्रणना ऊपन्यार
रोयाये तोवल्मीकनुं कष्टटेव्यासरयेन्नथे ॥ २ ॥
अथ कांजोलाग्नि अग्नीरोहणगनोऊपाय
॥ कणोमुंडयीपीत्तना वीसर्पनोऊपन्यार ॥ ये जे
गरनेराणया ॥ औरीयजगलंडार ॥ १ ॥ देवदारने
ऽन्ह्वच मनशीलवारीतेह जदजरावीने लेपकरु
टगरो जेदुजयेह ॥ २ ॥
अथ अचपारीकारोगनो ऊपायना॥
सोमीकणी वस्तु हरीनहने करेसघीकोसुजरीकते
ने ॥ प्रयोगआपेक्षितणोन्नथाय अचपारीकारो
गसमग्नन्नय ॥ १ ॥
अथ रानीकद्व गुहनोऊपायना॥ ससेडा
गरमतेलथी करीकगुहनेस्यले ॥ येवावायुहरते
लथी ॥ करीकशीरगे ॥ मुगध्वारसंकेग्यसो ॥ मरी

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

येपडीजायछे॰ शनीउद्धगुरुयोगथे॰ मरीजनसुखीथा यछे॰

अथ घ्राणइमरुरोगनो उपाय॰॥ राग ईंद्रजव सींधव सरसवलूणेजलाय॰ जद्दजराबी नेयोपडे॰ घ्राणडमरुगदजाय॰

अथ झंपीरोगनो उपाय॰॥ गोमूत्रादीड यीडणुं रीड्रसरीडोथाय॰ झंपीरोगरेवामरे॰ लडथी पीडाजाय॰१॰॥ उपायजीजो॰॥ सुंणीनो रस जोरडीनीलडनोरसले॰ सुंठीनेलवणार ईंदीते नामांदिई॰१॰ घीतेमांपडीतेमूततोलोजायेझं पीरोगगुरुसंशा नथोलडथीजाये॰२॰

अथ सुरुरंढ्ररोगनो उपाय॰॥ रुगार नेजलमांगरो चारीलेपनथाय सुरुरंढ्रनीवेदना लडथीजंमीजाय॰१॰

अथ व्यान्हरोगजेपगेवणशरेछे तेनो उ पाय॰॥ मथ मीण गेरुगोल गुगल राल मीण सउन्हरे येकठुंकरीने तेससेकुं येलेरडाल्यामाल रे॰ अथवासरसेकुतेलयोपडे॰ तोहुंवोपीडाला री॰ रेवाइद्या उपचारथी संइरमरीसादुथीरी॰

अथ इदररोगनो उपाय॰॥ गोल अर्ध

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

नुं दुग्धमेगवी तेनुलेपनथाशे. दद्ररोगतेतेल सन
सेडे येव्येपीडापणाशे. १.

अथ तलनारोगनो उपाय. ॥ सरसव
साज्ञ कगर केसर. जलमांमर्दनथाये. रेयाते
अंगेमरदेतो तलनीपीडापणाये. १.

अथ योधरोगनो उपाय. ॥ पथ्यमसुडा
येतांलगो तेपछीनेकुतेडरे डोडीपीगीनेपुंगीकु
ण येजेकुनीरक्षाकरे. १. लेमोरथुथु डंपीलो डथो
नेसींघजोघरनी. दरुलेपथीथ्रगदेरेवा पीडाम
टेतेयारनी. २. ॥ उपायजीजे. ॥ कगर
कडेनोरस लोकपात्रेजलाय. रेपाहरदेपोपडेयीष्
रोगसौजाय. १.

अथ कुनजरोगनो उपाय. ॥ नधुमीण
तोलाजेपागो घृतलीने उषगडरीउतारीडरेमर
दनडीने. डरीरोपीतेजेनाजअंगुलीमां घालेनरेया
नयानजथाय दद्दरीयादे. १. ॥ रोडा
मास. ४. नजेघालेतोनयानजसद्यथाय.

अथ मसानो तथा जसणरोगनो उपाय
॥ पापडीखारोनेंयुनो जेजलीने. जगमांमरदी द
देपरलेपडीने. येडांतरे येय्यारडरालथाशे. रेया

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

लसणमस मुगटीरोगजाशे. १. ॥ रीक. बीज
लगाडे नाख्योपडयुं हाथ घणोथाय पणसघरोगम
टीजयछे.

अथ अंगेखजुअ आवती होयतेनोउपा
य. ॥ आंमळसारोगंधकनेंपारोलीजे. मोरतुथ्थये
अनुक्रमेरचतांहीजे. १. लोहपात्रमां लोहचुरे मर
दनथाये. गायतणाघृतमां मरदीयोपकडाये. २.
येकचीर हुये सर्वमरीजाशे. रेवाडकरेथी कुष्टनव
तक्रयायीरी. ३.

अथ पलीरोगजे पळीयांतेमरवानोउपा
य. ॥ लोहचुरने आंमळां आंबागोटली ते हरे.
मोटी हरडनोचुरते जेटांछाल्यलेणोकरे. १. लीजे अ
रथतोसासमी प्रतीचस्तगोळीकरी. पळीलागरा
रसचीरी घुंटीनेपलगेकरी. २. दीन जेगयात्ते प
छीकरे लेपत्ते करेसने. घडीच्यारराखीधुवे दीपेयोव
नचेरानें. ३. रथाकेरानो कल्पये पळीरोगप्रालेकरे
रीकेलागीनेलांमनी हराकेरानीते करे. ४. ॥
उपाय बीजे कल्पडेरानो. ॥ मुंनोसुखआचा
ताणीनीतोरामहरणयताणी. प्रहरयेकरीसाधुंरे
जलेमेनत्यसेवणी. १. तेमांरीघजोहारनीली

For Private and Personal Use Only

के गोपीचंदनकरी जरोपलकरेनी स्मां घरी च्यारपी
तीघरी. २. नपे येक रजकुकरे पछे ठांमड घोलखरा.
पछी केसनेचोपडे करीने जरीतेत्यरा. ३. उपरपत्र
येरंडनु करीनेरायन तेकरे. प्रहर येकमांहे रेवा गुवा
अंगमांहे ठरे. ४.

अथ उंदरीनो उपाय. ॥ हाथीदांतनीराख
नेजकरीपयलेपाय उंदरीनोगदसोडो शामे. वाग
नवा तांथाय. १. ॥ उपाय बीजो. ॥ कमण
ताणीनडराख घी दुधतेलयेकथाय. तेरेचारीत
चोपडे वाग नवा नीरमाय. २. इतीक्षुद्ररोगल
क्षण उपचार समाप्त. ॥

अथ शीरनाममस्तकरोगनी उत्पत्ती. ॥
दुष्ट लक्षणे दोष देहनेकोपीतथाये. तेनोरसथैपीडी
त मुस्तकमांजाये. दारुण दुख देयेगदनाहांना लास
तीना केहे रचारीकर येकशरीरजातीना. १.

अथ शीरना रोगनां नांम. ॥ जे वात[1] पीत्त[2]
ने[3] कफ तणो[4] चणी रक्त[5] संन्नीपातनो[6] क्षमी[7] क्षीण
रीक[8] अनंगवात[9] येरोगनां नाळातनो. १. तेपछी
सुर्यावर्तने[10] अर्धावर्तक[11] नेयया रेचारसीके रोगशीर
रना[12] कुस्तलेदकरीकह्या. १.

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अथ वायुनारीरीररोगनां लक्षण. १.

वगरकारणे जेनारीरीरमांपीडा घणी. नीरीरीये योडी लागे साणडारीत्पलणी. १. श्रीरीरायरोकेलेपकरेतो सुखथायें. रेवायीजुयरीरमांवानीपीडा जागायें. १.

अथ पीत्तनारीरीररोगनां लक्षण. २.

जेनारीरीरमांपाचक दाहसमालडा लासेपीडा भ थायेरीरीरनाकडडा. १. नेत्रे दाहजगेनेमंनपीडा लगे. रीरीतपणे करीनेनीरीरीये दुःखलागे. २. रेवा आंथी जेकरेजालीतेरेहुछे पीत्ततणोरीररोगथयो लक्षणकेछे. ३.

अथ कफनारीरीररोगनांलक्षण. ३.

जेनुरीरीरकठीसीसुपीसेघाव्हाडु. स्यरलेपीलास्ये मुखकलागे. १. नाकमुजेश्राज्येसोलेनेरीरी रीजगे. रेयाकफनो कोपरीरीरे कयीकोकडगे. २.

अथ संन्नीपातनारीरीररोगनांलक्षण. ४.

त्रिणय दोरीनांजेलक्षणपाछणगायें. येकपुरुशमां तेसघलारोगेंथायें. १. रेवाजतावे दोरीकवाने लक्षणथे. संन्नीपातनारीरीरव्याधीनांलक्षणये. २

अथ लोहीजगाडनारीरीररोगनांलक्षण.

५ ॥ जेमांपीत्ततणां लक्षणसरयत्र रहे. कस्नां

स्पर्शनथानाथेडीशीरीरस्सडे - १ - रेवारसीडेथीन्ह
दयांतेथीतश्र्यांणो - रक्तनणोशीररोगथियो ते
नेलांणो - २ -

अथ क्षीणपणानोशीररोगतेनां लक्ष-
ण - ८ ॥ जनु जणरहेश्रंगनुं - सडेशीरीरानाशिथि
डी - टीसेमुस्त ३ रक्तने तेमां वेदनारेहडी - जनेजन
गतरामुस्तडे तन्नवेजघालोगयेन्देवाथीन्हथेसो
भणे थयोक्षीणशीररोगथे - १ -

अथ कमीशीररोगनां लक्षण - ७ ॥ जेना
शीरीरमां वेदनाथेगयाये - डुधीरनेपडुनाडुनीवारूथ
जाये - जगेजगतराने वणीशीरीरडेरडे - डस्योश्रावी
नेयासतेनेमश्रवडे - २ - रेवायेगयापेपीडयामांह
लसे - कमीशीरीरनोरोगतेने वीव्यारो - ३ -

अथ सुर्यावर्त्तरोगशीरीरानो - ८ नाश्रडुण
डीरथीमंदमंदपीडयालंमे - जमलमदीवसपडेतम
ते थ्रद्धीपांमे - १ - जनेपोरसुधी जणतेवधतुजये
श्रांण्यानेलंमरमांपीडघणीथाये - २ - जपोरपा
छण लमयैतमगामचाडाये - श्रारीतीनुंडष्ट नीरं
तरतेलागे - ३ - रेवाथीडीयडीडथेतुरलहेलक्षण
सांथी - सुर्यावर्तड्हीयेशीरीरतणोव्याधी - ४ -

अथ अनंतवातशीररोगनांलक्षण.९

।। यर्हने दुष्टदोशोथी पीडातेस्कंधमांडरे.लमर-
नेनेत्रडणेपट्टीडष्टतांघणुंधरे.१.नदेतेआदी
कालधा यहायवेगनाभिडु.डरेउपागेडंपते चीज
रनेत्रमांशिउ.२.अपारडष्टशीरीमां देखोडेअंतरो
घरो.अनंतवातशीरिरोगवर्णवेमुनीश्वरो.३.

अथ शंखनामशीररोगनांलक्षण.१०.

वातपीत्तनेरक्तमळीनेदुष्टथई डणेपट्टीमांडष्ट
रेतांपासलर्हे.१.लालडरीदे दाहशीरीरेमहागर
डा.लाणेशीशीरनाडोडडरे थाणेडरडा.२.डंगरो
थ.डरीदेजमलगनापीवे येपीडाप्रगटेत्रणेय
दिनसलवे.३.रेयानासुधशांनरेहेजमरेसाक्षो
शंखनामयेशीरनांगदमुनीयेगायो.४.

अथ अर्धावलेदकशीररोगनांलक्षण.११

सुभुजमाणपोतेजमेथगीलारनुं.लोजनऊपर
लोजनडरेडोर्हयारनुं.१.मळमुत्ररोडेनेवीरा
यजाग्नेडरे.संसारसंडरषेदअंतरमांधरे.२.
येपंरमांथीदैडतेडारणथये.डडपीत्तडोपीवा
युनेडफनेसहे.३.तेवायुलंमरजोय्यीडगाडुंप
णेडरे.पीडाडपाळनेडणपट्टीमांडरे.४.तेस-

रसअरधोअरधमांपीआवणी इशीफेरकमचजूनेवाण्या
ताणी. ५. तेकणंयरसुमांयघेपीआवइदा. रुतप्राणते
नीश्येइंद्रेहेअआपदा. ६. नेपाकरमजोपेयडीकेनेथये
अर्धावलेहरोगयेशीरनांडुखो. ७.

अथवायुनाशीररोगनोउपाय. १.

वातवीदारणतेलडरेभरदनपोते. भायवस्तुवो
गर्मवायुहरवालेते. १. डरेरोरलोअडदपीठनां
लगनांथी गरमशीशीपरराख्य हर्नितेभांधी. २.
वामयेडयेमसातदीनरीचनयाशे. रेवावायुनीशी
रपीडासरवेन्नरो. १

अथशीरोभस्तीवायुनाशीररोगउपर.

अडदीरनोपीठभांध्यलगमेघाली. उपीअांगण
सोणइरेशीरपरपाली. १. अथवाआंगणआड
रोपीचततेडशीये योमगजीपीडोर तेलतातुलशीये
. २. पोहोरयेइशीरमांह्यरहेनीश्यगलरे. शीरवा
युनोरोगसद्यपांमेताहरे. ३. उदरस्इयनेडुणशी
रोगरसौलये पांचसातदीनयेमनीत्यसेवनथाये
. ४. येकवासरपुतेलरवातेमांह्यलरे. शीरोभस्ती
येसौगदडुरोनाशाडरे. ५.

अथपीत्तनाशीररोगनोउपाय. १

कमळकाकडी सुखड त्रणमांलेपनथाय । पीत्ततणीशी
रवेदना वेडजपारेजाय । १ । ॥ ऊपाय बीजो ।
॥ शीतधौत घृतेशीरलेपकरे अथवा गुडसुंठीनो
नासिधरे । त्रणयुक्त प्रयोग कह्यो जथीशो । शीरपीडास
मस्तपर्डभरशे । १ । ॥ ऊपाय त्रीजो । ॥ कपुर
केसर सुखड जांड कह्यां छीके । तेचारी अडरीपयरीने
रसेपनकरीजे । १ । पांचसातदीन प्रयोग औषधनो
थाये । रेवा पीत्तप्रकोपीतशीरपीडा जाये । २ ।

अथ लोहीनी शीरपीडानो ऊपाय ॥ पीत्त
तणा ऊपचार ते आर्द्रवीशी करे । वांभेलोहीवीकार ।
शीरपीडा सरवे मरे । १ ।

अथ कफनी शीरपीडाना ऊपाय । ॥ लंघन
तर्तकरावी कफऊपचार कह्या । तेसरवे आपरथाग्र
यैजे करया । अथवा ते औषध चुरीने ऊषणकरे त्रण
नाजीमहिपगती सहीशीशीतलरे । आ ऊपचार कहेलो
पंचदीवसथाये तोरेवाकफनी शीरपीडमरीजाय । १

अथ संनीपातनी शीरपीडानो ऊपाय । ४
॥ आ औषध करवानुं जाणनैलागु संनीपातन
णा ऊपचार परशो लागु । ते वारीजे षीषणकरी मुस्त
कलरशे । रेवा थयारीरसंनीपातनुं दुःख हरशे । १ ।

अथ क्षीणथयेलानाशीररोगनुं औषध. प
धातु पुष्टीनाके उपचार लख्यां ग्रंथे तेला गुणकारी छे. आ
रत्तणा पेंथे. १. तेवारीनेलेपकसरेवाथीशो. ज्ञ
ञ्जराथी तोक्षीणशीशनुं दुखनरो. २.

अथ कृमीशीररोगीनो उपचार. ६॥ सुं
मरी पीपरने कडुगरमागानी. चाटीये कडो साड
रसागानी. भडरीमुत्रे पछी मेगनीनासिधरे. रेथाकृ
मीशीररोगतणीपीडाजाकरे. १.

अथ सुर्यावर्तनरोग. आधाशीशी कहे छे ते.
कहेनो उपाय. ७ ॥ घीने पयनो नासकरीये के ने
राये मालपुआ घीगोणतणा खाया जाये. १. अमु
ल्य जे उपचार करो कथीनमथी. सुर्यावर्तनरोगरेवा
शीरनोरामथी. २. ॥ उपाय बीजे.॥ भडीण
ने रच्छनाग आगयंतुरकडजे. सुंठ जसणने हींग
मढी उपणेरकरे. १. मरदीगोने मुत्रलेपकरीशोष्ण
धरे. सुर्यावर्तनीपीडपरेवासरवत्र करे. २. ॥
उपायत्रीजे. ॥ जाउ दुधने कल्यारी कुवानुं पाणी
तेलेयराचेनासिपीजामुस्तकजांणी. १. रेवाराजेआ
हार दुधमधघृत जीरनो. सुर्यावर्तनरोगरामेआ
धाशीरनो. २.

For Private and Personal Use Only

अथ अनंतवातशीशरोगनो उपाय. ८

कह्या उपाय अर्धशीशीशानातपशीले रसा. करो ते आ
उपए चेतपशीयोगते रसा. रेवारसी जेनी मीया प्र
योगहरिने थरी. अनंतवातशीशरोगथयेथकीमटीज
शे. २. ॥ उपाय बीजो. ॥ अथवा शीशरनी
नसडोडावे. मासपुडामर्थना भवडावे. १. रेवारसी
ऊमांरेहे मनयणगी. अनंतवातपीडारे हेअगगी.
. २. ॥ उपाय त्रीजो. ॥ गणे त्रीछुणा तेने
बाळातु. लीम्बछाल्य ङमर करीयातु. १. आयगो
गमीश्रीत येपाये. अथवानासलीये डुंमत्य ये. २.
नेत्रलमरने उर्णनी छुष्टी. नयपीडापांमेसुजम्यशी.
३. रेवारसी जनो मारगसाहे आउपचारे शीर डुम्म
त्ये. ४.

अथ कानपडी दुखतीनो उपाय. ॥ सेनव

सारतथा युनो ताबे जणीते मांमेगव्य, पछी आम
णानुपाणी. १. ऋथ्ये मसरीनासफरेना उपाणी
रेवारीशीने उर्णपीडानार कीलंणी. २.

अथ कपालमां जुवडयडताफोय तेनो उपा

य. ॥ पुरकडवी इंडरीनां नासफरे. तु पीडा
प्रगटशीशमां नाशी डरे. रोगमटे वायुनासणी संडर

नथे. ऐया औषधथी सर्व ऊरस मटे छे. ३.

अथ केशवर्धवानो उपाय. ॥ छडीलो चा-
रोने उपणेर फेरआगा. गोडचेनेडमण डाडीत-
लक्षणा. सरखे वाटी मधघृत पयजुत लेप करे थेवा
फरे उपचार डहोतां केश वधे. ३.

अथ नेत्रना मंडलनुं माप प्रमाण. ॥ प्रणमी
पुछे शीष्य करी गुरुनी सेवा अरूप चक्षुनो लागह्यो
मकीगह छे या. तेसांभळवानं अती आतुर म्हारु
रेवाग्सीडससमझावीने अचार्ये पारु. १. ना लित्तर
॥ सांभळ्य शीष्य गुरु कहे तेवरणुं आचार. मंड-
गनेत्र तणो कहुं. तेतु बने चीस्तार. १. ना. श्लोक.
नाना मोटां चक्षु रसाये बेनां बेकडी अंगुल मारे
तणां मंडल तेनां. अंगुलनां बिस्समो में व्यास क-
री. चक्षु मंडल मापतपासो तेम यथी. १. अलग्रू
धीड आश्यारने रोगवेहमकिकेर. सुश्रुतमां सोधी
कह्या चक्षुगह छांतेर. २.

अथ चक्षुरोगनां स्थान. ॥ दृष्टीमांगे [१२]
चार नेत्रमां बे रहे छे. ऊगास्थानडमांह्य च्यार
डचीयोड छे. १. स्वेतलागे [११] अगीयार संधीमें न-
वगाया तेत्रपैय [१८] नीमांह्य आगणी हरसायान्ड.

जेपांपणमां सर्वनेत्रेसंत्तरफेल्या रेवायेगरसो छां
त्येरगणीलेवाळ३.

अथ चक्षुरोगमां देशलेहनारोगना वायु
तणा दोषपीत्तना दोषतेरगर्कफनाह्या. पचवीस
संन्नीपातना महिसोल रक्तनणारह्या. १. छेने
त्रनाजेरोगये छांत्येरगरचक्षुवीशे. रेवारसीजते
वर्णवे उत्पत्तयथानाजेमीरो. २.

अथ नेत्ररोगनी उत्पत्ती. गातडके वेळे
गरमर्छ अंगवीशेथाये. नदी तलावके वाव्यआ
दी जलमांधाये. १. दुरदेखवे दीवसेसुवे धुम्रय
से के पैसीयो अथवा रेजलेमांह्यवसे. २. अती
यांतीके वमनरोकवेतेआवे अ८र शोके गरम व-
स्ततेनेखावे. ३. आंसुरोकवे वीशेयघणेके क्ले-
शेकरे. ऋतवीपरीत अथोवायु मलमुत्रे रुके. ४.
सुक्ष्मरस्तनेवेके रतुवीपरीत शोके. चक्षुगरछांते.
रथता वीखुघोलागे. ५. रेवा रत्नपत नयनवसेते
नेत्रमे अप्रारीशकारणथीये उत्पत्तपामे. ६

अथ दृष्टीनुं लक्षण. जेनेडीडीके छेते.
नेत्रगोलमां योमलागमध्येके छे दाव्यमसुरनीप्र
माणपुतलीमहिरे छे. १. पंचभुतथी प्रगटथइपो

तेहेथी समडेपक्षुमांहुआगीयानाजेथी॰ ४॰ छे
अवीनारीतेज परमचैतनलासे॰ च्यारपडगकरी
नेतेनीमध्येधासे॰ ३॰ पडगप्याजनाथेक्रोतरानी
मापे॰ आछ्यादीनकरीपक्षुगोगेस्थापे॰ ४॰ समय
रीतगजगसोहिनुंतत्वरहे॰ रेवाकरीतेहेनेशेवी॰
हसर्वकहे॰ ५॰

अथ कशीनां॰ ४॰ पडगनाआश्रय॰

प्रथमपडगजगतेजताणाआधारेछे॰ बीजुमांस
ताणोआश्रयकरीनेरेहेछे॰ १॰ त्रीजुमेदताणोआ॰
धारकरीधासे॰ तेजमांसजणमेदअस्थीकारणपासे
॰ २॰ एपांचेआधारकरीचोथुजाणो॰ रेवाएपांमकी
कशररेवीजुधेराणो॰ ३॰

अथ प्रथमपडगमांरोगथयो होयतेनालक्ष

ण॰ ॥ प्रथमपडगमांदोरीलजरैनेतेजुजे॰ ज्यारेक
सांगोपांगनतेनरनेसुजे॰ नीकरलासेरेवाएसळ
थीवेहेलो॰ एमथयेजाणोलेवोपडदोपेहेलो॰ १॰

अथ बीजापडगमांदोरीथयो होयतेनांल

क्षण॰ ॥ बीजेपडगेदोरीलसोजेनेकरमे॰ सोथ
परोचीतेनसडेजाहेरघरमे॰ १॰ मांग्मगतरुडे
रीसमुहघणाजये॰ कशीदोरीसीथयेतेएनर उन

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

सायें॰२॰ वस्तुवंगणीते दसेनयनांलेरे॰ तम
पासेनीवस्तुते दसे छेरे॰३॰ द्रष्टीलमतीने वी-
ह्लणसमझेशांणो॰ एवा रोगजीलपडगे तेनेलणो ४

अथ त्रीजापडणमां रोग थयांनां लक्षण॰

३ ॥ तेहपुरुषने उंम्युतेनजरे आवे॰ नीचेनी व-
स्तुतेरथेन दसावे॰१॰ समुद्रपतणानो थाय
न देखाडे॰ आंख्येलासे वस्त्रतणो पडदो आडो॰
॰२॰ दर्णनेत्रनेनाहुप्रकारजीलो दीसे॰ नेत्रदोरा
अधीदुलरेजोतेवीथी॰३॰ तो उपरनीवस्ततणो
तेने लासे॰ नेहेठळ्यनीते उपर दसेवासे॰४॰ ने
त्रतणा पसवाडामां जेगदसुके॰ तेने पडजानी व
स्तुते नवसुझे॰५॰ दोशानेत्रनाचोपडजेझेनेला
वे तो प्रसुंधामतम दशामां आवे॰६॰ द्रष्टीमध्ये
दोशातणुं कारणछांनुं॰ तेनेसुझेमोटु तेसरवेनाहां
नुं॰७॰ द्रष्टीमध्येस्थीरदोशाचारीजेने चेडतणां
बेसुझे पडजांनां तेने॰८॰ जेनांसुझेत्रौण्यघणां-
नोपारनहीं॰ स्यान्हुदोशारह्यानीरीतीसर्वहुहीं॰ ए
रेचारीरीतनीहुरचतुरहुरे दशीरक्षण॰ त्रीजेपडमे
दोशालरायानांलक्षण॰१॰

अथ चोथापडणमां दोशा होयतेनां लक्ष॰

For Private and Personal Use Only

एट - ४ - ॥ चोथे पडदे रोग तीमीर नांते रहे छे - लीं
गनाश हीडो अपार तेडु छे - १ - तेनी ते जेम
यडी डीकावी थाये - सीसाइन्य सरखी सौने दसा
ये - २ - तेमां हेरा घणो वीस्तार पणे थाये सोम
सुर्य नक्षत्र पुरांना दसाये - ३ - वीद्युत आदी ये
नीरमण सरचे जुओ - ते सोल मतां गुडु जरो जस्व
नवसुओ - ४ - डोई मोतीया बींदु रोगरया डे छे -
चोथा पडण वीरी ये रोग जमीरे छे - ५ -

अथ अन्य शास्त्रना मते ये मोतीया बींदु
ना - ६ - भेद छे तेना प्रकार - ॥ वात पीत्त कफ
संनीपातनो - रक्तने परमगाय जनतनो - छ प्रका
रनी ग्रंथडारे - लींगनाश गद चक्षुमां रहे - १ -
टीका - ॥ परीम्लायन सोहीथी मुर्छित थयेलु
नेपीना तेनुं नाम छे -

अथ वायुना लींगनाश रोगनां लक्षण

१ - ॥ जे वायुना लींगनाश चक्षु थासे तेने संपुराण व
स्तु जमती भासे - ४ - मलीनता दसाये तेने सौ जगे
ये ड चस्तमां लाल लाग डैये ड लागे - २ - मापे वस्त
यरीनस डे ते पण पूं डी - पुर्ण लागनी समवस्तु दर
से यां डी - ३ - पांचे लक्षण पुर्ण रेवा जेने लागो - तेवा

युनालींगनारिव्याधीथायछे॰ ८॰

अथ पीत्तनालींगनारिरोगनांलक्षण॰ २

पीत्ततणोयेलींगनारिजेनेथाये॰ आलक्षणतेनी
दृष्टीमांरससाये॰ १॰ चंद्रसुर्यनक्षत्रधनुंशक्रेंद्र
तणुं॰ वीजुतआगीआमणलासतांतीमीरघणुं॰
२॰ सरवेवस्तुलीलीथईलासेतेने॰ येवापीत्तनो
लींगनारिप्रगटेजेने॰ ३॰

अथ कफनालींगनारिरोगनांलक्षण॰ ३

कोपीकफनोरोगदृष्टीमांउपजथाये॰ तेनांआलक्षण
आयुरवेदीगाये॰ १॰ सर्वचीजउजलदीसेतेतेनेलागे॰
लासेधोलुंजेहथरोदृष्टीआगे॰ २॰ येवानयनमांनी
रलसुरेहेप्रमाणो॰ लींगनारिकफनोलक्षणपीछाणो॥ ३

अथ संन्नीपातनालींगनारिरोगनांलक्षण॰

४॥ संन्नीपातनोकोपथईदृगमांयासे॰ सावुवस्तु
मांअनंतआकारोलासे॰ १॰ दृष्टीइलागओछोनेदृष्टी
वधीकोलेपे॰ सरवेवस्तुतेजलरेलीतेहजे॰ २॰ येवा
दोसत्रैएयेनांमहालक्षणरेछे॰ संन्नीपातनोलींग
नारितेनेकहछे॰ १॰

अथ लोहीनालींगनारिरोगनांलक्षण॰ ५

॥ थयोप्रकोपरक्तनोंयकोतेदृष्टीमांकर्ई॰ लणाय॰

आल्हेत्यांहां जतावुंते जधुरुरु॥ १ ॥ हवे समस्त ला
लनील पीत शाम स्वेतने॥ जन्यु छे ते मते रु॥ सुक्षे
नहिसपेतने॥ २ ॥ ऐया समस्त पीन्हयेरपेल ग्रंथ म्हा
न्ने रह्यां ते लोहिलींगनाशिनां मे लक्षणो तने॥ ३ ॥

अथ परीम्लायन लींगनाशिनां लक्षण॥ ५

परीम्लायनो दृष्टीमां दोशजेने दिसे पीत्तवरणी लीं
हिशतेने॥ १ ॥ गमें ते स्थणे तेधनी दृष्टवासे॥ दिशा
तेलणी ते हाने सुर्यत्वासे॥ २ ॥ लतावृक्षपुष्पेरव्यां
डोर्डरुगतां॥ दिसे रोगीने आग्यमां तेह जगतां॥ ३ ॥
रेवा आरलां लक्षणो आंश्रमांणो परीम्लायते लीं
गनोनारशलंणो॥ ४ ॥

अथ लींगनाशिनां अन्यलक्षण॥ ॥ रंग प

रुत्वे ॥ लींगनाशने रोग वायुनो दिसे रातो॥ मां
हि पीत्तता योगवडे ते नीलवरणातो॥ पीत्तनणो ये
रोगत्रास पीगो ते दीसे॥ रुनो होये स्वेत कहे सोम
हत्मुनीरो॥ वीपीत्र संन्नीपातनो लरीयो पुरण
दृष्टीये॥ रेवा परमार्थोसडी तेरु दिनी दृष्टीये॥ १ ॥
॥ दोरो॥ ॥ लोहिवरण होय लोहिनो॥ परीम्ला
यनो तेम रुर्द रक्तमां पीत्तता॥ वीजुयोयरणेयेम

अथ वायु आदि लींगनाशिनां नेत्र मंडलनुं

लक्षण. ॥ ॐ हृस्वलक्षण. ॥ वायुआदिकदो
षीगनारीनगदोतेह्यनाने नेत्र मंडळजतावु. रोगण
पणपुर्णथीतेक्समजवासमां. सीद्धथीरीत्यजेल
क्षेत्रावुं. १. वायुनुनेत्र मंडळ सघलाल होय पीत्त
नुं अंसनारंगजेवुं. पीत्तलालासे सरयतने पेक्लां
लीसदंगेकरीपुर्णतेवुं. २. तेमकफनुं मंडळ घणुं
थीकणुंरीजवतकुदनापुष्पसरखु. लासपीवारी सं
यणपणेपुर्णथये. जुहमकीस्चेतजेन्यागीनरणु. ३.
पालसंन्नीतणुं पहमपत्रोसमु मांहीमगपाछलास
चीहेरीो लोहीनुं लालमंडळ वसेनेत्रमां. तमपरीम्ला
ईसोपीत्तजेवो. ४. लागरोरीत्यरेवासीक्नीरपी
जेनेवीहुत्वनुंज्ञांनआव्युं. रोगरोगथीलक्षणजणा
व्यांसणी रीत्रेजमपक्षुमंडळजताव्युं. ५.

अथ दृष्टपीत्तत्रीजनपटलने प्राप्तथयानां ल
क्षण. १ ॥ त्रीजपडणमां दृष्टथैरहुं पीत्त तेह्यने
जनेदीवसमांआंधळो. नीशायेसुजेतेह्यने. १. अ
तीसंक्षीतगपणुंनीशामांजरीजयछे तेऐपीत्त
नीअल्पताप्रजगत्तामरीयायछे. २. दीपांयापणुं
थेयदुं. जलाल्यु करीलक्षणे. रयारीकरतेररे. गुणी
ग्रंथमांजेलाणे. ३.

अथरक्तांधळेरातेनदेखेतेरतांधळानांल
क्षण.॥ ३ दुष्टथीने पउण रह्यानां कु लक्षण दृष्टि.
नीशामांनदेखेडरे घोयसमांह्य सुझे सही.१. तेने
नक्तअंधकरीगणेग्रंथमांकह्युंने.रेवासोडीहीलन
लणे.रतांधणकहीतेह्यने.२.

अथजेनीदृष्टीमांकफधीगाढीपैरह्यो होय
तेनांलक्षण.॥ जेनी दृष्टी धीगारीथैने कफवासे.
तेनेधीस्थिरपराम्परतेयोगुलासे.१.येलक्षणसही
रेवाडेधीद्रुजनकहेछे.जीनप्रथमपउणमांरोगमथी
रेछे.२.

अथधुम्रदर्षिशीररोगनांलक्षण.पसुरो-
गमां.॥ शोकताव नेफेरयकी गरम थाये.तेनोता
पमणीसोमुस्तकमांलये.१. तेनोधुम्रथीहीरेसु
यैतनवासे.तेनेधुम्रसरीषीवस्तुसौलासे.२.रे.
वास्योडीरपळीडतेसमजे प्रवणाग्पराणे.धुम्रदर्षिनांये
लक्षणधीजुयोवराणे.३.

अथ हृस्वरोगनां लक्षण.॥ जेनुं माणस
एापुरुषमोटुंकहुए.तेवस्तुनान्हानीहरुसे घोणे
घोडो.१.लोमलयारयतेनीसीधेदर्षेपांणी.रेवो
रेरये हृस्वरोगनीयेंधांणी.२.

For Private and Personal Use Only

अथ नकुणांध रोगनां लक्षण॥ जेनी स्त्री
नीरमणने सघणु सुखे तेमां होरीलखरातां तेपीडाथामु
के. तेलाणेतांधीत्रवीधीत्रपणुं लेहेछे. रेवाते नन
कुणांधकरीकहीयो छे. २.

अथ गंभीर रोगनां लक्षण॥ स्वास ग्रह
ण करतां जे स्त्रीमांद्यथये तेनीसाथेप्रगटेपीडाने
उपजे. ये जे लक्षणरेवानेजनमां रेहेछे. गंभीर.
रोग प्रगटीयो तेनरने छे. २.

अथ वीनाकारण लींगनाश रोगनां लक्ष
ण॥ जेनी स्त्री नीरमणीने. कांई थई जन्य. च
णकारणनां रोग ते. लींगनाश केवाय. १. ईती
स्त्रीरोग समाप्त॥

अथ शांमभंडगहोरी जे कांगा मंडगमां थाय
तेनां नाम तथा लक्षण॥ ऋष्ण मंडगे थ्याख
रगाइ नांमरकु आवार. सवर्णशुक्र. प्रथम कह्यो.
आहीदुखरेनार. १. बीजो. अवरणशुक्र. छे पीड
पीडाकरनार. अक्षीपाकात्यायन. अजकाजन्त. ये
ग्यार. २.

अथ सवर्णशुक्रनां लक्षण॥ कांयस्त
नागोळमां जगारांमघेरोलगी. वसेस्त्रीयेमुख

थै॰ ७थैजयसोपुतणी॰ १॰ घसेनेजमांमुंहतेयान
गेसोंयलनलक्षातूरे॰ तेनानयनथीगरमथै घणुंनी
रतेनीसरे॰ २॰ लहीलसाणग्यारथे॰ फरेनामनाजे
गने॰ रेयारींकरतेररे सव्रणशुक्रनारोगने॰ ३॰

अथ सव्रणशुक्रनुं साध्यअसाध्यलक्षण॰
जेयनकशीसमीपमुंहतेहोयालरी॰ तेमकशणने
तेनेजांणीसाध्यजरी॰ तेथीयीपरीतदृपरेपालासे
ज्यारे असाध्यकरीयेसव्रणशुक्रगणोतारे॰ ४

अथ अव्रणशुक्रनां लक्षण॰ ॥ शामंजे
होय॰ ॰ ज्येलासे॰ शुक्रमुंहते पुतळीनाउपर
थासे॰ १॰ ते हासेयालेजेज्योलनजेनरजी॰ रोंम
सोमआकरीथयाचाहगसरणी॰ २॰ रेयामुंहथेजी
डीपरनजेरनांणी॰ अव्रणशुक्रतणांयेसोलक्ष
णजांणो॰ ३॰ ॥ टीका॰ ॥ ये अव्रणशुक्र
साध्यछे पणहेनीअवस्थालेहकरी असाध्यथा
यतेनां लक्षण॰

अथ अव्रणशुक्रनां असाध्यलक्षण॰
जेहनेत्रनुं मांसमहिवीपरजेनये॰ घसेपीडीतेमुं
हनसोमां हसाये॰ १॰ लमते धाहीजीज पडणथी
थोयासे॰ हसायेमहिलालयणीयाजदृलासे॰ २

येना लक्षणसालतपारीडगलवुं॰ असाध्ययेछे
मारोना औषधि करवुं॰ ३॰

अथ बीजुं असाध्यपणुं॰ ॥ जेहने नेत्रमां
डींगें मछि रुणसांझसुं॰ याले यहु मांपी गरम॰
पणां आंसु॰ १॰ तेह पुतळीऊपर अंधुं घिसेहवी॰
फगडे तेलर पंभतणी शंतीजेवी॰ २॰ येवा रोग
मध्योना औषधयी फुटे॰ ४॰ मटे नैं रूल्प लगीमा
खुडुरे॰ ३॰

अथ अक्षीपाकात्ययनेत्ररोगनां लक्षण
॥ जेनी आंख्ये सफेल लागलस्यो करीये॰ ते सुजी
सौजयपडी हुभने सीये॰ १॰ पाडुलोप्यन पुरण
पीडया आंसरडतां पारवनां लोप्यनमांथी आंसु पड
तां॰ २॰ येवा लक्षण ज्यान वडे व्यापीतर छे अ
क्षीपाकात्यय येसो डोपी कहे छे॰ ३॰ ॥ रीजा॰
ओ रोग असाध्य छे मरे नहि॰ ॥

अथ अन्नजात नेत्ररोगनां लक्षण॰
अन्नजात ययागहनी पीडा हवी आंख्यनमीया
ये भडरी मींगीजेवी॰ १॰ आंख्य लाल ने पीडपाय
घनीसाले॰ रुधीरसरखां रक्तवरण आंसु पाले॰
२॰ ते अन्नडां बाणरीं येवा सुभसर्वकहे॰ अन्नजात

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

न्नतकरीने येग दग्रंथिलागे ~ ३ ~ ॥ इतीशाम मंडणरोग ~ ४ ~ समाप्त ~ ॥

अथनेत्रनाशुक्लमंडणरोग ~ जे धोगालागमां कहुंना ~ ११ ~ रोग छे तेनां मना प्रस्तार्यम शुक्लार्यम रक्तार्यम अंतरधरो अधीमांसार्यम लागीने स्नायार्यम लेणाकहे ~ १ ~ शुक्तीने अर्जुन पछी पीष्टक सीरालग नवे कहे ~ रीरपीडीकाने आगंथीत कहेये कहुं नायेथी ~ २ ~ जे स्वेत नेत्र वीलागमांये रोगनीमीने कह्या ~ रेथा कहे थीगुंथीयाये स्वेतलागथी वीरह्या ~ ३ ~

अथ प्रस्तार्यम नेत्रनाधोणालागमे रोग तेनां लक्षण ~ १ ~ ॥ स्वेत नेत्रनालागवी रोग द्येकगडे तेथीराणो अथवायतोडाघपडे ~ १ ~ रेयाथीन कसरीपोपांतेथी थयहे छे ~ प्रस्तार्यमनायेलक्षण पंडीत कहे छे ~ २ ~

अथ शुक्लार्यमनेत्रनाधोणालागमां रोग तेनां लक्षण ~ २ ~ ॥ नेत्रलागातेस्वेतलागमये जगे धोगुडोमग दर्दहे थर्डथयवालागे ~ १ ~ रेया अधीकयथीने सोलकगेपाडे ~ शुक्लार्यम कोसुझपुनपयरंती कहे ~ २ ~

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अथरक्तार्यमनारोगनांलक्षण. ३ ना चक्षु
डेरास्वेतलागेकरेछे पछेमससरीखुमांसडोमगर्चये
छे. १. चेवापरखेसांलगीनतंशांणो. रक्तार्यमयेरो
गनुंरुपजांणो. २.

अथ अधीकमांसार्यमरोगनांलक्षण. ४
चक्षुस्वेतचीलागचीरोकचुंनरखु. मोटुडोमगपुष्ट
डाणजननासरखु. १. चेवायेरहीनेलहीडीत्तरेचो
अधीकमांसार्यमगहनोयारणीहेयो. २.

अथस्नायवर्मरोगनांलक्षण. ५ ॥ स्वेत
लागनीमांह्यडे. डख्नुनेस्थीरथाय. स्नायवर्मनोरो
गते पंडीतथीपरखाय. १.

अथशुक्तीरोगनां लक्षण. ६ ॥ ते नेत्र
नास्वेतलागमर्धथाये डाणीमांससरीखीछुंदपडी
जये. घणीत्रैणघडेप्यारचापरखोजेने. शुक्तीनो
व्याधीजयोसंलचीतेने. ३.

अथअरजुनरोगनांलक्षण. ७ ना स्वेतने
त्रनालागचीरोपींछुहेवी. सुसाडेनादुधीरतणादी
पाजेची. तेपंडीतपुरुषोलक्षणनेपरखेछे. चेवाअर
जुनरोगडरीतेनेडेछे. २.

अथपीष्टकरोगनांलक्षण. ८ ॥ स्वेतनेत्र

नालागचीरीते थायरे. इन्द्रायुनोकोपलरोत्रयतान
रे. १. ऊर्ध्वमांसवधेछे पीला थयाजेवुं. रेवापीषड्रो
गतणुं लक्षण छेवुं. २.

अथ सीरोत्पात रोगनां लक्षण. ९॥ गह
नयननागोणमां सघसचेतलागे छेरे. नसोनासमुह
ऊगणपीगाढपनानीसरे. वीडपक्षीनेथेडरे. नसी
मांसजेमांरह्यां. रेवारीथरे लक्षणो. शीरोत्पातनां
थडयां. २.

अथ सीरोपीडीका रोगनां लक्षण. १०॥ नय
न स्वेतनालागमां. प्रथमस्वेतहणसांयेछे. नसोथे
वीटतीयसे. सीरोपीडीकायेसछे. ऊलयलक्षणो
थडयां तेनाथस्तुमांथायछे. रेवापंडीतोतेह्यने सी
रोपीडीकागायछे. १.

अथ अर्जासग्रंथीरोग. ११॥ स्वेतनेत्र
नालागचीरीतेप्रगरेछेवो दमणडांसनांदुरसड्रहव्यजो
थयो. १. रेयोनरे थोरेपीलुपुंछोहमने. अर्जासग्रं
थीतरोग अताव्योतेतमने. २. ॥ येनेत्रनासद्ध
लागनां. ११. रोगड्यां.॥

अथ नेत्रनामर्मस्थानमां. २१ व्याधीछे
तेनांस्थान तथानांम. ॥ दोषो ॥ ऊपरतणे

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

इमानमां - पक्षुमर्मस्थान - तेमांछेगछयेश्वि - परणुं नांमनीहांन - १ -

अथ तेरोगनांस्पष्टनांम - ॥ उत्संगपीडी - का - १ - कुंभीका - २ - पोथकी - ३ - वर्त्मशर्करा - ४ - अर्शोरवर्त्मा - ५ - शुष्कार्श - ६ - अंजननामीका - ७ - बहुलवर्त्मा - ८ - वर्त्मबंधका - ९ - क्लीष्टवर्त्मा - १० - वर्त्मकर्दम - ११ - शांमवर्त्मा - १२ - प्रक्लीन्नवर्त्मा - १३ - अक्लीन्नवर्त्मा - १४ - वातहतवर्त्मा - १५ - वर्त्मार्बुद - १६ - आमस्तनीमेरा - १७ - रोहणीतार्श - १८ - लगण - १९ - बीसवर्त्मा - २० - कुंचन - २१ - येरोग हवेल क्षण - ॥

अथ उत्संगपीडीका नेत्रनां पोपच्यांमेनो रोग तेनां लक्षण - ॥ रोग - १ ॥ ज्यांके नेत्रगोल लागदांकनार जेमणी - पछेतेवीस्थ पोपच्यांतपारीयन र्मपातणी - १ - तेमांह्यकुणसी थेइ गुमचरन लाल थायछे - वधेछे उंरीयेने मोरी पेल्यमांहीं थायछे - २ - रेवोरटे ये रक्तनी जनीनेपीज रेजडी - उत्संग पीडीकातणांज्यां ये लक्षणोसउं - ३ -

अथ कुंभीका रोगनां लक्षण - रोग - २ - कये तेकुणसी पक्षु अंतलागमांवतीपडी - तपास

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

तांतेकुलीशनाजीभनासरीखुंडी॥१॥तेअथवेनेसो-
पियुक्तपीउपरेपछीरह्यो॥ऐवाचीन्हलक्षणेयेरोगकुली
शतणोकह्यो॥२॥

अथ पोयकीरोगनांलक्षण रोग॥३॥जेपे
सुकेरापोपण्यामेलालफुणसीनीसरेसरसवसरीषी
पीडअत्यंत आंषतांषणखीजरे॥१॥महीपेंचयनेपी
डाघणीयेरोगनेनीश्चेकह्यो॥ऐवाचीन्हलक्षणतेयेरो
गःपोयकीपीडालह्यो॥२॥

अथ वर्त्मशर्करारोगनां लक्षण॥४॥पोप
ण्यावीषेझीणफुणसीयोनरी प्रगटथायछे तेपीडालरी
॥१॥भरयरीअनेलारीथायछे वर्त्मशर्करातेकहाय
यछे॥२॥

अथ अर्शोवर्त्मरोगनांलक्षण॥५॥
अक्षीकेरा पोपण्यामांह्यतेवी॥फुणसीप्रगटेककडी-
जीभजेवी॥कठोरअत्यंथींकणीतेहलागे॥२॥पी
डायोडीतेहनामांह्यलागे॥२॥ऐवा चीन्हलक्षणे
युक्तरेछे॥ अर्शोवर्त्मरोगतेनेवदेछे॥३॥

अथ शुष्कार्शरोगनेत्रनो॥६॥जेपसुना
पोपण्यालागअंतर॥ अंकुरप्रगटेजयंयानेलयंकर॥
ऐवाचीन्हयोगथीयुक्तरेछे॥तेशुष्कार्शरोगनुं रूप॥

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

डेछे ॥ २ ॥

अथ अंजननामीकरोगजेआंजणी ते
नां लक्षण ॥ ७ ॥ नेत्रपोपचानेमुखफुणसी थेइ
थर्गं ॥ सी दुखरणो रंग पीडामहीमंदरई ॥ १ ॥ रेवा
तेडोमलनां कांनीमहीदाहरह्यो ॥ अंजननामीकड
रीनेयेरोगकह्यो ॥ २ ॥

अथ अरुणवर्त्मरोग नेत्रनो ॥ ८ ॥ नयन
पोपचाना पोपडआनेरामे ॥ येइवरणनांपारवनां
फुणसां ज्यमें ॥ १ ॥ रेवायेपीडानोंपरणीपरयारोग
अरुणवर्त्मरोगयेयोतेने धारो ॥ २ ॥

अथ वर्त्मबंधकरोगनांलक्षण ॥ ९ ॥ थोडी
खुजुल्यनेमंदपीडामहीकरे तेपोपचांनापेरमां सो
जोकरे ॥ १ ॥ दंडायरेवानयन तेसोजमरे येवर्त्म
बंधकरोगने वीजुथोवदे ॥ २ ॥

अथ क्लीष्टवर्त्मरोगनांलक्षण ॥ १० ॥
येहुदंरुणपोपचांपेथजेह लालअयांनदुथायछे
सघतेह ॥ १ ॥ मंदीपीडात्याग तेमांरह्योछे रेयाग
दयेक्लीष्टवर्त्मीकह्योछे ॥ २ ॥

अथ वर्त्मकर्दमरोग नेत्रनो तेनांलक्षण
॥ ११ ॥ रक्तपीत्तयुतदग्धथायछे ॥ लीलीगडज न

थनेब्रणायछे थायरोगजणलक्षणेप्रसो॥ वर्त्मउ
र्ध्वमइहेमुनीश्वरो॥१॥

अथशाम्रवर्त्मरोगनांलक्षण॥१२॥

जेनीआंख्यनापोपच्यापरे॥शामरोगेथैमूळमै
झरे॥पीडातेह्यमांयैग्यरहेघणी॥गडग्रजाणेतां
येह्नातणी॥रीत्यइहीरेवैद्यविचक्षणा॥शामव
र्त्मयेरोगन्नेगणवा॥१॥

अथप्रक्लिन्नवर्त्मरोगनांलक्षण॥१३

जेपोपच्याबाह्यरतांब्रठामे॥सोजेइरीडोपचरीरो
गब्नमे॥पीडानहीनेगरडास्थाशे॥प्रक्लिन्नवर्त्म
इरीतेगणावो॥१॥

अथअक्लिन्नवर्त्मरोगनांलक्षण॥१४

सुतापछीइश्चीपीडानथाय॥जेपांपणोसल्पडथइ
थाय॥नणथीधुवेपुर्णइरीतपास॥लासेपछीसुर्य
तणोप्रकाश॥रेवानीतोबीघडवानपांमे॥अक्ली
न्नवर्त्मइरीरोगब्नमे॥१॥

अथवातहतवर्त्मरोगनांलक्षण॥१५

जेनीपलकसारीतरेमीचायनहीं॥त्यांयेवाज्ञा
वेतेमपीडाथायमहीं॥अथवामींचीरहेयेरेवा
चीन्होलह्या॥येवातहतवर्त्मातणांलक्षणइह्यां॥ १

अथ वर्त्मार्बुद रोगनां लक्षण. ५५॥ अखिनां पोपच्यांनां आगमांहे। लांबी ग्रंथी थाय छे ये उतां हे. १. रोग थती पीडा नेमांनरे छे. ये वर्त्मार्बुद ग्रंथिरोग हे छे. २.

अथ अस्तनीमेरा रोगनां लक्षण. १७॥ नेत्र पोपच्यांने आसीने उचाये. ते आंख्योनामारगमां पेशीन्ये. १. पांपण्यनेमेरवीनां जे पाजे द्वायु. अस्तनीमेरानुं ये रोग दुष्ट लक्षायु. १.

अथ रोणीतार्थिये रोगनां लक्षण. ५८. रोग पोपच्यां पंथसंलये झूणसीमांसनां अंकुरो जवे सुक्ष्मस्पर्शीनां जंमेते जबे. पीडा स्वल्पने वायु थीलये. २. तेरेथा जवां जे धनेथरे. रोणीतार्थीनो रोग ये लूरे. १.

अथ लगण रोगनां लक्षण. ५७॥ जेना पोपच्यांपथपीरी पीडाथायछे उपडी. पो गूंथी उडी कठण जुये जोरनां लेपडी. ना पाडे रीते पडे पडीम्ये पच आवेधणी. रेवांपक्षुगरशारे पीडा गहलगणते लणी. १.

अथ वीसिवर्त्मा रोगनां लक्षण. ६०॥ नेत्र पोपच्यां तणां झूणां मुजयां आश्रो. तेमां रोग जणे जील

णामहीडीन्हपडे. वापेसोजेयेव्यजरातेथीझुंसु यत्य
हीयसरेहेगणतांश्रांष्पथयडीश्रांसु. येवेश्रालक्षण
त्याव्यांग्रंथीपरणे. वीरीवत्मीयेरोगकरीवीछुंपो
वरणे. १.

अथ कुंभन रोगनां लक्षण. २१ ॥ त्रैणय दो
यडोपीनयनस्थलमांद्युडेरे. पहीपोपयांपेयपक्ष्म
संकोपकुरे. १. पोहोगांतेनयथाहेनेनयनेंयाये.
कुंभनरोगकरीरेवाशेथीहगाये. २. येनेत्रनां
पोपयांना. २१. रोग कह्या. ॥

अथ नेत्रकुणालेपांपणपतेना रोग. २.
॥ दोहो. ॥ पांपणमां गहबेयसे वरणे मामु
नीजन. पक्ष्मकोप. पेहेलोकह्यो. पक्ष्मशात. येश्रं
त्य. १.

अथ पक्ष्मकोप पांपणपना रोगनां लक्षण.
१ ॥ पउहा पांपणयवाणलतारेहे छेत्रारीती. कु पांप
णमां पेरीजायनरेहेयारीी. १. येण्यघणीश्रावे
हेमायकरेमाझे. रोगलयंकरथाहेजनकरीनेग्रहे.
२. येप्रगटसुसघबुवायुनुं हुमलेहेजे. असाध्य
सोजे हसोनोहेनेकजे. ३. येवालक्षणलक्षथी
कहेगहपेहेलो. पक्ष्मकोपये पांपेणयनोव्याधीयेछे.

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अथ पक्ष्मशांतरोगपांपेणयन्नांतेनांलक्षण-

-२- ॥ जेरे पोपच्चांपांपण्यो वीनावागतेंथायछे-

पसेच्चेण्यतेनेवीरी महिजगतशायायछे- पीळ्यपी

त्तनाथीथर्ड रेयाप्रोढपुऊषोलछे- तेनेपक्ष्मशांतीळ

शीपुरापडीतोतेंडहे-१- ॥ ये जेरोगपांपणना०

अथ नेत्रसंधीनारोग-ए-तेनांनांमना

पुयालसश्राहीऊने नेत्रसंधीनवरोग- तेरेचाशंझर

रहे- जेडीलक्षणजेग-१-

अथ संधीरोगनांमस्तुर- ॥ पुयालस-१-

ऊपनाह-२-पैत्तीकश्राव-३-कफश्राव-४-संन्नी

पातश्राव-५-रक्तश्राव-६-पर्वणीका-७-अ्रणक

-८- जंतुग्रंथी-९-

अथ पुयालसनेत्रसंधीनारोगनांलक्षण-

१ ॥ नेत्रमांहिलीपुतळीनीपासेसांनो तेथीदोषश्रा

लोष्पननांसंधीस्थांनो-१- तेहुजवाश्रावेपाकीसो

जोथाये- घाढपरूसरखालोत्पातेमांथाये-२-पीळा

पारचनीतेमांकुजाचिरणे- रोगपुयालसतेरेचावी

जुथोचरणे-३-

अथ ऊपनाहनेत्रसंधीनारोगना लक्ष-

ण- २ ॥ नेत्रसंधीमांमोटीगांठथैनचपाकेनपी-

For Private and Personal Use Only

आदेशानपण येक्य योगीयाडे ~ त्रैण्येथीन्हो देखेता ~
खीद्दरसायां ~ ग्रंथे लक्षण ये छीपनाहतणंगायां ~ १

अथ पैतीकश्राव नेत्र संधीरोगनां लक्षण ~

३ ॥ आंख्ये आंसु होय अतीसे ~ हणद्दरंगसरीषां
दीसे ~ देवे ये गह्ने समजायो पैत्तीकश्राव कहींतें गायो ~ १

अथ कफश्राव नेत्रनी संधीनारोगनां ल~

क्षण ~ ४ ॥ नेत्रसंधीमांथीजणनां आंसु जये ~
स्वेतथींकणां नें जाडां तेद्दरसाये ~ १ ~ देवापीज्याडेक
यर्ग्रसछीपरमांणे ~ ये कफश्राव थयोगह्ते दवीडेज्ज
णे ~ २ ~

अथ सन्नीपातश्राव नेत्रनी संधीनो रो~

ग ~ ५ ॥ नेत्रसंधीमां नासुर छीद्रपडीजये ~ कुंग
यीनीद्दसयिपडतेमांआवे ~ १ ~ देवापीज्याद्दस्वरूप
सुघडतासुभयांम्यो ~ संन्नीपातनो श्राव नयनसंधी
जंम्यो ~ २ ~

अथ रक्तश्राव नेत्रसंधीनारोगनां लक्ष

ण ~ ६ ॥ नेत्रसंधीनालागवीथीतेवुंताजुं वेहेछे
रुधीरयर्ग्रनेगरमपणे आजुं ~ १ ~ ढीष्णनेत्र देवा
देहे ~ नयनतापसह्यो रक्तश्राव नयनसंधीनोंरो
गकह्यो ~ १ ~

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अथ पर्वणी रोग नेत्रना संधीनो-७ तेनां लक्षण-ना आंजायणीनेत्रसंधीन्थायेन्मही पणतेथी पाडती ते न्याये-रेथापीडाथरुं छे ते दुःदे छे-ये संधीनो पर्वणी रोग कहे छे-१-

अथ अलजीनांमे नेत्रना संधीनो रोग तेनां लक्षण-२॥ नेत्रसंधीमां रोग थयो तांम्रवर्ण ये अणतराल थयो महीने जारणे नाकमां पाडीते अने डुनडुनाक्षमां-२-थसुसंधीमांये रेशारह्यो-अलजी नांमनो रोग येडह्यो-३-

अथ जंतुग्रंथीनांमे नेत्रना संधीनो रोग तेनां लक्षण-२॥ नेत्रसंधीमां पीडे गांठ पेठी न्थये-कृमी तेहमां कृष्णउदरणी हलथयायेन्१-तेथी वाळजवेन्थये पांपणपयांमे-पीडापांरथनी-ने पेणमंटीन्मे-२-नारीयवानोन्अणये लोयनतोराळ नेत्रसंधीमां मारग पैन्थये जान-३-आ लक्षणेयुक्त डरीये हरसायो जंतुग्रंथीनो रोग रे चारीडरेगायो-४- इतीनेत्रसंधी-रोगसमाप्त

अथ नेत्रनाजीन्नरोग-१७ तेनांनाम-अलीष्यंदहीडनामना व्याधीपक्षुगम-रेचारस्तीन डतेनां रदे सन्तरसाथ्येनांम-१-

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अथ सर्व नांमः ॥ वायुनो अलीष्यंदः १-
पीत्तनो अलीष्यंदः २- कफनो अलीष्यंदः ३- रक्त-
नो अलीष्यंदः ४- वायुनो अधीमंथ- ५- पीत्तनो अ
धीमंथ- ६- कफनो अधीमंथ- ७- रक्तनो अधीमंथ-
८- संशोथपाक- ९- अशोथपाक- १०- हताधीमंथ
-११- वातपर्याय- १२- शुष्काक्षीपात- १३- अन्यतो
वात- १४- अम्लाध्युषीत- १५- शीरोत्पात- १६- शी
राहर्ष- १७-

अथ नेत्रनी समता- १ तथा नेत्रनी वीषम-
ता- २ ॥ अथ वायुनो अलीष्यंद रोगनां
लक्षण- १ जेने सोडीउमे आंख्यो दुखेछे ते-
रोग- १- ॥ तेनी आंख्य पीडावीशे घणी वेदना
थायछे- गळेछे सुंवाळेपणथी कपाळ ठीलां थायछे-
१- नेत्रनी पांपणमा जणतरा घसी नेत्र रूडां घणां पडे
आंसु ते शीतळां- लख्यां पुणी पीडा थाय तेणां- २- रहे
ना रुधी वातमे- जेने ए कह्यां लक्षणो- ए वायग्रंथ
रोरदे अलीष्यंदवायुतणो- ३-

अथ पीत्तना अलीष्यंद रोगनां लक्षण-
-२- पीत्तथी आंख्यो दुखे ते रोग- ॥ दुखे पीत्त
थी आंख्य तो घणो दाह रहे नेत्रमां- अरुणीपुं

चाडोध्रवे पीडाव्रष्टीनाक्षेत्रमां । १ । सुहावेरीत
गताघणी आंसुउषणनेपातगां । पीगांनेत्रते
पाश्रमां । घणांचायउीतावगां । २ । सुगंधीरीन
तणाजगे । ड्येप्रीयडस्वीत्तनो । रेयारोगतेलंणन
वोअलीष्यंदछेपीत्तनो । ३ ।

अथ कफना अलीष्यंदनां लक्षण । ३ ।

रीतण चक्षुरेहेतेथने ड्पेगरमवस्तुओ । अरे
घाढभो आंसुवो नथी अन्यपीडावगे । १ । भने
चींन्हतेनैएयये सुएयेसघसंघेगयो । रेवाव्रष्टीना
कुभमां अलीष्यंद कफनोयचो । २ ।

अथ रक्ताभीष्यंद जेलोहीभगडयानी आंखो
दुखेतेरोग । ४ । तेनां लक्षण ॥ रहेचक्षुचोला
सतेवरण ताम्रआंसुअभे । दीसेआंख्यमां दाहजो
रीतणता अतीरोगमे । १ । पछेआंसुतेउष्णथै ।
भनेघारआव्यक्तनो । रेयालंणवोलेयो अलीन
ष्यंदथेरक्तनो । २ ।

अथ वायुना अधीमंथरोगनां लक्षण ।
जे घणीआंख्योदुखवाआवेछेतेरोग । ५ ॥
आंख्यदुखवाआव्यामांहाडुपच्यडरे । वायेपीडा
परम शेरीनांरीसरमडरे । १ । महीलनजडा घोचायन

जांएये दुरीथाली ॥ फरकारा जकुथाय मथे जमचीरा
घाली ॥ २ ॥ उंपीठी डोडाय अथरीरीअडघुरे छे ॥
रीरीजणतराथाय छोरीरीतगजणयेछे ॥ ३ ॥ रेया
लक्षणयेछकांयोगरह्यो लवजणोलेवायुनो अ-
धीमंथथयो ॥ ४ ॥

अथ पीत्तना अधीमंथरोगनां लक्षण ॥ ६

॥ आंख्य दुखथा आवी मांह्य दुपथ्य डरे गरम अन-
रैया वागीवस्तु पहनथेरे ॥ १ ॥ तेनी आंख्यमां घो-
रे घणा ऊठे छाली ॥ गरडे जांएये आंख्य दुरीथा-
ली ॥ पाडे थे छेली राछ घणो तेमां जागे ॥ तेयस्तुने
रीतगतासारी लागे ॥ २ ॥ आंसुलाय्पन पीत्त छरी-
अपरमांणे ॥ पीत्ततणो अधीमंथ रेवा पंडीत जांणे ॥ ३

अथ डफना अधीमंथरोगनां लक्षण ॥ ७ ॥

दुखी आंख्य डेपाथरा घणामांहि गरडथेरी ॥ जरी-
जयथसुग्रही जांएये डेडजेरीलरी ॥ समाघोथ
तेजगरी ॥ तेमां आंख्य सोजे लरी ॥ तेमांथे क्य आ-
ये घणी अरेभुंपनडेडरी ॥ २ ॥ डेमेगरम वस्तु रगे-
छ्यो लेग जमीरह्यो ॥ रेवाथीछ्ये सोलछी अधी-
मंथ डफनो डह्यो ॥ ३ ॥

अथ रक्तना अधीमंथरोगनां लक्षण ॥ ८

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

For Private and Personal Use Only

आंख्यदुखवाआवीतेपीडातेमां लोहीजगाडेछे
कुपथ्यकरेतेमां॰ १॰ गळ्याले घोर आंख्य थेडीलां
एये॰ ताम्रवरणनातुल्य करे आंसुनां एये॰ २॰ देवा
लोचन लाल रह्यां दाहनेस्रावी॰ रक्ततणा अधीमं
थनीयेपीडाथायछे॰ ३॰

अथ अधीमंथ रोगनां नेत्र डीघडवानी मर्या
दा दीवसनी॰ ॥ कफनो जे अधीमंथ थयो हुरजण
हणे॰ सात दीवसवीत्या पुठणथ सुफुटे॰ १॰ र
क्ततणो दीन पांचलगी पीडा रहेछे॰ छ दीन वायु
थी डीहलय तेनाडे छे॰ २॰ पीत्ततणो अधीमंथ
तरत चक्षु फोले॰ स्यापरं पुरुषो ये मग्रंथवी रोजोले॥२

अथ ससोथपाक रोगनां लक्षण॰ ९

अथ पाक आंसु आंख्यमां अपार थेपण थायछे॰ धु
लेरपक्वफल समां ते चक्षु थोजणायछे॰ १॰ जण
यरक्त जोयनो सोजे रोगपीडात्हरी॰ ससोथपा
क तेरेवे जताव्यो लक्षण कुरी॰ २॰

अथ असोथपाक रोगनां लक्षण॰ १०

धुलेरफलनी तुल्य नयन पाकई जयें॰ सोयन होये॰
लाल येग्यत मांथाये॰ १॰ सोजे नमणे लेरा रेचा
समजे राणो॰ असोथपाकथयानां ये लक्षण जं

णो ॥ २ ॥

अथ हताधीमंथ रोगनां लक्षण ॥ ११

सुजे वाने संलवे समायझोपके थयो ॥ पडे घणी झु
थेली धीकारमकीमगीगयो ॥ १ ॥ सरोल केमरीजुथा
य पीडातेह्यमां घणी ॥ दीसे छे तत्कने रगो दुलार्छल
म लल्लंमाणी ॥ २ ॥ वीझारीयक्षुचोथर्थ मगे ये सर्वने
गने ॥ रेया वीगिक्षणोवदे हताधीमंथरोगने ॥ ३ ॥

अथ वातपर्याय रोगनां लक्षण ॥ १२ ॥

जेनी नेत्र तथा लमरे ॥ पीडा संपुर्णतेगणे ॥ पक्षुरोग
वीरो तेने ॥ वातपर्यायतेलणो ॥ १ ॥

अथ सुष्कक्षीपाकरोगनां लक्षण ॥ १३

मीचाई जयनेत्रने जमेछेमणतराघणी ॥ सुभांरेहु
नयनते सुरंगलालरीसांभणी ॥ १ ॥ सुजेनी स्चनेछ
तावळेरेया तेतापथीउरे सुष्कपीपाकरोगये पीस्मारी
यो मुनीश्वरे ॥ २ ॥

अथ अंन्यतोघात रोगनां लक्षण ॥ १४

स्कंध घटील मर्नयूने तांपीडा शरीरमां घणी वायु
थीवेहनासर्वे अंन्यतोघातनीलणी ॥ १ ॥

अथ अम्लाध्युषीत रोगनां लक्षण ॥ १५

जेनां लोचन पीडा थीपाकीजयेः लालथाम जेनं

गमणेतेथायशाये॰ १॰ तरीयोसोल्लेराहुरेवापीज्या
पंपे॰ अम्लाधुरीत्तरोगभ्ततान्योतेग्रंथे॰ २॰ पांपे
लक्षणल्नेदरधीनेपरमाणी॰ तेनेभंगीतथायनपां
सएथथीपाणी॰ ३॰

अथरीयोत्पातरोगनांलक्षणो॰ १६

सोनेपीजतेरोगहोयेनहोय॰ अमेरोगनुंउत्पतेमाह्य
तोहे॰ १॰ लघुपांपणीस्थानतेलालथाय नसो
नेत्रनीरक्ततानोजणाय॰ २॰ रेवासींहुरींगल्मी
रह्योछे॰ रीरोत्पातयेलक्षणेथीडह्योछे॰ ३॰

अथरीयोहर्षरोगनांलक्षण॰ १७

रीरोत्पातनुंवेह्यनेर्हर्षथाय॰ अनीनासडेआणसेल्ले
डीपाय॰ १॰ सुभेपक्षुयेनापीजापुर्णभगतां॰ स
राजणहेह्लोम्नोतेहगणतां॰ २॰ रेवाडहर्षलम्सुप
डीतेघरेना॰ रीरोहर्षनोरोगयाप्योमरेना॰ ३॰

अथरोगनामस्रोहोयतेआंख्यनालक्षण
॥ वीशीमयक्षुनां॰ १॰ ॥ लालहर्षयत्यतपापी
ज्याडेनयनयहे॰ शेडसमेआणभीत्युआवीरुणरहे
रेवापीत्तनयोरेमन्मथमोप्पनमां॰ तोसमजोगद
छे लपटेलोसोप्पनमां॰ २॰

अथनेत्ररोगमरीगयानांलक्षण॰ समा

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

चक्षुनां ॥ पीळा आंख्यमांनाडुरी नथी चे
गंध.सोनानेनरी जेरेचक्षुथेनीरना गोतेलनीरे
हेलनी - १ - व्यारथैसुजेसर्वने - रामीकृष्ट रस
चेगयां - रेथेलक्षणोपंप्पये नीबोगीनयननां क
हां - २ -

अथनेत्ररोगथाभायेआरलीबस्तुतव
चीभरतांसुधी - ॥ लासेलोयनउष्टलसाथानां
जेयां - सुरमो शलय.थीगरेतेमांनयरेयां - १ - ३
सोयलु भादुकेलासेनयभावु - तांजुगयीगरेगरम
जमेने - नयनाहावुं - २ - आन्नुघृतभावुनेनेन
डुपथ्यकरे - तांगीनेयरेने आकोतेउडेलकरे - ३ - रे
चायेकाहरीतलयांतेनी अवधी चक्षुरोगथयेलोथो
मरतासुधी - ४ - इतीचक्षुरोगलक्षणसमाप्त

अथचक्षुरोगना उपाय - कारण - ४

लघन लेपनेस्वेदवीध - श्रीरनसछेदनम्पार - नयन
नरोगमरवालणा येम्पारेऔषधीसार - १ -

अथ नेत्र दुभवाआव्यांतेपाव्यानी मर्या

दा - ॥ त्रण दीवसन्नतालगी ठरयो देनउपाय
जेचणपाड्येआप्पेरे तर्तबयरमैनमयरू - १ - पोपा
दीवसथयापछी आप्पेरयोपीपम्पार - तोऔषीन

पडागुणे लागे दुष्मनो भार. २.

अथ रतुपरत्वे अंजन समजवानुं.

आ प्रकारे अंजन समजीने सर्वतमे. हेमंत शीशीर रतु
ये बेमां मध्यान समे. १. ग्रीष्म शरद रतुमां मध्यान
प्रथम करवुं. वरसाद रतुमां घणो वादळ तथ आकरवु.
२. वसंत रतुनो प्रवेश थाते थाय ते ज्यारे तथ अंजन
करवुं ते मन गोठे त्यारे. ३. रेवा रतुनो समय वीत्यारे
नथ आगे. तो ताडी ओरीर्थनी ताडी न वलागे. ४.

अथ सारी पद्धोरा भवानी रीत्य. ।।

सुरमा दीकनुं अंजन. वे नननी रात दीन थाय छे.
तेने सौभ्य तरसगी रसु रोग न थाय. १.

अथ अंजन रीत्य. ।। अंजन पेहेलुं पाम
पासे धराय. पगती नमणा पछु वे ते कराय. प्रा
चीन रीती ग्रंथ करता ते गाये. रेवानी भीचे वैद्य हीसं
प्रदाये. २.

अथ आंख्यो दुजणे आवी तेनो लेप भरा
ड्यानो. ।। करो छाली सींधव गेरु हीमज रे.
रसवंती वाली कर आंख्ये लेप करे. पछु मीणी उ
त्पय पोपण लेपाये. तो रेवा दुःखती आंख्योनुं दुख
भरे. १.

अथ उपाय लेप बीजो ।२। ॥ लोह
पात्रमां लींबुनो रसतेलकरीये लोहतणे घुटीये घु
टेज्यांडोकरीये ।१। जराकृतीनाकरी नांखीलेपन
थाये । तो रेचा आंख्यो आव्यानुं दुखजाये ।२।

अथ उपाय त्रीजो । तरत मटवानो ।३
कटकी कुलावेलीने अफीण येकमासो करे । लीबो
लोहरतेह्यमां । लींबुरसमर्दनकरे ।१। समान
रकरेलागसो लोहपात्रमांतेलरी पछीअहफ्नेश
चेजरा । तणतापयीमोकरी ।२। करे लेपनेत्रो उप
रसरीको घटेतेत्करे । रेचाततर्यस्युतणी पीड्यायेक
पूरेकरे ।३।

अथ दुखती आंख्योनी पोटली डाभवानी
ते करवानी ॥ पखांणीलोहरतेह्यमां कुलावीकट
कडीकरे । धूल्यागीसमलागसो । त्रीणीपस्त ले
ण्येकरे । पाडाले गवारोतणां थेपापोत्तनालग
चीरी । करेमर्दिने पोटली । करव्यपक्षुपरसो दीसो
।२। पीडा आंख्य आव्यातणी सकुण येहनायेत
री । रेचा कष्टसरयेरामे प्रतीज्ञा प्रयोगे करी ।३।

अथ आंख्यमां रुग आवलु होय तेनो उ
पाय ॥ शुद्धपखांणीलोहरतेसोंथीलीजे । फल

मांपरतीपस्त्रगाणतेनेडीजे - १ - घीमांनीठेडीराष
ऊीपतजगमांयोगे - रेयायोपजयस्युरीगुणरामी
जयो - २ - अथयारोइडरेतेजगनांलोमेनमांव्या
धीमृगनासेश्रौरीयहीलहीयनमां - ३ - ॥ ॥
ऊीपाय आंख्यदुखतीनो - ॥ येरंडानांपान
छोस्यमुगांलीजे तेनोडायेडरीअडरीपयमां दी-
जे - १ - तेऊीडागीयेडसुंपयतेरहेजरे डरे रडो-
स्वल्प सरीछुरेहेतारे - २ - रेडऊीलेयेमडूरारोत
जेथाये - रेयाआंख्यनीपीडारामीयानीजये - ३ -
॥ ऊीपाय बीजो - ॥ बेहुणदरसींधवजडरी
पयमां दीजे - ऊीषणडरीतेप्रथमरडायतडीजे - स
दासरोछुडरीनेरीत्यडहीडरवी - रेयारसीडसमरी
डानीपीडाहरवी - १ -

अथगरभर्ड्नीदुखतीहोयतेनोऊीपाय - १
॥ लोहरसाय्यमरेडीयारे ग्रतमांदर्इतेरीछ्यसपार
- १ - जगमांऊीषगडरीतेसेवो तेनोआंख्यरडोहे
वो - २ - रेयासोडेरायेमथाय - पीत्तपीडनुंजेरपे
णाय - ३ -

अथ लोहीथी दुखती होयतेनोऊीपाय -
त्रीफ्रा लोहर खांडनेनागरमोथ्यहरे - तेजगमांहा

घसीनेसीतणझांमडरे ॥ १ ॥ डरेहरेअेसीतणतेलणनो
धारी ॥ रेवापीड्यमराडे नेहेआंष्यो सारी ॥ २ ॥

अथ आश्च्योतनवीधी आंष्यदुष्मतीनो-
उपाय ॥ ॥ आश्च्योतनवीधीयेह नीरीयेनाडु-
रवीडहा ॥ तेयझ्यराष्मीतेहु ॥ डुतेरीत्येआश्च्यो ॥ १ ॥
छतापाट रहीनेसुचरावेहाहुडे ॥ पोगीआंष्येआय
ष्मीहुरसनांपाडे ॥ १ ॥ पीतझणमांगरमसरीडेंते
घरवां ॥ उष्णझणमांसीतणतेनयनेलरवां ॥ २ ॥
वायुनीपीड्यासरीथोगेहाहुडे ॥ तीष्मीअौरीषधीनां
टीपाआंष्येपाडे ॥ ३ ॥ इहुनीपीड्ये तीष्मीनेसुष्मीहे-
वी ॥ तेवस्तुनेगरमडरीटीपेदेवी ॥ ४ ॥ सर्ववस्तुनी
पीड्यमटेपाडीत्राहि ॥ रेवाआश्च्योतनवीधीगृंथवी
सीगाई ॥ ५ ॥

अथगरमर्डनीतथाखोहिनीआंष्यदुष्म-
तीतेनोउपाय ॥ ॥ नारीस्तननादुधनां टीपां-
पाडेमांह्य तोपीड्यासरवेशामे ष्ठरहेनहीडांह्य

अथआंष्यमांरीगयालतुहोय तेनो उ-
पाय ॥ ॥ जेओरीषधीनामरे तोडरवुआडांम-
रगछेहायेरीनानी डेयणतीहोंम ॥ १ ॥ आउ-
पायझरवाथी सणडानेंसुणन्नय ॥ रक्तडहाये-

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

रुपडी. रेवाग्रंथोगाय. २. ॥ उपाय. २.
आंख्ये पीडी आंयवानो पीडीतेथपोलीनुनां
म. ॥ श्रीकृष्णलोहसंजनाक्रमांभरही घीमां
तणीतेलोचनपरआंधेरही. १. येमनवीपीडी
नेपांचदीवसयाये. रेवाकृनासणकहयुण सं-
मीलनये. २.

अथ आंख्यमां येग्य तेभरवानो उपाय.

सुरलीअनापत्र नेसींधवनोअलपाय. तेपीडी
नयनेरसे येग्यघीसरेघन्नय. १.

अथ नेत्ररोगपर तरपणचीधी करवानुं.

पीछ अउदनोवणथी कणकरोपेली. रीत्यसुणो
चक्षुकुअमरवानीसेली. १. पचनमस्तलेतेवुसी
नप्रथमलागो उतोसुचेतांनरपेक्षुनाकुभवाणो.
२. कणकअउदनीचणतीतेकरमांलेवी चक्षुयेभ
गतेनीघाटकरीदेवी. ३. टीपुकृास्यनन्नयचीथी
तेआदरवी आंगगरुदीनामापलगीउंचीकरवी. ४.
घी हे अथघाकुयपछीकुनुंकरवुं. रहेसरीकु तरपणी
मांचणतीलरवुं. ५. येणामापनत्ताकुतेकरीनेऔ
षी राखीरहेयोनीगणतीकरतांसुधी. ६. येमनी
रत्तरपांचदीयसतरपणपाय. आंख्यकुभतीसण

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

शरीपुगरीमीज्ञय ॰ ७ ॰ पाणी धव्यावीनेन्नसोपां
पणपीऊ्या ॰ तीमीररतांधणज्ञय मरेमहीमणलीऽ
ऊ्या ॰ ८ ॰ यीतांथाहगढीण्गऊणहोयेज्यारे ॰ ना
तरपणनीरीत्यऽछाऽरवीतारे ॰ ९ ॰ रेवातरपण
रीत्यऽहीऽष्टाम्परगे ॰ महामहर्षिग्रंथवीरी ऋा
वीयीयराणे ॰ १० ॰ ईतीतरपणरीत्यसमाप्त ॥

अथ पंडोदयनयनांजन ॰ ॥ थंपनाली जे
हेगं हरडेनीमीकहरे ॰ मरी मनशीण पीपरवज्ञे
ढीपलेरथरे ॰ १ ॰ संलागेसांमांनऽह्यातोगीयरयो
आठ पोहोरपुराअंजननोमलऽरयो ॰ तेमऽरीनाहु
यवीरीरोमलयरूयरयी ॰ लांबी ईऊ्रारगुढीशतेऊ
रयी ॰ २ ॰ तेआंजेतो तीमीरपुमने हम्परगे मांस
धहीनेपऊणरतांथणपंपीपणे ॰ ३ ॰ रेयारसीऽनेऽ
मरीनयनवीरीरेछे ॰ पंडोदयगुढीशयेग्रंथवीरी
देछे ॰ ४ ॰

अथ दंतवर्तिऊअंजन ॰ ॥ सुदर गायने
गरथव तेना दंत हरे रोमनात्मीनेसमुद्रझीण मं
हीयुक्त ऽरे ॰ अवीध्यमोती समलागेसोतेमरहे ॰
गोमुत्रेगुढीऊऽरीरेअंजनहरहे ॰ २ ॰ रोगसमस्त
प्रकारताणां पुष्पोन्नरी तीमीररतांथणरेगथुण

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

डुभएराथारी. ३. रेयारमे सोरठस्प्रष्ट हरयाझे धुं
दतवर्सिडानेथांजनयरएयुतेधु. ४.

अथ स्नेहगुरीडांग्रंजनन. ॥ थीडुगानां
जीजमेहुणदरसरभांसीने पोनरेडसुधीजलमां
मर्दनडीजे. १. डरेगुरीहाजेतेनुं श्रंजनथाये. तो
पसुनारोगरामीसरवेजाये. २. रेयास्नेहुनय
नांजनतेडेहुनीरथांएीि. नारीडरेपांपेएयपडी
पडतुपांएी. २.

अथ श्रंजनयनांजन. ॥ मोरतुत्थसोना
मुषी नेंसींधव. लीजे. पांडरोष्मनाली मनरोण
तेमांदीजे. १. समुदफीए मरीगेड नयपेहरयां
घोडानापेशाबथीरो मर्दनडरयां. २. नीरीासमे
पाधियसेते श्रंजनथाये तीमीरडपनेपुष्पपीज्ज
सरवेजाये. ३. रेयारसीडसमरीने श्रंजनयेहुप
रे. नयनरोगसरवेसोधीनेनारीडरे. ४.

अथ श्रंजनथीनींद्रानारीडरयानोउपा
य. ॥ मरीमरीमधनावीरी श्रांष्ये श्रंजनथा
य. रेयानींदघाटते ये प्रयोगथीजाय. १.

अथ श्रांष्येतंदालेलागे तेमरयानो
उपाय. ॥ मग. मरीने पीपलेरले यलसींधव

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

समत्थग ॥ वाछडीना पेशाबमां ॥ मरी मेलवीने ऊंखा
ग ॥ १ ॥ ते आंख्ये अंजन करे. पांमे तंदरस्तनाई ॥ रेशा
लेम तीमीर रगे थातां अडगुण प्रकारा ॥ २ ॥

अथ नेत्र नीरमळ करवानो उपाय ॥ नीर-
मळीना फळने गरी मधमां अंजन थाय ॥ नयन रहे
नीरमळ सदा थाती पीडा पमाय ॥ २ ॥

अथ आंख्यमां मोतीया बींदु आये वीगरे
मरवानो उपाय ॥ ढाकासरपतणी आमीरी
नु घृत कहाडे ॥ शंखनाली नीरमळीनु फळ घुटे राष्
ऊ ॥ १ ॥ तेमां घृत तेसरपतणुं लेगी आंजे ॥ आंख्य
तणां रोग इष्ट समेतां रोगां जे ॥ २ ॥ रु रु मोतीया
बींदु नाशि सठीथाये ॥ रेवा ऊपाय महामुनी जोगुंथे
गाये ॥ ३ ॥

अथ नेत्रना सर्व रोगनो उपाय ॥
मरी पीपर सींधव रास्मो सारो लीजे ॥ समुं करी-
ण ये पांय्येनुं मरदन कीजे ॥ १ ॥ गोमुत्रे गुटीका करी ते
अंजन करया दीवस अनतावु सठीने मननमां धरवान
॥ २ ॥ लहीपीत्रान से समे अंजन थाये ॥ नयन
रोग सरवत्र कया त्यां थी जाये ॥ ३ ॥ रेवा ब्रवोगी
रीत्य तीमीर रवीने महरे ॥ पीडा पांमे नाही चक्षुने

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

दीजइरे. ४.

अथ दीलाडा सर्वनेत्ररोगपर गुणकारक

॥ दीस्तुयेकतोलोतपाचीनेतांह्य. अबोगेगूहि
चीडेगानीबमांह्य. १. करेसौंडेराशस्थैनाथ
संते. पत्याचारबगलांगरानारसेते. २. पपीवा
रतमसुंध्यनुंनीरकढी. पेसावारदेचीचीरी तुत
पाडी. ३. डेरावीसिनेपांचगोमुत्रमांह्यी. पयचीरि
देश्यतगाडेजतांह्यी. ४. डेरांबकरीनाहुधमावी
वेपंप तपाव्याकस्यामांनरेलुव्यरंघे. ५. रागी
लेहनी अंगुनआडीले. पछीनेत्रमांजेवेगाकेर
वीले. ६. तीमीरनेरतांहगपरमपीडआलय. रगे
रकूचा अश्रुरातीनयाय. ७. फ्रेरेयेव्यनेहुमता
लक्सपाडा. करीयेरातनीगुणीआरीगाडा. ८.
इतीनेत्रांजनगुटीकासमाप्त. ॥

अथ कर्णरोगउत्पत्ती लक्षणऔषधानाउ
र्णरोगनीसंख्या. २८ लेहछे ॥ कर्णरोगसु
श्रुतमां परण्याअकृपीरा. संख्यासरवेनांमनी
छंदचीरोवरणीरा. १. ॥ छंदहरीगीत. ॥
सुणपरीष्यसमगावुतुने गरुडणनाछेजेरला. अ
कृावीसुश्रुतनेमते दससावुनांमेतेरला. १. जे

कर्णरोग. ने कर्णनाद. बधीर. क्ष्वेड. भतावीयो. क
र्णस्राव. ने कर्णकंडु. कर्णगुथ. बताबीयो. २. कर्ण
प्रण. ने पूतिप्रण. ने कर्णप्रतीनाह. तेकह्यो कर्णपाक.
पुतीकर्ण. कृमीकर्ण. ताकह्यो. ३. छेकर्णसो
थतेवायुनो. तमकर्णसोथरूपीत्तनो. कफकर्णसो
थ. भतावीयो गणयसोगथर्यसमयीत्तनो. ४.
पछीकर्णसोथछेलोहीनो. तम. वातकर्णारी बक-
ह्योगण. पीत्तकर्णारी. कफनी. कफकर्णहर्ष. वीशेर
ह्यो. ५. रुधीरकर्णारी. बताबी. वातकर्णार्बुदल
एयुं. पीत्तकर्णार्बुद. पछीथी. कर्णार्बुदकफनोगण्युं. ६.
रक्तकर्णार्बुद. भतावी. मांसकर्णार्बुद. कह्यो. मेदकर्णा
र्बुद. गणोतम. नसोकर्णार्बुदकह्यो. ७. एईग्रंथेथा
रखधीकालेभतावुश्रास्त्रथके. मन्मथकने हुंमेवर्ण
न. करुं भारपणेपणे. ८. उत्पात. परसोहिन. ये.
भतरीसगरुणवालणया. मेवारसीकपरतापथी
ते लारीगुरबरीमांगण्या. ९.

अथ कर्णरोगनुं लक्षण. १. ॥ वायुकर्ण
पेशीलय. तेथनतीश्रोपाकुणथाय. १. पेलवेरोग
पछीथीयेह. कर्णरोगनां लक्षणयेह. २.

अथ कर्णनादरोगनां लक्षण. १. ॥ जेना

कारणेथायुछेकुंधन थाये. सोजलेरी मरडा तणा-
रोगजोगाये. १. कहीसांजगे रेवानेजाहापण
जाहो कर्णनाहयेलक्षणथीकवीये गायो. २.

अथ बधीरनुं लक्षण. ३. ॥ वायक अथ.
वा बहु घणा दीननो तेने रोगतणो नसमासनथी
कराणेजेने. रेवाबधीरोरोगमरेनहीजन्मलगी.
हीरारेयदीकपामगयाजेनाजोगी. २.

अथ कर्णक्ष्वेडरोगनुं लक्षण. ४ ॥ जेना
कोपीथेराकर्णमांचोणयकरे. यांसकुरवासरबाम्रोन-
हाराज्ञकरे. १. कर्णेकर्णधिरेतो अपरपुकराजंगोन-
कर्णक्ष्वेडनांये लक्षण तेपरमाणे. २.

अथ कर्णस्रावनां लक्षण. ५ ॥ जेनामुस्त
कमांथायुपेरीजाये अथवा कर्णवीरोजणपेडथीपी
ये. पछ कर्णनीनाण्यथईतेनेवहेछे. कर्णस्राव
करीरेवातेकोवीकहेछे. २.

अथ कर्णकंडुनां लक्षण. ६ ॥ वायकूनीसा
थेयरी कारणेपेरीजाय. घणीरवेण्यकराणेकरे. क
र्णकंडु केवाय. १.

अथ कर्णगुंथरोगनां लक्षण. ७ ॥ जेना
कारणेपीत्तनी. गरमपेरीजाय. मेलकरे कठीण

रीने॰ कर्णगुंथ थेगाय॰ १॰

अथ कर्णप्रतीनाहनां लक्षण॰ ८ ॥ कर्ण
गुंथ थैं पातलो नाडवीरी थेहुते नाडनाहडरणे
पणे॰ नाहकर्णप्रतीथेछे॰ १॰

अथ क्रमि कर्णनां लक्षण॰ ९ ॥ जेना कु-
रणेमांगपतंगआदिजंतु॰ जनुरादिक पेसीजये मं-
हीआणेयंतु॰ १॰ कुरकुरारनेपीडाकरेव्याकुळ थाये
लोकन आदिक लावरगीतेनोंजाये॰ २॰ परकपाल
वीरीमव्याकुळतालनांगो॰ क्रमीकर्णकेतेरेचारी॰
कहलांणो॰ ३॰

**अथ कर्णव्रणतेथोरचागचायी चाहोरथी
व्रणतेरोग॰ १०॥ ११ ॥** कर्णथोरचागयेहे रोगी-
कुपीतथाये॰ कर्णनागमांपरुरक्तथैनेजये॰ १॰
लस्यांरकेपीडापुरणतेनेदेछे रचाकर्णव्रणये प्र-
गस्योलक्षणकेछे॰ १॰ होयमहिव्रणपाकरकेथ
योगमगे॰ उलयरोगनां मीश्रलक्षणोकोइ कणे॰

अथ कर्णपाकरोगनां लक्षण॰ १२ ॥ कर्ण
पीत्तथीपाकीया पडक्ताथेसमजाय कर्णपाकतेजा-
णयो॰ ग्रंथेमहाजनगाय॰ १॰

अथ पुतीकर्णरोगनां लक्षण॰ १३॰

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

थाय छेनाते कर्णथीरोपडीनेजायेः वल्यांकरेकण
थांपडतेमांथायेः १ः वारंवारजनावजनेरे
ढावेवोः पुतीकर्णथयोगहवेसमजीलेवोः २ः

अथवातपीत्त कफ लोहितेप्रलापथीथये
लानीरीत्यनेअर्शनांमजांनमांमसाथायथाय
तेनांलक्षणः ॥ वातपीत्तकफलोहीमांसनेमे
दसोः येसातेनीथायग्रंथीयोकर्णनसोः १ः अ
र्बुदरोगेयीलक्षणल्योजाणीः वधारेकर्मांख्या
रकुतेअर्थांणीः २ः वातपीत्तकफलोहीतणापे
हपायेः कर्णपाणीमांतेदवाराकरगायेः ३ः

अथ परीपोटकनुंलक्षणरोगनुंः ॥ कर्ण
लागीमां मेल घणोप्रगटथाये स्त्रीयोवधारेआलु
बणधरयकायेः १ः तेमां कर्णकसुजीजायेपीडाला
गीः तेपरपोपटकरोगवद्दसोपोशरीः २ः

अथ उत्पातरोगकर्णनोतेनांलक्षणः
॥ कर्णतणी लागीतेलुखणालारयकोः अथवाकर्ण
कतणायेः पीडाथपडोः १ः सोजोपर्णजायेनेडप
हकरेलारीः पाकीउठेयेउत्पातलहोयारीः २ः

अथ उन्मथरोगनांलक्षणः ३ ॥ कर्ण
लागीनेवधारवानेस्त्रीयाद्यैः वायुकोपकरीकफने

सेर्ठत्यांथाये ॥ १ ॥ सोजोप्रगटकरेने येम घणीवेदना
रीयारोगणीन्मथनांयेलक्षणकेछे ॥ २ ॥

अथ कुजवर्धन रोगनांलक्षण ॥ ४ ॥ कष्ठे-
वींधतांलोगीमांपीडाथायने ॥ पाडीजाये कहाडकुं कु-
जतेठांमे ॥ १ ॥ रेयापाछतांनवळांणयोरकआयोछे ॥
कुजवर्धयेलक्षणथीदरसायोछे ॥ २ ॥

अथ परीलोफीनरोगनांलक्षण ॥ ५ ॥
कर्णलोणीपरकरेनेलोफीजेकोपकरी ॥ सरजांजे
पासेकणसांरक्षोयेलरी ॥ १ ॥ दाहयेमने पाक्य
रीयातेमांथाये ॥ परीलोफीनयेलक्षणथी पुरुषोगण
ये ॥ २ ॥

अथ कर्णरोगना उपाय ॥ आदारस
मधसींधवनेतलतेलकरे ॥ कडकडावीयेगलुकर्ण
वीरोकनधरे ॥ १ ॥ कर्णपाकनेस्वेदजयीरपकपीडा
घणी रेयारमेसोडश स्योनेकर्णतणी ॥ २ ॥ ॥ ॥
उपाय बीजो ॥ ॥ लसण आदुने परणयालकड
दणीरूडे येम्यारेनोक्यरीकुरीस्सउपुले ॥ १ ॥ गरम
करीकेरणवीरोपीडाथायांमे ॥ रेयावायज्यम अरुण
दीयथीतमठांमे ॥ २ ॥

अथ कर्णरोगनो उपाय ॥ सींधवजल-

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

रामुत्रमां ॥ ओषधकरीलेश्यपदे ॥ कर्णशुलनीवेदनासं
र्वे नीवारणथाय ॥ १ ॥

अथ कांननी लोळीयाकी होयतेनो उपाय ॥

॥ रीतावरी आसंन पयतलनुं तेलकरे ॥ दीवेलतेमां
सुंठमयुरेत्तापेथर ॥ १ ॥ सणीभणतारे हे तेलपळी
तेलेपकरे रेवाकर्णलोळीपाळ्यानी पीडाहरे ॥ २ ॥

अथ कांनना व्रणनी पीडानो उपाय ॥

आंमळ...गंधक नेमनरालीके ॥ हणदर त्रणे
रांकरे ॥ १ ॥ तेलकरुनवरा ॥ सरसम
रहीपरजो ॥ धंतुरपांनतणोरस लेमहीसो सरजो ॥
॥ २ ॥ तापमधुरोकरीने तेपडच्युन्नथे ॥ सणीभणतां
रे हे तेलपळीतेने साहे ॥ ३ ॥ धरेकांनमां व्रणपीडा
ने पाड्यरामे ॥ रेवासरुणपीडावांमेन्लेओषधभमे ॥

अथ कांनमां कृमीपड्या होयतेमराडवानो ॥
उपाय ॥ ॥ रसरीगणी दीर्घनो शेर्ड झुडे ॥ पछीस
र्षपुतेह्यनीमांह्यपाडे ॥ १ ॥ दीले भेकुनो धुम्रकर्णे कुं
राय ॥ कृमीकृष्मारीसणीनाशेयाये ॥ पछीरोचर
मधनो श्रावपाडे ॥ रेवाकर्णपाहीपीडातेमराडे ॥ ३ ॥

अथ कर्णनेकांनतेना उपाय ॥ ॥ कुषी
...कांनमां ॥ सणकाने हुभथाय ॥ पाश्यानीपी

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

आवधे-तेनोरमुडीपाय-॥ चोपै ॥ हडीन
यादुषण-लसणनुनाम-अर्कपत्रनेसीलेडाम-
-१-मुडेत्रणेरसलेडांन-नासेजेहेराडहनीदां
न-२-॥ डुंगीयो ॥ सींधव-सुंठ-लस
ण-वज-पीपरलने-ऊपलेर-मोथ्य-आडडापत्र
रस-धारीसर्वसमेर-धारीसर्वसमेर-तेलमांते
ऊडागे-राढुडरीनेतेज-डांननीमुडेनागे-मरेथ
मुरोपीडा-पडपाक्यानेलणडा-रेवारणेथेतर्तेमु
ण-सोत्नेनेसणडा-१-॥ धेरो ॥ जडरीमु
त्र लसणरस-डराणेमुडेडोय-जेहेरोनेसणडाभ
रे-पीडापडनहोय-२-घोडायज नवमुत्रमां-गल
रीनेमुडेडांन-श्रोतारोथमरेसघ-जेसाहिलगवा
न-३-कुनुडरीनेसरींधु-धरेडर्णनेपोलत्मुणह
रेसठीडांननुं-जेहुरोसमजेओल-४-डोडीजाणी
लींबुरस-धरेडर्णसंज्योग-सुगरीडेसरधेरामे-
मरेडांननारोग-५-लसणलपेरेअर्कपत-रो-
डीरस-रेडांन-डुल्यणोपाल्यातणी-जेहेरानेहो
यलांन-६-सींधवजलीनवमुत्रमां डर्णतणेरूल
लेप-अनेडुल्यायीऊपसी-धरेऊखेनहीयेप-७-
॥ इती कर्णरोग ऊपाय समाप्त ॥

अथ नाकना रोगनी उत्पत्ती तथा लक्षण

संख्या नांम तेनां घरतो अनुक्रम ॥ रोगना
सीरनालाणुं - थावापर उपरकार - तारवीया ग्रंथो
थई - तेत्रीसने ग्यार - १ - अथ नाकना रोग
३४ छे ॥ तेनां नांम ॥ पींनसरोग - १ - पुतीनासि
- २ - नासापाक - ३ - पुयशोणीत - ४ - घणी छींक - ५ -
छींक न आवे ते - ६ - नाक भगे ते - ७ - प्रतीनाह - ८ -
प्रतीस्राव - ९ - नासासोष - १० - प्रतीस्याय - ११ - तेनाले
ग्यार - १५ - नासार्बुद सातप्रकारना - २२ - नासार्स च्या
रप्रकारना - २६ - नाकसोयले ग्यार - ३० - नाके रक्त
पीत्त च्यार प्रकार - ३४ -

प्रथम अथ पींनसरोगनां लक्षण - १ -

जेने नाके पीडीत कई जेको हाली तेनो स्वास अनाथ
सेन सके ग्याली - १ - नाके दुर्गंधयाय - पुष्कता मही
रे छे - अने धुवाडो नाकयकी श्रुतीयो कछे - २ - नल्के
वासना दार्थ करे पुरण आणो - ये यो पांय लक्षण के
ये पींनसवाणो - ३ -

अथ पुतीनासारोगनां लक्षण - २ ॥

गला तालवानां मुखनो वायु ज्यारे पीत्त लो ही कफ त्रणये
दुष्ट करे तारे - १ - ते ओ पीने पारयनी पीडया पाडे -

पेटतणीदुरगंधीनाशमुखेकराहळे ॰ २ ॰ रेयास्थियास
दुरगंधीनोतेनोथेहछे पुतीनासीतेरोगडनी डोयीड
डेछे ॰ ३ ॰

अथ नारीपापडरोगनांलक्षण ॰ ३ ॥ नाडे
पीत्तडोपीनेमहीडुगक्षांडाहळे ॰ तेनेपडपेपारयनी
पीडापाळे ॰ १ ॰ नेवालक्षणच्यारपडपुराणवेहछे ॰
तेगारनारीपापडडरीमुनीयोडेछे ॰ २ ॰

अथ पुयरीगणीतनां लक्षण ॰ ४ ॥ डपाणे डन
रीयोरथडेडयेणापणेयागतां ॰ लस्याहेरीतेडोपमां
डरो नेष्यमो नगतां ॰ १ ॰ पडनेसटेरक्तनोडेमार
गेनारीनेरवेपुयरीगणीतनां अ्यालक्षणोतेलने ॥ २

अथ घणीछीडोआंणेतेयक्षयुरोगनां ल
क्षण ॰ ५ ॥ जेनानाडमांवायुतेदुयासेदुपीनेडरे ॰
पछीनाडमर्मस्थणो दुपीआंतरीनेडरे ॰ १ ॰ अनील
अर्गडनेमणे डरेसगयणारोघणा नआवेग ॰
णेपारते पछीछींडनाछेहतणा ॰ २ ॰ रेवालक्षण
च्यारयेसुणयेरोगनीश्रेययो ॰ पीडाडारतेप्राणीन
ने ॰ वीयेयक्षयुयेडह्यो ॰ ३ ॰

अथ यक्षयुनां भीलनेलेरु ॰ ५ ॥ नाडडेयता
पीडो छींडजणेआंणे ॰ मरीआहीडऔशीधीयोने ॰

For Private and Personal Use Only

नाकेतांणे - ५ - अथयाआकणलुयेकेत्राणघेरो थाय
छे हैकडेके छींकोछेहुवनीपाछे - ४ - रेवातपारांकन
रीतेनोलेखम्पराणे - रोगयक्षयुनांयेकोयीसुधोवख
ाणे - ३ -

यक्षयुक्त्रीरारोगनांलक्षण - ६ ॥ हंधयान
य कडूनाकमां छींकजंयथैजय - रोगयक्षयुक्त्रीरायेन
ग्रंथकारसोगाय - १ -

अथ दीसीरोग - जेनाकजमेछेतेना ॥ नाके
पीत्तकुपीत्तथैनेमह्णीघाह्नकरे - कुजेपवनेथायमण
तराघुम्रजरे - १ - स्पर्शीसहुनेरेवाअनगमीजपाव्यां
दीसीरोगनांपांचेलक्षण हसाव्यां - २ -

अथ प्रतीनाहरोगनांलक्षण - ८ ॥ वायु
कफसंयुक्तथईनेस्वररोके - स्वासकंधताजेरकरे -
थोडेथोडे - १ - मुखपोह्णोणुरेवेगवजेवायुजय - प्र
तीनाहनांयेलक्षणपुरूषोगाये - २ -

अथ प्रतीश्राव रोगनांलक्षण - ९ ॥ पीणो
मळ्योसडकमां लागनाउपीजय - रेयापीळुधोतेह
गहे प्रतीश्रावकहीगाय - १ -

अथ नाशासंसोषरोगनांल० १० ॥ त्रीदोष
कोपेनाकमां - कफे स्वासतणाय - तेनाशासंशोषके

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir
For Private and Personal Use Only

मह्लजनग्रंथेगाय ॥ १ ॥

अथ प्रतीश्यायनालक्षण ॥ ४ ॥ थयो पीन
सरोगने रहेआगलसेतेकहा जनेओरीषनाकरु वन
धीतेकरेआपहा ॥ १ ॥ जीभस्थानमांतेजछ करेहव
शेपीघणां पडेनीजगाधीइते पडीनांमसौयेतणां
॥ १ ॥ नमांनेयेमर्यादने मण्यालोगत्नवनांलणो ॥
रेयारीकरवर्णवे ॥ प्रतीश्यायनांलक्षणो ॥ २ ॥

अथ पीनसरोगनुं पुर्वरुपतेनांल ॥ छीं
आवती तेमांरीरी रहेलारी ॥ नहड ज्यंपरेहे रेहे ॥
रोमहर्षितशरी ॥ १ ॥ रेयाऊपन्दयरेहे लवीरावरण
लावे ॥ पीनसरोगनुंपुर्वरुपयेहरसावे ॥ २ ॥

अथ वायुनापीनसरोगनांलक्षण ॥ पीठु
नाकथईपांणी ऊष्णतापीर्जनयछे ॥ वायुपीनस
तेवसणे रहेकरा ऊष्णथायछे ॥ १ ॥

अथ पीत्तनापीनसरोगनां ल ॥ ऊष्णपुम
वहेनाके पणीवमनदुर्बलस्थो ॥ पीत्तपीनसनी पीन
ज्या रोगयेनीरणेहस्थो ॥ १ ॥

अथ कफनापीनसनां लक्षण ॥ शरीर
ऊनुंधीनदीनतेयोगुथाये ॥ नाकथईजाडोजाडो कफ
जोजये ॥ १ ॥ सोजेमन्ये आंज्यथीरीलासेरेहे छे

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

समकालसरखीयेछ पीजाते मांकेछे २ पांचेलक्षण
पीजतणां केहुंथयलागी गणातागयारीरीठोठ
मांचेव्यथाणी ३ रेचारसीकेसोयकरीते दरसायां
कहूनापीनसनां लक्षणकवीयेगायां ४

अथ संन्नीपातनापीनसरोगनालक्षण
॥ कह्यांपाछल्यांसौ लक्षणयेकमांआवे औरोथ
यीमयल्नय प्रगटजण दरसावे १ पाछेनहीनेपा
रंचारयियाल्नये असाध्यकरीये मुनीयोग्रंथवीरो
गाये २ रेचारसीके लक्षण शियांचीतमांलह्ने
संन्नीपातनोपीनसयीराणोहेल्ने ३

अथ दुष्टपीनसनां लक्षण ॥ छंदछपय
॥ चारचारवीरेरा करीनेनाकझरेछे पक्षमांसु
कर्गल्नय स्वासनेकंथकरेछे छुरेकोर्धयेकचार वा
सयेकेनयआवे सुजपीयकेनस्वास अतीमनने
मुआवे सातेलक्षणरोगनां कष्टकारयरणीकह्यां
रेचापीनसदुष्टमें यसाधगांहोयेयेयां १

अथ लोहीनापीनसनांलक्षण ॥ जेनी
छातीमां पोरुपछे समेकेकुपागयावळे थईरोगपीन
सतणो थीरनाकमांयीपडे १ रहेलोप्नना साथे
जे पीजापीत्तनीसौमणे रेचारक्तपीनसतणां न

स्यांलक्षणोडोइगे ।२।

अथ असाध्य पीनसनांलक्षण ॥ जेओ रथनाथाय तोयेसर्वअसाध्यछे । मोटामुनीवर गाय । पीनसनीपीडासणी ।१।

अथ पीनसवाळानेनाकमांकमीपडीजय छे तेनां लक्षण ॥ थयेलीपीडपीनसे थयेछे ज्यांथीयोतहि । संकेतपीडणालघुक्रमीपडेघणामही ।१। आगायनाकरायते दरेछेरोगरीरीरानो सोजेनेअग्नीमंदकरा । येवीनाअतीरीजो ।२। नेया प्रकासेपीनसे पीडाकरेघणीघणी । लपीसहायनाथुवे । पीडायेपीनसोतणी ।३।

अथ अर्बुदनामरोगनीगांठ्योनाकमेथाय छे ते ७ प्रकार ॥ अर्बुदरोगप्रथमकह्या तेनां लक्षणजेह । तेप्रमाणेजाणवा । तेमांनहिसंदेह

अथ सोज । ४ । प्रकारना ॥ सोपाछण्य ग्रंथेकह्या । सोथरोगयेच्यार । अरीच्यारतमरक्तपीतपारलेरनीरधार ।१। आस्येणनांलक्षणसठीमजरोपाछण्यतेह व्रणरोगेवीस्तारीयां । लेसानथी संदेह ।२। ॥ टीका ॥ अ अर्बुदादि ७ रोगादिनांलक्षणपाछणजेलांछेसर्वनांयेमकहीजुअ

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

रोगसमजवान्नाडमां॰

अथ पीनसडयानुं लक्षण॰॥ रेहेलाटी
मुस्तउने अउयीत्नोकनमां॰ घेहगुगणुंसीरपणुं
तेनात्तनमां॰ १ ॰ जरेनासीडयुंइघणुंयटनेन्नये॰
रेवापीनसडप्येरारलक्षणथाये॰ २ ॰

अथ पाडपीनसनां लक्षण॰॥ जेनानाड
पिडीन्नओडरूजोन्नये॰ छीन्यीडणा वर्णसरीसा
उथाये॰ १ ॰ रेवालुषअथीडनेस्वरसारोरेछे॰पांचे
लक्षणयेपीनसपाक्युडेछे॰ २ ॰

अथ नाडनारोगना उपाय प्रथम॰ १॰

अथ पीनसरोगनो उपाय॰ १ ॰॥ लीजेडाय
डण डाडडरींगनेपुष्कर्मुग लीजे॰ पछीसुंठपीपर
मरीसरवनुंमर्दिनेसुर्णडीजे॰ १ ॰ ह्रीराडआाद्दरस्से
लेपवाउयाथियेनीत्यपाये॰ तेणेपीनसडरीनेस्वास
स्वरत्नंगस्वेपगाये॰ २ ॰ मरेरांत्नीपातारीजेनाडमां
रोगनांडपन्नमे रेवापीनसादिपीडानेजमीतेसर्णी
नासपांमे॰ ३ ॥ उपाय॰ २॰ व्योरे हिंगुरीड
॥ हरेसुंठपीपरमरीछडष्पव्यडपीत्रखे तज ये-
लडीआम्लवेत॰ तमालतणांपत्र रे॰ १ ॰ समांतर
सर्णीमर्दिने जुनागोमेगोणीडरे॰ ह्रीराडनीजा

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

थते पीज्यादीन दशामां हरे ~२~ मरेडरीानेस्वासजे
श्रड्पी ड्पीथायछे ~ गुरीयेनब्योरनारीडे रेवापींनस
नयछे ~ ३ ~ ॥ औषधयन्ड अथ व्याघ्री तेल
पींनस ऊपरनास ~ ॥ लांयरींगणीनेऊली
जनेसाह्वे ~ छाल्यसर्धया यन्न वासाणीतेग्राह्ये ~
~१~ तुगसीपांनो सुंठ्य भरीपीपरलेपी आठेवस्तु
मरद्दी तैलवीरीे देवी ~ २ ~ ते पडवीनेतेलपात्रमांह्यो
लीने ~ पछीतेलनोनास्तितेरहींनेदीने ~ ३ ~ रेयाज
रीजेपदिवसलीजेथायेे ~ व्यायीतैलेपींनसनी पीन
ज्यान्नयें ~४॥ अथ धीघुतैलपींनसऊपर
॥ छाल्यसर्धुवा रींगणी बे त्रीफ्रु हरीये ~ सींधव
जीलीपांनतणो रसमहीयरीये ~ ५ ~ तेड्परीसो
तेलवीरीपडचेड्रोर्वे पछीतेलनोनासयरेरहीन्ने
र्वे ~२~ रेवानाडनारोगरगेसरयेथाड् ~ रीघुतैल
स्युयेपींनसनेसारूं ~ ३

अथि धणी छीडोतेमरयानो दीपाय ~

॥ छंद छपो ॥ सुंठ्य पीपरलु ऊपणेर नाज ते-
मांह्यरीने ~ घरनजीलीनोरेणुक्ड्यापियेसर्वउ-
रीने ~ ते पांणीनीमांह्यतेलनेसरफुढाणी ~ तेयऊ
राजीतेह त्यारउत्तेतेजऊझागी ~ तेनोनारा पछी

द्रे वस्त्रछोटीवीधीयेडरी-रेवाछीडोसोरगे लाग
गेनहिपाछीइरी-॥ दोरो ॥ ७३ धीने भां
डवा-येपीपीनसन्नय-सुतीवेगाऊीडण्यु-श्रडघु
पांगीपाय-१-

अथ मुखनारोगनी ऊत्पत्ती लक्षण ऊ
पाय-॥ अथ मुखरोग-७ अंगछे-तेनांनाम-
होड-१-पेढां-२-दांत-३-जील-४-तालवुं-५-गळु
-६-नेमुखनुंसर्वांग-७-तेमांमांढानासर्वरोगनी
संख्या-६७ रोगछे तेनानांमे-॥ होडनारोग-८-
पेढांना-१६-दांतना-८-जीलना-५-तालवानां-६
गळाना-१८-सर्वमुखमांदुःखता-३-येसर्वे-६७-॥

अथ मुखरोगनी ऊत्पत्ती-॥ अनुंपदेशनु
आमीरालक्षणमांलये-दुधघणुपीवेडे दहीञ्जा
खुधाये-१-अडदहीड लक्षण येव्यारडरेत्यारे-
डोपेयुक्त जने वायुमुखमांतारे-२-तेडफ पीत्तम-
गीने रोगप्रडघाडरे-रेवारसीड ननवरगे तेमुख
रोगडरे-३-

अथ होडनारोगनांनाम-॥ वायुनो-१-
पीत्तनो-२-डफनो-३-संन्नीपातनो-४-लोहीन
नो-५-मांसनो-६-मेदनो-७-चोरवागवानो-८-

अथ वायुना कोठे रोगनां लक्षण ॥ १

कठोर कोठ शामता कठण ने पर्थराषणु ॥ पडे लीसु
स्त तेमहि पीडानुं पुरछे घणुं ॥ १ ॥ वीप रचो शरीरे
ताणो वीडरजं मीनेरच्यो ॥ रेवा तपा शीकोठता प्रको
प वायुनो थयो ॥ २ ॥

अथ पीत्तनी पीडा कोठे थाय तेनां लक्ष

ण ॥ २ ॥ जेने कोठे कणसां ते सुरयो जथे ॥ प्रोढी
पीडा स्थोग रुघात्ते मां थाये ॥ अंत्ती जयपडी पीगी ते
कोठतणी ॥ थाये दाझ वगी पाड्यानी पीड्य घणी ॥ २ ॥
रेवा ये शरीर लक्षण जेमे येकहीशे ॥ पीत्त प्रकोप तणी ॥
पीडा थै कोठ वीशे ॥ ३ ॥

अथ कफना कोपनी पीडा कोठे तेनां लक्षण

जेना कोठ शरीर पर एण सरजा होये ॥ तेमां कणसां
प्रगरेलां सुसे तो होये ॥ १ ॥ पीडा लेश नहि पण तेमां
ये व्यथरी ॥ कफ जेने राढोम हिथी जय जरी ॥ २ ॥ ये
लक्षण शरीरे वा अंतरमां आणो ॥ कफना कोप तणी
पीडा कोठे जाणो ॥ ३ ॥

अथ संन्नीपातनी पीडा कोठे थाय तेनां

लक्षण ॥ ४ ॥ त्रणे धारते कोठमां कफ रंगा ते कुडकु
घडीमां पडशामता ॥ घडीमां पीगाते लकु ॥ १ ॥ घडी

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

मांसइंतेभरी - घणीहोयजूणसांघणां - मणेपाछ
लांग्यींन्कसी इह्यात्रीएयरोगोताणां - २ - भनेये री
तेसीभीना पलेलयपीड्याइरी - रेया होठमांनोग
ने थयोसन्नीपातेइरी - ३ -

अथ लोहीनीपीड्या होठेथैहोय तेनां
लक्षण - ५ ॥ रहेहोठइणसां घणां - पोरक्त
पीड्याघणी - अंपरनीइरेक्षोलता - इपीरेनला
व्यालणी - १ - रीसेरंगघेरोघणो नहीसेअंथर
आोपथी - रेयारोगतेजाणवो - थयोरक्तनाडोपथी

अथ पोरुयागयाथी होठेरोगथायतेना
लक्षण - ६ ॥ अंथरपोरुयाग्यापेठी थीरेज -
रतेग्यालतां - तेमांथेभ्आवेघणी अेवीजतुवो
हालतां - १ - कुलीजयझेपो ठो ठीयोरेअंथर ते
घणो - रेयेरोगतेहोठनां इह्योपोरुयाग्यातणो -

अथ मांसमेरनां लक्षण - ७ - ८ ॥ मांस
मेरनांलक्षणो थूणपीड्यामांजेह तेआस्यांन
इजाणवां - जेरानथीसंदेह - १ -

अथ होठनारोगना उपाय - १ ॥ होठे
पीड्याजे रसाय - लगोमुइज्येतेहुभजय - १ -
उपाय - २ ॥ कुनाघीथीरोइजइर - पीड्याहोे

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

ढतणीतेहरे-१-॥ उपाय-३ ॥पीज्यापुरण
नंमीजय-तोव्रणनाकरले उपाय-३॥ उपाय-४
॥ रीराणुलाचे होठनतणी-तोनांखेपीज्यासोहणी
-४-॥ उपाय-५ ॥रीतगऔरोंधीलेपनकरे-हो
ढतणागहतेसोहरे-५॥ उपाय-६॥नीहूणा
चीनेलोहरीठ सरीकोयाय-रेवारसीकनास्मरण
पी-पीज्याञ्चयरपणाय- ॥ उपाय-७॥रीतण
सुरणमेणघी होठेभरहनथाय-तोपीज्यासोञ्चयर-
नीसघहांसर्वपणाय-८ ॥ईती होठनारोगउ-
पायसमास-॥

अथ दांतनापेदांञ्यवाणांतेरोगनी उत्प-
त्तीतेरोग-१६ प्रकारना छे-॥ दतणांपेदा
वीरो सीताघीकगदसोणनांमनीरूपणतेकर-गुंथो
नारेहगोग-१-

अथ दांतनांपेदांनारोगनांनांम-॥सीतादी
-१- दतपुपुर-२-दतवेष्टी-३-सोरीर-४-महासो
रीर-५-परीदर-६-उपकुश-७-वेदर्भ-८-पांयरो
गवायु आदीनसोनीकगयानाते- वायुथीपेदामां-
नसनीकळेते-९-पीत्तथीनसनीकळे-१०-कफथीन
सनीकळे-११-संनीपातथीनसनीसरे-१२-पोरुवाप

For Private and Personal Use Only

गधारथीनससनीडगेते.१३.जकीचर्यन.१४.अथी
मांस.१५.दंतवीदर्धी.१६.

अथसीतादिदंतनांपेढांमेरोगथायतेनां
लक्षण.१ ॥ पणकारणथीपेढांमांहिरुधीरजरे
रंगेडागुनेदुर्गंधीतेहोइरे.१.मांहीपरस्परतेपाडे
वीजरे.जये.तेपेढांसीदिनदिनमांकोमलथायें.सी
तादिनांयेलक्षणग्रंथेगायें.रेवाउधीरनेढढढोपे
येगदथायें.१.

अथदंतप्युपुर.पेढांनारोगनांलक्षण.२
॥ येज्यांथीप्रगरेछेजारे दायांपीन्होजनेछेतारे.
.१.जैएयदंतनांपेढांसाह्ये.तेमांसोजेततलसाये
.२.लोहिदडडोपीयेथाय.दंतप्युपुररेवामुनीगाय

अथदंतवेष्टीरोगपेढांनांतेनांलक्षण.३.॥
पेढांमाह्येरक्तपडप्रगरीजये. दंतहालवालागेने
पीऊथायाये.१.जैएयेलक्षणतंतकरीतेमांरेछे.दं
तवेष्टीगदतेरेवाडोवीदडछे.२.

अथसौषीरस्रोगपेढामांथायतेनांल.४.
॥ पेढामेंसोजेनेउष्टीपीऊपतणी. फोलागनेदंतमु
णमांयेजयघणी.रेवालक्षणथ्यारपीजातेलावे
सौषीररोगतणांयेग्रंथजतावेछे.

अथ महासौरीर पेढांनारोगतेनांल॰ १
॥ पेढांपीडे रातहालेसोजेमगडे॰ नमेतागवुं अथ॰
वातेमांछीद्रपडे॰ संनीपातथीथाथ रेयासंदेसोल्यो
महासौरीरमां आलक्षणमगरीत्नेन्ने॰ २॰

अथ परीहर पेढांनोरोगतेनांल॰ ५॥ लोहि
वहेनहि अणमात्रम पीडाथायेतो॰ रक्ततणांपेढां ते
सोवीफ्ररैन्नये॰ पीत्तलोहीरुद् अैण्यडेपथीयेजंमे॰
रोगरेवापरीहरनां ये प्रागरपांमे॰ २॰

अथ उपदुरा॰ पेढांनोरोगतेनांलक्ष॰ ७॰
रक्तमुगमांदाह अनेपाडीजये॰ अरहालीउठेमही
पीडाथाये॰ १॰ पेढांजे अपवाडेगसवामांथी॰ लोहि
नीसरे वेगलस्रुरातुतांथी॰ २॰ पीडानहिनेदुरगं
धीरुधीरे आवे॰ पीत्तलोहिथीपीडाप्रगरीदरसावे
॰३॰ येलक्षणरेयासुज्ञोसमजीलेछे॰ उपदुरारोग
थयोडेपीत्तनेरुछे॰ ४॰

अथ वैदर्लरोग॰ पेढांनां तेनांलक्षण॰ ८॥
पेढांवीरोध्योटयहरेरुयागे॰ सोजेनराडेगसतांन॰
लगे॰ १॰ दाहांरक्तहालेमहीपीडथतारी॰ वैदर्लते
रोगडह्योवीष्यारी॰ २॰

अथ जसीवर्धन॰ पेढांनोरोगतेनांल॰ ९

जेपेटांथी दत अथीड बृद्धी पांमे ~ होय घणी पीडाने
महिभ्रणतां जंमे ~ १ ~ त्रैणेपलक्षणे ते रेवा गर्हसम
जायो ~ मलीपर्वन येनां मकरी कुपीये गायो ~ २ ~

अथ अथीमांसना रोग ~ पेटांनां तेनां ल~
क्षण ~ १ ~ ॥ जेने लोक अथाणानु कुभ कहेछे ते ~
जेनी फुडली उदने रेहे अंत्यसोजे घणो ~ पडे लाणने
मानकेगएथ पार पीडा तणो ~ १ ~ अथाणानगल
गायछे रेवा रोगजेनी मीरह्यो ~ इहडो पथीयाय ते अ
थीमांसनांमे कह्यो ~ २ ~

अथ पांम्परोगनसोथी पीडे छे ते ~ १५ ॥
संनीपातने घेरात्री मोरुयपडी जेथाय पांम्येनस पी
डायपडी ~ पेटांमां हरसाय ~ १ ~

अथ वीद्रधी ~ पेटांना रोगनां लक्षण ~ १६
लोहिनीसरे दांतत णा पेटामां ही ~ दाहपीडा ने रक्त
पहुलासे तांहि ~ १ ~ सोजे पेटामां ह्यु वीरीरे दारीरेछे ~
रेवा वीद्रधी ते गहने कोवी रहे छे ~ २ ~

अथ सीतादी पेटांना रोगनो उपाय ~ १
रुधीर कढावे परपेमके हाथ्येडाहुडेने तारपछी ओ
सधडी तांच्यीत पोताडे ~ १ ~ सुंठी सरसव त्रीफलाकु
टीकुचापि धरे ~ पछी कोगणाउ विग कुचाथेना ते हुके ~ १

पांचसातदीनशुणउलयरेयायाये-हुअपेदानुंरोग-
ताहिङ्गरामीन्नये-२-॥ उपाय-२ ॥ हिराङ्गी
-सोहरपडांगी मांहिपीपेस्रोयरे- मापांनेमनरोग
चुर्णमंयथी दंपिनमर्दनडरे-१-संध्यायेयाप्रात-
संमेयेरीत्यमर्दनथायछे- रेयासीताहाङ दष्टतेपे-
दांयीरोनुंन्यछे-२-

अथदंतप्युपुरनोउपाय-१ ॥ रक्तुपरयम
रदायेडरीडेत्हुरे- तेपछीयेड उपयारडरवो-लवण
दंपंप कनभार मंयनांप्य झाये येसर्वनोतर्तयरवो
-१-डोगगातेल्हुनारेडपुरपड डुरे- डष्टपेदातणुं स-
र्वन्नरो- रीत्यरेपारस्रीडनीरयीपीत्तथरे-रोगप्यु-
पुरतणोतेपगारो-२-

अथदंतयेष्टीरोगनोउपाय-॥ द्युत्नो-
न्यनयींडणुं- तेलडोगगाथाय- दंतवेष्टीनुं दंते-
नेगमगेयेन्नय-१-

अथ दांतहालताहोयतेनोउपाय॥
नागरमोथ्यमरी हुरोछालीहुरीये- लींभपत्रने
सुंठ वींग पीपरयरीये-१-मर्दनडरी गोमुत्रथडे
गुरीशडरवी छांह्येसुडवी दायनसमेमुखमांथर-
वी-२-रेयारकनीसडगरहीमुखमांन्नये- दंत-

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

शांततासर्वमटीनेसुखथाये ३

अथ सोरीर रोगनो उपाय ॥ झरडे थी
र प्रथमनेआउपर्यारकरे नागरमोथ्यिने लोहर
में रसवंती घसे १ ते परतीमथमां पेंड लेपनथाये
पछी दुधनाकेरे रोगणा गल्माये २ रेवारसीई आ
आमलकरीनेदीधु सोरीररोगमस्यानुआसायन
कीधु ३

अथ परीहररोगनो उपाय ॥ ॥
इधीरडाडीनेत्रीफला सर्वसुंअल करे ज्याथ उडा
गी पछी रोगणाते करे १ रेवारसीकनोनीमकडो
बेसयचाये परीहरने उपकुराये रोगमटील्माये १

अथ पेटांने व्रणकमिनी पीडाथै होय
तेनो उपाय ॥ प्रथमशास्त्रथी इधीरडावी आ
थ करे ते मांथ राणीवस्तु सर्व समारथने १ सुंठ मरी
पीपरने पत्र उदजरनां मथयेपंस्मणीने ज्याथ करे
घरनां २ करे रोगणाते हेनारही घृततातावे पन
छीसवणने भारमार्दि हरेछावे ३ रेयाकरे मरतां
सुधीआरीत्यथयो पेटमांव्रणपीडाकमीसरव
जलरी ४

अथ फलीचर्यन रोग पेटानो तेनो उपाय

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

प्रथममांसनोलागइपावेतेल्लांणी॰ करेशेगणातार
पछीमथनाप्राणी॰ १॰ तारपछीवल आरसाल ल्ध
आरकरे पीपरपादनेतेपरतीनेपीएकरे॰ २॰ तेमरध
पेढांपरपीळुआसर्वकरी॰ रेयाअळीवर्धनरमरी सुभ-
तर्तपरो॰ ३॰

अथपांचप्रकारनानसोनापेढांमेरोगतेनो
उपाय॰ ॥ तेपेढांनुंमांसशास्त्रथीसाफकरे॰ तार
पछीपरणुंतेत्यांउपचारपरे॰ १॰ त्रीफुंणा जीभ मु-
रोगपांनजेनांफुरीये॰ क्वाथसवीडेरियेरोगणातेउ
रीये॰ २॰ त्रणपेढांनीपीळनस्रोगरसोनासे॰ रेया
प्रशस्त्रकरणपीकेमतीमीरनासे॰ ३॰ ॥ उपाय
मीले॰ ॥ पांनचमेलीनेधंतुरजेनांकरीये॰ रोग-
णीगोभ्रनांपंचांगमहिधरीये॰ १॰ मकुल सोहर
भेरसारतेयुक्तकरे॰ क्वाथउकणचामारीवासणमां
हथरे॰ २॰ क्वाथगाणीनेतेलघीगुणतेमांदागे॰
मधुरेतापेतेनेचणतीडाडागे॰ ३॰ तेलतेलनाकरेडो
गणतेरहि॰ नासीयायछेपेढांनीपांचेअरहि॰ ४॰
रेयापितांउपचारनरोगताणोयाये॰ तोअसाध्य
येरोगसरचपैनयनाये॰ ५॰ ॥ इतीपेढांनाउ
पायसमाप्त॰ ॥

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अथ दंतरोगनांनांमप्रकार-८ येरोगनां
म शालीन-१-क्रमीदंतक-२-लंबनक-३-दंतहर्ष
-४-दंतशर्करा-५-कपाली-६-शावदंतक-७-क
राल-८-

अथ शालीननांमेदंतनारोगनांलक्ष-१
जेनादंतनारुरसा तेमांपीडाथायछे-वायुथीपीडा
थई तेशालीनकेवाय-१-

अथक्रमीदंतकनां लक्षण-२॥ जेनादंते
कालाछीद्रपडीजायछे-तेकालेनेरुधीरश्रावतेमांथी
थे-१-रहेवायुथीसोजेपीडथवीनाम्परणे-क्रमी
दंतकयेरोगरेवायीजुयोवरणे-२-

अथलंबनकरोग-दांतनोतेनांलक्ष-३-
चक्रचंद्रघणादंतहोयजेह्यना-दुरताजयमहि-
शीहरो-ऊपजेकृयजेतेजरेथारदे लंबनकरोग
येदंतकेरो-१-

अथदंतहर्षरोगनांलक्षण-४॥ शीतलग
लगकेशीतलपवनअडीजतां-उष्णीवस्तुकेअडरा
तेवस्तुजातां-१-अंजेजायेतरतदंतआरथायछे-
पोन्पीवस्तकशीपणनाखावीजायछे-२-रेवापीत्त
वायुथीयेऊपजवेछे-दंतहर्षनेयेलक्षणकलावे

For Private and Personal Use Only

अथ दंतशर्करारोगनां लक्षण ५ ॥ जेना
दांतेमेलघणोवलगीरह्योछे । कफवायुनोप्रेरतांकां
करीरोहेछे । दंतनगुणहरायथायजरेरेतीसरखा । कांकरा
थैरह्याय नेदंतनागुणपरखा । २ । येवालक्षणज्या
रहींयेयेवीतरहेले । दंतशर्करायतेकहीछेरोगीहेल्ये । ३

अथ कपालीकारोग दंतनो ६ ॥ ज्यार
धीनांबीनहलक्षहेयेहरजा । दंतरहेछेमारीमाया
सणसरखा । १ । तेमांथीत्वचापडीनेतेखरताजथे । ते
मांमेलगमेतांथैनेजंथाये । २ । येवालक्षणज्यारे
जणीजेमारेछे । कपालीकयेरोगकहीग्रंथेकह्योछे । ३ ।

अथश्यावदंतरोगनांलक्षण ७ ॥ ज्यारेपी
जेनामुखमांउहलगथाये । लोहीपीत्तथीदंतश्याम
थैनेजाये । १ । जेनादंतेपुरणीशामताऊपरपडी । २ ।
एगवयलागेदरदीनातेजयपडी । २ । येवालक्षणजी
लयलह्यांरहाय्परणे । श्यावदंतनोरोगकहीश्रुती
योवरणे । ३ ।

अथकरालरोगदंतनोतेनांलक्षण ८
करीनेकोपवायुमुणदंतनाथीरोहरे । दांतीदांतनीसे
दंतघारनेकुडपताकरे । १ । दीजावमांत्तरंदरोउन
रावेउगिरजागनां । येवा येलक्षणोकह्यां । तपासीने

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

तेकराणनां ॰ २ ॰

अथ ग्रंथांतरेहनुंमोक्षरोगनांलक्ष॰९
॥ पवन धातुनेपेलरीनेनादंतमांबेडरे॰ नदेडाढीने
हालवासकुदंतपंक्तीकरे॰ १ ॰ पछेत्यारोणेमंदता
॰नेडजंघदंतेपथो॰ देयाग्रंथिकरेमणी हनुमोक्ष
तेनेकह्यो॰ २ ॰

अथ दंतरोगना उपाय॰ ॥ अथलाक्षा
दीतेल॰ सरवेदंतरोगपर॰ १ ॥ सेरोरसवा
लाखनोरस अथकरवाकायनुं॰ तलतेलसेपारीस्न
पासेरलेपयगायनुं॰ १ तेमांकुतेनाव्यसो प्रत्येक
टांकसवाहरी॰ लोरर मजेठ नेकायफुल तेमांकमण
नीडेसरी॰ २ ॰मेगव्यमरेढीरक्तचंदन मेकमणकाढ
डीहरे॰ कुटीपलाणीसोमगुणजण स्वायतेसणीनो
डरे॰ ३ ॰ जगतेगणीमही तेलपरतापे धीमेपकवेरही
जणसोष्मणे उतारयो उपचारयेडीघोअहि॰४॰प
मेयरनमांतेलरी पणसाभ्यतेपरतालगी॰पीडा
हरेसोदंतनी घरपायनाजयेडगी॰ प॰ गदन्त्रा॰हे
नाथीमटे॰पीडापरमप्रावेकरे॰ लाक्षादीतेलतणी
वीधीपरणीयेरेवारीकरे॰ ६ ॰

अथ कृमीदंतनो उपाय॰ १ ॥ पाचकमां

For Private and Personal Use Only

लवींगने ऊखग दीजे. पीड्यातुरते दंतनीमांहे दीजे.
१. रेवात्री दीनरे मथीनी ल्यथाये. पीड्यकृमीनी
सर्वथालेपणाये. २. ॥ ऊपाय बीजो. ॥ कु-
वीतुं मठी मुख उकारतागीरुठी. मरदीमसले दंत त-
तपीड्यानाडी. रेवा प्रयोग करवोते थीरथीत्ते थाये.
कृमी दंतनु दुष्ट ब्यामुणथीन्जये. २.

अथ दंत ऊंजाया होयतेनो ऊपाय. ॥

लेवुण सालर रेकस्योरो सुंट्यनेअरुलक्रो. चु-
रण करीते दंत मरदे फेपलेरुफिरेजाये. १. प्रातनेसं-
ध्याउपण करतां दुष्टओदीननूंघरे रेवाअदद ऊपेरा
रछे सो दंतनो ऊंजामरे. २.

अथ दंतना रोगनो ऊपाय. ॥ पंपलयाणु
नेतुत्थ सुंठ्य पीपर लीजे मायां मरी होयकरी पा-
यणीउंग दीजे. १. पीस[illegible]करीचुरण दंतमरदे.
सोजे सणडाजय उमीलासे करे. सेजे सुफीरो थ-
य तपेसो जगहथी. रेवा दंतना रोगरीमे आअौष-
धथी. ४.

अथ दंतसाराउथाने मस्सी सर्वरोग दंतना
मटाडे ते. १. ॥ हीराकशी मायां मजीठ. सोना-
मुखी लो होयुरसे त्रीफला हुसावी दुरकडी. समला-

गर्सौ जळमांहे ह्रे. १. जळमां जलेहीन जेजरा दं
तेपछी मर्दन करे. पीडापरी थायेसही गणके हीनह्री
रातहरे. २. रेचामेटसो हालता रेजापुरे जयेपडी.
मेंहेमरी घतागाइरी बेरीने बाहार जेघडी. ३.

अथ दांत हालता होय तेमां पीडा वाग्या लती.
होय तेनो उपाय. ॥ पीपर सींधव जीरुं ने हरडे-
डालो. घनी मीयरस तेमरहे जळमां घालीने. १. मरे
हालता जे तेमरहेन थाये. रेवा पीडा पारचनी रामे
तीजये. २. ॥ उपाय बीजे. ॥ नागरमोथ्य
ने हरडे डाली सुंठ हरे. लींम पानने मरी पीपरमहो
गुळ करे. १. वायवीडंग घरी सरयेनो फलडी ले. त्रै-
ण्य त्रावना गोळा मुखतणी दीजे. २. सुखे छांहे प-
डी गोळीयो ते करवा. सुगंध वाळनी रायनसमे मुख
मांघरवी. ३. प्रभातसमये मुखपी गोळी त्यागकरे.
पडी होगणा मीतगनात तेनुं सरे. ४. दांत हालता दूर
गंधी पीडा यामे. रेवा कीडउपायेजमनरीतीमीर-
पामे. ५.

अथ दांतमां पोलाणी रतु होय तेनो उपाय.
सींधव घाणा सुंठ जीरुं रोग्यु हरीये. जेरसारने
[illegible] तेमां धरीये. १. जळमां परती मुख करेस

रक्त दृते. रुधीर पडतुं बंधथाय रेहेनी श्यंते. २. रेशा
रसीडउीपध्यार दृत दुधसौ ढारे. पेमपतां रेहे इष्टइमी
डोपेतारे. ३. ऐतीदृतनारोग ओपध्यार समाप्तना॥

अथ ओलना रोगनी उत्पत्ती लक्षणना॥

वात ओळ पीत्त ओळने कफ ओळ करी बणथ. अथवा
सने ओप ओळथ. पांचरोगप्रमाणथ. १.

अथ वातओळ रोगनां लक्षण. १. ना॥ जेनी
ओल करडी बनथछे. नीलवर्ण मही रोग थायछे
कस्टोयणी पडे पीडथायछे. ... नसघणुं तुरछे
रोगलक्षण रीते तणो लह्यो. वातओळ गई येरथा
येयो. १.

अथ पीत्तओळ रोगनां लक्षण. २॥ साळ
ओलमां पुर्णथायछे. वर्णओलनुं लालथायछे. क
रशे पडे तेलमां पसरा. नाबमी सके ते उपीत्तरा. २.
रीतु येरेवा ओरह्यां टडी. पुर्षणंणय ते पीत्तओळ जा

अथ कफओळ रोगनां लक्षण. ३॥ लारी
बणाये ओल ते. नडनी महीमाल्यम पडे. योगा ओ
गेमहि करशे. बमत्तां बरातेमां नडे. रेवा पेतुरे थी
न्हथे रसना वीरोवापीरथां. नगेबबस्वाशे मुंनी
कफ ओळनां लक्षण कह्यां. ३.

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

 सुयासंग्रीतवेद्यरास्त्रग्रंथ·

अथ अलासजलनारोगनांलक्षण-४·
जलतणे आवेसोजेमद्यतमूलिरे- जीलउदीनेपु
ष्टरेवमनवहाले-पीआयीयाअपारगर्भपाडीजे
णो- अलासरोगतणांयेलक्षणवद्यरांणे-२-रे
वारसीउनांझेपयसीयेगद्दगाह्ये- ३३लोहिथीप्रग
टपणुंहेनुंथाये-३-

अथ उपजहुरोगनांलक्षण-५ ॥ जेनी
जीभअणीउपरसोजेथाये- जीजरसनाजेम
प्रगरमहीथीथाये-१- लागघणीम्यालेनेयेक्य
वरीतेमां- घाहुतणुंमहीजेर प्रगरलासेहेमां-
-२-पांग्येलक्षणपुर्णरेयाजेमांरेछे तेउपजहुक
रीनेसौमुनीयोकेछे-३-

अथ जलरोगनोउपाय-१ ॥ जल
तणोगदजेरनें-द्धीरददावेमुगतारपछीतेनेपडे
सौषधीरीध अनुकुण-१- ॥ उपाय-२-गजो
पीपरी दींमनीशाल्यसीजे-धरीपरेववतेतणो
ध्यायपडीजे-१- रेघाडोगमालेतणारोजयथाय-
कम्योजलनोरोगतेसर्वनयथ-२ ॥ अथ उपा
यत्रीजे- ॥ होठतणांओषधइहां-परयम
ग्रंथेवेह-जलतणगदतेहरे-तेमांनहीसंदेह 1

For Private and Personal Use Only

अथ ऊपळ्ळ्रोगनांलक्षणतेनिश्रैारधी. ॥ पीपरसुंठीनेमरीलेयोयोळवजार-ल्डेछालीयेसधीस्वायेडरेतेवार. स्वायेडरेतेवारगणीलेतेवासणमां-तेमांरेडतेलपछीपडचेतेक्षणमांपछीडेगणातेलतणारेयाल्नेयायेपीडायेऊपळ्ळतणी सरवत्रपणायेइतीळलरोगनांञ्रोरीघसमाप्त-॥

अथ तागवानारोगनोप्रकार-॥ तळुनानवरोगछे गळसुंडीञ्रादीड-रेयारसीडतेवर्णवे-नांमनीयेधीडीक-१-

अथ तागवाना रोगनांनांम-॥ गळसुंडी-१-तुंडेसरी-२-श्रुव-३-डच्छप-४-ताल्वबुद-५-मांसघात-६-ताल्वपुपुर-७-ताळुशोसी-८-ताळुपाड-९-

अथ गळसुंडीरोगनां लक्षण-१॥ श्लेष्मीतागवानीकडमांसाल्नेलारी-डिसेतेउपरलीञ्रालसमोयारी-१-पवनल्नेरडीपञ्रालनासरषोलाग-डरीस्वासनुंल्नेरत्रषीतेमांल्नोग-२-डडुजोनकीपीयायरेयाडुःखयेछाद्यो-गळसुंडीनारोग तणां लक्षणगायां-३-

अथ तुंडकेसरीरोगनां लक्षण. २ ॥ जे सोजो
तालुअडथी थाय जेमे. दाह पाकथनी पीडा महा प्र-
दीपा मे. १. ज्वर लोही थैं दुःखे वा प्रागट थाये. तुंड-
केसरी रोग कहीं ते मुनी गाये. २.

अथ ध्रुवरोगनां लक्षण. ३ ॥ ज्वर रहे सो-
जो तालुये. लाल लागे ते थाय. रेवा तालु रोग ते ध्रुव
कही सेवी गाय. १.

अथ कच्छपरोगनां लक्षण. ४ ॥ पसे तालु-
ए सोजो थैने. कुर्मतणा आकारे थैने. १. रेवा कथी प्र-
गट्यो से ज्यो. कच्छपरोग कहींते ज्यो. २.

अथ तालुअर्बुदरोगनां लक्षण. ५ ॥ जे ता-
लुये सोजो थाये. कमलसरीखो ते दरसाये. १. रेवा
अंकुर महि ले हे वाये. तालुअर्बुद कहीने दधी गाये.

अथ मांसघातरोगनां लक्षण. ६ ॥ घणुं
तालवामे दुःख मांस ते ऊघडे पीडा करे नहि कहीने
जणाय आमे लुं थये. १. वीजा रसना गयावीरी जणा-
य ते एवी परी. रेवा ते मांसघात रोग वर्णवे मुनी
ज्वरो. २.

अथ तालुपुप्पुटरोगनां लक्षण. ७

तालवामां दुसो जो तके थाए थैं. पीडा नाते कुरे

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अथरअरडे. यहन फ्रेणुडसेतलीडेषेपडे. सल
देप्रापूनंमप्रोरलरडे. १. अबलक्षणवहीठीग्र
अथीडारीयो. तागुनारोगनेतेवरदेछे. तेवरेय
रसीडग्रंथनीर्णेक्वी. तालवपुपुरतणोरोगडेछे. २

अथतागुरोवीरोगनांलक्षण. दा।वनेछे
गुरुतागपुयणीतेडूरीलयछे. तेमांयरोडे येदना
ते स्वासनीलगायछे. १. पदीसडायनाधपुक
मीनेल्लेगलेरह्यो. देवायेलक्षणोलहीनेतागुवो
रीतेडह्यो. २.

अथतागुपाड रोगनां लक्षणो. ७।।गणी
गरमीनाजेगथी. तागवुपाडीलय. तागुपाडनो
रोगते मोरामुनीवरगाय. १.

अथ तागु रोगना उपाय. १।। छंद.
लव सींधव मरी पाढ मोथ्यसोंसार. पुरणतेमर
देमरे गणसुंनीरधार. १. ।। उपायबीजे.
।। पीपरने अतीवीरा छंदलधपलसीले. म
री सींधय परली मधमां मर्दनडीले. १. येरीत्ये
नीत्यथाय पीडासरवेलये देषारसीड गणसुंडी
नु अरीयगाये. १. ।। उपायसर्वेतागुरो
गनो. ।।पीपर अतीवीरा पाढ दींमवाडी

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

दीजे ॥ कुरासनो पान ३ नरमचमरी दीजे ॥ १ ॥
अथवा करी पीतांसंकरसरचे लये ॥ ऐवा रोग ग-
णसुख्यादि प्रानेथाये ॥ २ ॥

अथ तालुपाकनो उपाय ॥ ॥ वैद्यको वीने
रागनुद्धीने तेसो तालवुं ॥ पाणीते कनेपीमुख
बरियानुं लावबुं ॥ १ ॥ आंनगंधिकीनरीकुदापेडा
मोवडगो ॥ ... दंतनी ते अनंत नेलगाडरी ॥ २ ॥
आंबधारस्नीम गेगथी तेरूपांमरी ॥ तालुपाक
पीड्य तेतमांमनारी पांमरी ॥ ३ ॥ ॥ इती तालु
रोग औषध समाप्त ॥ ॥

अथ गळाना रोग ॥ १८ प्रकारना तेनां नाम
॥ हरीगीत छंद ॥ थाये गळामां रोग ते सं
ख्याकरी तेनुं लखुं ॥ रससाथु रूपनी जीभलक्षण
भतावी तेतणुं ॥ १ ॥ वायुतणी ने पीत्तनी ॥ कफ
नीने सन्नेपातनी गणपंचमी ते लोहिनी ॥ ये
रोहीणीराजतनी ॥ २ ॥ ने कंठ सालुक ॥ अथवी
जीव्हानेपकी चगयालजु ॥ येक वृंद वृंदरीत ग्री
गीजयु मांसतानपडीगणु ॥ ३ ॥ गलबीन्दथी
नेगण्य अभ्रणास गरीब स्वरघन कंह्या पछी
वीतर्णीयेगतगळाना ख्याअरानरी पेसा ॥ ४ ॥

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

पीडाकरेसोप्राणीने ओछप्पकरेनेनानकरे मुरती
करीतेरोगनी उरसाचुंसोलक्षणचलेन्प

अथगगानारोगमे वायुनीरोहाणीना
मेरोगनांलक्षण १ ।। पीडाकरेसरणखी
लमां उगेमांसनाअंकुरो कबल कठथैजायछे वदी
नासकेतेस्सुरो १ पथैवायुनापरवो रवेरीत्यसरखे
लाणी पतुर्थतरीकेथई गणेवायुनीरोहाणीनी

अथ पीत्तनी रोहाणीनां लक्षण २ ।। ते
गणुसरणपाकीजायछे तेथीनायज्वरदाहथायछे
तेरंगजुंथल नेबीनाकई रोहीणीप्रगरपीत्तनी
थई १

अथ कफनीरोहाणीनांलक्षण ३ ।। पंथ
गणानो कफकोपेकरीथंर्थाये मोटोपरकेलारूपेलागो
उरसाये १ रंगाअंग जोल्यानुंसोजायेत्यारी
तथलागो कफनीरोहाणी कोपीलगी २

अथ संनीपातनी रोहाणीनांलक्षण
४ ।। जेनोपाक घणोडिलोनेभण छेरे बलकरे प
गनसो उपत्यांलक्षणत्नेरे १ रंगाहथीरीमत्र
कुशणरागोहेलो संनीपातनीरोहाणीलक्षण
लहीकेल्यो २

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अथलोहीनीरोह्यणीनालक्षण. ५॥ ड़ोल्लागणावीरोपडे. पीत्तलक्षणेजेग. रेवाची पुधतेचर्णवे. रक्तरोह्यणीरोग. १.

अथ ऊठसागुडरोगनां लक्षण. ६॥ जे गणामांजोरनाडुगीयासमी. गांठ्यतेगडनीरहे येनेजमी. १ डेडलक्षणतेडरेपरथमनडे. जेग णामांपनरघराशंरापडे. २. पीडापुरणतांरेचाअु तीयोगणे. ऊठसागुडरोगयेडचीयोलणे. ३

अथ अधीजह्वारोगनां लक्षण. ७॥ दर्शी आयेरोगनांलक्षणडहे जेनीजीलनीअग्रपर सोजेरहे. १. पुरेरहेजम्युअतीपीडातणु. लो हीनेडडयुक्तथयुंडघणुं. २. जीलडइनेलोहीथी लीथीरहे. येरेवोअधीजीह्वनांलक्षणडहे. ३.

अथ आजंगधरोगनां लक्षण. ८॥ अ तीडडमांडडचधीगणामांह्यसोजेथडे. गणेजीतरे नाडरेडु जतुअन्नअरडीपडे. १. डरेडडनीरोधता असाध्ययथयोजेहना. रेवागृथिडारोवडे चगयनी यडवेहना. २.

अथ अगालसरोगनांलक्षण. ९॥गळा मांह्यडडवायुजे वधीसघसोजेथरे. थेधीमर्म-

स्यानोसउीलतीपीऊघ्हेयेकरे. १. पछीपीऊयतेस्या
सनीप्रगरतेहमांथायछे. रेवात्रीएयमीनकेकरी अ
गासथियोगायछे. २.

अथ येकवृंदनां लक्षण. १० ॥ गणेलोहि
कफदुष्टथइनेनेरछे. गोगनेउघेयोसोजनेतत्तकरीध
छे. पाइकुकनेयेग्यघणीतेमांथ्याले. लारीकेमण
कणपीऊयाअंहरसाले. २. रेवासर्वजनायमणीज्या
रेरछे. येकवृंदगहनांयेसौलक्षणकेछे. ३

अथ वृंदरोगगणानांतेनां लक्षण. ११.
॥ पीत्तनेरक्तकोपीगमांहाले. पीऊयणप्रगट
सोजनेकरेछे. दाहउीपजावीने तीव्रज्वरतेकरे. दे
हनीधीर्यतातेहरेछे. १. ज्यारलक्षणकह्यांपीत
मांथासूतेरोगनुउपज्यमथायनयणे. तेहरेचार
सीकरीष्यप्रत्येकहे. रहनांपीनकयेवीजुयवरणे.

अथ शतघ्नीरोगनां लक्षण. १२ ॥ कफ
रोधकरवानेयेगरूअंघामे. कराकराामांसत
णाअंकुरजमे. १. प्राणनाशकारकनीमहिपी
ऊायाये. त्रीदोशकोपेप्रगटयो. अंरोधेनवजाये
. २. असाध्ययेव्याधी लक्षणथीपरमांणो. रेवा
शतघ्नीरोगथयोतेनेजांणो. ३.

अथगलायुरोगनांलक्षण॰१३ ॥पीडा
थोडीगांठगलामांथयछेमे॰भीनश्रामणनासर
जीउदिस्तनपांमे॰१॰इछूनेलोहीथडीजमीसंडथ
जागे॰मातीवेश्येतेडींग्रीतजोरीलागे॰२॰रेवा
येश्रगणरेहैडगलावाल्ये॰रोगगलायुतेग
णीयोमुनीयेमाख्ये॰३॰

अथगलवीद्रधीरोगनांलक्षण॰१४॥
सोजेसर्वगलाचीरी॰धांसडरीनेधाय॰तेरवाग
लवीद्रधी पंडीतपुरुषोगाय॰१॰

अथगलौघरोगनांलक्षण॰१५॥जेना
कंठमांथयजर्ईसजडपुर्णसोजेरहे॰यहुछेमतेवेध
ना पयनपेरीजेनासडे॰जनेदुष्टतेरक्तथी वसे
थेगज्वरनाघणो रेयारीडरतेररे॰गलौघतणाल
क्षणो॰१॰

अथस्वरघ्नरोगनांलक्षण॰१६॥जेना
गलामेकफदुष्टजेमे॰येमांसजमणु स्वरनारोंधा
मे॰कफतेपयनकेतणोमगाडे॰गुंधोपराडष्टीरी
जडाकुडे॰२॰रेवाश्रोगनथायनरेउदारी॰स्व
रघ्नतेरोगकह्योतपारी॰३॰

अथमांसतानरोगगलानोतेनांल॰१७

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

सोहेछेञमथीडमांथये॰ चापीरेहेसडणतेगणे
जथे॰ तेत्रीघेरीडुरीपीडथायछे मांसतांनडुरी
गंथगायछे॰ २॰

अथ चीहरीरोगगणानोतेनांस॰ १८।
छेगणामेतांम्रचरणथइनेजथे॰ घाढसमुतो
सोजेतर्तपडीयाये॰ १॰ जटकीजयगणामेपा-
डीयायपडु॰ पीत्तप्रकोपेजंमेसघगेडुशष्मडु॰ २॰
सांजीगांज्डनेपसचाडेथैरेछे॰ रेयामहषिरो
गवीघरीतेडुछे॰ ३॰

अथगणानारोगरोह्मणीनातेनोउ
पाय॰ ॥ रोह्मणीरोगथीरोलहो॰ तर्तजणोमुडाय
रेचाइथीरडदावतां पांचेडुःजपणाय॰ १॰ अथ
गणाना उपचार रोगपर॰ ॥ चमनडुरा
वे॰ फुकामांओषधीपाये॰ थयाजेगणाओषधी
डेरथाये॰ १॰ अथवानस्तर सुंणरीडुथेपंथडु
ह्यां॰ गणातणागगहहरयानेथेप्रगरथयां॰ २॰
रेयारसीडुनोपंथजताव्योलेस्हसी॰ तेनाडुरथी
प्रांणीनीपीडाजरी॰ ३॰

अथ वायु तथा पीत्तनागणानारोग-
नो उपाय॰ ॥ आचमडुजनेपाउमथ उआप

For Private and Personal Use Only

रोगणायाय. पीत्तवायुनारोगते सर्वगमाना
न्नय. १.

अथ कंठनोरोगगमामे. तेनो उपाय.१
सरखने सुंठमरीपींपरलीने. सींधव चायवी
ंगासउीसरखांदीने. १. ज्यायइरीतेतेमांतेल
पडव्यसाउ. तेनोनारीपडीलेने नेगर्दन्नउ.
२. रेचारसीकनोत्र्राउीपरयारड्यायीरी. तोजग
नानाउरउीहलवीगहसोन्नरी. ३.

अथ कंठसाणुउ तुंडेसरीनोउीपाय. ॥
रींजाचलीने वेवनउ तघुरीनेपाय. तुंडेसरी.
रोगते कंठसाणुयेन्नय. १ अथीकउ उीपजइने
येडरंदनेरंद गीळयुयेसरखेमटे. समरेगोकुणमें
द. २. येउीयेत्रोषधीपीयेसरयेरोगमरे छेना
उीपाय नस्तर नीदान. ॥ इधीरडदावेकनु
पीजापत्राने पाय. वीरयीत्र्रादीचीयमते रोगग
गानान्नय. १.

अथ कंठरोगनोउीपाय. ॥ इधीरडदावे
नासदे कंठरोगसोन्नय. तारवीनाकडज्यायते
मधमुडीनेपाय. १. ॥ अथ तेज्यायरे. ॥
दारूडणदरलीमफळ्यफरडेवाली सेंदरनवये

For Private and Personal Use Only

उकडीचारीने वस्त्रछालापरञ्चांम जाणपडीछुरी
करी उडनुंडष्टतमांम. १.

अथ संनीपातनामुखरोगनो उपाय.

अे दवाने आंगळीमुखनीकणोजाय. लक्षणदा
येमुखताणुं संनीपातदुःखजाय. १.

अथ श्रीहेशनारोगमुखमांतेनोउपा

श्रीकृष्ण पांनचमेलीनांनेद्राक्षकरे. दारुहलदर
गणो ज्वासायुक्तकरे. करेलोगणासाथे मधमुडी
ज्यारे. रेवामुखनांश्रीहेशरोगरामेतारे. १.
उपाय बीजो. ॥ कुकमीकरीघरे उदल-
वतेदूधमां. फलेपातिगुरणकरे. पछीजेजयीत्त
गुलुमां. १. गसेदतनेआगलापछीहोडगाल-
स्यणे. रेयाचदलमांवेदना श्रीहेशतारणीथैरगे. २

अथ सरवमुखरोग उपर खेरसारगुटी.

खेरसार तजने जवंत्रीतलीले. जासदसाणीसो
पारीतेमांदीले. १. नागकेसर अयकेण तेकरयुरी.
येणकीसाथ्येधस तेनामांहयकस्तुरी. २. सर्वयस्त
संलगाळेउपिलमांनांधे. खेरसारने क्वापिवजेगु
टीकांबांधे. ३. गोणानेवडीतेगुटीकामुखमांराखे
सर्वयदननारोगमटेनेसुखथाय. ४. औलहोद

नेदांतगणा तालुवेरा पेटांआदिकरोगतणावांमे
येरा. प. रेवासर्व छालांमुखनांपडतांवांमे. स्वा-
हापतीयेरीतरीमनमेचीपांमे. ६.

अथ मुखछाल्लानारोगनांलक्षणउ-
पाय. ॥ पेलु जरा पहनेवरी रांमयत्नयैल-
य. मुखछाल्लातेरोगछे तेनोस्मुउपाय. १

अथ मुखछाल्लारोगनो उपाय. सोस
यांणानेपलीले. महीगोकुपंदनमरीदीले. १
मजुसींधवमुठीयेमां. रेपडनाअंकुरमहीतेमां
. २. तलणमां लेपनमुखीये तोरेवामुखछाल्लाजाय
॥ उपायबीजो ॥ गरीनजयफ्लनीरमां मु
खपरलेपनथाय. रेवाआनीत्यआप्ये तोमुख
छाल्लाजाय. १. ॥ उपायत्रीजो. ॥ अडुंग
रुणदरचीरै तेमुखपायेलेप. तोमुखछाल्लाजाय
सो. खरोडरेलेलेप. १. ॥ उपायचोथो. ॥
मसुरनेगोघृतपये लेपनकरीले. तोमुखछा
ल्लावामरी लेरोलधरसखे. २. ॥ उपाय-
सरचे मुखनो. ॥ केसर भगतणीकडनेचंद-
रातु. रुणदर लोदरनेगोकुपंदनसाकातु. १. आं
बाहणदर लांबमजुकुटुलीले. पुष्पलागराने-

वळनाअंकुरदीजे ॥ २ ॥ सरसिव पळने मीणनागके
सर फरीये ॥ पांनरामेलीनां पेडुथयि सरजळ करीयेनु
स्वायितणजगमा मळितेलपछीघरवु ॥ घीमेतापे
तेपरीपक्वथाऊरवु ॥ ४ ॥ केवळ तेल वीलागरस्यो
लासेजारे ॥ जालोरनी शीशीमांतेलरखुंतारे ॥ ५ ॥
तेह तेलमुखछाल्यापरमर्दनथाये ॥ सर्पकुमुडीतजे
तेमव्यार्धीजाये ॥ जीलतथामसतलपीड्यासरवे
जरीे ॥ रेवारसीडनोआ ऊपग्यारड्योसाकारीे ॥
७ ॥ सहसीद्धांतऊपायलहिरांडाजोज्यो ॥ लाव
प्रकारीवीशेऊपग्यारलख्यानेज्यो ॥ इतीमुख
छाल्यारोगसमाप्त ॥ ॥

अथ वीशीत्पत्तीस्थांन ॥ ॥ वीशायेऊभ
लयप्रकारनुं ॥ स्थावरजंगमजेह ॥ स्थावरनां द
शस्थानते ॥ वीस्तडधीयेतेह ॥ १ ॥

अथ स्थावर वीशनांस्थान ॥ १० तेकत
हुं ॥ ॥ अष्ट व्रक्षमांवीशजताबुतेवरणी ॥ प्रसन्न
तापांमे हरीवीयास्परणी ॥ १ ॥ (१) वृक्षमुग (२) ने पत्र
(३) फुल (४) फुण (५) छाली (६) व्रक्षदुधने (७) सत्व (८) रस्योगुंदरजाली
॥ २ ॥ यातुमात्र फरताजादिक्रमांयेरेहेछे ॥ (१०) वछनाग
गादीकंदरे यासवीशानोकेछे ॥ रेषामहर्षियेकीयां

आमापथी-रोगने आसोलगवानो उपदेशनथी-

अथ जंगमशरीरनांस्थान-१६-तेजतावुं-
मनुष्यादिनी दृष्टीये-[१] अहिआदीनांस्वासमां-[२] मृ-
गादीनामेदमां-[३] गरमलक्षीगुद्दासमां-[४] वसे
व्याघ्रादिकनानेणे-[५] शीरामरादीनामगशीरे-[६] घशे
व्यादीनामुत्रमां-[७] शीरबचांनरादिदीरे-[८] २-ओने
हडदवाहालीयो हेयास्वांननीलागमां-[९] अतीउन
धगरुीनालींगे-[१०] भ्रमरडरडाणमां-[११] ३-नोणमरछ
नापीत्तमां-[१२] वसेसर्पनांहाडमां-[१३] रद्युसीहनारोमे-[१४]
तेउपर रतनानाडमां-[१५] ४ ईग्यादीकनांस्पर्शमां-[१६]
रस्युशीरासोणस्थगे-रेयातेचपुवासीयु अमग-
तेभजशीरणे-५-

अथ स्थावरशीरराभायानां लक्षण-॥
जरनुजेरने रतआंज हेडीआवे-६ जंघथैज
य-क्षीणमुखमांलावे-१-चांतीवापेवहन अरु-
चीत्तेमलणे-मुर्छानेहोयस्वास-भनेओहासपन
णे-२-येरालक्षणपुर रेयाजेमांवाप्युं-स्थाव-
रशीराभाये जुमहापुरुषेमाप्यु-३-

अथ त्रसादिकनीजडनु शीराभाधुहोय
तेनां लक्षण-२-॥ वमनजवारोयापजो-

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

मोहमदीथैल्लथ॰ वीरीयवृक्षादीक्लतएं॰ जाये
आड्डुंथायत॰१॰

अथ वृक्षनापत्रनुं वीर्यजाथानां लक्ष-
ण॰३॥ अथी कजगास्ता स्थासनुंल्लेरथाये॰
इहमरोडे अंगमांइपजावे॰१॰थेघुजदर्शीसर्वनुं
तंनत्रास्तु॰ वीजुथोयतैंपत्रनुं वीर्यप्रारयु॰२॰

अथ वृक्षनाकुणनुं वीर्यजाथानां लक्ष-
ण॰४॥ तेवीर्यजणथी वहनवीर्योसोल्लेलगे॰
अपरथेवीनारीडंग देहेमांघाहलागे॰१॰सोलो
ल्यनमां घ्वेरीरेथारेहेअणलावां॰ वृक्षतणाकु-
णनावीर्यनांलक्षणकह्यां॰२॰

अथ वीर्यवृक्षनापुष्पनुं वीर्यजाथानां
लक्षण॰५॥ जने उर्द्दनेआहेरो॰ वसे मां
त्यमुर्छाघणी॰ रेथाथायछेआत्हरे॰ पीजापुष्प
नावीर्यतणी॰१॰

अथ वृक्षनी छाल्यनो रस जाथानां ल-
क्षण॰६॥ आवेमुजदुर्गंधी कराहेहकरे॰
मांदामांथीदंत जीडीनेकुनीसरे॰१॰रेवालक्षण
नैणयडस्यां धारणजेएथे॰ छाल्यवृक्षवीर्यतेह-
डस्तु प्रारीनतोएथे॰२॰

For Private and Personal Use Only

अथ वृक्षना दुधनुं वीष जाणुं होय तेनां
लक्षण ७ ॥ शीतोदल परशीणना अंधरमां
हाआवी आवे - शीथी गगात्र थाये सही गुहअं-
घ छुरुपडे - १ - अने ओल्लडी घणी लमे नेत्र
ते रोहीशे - एवा वृक्षना पयतणुं - वस्तुवीष झरा
नीशे - २ -

अथ करतागादीक धातु आथानावीष-
नां लक्षण ८ ॥ हैयुं दुखे मुरछा आवे अण-
लागे - दाहु तालवे देहनाथी दोहे ये लागे - १ -
ये वीष आथ्ये तर्त मरे के शोक लागे - एवा प्रकारे पीडा
करी ते करता ये - २ -

अथ कंदवीष वच्छनागादिक आधे ने
लक्षण थाय ते थी न्हु ॥ हुखे हैयुं मुर्छा आवे
दाहु घणो - अगे तालवुं नारीकरे ते देहु तणो - १ -
ओ लक्षण दुःख थय कुतो देखाडे आपे - एवा कंदवीष
ने वच्छनागादीक थापे - १ -

अथ स्थावर वीष मात्र शुद्ध थएलु तेना
गुण १० ॥ जो स्थावर वीष मात्र ते ल सुधुरे छे
तीक्ष्ण उष्ण ने सुक्ष्म गुण ते मांहे छे - १ - ज्ञी सं-
गमां अणवाल तर्त डुलेज्ञाये - रीघ्र उगचरीत्ते

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

जेरज्वरनुंजाये॰ २॰ थायतर्तपत्रीपडव ३३ घे
रीलासो॰ येस्थावरवीशमांछे दशगुणनोवासो
॰३॰ तेवारसीदनाबेलनतेशरणजांणे॰ मंद
मतीश्रणसमजुमीथ्यामतताणे॰४॰

अथ स्थावर वीशजायांना वीकार॰॥

वीशनो जुमोत्तागमतीजगडीजाये॰ गुसवात
होयतेह्रुसवारामांथाये॰१॰ सुक्ष्मपणाथीअंग
अंगमांह्येयापे॰ पराक्रमे वीशयारांकोमांजण
स्थापे॰२॰ धातु देहीमणदहुतणाजगडेयेथु
रीघ्रूपणाथीक्लेशप्रगटथायेतेणे॰३॰ माटे
वीश पीपरयारपरमरीगणेथाये॰ तेवाश्रूलथी
पुरुषेयेजगडीजाये॰४॰

अथ जेरास्त्रनेवीशनुं पांणी पायुहो

यतेवाणयानांलक्षण॰॥ तेशास्त्रनी जे
योरयागीतर्तपाडीजायछे॰ दुर्गंधीयानुरक्त
झणु घायडीजडुजायछे॰१॰ तेमांसयोजरी
जायधानु नेत्रशालागेघाणी तनताप घहाउी
रथायमुरछा शामताडयातणी॰२॰ शास्त्र
सणोदेहनेथाये॰ वरतेवीजुधमतीयेडरी॰ तेवा
जणयुनारह वीशशास्त्रनीधाराडुखो॰५॰

For Private and Personal Use Only

अथ झेरने वीषी देनार तेनां लक्षण ॥

जे वीषनो देनार अधम जगमां प्राणी । दूरे आळ
तीसार्थ्यतर्त तेनी वांणी । १ । पुछे तेने झेर अक्ष
रथी जो थाये । उत्तर आपी जो थाये जनतणे ये देवाये ।
। २ । ने हास्यो येजय मोहमनमांजेमे । वदे सुष्र-
नीपेठ अणेअवनीमांमे । ३ । पग दे घरथी आ
हास्य जुवे होदशा नांणी । थीतरहे वीपरीत दृषे
सुष्षशे डाणी । ४ । येवारसीकनो चोर । ऊर्मभकुसं
ताडे । ते वीषनो देनार वीजुथयरती डाहीडे । प

अथ जंगमवीषवाळ्यानां सर्पादिकना

चरनाजेरचढ्यानां लक्षण सामान्य । ॥
जेते डंकनापरते रुंआपापे । तेनेनी झांझा थेने
तंद्रा चापे । १ । आवे अंधारां ने दाहथपूथाये । सो
जोज्यां रूआं ते स्थान डदसाये । २ । अतीसार
रोमांपथायचारेचारे । सर्व इंद्रीनुंज्ञान जतुरेहे
छेतारे । ३ । येवा लक्षण आउ युक्त दसुजे जं
गमवीषनां जेगथियो देल्यो तेने । ४ ।

अथ स्थावरवीष तथा जंगमवीष मा

त्रनो ठीपाय । ॥ जेतोलो मुख येवनुं । पीरीशी
जणमां पाय । वीषजंगमस्थावर सउ सदाहां-

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

प्रायेथाय. स्त्रीद्रुपदीतउीपय्यारछे. यांमेचीरा
तमांम. रेवारसीइडाभजइस्यो. लद्दीपरमारये
इाम. २.

अथ चीरीयागाने प्रथम उीपयार. ता
सांती तर्त्त इरावबी तारपछीउीपयार नीमेज
णयेडश्नुं नारीइरेनीर्धार. ॥ ठीतार.
चीरीनो. ॥ मुगसेयोगातणी घुरेताड़
गतीय. स्थावरचीरीयांमेसठी. इष्टनपांमे
होय. १.

अथ जंगम चीरीनो ठीतार ॥ म्रत्युपा
शछेदीघृत. ॥ इरोछाली गोडीयेंहन इरीया
तु आडमुगनेइमणतणीलडलेवातु. १. लड
नेसरनी तुगसीमुणर्घइरजपतो. ठीतावरीने
मछोड जवासा तेमांहे. २. इस्थीघोडांमुग
वेयनुं इवापिडरी. गायतणुंलेपइचीरीडपींतधन
री. ३. सर्वजगेजणत्यारयेयुपात्रेलरयुं तेनो
नासे तथा मर्हन लोजन इरवुं. ४. रेवारसीइ ह्
सावे नीर्सिहेहूपणे म्रत्युपारीछेदीघृतस्नावंप्रश्न
रालणे. ५. त्यारतइजेहोय जुवोत्यांहनांणीन
राणतणोइरडेलो तेहजयेप्राणी. ६.

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अथ प्रदररोगनी उत्पत्ती थवानां कारण
॥ पीडद्रव्यमाणतेकरवे थयामथुनालोगथी -
व्यमाण ऊपर केव्यमे अजीरणतणायोगथी - १
प्रयासेपगेचालतां वगीसोपनाकरत्तां रडी -
स्वलावे अतीतीक्षण - थयालारवेहवायडी -
- २ - रोयल दीवसमां हीकरवे - क्रोधीपोस्यचाग्या
करे - ३ पीत्तवाहेरीत्री संनीपातकोपेथको -
- ३ - ईसे कुरापणोमांपडी करीकुअग्रथेथायछे - ए
तुर वीधप्रकारे करी प्रगटथेप्रदरथायछे - ४

अथ प्रदररोगना प्रकार - ४ छे ॥ वायु
नोप्रदर - १ - पीत्तनो - कफनो - संनीपातनोप्रदर

अथ प्रदररोगनां सामान्यलक्षण - ॥
प्रदरतणीप्रागरतातेजाणोताहारे - घणरुधे
[illegible] रुधीर वहे योनीद्वारे - १ - तरेवारतेरोगव
गाथामांआवे - रुधीरश्रवतां कुणसीयो तनउ
पजथे - २ - पलुस अंगेथारेवींन्द्र मर्गेज्यारे - रे
वाप्रदरसामान्य कह्योसुकृतहारे - ३ -

अथ वायुनाप्रदरनां लक्षण - १ ॥ लुखु
रुधीरवहेने फीणवरातेमां - थोडुथोडुजाय पीडा
घणाकहेमां - १ - जेवायुनाप्रदरतणुलक्षणकेहुं

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

रेयारुधीरनुंवर्णमांसनाजणजेवुं २

अथ पीत्तनाप्रदररोगनां लक्षण ॥

रुधीरशामवर्णरंगसौ अतीऊष्णयैनीसरे जथारंगनुंजळश्री अवेयोनीयेराहुरे १ घरीजयछे अंगसौ तनेतापवापीरद्यो रेवाजेचीहोतेररे प्रदरपीत्तनोतेथयो २

अथ कफना प्रदररोगनां लक्षण ३ ॥

रुधीरचीकणुंगुदरवत हस्सेकेवुं पीत्तरंगमहीस्युगुलाजनळजेवुं १ ख्यारबीजतेदरसावीरेदेर्घियं कफनाप्रदरतणांमहीसोलक्षणदीयां २

अथसंनीपातनाप्रदरनां लक्षण त्रीदोषनांयेद्रते ॥ मध घृतयतबीहरा लेयरीरनोजंणये दुरगंधीराजतुल्य परीक्षापरमांणये १ रेयात्रीदोषीसीजेपजेरहरीनेजंम्यो संनीपाततनोप्रदरप्रगरत्तानेपाम्यो २

अथ अरद्भावजेस्त्रीनेरतुते घणुरुधीरजयतेनाऊपद्र्यो ॥ अथीरुधीरजतां घराहुरजगयाये महमुर्छानेदाहसेजयाजीजये १ पुगापयीजुअंग त्रीशातेमांलागे तंद्रायुरोगअपरजीजजगे २ रोगीपद्रवप्रल

तणाप्रहुरलावे॰ रेचारसीउ॰ नतेआगळथीदर
सावे॰ ३॰

अथ प्रदरनां असाध्य लक्षण॰ ॥ सघा
योनीद्वारेदरी उधीरतेपड्यांजयछे॰ ज्रीरा दाहज्व
रदेहमां॰ वपुदुर्बळथायछे॰ १॰ उधीरजंथयायेनहि
जनोसर्वथाक्षीरह्यां॰ असाध्यप्रदरनांएरेरेचेल
क्षणांयेरुह्यां॰ २॰

अथ शुद्धस्त्रीधर्मजेरतुतेनांलक्षण॰
पुरणमासमासेउगी॰ रतुधर्मनिथायछे॰ उधीरतेन
जोदुर्गंधी वपुयोग्यतेजयछे॰ १॰ सुसालरुक्तरपु
दीसे जेमां दाहसेरोनहि॰ पीडास्पर्शनाउपवे॰
चहेयंथ्परात्रीतहि॰ २॰ प्रमाणीइसोधांणीने थ
नीपीऊपरमांणची॰ रेचायेरहेलक्षणे रतुशुद्ध
स्त्रीजंणवी॰ ३॰

अथ प्रदररोगनो उपाय॰ १ ॥ तोला
त्रैण्य जरामधनेलाचेरांणो॰ चोखानाधुवनोर
सदेमळिगरीयांणो॰ १॰ प्रातसऊगेपांनरुरे दीन
सातलगी॰ नीत्यरुयुतेमांप नजयेलेराउगी॰
रेचारसीइनुंरूपलहिरवीनेनांमे॰ सर्वप्रदरनीपी
ऊ घणादिननीचांमे॰ २॰ ॥ उपायबीजो

॰२॰ ॥ आसोपालवनी छुपकनो क्वाथ करी पन
चलेमीनेपाय चसुभर्यमांत्युधरी ॰१॰ अथवाउल
लताएुंमुगगरीतांदुगतोये ॰ तेकरदीनेपाय ऊद्यु
तम करी होये ॰२॰ ऊँलय कह्या ऊपस्थारगमेतेन
रसा ह्यो ॰ रेवाप्रदरनीपीडाऊअटेल्लंमीत्नये ॰३॰
॥ ऊपाय ॰३॰ ॥ चऊफणदर पुष्पअईनां फ
रीयातु ॰ नागरमोथ्यने अरऊसो येदनरातु ॰ प
रेवाक्वाथ करी मधमुकीन्नेपाये ॰ रातोधोमोपीळो
सर्व प्रमेन्नये ॰२॰ ॥ ऊपाय ॰४॰ ॥ घुलनां
फणसुकवी चारीपीस करे ॰ मेणघी मधने जोऊ गुटी
गद्यांएाधरे ॰ दीवससात जेरऊ रेचान्ननकोभाये ॰
सकण प्रदरनीपीडाअऊमुगथीन्नये ॰४॰

अथ प्रदररोगनो येऊलेह ॰ सोमरोगछे
॥ घणाचीरायनेस्त्रोथेथी अथवाचीरासंन्नेग
अतीसारवत र्दरीये सोमनांमनोरोग ॰५॰

अथ सोमरोगनां सामान्य लक्षण ॥
वारंवारपीसाबजो थायने दुरजणअंग ॰ रीथी
गरीषत्तेनुं पडे मेढ्ढे मारेक्षेमनलग ॰२॰ सुकेमुष
नेतागवुं ॰ प्रणापमुछीयाय ॰ त्रमीनेलोजनवी
नीऊक्षित्वपाथैन्नय ॰३॰ थायबगासी मगघणुं ॰

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

For Private and Personal Use Only

रेवारसीड येगाय स्रालक्षणसामान्यये ॰ सोमरोगनोथाय ॰ ३ ॰ ॥ ईतीसोमरोगनांसामान्यलक्षण ॰ ॥

अथ सोमरोगनो उपाय ॰ ॥ पाडंडुगांभाडमांयेडकरीनेखाय ॰ अथवासंघनेआंमळांनोरसपीतांजाय ॰ १ ॰

अथ धोगोप्रदरनेधात धोगीजतीहोय तेनो उपाय ॰ ॥ जीव आंमळांनां तोलोतेमुएंकरे ॰ वारीजळमां पस्त्रगाळकरीपात्रभरे मधनेखांडपसीलेगीदुधपरपाये ॰ पक्षयेकरेखनकरतां संकरजाये ॰ २ ॰ लोदरकूटडीनेकपीपरतीतेनी पोरसीयोनीधारू रगेपीडया छेनीडरेवारसीड उपस्यारकुह्योजेजनकरशे ॰ धोगीधातनीपीडाप्रदरव्याधी हरशे ॰ ३ ॰

अथ मुत्रातीसाररोग धातुलेह ॰ ॥ सोमरोग आळ दीवस रहेमांजांमे ॰ तो मुत्रातीसार प्रगरतानेपांमे ॰ १ ॰ पीशाब आवे पुणीपरीजगसोजाये ॰ ते मुत्रातीसारकरी मुनीयोगाये ॰ २ ॰

अथ मुत्रातीसारनो उपाय ॰ ॥१॥

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

कुवाडीया केसुमुणलीने चोखांनाजणमांमरदीने
पांचदीवसहरदीनेपाये. तोमुत्रातीसारपणाये.

अथ प्रदरनो उपाय. ॥ भगउदरनाक
रांकडीसोधीलीने. आंडयतुरतोलातेमां भर
दनडीने. बेपापयमां युक्तकरीस्त्रीनेपाय त्रे
णदीवसमांसर्व प्रदर पीडाजाये. ॥ उपा
य प्रदरनो. ॥ धावडीनां फुलओलउदरनी
यरकहरे. आंड लेणवीरांकडीतेपांनकरे. १.
नणनीसाथेजेगकरीस्त्रीनेपावी. रेवाप्रदर
नीपीडासरवगरगीजसे. २.

अथ स्त्रीनी योनीरोगनांनाम. पदा
नांकारण. ॥ मीथ्याआहारवीहारथी दैवी
दुष्टपैजय. रेवायेकपीजतीना गहयोनीना
याय. १.

अथ योनीलेहरोगनांनाम. २१ जा
तीना. ॥ गएय योनीलेहरोगते संख्या आ
तां छे करी. वीरलावीयसूणगोलहे. आंणेना
जड हेमांजरी. १. अने उदावर्तने. वंध्य. वीप्लु
त. वामीनी. ने पीतणा. अस्तेनी. ने अनाचर
णा. लाव्यहरतानीकणा. २. परीप्लुतने. वात

णाने कुपुरुखवीनी उपजवी॰ प्रतीयेंसरणा॰ उणीश
नें वीवृता जोर्लापजवी॰३॰ प्रतीनंदा॰ प्रर्डनी॰
नें कुर्णिनी फेफेलणी अनारतैया लोहीतक्षरी
जडी पुत्रघ्नी गणी॰४॰ ये कहीमी सुचीवेत्रा योनी
गरुगणनाधरी॰ रेवाहुमदैप्रारब्धथाये पुर्वनापापे
करी॰५॰॥

अथ योनीजातीलक्षण॰ अथ उदाव
र्त्तयोनीनां लक्षण तेना रुधीरु पीरोगजनं
णवो॰१॰॥ रतुधर्मस्त्रीनेथतां॰ रुधीरु आ
वेवहे॰ नराकेकुमेलागते॰ मल्योकीणनो पणरू
हे॰१॰ पीडापेमदानेकरे मरेयत्नकरतां घणां
रवेलक्षणोये कह्यां॰ उदावर्त्तयोनीतणां॰२॰

अथ वंध्ययोनीनां लक्षणो॰॥ जन्मी
त्यांथी अंत्यनो लगसाव्य पणस्त्रीधर्मतारुणी
तेनथाय॰ तापकरेमांतेव्यनेपुर्णरेछे॰ रेवाची
जुयो वंध्ययोनीयेकछे॰१॰

अथ वीपुतायोनीनां लक्षण॰३॥॥
भगनरहेनैमनमैथेमनकरेली नीत्यरहेपीडा-
योनीमांहुलरेली॰ पडीत पीडापारजेलक्षजा
वी॰ येलक्षणथी वीपुताने जाणवी॰

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अथ परीप्लुतायोनीनांलक्षण ४ ॥ जो स्त्रीधर्मपणेथतां पीउअपरमीतथाय । परीप्लुता योनीतणुं येलक्षणमुंनीगाय ॥ १ ॥

अथ वातलायोनीनांलक्षण ५ ॥ संगमेपरमरूडोरता । लासेलख्लमहिरिगुननायता ॥ संगी तेसकुमण हरीगणे वातला वीभुथते थनेलणे ॥ १ ॥

अथ लोहीतक्षरायोनीनांलक्षण ६ ॥ योनीमांसंद्यदाहतेघणोरह्याकरे । स्वामीना समागमेसंद्यलोहिनीसरे ॥ १ ॥ मनरेअपुर्णमन्मथेउदाकरेत्वरा । योनीयेहुगंथिझारकेतेलोहीतक्षरा ॥ २ ॥

अथ हुप्रत्नचीनी योनीनांलक्षण ७ ॥ कुपीतयोनी जेसंगेनाठरे । जेवडीपूत्रनेअव्याकुले ॥ १ ॥ त्रेणयलक्षणेनेहनीलावीनी । थाणीयोनी तेहुप्रत्नचीनी ॥ २ ॥

अथ वामीनी योनीनांलक्षण ८ ॥ जेह योनीमां आहराठरे । पवनयुक्तथै वीर्यनीसरे ॥ १ ॥ दुधीरलागमेतेह लामीनी । वीभुथेवर्णवीयोनीवामीनी ॥ २ ॥

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अथ पुत्रघ्नीयोनीनां लक्षण. ९॥ जे
योनीमांगर्भतणो संभवथाये पतीतपडी पा
छोतेफरीमीजाये. १. रेयानीशरीरपणेनारी
नरतेरहेछे पुत्रघ्नीयोनीकहीतेपडीतकेहेछे. २.

अथ पीत्तलायोनीनां लक्षण. १०॥ जे
योनीमां दाहथासे सघय तेपाकेनेताथतनमां ल
रायरेवा फ्वांलक्षणोज्ञेएयज्ञहीतेयोनीने
पीत्तणाकेपुराणी. १.

अथ अत्यानंदायोनीनां लक्षण. ११॥
संकीरणतारिमुदकछे अंगजेनुं जेसनथाये मन्मथे
मनकेनु रहे अलीलाशीसंगी. नेतेसदाये. अ
त्यानंदायोनीयेग्रंथगाये.

अथ कर्णिकायोनीनां लक्षण. १२॥ ग्र
वेरक्तकफयेसहजाणतेवी. पडेलासत्तांकर्णिकान
पुष्पजेवी. १. करेसंगनरसुपरांणेपरावी. कही
कर्णिकालक्षणेथीजनावी. २.

अथ अनस्परणायोनीनां लक्षण. १३॥
वीर्यरजेनेजेह योनीमांजागेकरी. अनस्परणा
छेतेह. ग्रंथकाररीणपारे. १.

अथ अस्तनीयोनीनां लक्षण. १४॥ ज

For Private and Personal Use Only

ण योनीमां संगे रोगतीन थाय । स्तन ऊभेगीया न
थथे ते ३ थाय । १ । अल्पपयोधर होय ते मंदरोगणी न
रीया बीसुधे अस्तनी ये चजांणी । २ ।

अथ षंडीयोनीनां लक्षण । ५५ ॥ लाग
दुरजो योनी ये संगे खरडील्न थय । ते षंडीयोनी ३शी
वैद्यवीशारदगाय । १ ।

अथ अंडनी योनीनां लक्षण । ५६ ॥ सु
क्ष्म छीद्र होय योनीनो लघुनां लाग सथाय । ये
न अंडनी वर्णवी । स्वपने संग न थाय ।

अथ वीव्रता योनीनां लक्षण । ५७ ॥ जे
योनीनुं मुःष मोटु घणे३ । नावे नरने सुपते संग
३३ । मोहमरेछे जे जने यातनांणी । मह्त्योनीये
वीव्रताने यजांणी । १ ।

अथ सुचीवक्रा योनीनां लक्षण । ५८ ॥
न ३रे ३ो नाराय एणे हेतु मारपनमु । योनीनु मुष होय
यसोयना अग्रसमु । १ । रेया अलोगी सौया ते
सुचतीरेछे । सुचीवक्रानां ये लक्षण श्रुतीये छे । १

अथ योनी कंदरोगनी उत्पत्ती । ॥ दीवसे
सुतां क्रोध घणो ३ जे करे । अती मैथुन ३ ३े योनी
परयो ल ३रे । १ । नख ३ंत ३्थु घाग ये मह्णी पीज

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

करे. त्रीदोशथीपीयोनीकंदयेप्रगरकरे. २. नांमनी
रूपरोगनां दरसावे. रेवारसीकमराणीके तेलक्षण
कह्यवे. ३.

अथ योनीकंदरोगनां लक्षणना गांध्य
येक योनीमांतेऊंचलवधाये. घुलेरकेगवतरक्त
परुमय दरसाये. १. योनीकंदयेरोगतणांलक्षण
गायां. रेवाध्योवीधियेचतुरपुरुषेतेदरसाव्यां. २.

अथ योनीकंदनाभेद. ४. तेनांमनावात
पीत्तकरु नांम थोथोसंनीपातनो. येच्यारेनोनां
म. योनीमां आग्यांतते.

अथ वायुनायोनीकंदरोगनां लक्षण. १.
गांध्य योनीनी सुधी होयवीनालाक. तेनुंवर्ण क
थापी होयनहींसारु. वर्णयोनीनायतसुध्परे हे
तेनुं कारुं. गांध्यतणुंतेदरसावे दुष्कलेडाखुं. र
सिपत्नीकीम्होरुयचतुरजाहेप्रव्यणाव्यरणे. योनी
कंद वायुनोंवरवीसुधोवरणे. ३.

अथ पीत्तनायोनीकंदरोगनां लक्षण. २.
गांध्य योनीमां दाहलरीरंगेरातीते. तेथीज्वर ते
ज्वेरकरे गेडी छाती. रेवालक्षणत्रैणयलयांसीं
ज्वंरेहेछे योनीकंदये पीत्ततणोपंडीतकेछे. ३.

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अथ कडुना योनीकंदनां लक्षण ३ ॥
गांठ्य योनीमां प्रगटी तेमांसे जो होगी. ३ ढइपी
ऋणी लुंभर लागे थई योगी. १. पलाउ सर-
खी होये लक्ष वीरी आंणे. योनीकंद व्याधीक-
रनो प्रगटयो जांणो. २.

अथ संन्नीपातनो योनीकंद तेना ल. ४
त्रीणे ये लक्षण जेह्यमां ढाहसयुत होय. जे त्य
रेयासंनीपातनो योनीकंद केहतां ह्य. ३.

अथ योनीकंदनो रोध ते. ॥ योनीकं
दस्त्री ते अने. रतुरोध थै जय. पयजयेप
ण यंत्र ते स्त्रीयरमेनायाय. १.

अथ स्त्रीने रतुधर्म आंणवानो उपाय
॥ अडद तेल दही गोमये. मनमांने तम भाय.
माल कांकणी राइनि पीपर सुंठी पाय. पीपर सु-
ठी पाय गोणमां घोगी ज्यारे. ये रीते दीन आठ
करे जन सांझ सवारे. रेचारसी कुनुंस्टण ऊरुवे
पंजादु भजये. रतुवंती तेनारुय रवी भे अंतरे
याये. १. ॥ उपाय बीजो. २. ॥ ॥
छंद पंडरवीजय. ॥ पीपगी कंटाकीमुगरे
भीढण तुंभीकुटु गलगोग मगावे. लेजय भार

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

नेथोरतागुंपय घडनोआमोनेसुंभयरावे-भाडी
नेफुलघुंरीफलमां ततभीरजतावुंतेततंडरावे-
रेचादीवेस्थयरेलगमां-दीनत्रौण्येरतुनोसमो
रसायें-१-॥ उपाय त्रीजो-३ ॥ अंगा
तलपीपरनेसुंठमरीहरीये-लांयरीगणी गो
ळ स्यायिकेनोकरीये-नीत्यवस्तुनयरा३ दीवस-
पंदरपाये-रेचाराभासद्यरतुवंतीयायें-१-

अथ गरलरहेवानो उपाय-१ ॥ जी-
लेरानांफीणने चारीगणीघृतमांह्य-नांफेपडवे
गौपये-मंहतापेथीतांह्य मंहतापेथीतांह्य ना
गडेसरसमतेमां नांफेफांडनीसाथ्य हुंसओष
धनुंअेमां-रेचादीवससातरतुनेसमयेपाये-गो
रीयारेगर्लीचंऊमेणुसौजये-१-

अथ गरलनारहेवानो उपाय-॥ पी
पेरुो चायचीडगनेंरंडण भोरनीलाफसमो च-
डसंती-नीत्यतोलाफेनो स्याथ्यकरीरतुनेसमे
तेहपीयेतेनरंली- प्रीतेप्रयोगकरे दीनपंदनो-
वांधे चपुचगलीजभहती-पापमांपायलरेनीरे-
वाकीकरीगर्लधेरेनीपणीगुणवंती-॥ उ
पाय बीजो-२ ॥ नुनोगोणउडाजी पंदस

For Private and Personal Use Only

दीवसपाय॰ अथोगनीत्येनीमये गर्ततागुसुग
लय॰ १॰ ॥ उपायस्त्रीने॰ ॥ सीम्रोगी॰
नातेलनुं पोजलरीनेते॰ योनीमांरलुनेसमे॰
राणेत्नुवतीवेह राणेत्नुवतीवेह गर्तधारण
नाथाय॰ येरीत्येदीनपेय॰घ्रश्रीराधमुक्षय॰रे
वापछीनहीपीउ लीफलपत्नीसोपामे॰रजेपा॰
पसंतापगर्तरेहेवानवपामे॰१॰

अथयोनीनो दफमरवानो उपाय॰॥
माउ श्रीमगानारसे दसदीनस्त्रीनेपाय॰ तोये
नीहुभघदनुं तर्तनीवारणथाय॰१॰

अथ योनीमांथी पडत्नतु होयतेनो उ
पाय॰॥ लेनउंदुरलांगरो॰गरीलांहुगनवे
पाय॰ लाग्यतणीलेपोरसी॰ पीउपडनीलय॰
लीम्पत्रगरमागापत्रोचलीने॰ श्रडुसोनेप
रोगन्नापानादीने॰१॰ क्वाथकरीयोनीनुपक्षाल
नथाये॰ दुरगंधीनुं हुमरीलकथीनरये॰ एसी
योनीना दुरगंधीनो उपाय॰॥

अथयोनीसंकोचननो उपाय॰॥ मग
नाफुलने फेस्सार मायांकरीये॰ हरडेछाली घा॰
वडीनां फुलतेघरीये॰ सोपारीफुजमांहि दसे लेट

दोरडसे. चारीगोळीओरचनमापेहरीहे. रा
जेयोनीमांहीं पीडाअसरचत्रकरो. रेचापोहोे
रपहेच्यार. सवसंडोयथसे. ६. ॥ उपाय.
नीकळे. ॥ लाग. मोगरस. हरडी. मायांधाय.
डीफुल. परतीरणजेपोरसी. यारीतंगन्नमुल.

अथ योनीकंदरोगनो उपाय. ॥ शयकेण
नेफणहरसीने. गेठुचायचीगंधरीने. त्रीफळा
डवायेथीसेतेयारी मधमुडीयोनीयरकाडारी. रेचा
मासदीवसयेमचारो योनीकंदनम्युकुमकरी.

अथ गर्भथवीकयानांकारणो. ॥ घणा
मैथुनेतेकरी चघामारगेयालतां. पीडापेरमां ते
रडे पीरेयनवमनआलतां. १. न्वरयोरकै
चागतां. अजीरणमेलोवनकरसे. वीरामआास
नेभेसतां. वीकरचाफनेपगघसे. २. गरमती
क्ष कडवी लुखीयासेपस्तुयेलखाणे. लयशेकआ
पवासथी करीआशनेतेहणे. ३. प्रकारोकह्याये
हथेप्रथमरीतुमपगरीघणां. रेचेकारणांयेकह्यां.
थवीगर्भजयातणां. ४.

अथ गर्भआवनुपुर्वरुप. ॥ च्यारमास
मांगर्भगळेतेआवणो तेउपरांतपडेतोतेनेपस

तलणे॰ तांत्रशांतभतांबुकुहीडारणतेवां॰ वा
च्याधीकेमोस्वघडेपडतांनेवां॰ तदुणगांठ वन
जागे हरसाये छे॰ रेयातेत्रुरे गर्भगोरीनो नय छे

अथ गर्भश्रावनेअटकाववानो उपाय॰

कमणकुलने कमळनाळने कहडमण॰ चारीदुधमां
तेकडीडागे थैनीमेगण॰ १॰ मासेमासेयेमपीयेती
नम्पारलगी॰ रेयातेहनोस्थेलेगर्भनत्रनयकी
॰१॰ त्रीशाअरडुसी छर्दिनेमुर्छाराये॰ सरउपसा
रोगर्भपातनेसंलागे॰ २॰

अथ गर्भपातनाउपद्रवो॰ ॥ आंता
उमरगर्भरह्योपातनथाये॰ रोगप्रगरतेने रेला
वाळे हरसाये॰ जयडेपीजरचपुतान्हा नयदुधीआ
नु॰ नीरोगीथायेजाजे दिवसथीहुमतानु॰ २॰ पीन
शाजअरडे रोरलसेण दुमनोजनमे॰ गर्भदूरथावे
पण आहरहोपांमे॰ ३॰ रेवामुगधमेगामनयेची
सरीजनये॰ समजे तोकुल्पलगीलेगीथाये॰ ४॰

अथ गर्भश्रावमरवानो उपाय॰ ॥ जन
मरानाघरनीमारीसोयीनेसेहे॰ मळ्ड लजन
णुनेडंःकमणनोसे॰ १॰ ध्यारेगायतणाघरमा
तेउपगडरी उडागीनेपाय॰ पंपदिनमेपयरी॰

४९०) सुधासंगीतवैद्यशास्त्रग्रंथ·

॥ २ ॥ रेवा चालसरानीत्यकह्यापुरवकथाये ॥ गर्भ
श्रावनो योग थितो अटकी जये ॥ ३ ॥

अथ गर्भिणी स्त्रीने आफरो थयो होय
तेनो उपाय ॥ १ ॥ जाल ठोमुल चव संचगने
हिंगफरे ॥ तेपयमां उकाली पनीतापानकरे ॥ रे
चा चवने चालचाल करवे साथे ॥ सर्व आफरोपी
तां तत्काल मीटजये ॥ १ ॥

अथ गर्भिणीने अंध पेशाब थयेलानो
उपाय ॥ १ ॥ जाल ठोने शेराडीनुं तेमुगलीके
तेपरतीने पयले गुरुनुं डीने ॥ रेवापीये पेशाब ग
र्भिणीनो छुटे ॥ अडयण हरो योग सपारामांटुरे ॥

अथ चोथी गर्भ सुकर्णने छोडयै गयेला
नो उपाय ॥ १ ॥ जेनो गर्भ करी चाये सो सैलजये ॥
जासीपेर पच्चास रखुते करसाये ॥ १ ॥ तेने रीत
ग सो उपचार करो लजये ॥ पुरी जार कसो चस्तु पय
मांपाये ॥ २ ॥ छोडयै पाछो जोर ते पुरीपामे ॥ रेवा
रसी उपचार करो पीजावांमे ॥ ३ ॥

अथ स्त्रीने सुखथी गर्भ प्रसव थवानो
उपाय ॥ १ ॥ मडचो सापनी कांचली धुणी लई
गमां जय चव पीपर लगे चारीने योनीलेपन

थाय. १. वगतीले ढंयेरडीयु नाळीलेपनथाय.
रेवाप्रसवसप्तेथशेसौञ्झरडांसएथऽन्नयय. २.

अथ संज्ञाज्ञान. अथ त्रीफ्ळा तेशुं ते.
नुं ज्ञान. ॥ हरडां बेडां आंमळां रात्रीरेह
मनभांस्युं. त्रीफ्ळा बोलेतं जगा त्रैएये लेवां
तांसुं. १.

अथ त्रीकटुनुं ज्ञान. ॥ त्रीकटु सुंठ
पीपर मरी ये त्रएयेनुं नाम. जं बोले ता नां
ख्यां ये संज्ञाने शम. १.

अथ गंधक सोधवानी वीधी ॥ आंमळ
सारो गंधक ते सारो लीजे. रतीरती सम सुं
ठीथी डडा डीजे. १. जरे तपेलीमां पय नमत
णीयु सांधे. गरगरीयु परते वासणने मुख
बांधे. आगंगण ठीयाडोढ ऽएए ज्ञोडोरकडे पी
श धकुके आऽ वीनाडारएानसरे. २. डोर मध्य
गंधक डडीसडी पथिरवी पछी लरीपावक लोडी
तेपर धरवी. ३. वायु वींजणे मंदमंद थमतोब
ये. अधरतापथी गळी पयेशुद्धी थाये. ४. रे
वा धरी जेतापडोयलानो थाये. गंधक शुद्धी थ
पयेपडीयो चपराये. ५. इती गंधक सोध.

न तेडरेलो ओशधमां वावरवो ॰

अथ त्रांबानुं सोधन तेनी वीधी ॰ ।। रु
ड ताम्रना पत्रां ते परथम शीला ॰ तेतपवीने ते
लवीशे बोलीहाले ॰ १ ॰ येमसातवेराउरवा
वे संनंगी ॰ पछी छाशने त्रीफलानुं उदी पां
णी ॰ २ ॰ प्रथिउपस्तमांसातसातवेराकरवे ॰
रेवातांम्रथयेसुद्ध पछीमारणथाये ॰ ३ ॰

अथ शीशानुं शोधन ॰ ।। तेलछाशगो
मुत्रने त्रीफलारसेनीरधार ॰ ओडणीने रेडचुं
सातसाततेवार ॰ १ ॰ तेशीशुंसोधनरुपुं प
छीउसुतभमास्य ॰ ग्रंथवीशेवरणीचीधी ते
अंतरअनुसास्य ॰ १ ॰

अथ कलैसोधन ॰ ।। सीसासोधन
प्रीशधी ते कलैसोधाय ॰ येमओडणीससे
धायेउयेडमांथाय ॰ १ ॰

अथ कांशीनुं सोधन ॰ ।। गरी अत
खडे पुरकरु लरुपेणीमां ते ६ ओषणकरीधरु
तेलमां ॰ देशापरधरीने ६ देशापरधरीने ६ ॰
पछी त्रीफलानारसमां ॰ पछी छाशमां तेम
वार दश दश लेकसमां ॰ रेवाकांसीसुद्ध थई ॰

मारणकरवानुं. ए गुण अपरमपार करे छे मारण
मेतेनुं. १.

अथ सात उपधातुसोधन तथा मारण
प्रकारलीखे.

अथ सोनामुखीसोधनवीधी. ॥ त्रैण
लाग सोनामुखीना परथमलीजे. ए त्रणलागसींध
वनोलेरउतेमांदीजे. १. ते चारीलीबुना पाणीमां
धुयरी. भीजेरारस ते चीरी ए युक्त करी. २.
हलाव्य कुछे तगेतापकरावधरवमुले. रसव
णी पणीसालम्योण करवमां लुले. ३. रेवारसीद
नीरीत्य करीतम पुणएसकी तयलांणी ते सोना
मुखीयेशुद्धथई. ४.

अथ सोनामुखीमारणवीधी. ॥ तेल
थवा भडरी पये अथवा छारानीमांहा धुरीसंपु
रमांतरी धरवागजपुटकरीतांहा. १. शुद्ध मरे
सोनामुखी. रतीपांनमां खाय. रेवा पांडुरोगा
दीते हमधपीपरेन्मय. २.

अथ अलूणसोधनवीधी. ॥ कणी
अलुकशापमांतेतपावी. पयद छांरी होलवेलस
लावी. अथवा पोंगानारसे येमथाय. पस्पीरा

दूरेरोगदूरथैसघलय.

अथ अलङुमारणवीधी. ॥ तोला अ-
लङु लेइ कहरीने. तेनांपत्र पछीतेहीलने. ओतोला
गुडनुं रुस पांणी लुरगड सरछुन्नांणी. २.
तालोसुरोखारकराये. तेयारीनेयुर्णकरायनु. ३.
पत्रेगुडनमलेपकराये सुरानोलुंडालनराये. ४.
येरुयेरुपरमुंडेन्नय. तेयारयारवीलागोथायन
. ५. येलुंसकरये छांणांमांघूयरसी तोअलङ रे-
यायेमरसी. ६. मात्रामापरतीपुरषाये. तो-
सघगा देहनागरन्नये. ७.

अथ हरताल सोधनवीधी. ॥ सुद्ध ह-
रतालपीलीतांणांपत्र रुस पोरसीआंध्य थस्त्र-
यंत्रडोले. तक्रतोयेकरीहांडीलरुसतेहतु ताप-
रुस तेतगेनांधीडोले. १. पोहोरयेरुतापरे ये-
मलणरुंण्यनेयेरलोतापरेर्दडांमडीने. नीरपु-
नाउगीतेयीरीतेमयरुस. पोहोरतेयारनोताप-
रदीने. मंदतापेकरीडांमडरघुंकुयु. तोन हरता-
लयेरीगुद्धथाये. वगतीमारणवीधी रसीकरे-
यारदे. रोगसरवत्रयेथीकन्नये. ३.

अथ हरतालमारणवीधी. ॥ येसोन-

थीफरताण दुधारसतणा रसमां त्रैण्य दीवसपर
तेपुरणराणी दसमां ॥ १ ॥ दरस्परीडीतेनीसुद
च्छाथेसावी ॥ यणती दु तममुख्यपुंसेचीथी
दरसावी ॥ २ ॥ हांडीलस्य समडी छांडानीराख च
डे ॥ पुरणडाबीमध्यदीडीमुख्य धडे ॥ ३ ॥ पीर
ख्यानो तापलगेअन्गलथाये ॥ पछीस्वांगशीत
गपांम्येतेनेसारवे ॥ ४ ॥ रतीपानमांसे दुरगुणग
रसोजये ॥ कुष्टरोगथीमुक्तथायतेनीथाये ॥ प
जायपणामठ तेकअश्रुणागुणकारी ॥ रेचा वी
थीफरतागमरेसुधरेसारी ॥ ६ ॥

अथ सेलीरीतेपारोसोधवानीरीत्य ॥

॥ पारोपुद करवाबीथी जतावुंमुनीजेलणे ॥
रहीसालनेझंस्पणी चपुस्तनुबेलणे ॥ १ ॥ जु
नी ईस्यपुरो करीपछी कुणदरमहीधरी ॥ रसली
जुनोरेडीने जले थोकोरस्योपीडरी ॥ २ ॥ रगेडां
रमीसाततेपछीधोईजलमांधरे ॥ रातलीजुना
रसवीरो करीयुक्तडोतेकरे ॥ ३ ॥ मरीखुध्य पी
पस्परईसीने हींगसींघो चवी साजरसुणसौ
पर्तिनेघुरे दीनतेयेडवी ॥ ४ ॥ दीवसप्योंवीनो
जेपश्चात् करुडागळ देईघणी रेवाताछरेथाय

हे तनुंरोगदूरथातणी॰ ५॰

अथ पारोमारणवीधी॰ ॥ दुधणीमयण
तनुं तेमांपरतेपारो॰ श्रेडपोहोरखलघुंम करे
जगीयोसारो॰ १॰ पछीतेह्यनीगोलीकरीनेरा
खीरे दुगणीमयडादुधनीकुल्हडुलडीयोबे॰ २॰
गोलीतेह्यमांमुकीजेनीयेडडेर॰ करीकपडमाटी
सुकावाछाह्यीयरे॰ ३॰ गोरहरीछाणांनोगज
पुटमांह्यीयरी॰ वखतीझाढेभास्म तेरीतणस्वा
गकरी॰ ४॰ रेचारसीकुनीरीत्यकरेपीधीयेधारी
आपारहनीभस्मथरीसणीथीसारी॰ ५॰

अथ वछनागशुद्धकरवानीवीधी॰ ॥
कडकडडीवछनागना तेगोमियमांघाल्य येकदि
वसरातीमहि वगतीथोर्यडरजाल्य॰ ऊडडाव्य
तेपयमांपछीप्रीत्यवरूपेपायांम॰ रेखाशुद्धपछी
रयो तेवछनागतमांम॰ २॰

अथ कमीरोगनाप्रकार॰ ॥ अडषी
अतीसारने हेरकीचारी॰ वमी॰ शुल॰ ज्वरने॰
कृहरोयडार ॥५॥ रेवाआरलापीनहयीयो
गलीयो॰ त्यारेजाणवुंजेकमेकोपडीयो॰ १॥
॥ हेनोऊपाय ॥ जेरसारने पंच

जव सुंठसार मरी पीपर त्रीफला लींबदार ॥१॥
नसोतर वषनाग घी चुर्णकीजे ॥ दीवस सात गोमु
त्रमां प्रातपीजे ॥२॥ रेचा थात षीन्न कुष्ट जाय ॥
फीरी कृमनां प्रांणनो नासी थाय ॥३॥ ॥ उपा
य बीजो ॥ ॥ कुड कंपीलो जारजव सींधव चा
यवीडंग हरडे चुरण ये पीये ॥ थाय कृमी केहेलंग
॥१॥ ॥ उपाय बीजो ॥ ॥ करीयातु कडु कंपीलो
इंद्रजव सोले फीम्य कस्तुरी नांषीने पयमां पी
वारे ॥१॥ च्यार दीन चुरण पीये ॥ ओरी त्ये अत्या
स ॥ रेचा पुनर्पिना पडे ॥ कृमी कोरीनो नाश ॥२॥
॥ उपाय बीजो ॥ ॥ कुड मोथने देवदार
लींब सघुंचा छाल्य ॥ इंद्रजव ये ज्या पीथी ॥ कृ
मी पडे सौ चाल्य ॥१॥ ॥ उपाय बीजो ॥ ॥
फीम्य जलुरी जेरवी ॥ पयमां लेणी पाय ॥ रेचा त्र
ण दीन ये पीये ॥ कट कृमीनु जाय ॥१॥

अथ मुत्रकुछ तथा असमरी रोगना प्रश्न

॥ ॥ पलपलमां पेशाब थाय मुत्रकुछ ओ
थाण ॥ नाभ्यांणेने नीरथके ॥ असमरी लक्षण
जांण ॥१॥ ॥ उपाय पेहेलो ॥ ॥ जव
खारने सुंठ गोषरु ने वरणानी छाल्य ॥ कुम

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

यहुरीनांजीगुए. प्रेमेपीवाश्राल्य. १. मुत्रदु
रछने असमरी पीतांहुरपणाय स्वपनामांपे
शाजनी लयलीतीन्नाथाय. २. ॥ पीपान
य भीत्नें. ॥ पेणडी पीपरल. लेडीमघ. गोजन
रु. रडामुण श्रयचुरीा. पाशांणत्ने द्रेवंनी सम
तुल. १. स्थिरशीलाजीत् साकर नांखीनरने
पाय. मुत्ररुरछने असमरी. पीडासर्वपणाय
. २. ॥ पीपायत्रीत्नें. ॥ हुरडे घांणागो
ण्ररु. गरमाणो लेसार श्रयचुरी पाशांणत्ने
द्र स्थायरुरेनीस्याय. १. मधमुडी प्रातेपीये.
मुत्ररुरछतेन्लय. रेवापीडाप्रोरपणु पणमा
प्रल्लेथाय. २. ॥ पीपायचोंथों ॥ शी
लाजीतने येणडी पीपरलने पाशांण त्नेदतणु
चुरणपीये. तांदुलजलेनीथीए. १. मुत्ररुरछ
ने असमरी पीडापंमेनारी. रेवाल्यमरवीली
गतां तीभीरनोनईत्राश. १.

अथ वातरक्तनो प्रकार. ॥ नाग

नीरुरत. ॥ वपुमज्जने मांसडुले वीकारी
सोलेयाय. जलल्यनेयेवलारी. १. श्रर
मीने श्रीलसा श्रतीश्रंगयाये. रेवाचींनहयेवा

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

नरक्तगणाये. २. ॥ उपायचेलो ॥
अथडुसो येरंडमुण गळो, हेर येप्यार इव्य-
धपीये येरंडीयु नांखीने वसुलार. १. वात
रक्त व्याधीमरे शुलनेसोजेन्नय. पेरतणी
पीउयासणी पीतांप्रलेथाय. १. ॥ उपाय
जीन्नें. ॥ इडु आवम्पी त्रायमांने यमासो
ईहरधारणी ले पेरसार भासो. १. अरी
यातु हेम्यां लीलेरीगणीलें. मोरचंगरीने
गळो हेरूलेले. २. रेचास्याथ श्रायेहन यु
क्तपाये चीरीम् वातरक्ततणी पीड जाये.
अथ शुलनीहोल. ॥ भरजीसरफुबाण
लभ्. यागेअंतरपारि. सणणाणसणहोसान
लमांजंणोशुलनीरारि. १. त्रीइदु पंचलवण
सम. रोफलरसनेहींग. वत्रगाणपुरणदुरेप
रतीगंधलचीग. १. उष्णउदकमांतेपीये. शुल
अडूसीजाय. इहेजअजास्यडुणतरवमी. प्रावडप्रा
गरधाय. २. संचल. मरीने सुंठलें. हींग. स
रोण इस्तर्पुर. हूनानजमांतेपीये. शुल. वात.
इहुर. ३. गोल. रहे. गोमीडरी. पीये छरीमां
डोय. रेचान्त्रा उपायथी. शुल रहुनाजेय. ४.

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

हणहर-वर्णनेसंम्पग-नगोअनेयेरंड-दयहार
नेशांमतल-हुंपहसुखी-जेंड-प-करेम्पयडहुनो
करा-शुगेलेपनयाय-पारीाशुगनेपेरनुं हाइ
णहुंजपगाय-६-

अथ गीतामणीरसशुगपर-॥ ॥
नागनींहरतर- ॥ पारे-गंधक-त्रीहरु-त्रांभू हीर
को-नेपाम्मेसडीवस्तुनीतुल्पलीले-१-अगयीया
रसेपल्लुरेवस्ना गाणे-जापगुंज जेंशुगनेताव
डणे-२-अतीरेचयीनाडशेनो अंतआंणेल्रेवा
य-गीतामणीरसचणांणे-३-

अथ शुणगालेडसरीरस-॥ तोलोशु
दूपारो-जेगंधक दीले-त्रणल्लागत्रांजातणोरज
दीले-१-भलेहीननेसंपुरसथडीले-मीडुमार
दीमांल्लरीअर्थदीले-२-मीडमांपेलोसंपुर-
मध्यधरयो-हपड मारीतेहडीनेमुष्मकरयो-३
तेनेतापतेगलपुरेपूरहेयो-टाढुपाथडादीभ
द्रणांनेसेयो-४-रतीजेकरा-सुखमांवनभ्मा
ये-महाशुणघसणतेदुरथाये-५-कुंनानीरसमां
नांखीनेप्रातपाये-असाध्यशुणसर्वथानाश
पाये-६-रेपातेतनेसुष्मसंलोगतेनुं-रससु

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

गगनकेसरीनांमछेनुं-७-

अथ श्रीनेत्राक्षिरसतेमुगपरछे-॥ ॥

नागनीरस्त- ॥ सोनामाखीइ रकेण-पारो

लीजे-जसीतामु सीं हरणलेपडीने-१-सुक

थे यणी येरीतेलेपइयो- पैलासींहनेसंपुरमांह

धरयो-२-गजपुरेछांणांधमणतापडीने-थाये

एम्रमर्धमांरतीलारदीजे-३-औसडपेसमध-

घीतागोयारथाय-श्रीनेत्ररसेथीरेवागुणजय-

अथ गोलानारोगनां उपाय-॥ युक-

आवेजयमूकणने पेरइपर्डनेजय- लोयथयेपी-

ड्यायछे गोलोत्तथइदेखाय-१-नागनीरबोय

शांनीयज पुष्करमुण-हींग-जउ-हेउ-उपसेर-

सुक- लवींग-२-बीलछलपण पारोनेगंधइसास

हृ-पुरण लींबुरस रांइच्यार भवाय-३-गोलो

नेअजीरण-यणीयुकजय-रेयापेरनारोगप्रछ्ये

नथाय-४ ॥ उपाय बीजो- ॥ घाण

सींधव श्रीकरु चीत्रइ गजपीपर-चव्यइने ल-

वणसे-२-डरकतणांपत्रयेचुर्णजाय-लरी

मारलीमांसउीकघवाय-३-तेनीभाभतेही प्र

र्लारभाये- दधीनापांणीमां करीमीश्रपाये-६

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

 सुधासंगीतवैद्यशास्त्रग्रंथ·

गोमो-पंज्यने आंब्नेगोठे नासे-रेयाश्चारीत्ये
लस्मयुर्णप्रकारी-प- ॥ दीपायत्रीज्जें ॥
सींधव-सर्पुवाछाल्यने रींगणीजें-ओंझरी रुई
मूछाल्यने ओडुशीलें-१-पुस्कर मुगने पादने-
यीत्राछाल्य-गैरव-आम्बर छाल्यने-ओलीं-
आल्य-२-अंकुसीमडीछाल्यने थोरपत्र-लीं-
सांमां कुरंज्ञतणां पत्र तत्र-३-पाकांत्राकडाप
त्र-आयुर्ण्द्धीजे-ऽरीमारसीमांसणीरुयदीजे
-४-करी आजतेने योथैलाग हिंग-नांखी सोंप
सेपंयलेगीसर्वींग-५-रेपायेड पैरोपुरस्युर्ण-
आये-गोणाम्रहस्ततीतणातर्तजये-६-॥
दीपाययोथौं- ॥ पारो-रुल्ली-त्रांबु मास्यां
श्रगदीजे-नांखी गंधक त्र्रइपयमां भलीजे-१-
गोणो वेणुकायंत्रमांतेयदाये-तूंनेपूरजैंनो त-
जेतापलावे-२-मधे ओरीधगुक्कडाभेजआये
उपरगायनु मुत्रपारीरपाये-३-गोणोने ज्ञ
रोगतरलनारीपांमे-रेवारांमयंगेश्वरदेवनामें
-४-॥ दीपाय पांचमों ॥ पारो गंधक
मनशील-तुल्यलीजे-हरीताल-सोनामुखी-ताम्र
दीजे-१-पीपरुतनीरमां-योरनाहुयमांही-दी

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

नजेजवीओरगोलीसवांहि-२-बाउगोगीनेगा
यनुंमुत्रपीले-जूनोण्ण गोळोतेहगोनारीडीलेजु
रसनांमवीद्यायरसुध्यक्षीघो-उदररोगञ्जाबेञ्ज
एगुंपदीधो-४-
अथ वीद्याधररस-॥ पारो मोरतुत्थनेपा
गो दुरीले गर्भाणानोगोण-पीपरयमांडीहीले-१-
अंडाभीले-सर्वसंलागवीले-पछेधंतुर-अ
ईपप मुलइीले-२-गुरीगुंजडाबे आंसलीनी
रपीले-उदररोगनासेदेवोदस्तदीले-३-दयी
भात जे दर्दितेनीत्यजाये-दीनअ्यारमांमगतणे
रोयंलये-४-अतीगुंइने अज्ञीमंदमटाडे-उदर
नासुगादीघणारोगनाडे-५-
अथ अज्ञीमंदना उपाय-॥ कुं
गीरत- ॥ सींधव-अम्लमो-सुंठने-पीपर
घायवीडंग-यवांनने अजमोयले-पारद गंधक
वीग-पारदगंध-सवीग-देऊसौसरजी दुरीये
साडरे युरणजंय-जोरसमगुरीडाडरीये-स्या
रा-डाराने गोळु-अज्ञीमंद-ज्वरजाये-परवतञ्
सनयाय-रेवाचडवानगलाखे-१- तीय
वानण्सुर्ण-॥

५०४) सुधासंग्रीतवैद्यशास्त्रग्रंथ·

अथ वीस्थानगधेचुर्ण॥ त्रब·पीपरू·
अइसकरों·सींधव·जीरू·लवींग·धाणा·मरी·
वछनागने·हेअ·सुंअने·हींग·पलीलीमूर·
सडीने·सोफ़इदानीमांही·धुसापरपञ्चवदीने·
रेघाअझीपरअंग·घालवीरीनेवनधाये·ची·
स्थानगधेचुर्ण·म्यतुलुवनीशदीनस्प्राहे·

अथ दावानगधेचुरण॥ चीइडूने जीव
तंतणी·लबने·घायचीगा·जीइने·अलमोद
ये·गंधक·हेअ·लवींग·गंधक·हेअ·लवींग·
जीरवधणारसडीने·धाणा·नागरवेल्य·पत्र·
गुरीआमली दीने·रेघाअजीर्णअनेऊीहरना
रोगहरीने·होयग्रशोहरहरी·चुरणदावानगधीते

अथ त्रीभुवनचीजय प्रतापचुर्ण ॥
पारो·गंधक·पीपरू·तब·सींधव·वछनाग·कु
ग·लवींग·चीअगनासरखोलेमरीभाग·सरखो
लेमरीलाग·लींबुरसगुरीझाइरणी·अजगण·अ
झीमंद·पीहरव्याधीसडीहरणी·रेघारांम अ
भांग·रसायनगुरीझधाये·त्रीभुवनचीजय
प्रताप·· अयरञानगधीधाये·१·

अथ इन्द्रसुंदरीरसचुर्ण॥ मरी·

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

पीपरूं-रंडुग-हींगलोक-वछनागने-धंतुरनी
करोड़-१-प्रहर लांगरारसमांरीरोजलमांडीने-
चणाजेवडीलेतोस्येगोलीदीने-२-प्रल्लातेपीडी
नीत्यनेन्नजायें-अतीसारज्ञीमंदनेतायनथे
-३-इनसुंदरीआरेयापथ्यपासे-अइएनेपी
गयेल्यमतरततीसूत्रासे-४-

अथअग्नीकुमाररसअग्नीमंदपरछे-॥
पारोगंधकनेरीरिकुमारसुलीने-जलीपूरतेनी
गुटीगुंलडीने-१-शीशीमांलरीनेकपडमारीक
र्वि-शीरीवेगुडमारनीमध्यधर्वि-२-प्रहरजे
तणोतेहनेतापेदीने-मारीअनुभतेहनातुल्य
लीने-३-लेगुसोडरीपानमांजल्लडीने-तुल
सीरगेवालजेपुरदीने-४-वायुसर्वनेसैहणे
स्त्राशाइरा-कइअग्नीमंदअरुचीवीनाशे-५-
मरेपेरयदतुरेयादूवीकार-गीरीदयेरस्आर-
सग्नीकुमार-६-

अथरामरस-॥ पारोगंधक-त्रीकुटा-
सुंजसार-साजीखार-सींधवनें-संचल-प्रत्ये
क-१-वछनाग-चीत्रो-पीपरलने मरीच-जी
रुलवण-नवखार-सींधुलवणले-२-पसी

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

सुर्णसंलागनुंजोरजाये॰ गयोअडीतेपण प्रग
रसद्धयाये॰३॰रेवाअडीमंहजेनेघेरी हर्वो॰
अहर्निशअरामरसमुपथ्यर्वो॰४॰

अथ पांडुरोग प्रकार नी दवा॰ ॥ ॥

नागनीरत॰ ॥ पीगुअगनेहतनेपायपी
णा॰ अडसी॰ त्रीशा॰रोकने॰ घारदीवा॰१॰ अ
गसीएाने॰ नालीयेरीहलारी॰ चीमगडीयो
नेत्रपीणांचीकरी॰२॰ ज्वर॰पांतीने॰ दुर्बण दे
हदीसे॰ लोहीपंडदेहेनाकरुजेवहीसे॰३॰देदे
हेनुं रूपनेश्वासकुडे॰ हिंडेहालतां तेनीसासा॰
चमुडे॰४॰जायपणपग्येनेकरीवस्तजायी॰अ
येनेजयांग्यीन्हेपांडुअसाधी॰५॰ओछांगीन्ह॰
चागातणो योगडीने॰पीये॰शीतोओरोधी हस्त
धीने॰६॰रेवेलंगतेनोरुह्योदेहलोगी॰ हवेल
क्षणेपीछयोपंडरोगी॰७॰ ॥ तेनो सीपाय॰
॥ लोहो॰त्रीफडु॰तल॰त्रणयेतुल्यधीने॰त्र
णयेतुल्यसोनामुखीमारीदीने॰१॰पछेसौ लेणां
जल्वीरीसुर्णकुडीने॰ मथेअंधगोमीग्यणापुरदीने
॰२॰पीयेछाशमां प्रातमांपंडनासे॰पाणीला
ग्याडेरीपुरणपीडत्रासे॰३॰ रणेस्याशीने करी

For Private and Personal Use Only

नेरोहुयोगी - रेयामासमांतेमरेपंडुरोगी - ४ -
॥ उपायबीजो ॥ बीजे त्रीफुं - त्रीफुगा -
मोथ्यसार - चीतु - मरी - पीत्रछाल्य - समार -
- १ - सरषतुल्यलेवोलोहोम्पुरमास्यो - मलीने
मधगोगीनोनेद्धारयो - २ - जायेमधुरीरीतेत्रा
नीत्राइलार - रगेपांमपांडुप्रमेहीईजर - ३ - म
रेपेरभंयम्रशात्कीत्रश्वासे - रेयात्रायशादीप्र
गरपुर्णप्रासे - ४ - ॥ उपायत्रीजो - ॥
पमहुगहरनेदेयदारलीजे - पीपलीमुग - त्रीफु
ने - पीत्रो - करीजे - १ - सोनामुखीमारीने - प -
व्यहसारो - हेज मोथ्य नेत्रीफुगा - लेसुधारयो -
- २ - ग्रडईत्रवस्तु वसुलारलीजे - भयांजेरलो
मंडुलजेहरीने - ३ - डरीपुर्णतेगायनेमुत्रसा
र - पूलागीमुडेमोहोडरीदीनरयार - ४ - रौरत्र
एपतेगायनुमुत्रलीजे - उडागीसउदादयतुल्य
डीजे - ५ - गोमी छाशमांजोरनातुल्यजाय - पी
आपेंडुरनीश्वाशनेडरीलाय - ६ - कमीहर्व - गो
गो - उदरव्याधीनासे - हगहर्यो - प्रडूपी भ्रजीम
त्रासे - ७ - सघर्णितपस्तुण उपर्थेलजाय - ये
यापेंयपांडुप्रथमहर्गधीयाय - ८ -

अथ अर्षनीदांन ॥ हवेपछेतेहीनतो अर्षरोगउतपंन - मुगध्यारआगग - आगगमशाह्यारीतणसदन - १ - ॥ उपायपेहलो - ॥ साकर - नागकेसरचुरणएनुंखाय - धुनीहवनीवेदना ऽऽमुनथी जय - १ - ॥ उपाय बीजो - ॥ मांजण मघनेकेसर प्रातेप्रासनपाय - नीश्चेनरनारीतणां दुःखअर्षनां जय - १ - ॥ उपायत्रीजो - ॥ मरी - ऊरूने पीपरगी मुणडीने - पीपरुर - पुस्करमुणने हेजलीने - भीलीलामां - नचखारने - सुख - चीत्रो - पच्छेने - सुरेखार - सौल्योसुमीत्रो - २ - हरीपीछगोणीगुग्रतेखाय - पसुलारपाये धुनीअर्षजय - ३ - लोहीखड्यावेमरेजेर अनुं - रेवांकागीयन गुरीनामहेनुं - ॥४॥ उपायचोथो - ॥ सोमल - सुरोखारले - मृगर्छडु - नचखार पक्वलीभुचीरीलरी - पीछुडीनीरथार - १ - पीछुडुरीनीरथार - अर्ष उपरतेबांधे - मसाउपरसांमान - रहेयेरीत्येनांधे - रेवायेहीनमांहु - अर्षनुजवनजाये - ऽऽमुगनोजोग पुनर्पिप्रगरनथाये ॥ उपायपांचमो - अर्ष ओहारनीमात्रा - ॥

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

For Private and Personal Use Only

त्रांबु लोह मारयां तोला त्रण्य लीजे । तेने त्रीफल-
नारसे भावना दीजे । १ । ॥ पीछुडीने होयां थती
चीत्रो करवी । प्रथक् वस्तुनो येक दीन् भावना करवी
। २ । नवज्वार-रक्तण-सींधवसार । भळी भायगु-
लगुटी प्यारलार । ३ । रेचामासबे येरीत्ये होई
आय । रस अर्ध टांकरथी सुःखथाय । ४ ॥ ५
॥ उपाय छठो । ॥ पारो लोह त्रांबु लीजे त्र-
ण्यमारयां । पछनाग-गंधक लीसामां न घालयां
। १ । भली गोळो कोरी सुरण् मांहि दीजे । सुरण
नी पाडी गारभीतां युडीजे । २ । छाणां रोपवामां
सुरण पक्व थाय । शदी अन्य सुरण् रसे भावना
ये । ३ । गोळी अडद्पुर्, वी रक्तात्नारे आये रेचा
रस नीत्यो दीते अर्धवलये । ४ ।

अथ चांती अंधइचीनो प्रकार । ॥ मरी
पीपरने मनशील-टांकरसेपुर् थाय । पेरापुर्
प्रासन करे । चांतीनुं दुःखजाय । १ । ॥ उपाय
बीजो । ॥ मोरपीछनी लक्समजे । मंधमांडाल-
वीआय । यहनुं चमन्नीयेदना पलमां प्रालेथाये
। २ । ॥ उपाय त्रीजो । ॥ बीजोरारस म-
धवीरो । सारेयातुर्नेह । रेचारे हुता दकगीन्या-

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

 सुधासंघीतवैद्यशास्त्रग्रंथ:

रेचमनक तेहू-१-धाणा-येगडी-डाभनु-मध-
मांयुरणआय-मृतमस्रीडु प्रासनथये-तदपी
वांतीनथायत-१-।। उपाय स्रोथो ।। अ-
धमछोडाआगवां केसर गोगीआय मधमेळवी
मुखमां धरे-वांतीवारणथायत-१-।। उपा
यपांचमो-।। मेथीलस्न लसिणसम-साक-
र गोणीआय-पुर्वेवान्तीवेदना प्रास्सेप्रस्लेयाय १
।। उरनो वा भीजे दाहनो उपायना ।।
[illegible] उदरचीरीअगे अ्यम अंतरमांदाह-दा
[illegible] घरथडी हुनीयां हेहुते दाह-१-।। उ-
पाय पेहेलो-।। येगडी डाभमसारने-मरी-
[illegible] तलसार-मध पीपस्नु मुरणम्यमे दाह-
मटेनीरधार-१।। उपाय बीजो-।। येअ्यक
पीत्रो-सुंढने-धाणा-पीपळीमुग-साकरे मु-
रण प्रासतां-मटेदाहनुंस्रुग-१-।। उपाय
त्रीजो-।। स्पारोगीने डाभसे-अदांम येगडी
[illegible] मधमां मेळवीमुर्णये-भातां दाहहुरीथा
य-१-।। उपाय ग्योथो-।। ग्रीनी इभा-
ना-येलडी-मध मांभणमां पाय-रेवा भाउ-
पायथी दाहदाडुण हुरथाय-१-

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अथ आधाशीशीनो प्रकार. ॥ उपाय
सूर्य उगीपडे त्रीकुटी दुखेते. चढे वाधे. आथम
दे. आधाशीशी येह. १. ॥ उपायहेनो ॥
पीपर. पत. मरी. सुंठ ये पांणीमां घसी पाय.
रीपांनाके तांणतां. आधाशीशी जाय. १. ॥
उपाय बीजो. ॥ लांपरीं गणीऊंगणीने
नाके तांणे तोय. दुख आधाशीशी तणुं. प्राते
पलमां जाय. १. ॥ उपाय त्रीजो. ॥ रा
तायरीना तेलने चोपडे दरसीरी. दुख आधा
शीशी तणुं. नासे तेणे दीन. १. ॥ उपा
य चोथो. ॥ केसर. साकर. सुंठ ने जलीने
जारीकुपाय. नाके मुके घीचीसें. आधाशीशी ज
य. १. ॥ उपाय. ५ ॥ साबु. सुंठ. चणे गु
री आंपोये अंननपाय. रेवायें कुपल कुवीसें
आधाशीशी जय. १.

अथ जुलाब आपवानो उपाय. ॥ १
मांऊ. नसोतर. पतेवुं. ऊषन ऊदकमां पाय.
फीरु पई याला रते. पीतां जुलाब थाय. १.
एरंडपर्णि मुगथारवुं. अेडरु पई यालार. ऊ
स्न उदकने मांऊमां. पीतां दस्त प्रकार. २. ॥

For Private and Personal Use Only

॥ उपाय त्रीजो ॥ गर्भाणो-सोनामुखीप
त्रपसुपेठ्ठलार-ञ्चायपीयेदीनप्रातमां-रेप
प्रवर्तेसार-३-॥ उपाय चोथो ॥ थोहो
रमुणनीछालयने-यारीपानमांजाय-आल्ह
डेयायेन्नेरमां-भगरोंधीहुमलनय-४-॥ उ
पाय पांचमो ॥ आहारस्नेउदयो-अथो
णआणीपेऊ-शीचेलसमनांखीपीये- हस्त
लेर्गरेहेघेर-१-॥ उपाय छठ्ठो ॥ थूहे
रदुधने लोरनी करेथपोलीकीय-सुरकुडरी
जागीपीये-पर्डपुर न्तुलाबन्नेय-१-येग
जंयोने याङनी-पीजाप्रस्लेयाय-रेचाजरूभ
चीतना-अहूलङ्या उपाय-२-

अथ र्चिञ्जलेदीरसन्नुलाभ इर्यानो
उपाय-॥ १ ॥ पोरो-गंधक-चीकरु-सर्व-
लीने-ओरंडामीन्ने-रकण-मांहीदीने-१-
सरपथी घणो त्रीनेपाणोल करीये-मजीगुं
ज नेजेगुरीतेहकरीसे-२-गोगीयेकसाकर
वीयेतंनआये-पुरणपेरनारोग प्रस्लेनया
ये-३-रेचाजावगरदूतडएल न्तेर्गदीजे-रस
सनर्पय्फाविलेदीनकीजे-४-॥ उपा

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

य बीज्ने. ॥ पीपरु-मोरतुथ-मारुतंमूली
ने-नेपाणीलेसंलागहीनूभस्सडीने-१-यएा
नेचडीतेगोणीयेड्प्रासे-कर्णधरजभरजस्तनेत
तंत्रासे-२-रेवाजारधीनूयेप्रइरेकभाये-डीह
ररोगपीज्ञाकडमुगन्नये. ॥ उीपायत्रीन्ने
॥ नेपाणो-नसोतर-हीमज्यू गुंज्य-डीने-धी-
वेली-ईस्रचारणीमुगलीने-१-सोनामासीड
पत्रसंलागडुर्चों- तोलासातयेसोतणोडुर्चो
डुर्चो-२-तोलोसंग्यगनांणीनेतर्तपाये-रुधारा
त्यनेयेपीघेरेग्यथायें-३-रेवाश्रंत्येयेजेपडी-
नोप्रयोग-मरेनेतेनापुर्वनापुर्णलोग-४-

अथ जुलाभ येरले रेग्य बंधरुर्वानो उपाय

॥ लोसर-श्राचक्यछाल्यने-वारीघीमांभाये-
रेचाश्राउपायथी-रेग्यतर्तबंधाय-१-॥ उी
पाय बीज्ने. ॥ रेवंगीने येणीयो-ज्जडु-भोणी
भाय-येगोणीजेवालनी-वाडेवारणथाय-
-१-॥ उीपायत्रीज्ने. ॥ यांमासामांग्यास्य
पर-हीणनोलोग्योथाय-पीरचीरोगोणीडरी
भातांरेग्यतजय-१-

अथ चांतीडुराचानो प्रइार-॥ तोलो

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

५१४) सुयासंग्रीतवैद्यरात्नग्रंथ·
१ मींढलनो बीयो·
मींढल· सींधव· अधोलोलोभाय· रेचा थीलनउ
रूपीये· चांतीचहनेयाय·१· ॥ उीपाय·२·
॥ मोरतुत्थपर्ठलारले· चारीछारोंपाय· रेचा
पीऊापीनतनी· चांतीयर्हनेलय·२·॥ उीपा
य·३ ॥ कांसाकेराडारने· साजसाथ्येपाय·रे
चा· आउीपायथी· यमनचीरीरालयाय·३· ॥
अथ मरगीवायुनो प्रकार· ॥ नाग
नींखरत· ॥ नूरेलांननेकूपीऊणताल्थाये
· चहेनैरगुचेहना नालणाये·१· अतीकपने
आंध्यनोकेरथाये· रेयो मर्गिवायुतणां गीन्ह-
गाये·२· ॥ उीपाय केनो· ॥ होरो ॥
लांयरींगणीनुंकूण· तेनोरसलेथाय· पांयरीप
नाकेथरे· मरगीवायुलय·१·॥ उीपाय·२
पारो· गंधक· रंकण· पयसोंधोयछनाग·कूने
रीनीकऊनेमरी· अकलकरोसंलाग·१·सुंध-
कजालायीनीयें· भललकरयोंलेरछांउ· तेमांरसा
लेलांगरा· गोलीगुंजमांउ·२·छ महीनापुरभा
यल्ने· प्रलातसायंकाण· रेयारसीकसेब्येमरे म
र्गिहुभनंलण·३·
अथ दांत हमता होयतेनो प्रकार· ॥

सवा-मुस्तकी-हींगये घातेयारेझोय-दुभेतांडा
जेडरी-दंतदर्दनाहोयय-१-त्यांयरीगणीनुंद्गण
पावडमांदेसार-घातेधुंणीलागतां-पीज्यमरेनी
रयार-२-

अथ मुखना रोगनो प्रकार-॥ पाकुन
यांदीतागुणे-गुमगंधनतेथाय-वीकारवाधेग्या
समां-गादुमुखगंधाय-१-॥ **उपाय तेनो**
॥ सव्यस्-डादमसारनुं-गुराणराखेमुख-पाक्या
नीपीज्यामरे-दुरगंधीनुंदुख-१-॥ **उपाय**
बीजो ॥ अगर-लवींगने-कस्तुरी-गुरणई
तडसाय-रेयामुखव्याधीयीरो-दुरगंधीदुखजा
य-२-॥ **उपाय तीजो**-॥ मांजुफण-उल
चीने-प्रातेपांणीपाय-थुंकनउलरेकमां- ते
व्याधीदुरथाय-३-

होठफाटवानो उपाय-॥ पारीरागने-
तेलमां उलगेनीरधार-फाट्याहोठेयोपडे-रळे
टादवीजेलर-१-दियेल-साबु-मेणवी-नीधीये
मर्दकोय-मुखलांडीपुनकांसुखे-मटेप्रातेमुखधो
य-१-

अथ कंठमालनो प्रकार-॥ गांठोथाय

ग्णातवे शरीरकळनय॰ रेया हेयांथीनढ़ी
ड़ुमालशेयाय॰१॰॥ ऊपाय हेनौं॰ ॥थी
सायाघनुं हाझुं॰ सींधवसाथ्यि गसायन॰थ्या
रमासतेयोपझे॰ ड़माणतवळनय॰१॰॥ ऊ
पाय भीजौं॰ ॥ पारादीक॰ रसायन॰ चीमांडाल
भीलेप॰ रेवारसीड़सेव्येमरे॰ सास्पचे ऊळ्तौं॰
येप॰५॰

अथ सुधा लागवानो ऊपाय॰॥ पीपर
सींधव॰ वायवीडंग॰ चीत्र॰ मरी॰ हेडां॰ मीठुंने अ
क्मोपवीत्र॰१॰ वच्यारने॰ सुंठने॰ हींग॰ली
डो॰ मनःशीलने॰ गंधक॰ मुराईलो॰२॰ गोली
ओरना लेवडी प्रातःआये॰ घणा रागनी तेसुधा
दी मृथायें॰३॰ रेवामासरीव्ये वडोल समोलें॰
ढेवीअत्नीमां आव्यनी आहूती ए॰४॰

अथ मुगछीनो प्रडार॰ ॥ नीरीयेतरना
रीक्यमां॰ अशूणे ऊलरीयाय॰ अपक्वमुगरी
नीयरे॰ मुगछीते केडेवाय॰१॰ ॥ ऊपाय हे
नौं॰ ॥ संपग॰ सुंठने॰ राडपीरानुं मुरणथा
ह॰ पक्वलीपुनीझाडपर॰ हाथवत्येलल्नयय
॰१॰ लींबुंकुनुं मुडवुं॰ जेपीरी लेडीथ॰ गर्मडीप

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

ते दर्दिनां मुखमांथी पुरो दीधे. २. जरा मुणमुणछी
ने हने नी. जरावारमां. जय. रेवारसीकुने सेवतां
.संकर कारण थाय. ३. डोल्यम. सुंक. पीपली
.मरी. सर्वमां गोली थाय. माढाहुख यानुणा
मुणछी पलमां दुर थाय. ४.
अथ ज्वरंधरनो प्रकार. ॥ पेरवधिप्रोढ
घणुं. गोळाने वडुं थाय. नीत्य नवीन् वध्यमां
पडे. अंन्य अंग गळी जय. अरीन्तीउदरमां
थाये. उदरे ठोडे कुथे. दोलसमरीजैनणाथे
रेवारसीकुनाकोप. थइ दहने दुखआंणे. शो
कीरी रे थाय. जलंधरतवनु गलंणे. ॥
हुनो उपाय. ॥ योपर्जरत. ॥ जङ्री
नुहुंधरीरले. रकालार दीचेल अणयमासते
रोचतां. जय जलंधर मेल. १. ॥ उपाय
बीजो. ॥ राई. लसण. चारी बसु. रव्यार
लार नीत्य पाय. गोमुत्रे पीये घणा. दीने ज
लंधर जय. २. ॥ उपाय त्रीजो. ॥ अर
साणीने थोरीयो रब्यडीने. बेनुं हुधते पां
ये थोर करीने. १. तेमां घोतणांमे दोपारीरनां
मे. कलावी मुडीने प्रलुमुखमलांमे. २. पे

यपीएजेयेनेपारीरलीजे ॰ आचार्यनेरोरलो
तेउदीजे ॰ ३ ॰ आपेयेरीत्येफुआवानेपीजे
॰ वीशदीनमांरोगनोनाशथईजे ॰ ४ ॰ रेवाआ
यईरोगनीश्वेजनासे ॰ जणंधरहरादीनमां
तर्तत्रासे ॰ ५ ॰ आपीनामरेजारेयेरोगजे
या ॰ नथीवीश्वमांवैद्यतेनेमरावा ॰ ६ ॰

अथ इंद्रीमांपथरीथायछेतेनोप्रकार ॰
॥ इंद्रीमांतेउपने पीशाबेपीडाथाय ॰ मुत्र
रोधनेयेग्यजो ॰ तेपथरीपीडाय ॰ १ ॰ ॥ ॥
उपायतेनो ॰ ॥ रंडणशशनीरमां ॰ पर्छी
शपुरनीत्यपाय ॰ रेपाप्रातवीशेपीये ॰ तो
पथरीदुभलय ॰ १ ॰ ॥ उपायबीजो ॰ ॥
त्रीकुटा ॰ धाणा ॰ गोखरू ॰ डमगडाकडीजीज ॰ गा
मीकोनेजं ॰ गळो ॰ क्वाथयमासेहीज ॰ १ ॰ प्र ॰
भातमांतेपायतो ॰ पथरीप्राजेथाय ॰ रेवाश
कुपेशाबनीरोक्यानुंदुभलय ॰ २ ॰ प्याज ॰
बीजवस्तुपांयले ॰ शरवस्तुमुकाजीज ॰ शी
गाळतवस्तुमेलीये ॰ ओखडसौनेकीज ॰ ३ ॰
पांयपशेरपाणीवीशे ॰ उकाळेसौसार ॰ योथे
भागेराखवुं ॰ क्वाथनीरनीरधार ॰ ४ ॰ नीत्य

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

प्रत्ये नवरांइत्ते ॥ प्रभाते पांणीपाय ॥ रेचा ॥ सीइनी म्हेरथी ॥ पथरी प्राने थाय ॥ पे ॥ दुध मीठा ईसरईरा ॥ त्यारये पस्तन भाय ॥ मास येइमांसेवतां ॥ घडुगण दुभ हुरथाय ॥ ८ ॥

अथ धातुपुष्टीनो उपाय ॥ ॥ रोमी मस्तकी - गोषरू - भायफीले ॥ भेकुमुराणी - साकर - मोचरस सूंठे ॥ १ ॥ कुठियां - भणभीला - ने - येंभरोसा - भेघना - गकुगुंदने - भरीभरा पू ॥ २ ॥ गणोसत्य - चीनीकबाला - भरांम - ब्रूइलूनोकरो - अंभर - आंणयकांम ॥ ३ ॥ सण वस्तथी भेघणी भांडलीने ॥ करीवस्त्रगाण सणीत्यारकीने ॥ ४ ॥ प्रभाते वसुपांच ने लंन भाये ॥ तेपरणीकभुपय वसुचीवपये ॥ ५ ॥ थाये घातुपुष्टी भण भुध्य आवे ॥ थये लोहीने दुर्भगी दुरभवे ॥ ६ ॥ रेवा आउपायेमरे रोग परमो ॥ ७ ॥ ते स्त्रीरोल कांन्तीमांकांम सर्भो ॥ ८

अथ पेशाब बंध थयेलो ते छुरवानो प्रकार ॥ ॥ ईंसवर्णिरस्तनुं ॥ मुण उकाणी पाय ॥ ते पाये पेशाबनी पलमां छुटी थाय ॥ १ ॥ ॥ उपाय बीजो ॥ ॥ कपाशीया

ने॰ शडी॰ गोळडु॰ उंगमी जीव॰ ध्यार धसुये वस्त॰
ने॰ लगीओ भरीडील॰ १॰ पांयशेर पांणी वीरो॰
ळीजागीने पाय॰ वीरा धसुरे केस्याथी॰ पीशाब
छुटीथाय॰ १॰ ॥ ऊपाय॰ ३ जो ॥ शीतलपां
णीमां धसु सुरोखारने पाय॰ रेचा ऋाउपायथी॰
पीशाब छुटीथाय॰ १॰ ॥ ऊपाय॰ ४ थो॰ ॥ ३सु
धारीडरखत्ये॰ घाले ईंद्रीमांहय॰ येकुथरीमां मुत्रनो
मारग छुरेतांहय॰ १॰ ह्वरत्तेपथरी गरीपाणीसा
थेपाय॰ रेचा ऋाउपायथी पेशाब छुटीथाय॰ १

ईंद्रीओ लाथानो ऊपाय॰ ॥ उंधीलो
ओणोजसी॰ लेपसरीरिये थाय॰ ऊपली ईं
द्री ईजरनी॰ वीरमबेहनाजय॰ १॰ मेदि
यारीसरीरिये लेप ईंद्रीये थाय॰ ऋातसं
दीछोल्यनी॰ पलमां प्रल्लेथाय॰ २॰ येमां
सामां नीकगे॰ ऋृयनी मांथी ऋाप॰ धोळी
छतरी घरथडी॰ शमीथा येताप॰ ५॰ तेव
सुधां लाधचुं॰ थारीने ललराय॰ ये ऊपाये ईं
द्रीनी वाग्यानी पीडजाय॰ २॰

जुनी ऋर्षनो ऊपाय॰ ॥ थांभरीयी
यां ऊंदर॰ बेडुकीने॰ सुकीतेहनी सोधीने॰

लायचीने - १ - लींबसोमल - आयम छाल्यसुकी
करे जोजरांतेहुनी आंडीलुकी - २ - कुंकुमारीनुं लाधी
नेजुध्यजेरे - करे आंगमां जेतमे तेवुकोरे - ३ - प्र
गट्पावकजगतोजेर्धलांजे - मुकीओराधते हुं
मां ओकनांजे - ४ - कुंकु देवता ऊपरदाडीरसे - डां
गामां घाडी अर्धने रोगी जेसे - ५ - घडीय्यारसु
धीगुरेधुम्रआये - रेपासर्वया अर्धनुं दुःष जनये.

अथ अंतर्गगनो प्रकार - ॥ प्रोद प्र
तुगयेकथायछे - र्डीअल्पजणाय - अंतर्गग
येरोगते - अनेकवीधीयेथाय - १ - ॥ **ऊपाय**
हेनो - ॥ पअतमाकुयोपडे - शेखारसनीरधार
- कुंनुं करीने प्रतुगपर - आंधेकरीवीय्यार - १ - क
रजकसावे प्रतुगपर - येमकरेदीनसात - रेवा अं
तर्गगतणी - प्रगटीपीड्याजतन - २ - नाथीयेऊ
पायते अंतर्गगने डाम - पग अंगुगनाडनी
- ऊपर देवोडाम - ३ - डाबेपासे होयतो - जमणे
पासे डाम - जमणे पासे होयतो - डाबेपग रग्
डाम - ५ -

**अथ - कानेअरडाय घणो आवतो हो
यतेनो ऊपाय - ॥** शिराह्साण - मोय्परसन

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

मायां-चारेसार-मोगारडीमांनांखीने-नारीअ
यनीरधार-१-मासयेइयेरीत्यमां-आतां-
न घर थाय-येवाआ उपायथी-रतुरोग सौज
ाय-१-

अथ रतुअंधथईगयुहोयतेनेलाववानो
उपाय-॥ सुंठीरोरडीसारा-गोलमीश्रकरी
खाय-येवाम्मासदिवसकरवे-गतरतुप्रगटथाय-
-१-॥ उपाय बीजो-॥ अरणीपत्रतणोर
स-आरवसुनीत्यपाय-येवापंचदिवसकरवे-तो
रतुप्रगटथाय-२-

अथ गर्भगलतानेबंधकर्वानो प्रकार-॥
मधुर-कस्तुरी-चेणकी-मेथी-मैंदी-नेह-रतांजली
ने-झांराझी-जलमांदीनेतेह-१-जेदीनखसीने
थागयी-गुडीस्वणालसपुर-मासत्राणयतेरीव
तां-गर्भगमतुं हुअहुर-२-येवाआ उपायथी
अधुरोगर्भनजाय-अहलओरोषछे,तथापीक
रीघासुथाय-३

योनीनो सोजो मटवानो उपाय ॥ कण
यरगठीने-पीचीरीने-योनीलेपनथाय-येवा
आ उपायथी-जगनोसोजोजाय-१-

अथ योनीसंकोचननो उपाय ॥ मोच्य
-मजठने-माजुफल-अकलकरो-अल्मोच्य-त्री
फलातोये फटकडी-बल्योसोनो बोध-१-बल्यो
सोनो बोध-बोरसम् गुडीशालाभे-सुकवीछा
होतेह-पेड योनीमांराखे-रेचापुलाते घरे-नी
रीयेझरे घंन्या-चीनताचीरायातुर-अनेकुग
वंतीइन्या-१-॥ उपाय-२ जो ॥ कुडा-
जेदां-आमगां-पाकांडादमछाल्य-बसमांपर्ती
तेहनुं-योगीनीरनीझाल्य-योगीनीरनीझाल्य
-वस्त्र पूलागेतेमां-सुकवेलीन वेयेम-वारवीन
सेकुडुतेमां-बेरसमां डीझागे-पात्र त्रांबानेसा
हो-पछेवस्त्रनेरंग-थयुतवलाण्यणाये-रे
चाआंगगआाड-वस्त्र योनीमांजये-वीरायेर
वर्षेवीलास-सद्दत संकोचनथाये-१-॥ उ-
पायत्रीजो- ॥ त्रीफला-मायां-धावडी-डाढ
मछाल्य-लवीग-सुंठ-कसीलो-फटकडी-बल-
वासोनेसंग-बलवासोनेसंग-जयफल-ब
डीछाली-परती पोरलीकरी-योनीमांराखे घा
ली-रेवातळ संन्योग-लोगमांमनलरमाये-
सदत सुवरीजेई-नायिवनीतावशथाये-१-

५२४) सुधासंपीनवैद्यशास्त्रग्रंथः

अथ मरोडियथा होयतेनो उपाय ॥ सं
चारोरोडीझरे पाचकउपरस्वेत । कणीपुनोले
तेरसो । अन्येलागसमेत ॥१॥ अन्येलागसमेत
ऽगणीतोलोलीने । बगमांघलीनेसेप । मर्यानो
ऊपरकीने । रेवारसीऊपतपि । त्राणदीनलेपन
थाये । मसोमेडसमतुल्य । छोयबडमांपीनथ ।
॥ उपायबीजो ॥ मीढु । कुवारनेरसेआ
लीनेलेपनथाय । रेचामसानीपीऊते । कडामुख
थीनथ ॥२॥ ॥ उपायत्रीजो ॥ पापडीखार
रोपर्तथो । कणीयुंनोमहीहेत । रेचामसोलेपेमरे
बगमांमुगसमेत ॥१॥

अथ पगफाटयानाउपाय ॥ राळ
मीण । संलागले । लोहोलेयोपेलाग । यथा
स्थीत घीगायनुं । मलमूतणोहरसलाग । म
लमतणोहरसलाग । ऊफणीतेगांडरीये । रा
ढुकरीनेपाय । हथिफाटयातांधरीये । रेचा मर्द
नस्म । प्रलुअंतरमांपरूजी । गांपसातदीनेथाय
डायकुष्टनासरूपी ॥१॥ ॥ उपाय बीजो ॥
॥ चारोराळने । तेलमां । मलमउफाणीथाय । रे
चामसमोपायपर । फाटयानुंकुष्ट नथ ॥१॥

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अथ शस्त्र वाग्यानां घानो उपाय ॥
प्रथम शस्त्र वाग्युं ते पर डाम दीजे ॰ उमय डाना
मुळनुं घाये पयल करीने ॰ १ ॰ हस्यीत पाडे ते-
नो तोल दीजे ॰ मल्यम तेलने मीणनो तर्त दीजे
॰ २ ॰ प्राने पीडा थाय तेने परीमारे ॰ मरे त्यां सु-
धी पट्टीनो नेह धारे ॰ ३ ॰ उंदड उष्ण यीतर्त भेया
रथोये ॰ नुपम नेरमां तारे लोतर्त देवो ॰ ४ ॰ रे
वंनीना रक्षतणी छाल्य पारी ॰ घायेलर्लरावेम-
रे पीडा मुरी ॰ ५ ॰ बोघरतणी सींघनां अल्स
डीजे ॰ उझागेलो द्रोपात्रमां चील करीने ॰ ६ ॰ ह-
लावे सडी तेडगोन्तंग थाये तारे चीयियु ते उत्ता
रे नीयाये ॰ ७ ॰ तूने योपडे घाउ पर प्रेमन्नांणी
रेसा ऊकआवे नरे घायें घांणी ॰ ८ ॰ छरी आवि
ने गोळीने तीर ॰ घाये ॰ घणा शस्त्रना घातणी
पीडा जये ॰ ९ ॰ ॥ उपाय बोल्या ॥ रायुंनो कू-
गीपूसगोळीयो ॰ घाये लेपन थाय ॰ रेघा सत्य उपा-
य छे ॰ कोसुं ले समजाय ॰ १

अथ पाडानां रोगनो प्रकार ॥ नीकरू-
रीयी अंगनुं ॰ ने दूष्ण वचने थाय ॰ पीडणीपरनी
पीडा ते ॰ पाडु दुखडे देवाय ॰ १ ॰ पाडु पडसु ह्रोय तो

For Private and Personal Use Only

५२५) सुधासंगीतवैद्यशास्त्रग्रंथ.

लगोमुझरीलेय. मीठुंनांखीनीरमां. ऊपायकरे
लनडोय.२. कुंनानीरथकीधुवे. करेमलमनो.
लेप. पाणानीपीडामटे. लकवेऊडतोयेप.
३. मीणऊकाळीतेह्यमां. राळ्यंनूचारीले
तेलागेलेतेलमहि. रसयेडथायछे. पाणाऊपे
रपडीते. भरतासुधीमाल्य. रेयाक्यागीपाय.
थी. हर्मेसोहुंमहास्य. प.

अथ दाझ्यानो प्रकार. ॥ पांणी. पावकु
तेल. घी. धातु चेहधकृथाय. दाझ्यारी दाझ
नो. रेयोरग्ये ऊपाय. १. ॥ ऊपायतेनों.
॥ गीतणवक्सतणोरस. पत्रतणोलेयायते
दाझापरचोपडे. अगतानुअगलय. १. छा
रा. दधीलगमांचडु. वस्त्रपूसागेयेड. वीरे दा
झाऊपरे. वीलयेडरीवीवेडे. २. कुणे. मांम
ण. येगडी. चारीनेकरेलेप. दाझाकेरो उरमटे
नऊठेपारोयेप. ३. राळ. मीणने. सींदुर.
हीराकसीण. तेल. मायुने. कुल्लीतणो ग्र
हे सपेतो मेल. ४. आरचारपोंणीवीरो.
कुणीयुंनानेघोय. तेनाहेडगू लेरहे. नांख्य
मल्यममांलेय तेदाझापरचोपडे. ताढोतण

जाजय॰ रेयाआउपायथी॰ दाधदोराहुरथाय॰
३॰ ताडपत्रनीभस्मनो डरघो येडुउपाय॰
घुपेलघजेयोपडे॰ तेनापरलखराय॰ १॰ त्व
यापुनरपीआवरी॰ भगरीदाहानोघायअ
आरीाउपायछे॰ दाधदोराहुरथाय॰ २॰

अथ सापनाजेरनो उतार॰ ॥ डाभो
डरडे जेहेने॰ तेनोडुउपाय॰ तेओरीडथी
उगरे॰ जेथीलगासुखथाय॰ १॰ सीजेरना
बीजनो॰ भांडीस्वथिलपाय॰ रेयाआउपाय
थी॰ व्यागतणुंथीशीजय॰ २॰ सालसरसीधाने
गरीसी॰ उस्मउीहरमांपाय॰ जसणगाय घी॰
चारीने॰ डेरोलेपनथाय॰ ३॰ आंमणरीरोगं
धड॰ मुत्रभांननेलेप॰ अहीतणुंपीरीउतरे॰
भरोडरेजेषेप॰ ४॰ अर्डमुण॰ वक॰ सीघव॰
पांणीमांगरीपाय॰ व्यागतणुंवीरीउतरे॰
जेरतणुंदुभजय॰ ५॰ वच्छनागमास्योग
शी पांणीसाथेपाय॰ करडोडाओतर्ते॰ जेर
तेहनुंजय॰ ६॰

अथ धीडीनाजेरनो उपाय॰ ॥ मु
णानोरसमांअणी॰ लेप लसणमांथाय॰ रे

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

पा आउपायथी ॰ ग्रस्मीकनुंचीरीजय ॰ १ ॰
लांचरीगणीनेचन ॰ अईतणुमुगलेकरे
चातेगरीरीचोपडे ॰ चीजीचीरानीरहे ॰ २ ॰

अथ सोमलना झेरनो उतार ॥

सोमलखाधोकेजणे ॰ तेहेचुतंनजणाय ॰
उलरीतेनेआपची ॰ जेथीजे चअमाय ॰ १ ॰
मध ॰ अंजर ॰ उडागीने ॰ इवायकरीजेपाय ॰ रे
वाउलरीओरीरंधे ॰ झेरतणुंदुपजय ॰ २ ॰
मर्चाडेरापीछने ॰ गणामेचालेशोच ॰ जेम
तेमकरीचांतीये ॰ चेहुमचारणसोय ॰ ३ ॰

अथ अफीणना झेरनो उतार ॥

अफीणखाधुओगणी ॰ उलरीदेवीसार ॰ चा
तीडारणयोगथी ॰ झेरमरेनीरधार ॰ १ ॰ मी
ठ ॰ मुगाजीन ॰ मध ॰ सचा ॰ उडागीपाय ॰
रेचाकैचाडचायथी ॰ झेरअफीणनुंजय ॰ १ ॰
डथो ॰ ची ॰ उडागीने ॰ तेपांणीनेपाय ॰ अफी
णकेरीयातना ॰ पीतांप्रलेथाय ॰ २ ॰ हींग
तणुंपांणीकरी ॰ डोपांणीनेपाय ॰ रेचाआ
उपायथी ॰ अफीणनुंचीरीजय ॰ ३ ॰

अथ लांघणगानो उतार ॥ धन

For Private and Personal Use Only

ढालांडपासडवाथिये॰ पीपरनांपीपाय॰ आल्य
फुंनुंडरीनेपीये॰ त्यांगय॰शोष॰दूरथय॰१॰

अथ धंतुरवाना झेरनो उतार॰ ॥ पयने
नवाडपारीशीयाउीडागीनेपाय॰ रेयाधंतुरातणुं
पीतांझेरपणाय॰ १॰

अथ झेरडुंपोलांनो उतार॰ ॥ डमणडाफ
ऊड्याथने॰ घीफुंनुंडरीपाय॰ झेरडुंपोलांनोमट॰
बरावारमांजय॰ १॰

अथ लीलामांनो उतार॰ ॥ डएयुडयडेडो
पड॰ तेसडोपरापाय॰ घीडथीशेवनडरे॰ ली-
लांमांचीशाजय॰ १॰

अथ झेरमात्रनो उतार॰ ॥ यांत्लीपे-
ढेलीउीघन घी॰ सर्वझेरपरपाय॰ रौलसुताप
तीडंडधर॰ तेचीरीवारणथाय॰ १॰ आल्यसमो
सीपायनें॰ लोमंडगमांयेड॰ नरनारायणनाम
थी॰ रहेत्लीराडूनोरेड॰ २॰

अथ बाल्यडना रोगनो प्रडार॰ ॥
झेवुंडुंलसंलागवुं॰ सलीलमांसुडाय॰ हराधणुं
बागडतेयडी॰ आणधास्युं दूमथाय॰ १॰ पांनड
रावेपयतणुं॰ लाडोवस्तनमाय॰ मामीडुं प्रा॰

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

For Private and Personal Use Only

 सुधासंग्रीतवैद्यशास्त्रग्रंथ·

सन्डरे॰ तेसुतनेकुखथाय॰ १ ॰ दीवेल॰मध॰लेणु
डरी॰ आगळ्पारेझोय॰ तुजाखथायेऊपरेतुं॰
अंधझेरीनाहोय॰ २ ॰ रेवंची॰मरी॰येणीयो॰अं
धझेरीपरेपाय॰ वीश्रवीकुमांरीवतां॰ संसोध
नसुखथाय॰ ३ ॰ कोयप्रसुतापयथनी॰ गौ॰भ
डरी॰पयपाय॰ पतासुपांणीरेडीने॰ तेपायेसु-
खथाय॰ ४ ॰ अडरी पयने॰ लयकुण॰ लेणीयेण
डीपाय॰ पयलारुयेतेनापेडे॰ आगळनेसुखथा
य॰ ५ ॰ ऊयरीयातुनेकोठीमध॰ छडालोवाणो
साद्य॰ नीत्यगरीतेपायतो॰ आगळरीलवश
लय॰ १ ॰ मधपांणीकुनुंडरी॰ डोप्यारानेपाय
करास्थारीतेआणनी॰ पीज्याप्रसूतेथाय ॰ १॰
पायवीऊगनेकुंपीलो॰ गर्भधुंरीनेपाय॰ कमीश्रा
णडोरीमरे॰ सुंकुथीसस्ऊीलय॰ १ ॰ मयऊरीघ
नेवारवी॰ डांनवीरोललराय॰ पाडुयाडेरीपीज्य
ते कुर्णतणीसौलय॰ १ ॰ ऋतीवीरीनेमोथले
॰मधमांगबीनेपाय॰ थारी डरी लवेरूपीतणी
॰रेपापीज्यधगाय॰ १ ॰ सोनागेरु आणपीलु॰
ढोंडीपन्नरसाय॰ मुखर्या हीपरयोपेडे॰ रतवाडी
कुरीयाय॰ २॰

अथ मजारजीनो प्रकार. ॥ पीळुअंग
पडेसडी. गात्रलंगतंनथाय. थोथरुं मुखने.
नेठरे. मजारजी केवाय. १. ॥ हेनो ऊपा
य. ॥ शरीयातु नेत्रायमां. पीपरनो भुल
थाय. संभागे गोळीकरे. चसुलारकेवाय. १.
चसुभारकेवाय. गोळमां गोळी दीजे. पांचदी
नयेरीत्य. प्रभाते प्रासन कीजे. रेचारसीकनुं
नांम. स्मरीने धीरज्य धारे. मजारजीमांहा
थोर. जेरजडमांथी जये. १. हुणहर. मरीने
भारसुर. लींबुरसमां पाय. मजारजीमुखथी
मरे. भाणकुंने सुख थाय. २. ताप. अरुची.
अंगगण. दुखणो दीनदीनरहे. मजारजीथी
मांनवी. तेमां नहीसंदेह. ३.

अथ. धोळधोळा केशनो कल्प. ॥ सुकवे
शगोत्नां गरे. तेनो भुक्को थाय. सुतीवेणासुर केळ.
भरी हथेळी भाय. १. भरी हथेळी खाय. वरसा
जे सुधी जरे. अफळ ऊभरकेश. शामरे हु सघळा
तारे. रेचारसीकनो योग. करी भे वर्ष ज्यां ये.
सो वर्षे पण श्यांम स्वेतरीत केश न थाये. १. ऊ
ऊपाय भीजो. ॥ जाळमें धीरसघोपडे. पंख

५३२) सुधासंगीतवैद्यशास्त्रग्रंथ.

दीनरीरहोय-३णीमें दीनोरस पुनछांपेदसने
य-१-येरीत्ये आडेशने-रसनुं लेपनथाय-२-
चास्वेतनडेशते-शांमथायसमुदाय-१- उ
पाय बीजो- ॥ आम्रसमुळनीछाल्यने-
लस्मकरेरसारांड-डीपोलीमुंनोकरे-त्रएयरां
कनोआंक-त्रएयरांकनोआंड-लोहचासएा-
मांचुरे-लंगरसेभलथाय-घुंरीरीशानेचुरे
शादीन् भलीनेलंगरसेरीरमांछीदीजे-रवा
स्वेतलेडेश-पुनरपीशांमकडीजे-१- उपा
यत्रीजो- ॥ नागनारीडस्थडेतडीजडे-प्रहरपाव
डेतमतावडे-सलीलमयसुधातोलस्प्रश्मो-ते-
थीलस्मलेलागअग्रश्मो-मीश्रतेडरीलेप्यडेसने-
पत्रपुसकरेभांध्यवेशने-यामजेपछीघोनगेडरी-
तैलहाथ देतेउपरजरी-चापरीयुवाडेशथीडने-
रीत्यहुर्छरेवारांडरेतने-१- उपायचोथो ॥
॥ छंद हरीगीत्- ॥ जोदानपापडीजार सम
त्रीपरसुधातेथीहरे-सोमीश्रहरीजगयुक्त-देशो
पींडीयेलेपनकरे-१-आडेन-अंगेरंपयेनीनोत्य
शानुदीपडे-घरीयेकपुब्यधोतकस्य-करतेलनोपुडे
अडे-२-रेधारसीकनीसाह्यले-शांणापएंसाचुं

१ ताळी मेदी ते गर्जानां पेन सुकवेलां.

करो॰ आकल्पकेशतणोकह्यो॰ ग्रंथपणपुरुषनाथीय
रो॰ ३॰ इतीकल्पकेशसमाप्तः

अथ रोमपातनो प्रकार॰ ॥ तांबेयुनोभे
यसु॰ पापीणीकडताण॰ रेवानीरेस्योपडे॰ रगेरी
रोमजेयाग॰ १॰ पुंडरीयागनेतेलगा॰ करवो ले-
पणीपाय॰ तेलकसुंबीस्योपडे॰ पुनकांकेशनथाय॰

अथ पारोमारणक्रीया॰ ॥ नागनी
स्वरत॰ ॥ तगेथी पूंगोनेसांभीऊंकुईलेथी
शोसेहठकैयोने कपड्मारीदीजे॰ १॰ नवसार॰ पा
रोने॰ गंधक॰ घेर॰ लेवांत्रणएयथईनेतोल्येऊदवै
र॰ २॰ शीशामांलरीसो डागमुण्डगागे॰ भी
ठुराप॰ चारीनेमुंडानीहाले॰ ३॰ कपड्मारीपी
गी लवणमांहिलावे॰ शीशोमायतेवुंमारीमा
रलावे॰ ४॰ लरीरेतीतेमारलामांहिसुके॰ रीन
सोरेतीमांऊरीनेअर्धमुके॰ ५॰ मुलापरमूंऊवी
तजेतापदीजे॰ पुरात्रणएयपोरसुधीतापदीजे॰ ६॰
जेवोडाग्यकेअ्येकरेतापघेर॰ तेवोतेकरेप्रेम आ
णीनेपेर॰ ७॰ तपे त्रणएयपोरपछेबंधकरीये॰ यस
दुअेकदिनथायपुडेजकरीये॰ ८॰ जयाद्कवर्णे
मरेसुतकैयो॰ रत्तीपांनमां दईनेतेकहेयो॰ ९॰

येरीत्ये घणाकांमपर गुणआवे - २ - येवोपारोमास्त्र
तणीपेरसगावे - ३ - ॥ प्रकार बीजो - ॥ अ-
रानक्सावे कांस्लीयो मुष्मयेक गासे मुष्म ते-
नांहरीने वीयेक - १ - पारोने - केरडी - मगीयोर
लीने - जराजरसू ष्मलीमारलीमांह्य दीने - २ -
मीकुराम्मचारी कपडमारीकीने - जेनां मुष्म
नोंमेणवीमापदीने - ३ - नरारेवासनानीकुणे
नेमपेर - मुलापरपडावी करेतापघेर - ४ - पुरा
पूरैरब्यारसुधीतापकीने - उपली कांडीतेपर
लींनुवस्त्र दीने - ५ - लिंनुवस्त्र पाङ्यासुधी
तेकदीने - धीमेतापेकचुनेथीकांमरीने - ६ - अ
तुरपूरैरपुठे आगनजंघकरीये - लींनुवस्त्र राखु
यतासुधीधरीये - ७ - उपली कांडीयेपक्व पारो
नथाय - कोयस्चेतयुनारसमीसदाकाय - ८ - र
तीपांनमांअेरेचानेनआये - २ कुंडोरीधा पणघ
णारोगजाये - ९ -

अथ रसकपुरमारण वीधी - ॥ दीकु
कगदीवीरीसारा करीने - तोलोरसकपुर तेरसे
अल्लडीने - १ - सुकायेवणी अंन्यकादी अलीने -
अेरीत्येसणीरसू वीरोअल्लधीने - २ - करीगोमो

सुक्यापछीसांभळीने ~ धीरडेटोने लुगडीनांपड-
नलीने ~ ३ ~ थारीतेह्यानी लोढरी कापेजाय ~
गोगोरसंडुपुरनो तेनामांकीधाखे ~ ४ ~ रुपउमा
रीपुरीङरे न्रणपयार ~ पछे हगंधकपीतणो छै पू-
झार ~ ५ ~ छांणांचीरीमध्येमुकी हंगंधरुरीये ~ ट-
दुयायतारे तेमांथीकडीये ~ ६ ~ योमासानले
वैयलीपानेमाये ~ अगन्थांहीचीसेकोरेहुरपा-
ये ~ ७ ~ घणी दुयबेहाँने परयदीजे ~ रेवारसंडु-
पुरमारणस्येतडीजे ~ ८ ~

अथ सोमल मारण वीधी ~ ॥ सोमल
तोलोयेकनुले ~ लाहावरीसीघवतोलाबे ~ १ ~
बनेभलीकुलडीमांलरो ~ रुपउमारीतेनेमुषझेर
~ २ ~ पामण छाणांना देतापे ~ पृथ्वीमोदीयेंर
समापे ~ ३ ~ अडधां छाणांलोमीमाह्य ~ मघे कु-
लडीमुकेतांह्य ~ ४ ~ रेवालगाडेवीतेसाह्य ~ सो-
मललसमसपेतथाय ~ ५ ~ इतिपायवीले ॥
॥ कुंणीयो ~ ॥ तोलोलीलेरांभीयों ~ अहे कु-
ंधनीमांह्य ~ दीवसपांचपूजाळीने ~ मुकेसंपुर
नेह्य ~ मुकेसंपुरमांह्य ~ रुपउमारीतेढांके ~ छां-
णांपचीसमांह्य ~ दंघसोमलनेदीजे ~ रेचा र-

सीरूपतांप - लरुमसोमलनीथाये - ज्वरसघ
गानोनाश - करेगुंजरघथाये - १ -

अथ हलदीमारण - ॥ चोपई ॥ -
हलदीजाणकरयोकरे - तेनीरीत्यकहुंतमधरे - नी
अलमोलांगयरोजलपरे - समजाणकरेपीय
रे - २ - करयोलुदीलुदीधरी - मुकेजाणमोमोल
री - ३ - अलमालागयतणोबेलाग - करयोपर -
मुकेनेरलाग - ४ - जाणेतेआव्यानकरे - मो
टीमाजनअगनमांधरे - ५ - रीत्यरेवाकांकरनीसा
त्य - हलदीलरुमकहितमथाय -

अथ सोनुंमारणविधी - ॥ मनरीत
ने गंधक हींगलोकु - लीनेत्रणयचैनेवसुत्रणय
नोकु - १ - तोलाहेमनांततपत्रांकराये - पेली
त्रणयवस्तुमलेनीरलावे - २ - हेमपत्रनेचो
पडेगुहुथाये - अंपोलेपतेयेरीत्यथीकराये
- ३ - धरेसंपुटे तेडपड मारीहीजे - जाणगाडो
दमणगनपुरतापदीजे - ४ - रेवाजेरसीकनी
पुरीतेरूपाये - यथास्थीततेहेमनीलरुमथा
ये - ५ - उपाय बीजो ॥ सोनचालसो
नुंगमुहिंचुंलाजे - तेमांचालशीशुरेगा ते-

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

For Private and Personal Use Only

नतांजे - १ - पछीढागडीनेकुल्लेढर्म्यतेनी - जले
लीजुरसमां घरीज्ञाऽजेनी - २ - पछेतेजराज
स्यगंधकलीजे - दीजेसंपुरेमध्यपत्रांधरीजे - ३ -
कपडमाटीकरी त्रीशछांणांकरीजे - तेनोगज
पुरे तापजेपूरदीजे - ४ - बीजेदीनतेकाढीये
रीत्यकीजे - २ गुटिमाणेशीशिमांहिदीजे - ५
ओरीत्येरचायोंदकूशधरायें - तारे हीम जायान
समुसरथाये - ६ -

अथ चांदीमारणवीधी - ॥ चांदीयेक
तोलोतणांपत्रकीजे - हरीतालतेथीचोगुणलाग
लीजे - १ - नीजेरारसे तेजली लेपकीजे - सुका
येचणीये रीत्येपत्रदीजे - २ - सघातोलोगंध
क तेरीगुद्धलीजे - मुद्देसंपुरेमध्यपत्रांधरीजे - ३ -
मीगुराजवागीकपडमाटीकीजे - छाणांरीरची
रीतणोतापदीजे - ४ - येरीत्येरचात्रणयकेराध
रायें - तारेतारत्नरूप्रमांणीकथाये - ५ - ॥
ऊपाय बीजो - ॥ अतीचीशेपारो - हरीता
ग - लीजे - करेगंधक - लींबुमांजल्लकीजे - १ -
ज्यारेयस्तेयउनेतोलाजेजहरीये - तोलोअर्धयां
दीतणांपत्रकरीये - २ - करेलेपपत्रांचीरीवारंवा

र ~ घरेसंपुटेगजपुटेनीरधार ~ ३ ~ छाणांपांत
रीनोतेनेतापदीजे ~ इकुतेरीत्ये त्रणयंडेराउरी
जे ~ ४ ~ रेयाराधीझनार्यिडेरीक्रपाये ~ इपुराज
वीरीत्यथीलस्मथाये ~ ५ ~

अथ परवाळां मारण वीधी ~ ॥ पर
वाळांपारोरहे ~ अर्ई दुधेदीनपांच ~ छेदीन
संपुरधरे ~ पामण छाणांआंच ~ पांमणछाणां
आंच ~ दयसंपुरनेदीजे ~ आगनीरेहेदीनयेड
जीनेदीनलस्मजदीजे ~ रेयारसीड रजराज्य
~ क्रपायेनजरेनरणी ~ प्रयाणलस्मप्रमांणश्वे
तमोतीनासरणी ~ १ ~

अथ मोतीमारणवीधी ~ ॥ मोतीमा
साआरसे ~ धाफालोकरीवीवेड ~ कुवास्यरसमां
तेहने ~ ढुआवे दीनयेड ~ ढुआवेदीनये ~ पछीसं
पुरमांलरीये ~ छाणां छवीसमांद्य ~ आंयत्र
दीनींकरीये ~ रेयारसीड नीरीत्य ~ गर्वमुडीडे
गोती ~ अडूलक्ष्यो डीपाय ~ मरेमनगमतांमोती

अथ शंखमारणवीधी ॥ दीनजेरहे
दीयेलमां ~ पछीधमेणेजय ~ रेयात्रीशाघरीता
पथीलस्म शंखनीथाय ~ १ ~

अथ सोनामुखीमारवानीवीधी । रासा
रीशुद्ध सोनामुखीशेरलीजे । तेथीचौं घणुमु
त्रगोनुं छुरीजे । १ । दीनपांचतेमांपलागेज
लावे । अजमुत्रपुडेशेर च्यारलावे । २ । पुला
गेतेमां दीनतेपंचरीत्ये । तगेतायेमुत्र
समीते । ३ । जच्यामुत्रपुडेऊतारीने धुवे । पछी
पांचएीमांइरीसोरनुंवे । ४ । तेनेता पेत
पावेनसार । धीइवेतगेजगताभ्रंग आर । प
रससींमुनोत्रएयतेशेरलीजे । ह्साबीतेमाथे
गगेरससदीजे । ५ । तजेथे ह्साबीरसमांहीली
जे । घडीआडमांयेरीत्ये इधडीजे । ७ । पछेजा
रीइवस्त्रगागनसारे । नांखेनीरपनतेघडीस
यतारे । ८ । रैयाआरीत्येजेइरे । कसनांमी ।
नारेसद्यसोनामुखीमणपांमी । ९

अथ सालरसीघुमारणवीधी । । साल
लरसीघरोरना । इउइरुपीवीरा । अर्धहुंघमां
डुबतां । राखेरारतेदीवा । राखेरारतेदीरा । पछी
लोरीमांलरीये । थोर इधमुखलरी । इपइमारीते
इरीये । रेवाआडायांरीर । पाणीनीमध्यधनाये ।
सालरीघालसमस्तेतमनवांछीतयाये । १ ।

अथ सीसुं मारणवीधी॰ ॥ सीसुं ऊतरा
गीइ रे रसकुसेडमांइ॰ अथ कुसानारसतणा
दुयान देयातांइ॰ दुयान देयातांइ॰ धारअथ
कुसेकलावे॰ ऊंशणेरसकांरी॰ शंमयेनीत्येला
ये॰ रेया[illegible]नीरीत्य॰ नागमृत्यसुद्धीकीजे॰
जरीजाजनोजधाजन्सत्यशीशानोलीजे॰५॰
अथ त्रांबू मारणवीधी॰ ॥ त्रांबुयेकतोल
लोतेनांपत्रकीजे॰ रससीधुंयेपारोतोलोजलीजे
॰१॰ त्रांबापत्रनेपारानांलेपदेवो॰ तोलात्रणय
तेगंधकरीकुद्दलेवो॰२॰ धरेसंपुरेमध्यपत्रांधरीजे
जे॰ तणेउपरगंधकलागदीजे॰३॰ लांयत्रांबज
लीनोतेमांरसदीजे॰ ऊपलमारीतेसंपुटेसयकीजे
॰४॰ छांणांत्रणयमणगजपुटेतापयाय॰ तारे
त्रस्मतांबातणीसुद्धथाय॰५॰ रेयाराथीका
नायेनुंकोयरोग॰ थायेतत्तत्रांबातणुंभोक्षिम
र्ग॰६॰ ॥ ऊपायबीजो ॥ तोलोयेकत्रां
बुतेनांपत्रकीजे॰ पारोयेकतोलोद्वीगुणगंधली
जे॰१॰ कुंवारीरससेपोकोरतेजलसघर्यो॰ जेकुपार
सपत्रांतेनेलेपकर्यो॰२॰ सुडायेचमीन्हेचीत्येसुळे
कीयेपजे हांडलीमांतांम्रनांपत्रधरीये॰३॰ हां

डीशावलाने इंद्रमारी उरीये - पुलापर्यपगला
यडीते कुचरीये - ४ - तणेतापतातोप्रह खीडडी -
ने निनुचस्त्र हांल्लीमुखेतेधरीने - प - रेयांपान
पडनगतोपोतुचाये - तारेतामूनीलस्मतेल
च्यपीयाये - ५ -

अथ नसतमारण वीथी - ॥ अयुड
सोने अगथीयो - जीलदारसयोयन्त्र एयेर
सनुघलरी - उर्यो अेउ ऊपाय - १ - कुर्योयेउ
ऊपाय - नसत् उलेडेगाणे - प्रथइ प्रथइ हदुवा
- पोहोरमेसुधीराणे - रेयारसीउनीरीत्य नसन
त्नीलस्मलथाये - त्री दोरान्प्रर्पनेशोइ नेथी
हउणहुम्लनये - १ -

अथ लोहमारणवीधी - ॥ पारोरनांपे
त्रांउरे - लासयमाचीडाय - त्रीहणा स्याथे अभड
हे - लोहेरेणुहूथाय - १ ना नागनीहरत ॥
उरेस्याथितेत्रीहुगानोनसार - लोहोपत्रअभ्
रावेतेवीथीचार - १ - गसाचीअतरडे तेनोसोर
रडीने - पारोगंधकजेतोलामांद्यहीने - २ - कुवा
रयतणा रसूचीगेप्लनकुर्यो - प्लीयेउ दीन
नूसंपुरेलोहन्नर्यो - ३ - छांणांत्रीशमांगजपुर

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

रेतापडीलें - ब्रीजेदीनतेलोहने घुंटीलीजे - ४ -
नांजेनीरपरतेतरे लोहन्यारे - रेचोडेमस्योते
रपुरोलोहतारे - ५ - ॥ उपाय बीजें ॥
लोहरोररयेकतेनांपत्र डीलें - धमावीतेने त्रीफ
लाक्वाथ[illegible]लें - १ - पछीचार जोगे धमेएगे धमा
वी - पछे गायना मुत्रमांयेकलावी - २ - पुनर्पि
त्रीएेलोरतेनोकडीले - त्यांयत्रांभलीनारसे
भल्लदीजे - ३ - पुनर्पि भलेत्रीडीनाहुयमांदी -
पछीरायलामांलरेलोहतांदी - ४ - धमावे धमे
एेदीनयेकसार - करीत्यांपछीभलकुरेनीरथा -
र - ५ - तरेनीरपरनांभतांतरलन्यारे - रेचालो
हभांधासमोयीयातारे - ६ -

अथ रूपारी मारण वीधी - ॥ ईसुरसडे
ल्नांभुनीअंतछाली - तुलीयापत्रो तेतएनीरजा -
ली - अभडरेएगोअंत्र छालीननीरे - रूप बीलेरा
नीरसेरोरधीरे - १ - गरीअलरडेपीरकरीने डुआ
डे - पंपरसामांप्राहयतेमांहापाडे - रेचाअगासे जा
रधीननेंधरीने - भरे रूपारीसुर्यतापेडरीने - २ - ए
डीमंडुलमारणवीधी -

अथ मंडुलमारण वीधी - ॥ शतवर्षदे

For Private and Personal Use Only

अर्ध ३ सौंनुपाय ॰ धमेणे सो कोडीरनाशल्यथाय ॰ १ ॰ आंडीआंयणीमेवसन् गागडीले ॰ धमावेतेनेनैधमेणपेधरीले ॰ २ ॰ लीनेगायनुं मुत्रतेरीरम्यार ॰ धमाचीतेनेछंर३ोरे लगार ॰ ३ ॰ डीरारीरनेयेरीत्येमुत्रपाय ॰ पुनर्पिरसलींअुमध्येमलाय ॰ ४ ॰ पदावेतेने गजपुरेसर्वसार ॰ लरीलोटीमांतेरुपमारीधार ॰ ५ ॰ भलेअदीतेनेतरेनीरजारे ॰ थयोसो कुथीमंडुलरुद्रुतारे ॰ ६ ॰ रेयाभयपीपलनीचीरीमदीजाय ॰ डोरीडलमनापेंजनोनारीथाय ॰ ७ ॰ ॥ उपाय बीजो ॰ ॥ जलीलो कुडीटुडरेचलगाग ॰ लरेतायडामेतणेतेरसाग ॰ १ ॰ अन्नमुत्ररेडीतजेथे कुलावे ॰ तगेतापडर्यो घरीआडलावे ॰ २ ॰ रीरमुत्ररसजींअुनोरीरजीले ॰ डीरारीरमांमुत्ररसछेथईले ॰ ३ ॰ पछे यारीनेनीरपरतेतरावे ॰ तारेमंडुरलोहनोमीअलावे ॰ ४ ॰ रेयाआउघपांडुनोरोगीजाये ॰ लडामुगमांथी लंम्योरोगजये ॰ ५ ॰

अथ अभ्रभस्मारणवीधी ॰ ॥ असल्अभ्रकरीरनो सुरडीले ॰ जीलरातणोरसचरवीरालीले ॰ १ ॰ गुलापर पदावीतजेथे कुलावे

रसकुं धयातांलोमीपर्धरावे॰ २॰ परअईना
दुधनाभ्भारदीने॰ सोरामांलरीने इफूमारी
दीने॰ ३॰ छांणांग्यागीमांगजपुरेतेपदावे॰
यीमातापमांयारणथीयीइावे॰ ४॰ रेया आ
रीत्ये येमरेसयन्नंण॰ कीयाअअजमणनी
रांमजांण॰ ५॰

अथ हिंगलोडमारण॰ ॥ हिंगलोड
तोला ५ डी॰ दुधेलीरसमांह्य॰ जलचो दाढोजो
ढते॰ जुगतेजलमांतांह्य॰ जुगतेजलमांतां
ह्य॰ अईपयजमणुलीने॰ कुलडीमांधरीतेह॰
गोगोमुभमुद्राडीने॰ छरीर छांणांमांह्य॰ अ
ग्नीकरपाजणारो॰ हिंगलोडरसराज॰ रेवासो
पुलेयारो॰ १॰

अथ हडतालमारणथीयी॰ ॥ तोलो
ले हडतालते॰ सींभुरसपरतापे॰ अई दुधनी
लावना॰ देवीअणयसुझाये॰ देवीअणयसुझाय॰
पछे संपुरमांलरीये॰ लयण॰ राख॰ मर्दिने॰ ३॰
पडमारीमुभडरीये॰ पामण छांणांमां ह्य॰ आं
यगजपुरनी दीने॰ रेयारसीड पतापे॰ लस्मह
डतालनीदीने॰ १॰

अथ मोरथुथुमारण । ॥ आगनी लीपरडी
डरी । धारीमुंडेमांहे । मोरतुत्थतारे मरे । नम
गेसंदे तांहे । १ ।

अथ केरडूडीमारण । ॥ कूलेडीडेरीमां
घरे । नीचेपायडथाय । रेवाडेगर केरडूडी । डुली
नेमरीजाय । १ ।

अथ मांणयक हीरामारण । ॥ तजसां
कलीनारसवीशे । त्रणयदीनडुबाय । रंडणन्सु
रो । गंधक । तेनाहरपरथाय । तेनाहरपरथा
य । रांधक । पारो । यरीये । संपुटमांधरीमध्य । कुप
डमारीते कलीये । घमेणमांबेदीन । रेवानीराद्दीन
नधमाचे । मांणयक । हीराकणी । हधयेभस्म थ
थाये । १ ।

अथ बोदारसींघमारण । ॥ तोलात्रै
णयबोदारनीसींघलीने । हुथेलीरसेतेहनोभ
स्मकीजे । १ । परअर्क दुधतणात्रैणयदीजे ।
धरीसंपुटेतेकपडमारीडीजे । २ । छाणांवीशे
डेरोतेनेतापघाय । रेवासींघबोदारनीभस्म
थाय । ३ ।

अथ मनशीलमारण । ॥ भालीसं

पुरमांथरे ॰ भनशील तोलाच्यार दशांणांनीआं
च्यमां ॰ लस्मथायनीरधार ॰ १ ॰ गंधक ॰ पारो ॰ अ
भ्रली ॰ बेनेहरीपर्याय ॰ रेवावज्राहीसउी ॰ लस्म
थमेणेथाय ॰ २ ॰

अथ शुल्वमारण ॰ ॥ आंडीशल्यनेपर्तवो
वस्त्रगलण ॰ योथेलागगंधकनेले कूतालन ॰ १ ॰ सु
रोल्यारतेमांषरअंशोधीले ॰ अलीसंपुरेतेकुपडमारी
ढीले ॰ २ ॰ धमावेधमेणेढोगलपुरमुके ॰ रेवा येरी
त्येकोरीधाशल्पकुंके ॰ ३

अथ शल्य मारण ॰ ॥ लीलेशल्यथीगं
धकअंशोनाडे ॰ तेथीअर्धपारोभेलेजुजगाडे ॰ १ ॰
हीलेशल्यनेतेह्मनालेपसात ॰ कपडमारीतेनेकरे
करेवस्त्रपात ॰ २ ॰ तेनेत्रणपुहीनतेधमेणेधमाये
रेवापर्वतनीप्रगरलस्मथाय ॰ ३ ॰

धातुनो गुण ॰ ॥ मांधीवस्तमोंधो सांधी
वालआय ॰ ७ ॰ सा ३ र ॰ आंउ ॰ सधमांअवाय ॰
दश ॰ आरडेसातनेवीशात्रीश ॰ आयेलस्मधीयु
क्ततेयेकदीश ॰ २ ॰ रणेपेटनारोगनेपंडुस्वास
शीतलंभयांहीनेवीस्फोटकशि ॰ ३ ॰ कृमीनेसिधी
वायुनेअर्शरोग ॰ प्रमेहसोजेनेवीशुचीपुन्नगे

॰४॰ रुइ क्षीण धातुरगे आलीमं ६॰ सधार्लीने अती
सारने होइ छे॰ ५॰ अरीसक्ती अतीघट्हनेसुण
नासे॰ रेचा धातु येडोरी धारोगत्रासे॰ ६॰

अथ सर्पनारोगनो प्रकार॰ ॥ सर्प चारी
तेमाजात्तां॰ १ फणगो ते ६ हरसाय॰ पंणाते थरपर॰
जरी॰ ङइ थर्ड इक्ल्लय॰ १॰ मीडाबामां धातुसमोत
डरीनीरांवान ल्लय॰ रेचारसीडनाडोपथी॰ सर्प
ण वीत्तसर्पथाय॰ २॰ ॥ हेनो उपाय ॥
णारोराडत्राण्य सोनुरांडलीले॰ रूपुरांड आडसणी
मूत्य दीले॰ १॰ फुलीताग॰ गंधरु॰ मनशीण सा
सांसीलेरांड छपेमगीत्राण्यडांमां॰ २॰ फली
कानेरस् अलगतेछल्लवो॰ आल पयवीरीरंड
णमर्ईड्वों॰ ३॰ जल्योरंड णहोडीयेलेपड्वो॰ रे
लोसर्वसामांनतेमांह्यजर्यो॰ ४॰ मुडे मारलीमां
छतुडोडीयुं रे॰ अथर मारलीने मुखेदांडणुहे॰
५॰ पुले तेपरदाचीजे पूरतापडीले॰ दादुथाय
तेनेपुडे हथ्यिलीले॰ ६॰ दीले दर्दिनेमधपीफमां
हसार॰ धनन औरीध आपवुं गुंलस्थान ७॰
सणोकरीने स्वारीने सपूरगे॰ रेचारालमागांड
नोरसंकपागे॰ ८॰

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अथ त्रीगुणाख्यरस क्षय उपर छे.

॥ नागनीरसत ॥ पारो रु आ१ गंधक रु दीने बेने पक्व वंत्याक रसमां जलीने पछे तुल्य करीने करी पल्लसकीने गुरिसातगुलमी देईदीने २ साकर दूधलात तेने लसकीने दीन थोडसुधी तेने नीत्य दीने ३ क्षयने संपूर्ण तेनारी थाये रेवारा चीरस त्रीगुणाख्य गाये ४

अथ महोदधी रस क्षय पर छे ॥ [1] पारो [2] गंधक [3] लो [4] बच्छनाग दीने [5] त्रांबु [6] कल्ली [7] अभ्रक संलाग लीने १ [8] पीपर [9] सुंठ [10] मोथ [11] मरीच [12] चीयो [13] बे नाग केसर [14] चायचीउंग तेदे २ [15] पीपलीमुल आदी दवी गुण काहलीने पाणा बेवडी तेजलीगोणीकीने ३ मायेनीत्य येक दमरोग नयदधीरसमहोतेरेवारा भगाये ४

अथ पंचानलेरव रस क्षय उपर छे ॥ [1] पारो [2] गंधक [3] सींधव [4] तांम्र लीने [5] पुस्कर मुल [6] हींगलोक [7] मीठु [8] ईंदुकरीने १ [9] हरीताग [10] संलाग [11] सौचरल करवी सोरोडी [12] जनारुप [13] नागोडे प्रतवीष २ [14] तांबलू [15] पाउचेली रसमां भलीने प्र

पछ् वस्तमां येडहीन् जल्लडीने - ३ - हीने मध्यीथी
ऋड् हपुर् गोगी येड - रगेड ऋतणा डोरी घाते वीवे
ड - ४ - पीये गोगीपर् लींबछालीओ डागीने - रेथा
पीऊ पंथान लैरव् प्रलगी - ५ -

अथ वायुना रोगनो ऊपदेश ऊपायना

हूजो ऋाल्येने इगे - सालेस घणो देह - टुरमुरतन
रूसहा - मुखमां मोगळमेह - १ - अरीतुस्त - ऋझी
महरू - रादुतनन्यम्ताय - वायणीयोवमी - वीन
इग्ती - स्वासस्वल्पमुजन्नेय - २ - ऋडयेनुव्या
धीऊ हलवे - डस्युनझेयेन्नय - रेवारसीडनी मूर -
थी - वायुनुं दुखगाय - ३ -

अथ वातनाशनरस - ॥ सोनु - तांबु -

रूपु - लोढो - मृत्यलीने - सोनामाखीडमारीपारो
ऊरीने - १ - फरीताग - रामोंने - गंधक - डेये - मोर -
तुत्य - पंचलवण - मांहीलैये - २ - थोर दुधमां ये
डहीन जल्लडरीये - पछे पीपमाराजनुं मारत्लरी
ये - ३ - तेमां ते गोगोराजनी मध्यहीने - घडी छेपु
लापर् धरीतापडीने - ४ - आदाने रसे गुंजहा नएय
जाये - आगर् पीपगीमुग ने स्वायपाये - ५ - येरीन
त्ये हरी दीनडोळनजाये - थोराथी वायुने सोइहुर

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

थाये. रेयावातनाशान् रसूरानतेनुं. त्रीलुरन्
वीकय् प्रांक्षमपुणलिनुं. ७.

वातगजकुशीरसूथायुनारोगपरछे. पा
रो. त्रांबु. सोनामुखी. मृत्यलीने. त्रलीबीश
. त्रताण. गंधक. हरीतने. १. पीपर. कडकरीती
यने. हरन. सेवी. मन्रेरीस. रंक्रण. संलागहेवी
. २. भोडीयोक्षार. नगोड. भलीने. भलीदी
नने गुंजपुर गोणीदीने. ३. तेनेगुंजशने ज्या
मांसुभाये. धायु. शीत्तलमादीव्याधीपणाये.
. ४. गजकुशीघातेरगेसर्वरोग. रेयारीकर्है. प्र
माणीहूप्रयोग. ५.

अथ अजीरणनोप्रकार. ॥ पथ्यकसु
पणनथपथे. पेरथदीलडथाय. ५. नआंबलीथी
उपी. अजीरणउीदलथथाय. १. ॥ नाग.
नीरत. ॥ पारो. गंधक. सोहने. मोथ्य. ली
ने. वछनागने. धायथीउंग. दीने. १. सीलेभी
रडु. त्रीहूका. मोरतुत्थ. भलेपीजनारसमां दीन
तुल्य. २. भडहूलेथडीप्रातमां. गोणीप्रासे. प्र
मेह. गोमो. हशाने. स्वास. त्रासे. ३. अजीरण
. संधरणी. रेयाहुरथाये. पीनेलेरचत्रारस

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

राखजाये. ४. वतीपीजयषे [illegible]. पा
रो. गंधक. सींधव. मीर्च दीजे. [illegible] त्रीफ
ला. लींबुनीरे पसीजे. १. दीजे गुंजा त्रणे
सोनाथी पामे. त्री दोषे मरेने पच्चे श्ल हरे.
२. रेचरासजयस्त्रल रस प्रांगघात. २. पीत
श्लेष्माद रोगचाल. ३. वतीस [illegible] भृजल र
अथ जारासींदु रनो [illegible] पाठ. ॥ सो
हो. पारानी नरसले. दीजे [illegible] सार. [illegible]
पुरगी गीगमे. [illegible] लेनी घटडार. १. तज. पीप.
र. जीजं मरी. मधमां लेगीधाय. त्रासे तर्प्र
जरण. दुष्टडारीजय. २.
अथ दुष्ट रोगनो प्रडार. ॥ प्राम्यीत
पुर्वेना थकी. प्रगरे पंजे थोड. श्रुशालीनतीत
ण. इवीये चराण्याडीड. १. चुनासरजांचण
हलां. प्रगरे याडां अंग. डेशणां याडां पडे. श्रीक
हनारोग. २. मरणो मुरकल रोग पण. मरणु
श्रोराध्माय. रूपांकजनी होयतो. डां छ्डुनी
चारण थाय. ॥ सर्वेश्वर रसडुष्टपर ॥
सोनुं. श्रभ्रभ. बेतोला पंगलीजे. तेनुं अर्धतेहीं
गलो डुडीजे. १. सोना. श्रभ्रभ. जेतणीजन

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

स्मलिने - तेने अफीणनारसेलाव्यदीजे - २ - प
छे घंतुरो - लागरो - पुर्र कैये - करेणपरसे - अर्ई
नु - कुचलैये - ३ - तेने येक अेक दीन पलवडीजे -
गोगोते करीवेगुडव्यंत्रे दीजे - ४ - दीन बेतणोते
ह्युनेतापदीजे - दीतारी अर्योग वछनागलीजे
- ५ - पीपस्यूरांडनचृतेपलीगोणीकीजे - मर्येमे
गर्यीगुंजडापुरदीजे - ६ - येमवर्षसुधीखानीत्य
आपे - कपाल्कअपी कुष्टनीपीडालये - ७ - रस
नांमसर्वेश्वरकुष्टहारी - रेचारांमहेशास्त्रसोधी
वीध्यारी - ८ - ॥ अथताम्रकेश्वररसकुष्ट
पर - ॥ करीतामतेपारोरपुर्णलीजे - तेनी
पोरली सरखुतीपस्त्रेडीजे - १ - लुराफोणानो
पा - मणरसकरीये - मुषसुधीतेमारसामांह्य
लरीये - २ - करीतामनीपोरलीमुष्मनांये - ज
रखुतीतेनेमारसामांह्यआंये - ३ - सुलापरपप
दायीतगेतापदीजे - जमेनीर पुरतारे तेनेलीजे
- ४ - तोजोतेह्यमां अेकपारो करीजे - उीह्य अ
स्तसुधीतेनोपलवडीजे - ५ - पूर - अर्ई - गोने
अन - कुचकरीये - आलेडापोने घंतुरारांमे
घरीये - ६ - कूलार - कुचाडीयोनेज - सारोडी -

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

नीसांमानुनीर्. सीजनीजास्य. ऊडी. ७. जोरा
शांनीचन्. त्रीफ़ला. नीरडीने. पृथकवस्त्तनीला
यनासातदीने. ८. करीथेपलीसुर्यतापेसुकाये.
कलीसुंनो रोगहरामारसाये. ९. तेम्रथेपलीमु
कवीमारेरीरखुं. दीएुरे तोकन्यारसेमारलरखुं. १०.
मुखेमुस्करीये कडीन्तापे दीने. रादुपायत्कारेकू
दीक्रुथ्पलीने. ११. योग्मालारमध्मांडोईमासे
आये. दीान्रुष्टाक्नतीकुदील्. कुष्टनये. १२. रेचा
लातने मगतेने लोक्यदीने. रसतालकेश्वर्. कर
कुष्टदीने. १३.

अथ तांम्ररस कोढपर छे. ॥ पारो. गंधक
ने. श्राले कने दीने. आरलागमीत्रातणांजी
अलीने. १. गोलत्रीरास्नागजलीत्यारडीने.
गोणीमध्वीसे तेगदीपुरदीने. २. पर्णा दीनआ
तांमरे कुष्टक्रम. रेयातम्रमकृत्या छरेरससतांमर.

अथ रौद्रेश्वर्रसकुष्टपर छे. ॥ पारो
गंधक. लोह. मारुयो करीने. ऊ. भावपी. अ
ज्ञजलसमसीने. ५. डणातद्. नसोतर्. क्षी
रांक लेवी. गुंदां. धायवीजगने. सांग्य. तेधीनर.
क्रौने. रातालग्. शागीयांणीसीने. दीन. ने.

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

एय स्कोपाग्रमां जस्तडीने - ३ - मधेवागची वर्ध
डेपुर्षजाये - रेयाकुश्रोरे श्वबेसद्यल्नये - ४ -

अथ डांमेश्वररस डांमचश्चारापर - ॥

हीरा-मोती-पारो ने-गंधक-सीने - रुपु-सोनुं-
त्रांबु-लोढो ने-कुरीने - १ - शगाधंतुरानारसे
जस्तडीने - रीसामेलरीने मुजेमुरुदीने - २ -
मीठुमारलरीनेरीशीमध्य दीने - यदावीपुलेश्रे
कुधेनतापडीने - ३ - टादुथायमंळशूस्यायेज-
सीने - गुरीगुंळडासाकर मध्य दीने - ४ - वधेडां
मपुष्टीडरेसुरलारी - रीतस्त्रीतथापी अन्नसी-
वीहारी - प - रेयाडांमईश्वररसने कुजाये - अ
रुण आकृतीरुपनु ध्यानथाये - ६ -

मदनोदयरसडांमपर छे - ॥ मृत अभ्र
ज-डायकुम मेथी सीने - ऊपलेर आसनने डाप
दीने - १ - मधेमेणचीतेगुरीमदेजाये - रेयाडां
मनीकल्पना अंगथाये - २ -

अथ सीगोलेपकुधनो संलोगसाह ॥

कपुर-रसण-अगथीया-रसेजसी लेपनथाय -
पुरुषारमणीपुवे - तोञ्नुचतीजतायन - १ -

अथ स्तन कठडर्वानुं - ॥ कमगडाडी

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

बीजनें-साकरसाथेंखाय-मासत्रैणयतेरोयतां
स्तनढीलाथ्रुथाय-१-तेल-कल्लारूरसबोडि
या-ऊिडवीघ्ररेलेप-स्तनघ्रसुंघरीनांखनें-
त्रैणयमासघ्ररेखेप-२-

अथ वंध्याथवानुं-॥ लीमझ्यापिऊाडवी
नें-लगयुवेनेंपाय-त्रैणयमासतेरोयतां-चीन
तावंध्याथाय-१-

अथ गर्भगलतानो ऊपाय-॥ तलनी
पत्रतणोरस-साकरसाथेंपाय-गगतोगर्भ
भरेसघ-पुत्रप्रसुतीथाय-१-

अथ गर्भसुखे प्रसवथवानो ऊपाय ॥
बीजोरामुल-कोडीमध-यारेनें घीखाय-स्त्रीना
यणनेंस्मरे-सुखेप्रसवनथाय-१-

अथ वीर्यरोधनीगुटीका-॥ अफीण-
केसर-येणीयो-धतुरबील-पत्रनाग-जेरकोलां
जयफल-लांग्यतणाखेलाग-१-लांगयतणाखे
लाग-ताउनामुणहरीके-कुटीकूढिनीर-दीनखेमर्द
नकीजे-घउदिनरेहेखात्य-वालखेगुटीकाखायेऊीसू
करीपयरीर-पुर्षनेतेपलपाये-रेधापछेसंलोग
करे-परीयंकुलटुरे-पायेवीर्यायातुर-रूडीघची

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

५५८) सुधासंग्रीतचेद्यशास्त्रग्रंथ·

र्यनछुरे॰ १ ॰ वच्छनाग॰ पीपरलू॰ मरी॰ केसर॰ रं
रण॰ सार॰ अफीण सोसर घुरे॰ गुटीगुलकु
गलार॰ गुटीगुलकुगलार॰ अरडुण अरस्तेनर
भाये॰ नतीकेग॰ सर्दरा॰ ऊडागीपयमांपाये॰ रे
यात्रणय घडीतळ॰ प्रेमहापासेलये॰ पतुरा होये
स्यार॰ पुर्षपाणन्न क्षीनथाये॰ १ ॰ अफीण॰ गंध
क॰ चेगीयो॰ धंतुरबीज॰ लव्यार॰ मनशीग॰ रं
रणने॰ मरी॰ भडरीपयेमलयार॰ भडरीपयेमल
पास॰ पालल॰ गुटीकाभाये॰ अरडुण अस्ते डरी॰ भ
ली केसर पयपाये॰ रेचारतीपतीप्रगर॰ हुसगवनी
तपहारे॰ सुरडेरसंत्योगताडुणीत्राह्यपुरुषरे॰ उ

अथ ऊंदरी जोडें माथामें थाय तेनो ऊपाय

॥ अफीण॰ सींधुरस भली॰ शीरमां लेपनथाय॰
जुभोडोने ऊंदरी॰ आगेपीजपाश्चय॰ १ ॰ मुनो ड
गी॰ सींभोगीयों॰ भारानीरे भलाय॰ द्दगु भोडो
ऊंदरी॰ जुजड्मांपीलाय॰ २ ॰ पारो टंकण ने डपु
र तेजवीभीपतीय॰ तेरेचारसीरसोपडे॰ जुभोडो
हुरथाय॰ १ ॰

अथ माथामें गुमडां थाय छे तेनो ऊपाय

॥ रूपीजाने डालये॰ धुपेलमांते दीश॰ गडगुमडांपर

For Private and Personal Use Only

चोपडे~ छुमडोयूझेनेरीशैस~ १~ पारोन्गंधक~मन
रीग~ रशणने· हड़ताग~ जमणुं तेथी मीणसे~
तेनु अर्थवराग~ तेनुं अर्थवराग~ मीणपरचम
उिशगे·अगरीकेतलतेज~ रागमांचारीदागे~रेचा
सर्वसांभान·उिशगीसीकुर·छाये~ पञ्चापर
येमञ्च~ नेथीगडगुमड़ञ्चये· १· ॥ ईतीम
स्यमपञ्चापर~

अथ आंमरनो ऊिपाय~ ॥ सुंनोने·नव
सारनो~चालकसुजोयीाय~ नाडेरीपांपांपरे~
रीरसुंधीजेमाय~ रीरसुंधीजेमाय~ ञ्चयआं
मरनीपीडा~ जयनेदुखहेनार~ मरेजीड्याने
रीड्या~ रेयारसीड् धूनरान्य·अपायेरीरदुख
ञ्चये~ आंमरपरअसमे~ बक्तमांनथीउिपाये

अथ दांतेगसधानीमरीनो ऊिपाय~ ॥
कुयडां·जेदां·रर कडी·मायांडोनरसाल~हिराकरी
सबिनरस्तपी·चोथेअंशाकराय~चोथेअंशकराय~दी
नजलवरडीको~ येगडीनाडणआठ~ घुंदीनेपात्र
त्मरीके~रेयारसीड्नेस्मरी~घलाते दंतेगचीये~व
डमांपडेजोर~कमीनेमुखमांकरीये~१~

अथ मुंडनो ऊिपाय~ ॥ अञ्चपा~लसन

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

एने-रोगडी-सींधव-मुरणपाय-पैर्धशापुरनी
त्यप्रासतां-गुंडयडपदेर्व्लियु-१-डगीसुनो
नेगोंगले-भलीतेगोणीप्राय-पापैशापुरप्रा-
सतां-युंडयतुर्निलयु-२-लसण-डुंगगी-हीं
गने-रोथीलेलचमार-भोरसमीगोवीगगे-
युंडनीयारणसार-३-जीलीजाडनुंपणा-
पैशापुरनीत्यपाय-भ्यारडपनीयुंडते-रेमत
हुपगाय-४-मरसांणीनीडीरीयो-लरसाडे
रसार-नीरपायनीपोचीने-व्यांधीसुभडरनार
-५-अभाडेराअर्गने-सींधवलेणीपाय-युंड
होयलुगुग्यारनी-पक्षमांप्रसेयाय-६-सालर
सींघालस्मने-लरस हरे हरताण-गुंलगुरीते
दिश्ये-युंडांनीरसपाग-७-सतसुल्लतणीपा
यछे-पाययुंडनीलोप-नमरेरेयाल्लंणचो-थ
योडागनोडोप-८-

अथ लोहशवनी रीत्यडरवानी नगीडा
यंत्रमां- ॥ छंद हरीगीत- ॥ सुरां-डर-
डी-भेसमांथर्व-रोरडोदहरीव्हयें-भांडीने ते
हांडीचीरो-लावेलरीने दिश्ये-१-थींगीलडी
सभदाडणी तेमध्यजोरीजालीयें-नगीयागी-

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

यंत्रीकृतरीतेरी तेनुंमुखमांहीघालीये ॰ २ ॰ हींगीय
रीनेदांतणीमुखङ्गुणकूथीमंधनकरे ॰ चस्त्रेकपडमा
टीकरी कमभ्राग म्हाख्यनमीसरे ॰ ३ ॰ दीनयेकसुका
यापछीतेहाडीमुकुलापरधरे ॰ तेथीमुदूरीसो मु
खनगीनुंमांहीरेहेतेहेवुंकरे ॰ ४ ॰ चंद्रीप्रगरचग
तीकरोकरडाय जेथीहालनो ॰ मेपूरसुधीराखबो
तणेतापयेकमसीालनो ॰ प ॰ रीपांपडेनेशयनांता
हारेपीतारीलीकृये ॰ कहीरीत्यस्यारांकरे ॰ श्रेम
शयलोहोनांडीकृये ॰ ६ ॰ यज्ञाहीयातुस्रातलोम
हीनांफ्तांपूंलीगगे लमगुल्मग्रंथीउदरनी दीनपं
चस्थापीतारगो ॰ ७ ॰ रेवामरेनेउदरनीग्रंथीअपरकु
टमथी ॰ सीहांतश्राउपायसम त्वमांडमालाकोन
थी ॰ ८ ॰ एती लोहशयनीक्रीयासमाप्त ॥ हेने
पाचानीरीत्य ॥ रीकु ॰ पेरमांगमेतेवीगांठ
वधीगर्भहोयतेनेसाडश्राउपायछे ॰ गणामां
लगीपोते तेवीनेउपरध्यासीजेवुंमोंदुहेयीलुंगणी
करावीने ॰ साकर,घीलोट,त्रैणयसरखालागनोंसी
हीरोत्यारपछीपछी अडघाकपीयालारलोहशय
ने ॰ ॥ कपीयालारपांणीआपडेपीयेंछीयेतेबेले
गांकरीरोगीनेसुवाडीगणामांलुगडीमुडीपगेडे

For Private and Personal Use Only

(५५०) सुधासंचीतवैद्यशास्त्रग्रंथ.

अर-रीतीहीरानाभेस्मारसोगीयाभवरावीदेवा-
सुतांसुतां-येरीत्येदीन-५-१०-पायतोगमेतेवी
गांऊनारीथाय-भारुभारुबंध-रीरोभ्पावो-पै
छीगमेतेभाय-दीन-१०पछी

अथ फलीथीकुंपामांथीरोंभन्नवरारभुदेवा
तएरकादवानीरीत्य- ॥ कुंडगीयो- ॥भ
स्योभारपाछोभसी-अवरफांडीयेरीत्य- तऋतो
यपारीररेई-मुख्यफरीफ्पीत्-प्रथमनीपेरुधरा
रो-तेवऋथीफरताप शवथीपान्नलशरो-रेवा
रसीकनीरीत्य यतुरनेपीतमांपात्ये-सर्वभारनुं
सत्वकसुआरीत्येथाये-१-॥ रीठा- रीठ-
राचीनाफरामांरेहेनहि-॥ रोरो ॥पुंड
पंडनेरोकनुं रुष्टमरीसौभ्रय-रेवाग्रंथी शीहरनी-
पीतांप्रस्वेथाय-१-

अथ वनस्पतीमांथी भारबीन्न कडवानी
रीत्य-॥ प्रथम भरसांणीनाभारनीरीत्य-
॥ छंदसुलणा- ॥रेंकुरू भरसांणीनी डीरी-
योलेभरी छयफरीराभसोरकरवी-नीरडोढावी
रोनांभीनेजोगवी-नीतरेनीरयेकांत्यधरवी-१-
दीवसभें भाल्य तेनीतसुनीरलेई-लोहपेणे घन

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

रीने वीडागे हरयकळगसोपीतांप्मारनीयेरह्यो- सुड
नेगुल्मयेसध्यराणे - २ - पमनव्याधीरामे वातपी
डयाहुरे प्रगरपायडडरे- डष्टहारी - येकरीत्येडरीप्मा
रजीनयरी. नामडुराप्यध्यानेकधारी - ३ - श्रोप
मलीजरयऊ- श्रंगेश्रंधेरीनुं थोरनापत्रने श्रेडपां
ने- डेंडीप्मरयऊ तमांकुतणोपत्रले मांड कयने पें
एया श्रेनीरीांने - ४ - प्मारनय श्राडह्यायेम श्रा-
गीतछे- प्रथमनीरीत्यडरतांकयारी- रीत्यरेपार-
सीडनीरसीधाकस्पीत - येयडीरोगसरपत्रकरो-

परागयंत्र छे:

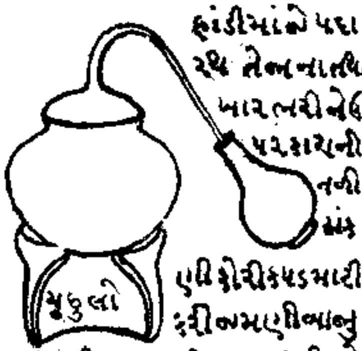

અથ જોડાવનેમાટે ...

ડ યંત્ર તેનું રૂપ.

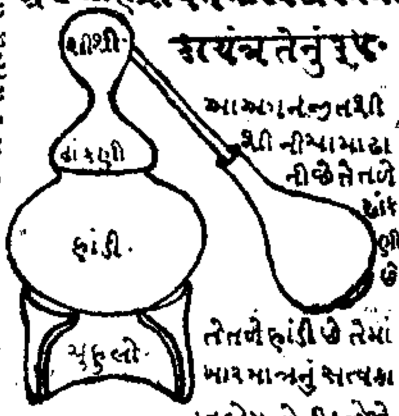

અથ कपुरनुतेल काढवानो वीपायनाह से
श्रगरीडेतलतणुं- वीसावसुल रतेल - कपुरतोला
च्यारनां- जलमांपर्ते फेल - जलमांपरते फेल- ते-
लतोलाजेनांजे - घालीयेतोलोयेड- नांपवुघुंटेलां
जे - रेवादीनयेडजली - कुम्परीशीशामांलरवुं - मनो-

हरमर्दनशास्त्र तेलकपुरनुं कर्युं १

अथ मोगरेलतेल कर्वानुं ॥ मीठुं तेल
मोराशीशीशामांघालरीये लावीमोगरापुष्पनेकां
मकरीये १ शीशाकुरीनेतेरीसामांघालीने त
सुतेलथीनुन्यकुलांसरीले २ डारोमुखनो देर्ग
मुखेमुखकरीये रीसोयाळी दीनसुर्यने ताप घ
रीये ३ पछेपुष्पकाढनीयोंबीनेजूल्ले ये युमो
गरेलतेलतेनीरधार ४ येथी ओरकरवुं हेमां
पुष्पभरीये पुनपिंतकुणतापमांलेहु घरीये प न
चमेली चंपो ने गुलाबनुं तेल करो प्रा करवान
मोगेरी तेलजेम ६ रेथासाधीकानाथेकेरीके
पाये इत्को अंतरमा तेबुं तेल थाये ७

अथ पाडीकसीगेकरवानुं पुस्तकनी ॥
कुमीये ॥ कानकपैरााये कपुर छलरसो
डल्लांण रूणतोलाश्लोथने लो रूळोक प्रमाण
लोह रजोटप्रमाण गौरना मुगत्तेकरवुं ऊकाळी
नेपछी नाचयीगाणी घरवुं रेवापोरसीकरी कुंडी
नेकानग चामे सातवेकीसमतुल्य पृथ्वने पुस्तक
याले १ ॥ टीका छीपनीमुनीयोनेची ला
जतेय पडलांणनी तेनेऊकाळे सेर ॥ पांणीमां

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

पछीलोहर-तथा-रुइण-भांडीजीणांवस्त्रगालडी
ऊडगेतमप्पपरीगपरीनांखीनेअगतोकरे. नाकु
रेतारेऊतारवो. तेमांडाबगडीएंयुरीनेपोरढी
करीनेयाणीमांअगतोनांखीनेघुंरेपोरबेतोपाडी
कसणर्ड पाय. ऊडीयायतोकुनुपांणीरेडवुं अण
जगतु. तोपातळीयाय येरीतछे.

अथ कुस्तोकर्यानुं बीजरीतयीना ॥ गुंद
आवगलीअनोरीरसीके. अलीपांयसीरतेनुंनीरडी
के. १. अलीहिमजकेजतेरीरसीके. पसामी ते
नुंस्पारसीनीरडीके. २. पूरबेपूलागीअरेसोगी
लीके. गुंदनीरतेनेगणीरेपुष्टडीके. ३. पांणी बे
लोहपात्रमांतेलरीके. युलापरयदावीतणेतापडी
के. ४. सारीरीरहिराकरीमांह्यनांखे. ऊडगतीवे
गाअगवीरगझांखे. ५. तेनेकपडीयेपाडेपरअम
कसावे. झागपरऊडगतांलखेमनलावे. ६. न
कुरेतारेतेऊतारीनेलीजे. गणीवस्त्रथीपूरलर घु
टहीजे. ७. रेयारीकरकुषगीनीकृत्यगाये. मणी
सोमसरजीस्वरूपेजयाये. ८. आकुस्तोयेपुस्त
कनालखेलुं.

अथ पारोबांधवानोऊपाय ॥ पारो

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

तोलापांच्यनें कल्सीतोलाश्ने॰ कल्सीनेघीकालीने॰पा
णीतेमां हैं॰पारोतेमां हैं॰ श्रेकुनीगुरीशाकरीये॰ थातु
स्तीणुपर धीरधरी॰ वीधीयेषावरीये॰ रेषाररसीकने
स्मरी॰ सुरसदुमारगसाध्ये॰ सेव्ययातमांसत्य
प्रगर पारोबंधाये॰ १॰

अथ षीलनो उपाय॰ ॥ वलने आंमणु
श्रेगसी॰ डीसउीढ़ुमांथाय॰ ष्यांतेषीलेषोपडेन
वडामुगथीवय॰ १॰ ॥ उपायषीलने॰ ॥तेल
तणुमरदनकरे॰ श्रेनकरीने दील॰ रेषावनमना
वमीया॰ नाशथायसौषीज॰ १॰

अथ दांतउीवणाकर्वानोप्रकार॰ ॥ श्रकल
म छोडांश्राणयां॰ श्रेसमां दिनपर्तोय॰ दरोदीन
दांतेतेगसो॰ स्वेतमुक्ताथाय॰ १॰

अथ नालीयेरपाक॰ ॥ नालनीकरत
श्रीकृणपाकनीयत्न कौतेव करवी॰ करीवत्रगाली
श्रीकृणमांष्यलरवी॰ तव॰ वयकृग॰ गोष्ट॰ साष
दीवे॰ कालीमुराली केरार सुंठ सीन्ने॰ घोलीमुराली
मुस्तकी श्रेलचीलें॰ वचीत्री पीपरवनेमरी श्रे॰
ष्यरो हैं॰ ३॰ ष्यारोलीने मुंगलीश्रेदांनाव करीये॰ तो
लो तोलोसर्वे कथीपुर्णकरीये॰ ४॰ पांणीश्रेछलां

For Private and Personal Use Only

श्रीफले शाकायस्रीये ~ ३ ~ गपस्तयारी श्रीफगमां
हीलसरीये ~ ५ ~ आरीमुखमारीरुपडमारीडीने ~ छै
गांयांयगेरयीशे पर्ज्वीसीने ~ ६ ~ राजुथायतारे
फडीचस्तफलीये ~ छीनी होपफुताचडामांहुतली
ये ~ ७ ~ दीतारीफेडु मरीमरीमांहिदीने ~ मयसा
फसलारसोतुल्यसीने ~ ८ ~ रुपालसमतोलो गू
तरीरमेले ~ रीफिगपासगे सोलेजीनेलरीरे ~ ९
दाणगाढोडीमांमुख्यपायीनेगारे ~ दीनसातपुंडेपा
ये दांइश्राडे ~ १० ~ रणे स्वारीने शरीने अस्त्रीमंद ~
गोमो पायुने पीन्तनेपांडुरुद ~ ११ ~ यमीने वीशुधी
अकरण उपायी ~ धातुक्षीणनेदीलतावेमव्या
धी ~ १२ ~ पीञ्जा पेटयडतुक्रमीरोगेदीने ~ यथाशा
क्तिडीयुपथ्यापुर्णलीने ~ १३ ~ घणोगुणमे दांमधे
स्वल्पदीयो ~ रेयारांडुरे श्राश्रीफलपाडीयो ~ १४ ~

अथ शालमनी वीधी छे ॥ नागनीर
यत ~ ॥ मतीषीतणुं श्रेडमण लुंगलांपे ~ शाल
मरीरयुरीग्रतेमोहीनांपे ~ १ ~ बुलापरनाबीतणे
तापदीने ~ कुलाबीअफनीशानेमायोडीने ~ २ ~ ग्रू
तछांरचुगेरजेम्यारश्यारे ~ ३ ~ गतायेयनासमो
होयजारे ~ ३ ~ मायोमणतणोश्रा नवरीरयाशे

५६६) सुधासंगीतवैद्यशास्त्रग्रंथ.

उतारीतेनेथागीयोमांसूइये-३-अहींममीजे
रोरबेमांछीदीजे-अचरवस्तनेसर्वसंलागेदीजे-
-४-केशरकस्तुरीकोम्पांनेनागरवेलंजे-तजगो
खरूजायफल मुसलीजे-५-लवींगअखोड-अ-
जवीजदीजे-तगर्जेशखेरीवायवीडंगदीजे-६-
मरी पींपळीमुगनेसाथकरीये-कुआलारवीनी-
अंगडीमांहीधरीये-७-पीपळनेथांणानेत-
मळपत्रलेये-पारोगीमृगांकजेहंनाखसैये-८-
सोनावर्गपिर्वालांनेअभरोले-रीरीसुअश्रम-
स्तडीमृत्यलोहादि-९-जवीजीअडलनोकरोरीसु
धकरीये-लांयकगुनेराहवकेरखेरसरीये-१०-ते
जनासडी पीस्तांनेतेजखलजे-रूपावर्गआदीस-
रववस्ततेहें-११-खलीवस्त्रगालकरीपाडेदीजे-
घृतरीरपांग्यनांखीलेलडीजे-१२-पछेराकरखांड
दशरीरवलीये-करीस्यासणीअंकनेयागेलरीये-१३-
रूपावर्गडार्यापडीयोटआडेकीतर्तआंडातेनांये-
नरुपाडे-१४-प्रलातेडीडीपारीरपाकस्माय-प्रयमूरा
कनवूयी अवातांसूडाये-१५-रोल्यमपाकनीत
गीयागामांयाये-कोरीक्षयनारोगतेदूरजय-१६-
अडूयी अतीसारनेअग्नीमंद-कमीकरीनेस्वार

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

नेशोकुमंह ॥ १७ ॥ वीजुलता वीमुंपी न्नी दोरी संनी
पात ॥ धातुश्रीएग्न्नाशोक्तिनेपीन्तवात ॥ १८ ॥ पू
लापः प्रमेपाउनेपीत्तरागे ॥ न्यरनेबरापुंउनेते
प्रन्नले ॥ १९ ॥ रेचारींइरसर्वथासघगायेशाल्यं
पाउउचौंड्यारीत्यथाये ॥ २० ॥

अथ डेशरीपाइवीधी ॥ ॥ नागनींरतन
॥ केशरनेअसी ग्रतनीमाह दीजे ॥ उजुणीज
राजेकुनेश्रेउडीजे ॥ १ ॥ अदांमभीन्ने घृतनुअर्थ
सेवी ॥ पीपरन्न नयफूगश्रेजडीमांहिदेवी ॥ २ ॥ पान
रोलीनेंराप्भरी मांह्यजीजे ॥ साइर आउनीपास
एीघृतेडीजे ॥ ३ ॥ तेमांसर्वसांमांनतेश्रे हरीये ॥ उ
नीपाउनेथालनीमध्यधरीये ॥ ४ ॥ उपरपाऊउंइ
एसेंधुरन्नाउे ॥ तजेथेत्रीजेदीनपत्कांजपाउे ॥ प
प्रलातेयसुलारलेपाउआये ॥ पुरएणधातुपामे यपु
पुश्थाये ॥ ५ ॥ घेरीडेईनेडामनेतेयधारे ॥ करामृ
त्युने नंप्तांवातवारे ॥ ७ ॥ नीरीामस्तरेमर्दनये
नभीघो ॥ रेचारींइरडेशरीपाउडीघो ॥ ८ ॥

अथ अदांमपाउनी वीधी ॥ ॥ अदांमतल
एीमीज भेरीरसीजे ॥ तेने आंडीनेतअरोलोरडीजे
॥ १ ॥ तज नयफूग श्रेणडी मुस्तडीले ॥ सवींगजे

For Private and Personal Use Only

५९८) सुधासंग्रीतवैद्यशास्त्रग्रंथ·

घंनाप्यारोलीमरीरीं॰२॰डपालस्मतोलोडेसर
डाध्रदेरे॰शाडररीर पीस्तां ध्रम्ोडमीलेथे॰३॰
नोमलीरोसवारीररवीले॰प्यासणीरीर जे॰
भाउनीतेहडीले॰४॰ छतरीरजेसर्वलेगुणरी॰
ये॰पथुी॰नतेयागनीमध्यलरीये॰५॰पाडीम्॰
कीलेनीत्यनवरांडप्याये॰प्रगरपावडयातु नो
सींधुयाये॰६॰अडमीअतीदाहने पीत्तरागे॰डे
सरनासमुते फलेवर्निहागे॰७॰सोलेडारीने
प्यारीने रेरलये॰तृषांतेशामेने प्रमेहपलाये॰८॰
जदांमपाडेबुध्धिनीवृधथाये॰रेचारीडरगुणनी॰
धीगृंथगाये॰९॰

अथ मरीपाडनी वीधी॰ ॥ मरीरोर अेड
हगीलोरडीले॰धीउरीरजेमां दांणोरीडी वीले॰
॰१॰तेमां साडररीरअपारीघीले॰डेरार तेहमांथे
डसोलोहरीले॰२॰अडडनो डरो श्रेणडी लयन
रूसले॰पीपरूपसुंह तल दाध्रनेप्यारोगीले॰३॰
जदांमलणीमीनपायेरहरीये॰जांजीनेजलीते
मरीयुक्तडरीये॰४॰रीहिडवासाणमांलरीमुप्त
पाटे॰दीनप्यारदांणातेनीमध्यडारे॰५॰प्रलाते
यसुत्रणपतेलंनप्याये॰लडामुगरीजांमरसगल॰

ये ॰ ६ ॰ मरेवायुव्याधीवीकसूतारीमावे ॰ पीत्तपांडु
कमळोत्तेनोनाशलावे ॰ ७ ॰ माह्रारीरीशपीडामटे
सर्वथारी ॰ रेयान्म्रामरीपाकछे कुंभकारी ॰ ८ ॰

अथ आकुती कैकडुर्वानो प्रकार ॰ ॥ ना
गनीकं ॰ ॥ पसुवीशतेलांगयनुं घृतसीले ॰ यारी
यंतुरमील नचरांकदीले ॰ १ ॰ केसरपालवीशमेली
मांहीथारे ॰ नांखेलपकुण अंगडीरांकमारे ॰ २ ॰
साकरगीरअडधोपारीमांहीदीले ॰ मांडीरनीया
सणीसघडीले ॰ ३ ॰ घृतसर्वलेगुहरीयाले ठारे ॰
गसेवाळशी जेसणीपाशीधारे ॰ ४ ॰ तोलोअर्थते
पाकुनेलनमाये ॰ वधेकामनेनाशतांनींदयाये ॰ प
जेरायरलराकेमांलक्ष्मुके ॰ रतीनोपतितेकेडो पर
सूनमुके ॰ ६ ॰ रेयारीकर आकुतिपाकगाये ॰ पतुर्थी
जतांगुणनीधीगइथाये ॰ ७ ॰ ॥ पाक ५ ॥

अथ माहालक्ष्मीपाकमां पेहेलुलांगयनु घी
कडवानीरीत्य ॰ ॥ जरीरलांगयतेनेपूर्वआर
यार ॰ पलागीमुकेदीनलरनीरधार ॰ १ ॰ पारीवीन
रारीरवीरीतेछोडागे ॰ पसुर्यीरीतेमां घृतनांखीज
गे ॰ २ ॰ समुद्रशोरीशणमील पारीरनांखे ॰ करीअ
सूद्रयां तावडामांहीथांखे ॰ ३ ॰ कनकमील नचरांक

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

ब्राह्मीने दीजे॰ तोलापांच जेठीमधमांहीलीजे॰४॰
पूरवन्नएयसुधीनुलेतापकरीये॰जमेनीरत्तंमूमें भी
स्तुतौयत्लरीये॰५॰पछेतेउतारीचीशरीरचारी
भीजे दीनलेघीनीरेथी उतारी॰६॰पछे डाम्नेवा
सणे घृतलरीये॰तेनीअंतरे ग्रहीतेडेडरीये॰
॰७॰रेचारोंकरे आकहीरीत्यडीजे॰डोरीडेडूमांत्यां
यनुं घृतलीजे॰८॰

अथ माकाजमपाकनीरीत्यछे॰॥ कुं
भीरत॰ ॥ शरीरभांडनीचासणी॰लांयनुंघी
पारीर॰ लेजु करीने पाणमां॰डारेपीजन्न घेन॰१॰
डारेपीजनघेरपाऊडीतेपरघुरे॰त्रीजे दीनतेमा
य॰रोगान सुख्यरा घणीथुरे॰ मनमथ व्यापीडुथाय
लय रेह नीसुषकारी॰रेपारसी ड सौतक॰ ध्यानमां॰
राखेधारीने १॰

अथ मरघांनपीनोप्रकार॰॥ कुंडली
रतछे ॥ भेरडयोलां जेठीमधू॰ डनडूमीज पछ॰
नाग॰ समुद्रशोशिणएभीजने॰लांयतणाबेलाग
॰१॰ लांयतणाबेलाग॰ अन्यसौसर्पा हरीये॰
करीभोभरां भएयदीननीरे अनुसरीये॰नांपीघी
मांहिरीर॰नीर अर्धमाणेउडागे॰त्रएयपोहोरते॰

For Private and Personal Use Only

तापकरीनीचेनीहागे॰ १॰ ॥ घेरोकुंडगीयो प
जीतेदीनतेतावडामांथी घीहवीलें॰ पारेखेरसा
कवींवीरोकेरनाकरवांदे॰ १॰ केरनाकरवांदे॰ अथीरुखे
थीलंनथाये॰ पडेप्रांणनेरोष॰ पतुदीसोडोकलणा
ये॰ रेवारसीडनीकेरने घीपुरपाये॰ घोरडेकरनी
र॰ छंदअनुगमांथीजाये॰

अथ डोपरापाकनी वीधी॰ ॥ नागनी
सरत॰ ॥ मणहुंथमेरीतणुंरुध्यलीजे॰ तेमां
डोपरुकीनी अरधेरदीजे॰ १॰ ऊडागीतेनोश्राड
रीरमावोकीजे॰ केशर॰ जायफल अलचीमांहिदीजे
॰ २॰ करेहुंमणशांडनीचासणीते॰ भावोतेहमां
नांखवोसौहणीते॰ ३॰ हजावीतेनेथालीनीमध्य
ढरे॰ गसेवाऊपडीतेजराजरसमारे॰ ४॰ धातुपु-
ष्टीनेदेहनेसुःखरहे॰ रेवारींकरडोपरापाकछे॰ ५

अथ गुंदरपाकनी वीधी॰ ॥ चोकणीमणहु
धनेभावोकीजे॰ गुंदरशेर चीमांशेकीमांहिदीजे॰
॰ चारोलीजदांम॰ केसरमांहिनांखे॰ शाकरशेरले
गीभावोमांहिनांखे॰ २॰ करेचासणीरोगवीर
खांडकेरी॰ भावोलेगीढारेतेनेथालकरी॰ ३॰ ढा
जीघुंटीनेसक्तीपाडीनेजाये॰ करी कलतर शरीने

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

स्त्रीरोगजाय॰४॰ प्रगरपाचडयानुनी शीणनारीने॰
चपुपुरुयायेतीमर् थशजासे॰५॰गुंदरपाकइरी
गुणीडीतेंगाये॰जेचारींकरकेडहारीत्यथाये॰६॰

अथ अंधारण आंधवानुं पेरमां मगनारोग
थपर॥ नागनीक॰ ॥ घडालायमोडां दी
चेलीनीमींजे॰अंजम् शलीयासरसनां पत्रलीजे
॰१॰मारीधाणीनाकेरनी हस्तीलाय॰ईरखो
जुनो चणर्यानीअंत्रछाय॰२॰लीजेसर्व सं-
लाग कुलाडामां दीजे॰आंडीअद्रअधवी पेरेले
पडीजे॰३॰नवपारीरापेटपरलारलवीं॰पुरो
योपडीनेपारोअंधकर्यो॰४॰रेवाअंधारण-
अेरीत्येअणथाय॰मगजमपर्यतनाकुरज-
य॰५॰

अथ नारीलेवानो प्रकार॥ लींबोई
लीअडोअरडुनीनेनरेरू॰नगोडयादीपंपतणां
पत्रलेकेरू॰१॰घडामांलरीनीरनेपत्रघाले॰
मुखेदांकणुं दाडीनेतेजीकणे॰२॰मांदामर्दनेमां
चीनीपर्बेसाडे॰पछेडीलेनेगोदडांबे होडाडे
॰३॰तालुतोयघर्बेपगमध्य दीजे॰परसगडे
पामेलागयेनासलीजे॰४॰होराडेप्यारे पली

For Private and Personal Use Only

नाधूम्रनथे, रेवातावपरनासन्नारीत्यथाये

अथ चारोमुख्यानी रीत्य, ॥ ना

गनीन्दरत, ॥ तातुतोयअर्धघडोपूर्णडी

ले, दीवेलाडे अईतणांपत्र लीजे, १, डरीपत्र

आशुदीवेलदेपडीले, पोरडीषीहर्परतेनेततं

दीजे, २, मुखेपेरपरते घडोनीरतातुमुखे दां

डणुंदाडीने रेसमातु, ३, रेवामलतणोरोध

त्रासेतसायो, लेनेतन्तुडेछे मुखोपेरवारो,

अथ कुंग आव्यानो प्रकार, ॥ त्रण

वाल घीलागयनुं, साकरसाथेजाय, रेवाकुं

लक्षणतणी, नींद्राने वशथाय, १,

अथ नींद्रानाशिकर्वानो प्रकार, ॥ अंन

तणोक्षवोकरी, पोढोर दीवसूरेहेपाय, रे

चाहथोहींनहोगुणथी, नींद्रानाशिनथाय, १

अथ मध्यम मूल्यचलापेर, ॥ नाग

नीन्दरत, ॥ रसालारमीणतेनेउीवनडीले

, अर्धीगतेमांगायनुं घृत दीजे, १, वसुपा

रलारचारीराणनांखे, कुलावेतेनेनाभवा

मारन्नांखे, २, मल्ड्र हींगलोड हीरादखण

ले, डुभालाप्पीनीसोष्मलीतेहमांहे, ३, डड

णीयायतो मैं जीभनु घृत दीजे । परीयोपडाये
छेवो मलमहीजे । ४ । डीतारीतेनेशम्पने पात्र
लगीये । नीकर डायलीडाबडीमांनुसरीये ।
। ५ । परीयोपडीगुमडापरमारे पड्डीजनासे
घणे डुरूयनाले । ६ । रेवापाडनुं डेनपाडयुते
नासे । मल्यमरक्त हर पदृथी पीजनासे ।

अथ नीव्यांधी देहराजथानो प्रकार । ॥

॥ नागनीड । ॥ अडूण डीगलां ते डीडीसे
यडीजे । हरींदतथावन् वीर्थीस्नांन दीजे । १ । डरे
मर्दन पक्वतेलेन डाये । डीहड डीहनथी डेशरयोन
जीने न्हाये । २ । गुप्तीवस्त्र पेहेरी हरीसेव्यडीन
जे । मुखेतेरमानायनुं नांम लीजे । ३ । करेप्रारीन
तेलभी येव्यमुडे । जमे तेवेव्यजं डीमांनमुडे । ४ ।
जमीडीडीतेसोडदम् जनजनये । पछे तांबुल कोफ-
लतेभाये । ५ । घरी जेसुगंधांमपासेजसार । डरे
रोजगारतणो डारलार । ६ । तीपीतुरीभारीन
तेवस्त भाये । डाडीडोरनेडामने तेनथाये । ७ । डरी
क्रोधलारे डशापी नभोले । नीडीयेनजगे दीनेते
नडोले । ८ । सुधारोगमांयौदमोह्णारहीजे । प्र-
त्तिपक्षमें वांती ने रेचलीजे । ९ । वीसाणडे वीरा

यन्नोनतेम्पडशनाभे॰ पपलनुंकेझ्नीयस्तनेतेनम्या
ले॰ १०॰ अतीअंमदृष्टसहीनेनडीले॰ सुघरसु
स्मलेन्याणीपरसेंनदीले॰ ११॰ यत्येरोरलीणीस
नेकुयप्याये॰ जोल्नेबेगेनाणीपडेकरायेनार॰ त्या
पुन्यपरतेडयेमत्यलेनी॰ सहाकुंम्नतुल्यरेकेशय
तेनी॰ १३॰ परस्त्रीपरद्रव्यनाचीत्तयाये॰ कुकर्मवी
नाकुशकायेनीथाये॰ १४॰ रेवाकांकरीत्यलेणीर
थाये॰ तेनेस्वप्नमांव्याधीनादर्शनआपे॰ १५॰

अथ नगरव्यानो प्रकार॰ ॥ चोपयवृत्त
॥ ॥ पेरकुभेनेपांसगां॰ पाड्यासर्पीयाय॰ अ
न्नघरेनेनापेये॰ नगरमीयाडेथाय॰ १॰ सवासु
डनाडुयायेने॰ गोगसमोकरीपाय॰ ध्यादीन अडीउ
पायथी॰ नगनीलडांमेथाय॰ २॰ वांसगांठ अ
रंडमुग॰ सवायुक्तपीठमाय॰ गोळनांम्मी घोणी
पीये॰ नगभगपीडालय॰ ३॰

अथ कंकुर्यानो प्रकार॰ ॥ नागनींरवृ
त॰ ॥ आम्पीकुणहर सोधीनेसुक्षवीले॰ पला
वीडुबेसींबुनेनीरदीले॰ तोलानेगणरकणवारी
नांमेसार॰ दीन छ पखाणीमुंडेनीरघार॰ २॰ पछे
सुकवीनेजांडीजल्लदीले॰ रेमाराकर कुंकुमकल्य

दोहो ~ ३ ~

अथ स्वरसुधरवानुं ~ ॥ चोपयत्
॥ वन् लुंसीन भावपी ~ आदु डैयस्यसार
~ सौनोरस हीनसातपी ~ जोडील ऽऽ समार ~ १ ~
॥ नागनी ॥ ६ ॥ मेरसारने ईइन्वचू लांग्य
सीने ~ अन मोद आसंन ऊपलेर हीले ~ १ ~ भी
नेइ आंभामोर ने सैंधव ले ~ यणोडीरस पीपरू
आंमगां रे ~ २ ~ गो दुधे तोलो अेइ अे पुर्ण आये
मयु र्डेडीलाहुसनो स्वरस हाये ~ ३ ~ अमर अप्स
रा इन्नद ऽऽ थाये ~ मधुमोहन मां नुनी स्वरकण्ण
ये ~ ४ ~ रेवारात्रीये ~ न्नम्रणंसदयाय ~ स्वरडोळी
लांइनो रे हुसहाये ~ ५ ~

अथ षटऋतु सेवन वीधी ~ ॥ स्तन हुजगुंज्ञ
ऋतु हीमे सेवे ~ ऋतु शर्ति शहीऊीलयमास लेवे ~ १ ~
पीपरू हुजतऽझेरोरीरित्य हीले ~ वेसंते वन हुज
नेमधपलीले ~ २ ~ गोग हुयूऽनद् ग्रीष्मे मेंपीयला
गे ~ सहन सैंधव हुजू वर्षामें मागे ~ ३ ~ शरदे हमें पय
राईराहुजआये ~ ऋतुसेवनायी सुखीरे हुसहाये ~
~ ४ ~ ऊीलयमासनी तेऋतु अेहथाये ~ रेवारांइरहाद
ऋतु सेव्यगाये ~ ५ ~

अथ केडीवारेक कर्वानो प्रकार ॥ ना
गनीक ॥ केसर अगर कुं अेलडी नेलवींग
तज सोपलीले यरे मन ठमंग ॥ १ ॥ ब्वारेक तणी
बीरी योच्यार कीजे ॥ अल्यो सर्व सांमांन तेमां ल
रीजे ॥ २ ॥ परछे लांग्यला वृतमां घोळीलीजे ॥
रीडा वासग मेंलरीनतर्त दीजे ॥ ३ ॥ मुष मांधीने
च्यारदीन गुप्तराषे ॥ पछे पांखमे दीन योथे अंश ॥
राषे ॥ ४ ॥ घरीच्यार दीनरेहे ब्वारेकार्यवाथे ॥ मद्य
तुरमन मांनुनीकु तयारे ॥ ५ ॥ रेचारंकरे बारेक
पाकदीयो ॥ तेगे मन मथरहर्षमां फवीलीयो ॥ ६ ॥
अथ गणामां कोयली थाय छे तेनो प्रकार ॥
॥ गोपयरत ॥ ॥ कंठनजीत्तरे कोगीयो ॥ हु
जेद्यारण शीच ॥ कंठरोगत्ते कोयलो मैतलु गीताकु
॥ १ ॥ साकर मांषणने यय ॥ मेगची एग दीन ॥
खाय ॥ कठण रोग तेकोयली कंठथीकीकरमाय ॥ २ ॥
कांम कुबालाच्यीनीये ॥ मंध मांजण मांजाय ॥ च्यौ ॥
रदीन गुरणपीये ॥ ठइथी कोयली जय ॥ ३ ॥
अथ पांणी लाग्यानो प्रकार ॥ ॥ परजेपंक
सशीजडो ॥ ब्रगनीमंहलगाय ॥ स्वारी अरीक्ति
ओगजी नगलाग्युईवाय ॥ १ ॥ मंडलमुतरलेके

नुं॰ पांतरीहीनलेपाय॰ मुसामजलप्प्रासत्तां॰ पां
णीनीपीऊन्नय॰ १॰

अथ कुमणानो प्रकार॰ ॥ पोपयरत॰
॥ ॥ शीकु मुमनेस्वाशीरे॰ आंम्योपीणीयाय॰
रियाञ्चेञ्चेयांणीयी॰ कुमणोज्वरकेयाय॰ १॰ मा
रेसोनेतेलनुं॰ नीरहीनरीयनूयाय॰ पंदरपरी
हीनकुस॰ मगानुकुलन्नय॰ २॰

अथ गरम्यरकानो प्रकार॰ ॥ यायरसरमां
हीमणां॰ आग[illegible]तेयाय॰ पछेयकामांतेत्वपा
लसाणथीलेडुवाय॰ १॰ मुगाडेरापांनमां॰ पारा
नेजलीभाय॰ घणोगरमरकारोगते॰ मुगाप्मात
न्नय॰ २॰

अथ रीगयानो प्रकार॰ ॥ सोकसरमो
रेडुअने॰ थीगांहीमणयाय॰ ब्रथैयेलयसघणे य
पु॰ रीगयात्तकेयाय॰ १॰ ॥ नागनींदूरत॰ ॥
धरावोनेरसा[illegible]लेपकीने॰ मीठुनेमरी[illegible]
नीमध्यपीले॰ १॰ कणोकांजगोतेहोये कुआमा
ये॰ रेयारीगयारोयकीसघन्नये॰ २॰

अथ कुकसाग्यानोप्रकार॰ ॥ नागनीं
दूरत॰ ॥ अरूपीनेउलरीज्वरजीहनयाये॰

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

रेयालोथ्यपी सुइलागीजणायेन १ ना दोरेन ए
इरीनुं आंबोळीयुं न नीचोवीनीर पायन ला ह्य
सुइनी तेरेया न प्रसेपल्लमांयायन १ न मधमां पा
णीसाइर न रक्षत्नारते पायन भारीमुस्तइयोपळे
तेथी पीडाजायन २ न

अथ नाकनारोगनो प्रकार न ।। गोम
सुंम्मनानीरनां न नाकेरीपांनाणथ न रीरीशनाकना
रोगतेन छीडमरेनीरवांणथन १ न सैंधव पीपरल
जेगसी न सेयोनाकेनारीान छीडयेल्यनेछेहरे न
रीरिररोगनेहरीान २ न

अथ डाकदुष्यानो उपायन ।। हिंगल
राणकुंनांकरीन गोळीडाकेदेन रेयाओ उपायथी
डाकदुष्पतीरेन १ न

अथ अलरणनो प्रकारन ।। लसण
अमकीनेजली गोळीवाल्हीाष्यान अलरण
पेरम्पडातणी पीडाप्रलेयायन १ न

अथ ईद्रीलुसाप वीधीछे न ।। पय
पांणीलेगुडरीन सैंधवनांखीपायन ईद्रीलुला
पक्षागतां न पीज्यासर्वपलायन १ न

अथ कलनारोगनो प्रकारन ।। अन

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

कमोनेउपलेपकरजे. मजीठमांजसथाय. जेलणी
परनीत्येगसेरोगमरडमांजय

अथ लीलांमांनु घीकडवानो प्रकार. ॥

॥ नागनीदरत. ॥ लीलामांयसुवीशनीयु
रीकीजे. दुधरीर दशामांउकागीजदीजे. १. रोर
सातपप्रेहे जरैछाराघीजे. नांजीपयवीरोने
रधीतेनुंकीजे. २. वलोणुतेनुंमारदीनजाजकरी
ये. मांजणनेउतारीतावीपात्रेलरीयेछु. ३. ली-
लांमांतणुअ्रेरीत्येघृतथाये. वायुव्याधीपर वा-
लत्तेमारजाये. ४. रेवा वायुव्याधीउपरअ्रेलदीजे
लीलांमांतणुंआरीत्येघृतकीजे. ५.

अथ अफीणमुकायानो प्रकार. ॥ नाग
नीदरत. ॥ वछनागअेरकणीजांहरीजे. दीन
जेतेनेगायनेमुत्रदीजे. १. तोलाआठजेथै जस
लेपस्तसार. केसर. जायफल. अेकीयोलेसमार.
२. ताडमुणनारसवीरोजल्लकीजे. करमाली
अन्मो तोलाजे हरीजे. ३. जलीदीनजेजोरस
मृगोलांकीजे. अफीणीनेमायापुरणअेनदीजे.
४. अफीणमांयडीपंरमोअ्रेशाजसे. अफीण
जाज्यरेहेतेपुरोथीनेमाये. ५. तज्योअ्रंशते-

For Private and Personal Use Only

पीठीगुणगोणी दीजे - जीजे दीन त्यों ढराथी ओडसी
जे - ८ - अफीण ओरीत्ये ऊतरे सुख थाये - तेनापरु
सेवन् घीतणुं नीत्य थाये - ९ - रेचा आऊपाये
रुडण कुष्ट दुरे - कृती आऊस्ये ब्रह्महत्या वछूटे - (

अथ फोडझल्यानो ऊपाय - ॥ मध-
मीणने दीयेलनो - लेपनीशी येथाय - रेचा घर
दीन योपडे - फोडझारु दुःखजाय - १ - राळ ऊडाणी
मांभणे - फोडे तेह गसाय - सात दीन ते सेवतां -
प्रवाल सरजायाय - २ -

अथ अचानकनो रोग - ॥ डाजमुखमां
दर्दे - पीगुआ सर्जुथाय - वीपत्य वर्नेत्ते पडे कन्कअ
वागुगाय १ मको सैंधवने लवण - अे गुरीडा
मुखथाय - घसे अचानक ऊपरे - गलीने मुख दुःख
जाय - २ -

अथ सलेष्मना रोगनो प्रकार - ॥ नीच
पडे नाडे थई - ऊष्णरीरीरासो थाय - रीम्ह सुधना
नीकुणे - श्लेष्म रोग डे थाय - १ - अफीण रीहुड
ऊत्नय गसी - नाडे लाल लगाय - सर्मे सलेष्म
मसो ये नाश - पलमां पीडा जाय - २ - कुंनु घी डंसान
रखे - जणतां फाथ्ये जाय - रेचा जएय दीवरावी

शो. स्रेष्म दुःख दूर थाय. ३.

अथ आंमरीनो प्रकार. ॥ जरजेवडीजे
रमां. अगनीस्मरणीजाद्याय. ताडोतातो नेक
डीण. आंमरीते केहेवाय. १. अर्ईदुधने ठीग
तां. चोपडे आंमरीकांम. वारेपारे चोकीने. नी
कर देवो डांम. २. लीलोसावीलांगरो. वारीघी
चेतमाय. जुगदीबांधे चारदीन. पीडाप्राजेथा
य. ३. लोंचकरीकीवारीने. बांधे जुगदीसार.
केरी जये आंमरी. नीश्चे तेनीरधार. ४.

अथ जद्यनारोगनो प्रकार. ॥ आंध
तणीजडमांजवे. कडण मोर्चरीकाय. जगवं
तु दुःखजद्यतणुं. आंपीनवजेवाय. १. ॥
॥ कुंडगीरतू. ॥ रोलारसपारो मनरीझ
गंधक कडताग. मोरतुत्थ जोद्यारनी सींकमीण
नेराग. सींकमीणनेराग. अरजनीचर्ई ने
संनो. मृगांकडुं जवजार. करे सौ मलमजकुंजो
रेथा परीचोपडी. तेमरतासुधीमारे. आमली
जद्यनोनाश. मलमनसागरधारे. १. ॥
इती मनसागर मलम छे.

अथ आंमलीनो रोग. ॥ सावसजे

टीकेवडी, ताडोतीरलथाय, जणवंतीतेजगलं-
मां, जांमलीगुणीलनगाय, १, कनकूबीलने
डंपडी, कशाडीनोफलथाय, जगले जांमली
जांघतां, व्याधीवारणसाय, २, मनसागर
नेमल्यमनो, पारोपद्रीथाय, रेवाल्लेणीपाथ
थी, ससहांसंकरलय, ३, ॥ दोरो ॥ सह
वज्रीपयलेवुं, दिवसमांबेवार, रेवाजांमलीज
यमरे, लेपकेदिनच्यार, ४,

अथ अरेपडुपीनारोगनो प्रकार, ॥ अं-
नेकजायेछीरलवे, रक्तरोगनीकाय, अंकडूपी
यानासमी, थोडीगोणलणाय, १, मांसमेद
कुलेजरा, तातोताडोथाय, अडुपीकणीयुग
तणो, रोगरसीतेगायेन, २, कपरीघुरीकेसनी
, लुगडिकरीपंथाय, केमनसागरमलमथी,
पीडाप्रालेथाय, १,

---

१ ,वहुवज्री येरले वयडाथोरीणनुदुध.

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

५८४) सुंयासंरेपीतयैयरीास्त्रगंथि·

॥श्रीगणेशायनमः ॥ अथशारीप्रइर्णलीन
ष्यते॥ प्रश्न ॥ वंदीसद्गुरुपर्णने॥शीष्य
वदेछेवार॥ स्वांमीदेहसबंधनां॥कहोमुजनेवीस्ता
र॥१॥ प्रगटथायश्यमपेरमां॥शरीरसंभव जेह॥
रसबीजुहोयथेइने॥लीनलीनसो देह॥२॥श्यम
तत्वोदोगेथयां॥पांमेवृध्धिश्येम॥ स्वांमीतेमुण
वातणो॥ पुरणमुजनेप्रेम॥३॥तनतनयानेस्त्री
जये॥योथीकुरप्रभव॥पुमजागनीयुक्तीये॥श्ये
मशीरमांथाय॥४॥संपास्सर्वशरीरना॥ गणना
पुर्वइजेह॥तेरेवारीइररदे॥शीष्यसमीपेतेह॥५॥
॥ वीत्तर॥श्लोक॥ ॥ वीर्यीत्रयस्तुवीधीनालरली
॥शरीगरीडायवीरीइरेली॥तेजांणवा होयवीयार
कूलो॥तोरीघ्रशारीरतपारीपूलो॥१॥ दोरो ॥
पाम्पनयस्तुपीत्तथी॥नरनारीजन्माय॥ पुर्षवीर्यने
स्त्रीरतु॥ येइमाससमांथाय॥२॥रामारतुसंभवथ
ये॥त्रैणनीगीगतरीग॥सोणीतशुक्रसमागमे
उद्भवपांमेअंग॥३॥स्नांनथईदीनबारजगृ
हमगप्रकूलीतथाय॥दीनत्रयोदशनेसमे॥पंडज
मुषसदुपाय॥४॥शीष्यकहेस्वांमीसुणो॥ सती
सगलथाय॥वीस्तारोतेलक्षणो॥तोसउीवीस

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

मज्ञाय, ५, ना अथगर्भिणीलक्षण, ॥ ॥
छंद छपय, ॥ स्तनमुखथायेशांम, रुडीएना
रुंपमांजेमे, छर्दिनेमुखपीत्त, योनीसंकोचनपां
मे, थायप्रफुलीत योन्य, रोमहर्षितसमलागे,
संकोचायेनयन, जभरजड़रानणजागे, नपस
सिएनांनासमां, योगबंगरआवीरह्यो, तपरे
चारीकुरुडुहे, गर्भतणोसंभवथयो, १, प्रश्न,
॥ दोहो ॥ संकप्राणीसर्वने, झोएनीचारेरी
त, क्यांथीआवेउसमे, उत्पत्तिजइरेल्यत, २,
उत्तर, श्लोक, ॥ पुण्येलेणीप्रकृति करमयर
मसौ ज्ञांनचीज्ञानसाथ्ये, प्रीतीनीतीप्रपंचो
सहगुणअसघो, लालनेहांणयहाथ्ये, धातुम
अंकोरा दोहो: करमपुरवनां, तत्वचीरेकयेमें,
रेवाप्राणीप्रवेरो पुरुशावीरजथु, योरीतानाउ
दर्मे, ३, ॥ छंद भुजंगी, ॥ कुंगर्भनीलींन
ताजेमथाय, सुतासुतनेकीभनेकुरगाय, १
घणुंशुक्रनेरक्तनीअल्पताय, वसेरक्षीएपुत्र
नुंअंगथाय, २, वसेवामपासेरजुपुर्णजारे, ज
नेजाणजोनुसाहाअंगतारे, ३, रतुशुक्रसंजोग
मध्येअठेछे, प्रजाक्रीजतेचारधातांघठेछे, ४,

For Private and Personal Use Only

जनेयुग्मते थायुथी त्रीं नजांणे ॥ प्रजनकुरते स्वप्न
संगे प्रमांणो ॥ ५ ॥ ऐथारींकर पूर्व सीध्धांत साह्य ॥
महर्षि घणा ग्रंथमां येम गाय ॥ ६ ॥ प्रश्न ॥ दोरोन
तिहर वीरी उत्तलथयेतां ॥ वृद्धी श्वासन लेह ॥ पर
मकृपाळु तेररो ॥ रगे सरुगसंदेह ॥ ७ ॥ छंद तोट
क ॥ सुण्य सांथइ सत्य जनायुतहने ॥ गुरुनी गम
थी रहसुज्ञांनमूने ॥ १ ॥ नरनारीनो संगी प्रसंगे
थयो ॥ हेयकर्मना योगथी गर्भरह्यो ॥ २ ॥ श्रुती
संकुचनं तुतणा घरनुं ॥ रहसुरक्षणतां ह्य समावर
नुं ॥ ३ ॥ कललं थयेइ रात्रीथये कघरे ॥ परपोटो ते पं
चदीने प्रगटे ॥ ४ ॥ करकंकु हरो दीन मांह्य करो ॥ न
जते नीरी पेरी प्रमांणथरो ॥ ५ ॥ येक मासमां
पींड आकार लणुं ॥ पद हस्त शीरादी प्रकाशपणुं
॥ ६ ॥ त्रीज मासमां पेर वीरी प्रगटे ॥ श्रुती अंकुर
अंगतणा के घरे ॥ ७ ॥ नीयेनख लोम ने मर्म क
गो ॥ अंग अस्थीने लींगनां चीरस्थगो ॥ ८ ॥ था
तु सप्तने मास चतुर्थे श्रुती ॥ थाय पंचे पीपासा सु
धानी गती ॥ ९ ॥ मास छ के नरा परीपूर्ण जमे ॥ पु
नहो थतो रसीणकु जलमे ॥ १० ॥ कर्मयोगे कमीन
रहे कुजमां ॥ चसे गांठडी घारे अघोमुखमां ॥ ११ ॥

पडे यातना भोतां अनंत जरी - मण मुत्रमां यासे
नीयास करी - ૧૨ - नव द्वारनारीजे नत्नास पडे
नय नीसरवाहो छिद्वार जडे - ૧૩ - कृमी कीरनी
जीकुथी आगकरे - परीब्रह्मने प्रांणी पोकार करे
- ૧૪ - दीनबंधु दयाकरी जन्मत्या घरे - रक्त वल्लल
ने यणतीबीसरे - ૧૫ - जनठीपर आज्ञे दयाळ
कज - प्रांणरंकीमती मनन्यापे भजे - ૧૬ - धा
र धारमां जुजुतु तत्व लक्षु - येम चीम्व रेवानार
सीके कस्तुं - ૧૭ - प्रश्न होशे - त्यांकीयेल धी
रमों - समजालायकसार - समजाव्यो संक्षेपमां
यर्णवीने वीस्तार - ૧ - उत्तर - कंदमन क्र
॥ केवां साल आर्शीय छे सात[૭] धातु सात तेम - मु
[૭]गसात - उपधातु[૭] सात - त्वक[૭] सात छे - त्रेणय[૩] धो
राना[૯૦૦] कीन वशीने सांधो[૨૧૦] जसे दशा - अस्थीअंगमां
हो त्रेणपसे[૩૦૦] गुणे अघात छे - सातशो[૭૦૦] शीरायो स्था[૧૦૭]
न मर्मयेकसोने सात - रसवाहीधमनीयो[૨૪] चोवी
जगप्यात छे - ररेरेयारोहर छे तत्वनीतीजे रीत
नु - वीजु योने आजरी पीप्यारवानी वात छे - ૧ न
पुरुषमां पांचशें छे आमीशानी पेशीयोने - यं
नीतामां वीशनो वधारे लाग पड्यो छे - कायामां

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

For Private and Personal Use Only

होकरायो सोगसांकुणीनेधरी - कडने चैतन
करो जेमांव्योगकल्योछे - हरारंधपुकरीने ता-
कुणीनेत्रैण्यपधु - शगनाये कोंणीयाने - योग
रंगम्यकल्योछे - ररेरेचारांकर पडेपलकेतोह्यत्कुनां
केरीयांनांयेकगांकरीने घारघल्योछे - ॥ १॥

करणादि - - १२ -	प्रयोजनीरीकु - यस्तुत्वे ह -
होशादि - १२ -	प्रश्न - हारो - करणाकीरीयाकार -
पंचलुत - ५ -	णे - श्रीकमेतनमांसात - रेचार
तनमात्रा - ५ -	सीकधींमारहि - समजायोसो
ईद्रीयो - १० -	वात - १ - उत्तर - पंचमनकु
अंतःकर्ण - ४ -	र - मांसरक्तमेदधरे तेधराकणा
प्रकृति - १ -	नुनाम - प्लीहाने यकृदमध्येकरु
चैतन्य - १ -	धराकीछे - आंतरडांधरेते पुरी

षधराकणाकहि - पायकधरेतेकणापीत्तधराधरीछे -
शुद्धयुक्रधारेतेनयुक्रधराकणालणी - सेगए चाडी
करयानी चीष्पांणचा चीस्तरीछे - ररेरेचारांकररोगी
रनां सभंधहूया - कारीगरीकरीनेकणायोसातधर्रा
छे - १ - प्रश्न - सोरठो - आशयअंगेसात - रोग
साकुनेक्यांरह्या - तेसमजावोयात - त्रीयधीक व-
नीतावीरो - १ - उत्तर - छंदहरीगीत - ॥

For Private and Personal Use Only

शिरमांश्लेष्माशीयचसे॰ तेतणे श्लामाशय त्ने
णुं॰ तेतणे चामेनालीशीर्षस्थान छे पाचड तणुं॰
॰१॰ तलयेड छे तेनीतणे॰ पवनाशयोपंडीतल
णे॰ नींचेमलाशयतेथी॰ दुरवासलेदुनीयांग
णे॰२॰ मुत्राशयोतेथीतणे॰ वीस्तारमेशरनां
कह्यो॰ रक्ताशयेउचशिरमां॰ बाह्यांतरेवापी र
ह्यो॰ ३॰ वामावीरो छे त्रीयंथु॰ जेस्तनाशयला
वेलणे॰ नवनीमीया छीमोड छु॰ गण्यचार थ
लाशयतणो॰४॰ येमापतत्वातीतपुर्षे॰ डाभा
खुपरयेम् मृने॰ रेवाश्सीकेचीस्तस्पु॰ समजास
रीखु छे तकुने॰५॰ इती आशय समाप्त॰ ना ॥
प्रश्न॰ हीयो॰ धातु सप्तप्रकारनी॰ वरणीआ
पेलेड॰ केथेचस्तनेनांमरछुं॰ समजावोसोतेकृ
॰उत्तर॰ सोरठी॰ रस धातुने रक्त॰ मांस॰
मेद अस्थी कही मज्जा शुक्र सुलक्ष लण्य धातु
लावे रही॰ १॰ जेजनलोस्यनभाय॰ पाचन पी
तेथायते॰ येकथै जीलथाय॰ मासेशुक्रमणीर
छे॰२॰ प्रश्न॰ स्वामीशुक्रशरीरमां॰ केस्थानक॰
मां वास॰ स्यमथैनेगर्लगणे॰ आतुरसुंणवावास
॰३॰ उत्तर॰ छेहलुलंगी॰ सुणोरीश्वरोंडा

मरीजेमजाय॰ प्रीयापुरुषनोस्नेहथीसंगथाय॰१॰
महामोहमांलोकनीलाजलोपे॰ कदासेकरीकेह
पीडांमडोपे॰२॰चरयुशुक्रजेअंगमांहेलणुंते
अतीचजअस्सीयडीसौंघणुंते॰३॰तपीजायअ
मानमेलेरहेवु॰गणीनेजनेतेजणजेवुं॰४॰स
मग्रेनपेरीजथीपूर्णतांम॰तप्पेलातलोमारह्यु
तेलजेम॰५॰मधुरशरीनीरे पयेआल्यतेधुं॰व
रयुवीर्यतेअंगनीमांयहेवु॰६॰प्रीयाप्रेमथीअं
तरोजेतणाय॰महअोरमेवीरनीपेडथाय॰७॰
भूगोमोहनांमारयासुरजाय॰जतोजंतुनीजण
मांतेजराय॰८॰पुरेजयछेप्रोढ्यनांसर्वगातां॰रे
वारांकरहेरमानायगातां॰९॰ प्रश्न॰ शरीर॰ ॥
सातधातुनासातजे॰भेजवसेमगजेह॰जेमांथी॰
जडीयोजने॰सौसमजावोतेह॰१०॰ उत्तर॰
छंदहरीगीत॰ ॥ सुणसुतधातयहतुने॰मग
सातजेमांथीथया॰ कहीसातधातुप्रथमतेना॰स्थे
हजेगणतारह्या॰१॰ जे अीत्न डोणो गाजे॰ तेनां
नीरनेमहनीसरे॰रसधातुनांतेमेलहेवुं॰चेहया
यडडोमरे॰२॰ जे पीत्त पांचक वीना भौजुचमना
पायनीसरे तेरक्तधातुतणोमगछे॰ नाराने

नीरजणकरे ॥ ३ ॥ जेकर्णथी मण नीसरे ते ॥ मांस
नी धातु जरे ॥ ने देशान कुह्ला डाजरीसधु ॥ मेदम
ण तेनीसरे ॥ ४ ॥ नज अस्थीनी धातु जरे ॥ मगपें
मोते अंगणळे ॥ पदने पीडारी वरीरही मन्जनो
मण मन अांगणळे ॥ ५ ॥ अेअंग यौवन पीटीइन्ने
जलकु पील डीलणे ॥ मणसातमो येसुक्र धातु ॥
ज्ञानीयो ग्रंथे गणे ॥ ६ ॥ रसाय दीव्यमती जमे ॥
जमज्ञान गंगातीरमां ॥ रेपा रसीडे वीस्तरया ॥ म
गसात्त सर्व शरीरमां ॥ ७ ॥ प्रश्न ॥ दोहरो ॥ ॥
ऊपधातुने अंगमां ॥ क्यांथी प्रागरथाय ॥ दयाकु
री दरीशावरीयो ॥ तोशीष्ये समजाय ॥ १ ॥ उत्त
र ॥ छंद तोटक ॥ रुधीधातु थकी ऊपधातु जने ॥
समजाउं स्वरूप ते शीष्य तने ॥ १ ॥ स्तनमां पय
ते रसधातु तणुं ॥ रुतु रक्त ते रक्तथकी जलणुं ॥ २ ॥
जने डागे नेडागे चीरां मरे ॥ अवीना शीनी आगन
न्यामांह्य रूरे ॥ ३ ॥ स्नेह स्निग्धता अंगवीषे मणी
रे ॥ ऊपधातु ते मांसनां म्हामुनीहे ॥ ४ ॥ स्वेद मेद
तणो ऊपधातु कह्यो ॥ दंत अस्थीतणो ऊपधातु
थयो ॥ ५ ॥ केस मज्जनतणो मुनीयो वरणे ॥ नगे
ओजते शुक्रथकी धरणे ॥ ६ ॥ येमधातुथकी ऊपजे

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

धातुथई-रेचारांकरेतेचरणीनेकहि-७-प्रश्न
होरो-शरीरउपरसातत्र्पा-त्वचाचीआंणेचे
ह-गहउद्धचनेस्थुगता-त्वागोसघगोतेह-ट
उत्तर-छेहहरीगीत-अचलासीनीउपली
त्वचा-छेपारूहदीकतेलणुं-गहपहमकरहउ
पलेने-स्थानयेसीधातणुं-१-बीजीत्वचा
छेलोहिता-तीलअबहगहन्यांउपले-त्रीजी
श्वेतार्चमदगजस-कुपरोगरहिसले-२-छे
ताम्रचोथीचीत्रकुष्टहहनुं प्रागरपणुं-तमचे
हिनीछेपंचमीसोस्थांनयेकुष्टतणुं-३-ल्नेरोहि
ताछेषष्टमीगडगुंमडांथायेत्र्पती-येकमागत
णीरूगा-ल्यांणेनवरसाम्हामती-४-स्थुला
गणीत्वकसप्तमीगहचीस्थीपत्यगायछे तम
अर्धउद्धचयेथकी चोथुंत्नगंदरथायछे-५-त्व
कसातनीजोडहु-ब्रीहिध्धीमात्रमुनीगणे-रे
चारसीकेल्नेरची थीधीत्नमनापुत्रोत्नणे-६-
प्रश्न-राग सोरठो-वात पीत्तकफ-होरा
त्रैणचशरीरचीरोरह्या-चायकष्टनाकोरा-कोची
हेगयचीरोकह्या-१-लेहस्थलायसमेत-स्यां
चासेनेसुंकरे-चरणेधारीहेत-ल्यांलेनुंकार

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

एकरे २ ॥ अथ वायुनुं लक्षण ॥
छंद भुजंगी ॥ वायुभगवान वीलागकु
रवापणुं पीत्तकफ बेकुनीमध्यवासे गुणार
नेरुक्षसरीतग स्वलावेअती सूक्ष्म कणवोने
पंचकवीकारी १ नीचेनालीमर्गारीयनीमध्ये
चढे अनील अपानयेसर्व केछे ताणछे त्रे-
णयलंजाएनींमापेये नीकगेयेकजेमांह्यरेछे
२ चंद्रीनास्थानमांवासजेणेकरो वायुसा
मानकेवेध्यांणी पक्रमालक्षनांलागहोमेगृही
नुकवां तेकरे अन्नपांणी ३ भ्हयमां प्राण
वायुजपोतेरह्यो श्वाशउश्वाशनोयोगथाये
पंचकरमापछे आंकडा अनीलना गुह्यनेभाह्यर
पीतर्तसाह्ये ४ कंठमांवातउदानकेवीहत्न
णे ओडीयोआलीनेमांह्यलांणे अन्नजग
श्वासनात्रैणयपडघालहे नयअत्रीक्षलने ये
कह्यांणे ५ व्यानवायुलमेअंगआपमां वीरोन
न्यांवसेहेतनै कैकरे अनीजनुं रूपरेवारसी
इउरिपरे ग्रंथेलाभ्युजइज्ञानअरके ६ ॥
॥ अथ पीत्तनांलक्षण ॥ गुणस्थान
स्थानानांम पंचतेवर्णवुंछुं ॥ पीत्त उ

ऊष्मने पातगु पीत्तनील ॰ सत्वगुंणातीक्ष्णकटु
स्वादगाये ॰ ऊष्मतायोगथी व्याप्तचीकारमें ॰ अ
र्दि ऊद्रूवसमें आम्लथाये ॰ १ ॰ अग्नीस्थानकृ
चीरी पीत्त तलत्वारतेलसेपाचनकरेकांमजेनुं ॰
नाघरेनाचथेनीत्यकुपेरहे ॰ पीत्तपाचक घसुनां
मतेनुं ॰ २ ॰ पीत्तत्वाकृत्वचेशांतीवृद्धिकरे ॰ लेप
तैलादिपचावेकरीने ॰ पीत्तरंजकरह्युग्रंथीप्लीहा
चीरी ॰ रक्तरसनुंकरे अंमघरीने ॰ ३ ॰ नयनम
ध्येवस्युनांमआलोचक ॰ रूपदर्शावचारण्युवेधा
॰पीत्त साधकरह्यु हृदयनीमांह्यते ॰ नीत्यरद्वी
करे मुणमेधा ॰ ४ ॰ नांमपांचेकरीपंजमध्येवस्यु
श्रेयीनाअंगनाअर्थआवे ॰ पीत्तपंचकलणीरी
त्यरेचेरयी ॰ रीझ्यनेजांह्यआखीजतावे ॰ ५ ॰

॥ अथ कफनां लक्षण स्वादगुणस्थान
लेदपंचनाम ॰ ॥ धातुकफमीठणोश्वेतला
स्नेअती पीच्छगसीतगगहन घाटो ॰ स्वादम
धुरारने गुंणतमोतेह्यमां ॰ वीकृती पांमतांथी
यजारो ॰ १ ॰ येल आमाशये नांमक्लेदनकह्युं
अंन्नलेगोलणीतत्वतांणे ॰ शीरमांले रस्यो ॰
नांमस्नेहनसदा ॰ तापरातीकरीस्थीरआंणे ॰

~२~ कंमांनांमतेरसनकफनुंस्थु ~ क्लेदक्लेष्मजाणी
करीघाले ~ नांमअवलंबन हृदयमध्येरह्यो~
मुखमांपेकरीस्चारीघाले~३ ~ सर्वसंधीयोंमांछे
अनांमेजकफ ~ यंत्रमांजेमदीवेलदेछे ~ तेमजे
अवयवोअंगनाघालता ~ ऊपरेयोयेकफनुंजडे
छे~४ ~ इतीकफलक्षणसंपूर्ण ~ प्रथम ~ शा
रीरनासामांनमां ~ नाडीआदीनांम ~ शरजण्यां
तेशाकारणे ~ घरणोयातनमांम ~ १ ~ दीज
२ ~ अथनाडीकारण ~ दोहरो ~ मांस
अस्थीनेमेदनुं ~ बंधनकरयाकाज्य ~ देयानीर
मीनाडीयो ~ जेसमजुअजराज्य ~ १ ~ अथ
संधीकारण ~ सांधासघळादेहना ~ हस्तपाद
नाजेह ~ जेडनारजनेकरी ~ संधीसरज्यातेह
~२ ~ अथ अस्थीकारण ~ अंगतणा आ
धारभूत ~ अडरेहेयानेतेम ~ अस्थीसरज्यांर्ग
स्थरे ~ जांणीजनपरप्रेम ~ ३ ~ अथ शीराका
रण ~ छंद हरीगीत ~ शरजशीरासंधीत
णांसंधनरेहेवाधारणे ~ वातादीदोषरसादी धा
तु वेहेवरावाकारणी ~ १ ~ अथ धमनीकार
ण ~ धमनीयेसकळशरीरमां रसवाहिनीजे

शरीर प्रकर्ण

नाडीयो वायुवमनकरनारमार्गे अर्धलक्षी कुडी
योः २ः शीनालीरीधे शीआमघोजले लुलता
गेपछे रसरोमरोमवीशेजई सघलाशरीरवीशेम
शे ३ अथ मांसपेशी कारण छे मांसक
डापेशीयो जले शरीरवीशेजडी आधार आ
प्योअस्थीने जणकारणे जेशीघडी ४ अथ
कुडानुं कारण जेकडा मुख हस्तपादादीक अ
वयवजेरला संकोचने अवकाश जं न्येयाय करवा
तेरला ५ अथ रंध्रकारण नाशानयन
नेकर्ण जले रंध्रद्वार शरीरना शीस्नगुदामुखरं
ध्रताग्रु मगवहन नरधीरनां ६ स्तनजेकुगली
शयपछी वामावीशे त्रीछेवधु प्रगरतथा पोन
शणपणुं संसारनुं साधन जधु ७ रेवारसीक
युक्तिकरी अशीनी येकशरीरमां घडीया अनंतो
धारन्यारा नीर्विजी कुनीरमां ८ अथ कूक
सानुं स्वरूपने कारण सोरठो वामक
दयनो लाग जे कूकसा उदरमां रहे ते प्लीहानी ज
ग दक्षातीत् गद्याक हे १ दक्षणलागे जे कू
कूकसाजे जीलुं लागुं यकृत कहे येते हे उदान
नां आधार ते २ स्वासपणे मुखजा हास्य वी

शरीरतेपांमेसघ. आकर्षणनेगल्य. संकोचाये
ध्वारेथी. ३. नेवासरजोन्योग. ज्ञांनीपुरुषेनि
घणो. अरमतीनालोग. हैयेपणसमजेनहीन्ह
।। दोहरो. ।। रक्तवाहिनीजेशीरा. प्लीहातेनुं
मुख. यकृत्पीत्तरजे तणुं. स्थानसघासमतुल
. १. रक्ततणुंपणस्थानछे. मोरामुंनीवरगाय.
प्लीहारक्तथकीजने. कूकसकैनरजथाय. २. कफक
यनाडीयेस्पर्शहे. जांणेवीबुधीवात. रेचारसी
केगोडर्यां. संकगनासंघात. ३. ईतीकूकसस्व
रूप. अथ तीलनुं लक्षण. रोणीतकीरा
थीजने. यकृतकेरीपासे. चामलागमांतेवसे.
तीलनोकर्यो तलास. ४. जउजगवाहीरीशात्
णु. सुज्ञोसमजेयेह. आखाउनजषणाकरे.
लक्षणतीलनुतेह. ५. अथ वक्कनुंलक्षण.
।। कुक्षीगोगजकरतणा. पुष्टीनाकरनार. रक्त
मेदसारांशथी. थाएरे वक्कवीस्तार. ६. अथ
वृषणकारणलक्षण. दोहरो. वृषणमांस
कफमेदने. रक्तथकीतेथाय. वीर्यवाहीनीजेशी
रा. तेनांमुखजेथाय. १. पुरुषारथहेमारखु.
मन्मथनुघरमुख. वयरंधिसार्थेवधे. ईश्वर

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

नेत्रनुं रुग ॥ २ ॥ अथ लींगनुं लक्षण कारण
॥ श्लोक ॥ जे वीर्य ते गर्भ वीशे थरे छे ॥ सोसं
तती प्रागर ते करे छे ॥ छे मुत्र ने वीर्य नी वाट सारी ॥
जे लींगनुं लक्षण ये वीग्यारी ॥ १ ॥ अथ कह
यनुं लक्षण ॥ छंद लसीत ॥ कहय लक्ष
ण कहुं तुने वणी ॥ कमल पुष्पनी भीलती कणी ॥ १ ॥
वीकसती नरा छे घणा सुखे ज्ञान चेतनी रहे अधो
मुखे ॥ २ ॥ वीर्य वासना मेलराय छे ॥ अग मन
ग्या थई ते मुजाय छे ॥ ३ ॥ अपण छे रेवाल्याव केही
ना ॥ स्थीर न रहे कदी म्होमस्यावीना ॥ ४ ॥ दोरो
॥ सर्व धातुना तेजनां आशय कैये तेह ॥ कहय
तेहने जांणजे तत्वज्ञाननुं तेह ॥ १ ॥ अथ शा
रीर घोरीगण अर्थ लक्षण ॥ श्लोक ॥ नाली
रीरा ते धमनी कहे छे ॥ शरीरमां व्याप्त थये करे छे ॥
वा ओ करी वात ये केचगे छे ॥ सौ धातुमां जे रस मेग
वे छे ॥ १ ॥ प्रश्न ॥ जे प्रांण वायु शरीरमां वसे छे
ज्ये स्थान तेनुं क्यम ते भसे छे ॥ सुलक्षी ने तुष्ट
कमे रहे छे ॥ ते सौ र्यागु गुरु ते वदे छे ॥ २ ॥ उ
त्तर ॥ अथ प्रांण वायुनुं कारण ॥ कर्म ॥ छं
द हरीगीत ॥ घर प्रांणवायुनाल्यीये ते ऊर्ध्व

For Private and Personal Use Only

पंपेपणायछे॰ अत्यंतरेतेकठ्यस्पर्श॰ अंतरं
घ्रंनयघछे॰ १॰ वीश्रुपरामृत्पांनकरीने॰ कंठमा
ह्यरनीकमे॰ पाछोवळीतेमारगे स्वस्थानमांवो
नेमळे॰ २॰ संतुष्टकरीजवदेहने॰ देवकरनणपा
रनपणुं॰ शेवारस्सीक्नाछपिमांये॰ प्राणने प॰
लख्यातणुं॰ ३॰ प्रश्न॰ श्लोक॰ स्वामीशंका
येकतेनावधूटे॰ ज्ञांतीलाख्येकोईथीतेनादूरे॰ प्र॰
णमीमाख्येसाधकोसर्वपूछे॰ क्यो आयुशनेमृत्यु
नुंरूपरोंछे॰ १॰ उत्तर॰ शरीरनेप्राणसंबं
धरेछे॰ वीपश्चीतोआयुशतेवदेछे॰ दैवाधीने
तेहवीयोगथाय॰ मुंनीकमृत्युकरीतेहगाय॰ २
र्शतीआयुश॰ ॥ मृत्युलक्षण॰ दोहरे॰ ।
प्राणपव्यानेशांकणे॰ तेवजतननीथाय॰ तोरेसु
मृत्युनामदे॰ औषधनेउपाय॰ १॰ उत्तर॰
॥ नीर्मिधस्यु सर्वनीमीत्तशीवे॰ जन्योकदाते
जनडोनजवे॰ व्याधी हरे औषधीयोकदापी॰ अ
वश्यमृत्युनसरे तथापि॰ २॰ अथ देहगुण
वीशे॰ छंद छपय॰ धर्म अर्थने काम मोक्ष
मारगनोपायो॰ साधनरूपतमांम॰ सकळपुरुषो
समजायो॰ नमळेजर्योशंमथायपनाअवयव

કહેવો. કારણ ગાંમો ગાંમ. કહ્યો કારીગર કેવો. તે
દુર્લભ છે દેહ આ. કરજ્યો રક્ષણ સૌ તહરે. રેવા-
રસીક ગુણ ગાયતો. ઉત્તર રીત ઉચરે. ૧. ॥
અથ સુખને દુઃખ દેહને થવાનાં કારણો. ॥
છંદ નારાચ. રસાદિ ધાતુને મળી ત્રિદોષ રોગ થી
થાય છે. પ્રમાણ પલટવા થકી. શરીર નાશ થાય
છે. ૧. સમાન થે સઘર દેહ નથાય કષ્ટ કાયમાં.
રેવારસીક નેહ જન્યે. પીડાનાં પરી થાયમાં. ૨.
. પ્રશ્ન. અંન પાન આમીષ ઈવીશ. જરી જઠર
માં જાય. ગોરી ઉદરે ગર્ભ તે. કયમ પામ્યનૂં નાશ
ય. ૧. ઉત્તર. શ્લોક. અર્ધો મુખે તે ઉદરે
ચસે છે. જરાજણે પુર્ણ સ્થૈર્ય રે છે. પ્રવેશ અને પ
ચને નથાય. તે કારણે ગર્ભ પચી ન જાય. ૧. પ્ર
શ્ન. છંદ જલ્લીલ. પરમ પ્રશ્ન એ પૂછવું રખુ-
વીવિધ વીશ્વ આ કયમ કરી થયું. ૧. જનજ્યી શા
કે કુર કારણ થી. કયમ તરી શકે મોહ જણ થી. ૨. એ
રણ કીંકર મુજને ગણો. તત્વ યોગીનાં લક્ષણો લ
ણો. ૩. ઉત્તર. સોરઠો. થીરચતાણો વીસ્તા
ર. સાંભળ્ય તે તુજને કહું. પામે પ્રાણી પાર. છૂટે
માયાજાળ થી. ૧. અથ જગતની ઉત્પતિ-

तथातत्वनां लक्षणो ॥ काळमायापुरुष प्रकृति
आदीनांते कहुंसांलक्ष ॥ छंद छपय ॥ आदी
अपण अनंत ॥ पुराण व्यापक छे जेने ॥ त्रीगुणत
त्यातीत ॥ नीगम नंतो कहे तेने ॥ मनवांणीपरथेक
अनुपम आण घर घारुं ॥ घरे आकृ निर्धार्यान ॥
मुनीश्वर मनचामारुं ॥ ये अवीनाशी येक छे ॥ दी
व्यरूप अक्षर रहुं ॥ तेरेवारीकररे जेथी जगप्राग
ट्ययुं ॥ १ ॥ छंद चोपई ॥ अक्षरधाम वीशे रहे
तेह ॥ मायापर मुरती छे जेह ॥ १ ॥ ते अक्षरमां क-
टीकरे ॥ आत्यंतीक प्रले ज्यां करे ॥ २ ॥ पुरुष प्रकृती प्रा
गट थाय ॥ जेनो योग पछी परणाय ॥ ३ ॥ गर्भ प्रकृ
र्तिधारण करे ॥ वीश्वतणी रचना वीस्तरे ॥ ४ ॥ प्रधा
न पुरुष अनंतो जेह ॥ प्रगटे मायामांथी तेह ॥ ५ ॥ येक
प्रधान पुरुश भगवान ॥ कोरी वीश्वनां सरजे स्थान
न ॥ ६ ॥ अनंत ब्रह्मांडोनाधार ॥ प्रगटे सणमान
हीं ठीमार ॥ ७ ॥ केशा अनंत कोरी तांह्य ॥ अंकत
णुं भगवरणुं आंह्य ॥ ८ ॥ कोरो ॥ प्रथम येक
ब्रह्मांडनी ऊतपति कहुं जेम ॥ ओ रीत्ये सरवे तणी
मनमां समजो तेम ॥ १ ॥ प्रधान पुरुष पछी थयु ॥ मह
त्तत्व तेवार तेथी त्रीवीध अहंकारनो प्रगट थयो

शारीर प्रकरण.

वीस्तार - २ - तामस[1] - राजस[2] - सात्वीक[3] - अहंकार
त्रीनाम - तेथीजे प्रगटथयुं - वरणुंतेहृतमांम - ३ ॥
छंदछपय - ॥ तेतामसअहंकारथकी - आकाश क-
ह्योछे - सघराचरनेशीरा - वीकाशीव्यापरह्योछे -
येथीवायु[2]जनंणय - वायुथीवन्हि[3]थाये - वन्हिथीजल[4]थये
म - वीपुथवीस्तारीगाये - जलथीपृथ्वीप्रगटथै ते
कारणतुजनेकह्यां - येमरेवारीकरररे - पंचभुतप्रग
टथयां - १ - तेपंचभुतनांप्रकारनांम - आकाश[1] - वायु[2]
वन्हि[3] - जल[4] - पृथ्वी[5] - दोरो - शब्द[1]स्पर्श[2]नेरुप[3]ये -
रस[4]नेगंध[5]गणाय - पंचभुतथीपंचये - वीषयथया
वरणाय - १ - टीका - शब्द[1] - स्पर्श[2] - रुप[3] - रस[4] - गंध[5] - ये
पंचभुतथीपंचवीषयप्रगटयाछे - दोरो - पछी
राजसअहंकारथी - दशइंद्रीयथईछे - वीस्तारीतेवर्ण
वुं - दोयप्रकारतेह - १ अथज्ञानइंद्रीयोपंच
तेनांम - दोरो - श्रोत्र[1] - त्वचा[2] - चक्षु[3] पछी रसना[4]
घ्राण[5]गणाय - रजथीलुतअनुक्रमे - ज्ञानइंद्रीसार
थाय - १ - अथकर्मइंद्रीयोपंचनांम - वाक[1] - पाणी[2]
पद[3] - शीश्न[4] - गुद[5] - कर्मइंद्रीयेपंच - रजथीलुतअनुक्र
मे - सरज्योसघगोसंय - २ - दोयइंद्रीयोऊहलवी
ज्ञानकर्मनीजेह - येकलुतनीयेक्ता - वरतेनीशदीन

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

तेह. ३. घाणीवाक्यवदेजते. शोत्रइंद्रीयेसांभ-
पाणीत्वचानीपीडाने. हरेशाडांगेजय. ४. चक्षुथी
तवेस्थानतां. चार्गपगेतेपास. रसनारसचाखेजते
शीषणुंयायप्रकार. ५. घ्राणगुदानीयेकता. गंधतणुं
ग्रेहान. रेवायेअनुक्रमनुं. ब्रह्मवेतनेज्ञान. ६.

अथ पंचभुत पंचथीशाय पंचज्ञानेंद्री पंचकर्मेंद्री तेकोष्टक.

	१	२	३	४	५	
तमोगुणथी थयेलां	आकाश	वायु	वन्हि	जल.	पृथ्वी.	भुत. ५
तमोगुणथी थयेलां	शब्द	स्पर्श	रूप.	रस.	गंध.	वीशाय. ५
रजोगुणथी थयेलां.	श्रोत्र	त्वचा	चक्षु.	रसना	घ्राण	ज्ञानेंद्री. ५
रजोगुणथी थयेलां	वाक्	पाणी	पाद.	सीष्णु	गुदा.	कर्मेंद्री. ५

सत्वगुणेथी सरज्यां. अंतःकरण जेच्यार रचा-
न. बुद्धि. चीत्त तेपछी. अहंकारज्योत्यार. १. चौ-
देचप्रगटथया. सत्वथकीसौजाणय. येसरवेसमज्ञा
थकी. पूरेभेद्यातांणय. २. पुरुष. प्रकृति. कालने. महू-
तत्वादिकजेह. स्थीतीशिहलचलययेथकी. समजे
सूझ्योतेह. ३. शीष्यकहेसमज्ञायने. चरणेलक्ष-
ण आय. चीतचीचोवीशतत्वनां. मुष्यजताचरि-
माप. ४. ॥ ॥ अथ पुरुषनां ल-
क्षण. ॥ छंदछपय. ॥ पुरुषप्रकृतीनी
यंत वीनतीअपंडआपे. स्वयंज्योतीने सत्य-

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अनंत अछे अमापे ॥ छे क्षेत्रज्ञसहाय ॥ दीव्यवी
ग्रहसणीधारण ॥ सोआधारजतणीप्रपर्तिकेरुउन
रण ॥ ये लक्षणछेपुरुशनां नीगमनीरंतरगाय
छे ॥ रेयारसीक अनुलवथिकी देहवीशेहरसायछे ॥
अथ प्रकर्ति लक्षण ॥ छंद हरीगीत ॥ छे प्र
कर्तित्रीगुणात्मने जडपीवात्मकुलावेलणुं ॥ ने
नीर्विरोधेनेकास्य हेवी ॥ मुगमहतत्वोतणु ॥ ए
छेजंतुसोनुंसेमये ॥ शक्तिसहालगवंतनी ॥ रे
यारसीकलजयाथिकी ॥ तेथाय साह्यकुसंतनी ॥ १
लक्षण ॥ २ ॥ अथ कालनुं लक्षण ॥ छंद
सोपई ॥ जेगुणसाम्यनेनीरयीरीरा ॥ महा
मायानोमोरोहीरा ॥ १ ॥ क्षणक्षणतेनांक्षोलज
करे ॥ गर्जतेपगपाछीनाफरे ॥ २ ॥ रेयारसीकेसर
वेसह्यां ॥ कालतणांलक्षणयेकह्यां ॥ ३ ॥ लक्ष अ
थ महतत्वनां लक्षण ॥ अथवा चीत्तनां ल
क्षण ॥ छंद छपय ॥ चीत्त अने महतत्व अ
लेदपणुं छे हेमां ॥ सूक्ष्मरुपे सौ वीश्व वसुं छे स
घलुं तेमां ॥ पोत्ये नीरवीकारी नीरंतर नीरमल रेहे
छे ॥ शुद्धसत्वमयशांतप्रकाशप्रलानोहेछे ॥ या
सुदेवसुरतेह्यनों चीत्वनसौमांयेकरे ॥ रेयार

सीद्ध समस्यायिकी ॰ साध्य थये स्वारथे रारे ॰ १ ॰
लक्षण ॰ ४ ॰ अथ अहंकारनुं लक्षण ॰ छं
द हरीगीत ॰ अहंकार ये त्रीगुणात्म छे सो
लुत ईंद्रीगणलणुं ॰ अंतःकरणने देवतासों प्रा
णीनुं प्रागरपणुं ॰ १ ॰ छे शांत घोर पणुं वीमुढ
ये लक्षणो उर धारजो ॰ तारुये रेचा ब्रह्मांड थी अ
हंकार ये उच्चारजो ॰ २ ॰ लक्षण ॰ ५ अथ म
ननुं लक्षण ॰ छंद ईंद्रवीजय ॰ सुंदरी आदी
समग्र पदारथ संमना ये उतपत्तीनुं कारण ॰
संकल्प युक्त नीरंतर वासनावंतने वेगनुं धार
ण ॰ ईंद्रीयो सर्वनुं येज नीयंत छे ॰ तेवजराणे
तो चीश्वनुं तारण ये मन लक्षण के देवा शंकर ॰
साध्य थये सणी देशावी धारण ॰ ५ ॰ लक्षण ॰ ६
अथ बुध्धि लक्षण ॰ दोरो ॰ सर्व पदारथ
ईंद्रीयो ॰ वीरीवर सुन्जे ज्ञान ॰ शंशयनीश्चय
ने स्मृती ॰ नीद्रादीक सोंलांन ॰ १ ॰ ये लक्षण बु
ध्धीतणां ॰ नीगमनीरंतर गाय ॰ देवा अजसुर
येसुना ॰ मारुये मापनथाय ॰ लक्षण ॰ ७ ॰ अ
थ शौत्र ईंद्रीनुं लक्षण ॰ तथा ज्ञानदेवनी
त्रीपुरी ॰ दोरो ॰ शोत्र ईंद्री दीकपाल सुर ॰

ज्ञानदीपकनुं थाय॰ श्रीभगीतत्वाकरिनुं॰ देवानी
गमगुणगाय॰ १॰ लक्षण॰ ८॰ ॥ अथ
त्वचा लक्षण देवने ज्ञान॰ त्वचादेवमाकृत
भगे॰ ज्ञानस्पर्शनुं जेह॰ देवाअग्नीलथी ऊप
नी॰ श्रीपुरी जेतां तेह॰ १॰ लक्षण॰ ९॰ अ
थ चक्षु लक्षण देवने ज्ञान॰ आंख्यो नासुर
अरुण छे॰ दरेरूपनुं ज्ञान॰ ओघु होय ये कुतो॰
अन्येरीनुं यसमान॰ १॰ लक्षण॰ १०॰ अथ
रसना लक्षण देवने ज्ञान॰ रसनानो सुर
वरुण छे॰ मरेन मुखथी जेह॰ परेरस अकये
आणवे॰ जगतत्वेथी तेन॰ १॰ लक्षण॰ ११ अ
थ घ्राण लक्षण ज्ञानदेव॰ दोरो॰ घ्राण
ज्ञानदेगंधनुं॰ अश्वनीकुमारदेव॰ वसुधामांथी वी
स्तरी॰ दरवासो हरीव॰ १॰ लक्षण॰ १२॰ अ
थ कर्मेंद्रीय कर्मदेव॰ दोरो॰ पाकर्मरी पावड्
पती वाचकर्मसराय॰ देवानलथी नीपनी॰ येउपे
नीराहगाय॰ १॰ लक्षण॰ १३॰ अथ हस्तकर्मं
री कर्मदेव॰ हस्तकर्मी राखीनाथसुर॰ देण
दाणकर्म जेह॰ देवा अग्नीलथी ऊपनी॰ श्रीपुरी
मगवा तेह॰ १॰ लक्षण॰ १४॰ अथ पग

कर्मेंद्रीय देवने कर्म॰ मर्ण इंद्रीना चीह्नु शुर॰
गती ये कर्मगणाय॰ तेज तत्वथी ऊपनी॰ त्री
पुरीनी रचनाय॰ १॰ लक्षण॰ १५॰ अथ
शीष्णुं लक्षण देवने कर्म॰ शीह्नु शुरप्रज॰
पती॰ वीर्य मुत्र गत कर्म॰ जळ तत्वेथी जन्मीये॰
पीआ आकरूपर्म॰ १॰ लक्षण॰ १६॰ अथ गुदा
इंद्री देवने कर्म॰ गुदादेव यम ये छना॰ कर्म
त्यागवीर जाणय॰ प्रथ्वीतत्वे प्रगटीयां॰ ये देव
देछे चाणय॰ १॰ लक्षण॰ १७॰ अथ शब्द ल
क्षण॰ छंदयौरसो॰ शब्द अर्थ सर्वेनो आ
श्रय॰ व्यवहारी कमारगनुं कारण॰ बोलनारनी॰
जत्य जणावे॰ कुलकाने लाखेनीधारण॰ ऊल
वये आकाशथी ही छे॰ ओम चीरी वरतावानु आलण
रियारसीकनुं रंजणकरेतो॰ नरनारीने नईनीबा
रण॰ १॰ लक्षण॰ १८॰ अथ स्पर्शनु लक्ष
ण॰ होरो॰ कोमळ अने कठणपणुं॰ शी
तल ऊष्णसहाय॰ समीरथी ये सर्जियो स्पर्श
त्वचाये थाय॰ १॰ लक्षण॰ १९॰ अथ रूपनुं
लक्षण॰ सर्व पदार्थना आकार॰ दीर्घवी
दिसामांत्यार॰ १॰ गौणपणे वासे सौ ठाम॰

प्रगटेतंमपांमेपरीणांमन्२ तेजतत्वनीमात्राउ
रे स्पर्शुकेनेग्रहणजकरे ३ रेवारसीइना शिर
मांलघ्युलक्षणरूपतणुंमेंडघुं ४ लक्षण २०
अथ रसनुं लक्षण मधुर तीक्ष्ण खाटुने
खार कडवुं कसायलु होवाय १ जगनीतन्मा
त्रायेकरे रसना इंद्रीग्रहणजकरे २ लक्षण
२१ अथ गंधनुं लक्षण सुगंधने दुर्गंध
नुं घ्राण इंद्रीगेज्ञान तनमात्राप्रथ्वीतणी
वरणुंचेहनुंमान १ लक्षण २२ अथ
पृथ्वीलक्षण छे हवेगीत घारणप
णुसौकवनुने स्थानजोकचीरोलाणुं जल
आदीस्थारेलुतनुंछे जेवीलागकस्यापणुं १
सो प्राणी पोनापेजरते हेनायडीजेउपजे
उदभीजनुं येस्थानआदीलाव्यलु लक्षण
अजे १ लक्षण २३ अथ जगनुं लक्ष
ण छे हरोघडु चार पृथीव्यादिकनास्था
ह्यु पीडीहर्ग जमेथीथाये १ करेपदारथ कोम
गडांमे अशानीचर्तिपलमांपांमे २ तापरणो
अग्नीगुणजेते जन प्रांणी नुंजचनपोत्येंड
कारयैतन जन्येनुंरक्षण रेवारस्य जगनुंयेज

क्षण॰ ४॰ लक्षण॰ २४॰ अथ तेजनुं लक्षण॰
॰ छंद चोपाई॰ अंनादिकनुं पाचन पणुं॰ शी
तनी वारण ते जगलणुं॰ १॰ शरीर ण करवामां
जगयांन॰ सुधात्रशानुं नेथी लांन॰ २॰ रूपस
रुग ते जेमां रह्युं॰ ते नतणुं ये लक्षण कह्युं॰ ३॰ ल
क्षण॰ २५॰ अथ वायुनुं लक्षण॰ वृक्षा
दिकनुं कंपन करे॰ आण लेणा लेई नलमां करे॰ १॰
शब्दादिक वीरियोने करे॰ शोषादिक ईंद्रीमां धरे॰
॰ २॰ सौ ईंद्रीनुं आत्मा पणुं॰ ये लक्षण वायुनुं
भणुं॰ ३॰ लक्षण॰ २६॰ अथ आकाशनुं
लक्षण॰ छंद हरीगीत॰ अवकाश देसौ
प्राणीने सौ लुतने प्रांणी लणुं॰ तनुं तेमने जाह्यां
तरे व्यवहारनुं कारणपणुं॰ १॰ अंतःकरणने प्रां
णजेवो॰ ईंद्रीगण जेमां वसे॰ वेदास्वरूप नलनुं
वदे॰ सुणचायकीशांशन्मरी॰ २॰ लक्षण॰ २७॰
अथ देह लक्षण॰ छंद हरीगीत॰ ये रीत्य
पुर्ष प्रकर्तिने रागादीनां लक्षण कह्यां॰ चैतन्य अं
श जगे करी तेतत्व सौ रोगे थयां॰ १॰ ते पोत पो
ताने अंशी ते वडे आंणी त्वरा॰ देहे पलकमां प्र
गट करे॰ जामीन रहे जेमां नरा॰ २॰ तेजधने ईश्वर

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

तणा देहनं जाणवानुं गतीकरी. श्रीपरमनीसंज्ञायुं
री. सुंदर स्वरुपे वीस्तरी. ३. छे स्थुण सुक्षम कार
रण. श्रीजुं वना देहनुं जाणवा. तमत्रीण देह ईश्व-
र तणा. वीस्तार साथ्य यथां जाणवा. ४. वैराट-
सुत्रात्मा पछी. अव्याकृतित्रीजे लणुं. आयुरा
छे द्वी परार्धजेतां. देह ईश्वरना तणुं. ५. वैराट-
ना दीन थेकमां ते चौद मन्वंतर पडे. दीन ते वडी ते जी
नी रात. जे पार जेतां नव जडे. ६. श्री लोकनी दीन
मां स्थीती. नीशीये नीपात न थाय छे. तेनी मीत
प्रलेमहामुनी ग्रंथांतरे गुण गाय छे. ७. आयुष
पूर्ण कह्यो पीतां. सत्यादी लोक पडे सर्व. महदादीन
तत्व प्रधानमां. भणी प्रकृती पेसे जई. ८. ते प्रा
कृति प्रलेकह्यो. जे प्रकृती पुरुषे लगे. ते पुरुष
भाग्या ने तज. अक्षर वीरो आवी मगे. ९. प्रलेते
आत्यंतीक छे. नीरवासनी नर थाय ज्यां. ते ज्ञान
प्रलेजाणजो. जडता जनमनी लय ज्यां. १०. नर
स्थुर पसु पंखी तणा देह. क्षणे क्षणमां लय छे. ते
नीत्य प्रलेनी मीयो. रेचारसीक गुणगायछे. ११.
॥ दोरो. ॥ लक्षण सत्ता वीरा आ. समजे रा-
खी लक्ष. ते लयमां लरके नही. सोऽहं रुप समक्ष

१२ तत्वातीतयियावीना पारंगतनवियाय अरी नारीकुंयेमकें तो अमहध्यिनअय ईती प्रम ॥ रांशस्थुगशरीरनी नायनीयारो आव्वे जेम मतायेथीमरे स्थगुसयरेशव्व १ उत्तर ये लुतनां पंथथै येमपंयेपय्यीरी तेजोरुडहारेकुं रसाचीआदीरी २ अथस्थुणदेहनातत्वोनुओखु

आकाशनां	वायुनां	तेजनां	जलनां	पृथ्वीनां	पृथ्वीनां	पृथ्वीनां	जलनां	तेजनां	वायुनां	आकाशनां	०
काम १	चलन	क्षुधा	शुक्र	अस्थि	प्रवाचा १	अस्थि	शोणित	आलस्य	संकोचन	वायुनो आकाश	१
क्रोध २	वलन	तृषा	शोणित	मांस	अपान २	मांस	शुक्र	कांति	चलन	तेजनो आ- काश	२
शोक ३	धावन	आलस्य	लाळ	त्वचा	व्यान ३	नाडी	मूत्र	क्षुधा	वलन	जलनो आ- काश	३
मोह ४	प्रसारण	कांति	मूत्र	नाडी	उदान ४	त्वचा	स्वेद	तृषा	धावन	देहनो आका- श	४
भय ५	आकुंचन	निद्रा	स्वेद	रोम	समान ५	रोम	लाळ	निद्रा	प्रसारण	शरीरनो आ- काश	५

॥ दोहरो ॥ येकलुतनालागणे वरणेवेदपुराण त्या गअेक आशिरहा येक व्यारमांजाण्य १ ईतीस्थु णपंचीकृत ॥ अथ पंचलुतनीलागलक्षण वर्णन छंद हरीगीत अवनीछे अडधी अ स्थीमां जेडगणसुयानासमी हैनीमलूतोग्या रमां गुणलायहीसोनेगमी १ अस्थीयीसुंय सपारीमां जेनांमनीगो आवशे तेतत्व ऊपल्या

मांलख्युं॰ गुणजसाणेखरीवरी॰२॰शोणीत
रंगेलासते॰छेत्लोमीनुंमास्येलखुं॰जणतत्वमा
वेनेमळ्युं॰दीसेऱ्चीतलास्येपणुं॰३॰ज्येअवनी
आगरीमांरही॰जडतावसेवेदेहमां॰ते तेजना
तत्वेलग्युं॰जेउश्नताछेअदेहमां॰४॰संजोगेगु
णसुयातणो॰जेगोगघारेथायछे॰तेवायुना
तत्वेचरयो॰तेथीचपणहरसायछे॰५॰सुश्रीरा कु
स्याकाशाने॰मगरीवजनेधारणकरे॰आकाशानाअ
गेलग्युं॰जेजंतुवोतेमांफरे॰६॰जगमुख्यआडधो
लागते॰जेमुक्येदेहमांरह्युं॰जगपेरुडील्यण
रससपोषे॰गर्भनुंकारणकह्युं॰७॰जगतत्वमांवे
नेवरयुं॰ऊीछेचाप्राणीसऊी॰दगवासमुजगज्यो
गमास्ये॰शुक्रलुंमीनेरुं॰८॰जगनीमअरधाला
गतेवेच्यारतत्वोमांमळ्या॰जेमांसमारीजगेकोम
ण॰लागवेजथनालख्या॰९॰कांतीजमीजगनीथ
ई॰ ततेजनातत्वेमळी॰मास्येमनोहरदीपती॰छे
मोहनीमंत्रेकुंडी॰१०॰जगलागछेकांतीवीरी॰ते
रेरुग्रजथायछे॰चयमाणयौवनचुंपते॰पडते
वीनरतुंजयछे॰११॰जेयलनजगनाथीयेयु॰तो
वारीतीपेरेवहे॰तेसमीरलुलचीरीलख्यु॰तम

रोउतु हुनीयांछे। १२। जमज्ञं शरीरमां उपीले जा
णइपनेरेहेवापणुं। आकाशनाअंगलणुं। आ
काशयेमास्येलणुं। १३। जेतेजनीमालागनी। त्व
नमांस्तुथयोगरथेयछे। अग्नीपूजगथी शीपजे। अ
रथीपतुरलुतेसही। १४। जेतेजनीनाडीयछे। ज्व
रतापनेतोलीशिइ लुमीतणातत्वेलगी। आकाशथी
येपीरउे। १५। जेमुत्रतेजथीजन्युं। छे उीअता
हेमांपरी। जलतत्वनालेणुलणुं। आकाशमां सम
रोउरी। १६। छेपलनथी थीतेजनुं। गतीउर्दीता
मही थायछे। जेवायुनातत्वे वरियुं। तेशरीर घस
नुगायछे। १७। छेतेजहृदयाशरीमां। रहेउीहू
तायेथीसहा। आकाशनातत्वेअजुं। सोभैराडेन
वघेहद। १८। थायुताणी जीलागनीपे। तेतणु
धायनथयु। छेयेगवायुनासमो। तेथीसमीर घ
रनुं कह्युं। १९। छेनीमलागसमीरनो। जेलूतथा
रेमांचरीयो। तेसर्वलक्षणसांजलो। जेलेहनालु
मरें करीयो। २०। जेत्वचाथै वायुताणी। सौरस
नंगीलायछे। तेलूमीनातत्वेलगी। पूजा करी
पथरायछे। २१। जेस्तेहस्थारीरमांथी। तेप्र
गटपामेदेहमां। जलतत्वनालूतेजयो। ...

शारीर प्रकर्ण

पृजमथतृतेहमां ॰ २२ ॰ सोसाय छे जसमीरथी ॰
प्रागरथईपरीणामता ॰ ज्यांथीथयोनेज्यांगयो
शरीरीअरीअपामता ॰ २३ ॰ जेवायुनाशोषणथ॰
ई ॰ छे त्रशानुंप्रागटपणुं ॰ पणतेजनातत्वेल॰
गी ॰ ते दाहनासरखीलणुं ॰ २४ ॰ छे अनीलकंग
करीमां ॰ वायुवहननुंस्थानते ॰ तेव्योमनातत्वे
वर्युं ॰ आकाशकृमतीयांनते ॰ २५ ॰ आकाश अर॰
धात्मागनुं ॰ शीरव्योमतेपेदाथयुं ॰ पोलाणपूणुग
गनवाणुं ॰ व्योमनारूपमांरह्युं ॰ २६ ॰ अकधुरह्युं
आकाशते ॰ पोलुतमांलागेलछुं ॰ वीस्तारतेनोव॰
णवुं ॰ मेकव्यकारागेइछुं ॰ २७ ॰ जेरोमनेछेसाथ॰
ई ॰ पीजुनरेतनत्रासनुं लागेअनुलवयोगथीये
णेहलव्युंआकाशनुं ॰ २८ ॰ पणप्रथ्वीनातत्वेपवुं
आकारतेथीयेहनो ॰ वीस्तारपामेव्योमथी ॰ छे
लारजुमीतेहनो ॰ २९ ॰ आलागअगाकारनुं ॰
करीनेदीर्घथमायछे ॰ आकाशकारणयेहनुं ॰ फ
उपासपक्षितणायछे ॰ ३० ॰ जणतत्वनाजेगेम॰
णुं ॰ दीसेस्थीलततेथई ॰ येलागनुंलक्षणकह्युंन
रेतत्वनाकुपेरकी ॰ ३१ ॰ छेशुंन्यनीसरसथी ॰ आ
काशनीतेकारणे ॰ गेतेजनातत्वेलणी ॰ घेराय

सोनन धारणे - ३२ - तम् प्रसारणआकाशनुं -
वीस्तार आपदु तेह्यनों - वायुतणातत्वे वरीयु - ते
योतमासोतेह्यनों - ३३ - पय्यवीशातत्वे येपंयनां -
पंयीकरणपंडीतलणे - अे असतवडनेदुःखनों
दुः - स्थुलमायानांगणे - ३४ - स्वासरचनोतेव-
तुं - तुं येनतेत्हारांनथी - तुं असंगी अयीशरीन-
येतन - सोहं अनादीसर्वथी - ३५ - सोनांमनीर्धी
धारनां - नांभीनमैनेतांवडे - वम्रीहद्धुदुयस
उतां - तेनै अरूपीमां अडे - ३६ - छे अंनमयतेडो
रथी - आस्थुलदेहे प्रागरययो - वीस्तार रेपारीं
डरे - गुणलक्षणोसौतोडयो - ३७ - ॥ दोरो -
॥ अंनयडीउपद्लवपणुं - शोणीतशुक्लथाय
- तेथी स्थुलतनुं भने - नीगमनीरंतरगाय - १
नग्रतवस्थातेह्यनी - तत्वजनेहताधीरा - ऐ
दीवीशयअमरसम्मी - तेडोरडअरपीश - ।

For Private and Personal Use Only

अथ पंचज्ञानेंद्रीने पंचकर्मेंद्रीनुं कोष्टक॰

पंचज्ञानेंद्री	तेनाविषय	तेनादेव	पंचकर्मेंद्री	तेनाविषय	तेनादेव
श्रोत्र	शब्द	दीशा	वाक्	वचन	अग्नीदेव
त्वचा	स्पर्श	वायु	पाणी	लेवुं देवुं	इंद्र
चक्षु	रूप	सुर्य	पाद	गमन	उपेंद्र
जीह्वा	रस	वरुण	उपस्थ	आनंद	प्रजापती
घ्राण	गंध	अश्वीनीकुमार	गुद	मलत्याग	यमदेव

देहो॰ आ भूतादीपंचतत्वमां॰ आ पुरुष छे ते देह ते स्थुल छ
स्थावीशो॰ जंडीतवायर्वेचेरु॰ १॰ ३६॰ ताणु ने अज्ञमुख॰ दत्त
होय ने नाक॰ उदर॰ शरीर॰ ए स्थल आदी॰ वीस्तारे वैखरी वाइ
र॰ देह॰ अवस्था जाग्रत ने॰ स्थान॰ भोगने॰ वाणी॰ गुण॰ मा
त्राए अप्रपर॰ रेवा स्वरूप ते साचुं॰ ३ एती स्थुल देह॰

अथ स्थुलदेह॰ रूप॰ प्रकर्तिनो तेनां अष्टांग॰

देह	अवस्था	रूप	स्थान	भोग	वाणी	गुण	मात्रा
स्थुल	जाग्रत	वीश्वा अभीमानी	चक्षु	स्थुल	वैखरी	रजो	अकार

च्यार अंतःकरण	तेनाविषय नानाम	नेतेना देवनानाम
मन	संकल्प	चंद्रमा
बुद्धि	निश्चय	ब्रह्मा
चीत्त	चींतन	नारायण
अहंकार	अभिमान	रुद्रदेव

अथ देहगुण॰ जन्मे वाधे ने घटे॰ जुवान॰ वृद्ध था
य॰ अंत्य नाश पामे॰ ए स्थुल देह वर्णाय॰ १॰
स्थुल देह पचीशानो॰ सुक्ष्मप्रकृतिनो देह॰ प्राणांतःकरण इंद्रीयो॰ प्रगट्यो पेदा थी ते देह॰ २॰ ए
ती देहगुण संपूर्ण॰ ॥

॥ अथ सुक्ष्मदेहना पचीश सुक्ष्मप्रकृतिनां कोष्टक॥

पंचमहा भुत.	आकाशनां अंतःकरणपंचवृती भोक्ता.	वायुनां प्राणपंचकते क्रीयाकरन.	तेजनां ज्ञानेंद्रीपंचकरुपी द्वार.	जळनां कर्मेंद्री पंचक रुपी पोषक.	पृथ्वीनां वीशय पंचकभोग.
आकाश	अंतःकरण-प्रेरमकुरणा-देवता वीष्नु.	व्यान-सर्वांग मांरहेछे-कर्म-सर्व देहनी संधीयो चाळे छे.	श्रोत्र-देवदीशा तेणे शब्द सांभळे ते वीना बेहेरो थवाणी दीपूर्ण कल्पना समजाय	वाचा देवता अग्नी तेणे करीने शब्द बोले छे तेवीना मुंगो.	शब्द.
वायु.	मन-संकल्पवीकल्पात्मक देव चंद्रमा तेणे करी संकल्प करे छे.	समान नाली स्थान रहे छे-कर्म अन्न रसने रोम रोम प्रत्ये नाडी द्वारे प्रवेश करावे छे.	त्वचा-देवता वायु तेणे करी स्पर्श शीत उष्ण कोमळ कठीण ते जणाय छे.	पाणी-देवता इंद्र तेणे करीने पदार्थ लेवु देवु ते कर्म करे छे-तेवीना न थाय.	स्पर्श.
तेज.	बुध्धि-नीश्चयात्मक देव ब्रह्मा तेणे करी नीश्चय थाय छे.	उदान-कंठ स्थानमां रहे छे-कर्म अन्न जळनो वीभाग-स्वप्न देखाडी हीलावुं.	चक्षु-देवता सुर्य तेणे करी रुप देखे छे ते वीना अंधपणुं थाय छे.	पग-देवता उपेंद्र तेणे करी जवुं आववु थाय छे-तेवीना पांगणो थवाय.	रुप.
जळ.	चीत्त-चींतनात्मक देवनारायण तेणे करी स्मरण करे छे.	प्राण-हृदयमां रहे छे कर्म-२१६०० श्वासोश्वास करे छे.	जीह्वा-देवता वरुण तेणे रस स्वाद जणाय छे-तेवीना न जणाय.	शीश्न-देवता प्रजापती-तेणे करी वीषयसुख प्राप्ती थाय छे तेवीना नपुंसक.	रस.
पृथ्वी	अहंकार-अहंपणु-देव रुद्र तेणे करी हुं करुं हुं कर्ता थाय छे.	अपान-गुह्य स्थानमां रहे छे-कर्म मळ तो त्याग करे छे.	घ्राण-देवता अश्वनीकुमार तेणे सुगंध दुर्गंध जणाय छे तेवीनाने सुघाय.	गुदा-देवता यम तेणे करी मळत्याग थाय तेवीना न थाय.	गंध.

छंद-हरिगीत- देहुं सुणने सुक्ष्म तणो-वीस्तार

रमेतुजनेकह्यो॰नीरलेपतुंकरतानथी॰तेमोलथी
आहाररह्यो॰१॰चंद्रशीशीतुजगतीचंदे॰आठकर्मक
र्तोंडांगछे॰समजीरीतुतमतेलणो॰सततसंगनुं
येल्हांगछे॰२॰रीगुणधरीव्यरीअंडासौरगे॰यैत॰
न्यतुंयों शारह्यो॰साक्षीअसंगीअजरअनहध॰
जन्ममर्णरहीतकह्यो॰३॰अंतःकरणआदीनुं क
र्तानेलोक्तायायछे॰तेव्यानयाहनपरस्पदीने॰शो
अहारेथायछे॰४॰छेराम्भीशायचीवोड्यी॰चाया
अनुपरतेग्रही॰डाजलडरेते दीसाहेयो॰तुअदग
येथीसही॰५॰अनुकुगडे प्रतिकुगरीज्ही॰लोगवी
सुष्कुष्धरे॰तुसाक्षीयेसरयेतणो॰नैकर्मयेत्हाड
गरे॰६॰मनयायुथीडीह्लयथयु॰करतानेलोक्ता
थायछे॰याहनसमानयीरीरदीने॰त्यंयाडूरेज
यछे॰७॰तेस्पर्ष वीरायनेलोगवे॰पांणीरह्यो
शीयह्कहां॰लेउशीतसमयेयस्त्रदांडे॰घांमेघ्रूप
ओतांहां॰८॰डोमण करणनेशीतडीजे॰मनथ
रेसुख्दुःखसदा॰ करशातुसर्वशारीरनो॰अस्युतने
री आपदा॰९॰बुध्धिप्रगरथैतेजथी॰डीहानया
हनपरयूडी॰तेयसुनेहारेजर्णने कुपधीरायचीरी
पडी॰१०॰सांयरणरीयहुपाडरीमां॰कुपजेवाल॰

थछे । ते प्रीय के अप्रीय छे । सुख दुःख लोगी था
य छे । ११ । तु अरूपी अचीनाशी आतम । लाग
न्योग तमां मनो । अद्वैत त्रिगुणातीत तुने कोवीरीय
तुल्लकां मनो । १२ । चीत लक्ष्मी युक्त गनाथकी । ते प्रा
णवाह्नपरपर्ण । जो ह्रा लक्ष्मे आवीने । रस लो
ग वेकुं असंकी । १३ । तारी छुं रीच कसा छुमां । रस
लोग व्यान्यारायरे । कडु तीक्त आम्ल तपारीने ।
शीत रोकने शीता करे । १४ । तुं प्रकाश केये पंचनो ।
रस लोगते त्कारा न थी । तुं पुरणने परमे ती गु
आनं दतायेसर्वथी । १५ । अहंकार ले अचनीत
णो । कर्णा प्रगर पोत्येथयो । वाह्न अपानचीरो
थदीने । घ्राणना द्वारे गयो । १६ । तां गुदा रीचकरी
लथई मणत्यागरे पुरजणथी करे । पछी पुष्प अत्तर
अगरनां । गंधने पोते ह्वरे । १७ । तां सुगंधी दुर्गं
धथी सुखदुःख छे ह्वारने । तु लागते सरवे लणो । पां
मे न कोतुलपारने । १८ । ये सुक्ष्म पच्चीतत्वनी सर
वे क्रीयातुलने कही । रेयारसी कडुं बोल्य बाग्य कू
केतुने रांकार ही । १९ । चोपै । बोल्यो बाग्य ड
नां मीशीरी । परफ्यां में तत्वो पगचीरी । १ । आ
करा ही कपांचे अंग । मगीयां क्येम करी ल प्रसंग ।

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

॰ २ ॰ ज्यां प्रगटे जेमां लयथा ॰ तेना घरनुं जगणाय ॰ ३ ॰ ओ रीत्ये पाडोग मञ्जाळ ॰ तो सौ सरीयां
महाराजाळ ॰ ४ ॰ गुरुदे सांलण्यराथी प्रेम ॰ थेड
थीरीत्य जतावुं तेम ॰ ५ ॰ स्फुरणा अंतःकर्णगण
य ॰ कृत्या उरीयद्दीते थाय ॰ ६ ॰ त्यांथी प्रगसु
त्यां लयलणुं ॰ माटे ओ आहारीजत णुं ॰ ७ ॰ त्या
न वायु सर्वांगे ज्येप ॰ नलनी पेठ्य सघानी लेंप ॰
८ ॰ शोत्र ईंद्रीनेरा ज्कजेह ॰ वाम्या त्रैणये नलनां
तेह ॰ ९ ॰ ते पांचेनां जाण्ये पार ॰ ये आकाश लणो
वीस्तार ॰ १० ॰ मन वायु तथ प्रेंम्पग थाय ॰ ते थी वा
युनुं वरणाय ॰ ११ ॰ समान पोत्ये वायु छे ड ॰ त्वचा
अनील नी ईंद्रीये द ॰ १२ ॰ स्पर्श गुण वायुनां ड्योन
पांणीरी यडु वांमे रह्यो ॰ १३ ॰ ये सौ वायुनो परीवा
र ॰ तु चैतन तेनां आधार ॰ १४ ॰ बुध्धि प्रकारी वान
गीये ज ॰ तेज थी प्रगरी छे तेज ॰ १५ ॰ उदान अन्न
तथा जगसर्ज ॰ जठरान गमां होमे जर्ज ॰ १६ ॰ चे
क्षु स्परण ईंद्री जे थेम ॰ तेज तत्व थी प्रगरी तेम ॰ १७
रुप तेज नो गुण डे थाय ॰ तेज कारणे ते पर जय ॰ १८
पीत्त रचीत्नु तजगवत गाय ॰ माटे जाण्यु जगनुं
याय ॰ १९ ॰ प्राण नरे हे जग चाग कोठार ॰ तेथी ये ॰

For Private and Personal Use Only

श्रवणनो परीवार ॰ २० ॰ जीह्वाइंद्रीश्रवणनी करे ॰
नीत्य घणुं बेथी श्रवणकरे ॰ २१ ॰ शीस्पर्शरूप ये श्र
गनुं कहे ॰ मुत्ररूप बेथी श्रगयकहे ॰ २२ ॰ श्रगनो गु
ण बे रसकहेवाय ॰ तेथी पीतनी अंतरस्फाय ॰ २३ ॰
अहंकार बडलारी कह्यो ॰ ये प्रस्थीथी पेदाथयो ॰
२४ ॰ अपान ये अवनी नां लाग ॰ तर्लकरे छे मण
नो त्याग ॰ २५ ॰ गुदाद्वार लुमीनुं लणुं ॰ घ्राणत
त्वतेलुमीलणुं ॰ २६ ॰ गंधगुण प्रथ्वीनो थाय ॰
ते रेचारीकर गुण गाय ॰ २७ ॰ दोरो ॰ तुं परखु
ते सर्वथी ॰ अदाह अंग अछेद ॰ प्राणमनोमय
कोशथी ॰ चीरस्तचरणे वेद ॰ १ ॰ प्राणपंचपणीप
प्राणशर ॰ मणी प्राणमयकोश ॰ तुं स्यादुतेहनो
स्वरूप थी शांतोश ॰ २ ॰ पछी रीशीष्यरीकाकरी ॰ कुन
लकुणीप प्राण ॰ करे कीयारीशीरहमां ॰ करता हेना
ठांण ॰ ३ ॰ उत्तर ॰ नाग[1]-कुर्म[2]ने-कुकल[3]ये
[4]देवदत्तये च्यार ॰ लणुं धनंजय[5] पंचमो ॰ ये उपप्रा
णऊधार ॰ ४ ॰ चोपै ॰ नागथकी आवे ओडक
कार ॰ पंच वेषेर यद्यानां ल्हार ॰ १ ॰ कुर्मथकी आंख्यो
मीचाय ॰ अरपलमां ऊघाडीयाय ॰ २ ॰ कुकल
थकी छींकोजणयाय ॰ देवदत्त बगासु याय ॰ ३ ॰ ध

कु धनंजय देह कर्म - जणवे चैतन्य सरखी कर्म -
४ - प्राणपणे नवे अंतजसमे - तो ह्य धनंजय दे
हमांलमे - प - भोमकुलाडे जेसत्ताय - त्यक तोडी
नीके हीन जय - ६ - प्राणपंपडीप प्राणजये हु - दा
हे अत्यम धनने तेहु - ७ - तेस्कारा नै तुनै ते ज - था
तेथी चणगण छे येज - ८ - स्थुग शुक्ष्मनो क्ह्यो प्र
संग - ते जन्येनै तारां अंग - ९ - पंचलुतनां ये पा
जड - जेथी पासडीपाडे जड - १० - सौथी परने सौ
नो लूप - रेयाअ अंधन सत्यस्यरूप - ११ - इती
स्थुल देहवर्णन समाप्त - ॥ अथ सुक्ष्म दे
हनां आठ अंगनुं कोष्टक लख्युं छे - ॥ ॥

देह	अवस्था	ज्ञव	स्थान	लोग	वाचा	गुण	मात्रा
सुक्ष्म	स्वप्नावस्था	तेजसाभीमानी	कंठस्थान	वासनालोग	मध्यमावाचा	सत्वगुण	उकारमात्रा

जे देहनो साक्षी
जतु - जाम धरनो
जेनार - अची-
नारी आकाशवत - थइतनुं देहर - १ - चीन्हडारण
देहनो - तुरक्षगुणवंत - जुहेमृत्यु जन्मथी - असु
त अप्पीस अनंत - २ - शीरीर कहे मे देहनां दश पु
रुषो कैरा - चीन्हे देहतमे कह्यो - तेकारणकुहेरा - ३ -
कुन्नपणुं ने दोणछु - ते अज्ञान अपार - गुरुके तुअ
ज्ञान नै - ज्ञानरूप अविकार - ४ - तु अज्ञान कहा

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

For Private and Personal Use Only

यछे. तो नसकु आवात. ७ जेणेने डांणकुं
प्रीछे पडीतप्यात. ५. शरण देह अज्ञाननो
ते स्थातु ज्ञांन. साखुं समकीमुज्यतु. कुशरण
येमांन. ६. प्रशरीसूर्यसरीपजो. नलपेक्षनी
रसेप. सत्तामयव्यापकसरुण. प्योग्यकरीने पे
प. ७. योपै. साक्षीसरुगतणोतुयेम. तु
स्थाकारणनोतेम. देह. ३. जे. योपै

अथ शरण देहनां अष्टांगनुं कोष्टक.

देह.	अवस्था	[illegible]	स्थान	भोग	वाचा	गुण	मात्रा
कारण	सुसुप्ती	प्रज्ञाती मानी.	हृदय.	आनंद	परीयंति	तमोगुण.	मकार

योपै. छंद.
जगत स्वप्ननी
लयस्ते. शुन्य.
धादनीजानो दे
री. १. सो अज्ञान पीरो लयथाय. जग्यापुं केपाल का
णाय. २. आल सुखे सुतो कुलात. केम करीनाजाणुं
घात. ३. गुरु के तु ज्ञाता अनंत. सुसुप्तीनां स्थाग
तीपंत. ४. नयजांणु तो श्रेम कुं पेर. आलपरीनीं
सथै घेर. ५. आतत्वनो कारणतेज. तुअवीननी
स्थायेज. ६. कारणदेह आनंदकोशेरा. स्ललणतां वर
णेसंतोरी. ७. मुख अवीद्यासत्वमलीन. तेथीन्नीवी
धास्तिदीन. ८. प्रीय. मोद. ने. प्रमोद. नुं प. डो
नंदतणुं जस्वरुप. ९. नीप्यकहुतेजकारणतणो

शुद्ध अर्थ येत्रै ए येतणो । १० । गुरुके शिष्य प्रार्थ
ना छे । ते शिष्यने प्रगट नेह छे । ११ । ते शिष्यने आनंद
थाय । ते प्रीय छे येनां मनगाय । १२ । तेनो लाल
पये आनंद । मोहहीन करणे मुनीचंद । १३ । ते लोग
वीनेले सुखथाय । प्रमोद तेने पंडीत गाय । १४ । वीश
यतणा संबंध रे छे । केशानंद रुपी जनने छे । १५ । ए
आत्मा आनंद ये पीथाय । सरवरूपने नासम आय
। १६ । श्रे आनंद प्रकाशी लाणा । ते ल्हारा चैतनने जं
णय । १७ । कारण छे आनंद जडेरा । तु तेनो साक्षीनी
धीरा । १८ । दोहो । रसपरारथनारीते । प्रगट
अवीधाई । तु साक्षी सरवोपरी । ले ह सम्पीदानंद
। १ । जाग्रत स्वप्न सुखोपती । लुत । लवीरा ध्रुत
मान । तु आत्मा ब्रीजगम्मां । सतु ये मारु नीधान
। २ । जाग्रतादी अवस्थातणो । जाणणहार ये ले छ ।
यीद परनो तु योधरी । तेमां नहीं संदेह । ३ । परम
प्रेमास्पद रूप छे । मारे परम आनंद । देवार सीह त्रीप
दतणुं । अर्थ अनुक्रम छंद । ४ । ॥ । दोहरा । स
त । चीद । आनंद । नुं । सम्पीदानंद । ॥ । योपै
छंद । ॥ स्वात्म्य नीध्य धरीने टेक । प्रीय चैतन
सरखुं ने येक । १ । वीये क तेनो पाखुं मान । और

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

पोतानुं इच्छे करे ॥ २ ॥ जेपकरीने जोगे छांम ॥ ते
पैशाथी चूलीयांम ॥ ३ ॥ यामथकी व्हालो सूत हो
य ॥ पेरपुत्रथी व्हालुतोय ॥ ४ ॥ करगे सूतने वेंची
खाय ॥ कुवरथकी व्हाली थें काय ॥ ५ ॥ देहथकी इंद्री
प्रीय होय ॥ प्रश्न धरे को मारे तोय ॥ ६ ॥ प्रीय इंद्री
ना करता प्राण ॥ देहांत करे कडे ल्हे वांणय ॥ ७ ॥ धुने कर
गरे ल्येही हाथि ॥ करपद कापी मुके नाथि ॥ ८ ॥ प्राणथि
कि प्रीय चैतन आप कायाकष्ट करे वीजाप ॥ ९ ॥ कष्ट
नीमीत्ते कोल नगाय ॥ प्राणजयतो साक्षी थाय ॥
१० ॥ चैतननाआवे नाजय नापूलगेने नासुकाय
११ ॥ छेदायेने शस्त्रे करी ॥ प्रलयेपावकमांनाबरीन
१२ ॥ रुपरंगनाजेनोठयो ॥ सर्वराचरमांसरखोभर
यो ॥ १३ ॥ जन्ममरणनेजरपरजणी ॥ सुक्ष्मशरीर
वीरोछे सही ॥ १४ ॥ कमळकस्तुरी हिंगलसण ॥ ज्ञ
णजीमां चगगे वास ॥ १५ ॥ अनंतजनथये साटे क
रे ॥ उंच्यनीचमां येअवतरे ॥ १६ ॥ रेयापडेने घरले
ल्युं ॥ नीवासनीते मारे थयुं ॥ १७ ना प्रश्न ॥ ॥
स्वांमी कारण देहमां ॥ सुसुप्तीवस्था थाय ॥ वायाक्ष
मअरकीपडे ॥ चैतन छतां सहाय ॥ १ ॥ सीत्तर
॥ नीमद्रनेजणमांथियो ॥ करेक्रीयासौअंग ॥ पा

रइ थांणीनो पती ॰ संहोथे ॰ जगसंग ॰ २ ॰ वेरथारी
चन्दीतणुं ॰ समुदमांसपेराय ॰ अज्ञानेआ छ्याा
दीयोमास्योरीअन्नथाय ॰ ३ ॰ अथ माहाकार-
ण देहनुंरूप ॰ । मोपे ॰ छंद ॰ । अण देहने ते-
नाहोरी ॰ प्रपंचमायानोनैतोरी ॰ १ ॰ सत्यासत्य
तणो नवीवेक ॰ जांणयोचैतनसघळेयेक ॰ २ ॰ गूंथि
लणीने समजेआम ॰ महाकारण देहतेनुंनाम ॰
॰ ३ ॰ अहं ब्रह्मनुंरुपहसाह्य ॰ तोपण जीवदशाना
न जाय ॰ ४ ॰ ते रजयानुंकारणरुप ॰ येसघळेने
हेमांसरूप ॰ ५ ॰ वीरोराज्ञान मने जेथाय ॰ अस्ति
भाती ॰ प्रीय ॰ सर्वजणाय ॰ ६ ॰ रीभ्यरुहे येलागो
लेह ॰ जे वीज्ञानथणांणेवेह ॰ ७ ॰ गुरुकेसालच्य वृ-
गेतेभाव ॰ कीरेजन्ममरणनीकांग ॰ ८ ॰ अस्तीला
तीने प्रीयवीवेक ॰ आत्मासरणांसघळेयेक ॰ ९ ॰
पंचलुतथीप्रगस्यां घणां ॰ सर्वपदारथअशीतणां
॰ १० ॰ तेमांआवरीीयांछेपंच ॰ समजासरणाते
मांसंच ॰ ११ ॰ अस्ती लाती ॰ प्रीय ॰ चोथु ॰ नाम ॰
रूप ॰ पंचमुंठांमोठांम ॰ १२ ॰ पांचेयेकीप्रतीतीथाय ॰
तेरुशांतवळेसमजाय ॰ १३ ॰ कोडु घरछे ॰ अस्ती
येरुं ॰ लाती ॰ तेलासेछे तेह ॰ १४ ॰ प्रीय ॰ ते प्रीती

चोरेमही॰ घरनांमे गृहे थायेतही॰१५॰पेरमोह
नेसांकड मुष॰रूप॰कह्युसमजेतोसुष॰१६॰घर
परआदीवीश्वतमांम॰पंचेअंद्रीयवसीयायोठांम॰१७
अस्ती॰जाती॰प्रीय॰येहअनुंप॰ब्रह्मतणांयेत्रे
णयेरूप॰१८॰नांम॰रूप॰वीस्तारेजेह॰कल्पीतमा
यानांछे तेह॰१९॰त्रैणयअगनांसोंमांसही नां
मरूपन्यारांसोंमही॰२०॰तेनाअंन्यवीरीजेंमगे
जगजाधुजेजोणीरवे॰२१॰घरनुंरूपतथाजेनां
म॰ तेपरमांनाहायतमांम॰२२ना दोहो॰ ।।
अस्ती॰जाती॰प्रीय॰अंशायेसर्वेमांह्यजणाय
सर्वात्मापणुंब्रह्मनुं॰ तेथीनीश्चेथाय॰१॰नां
म॰रूप॰बेअंशयी॰जासेवीश्वतमांम॰तेकल्पी
तजेणीतजु॰तो थीयपुरणकांम॰२॰ चोपै॰
रीष्यकहेरेकस्यांसंताप॰ज्ञानरूपस्योमुजने
आप॰१॰सूर्यवीरोधअंधाकलमे॰केणरीत्ये सं
लवतेसमे॰२॰ दोहो॰ गुरुगणनाकहेज्ञानां
नी॰जेमांजेहनजेरी॰डोलयरूपछेज्ञाननां॰सा
मान्यनेवीरोधीरा॰१॰ चोपै॰ ज्ञानकहुसामा
न्यजरुथी॰तेअज्ञानवीरोधीनथी॰१॰ प्रकाशि
डीजतोतेनेकरे॰कोइशांतवजेमनकरे॰२॰सूर्य

प्रकारे करणने धार - दरसाची आपेनीरयार - ३ - डी
रगे बन्हि छे सामान्य - प्रूक्षेन कये करण होस्यान्य
- ४ - पाय ३ डाय प्रकरीलगो - तोतरणांस रये प
बगे - प - वीशेशायन्हियाये आम - भागे करशरी
कतभाम - ५ - तम सामान्य ज्ञानेकरी - अपु
णेता दरसावे अरी - ६ - सुषी दुषीने कुं अज्ञान
प्रकशी करया प्रगरेल्यांन - ८ - लूताहीकनो देहाध्या
स - ते दरसावे पोतापास - ९ - ते अज्ञान वीशेषी
नो होत - नाम उपलुस्य केनी क्षूत - १० - गुरुगम
थीमतीनीर्मणपाय - कर्मपणे कुपदसो ल्नयन्या
॥ दोरो ॥ समान्य अज्ञी डाप मां - ते
नवजागे धार - वीशेशा मंपनथी करे - नाश
करेनीरधार - १ - तेम ज्ञान सो प्रांणीमां -
राणेनही अज्ञांन - वीशेश गुरुगमथी थ
ई - लेरा डे भगयांन - २ - ॥ प्रश्न - ॥
सामान्यने वीशेशाये - ज्ञानतणा भेलेद - अर्थे
ते उपमसंलये - चरणे येकवेद - १ - उत्तर
- छंद सुलणा - ज्ञान अर्थेत सामान्य चेतन
तणुं - गुरुतणुं तेज वीशेशालासे - शारअणीप
देशथी सूमणतारानीने - ये कथाये करी प्रेम पा

से॰ १ ॰ मलीनरूपमांह्य रूमराम्यरोगीइरे नीरनी
रमण अरीानेमल्लागे ॰ पाइपायडइरीत्तर्तपाछोपन
णे॰ रूपसामान्यको स्वरयरूगे॰ २ ॰ ज्ञानथीरीसी
अज्ञान नीप्रत करी॰ ज्ञानसामान्यमांतेलगेछे॰
शुध्ध चैतन्सदाउपरेधारवे तेरूमांतेरूझेपुमगेछे
महाकारणतत्व॰ २ नो॰ अथमाहाकारणदेहनुंकोष्टक

देह॰	अवस्था	अभि॰	स्थान॰	भोग॰	वाणी॰	गुण॰	मात्रा॰
महाकारण॰	तुर्यावस्था॰	प्रत्यगाभीमानी॰	मुर्धनी॰	आनंदाभास॰	परावाणी	शुध्धसत्व॰	अर्धमात्रा॰

॰ दोरो ॰ ध्यारेदेहनांतत्वथै॰ ध्यासीमुनीवर
गाय॰ तुंअथीनारीनारीये॰ स्नांतीरूपलणाय॰ १॰
रजुपडीरस्लावीरो॰ सर्पजगुनेमाण॰ रजत छीप
मृगत्रणरुषा॰ सत्यनथीत्रीकाल॰ २॰ तेमजुतस्नांती
तुने॰ जेह॰ चैतनोथाय॰ घारइनइ घरमर्तिहा॰
होयनलीनकहाय॰ ३॰ सोरठा छंद ॰ सा
धनपराणुंघार॰ तत्वनोधकरपातणुं॰ पांमेप्राणी
पार॰ मालरहेलघमांकुरी॰ १॰ टीका ॰ साधन
नांम॰ १॰ वीवेक॰ २॰ वैराग्य॰ ३॰ षटसंपत्ती॰ ४॰ मो
क्षेच्छा॰ १॰ वीवेकुले॰ आत्मासत्यछे॰ नेतेवीना
सर्वअसत्यछे॰ २॰ वैरागपतें॰ आजोकना सर्वप

खोडना भोगनी ईछा जे नहीं -३- शरसंपत्ती ते
तेना छ भेद छे -१- शम -२- दम -३- उपरती -४-
तीतीक्षा -५- श्रद्धा -६- समाधान - तेनां रूप -१-
शमते - वासनानोत्याग -२- दमते - बाह्येंद्रीयो
नीग्रह -३- उपरतीते - प्रपंचनीनीरती -४- ती
तीक्षाते - शीतोष्णादी द्वंद्व धर्मोनी सहनशक्ति -
-५- श्रद्धाते - ब्रह्मनीष्ट गुरूनां तथा वेदांतशा
स्त्रनां वाक्योमां भक्ति -६- समाधानते - चीत्तनी
येकाग्रता - ये त्रीजुं साधन छे -४- मोक्षेछाते - हुं
संसारना बंधनथी मुक्त थाउं ऐवी ईछा - छं
द सोरठो - शीष्य कहे सो वात - चरणोना बा
ळक हे - जन्ममरणनी घात - जे रे हणी मांथाय ने -
१ - छंद - ललीत - परमलाभथी - तेकुतने -
नवजनोसमो मांन्यनाम्हने -१- ब्रलगकुसदा
जक्त जगथी - डरनथी मुंने कुर्मकागथी -२- गुण
गतीधने कुंन हर्षियो - नीजसमो गणे देहदर्षियो -
-३- विकरसंकरे गलानीनाथउं - मदन मोरचे ज
तवा जउं -४- मनगती करे जेमतीरनी - घरथीसं
गतीधर्मधीरनी -५- कुटीलताकशीजाणीनागमे -
सुरवीरंग्यीये वृत्तिनालमे -६- शरणरूपमां दीवसा

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

आंमनी ॰ पण्गीनासडे ॰ डनडूडांमनी ॰ ७ ॰ सुष
डुमेसघयेडडूमती ॰ शदडरीडेड हेवनीगती ॰ ८ ॰ हि
नपरीया ब्रतीपायछे ॰ विडरमारगेपीस्थिजयछे ॰
॰ ९ ॰ समजश्वासमो जयबोधनो छोऊसंगतु
डांमक्रोधनो ॰ १० ॰ श्रसदनक्तनी श्वासेहेतछे ॰
परमतनक्तथा त्रमनेलछे ॰ ११ ॰ चीरायब्रतीयोङां
नथीस्मो ॰ छयनमुक्तथा जयछेसमो ॰ १२ ॰ पेलड
येडमां प्रांणधूरशे ॰ वासनापङजे डगडुरशे ॰ १३ ॰ ते
मरीजथा भेपसेभरी ॰ श्वासमोगयो नेभजेडुरी ॰ १४
ड्यांथी श्रावीयो डांणताहयड ॰ तेतपारीतु भानीमान
ह्यड ॰ १५ ॰ डलपडोरीनुडरमांडुव्यो ॰ परमप्रेतनेमनु
रीडूमथ्यो ॰ १६ ॰ जनमयेडलां तेमछेजवुं ॰ तो डुभी
घ्रथारीहनेथिवु ॰ १७ ॰ धनधणीवनुसाथ्यनेपणे ॰
स्वारथीसंगेभ्रर्थनेसरे ॰ १८ ॰ भ्रम्मसत्यनेपीश्च
श्राब्रथा ॰ घालयगोपवीडाग बेडुथा ॰ १९ ॰ जन्मघु
रयोजयोगथीभने ॰ हूंडथारेयारीडुरेतहने ॰ २० ॰ ॥
॰ दोरो ॰ ॥ रीष्यसुंणीपायेपडयो ॰ मांन्युपुर
णमंन ॰ श्रापपदनयीपीस्तरयां ॰ तेसोवेदपरपंन
॰ १ ॰ मारगमुक्तिनोडह्यो ॰ श्यारदेहनुंज्ञान ॰ प
राणोघ्यारथीरहना ॰ पोत्येत्रपानीधांन ॰ २ ॰ पडड

ताणीप्रीतीसुणी॰ घणतीपरेपसंन॰ व्याधीनीगण
नाकरे॰ मोहधरीनेमंन॰ १ ना छंद हरीगीत॰ ॥
साधउसुणोसंक्षेपमां॰ शारीरमेंसरथेउत्थु॰ गद
नीडरीगणनातुने॰ रससाधुनेसमजीसकु॰ १॰
हरणोने॰ कुलीडामण॰ राव्योपहृय॰ गलानी॰ लणु
शीतोपहृव॰ संनारी॰ तंद्रा॰ भ्रम॰ नीद्रा॰ नेगणु
२॰ गणगउ॰ अपस्मी॰ मेह॰ हसीमह॰ उनोगहु
सीमह॰ मदा॰ तम॰ अंग रथी॰ कमाणा॰ उष्मताप
३॰ आपदा॰ ३॰ ये रोग अष्टादशउक्ता॰ अडेठ मन
सीनामहने॰ तमसोगरोमनने अपरोपंच्यारीछे
मासुरभूने॰ ४॰ भेलेननातुजनेडकु॰ अनाह॰ आ
रखु॰ अन्दरी॰ अंकुरे॰ रोरीड॰ छाद्य॰ कुभग॰ डोई
रालेह॰ धमालरीन॰ प॰ नयनीमीयातेथा अपरसो
योधीरो व्यागीलणु॰ परभाय नै प्राणीथकी॰ तो कु
मरीगणनातणु॰ ५॰ डो रोग त्राणय प्रकारना॰ अ
जुनाण॰ वीर्युपीयायछे॰ भ्रोपह॰ ने॰ अलसक॰
अम्लपीत्त॰ रक्तपीत्त॰ गणायछे॰ ६॰ पंचारी
सातपचाणीया॰ पीडापरमसौनेकरे॰ रोरस्तथ्य
नेगरणेपछी॰ ग्रंथे मुनीश्वर पीस्तरे॰ ८॰ वीस्ता
र्यारप्रकारना व्याधीयपुमांथायछे॰ मूर्छा॰ म

दत्यय-प्रवाहिक्-ने-आमवात-गणाय छे-८
अतीस्यंद-अस्मरी-दंधचंन्द्री-अपस्मार-
पीयारीयो-अधीमंथ-८ उरानगधीशरो-रक्त
प्रदर-प्रसारीयो-१०-तम-योनीकंदने-कुष्ठु
पक्षिमे तु भने कह्या-ये कक्ष येरीरीरास्त्र नयरीं पं
तरी पंक्रोरह्या-११-कुपंपलेही रोग पंक्रे-महामु
नीयरने लणे-[1] सैं-[2] शरी-[3] पांडु-[4] स्यारी-[5] हिक्या-अ
[6] रोचक-[7] तीरीडोगणे-१२-संग्रहणीने-[8] अर्शरोग
ते-[9] पीपदरी-[10] नाडीव्रण-कह्यो-[11] स्तनरोगने-[12] नर
सींद-[13] नासुर-[14] कर्णमुण-[15] कफक-रह्यो-१३-तम
कपभीकु-रोग आनम्-कह्या पंय प्रकारना-श्री
लक्षितेर छन्नर यररी-तेभनीतर यारना-१४-
सरत्ने दनासोलप्य कुकु-अरहीकरेलन नेअती
क्षयरोरीरात्रयगा-वीरधी-अरघुद-अरी-भ्रमे
मती-१५-स्वरलेदने-उन्माद-ऊरु-अस
कणगहमे कह्या-नयलाप्ने तेरछन्नर नयरीं तेतरी
देहेमांरह्या-१६-अतीसारस्यात प्रकार छे-ए
ष्धि-दाह-मद-७ हीयो-भनेकर्णपाकी-लींग
नाशिन-नेत्रगण-नामहीयो-१७-प्रत्येक भ
तीसातना-मेंनयतुनेनीरुपी कह्या-दरासाप

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

चौद ज्वरनंधरनी पछी जे पंदरमो रह्या. १८. गद-
१ गुल्म आठ प्रकारना-२ शुंग-३ मुत्रघात-४ उदर-मुत्री
-५ सर्वांसी-६ धातु-७ गर्लनन-८ तालु-९ मुखांत-१० रतुग
ती. १९. ११ आगंतुव्रण-१२ लगंदरने-१३ अस्थीलंग
१४ अलङ्-१५ पणी-जे घातरक्त-समग्र पंदर युत्पेञ्च
श्रुडना जाणी. २०. छतरी ज्वरने सातरी आग-
न्यारी अष्टकुवर्गना-शांनुसमणसंसारना आन
तंदर अपवर्गना. २१. जे रोगे १ तेनवत्त्यना-
२ गूंथी-३ वीसर्प-४ इपांगना-५ यदुं-६ मधीरने-७ कुष्ठ-८ कु
ड-९ गात्रगल-१० नभ-११ नारणना. २२. जे सर्वये नव
त्यना अगीयार येमांथी इह्या. छलाण अयारी
ज्वर जटरी ययुमांयणगीरह्या. २३. शरीरा प्रमे-
नी पीरीडा. २ शीररोग-३ दंत-४ अधरनतणा-तेयोज
५ रक्तवीकार ये रोग इपजीह्वांमणा. २४. जेला
जभार ज्वर जारीरय. प्रांणीने पीडा करे-कुतेर
तेरजलेरना जे पीडया पुंजो करे. २५. जे उदावर्तने
२ रक्तमुणी-मुत्रघात-३ मरीरुरीडा-४ तम-५ संनीपात-६ क्षु
द्रीग-७ वीपुड-८ गीय-९ नागु-१० क्षुरीडा. २६. दरी
गजव्यातेयातुने. गदघोरकुष्टीडारछे. शरदलाभ
लोण ज्वर नयरौं. तेउपर जे भारछे. २७. जे-

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

तेह अष्टाशीतणा व्याधीतुनेचरणीडु पेरीणा
मरेजुमने कुष्ट नाशा कर्ण गुल्मादेभकु २८
रीतेरशीनेतेरतेवा पुराणेपंक्तिपडे डु व्याधी
वीरी प्रकारना नरनारयना देहनेनडे २९ मुतो
नमाह धर्मेकु तेयाधीरी धीकोरड रह्या मैसुम
मेहमेसुरी डेड योनीना रोगो कह्या ३० सम
जासरीष्यासातये तेवातुनेसंरयेकु पंख्याशीर
रोनेपांतरी भगवंतछे मीजभकु ३१ आधी
री व्याधी आगना तमरीकुनायोधीरदु व्याली
सज्जती वीत्तना रुरीसमीरयाम्पडुपदु ३२ छे
क्षेडवीरीक्रमी वर्गना येराख्संख्यायेसर्डी गण
णनाडरीगहयुत्यनी कायाचीरीतुजनेडु ३३
व्याणीगालाभ करनरयेडवी मारशेक्षोगणपया छे
रोमथी हवीगुणाश्वर तलनार आसीनेत्वचा ३४
व्यरजतीयो पथ्यधीरो छे संख्याथी येन्यारासह
प्रत्येड लभतांपारनाये डस्यजनेकुरेडहा ३५ यर
तायने वीजुधीयेडी तमओषधी गहनीगती अ
ज्ञानीयो कुपरधरी सरवज्ञश्री लक्ष्मीपती ३६
मंयन करीभकुग्रंथनुं शारीरत्नाशामां लख्युं येहां
तनी छाह्याचीरीगही प्रीतीये पुडरूख्युं ३७ गुज

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

शारीर प्रकर्ण ॰

रातदेश पवीत्रतेमां ॰ रोहेर ब्रंन्हायतलणुं ॰ औदीच्य
रोगकुपीप्रदेश ॰ स्थान छे सोह्यामणुं ॰ ३८ ॰ कृष्णा
श्रीकृष्णतेनावीशे ॰ प्रख्यात पंड्यासाथिमां ॰ छे पुत्रक
परीकरतणो ॰ प्रीतीपुरणश्रीनाथिमां ॰ ३७ ॰ मार
गजडे मुक्तितणो ॰ समजे सहजसाथिनसरे ॰ ला
शालुषणकुपेरच्यु ॰ शारीर रेयाशंकरे ॰ ४० ॥ ॥
छंद ॰ सोरठो ॰ आशारीरतमाम ॰ संस्कृतनी
लारीशकरी ॰ रेयाशंकरनाम ॰ वारी ब्रंलायतकुपी ॰
॰ १ ॰ श्लोक ॰ आवीरचनुंमाप समग्रयाये ॰
शरीरसंख्याचरणीनल्ये ॰ मतीनुंमाने सरयेथ
जाणवुं ॰ शरीर कर्त्तायेसमग्रजाणवुं ॰ १ ॰ दो
हो ॰ ॥ लक्ष्मीपुरीमांलागीया ॰ गुरुशीवशंकर ॰
व्या ॰ लक्ष्मणीमाने लख्ये ॰ प्रगटयोग्रुथिप्रकरण ॰
इतीशारीरप्रकर्णसमाप्त ॰ ॥ संवत् ॰ १९४१ ना
ब्रीजनेकयदी ॰ ८ नेरवीवारे संपूर्णकर्युं छे ॰ ल
खीतंग वीद्यार्थी ॰ लक्ष्मीशंकर वीजयशंकर गाम
भायणा तालुके धोलकाना ॰ श्रीरस्तु शुभंभवतु ॰
श्री लक्ष्मणी प्रसंनोस्तु ॰ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ छ ॥

For Private and Personal Use Only

अथ व्याधीनीर्णयनांम ॥ रागनी ॥ ए

इसीजगमांडोरीधारोगशाह्वये ॥ बेनोग्रंथमांते घ
णेपारनाये ॥ १ ॥ सुधासींधुमारोगडेतां लख्येषु
स्वलपयेयने पार्णव्याशल्यडीपु ॥ २ ॥ डुश्वारोग्य
त्ये डुरोगनांम ॥ अमुडअस्से आटजाव्याधीनां
म ॥ ३ ॥ स्यरम डोडने डोयली डडमाल ॥ डगोरर
डडू डाशी डमलो डुकाल ॥ ४ ॥ डरेणरोगडेप डपो-
णीलडुंये ॥ खरीः खजुंयु खीजने सी गणीये ॥ ५ ॥
खोडे गरमी गोळो गलरोधडीलो ॥ गमेरडु गलगंड
ने गांडीलो ॥ ६ ॥ गड गुमडां गर्धरी गर्लपात ॥ नासु
र नर्लेसो नालंडड नसात ॥ ७ ॥ नीमीररोग नी
रा पांडीपीत्तभ्रम ॥ मुड रोरीया पेट्य पेडु अर्द
म ॥ ८ ॥ छोडने बलंधर ज्वर कुष्टरोग ॥ कुंभम
जामर जामरी झानथोग ॥ ९ ॥ टुमडाज्य डडरु
तीमर ने त्रीदोष ॥ दाढा दंत दम दडुने दत्तरोग
॥ १० ॥ धातुसीण पत्य पज्ञ नेपक्षघात ॥ प्रमेपांडु
ने पीत्त पांडु प्रसात ॥ ११ ॥ पथरी पीत्त पगडुल्यने
पाणीपीजा ॥ डुलडारय डोसला अतीडोड्लीजा ॥ १२ ॥
बेरो बोबडो बामसी बद्धडीलो ॥ बराण लगदर
लूम मोढलीलो ॥ १३ ॥ मुगोने मुंझारो मरी मगीण

८६ ८७ ८८ ८९ ९०
त - मुखपाक मुखशोषी माथु मुत्रघात - १४ - अपस्मार
९१ ९२ ९३ ९४ ९५
भीने मुत्रकृच्छ्र रक्तस्त्रोणी - रांझण रक्तपीत्त रतांध
९६ ९७ ९८ ९९ १०० १०१
रस रक्तदेवी - १५ - रतेवा गुल्म लोहीवा वायु वाणी
१०२ १०३ १०४ १०५ १०६ १०७
वीगुंथी पमी रहल वीस्फोटक - १६ - श्रुतीरोग स्वा
१०८ १०९ ११० १११ ११२
सर स्वघर्ग्गी रोग - सुन्नपात स्पर्श टीसु घास
११३ ११४ ११५ ११६
मुग - १७ - शोफरोग शीतपद सर्पीने सीतरोग -
११७ ११८ ११९ १२० १२१
कुष्ठ गंभीर कृष्ठी कीरयोग - १८ - कृमीपाने कृष
१२२ १२३ १२४ १२५
कृमीकारक रोग - श्रपस्मारी श्रजीरण श्रतगल रोग
१२६ १२७ १२८ १२९ १३०
- १९ - श्रालणी श्रुतीमंद श्रादीरोग श्राम - उदर
१३१ १३२ १३३ १३४
री श्रांधरी श्रस्मरी इंद्रीनाम - २० - वीरारीयोने
१३५
उलघा श्रादीसार - कह्या श्रेष्ठ पंतरी रोगपार ॥
- २१ - रेघारीहृथी हस्तीनुं सुत्यनाशो - वीराम व्याधी
तंम वैद्यने नेउत्रासे - २२ -

श्रथ श्रसाध्य व्याधी तजवानां तेनां नाम - ॥
दोहो - ॥ श्रोरोग तेश्रवलुपड़े - गुनहांपे हरीयाय
- पाकाल धरावे वैद्यनु - ने व्याधी नवजाय - १ - तं
दाघा व्याधी तेहने - कुकर्म योगे थाय - सुधासींगना
तेहनो - व्याधीरोग नजाय - २ - नागनीरत -
पुरवजन्मना प्राश्चीतीरोगथाये - व्यासमुणथी जे
रथीतेनजाये - १ - फुवेसीलना कोहेवुं ठीर जं

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

णी ॰ करेछे ओषधिन्य यूणथांणी ॰ २ ॰ मगाधे
मों घीमारवाथेवैद्यप्रीत्ने ॰ पडीक्रेरवीनेकरे छ्पाथेषी
त्ने ॰ ३ ॰ मळेमांन्तशरी मोराळ्सूलेषा ॰ नथीज्या
धीनेसमृथिं छ देया ॰ ४ ॰ तपतीर्थ पुन्यरतहांने
न्यथे ॰ कछएकरछापेप्रसुनीक्रपाये ॰ ५ ॰ [1] भैरो
[2] ओजडो [3] कुष्ट [4] अवे [5] प्रमेह [6] कणहर [7] कोहर [8] लगहर
ते ॰ ६ ॰ [9] नासुर [10] पक्षघात [11] पाडु [12] हम [13] अर्श ॰ [14] श्लीपद
[15] भगंदर [16] वायु [17] रसोगी अमर्ष ॰ ७ ॰ [18] संग्रहणी [19] मुगो [20] मुर्छा
[21] ने गाठपेरे ॰ [22] शलज्वर [23] रोकुहर [24] अंतर्गल [25] छुं
॰ ८ ॰ [26] हर्घियद्ल ने [27] पत्य [28] वाम वज्र ॰ [29] आमर [30] रहु [31] ने प
[32] देंदु स्वपे [33] मळ ॰ ९ ॰ रतादद्रु ने [34] संधीवायु [35] कंठमाल
[36] वींछण [37] आनयोउ [38] मडने [39] तालुवाल ॰ १० ॰ [40] छाउ घली
र अंत्र आदी रोग अवा ॰ करे ओसहते जेणानारे
देया ॰ ११ ॰ नीपरसमाणने शक्तिनो पाठकीने ॰ कूी
ज थेनुं नेमन उपी त्नोळ्न्य हीने ॰ १२ ॰ माछघोरव्या
धीवीरोमूनेमराचा ॰ नथीश्री हरीथीन् भीत्नेसम
जाया ॰ १३ ॰ रेवाशंकर कृ रघुनाथेलज्यो ॰ यशेत
तवैद्यते आरोगतज्ये ॰ १४ ॰
अथ वैद्यरीक्षा ॰ ॥ नागनींद ॥ बनकेटी
ने आपवी आदयाये ॰ करीथी तेमांथी कूलेती न

For Private and Personal Use Only

५४०) सुधासंगीत वैद्यशास्त्र ग्रंथ.

थाये. १ . कुन्नती डोगी याघरी ने सीपार्ई . नुं
डोणोथयो वीरागी मुरणार्ई . २ . सगर्ला कुरील
श्रा करुं मंन सीले . द्याते कुने घर्तणीते न दीले
. ३ . दुभे वैद्यने तातना तुल्य श्राणे . भरया पुंग्य
तें अंमृतणी लेजन णे . ४ . मरीमुडीने योकेरा
थांयणोले . भेक्यमंगीश्राणीने णोलणोरले .
. ५ . मुने मुणगुस्यांयथुछे वसारु . श्ररुएग श्रा
थमे थायछे रोगजन्डु . ६ . नीरा वैद्यलोने न्नुधे
श्रांगणाधुं . रेतर वैद्यनुं तप कहे श्रालणायुं . ७ .
श्ररस्परणतावे कुरा थाय कह्यो . गमी गांठने नाम
लेडोडी लेया . ८ . मरेतो केसे मारे कुमें छीगास्यो . मा
रेतधक्के कुलेपेसेयैद्ये मास्यो . ९ . भायीलेयेणाये
द्यनी श्रौषधी छे . यदंतव कहे लेलवारी यथी छे . १०
कुदा मुन्यरे कुने श्रयेतलडोल्या . द्याथी मुणेथी क
रीथी न भोल्या . ११ . केराकुल न श्रापे कुलेती नथाये
डाह्या वैद्यनो दीरयीतो लल रे . १२ . द्याथी डेक्
वैद्य कुभतो घरयुछे . रोगीडे भायाश्राणडीथी मरु
छे . १३ . लेषकलयथडीडे लीघकु रेलागो . रो
गीडे कुडीरने हीरेक्रूरसागयो . १४ . नथीसेजडेसां
घया वैद्य भेसे . पीडे ने परीतापनी पोगे पेसे . १५ .

शरीरीप्रमाणेमेडु मुख्यलेषुं । स्याहामलेछनेपडीउं
कहेवुं । १६ । मरेनामरेवैद्यपरनुंलभाये । स्थी
श्राप्येरीवैद्यनेजाम्यथाये । १७ । मुठाकउत्तना
लंन उत्पातनजये । डोगरजोलेतो नाडीयाहये
ये । १८ । नीकलनगनयेंश्रन्यनेपरश्रेपा । नथीत्य
यनाग्रंथमांश्योडकहेवा । १९ । रेथारांउरेरणीडे ते
नमुडे । डुरीसडोरीधामेंग्यतुरतेनथुडे । २० । ॥
रा योपयरत् । ॥ गुणसागर गुजरातमें
लम्पुरीरीगुलगांम । होवश्री हीरमज्ञातीपीरी ।
व्यासरीघरांउरनांम । १ । पुरणकृपातेपुर्षनी
ग्रंथरच्याव्योसार । दाघयेदाहीत्रने । सुलडीयो
सत्कार । २ । जा नागनीं २० ॥ सुधासंग्रीत
ग्रंथसंपूर्णडीयो । घणाग्रंथनासेहनोलाभलीधो
। १ । यवनकृतीडीस्ताडीताओषकने धि । जयती
लेगीनेरोपडासंतडोधि । २ । हडीम् दाक्तर डो
कटर जीलखडीधो । तेनीताभेदारीडरीसारलीधे
। ३ । यथास्थीत लक्षण स्यासत्यसार । पतण
वर्तिने आपवुंनीरधार । ४ । कुल्लाभ्यारधर्मेलोडी
वैद्यथाशे । तेनाउरपडीउधनो नारीथाशे । ५ । ॥
सहरोहर जलात्यमांथाशेलेनो । हीजश्रीहीय

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir
For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

रोगउपसितेनो ॥ ६ ॥ उनाम्भार कृष्ना त्रीवीशाल
मेतेह ॥ अध्यरोउरनोसूतमध्यको ६ ॥ ७ ॥ रेथारां
उर कृष्ननी डीतीयंत ॥ सुधासंग्रीत ग्रंथउीधो
श्रीमंत ॥ ८ ॥ नथीअरूपटुत्यारोए ग्रंथगाधु ॥
करानापडेरीम्पथा हुरनधु ॥ ९ ॥ धलन व्याधीसी
कनेतामां लणाये ॥ प्रमाणीउपडीआपतांपीड
नये ॥ १० ॥ संधत श्रोगणीमां प्रउरा ॥ द्वीतीया
श्रावणशुक्लमास ॥ ११ ॥ प्रथम् पोरमांग्रंथनो
पारडीधो ॥ रधीरोउरने लणयाउल्यदीधो ॥ १२ ॥
भोराल्नाउुर्गानीपीनीकृपाये ॥ सुधासंग्रीतग्रं
थ संपूर्णथाये ॥ १३ ॥ लेथी कृष्णगंउमुनेपुष्टी
श्री ॥ कृतीमेवैद्यनेग्रंथडीधी ॥ १४ ॥ रथारोउर राज
श्रीउाकृष्णगाये ॥ सुधासंग्रीत तेपरीपुर्णथाये ॥
१५ ॥ रधावीम्वनेसत्यश्रीकृष्नधारी ॥ तनेराधी
काकृस्नश्री हुष्णहारी ॥ १६ ॥ ॥ श्रीराधाकृष्ना
यनम: ॥ गामभेलायतना ब्राह्मण श्रोदीप्य
रोगडीया पंड्या रेथारोउर कायरोउरनो भनापेलो
ग्रंथछे ॥ परमार्थपरनार्थ ॥ लयलयगोपीहगोपी
हश्री हरीसत्य ॥ ॥

अथ वैद्यने पूछवानुं प्रश्न ॥ ॥ कुंडलीरत ॥

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

नुपतीडेराकडरे ॰ प्रगट्यो ज्यांथी प्रांण ॰ रूडरेतुमां
ज्यांकुतु ॰ पीज्ञातणुं प्रमांण ॰ १ ॰ पीज्ञानणु प्र
मांण ॰ ज्यांथि शोको शोकोने पाधो ॰ पोडारे शोंणपी
ज ॰ हैयनो रीपरहायो ॰ रेपाळ्य डेरीव ॰ शोंण
श्रेयेमां डरता ॰ मुक्तीमागे शोंण ॰ पीण्डुय शोकां
व्याधीकरता ॰ १ ॰ हेभेचेरी पैघने ॰ घटे पेरनादो
ड घांमन् हेयो घेकडो ॰ झांझां मारे झोड ॰ २ ॰ झांझांम
रेझोड ॰ जाह्यमें घायजपोरे ॰ मरेळ थाये मीर ॰ ह
याने सुप्र्छे घेरे ॰ मेह्नत् मीथ्यान्नय ॰ रेपाडुं
लगझेरी ॰ परीपेरनादोड ॰ पैघने हेभेपेरी ॰ ३ ॰

श्रथ मुभपाडपर तथा गरमीपर तथा मों
पाल्यापेर श्राज्याथ टाडोप्रस्त छे ॰ ॥ ॥
नागनीर ॰ ॥ डमलडहने डल्यनो कंहडीले ॰ ग
लो श्रेसडी राभ थांणा करीले ॰ १ ॰ मलीराग
र रेगुडज लीभ जाल्य ॰ हीराहसाण ने धकल्याली
चीरील्य ॰ २ ॰ डभालाभ्योनी लेडीम घने मळ्ड ॰
डपुरडाभ्मली तांसली भीठ् श्रीठ ॰ ३ ॰ शीडेदी
भीठ् येयनुं मुगलीले ॰ रीमल् जाल्यने ज्यम-
भीठ् हीले ॰ ४ ॰ लडोपपणानी रीतायल् करी
ले ॰ नगोड वीरण यालाने शोंलणीले ॰ ५ ॰

For Private and Personal Use Only

 सुधासंगीतवैद्यशास्त्रग्रंथ॰

लीले पीअला जाय पुष्पगुलाब ॰ तांदळजोने ना
[illegible] पउउ पुष्पआम्र ॰ ६ ॰ मणे तेहेनुं पुष्पडे जाय
[illegible]ण ॰ अलीपस्त्रगालडरे तेपसुल ॰ ७ ॰ पजाणी
तेनुं पाणी नवरां पीले ॰ घणी गर्मीना रोगनोना
शडीले ॰ ८ ॰ प्रतीदीन तेतोयनुं पान पाये ॰ रमेता
ऽने सर्पथारीत थाये ॰ ९ ॰ रेचाशांडरीमूर्णनो
रेउआल्यो ॰ बेपो फळमां हीमनो पाहाउ राल्योनप
ईती रेचाशांडरीमूर्ण राऊउनुं छे॰

अथ गरमी उरायानो उपाय॰॥ जघीग
लसण [illegible] शीघडीले ॰ मुगाबीज मरी जयडे
गरंगुन्य दीले ॰ १ ॰ पीपरू राशाना सर्घुयो ऐय-
[illegible]र ॰ अतीपीशने ऊगणी तकसार ॰ २ ॰ ऊान-
जाल्य लारींगने अर्कमुग ॰ सचा ऊउडीऊ: पीओ
[illegible]ल ॰ ३ ॰ जवीत्री अरलनो उरो उपाय डीले ॰
गाजर बीज सन्नमणी मुणलीले ॰ ४ ॰ समला-
गनो आऊहो उपाय पाये ॰ घणुं रीत ते गर्मीनुं गा
न थाये ॰ ५ ॰ रेचाशांडरेगर्म आउपाय रीयो: पी
[illegible]धायउनो पाये पीऊलरीयो ॰ ६ ॰ ॥ ईती॰॥

सुधासंगीत ग्रंथसमाप्त थयो॥

सुखसंचारीतग्रंथनुं अनुक्रमणिका (५४५

प्रकर्ण	रोग औरोध.	पृष्ठ पानुं
१	अथ मंगलाचर्ण.	१
२	अथ ग्रंथनुं कारण.	१
३	अथ ग्रंथलखनारना ग्रंथोथी आग्रंथ कर्योछे.	३
४	अथ प्रधान्य वीद्या.	४
५	अथ मध्य प्रधान्य वीद्या.	५
६	अथ वैद्यवीद्या मुख्य मुळ.	६
७	अथ काळ रोक्की.	९
८	अथ कुलपरीक्षा वैद्यने करवानी.	१०
९	अथ अंगुल कुलनी परीक्षा.	१०
१०	अथ दृष्टी परीक्षा.	११
११	अथ स्पर्श परीक्षा	११
१२	अथ आश्रण परीक्षा.	१२
१३	अथ शुलस्पुकन परीक्षा.	१२
१४	अथ भाळस्पुकन परीक्षा.	१३
१५	अथ सारा वैद्यनी परीक्षा.	१३
१६	अथ वेशधारी वैद्यनां लक्षण जणाना.	१४
१७	अथ साकु थवानां साधन परीक्षा.	१४
१८	अथ नाडी परीक्षा.	१५
१९	अथ मुत्र परीक्षा.	१६
२०	अथ रोगज्ञान परीक्षा.	१६
२१	अथ पंच परीक्षा लीख्यते.	१७
२२	अथ गरु परीक्षा.	१७
२३	अथ व्याधीवाळा पूर्षने उपदेश कर्वानु.	१७

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अनुक्रमणिका.

प्रकर्ण	रोग औषध	पृष्ठ पान
२४	अथ देहगुण.	१९
२५	अथ च्यार खांणयो देह यर्चानी	२०
२६	अथ वनस्पतीना भारनुं प्रमाण.	२०
२७	अथ वस्तु वीरसथवानु माप.	२०
२८	अथ कोशोषधीमां लीधीसुडीनो वीच्यार.	२१
२९	अथ असाध्यना लक्षण.	२२
३०	अथ कीयारोगपर केई वेगा औषध आपवुं रोगीने तेनी रीत्य.	२२
३१	अथ क्यापियत्न क्रीया.	२५
३२	अथ कागवीच्यार रोगनां कारण.	२५
३३	अथ वयवीच्यार अथवा अवस्था	२६
३४	अथ अर्थवीच्यार व्याधी संलय.	२६
३५	अथ कर्मवीच्यार.	२७
३६	अथ अजीर्ण वीच्यार.	२८
३७	अथ रोगोमा लेल्१४ तेनां कारणो.५	२९
३८	अथ सकल रोगनुं रूपकारण.	२९
३९	अथ गरलजनीत रोग.	२९
४०	अथ भुतजनीत रोग लक्षण	२९
४१	अथ पीडाजनीत रोगनुं कारण.	३०
४२	अथ कामजनीतरोग.५) नुं कारण.	३०
४३	अथ प्रत्नायन रोग.६) नुं कारण	३०
४४	अथ स्वत्नायन रोग.७) नुं कारण.	३०
४५	अथ देशिक रोग.८) नुं कारण.	३०
४६	अथ आगंतुक.९) रोगनुं कारण	३१
४७	अथ कालिक रोग.१०) नुं कारण.	३१

For Private and Personal Use Only

अनुक्रमणिका

प्रकर्ण	रोगऔषध	पृष्टांक
४८	अथ अंतररोग ११ नुं कारण ·	३१
४९	अथ करमज रोग १२ नुं कारण ·	३१
५०	अथ दोषज रोग १३ नुं लक्षण ·	३१
५१	अथ कर्मदोषज रोग १४ नुं कारण	३१
५२	अथ तेर वेगना व्याधीनो प्रकार ·	३२
५३	अथ मुत्ररोधथी रोग थाय ते · १	३३
५४	अथ मळवेग रोधथी रोगो थाय ते · २	३३
५५	अथ अधोगत जे अपानुं ते वेग रोकये व्या	
	धी थाय ते · ३	३३
५६	अथ नींद्रा वेग व्याधी · ४	३४
५७	अथ तृषा वेग · ५ · ना व्याधी ·	३४
५८	अथ छींकवेग रोकवाथी व्याधी थता · ६ ·	३४
५९	अथ उरीा वेग रोकवेथी व्याधी · ७	३५
६०	अथ श्रमस्वास वेग · ८ · रोकवेथी व्याधी	३५
६१	अथ वांती वेग · ९ रोकवेथी व्याधी ·	३५
६२	अथ आंसु वेगने रोकवे · १०	३५
६३	अथ क्षुधा वेग रोक्येथी रोग · ११	३६
६४	अथ ओडकार वेग रोकवे व्याधी · १२	३६
६५	अथ कामवेग · १३	३७
६६	अथ बगासानो वेग · १४	३७
६७	अथ रोगोत्पत्ती थवानुं कारण ·	३७
६८	अथ रोगराज ·	३८
६९	अथ ज्वरोत्पत्तीनु कारण	३८
७०	अथ ज्वर थवाना कारण ·	३८
७१	अथ ज्वर आववाना पूर्वरूप ·	३८

अनुक्रमणिका

अंक	रोगप्रौषध	पृष्टांक
७२	अथ ज्वरपक्कपचानी मर्यादा	३९
७३	अथ ज्वरीपाणपानो प्रकार	३९
७४	अथ वातज्वरनां लक्षण	४०
७५	अथ क्वाथनुं पचन १	४०
७६	तेनो क्वाथ	४०
७७	अथ पीत्तज्वरनां लक्षण १ तेपर द्रा	
७८	क्षादि क्वाथ	४१
७९	अथ कफज्वरनां लक्षण तेनापर क्वा	
८०	थ नारींगादी	४१
८१	अथ क्वाथ मुखपानुं पचन	४२
८२	अथ वातपीत्तज्वरनां लक्षण तेपर	
८३	अमृतादि क्वाथ	४२
८४	अथ कफपीत्तज्वरनां लक्षण तेपर क्वा	
८५	थ लुनीआदी	४३
८६	अथ कफवातज्वरनां लक्षण गरमाळा	
८७	पंचकनो क्वाथ	४३
८८	वैद्यने समजण लेवानी	४४
८९	अथ ज्वरप्रकार	४४
९०	अथ प्रेतज्वरनां लक्षण २ ता तेनो	४४
९१	उपाय	४५
९२	अथ शस्त्रघातवेसिनज्वर तेनां लक्षण	
९३	तथा तेनो उपाय	४५
९४	अथ धीराज्वरनां लक्षण ता तेनो उपाय	४५
९५	अथ क्रोधज्वरनां लक्षण ३ ता तेनो उपाय	४६
९६	अथ मानसज्वरपचानुं कारण लक्षण	४६

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

અનુક્રમણિકા.

પ્રકર્ણ.	રોગ તથા ઉપાય.	પૃષ્ઠ પાં
૯૭	તથા તેનો ઉપાય.	૪૬
૯૮	અથ કામજ્વરનાં લક્ષણ. તા. તેનો ઉપાય.	૪૭
૯૯	અથ સ્ત્રીના કામજ્વરનાં લક્ષણ. તા. તેનો	
૧૦૦	ઉપાય.	૪૮
૧૦૧	અથ લયજ્વરનાં લક્ષણ. તા. તેનો ઉપાય	૪૮
૧૦૨	અથ જીર્ણજ્વરનાં લક્ષણ. તા. તેનો ઉપાય.	૪૯
૧૦૩	અથ આગરણજ્વરનું કારણ.	૫૦
૧૦૪	અથ આગરણજ્વરનાં લક્ષણ. તા. તેનો ઉપા.	૫૦ ૫૧
૧૦૫	અથ દ્રશીજ્વરનાં લક્ષણ. તા. તેનો ઉપાય	૫૧
૧૦૬	અથ રક્તજ્વરનાં લક્ષણ. તા. તેનો ઉપાય	૫૧ ૫૨
૧૦૭	અથ મળજ્વરનાં લક્ષણ. તા. તેનો ઉપાય	૫૨
૧૦૮	અથ ત્રુતીયજ્વરનાં લક્ષણ. તા. તેનો ઉપાય	૫૩
૧૦૯	અથ જ્વરકુંભ જ્ઞાન.	૫૩
૧૧૦	અથ સંન્નેપાત પ્રકર્ણ.	૫૪
૧૧૧	અથ સંન્નેપાતપર ઉપચારનું ક્રમ આઠ છે	૫૪
૧૧૨	તેપર લાંગીગાદી ક્વાથ.	૫૫
૧૧૩	અથ કટુકાદીચુર્ણ.	૫૬
૧૧૪	અથ ગ્રંથાદીક્વાથ ઘણા રોગપર છે	૫૬
૧૧૫	અથ સંનેપાતમાં અચેતનો ઉપાય.	૫૭
૧૧૬	અથ માથે બાંધવાની વીધી	૫૭
૧૧૭	અથ પંચવક્ર રસ સંનેપાતપર	૫૭
૧૧૮	અથ શીતલંગીચુર્ણ.	૫૮
૧૧૯	અથ શીનમત્ત રસ ત્રીદોષ સંનેપાતપર છે	૫૮
૧૨૦	અથ સંનેપાતનાં નામ ને તેની અવધી.	૫૯
૧૨૧	અથ સંધીગ સંનેપાતનાં લક્ષણ - તેપર	૫૯

For Private and Personal Use Only

अनुक्रमणिका.

प्रकर्ण	रोगओषध	पृष्टीयां
१२२	गरोनादी क्वाथ.	६०
१२३	अथ अंतक संन्नीपातनां लक्षण	६०
१२४	अथ रुग्दाह संनेपातनां लक्षण.	६०
१२५	तेपर षीरज्यादी क्वाथ.	६१
१२६	अथ चीत्तभ्रम संन्नीपातनां लक्षण.	६१
१२७	तेपर ब्राम्यादी क्वाथ.	६१
१२८	अथ शीतांग संन्नीपातनां लक्षण.	६२
१२९	अथ तंद्रीक संन्नीपातनां लक्षण. तथा	६२
१३०	तेनो क्वाथ.	६२
१३१	अथ कंठकुब्ज संन्नीपातनां लक्षण.	६३
१३२	तेपर कटादी क्वाथ.	६३
१३३	अथ कर्णक संन्नीपातनां लक्षण. तथा	६३
१३४	तेनो क्वाथ	६३
१३५	अथ कर्णमुळेग्रंथीरोगां थायछे तेना	६४
१३६	पर लेप करवानो.	६४
१३७	अथ भुग्ननेत्र संन्नीपातनां लक्षण. ते	६४
१३८	पर नींबादी क्वाथ.	६४
१३९	अथ रक्तष्टीवी संन्नीपातनां लक्षण.	६५
१४०	तेपर चंदनादी क्वाथ.	६५
१४१	अथ प्रलापक संन्नेपातनां लक्षण.	६५
१४२	तेनो क्वाथ.	६६
१४३	अथ जिह्वक संन्नीपातनां लक्षण.	६६
१४४	तेपर अमृतादी क्वाथ.	६६
१४५	अथ अभीन्यास संन्नेपातनां लक्षण.	६७
१४६	तेनो क्वाथ.	६७

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अनुक्रमणिका.

अनुक्रम	रोगनो नाम	पृष्ठांक
१४७	अथ ल्वारींगादी क्वाथ मोकोरो	६७
१४८	अथ सुवावजनो क्वाथ.	६८
१४९	अथ सुवावजमां संन्नीपातथायछे ते	६८
१५०	पर अंजन.	६८
१५१	अथ डांमदेवानी वीधी.	६९
१५२	अथ वीरीमज्वरनो प्रकार-तेपरक्वाथ	६९ ७०
१५३	अथ शीतारी रस तावपरछे.	७०
१५४	ताव गयानां लक्षण	७१
१५५	अथ ज्वरवाळाने तजवानां-ताव गयो	
	होयतोय.	७१
१५६	अथ त्रीदोषनो प्रकार	७२
१५७	अथ त्रीदोषनीमर्यादा-तेपरत्रीदोषादज्व	७२
१५८	रांकुश.	७२
१५९	अथ मंजीष्टादी क्वाथ.	७२ ७३
१६०	अथ मुंझावानां लक्षणरुप.	७४
१६१	क्वाथ मुंझारापर.	७५
१६२	रसज्वरांकुश तावपरछे.	७६
१६३	अथ चींतामणी रस.	७६
१६४	अथ त्रुमाउ लजनरस.	७६
१६५	अथ ज्वरगजकेसरीरस.	७७
१६६	अथ रत्नगीरीराजरसतावपर	७७
१६७	अथ शीतलंगीरस तावपर.	७८
१६८	अथ ज्वरराजरस.	७९
१६९	अथ पंचांगज्वरांकुशरस.	७९
१७०	अथ चंद्रप्रभावटीरस.	८०

For Private and Personal Use Only

અનુક્રમણિકા.

નંબર	રોગઓષધ	પૃ૦ આં
૧૭૧	અથ પંચાનભૈરવરસ તાવપર છે.	૮૦
૧૭૨	અથ માંથાના રોગનો ઊપાય.	૮૧
૧૭૩	ઊપાય અંન્ય માંથાનો.	૮૧ ૮૨
૧૭૪	અથ છીંકો આણવાનો પ્રકાર.	૮૨
૧૭૫	અથ કર્ણને કાન તેના ઊપાય. ભાષાનો	૮૩
૧૭૬	અથ નેત્રનારોગનો પ્રકારપીધાનો. શ્લોક,	૮૪
૧૭૭	અથ ગડુકસ્રીરસ. તથા અંન્યઊપાયો.	૮૪ ૮૫
૧૭૮	અથ મુખછાયાનારોગનાં પ્રકાર. તથા તે	
૧૭૯	નો ઊપાયો.	૮૭
૧૮૦	અથ કુંખનારોગની ઊત્પત્તી તથાઊપાય	૮૮
૧૮૧	અથ કોડીનારોગનો ઊપાયો.	૮૯
૧૮૨	અથ ઊધરસનો ઊપાય	૮૯
૧૮૩	અથ દદ્રુનો ઊપાયો.	૯
૧૮૪	અથ બનુંધાનો તથા બેરાનો ઊપાય.	૯૧
૧૮૫	અથ કરોળીયાના રોગનાં પ્રકાર અને	
૧૮૬	ઊપાયો	૯૨
૧૮૭	અથ પ્રદરનો પ્રકાર. ભગતલોહીયા કે	૯૩
૧૮૮	હોછેતે. અને હેના ઊપાયો.	૯૩
૧૮૯	અથ મૃગાંક બનાવવાની વીધીસાથી.	૯૫
૧૯૦	અથ ગંધપુર.	૯૬
૧૯૧	અથ કથીરમૃગાંકની વીધી ભગ્નોકની	૯૭
૧૯૨	અથ રૂપેરસકરવાની વીધી	૯૭
૧૯૩	અથ રસ કપુરનો કુલકરવાની વીધી.	૯૮
૧૯૪	અથ ભ્રમ્ક પત્રની આકૃતી.	૯૯
૧૯૫	અથ પાંદીચોરસ્કોરક હાડગત્યીર ઊપર.	

अनुक्रमणिका.

रोगऔषध.

प्रकर्ण		पृष्ठ पाने
	मुख्य मांदु लाग्यानो उपायो.	९९
१९६	अथ छोणायंत्र.	१०३
१९७	अथ चंद्रोदयरसनी मात्रा.	१०४
१९८	अथ रससींधुरनी मात्राकर्यानी वीधी.	१०५
१९९	अथ रामवटीनी गुटीका.	१०५
२००	अथ उंदरना झेरनां लक्षण.	१०६
२०१	अथ प्राणहर उंदरना झेरनां लक्षण.	१०६
२०२	अथ हडकाया कुतरानां लक्षण.	१०६
२०३	अथ हडकायु कुतरु करडयु होय तेनां लक्षण	१०७
२०४	कुतरु हडकायु करडे तेनो उपाय तरत करवानो.	१०८
२०५	हडकाया कुतराना झेरनो उतार.	१०८
२०६	अथ बाळरोग नीदान	१०८
२०७	अथ बाळकने ताळुकरडरोग थाय छे तेनां ल०	११०
२०८	अथ मळपरमरोग जेने बक्कुरतवा कहे छे तेनां लक्षण.	११०
२०९	अथ कुकणरोगनां लक्षण.	१११
२१०	अथ तुंडीगुदपाकरोग बाळकनो तेनां ल०	१११
२११	अथ अहिपुतना रोगनां लक्षण.	१११
२१२	अथ अजगल्लीकारोग बाळकने थाय छे तेनां लक्षण.	११२
२१३	अथ तारीगल्लिकरोगनां लक्षण बाळकने.	११२
२१४	अथ बाळकने दांत आववी येणा दुःख थाय छे तेनां लक्षण.	११३
२१५	अथ बाळकने तावनो उपाय.	११३
२१६	अथ ज्वरातीसार बाळकने तेनो उपाय	११३
२१७	अथ बाळकने अतीसारनो उपाय.	११३
२१८	अथ आमातीसारनो उपाय बाळने.	११४
२१९	अथ रक्तातीसार बाळने तेनो उपाय.	११४

અનુક્રમણિકા.

પ્રકરણ.	રોગઔષધ.	પૃષ્ઠપાને
૨૨૦	અથ બાળકને મરડાનો ઊપાય.	૧૧૪
૨૨૧	અથ બાળસઘરણીનો ઊપાય.	૧૧૪
૨૨૨	અથ બાળકની ઊધરસ વા ખાશીનો ઊપા	૧૧૫
૨૨૩	અથ બાળકને સ્વાસનુ ઓશડ.	૧૧૫
૨૨૪	અથ આફરી બાળકને તેનો ઊપાય.	૧૧૫
૨૨૫	અથ ધાવેને તરત ઓકે તેનો ઊપાય	૧૧૫
૨૨૬	અથ બાળકના પેટેઆકડીરોગથદે છે તેથીરુ-	
,,	,, થપૈર બાળકને રડાવે છે તેનો ઊપાય	૧૧૬
૨૨૭	અથ બાળક પેશાબબંધથઈગયો હોય	૧૧૬
	તેનો ઊપાય. ઊપાય	૧૧૬
૨૨૮	અથ બાળકને લાગઘણી પડતીહોયતેનો	૧૧૭
૨૨૯	અથ મુખપાકનાઅથવાખીલઝોલ્લા બા-	
,,	,, ળકનામુખમાંથાયછે તેનો ઊપાય.	૧૧૭
૨૩૦	અથ બાળકને ડુંટીયેસોજે તેનો ઊપાય.	૧૧૭
૨૩૧	અથ બાળકની ડુંટીપાકીહોયતેનો ઊપાય.	૧૧૮
૨૩૨	અથ ગુદાપાકી હોય તેનો ઊપાય.	૧૧૮
૨૩૩	અથ દાંતબેંધડાઊગતા હોયતેનો ઊપાય	૧૧૮
૨૩૪	અથ વસંતરતુનો જુલાબ.	૧૧૮
૨૩૫	અથ ગ્રીષ્મરતુનો જુલાબ	૧૧૯
૨૩૬	અથ વર્ષારતુનો જુલાબ.૩	૧૧૯
૨૩૭	અથ શરદરતુનો જુલાબ.	૧૧૯
૨૩૮	અથ હિમંત રતુનો જુલાબ.	૧૨૦
૨૩૯	અથ શીશીરરતુનો જુલાબ.	૧૨૦
૨૪૦	અથ મનુષ્યનાશરીરનીગતીથાયછેતેનીરીત	૧૨૦
૨૪૧	અથ વાયુનીપ્રક્રતિનાઅંગનું લક્ષણ.	૧૨૧

अनुक्रमणिका.

प्रकर्ण	नाम औषध	पृष्टपानुं
२४२	अथ पीत्तप्रकृतिनां लक्षण.	१२१
२४३	अथ कफप्रकृतिनां लक्षण.	१२१
२४४	अथ सुवारोगनां लक्षण.	१२२
२४५	अथ सुवारोगनो व्याधि-ग्रंथादीकह्योछे तेक	
	.. रवो तथा नुवानसुआदीआपवोतेअनु	१२२
२४६	अथ सुवारोगनो उपाय.	१२२
२४७	अथ सुवारी तेल अथवा घुपेल कर्वानुं.	१२३
२४८	अथ वातागनी आकृती छे.	१२४
२४९	अथ आगनी मंदनो उपाय.	१२४
२५०	.. वसंतमालतीनी मात्रा.	१२५
२५१	अथ जरारी करवानी रीती.	१२६
२५२	अथ अजीरणनां लक्षण.	१२७
२५३	अथ अतीसारनी उत्पत्ती.	१२७
२५४	अथ अतीसारनुं स्वरूप.	१२७
२५५	अथ अतीसारनाभेद ६ तेनां नाम.	१२८
२५६	अथ अतीसारनुं पुर्वरूप	१२८
२५७	अथ वातातीसारनालक्षण- तथा-	१२८
२५८	तेनो उपाय-	१२९
२५९	अथ पीत्तातीसारनां लक्षण- तथा	१२९
२६०	.. तेनो उपाय.	१२९
२६१	.. तेपर उदमसारनी गोळी करवानी रीत	१३०
२६१	अथ पीत्तातीसारनाभेद रक्तातीसार छे	१३०
..	.. तेनुं कारण- तेनो व्याधि ता. उपाय.	१३०
२६२	अथ तेमां गुदपाकी होये तेनो उपाय.	१३१
२६३	अथ कफातीसारना लक्षण- तथा	१३१

अनुक्रमणिका.

अनुक्रम	रोगश्लोकार्थ	पृष्ठ-पाने
२६४	,, तेनो उपाय अने तेनो स्वादि.	१३१
२६५	अथ संनीपातातीसारनां लक्षण. तथा	१३२
२६६	,, तेनो उपाय. अने तेनुं गुण.	१३३
२६७	अथ सनीपातातीसारपर चारणुं.	१३३
२६८	अथ शोकातीसारनां लक्षण तथा तेनो ले	
,,	त्नयातीसार.	१३४
२६९	अथ आमातीसारनां लक्षण तथा तेनो उ.	१३४
,,	पायो ता. तेनो ले आंमपाड्या होय तो पक्व.	१३५
,,	तीसार तथा उपायो.	१३५
२७०	अथ अतीसार प्रकर्ण. तथा उपायो.	१३५ १३६
२७१	,, गृहणी उपरनी गोळी अतीसारपर.	१३७
२७२	अथ पीतांबररस अतीसारपर छे.	१३८
२७३	अथ अतीसार वाळाने तजवानां	१३८
२७४	अथ भस्मकरोगनी उत्पत्ती लक्षण	१३८ १३९
२७५	अथ कर्णरोगनी उत्पत्ती.	१३९
२७६	अथ आरलांने येरोगथाय. तोकनना पेठे	१३९
२७७	अथ वीसंबीकारोगनां लक्षण.	१४०
२७८	अथ अजीरण मरवानां लक्षण (ने थाय	१४०
२७९	अथ कमळानारोगनां लक्षण. पंडुरोग थी	१४०
२८०	अथ हलीमकरोगनां लक्षण तथा उपाय.	१४१
२८१	अथ रक्तपीत्त रोगोत्पत्ती जेने थत्य के छे ते.	१४२
२८२	अथ रक्तपीत्तनां पुर्वरुप थवानुं लक्षण.	१४३
२८३	अथ कफ ना रक्तपीत्तनुं लक्षण.	१४३
२८४	अथ वायुना रक्तपीत्तनां लक्षण.	१४४
२८५	अथ पीत्तना रक्तपीत्तनां लक्षण.	१४४

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

प्रकर्ण	रोगनांनाम.	पृष्ठपाने
२७६	,, ,, रक्तपीत्तनाउपद्रवथयाथीअसाध्यकार्ण	१४४ १४५
२७७	अथ रक्तपीत्तनाआदीउपद्रवो.	१४५
२७८	अथ रक्तपीत्त असाध्यलक्षणवानुं.	१४५
२७९	अथ हेना उपाय रक्तपीत्तना.	१४५
२८०	अथ रक्तपीत्तपर क्वाथ.	१४६
२८१	अथ नाके लोही पडे तेबंधनो उपाय.	१४६
२८२	अथ येलच्यादीगुटीरक्तपीत्तपरतेकहुछु	१४७
२८३	अथ राजरोगनीउत्पत्ती-ओनेसोसकेछेते	१४८
२८४	अथ राजरोगनुं पुर्वरुप.	१४८
२८५	अथ राजरोगनां साधारणलक्षण.	१४९
२८६	अथ वायुनाराजरोगनुंलक्षण.	१४९
२८७	अथ पीत्तनाराजरोगनां लक्षण.	१४९
२८८	अथ कफनाराजरोगनांलक्षण	१४९
२८९	अथ हैयामांघोरुथवाथीराजरोगनांलक्षण	१५०
२९०	अथ असाध्यराजरोगनांलक्षण	१५०
२९१	अथ राजरोगनीअवधी	१५०
२९२	अथ शोषरोग-६-प्रकारनो-ते- लक्षण	१५१
२९३	अथ घणामैथुनथीथयेलोशोषरोगतेनांलक्षण	१५१
२९४	अथ जराशोषनां लक्षण.	१५१
२९५	अथ मार्गशोषीनां लक्षण	१५२
२९६	अथ घलीरादीव्रणथीथीपन्याशोषीनांलक्षण	१५२
२९७	अथ उपाय हेनो.	१५२
२९८	अथ शीतोपलादीअवलेह	१५२
२९९	अथ कुमुदेश्वररसराजरोगपर	१५३
३००	अथ कपर्दकेश्वररसराजरोगपर.	१५४

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अनुक्रमणिका.

प्रकर्ण	रोगऔरोषध.	पृष्टपाने
३०१	अथ राजरोगनेपथ्यपथ्यरवामाटेगुणकारी	१५४ १५५
३०२	अथ मधुपक्व करेलीक्रीया राजरोगपर.	१५५
३०३	अथ कासनीराजक्षेनेऊधरकेछेतेरोग.हेनी (ऊत्पत्ती.	१५६
३०४	अथ कशना पंच लेद.	१५७
३०५	अथ वायुना कशनुं लक्षण.	१५७
३०६	अथ पीत्तना कशनां लक्षण.	१५७
३०७	अथ कफना कशनां लक्षण.३	१५८
३०८	अथ क्षतकश प्रगट थवानुं कारण.	१५८
३०९	अथ क्षयरोगथीकशथयेलोतेनांलक्षण	१५८ १५९
३१०	अथ कशसाध्यतथाअसाध्यजेवानुं.	१५९
३११	अथ कशने औषध तेनो ऊपाय.	१५९
३१२	अथ जवीगादीगुटी तथा ऊपायो	१५९
३१३	अथ हीक्काने हेडकीनुं स्वरुप.	१६२
३१४	अथ हीक्का पंचनां नाम.	१६२
३१५	अथ हेडकीनुं पुर्वरुप.	१६३
३१६	अथ अनल हेडकीनुं लक्षण.१	१६३
३१७	अथ यमला हेडकीनुं लक्षण.२	१६३
३१८	अथ क्षुद्रा हेडकीनां लक्षण.३	१६३
३१९	अथ गंभीरा हेडकीनां लक्षण.४	१६४
३२०	अथ महती हेडकीनां लक्षण.५	१६४
३२१	अथ असाध्य हेडकीनां लक्षण	१६४
३२२	अथ हेडकीनो ऊपाय. [illegible]	१६४
३२३	अथ स्वासरोगनी ऊत्पत्तीलक्षणओ	१६५
३२४	अथ पंचस्वासरोगनां नाम.	१६६
३२५	अथ स्वास रोगनुं पुर्वरुप.	१६६

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अनुंक्रमणिका.

प्रकर्ण	रोगओषध	पृष्टपाने
३२६	अथ महास्वासनु लक्षण.१ लुं.	१६७
३२७	अथ ऊर्धस्वासनुं लक्षण.२	१६७
३२८	अथ छीनस्वासनु लक्षण.३	१६८
३२९	अथ क्षुद्रस्वासनां लक्षण.४ थुं.	१६९
३३०	अथ साध्यतथाअसाध्यस्वासनांलक्षण	१६९
३३१	अथ स्वासरोगनो ऊपायो.१-२-३-	१६९
३३२	,, ऊपाय चोथोस्वासकुमाररस.	१७१
३३३	अथ छर्दिरोगनेओकारीतेनीऊत्पतीनां	
,,	,, लक्षण अोषध.	१७१
३३४	अथ छर्दिनापंचभेद तेनांनांम.	१७२
३३५	अथ छर्दिनुंपुर्वरूप.	१७२
३३६	अथ वायुनी छर्दिनुं लक्षण.	१७२
३३७	अथ पीत्तनी छर्दिना लक्षण.	१७३
३३८	अथ कफनी छर्दिना लक्षण.३	१७३
३३९	अथ संनीपातनीछर्दिनां लक्षण.४	१७३
३४०	अथ दुरस्त भाधेथा हिडथायतेनालक्षण	१७३
३४१	अथ वांती छर्दिओकारी तेनाऊपायो.	१७४
३४२	अथ ऊन्मादरोगनेगांडोकेछेतेनीऊत्प	
,,	,, त्तनी लक्षण ऊपाय.	१७५
३४३	अथ ऊन्मादनां नाम	१७६
३४४	अथ ऊन्मादनुं स्वरूप.	१७६
३४५	अथ ऊन्मादनु पुर्वरूप.	१७६
३४६	अथ वायुना ऊन्मादनां लक्षण.	१७७
३४७	अथ पीत्तना ऊन्मादनां लक्षण.	१७७
३४८	अथ कफना ऊन्मादना लक्षण.	१७८

For Private and Personal Use Only

અનુક્રમણિકા.

રોગઔષધ.

પ્રકર્ણ		પૃષ્ટ પાને
૩૪૫	અથ મનદુઃખનો ઉન્માદ તેનું લક્ષણ.	૧૭૯
૩૪૬	અથ વીષોન્માદનાં લક્ષણ. ખાવાનું	૧૭૯
૩૪૭	અથ ઉન્માદમાત્રનું અસાધ્યલક્ષણ.	૧૭૯ ૧૮૦
૩૪૮	અથ ભુતોઉન્માદનાં લક્ષણ.	૧૮૦
૩૪૯	અથ દેવોઉન્માદનાં લક્ષણ.	૧૮૦
૩૫૦	અથ અસુરોન્માદનાં લક્ષણ. પછેથી	
,,	,, દર્તિ પુરૂષમાં પ્રવેશ કરે તે.	૧૮૧
૩૫૧	અથ અસાધ્ય ઉન્માદનાં લક્ષણ.	૧૮૧
૩૫૨	અથ ઉન્માદનુ તાદીકનો દેહમાં પ્રવેશ કરે	
,,	,, છે તેની રીત્ય.	૧૮૧
૩૫૩	અથ ઉન્માદ મરવાના ઉપાય. ૧	૧૮૧
૩૫૪	અથ પીત્તના ઉન્માદના ઉપાય. ૨	૧૮૨
૩૫૫	અથ કફોન્માદનો ઉપાય. ૩	૧૮૨
૩૫૬	અથ કલ્યાણ ઘૃત ઉન્માદપર	૧૮૩
૩૫૭	અથ મૃગીરોગની ઉત્પત્તીનું કારણ.	૧૮૫
૩૫૮	અથ મૃગીરોગના ચ્યાર ભેદ તેનાં નામ.	૧૮૬
૩૫૯	અથ મૃગીરોગનું પુર્વરૂપ.	૧૮૬
૩૬૦	અથ મૃગીરોગનું સ્વરૂપ ઓળખવાનું	૧૮૬
૩૬૧	અથ વાયુના મૃગીરોગનાં લક્ષણ.	૧૮૬
૩૬૨	અથ પીત્તના મૃગીના લક્ષણ.	૧૮૭
૩૬૩	અથ કફના મૃગીરોગનાં લક્ષણ.	૧૮૭
૩૬૪	અથ સંનીપાતના મૃગીનાં લક્ષણ.	૧૮૭
૩૬૫	અથ અસાધ્ય મૃગીનાં લક્ષણ.	૧૮૮
૩૬૬	અથ મૃગીરોગનો ઉપદ્રવકથન.	૧૮૮
૩૬૭	મૃગીરોગનો ઉપાયો. (૧૮૮	૧૮૯

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अनुंक्रमणिका. (६६१

रोगअोषधि.

प्रकर्ण		पृष्टांक
३६८	अथ पक्षघातरोगनी उत्पत्तीअोषधीतेनु कारण	१८९ १८९
३६९	अथ असाध्यपक्षघातनांलक्षण (जोवानु	१९०
३७०	अथ पक्षघातनोउपायो. अथग्रंथादीतेल	१९१
३७१	अथ वातरक्तरोगनीउत्पत्तीलक्षणउपाय	१९२
३७२	अथ वातरक्तनुं स्वरूप. नेवातरक्तनुपुर्वरूप	१९२
३७३	अथ वायुअधीक वातरक्तनां लक्षण. १	१९३
३७४	अथ रक्ताधीक वातरक्तनुं लक्षण	१९३
३७५	अथ पीत्ताधीक वातरक्तनां लक्षण.	१९४
३७६	अथ कफाधीक वातरक्तनां लक्षण.	१९४
३७७	अथ त्रणनीपातनां वातरक्तनां लक्षण.	१९४
३७८	अथ वातरक्त कयेमांहोयछेतेनांलक्षण	१९४ १९५
३७९	अथ वातरक्त असाध्यनां लक्षण.	१९५
३८०	अथ वातरक्तनी मर्यादा	१९५
३८१	अथ वातरक्तना उपद्रव.	१९५
३८२	,, तेनोउपायमुख्य.अनेयेरोगीनेंतजवा (नीवस्तु	१९६
३८३	अथ वातरक्तवाळानेंआरसांपानांसारा	१९६
,,	,, तथा तेना उपाय.	१९६
३८४	अथ कीसोरगुगळ करवानो प्रकार.	१९७
३८५	,, उपायपांचमो-अमृतादीक्वातकायलेह	१९८
३८६	अथ वायुनां-शुळरोगनींउत्पत्तीलां-उपाय	२००
३८७	अथ वायुनांशुळरोग थवानां कारण.	२००
३८८	अथ वायुनाशुळनींजगा तथा समयते.	२०१
३८९	अथ पीत्तनाशुळनी उत्पत्ती लक्षण.	२०१
३९०	अथ पीत्तनाशुळनां लक्षण.	२०२
३९१	अथ. कफनाशुळनी उत्पत्ती लक्षण.	२०२

अनुक्रमणिका.

रोगऔशध

प्रकर्ण		पृष्ठ पानुं
३९२	अथ कफनाशुलना लक्षण	२०२
३९३	अथ संनीपातनाशुलनां कारणलक्षण	२०३
३९४	अथ आमशुलनुं लक्षण.	२०३
३९५	अथ वातकफ शुलना लक्षण.	२०३
३९६	अथ कफपीत्तशुलनु लक्षण	२०३
३९७	अथ शुलना उपद्रव	२०३
३९८	अथ शुलरोगनोलेहते परीणामशुलछे	२०४
३९९	अथ अन्नद्रवशुलनां लक्षण.	२०४
४००	अथ जरपीत्तशुलना लक्षण.	२०४
४०१	अथ शुलरोगना उपायो. १	२०४
४०२	अथ कफनाशुलनो उपाय. १	२०५
४०३	अथ शुलनाशीनी गुटी पा.	२०७
४०४	अथ गुल्मरोगलेगोळोतेनीउत्पती लक्ष	२०७
४०५	अथ गुल्मरोगनुं सामान्य लक्षण	२०८
४०६	अथ गुल्मरोगनुं कारण थवानुं.	२०८
४०७	अथ वायुनागुल्मरोगनां लक्षण.	२०८
४०८	अथ पीत्तनोगुल्मथवानां कारणो.	२०९
४०९	अथ पीत्तनागुल्मनां लक्षण.	२०९
४१०	अथ कफनागुल्मनुंथवानुं कारण.	२०९
४११	अथ कफगुल्मनां लक्षण.	२१०
४१२	अथ संन्नीपातनागुल्मनां लक्षण.	२१०
४१३	अथ रक्तगुल्मनां कारण लक्षण.	२१०
४१४	अथ असाध्यगुल्मनां लक्षण.	२११
४१५	अथ वायुनागोळानो उपाय.	२११
४१६	अथ पीत्तनागोळानो उपाय.	२१२

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अनुक्रमणिका.

प्रकर्ण	रोगनोवीषय.	पृष्ट. पं.
४१६	अथ रक्तगुल्मनो ऊपाय.	२१२
४१७	,, ऊपायरयोथो हींगादीचुर्ण.	२१२
४१८	,, ऊपाय क्षाराष्टक.	२१३
४१९	अथ गोळा ऊपर वज्रक्षार.	२१३
४२०	ऊपायो गोळाना.	२१४
४२१	अथ. मुत्रकृच्छ्र रोगनी ऊत्पत्ती	२१५
४२२	अथ मुत्रकृच्छ्रनाभेद. ८ तेनां नाम.	२१५
४२३	अथ मुत्रकृच्छ्रनासामान्य लक्षण होयते	२१५
४२४	अथ वायुना मुत्रकृच्छ्रना लक्षण.	२१६
४२५	अथ पीत्तना मुत्रकृच्छ्रना लक्षण.	२१६
४२६	अथ कफी मुत्रकृच्छ्रना लक्षण.	२१६
४२७	अथ सन्नीपातनां मुत्रकृच्छ्रना लक्षण.	२१७
४२८	अथ शोल्यवागयेथी मुत्रकृच्छ्र थयो तेना लक्षण. ५	२१७
४२९	अथ मळरोकवानो मुत्रकृच्छ्र तेनां लक्षण. ६	२१७
४३०	अथ वीर्यरोकवाथी मुत्रकृच्छ्र थयो तेनां लक्षण	२१८
४३१	अथ पथरीना मुत्रकृच्छ्रना लक्षणो. ८ तथा	२१८
४३२	,, ऊपायो मुत्रकृच्छ्रना	२१९
४३३	अथ सोल वाग्यातणो मुत्रकृच्छ्रनो.	२१९
४३४	अथ मळरोकनां मुत्रकृच्छ्रना ऊपायो. १३	२२०
४३५	अथ मुत्रघात रोगनी ऊत्पत्ती.	२२१
४३६	अथ मुत्रघातना भेद १३ तेनां नाम.	२२२
४३७	अथ वातकुंडळीरोगनां कारण लक्षण.	२२२
४३८	अथ अष्टीलाना लक्षण. रोग. २	२२३
४३९	अथ वातबस्ती रोगना लक्षण. ३	२२३
४४०	अथ. मुत्रातीतना लक्षण. ४	२२३

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अनुक्रमणिका.

रोगोंनी औषधि.

प्रकर्ण		पृष्ठे पाने
४४१	अथ मुत्रजठररोगनां लक्षण-रोग.५	२२३
४४२	अथ मुत्रोत्संगरोगनां लक्षण.रोग.६	२२४
४४३	अथ मुत्रक्षयरोगनां लक्षण.७	२२४
४४४	अथ मुत्रग्रंथीरोगनां लक्षण.८	२२४
४४५	अथ शुक्ररोगनां लक्षण-रोग.९	२२५
४४६	अथ उष्णवातजेने उनवा कहे छे ते रोग.१० तेनां लक्षण	२२५
४४७	अथ मुत्रसादरोगनुं कारण लक्षण.११	२२५
४४८	अथ वीडघात रोग.१२ तेनां कारण ने लक्षण	२२६
४४९	अथ बस्तीकुंडलरोग नामे.१३ तेनां कारण लक्षण	२२६
४५०	अथ मुत्रघातना उपायो.१	२२७
४५१	अथ धीन्त्रादी घृत.	२२८
४५२	अथ मुत्ररोधना उपाय.१०-१२.	२२९
४५३	अथ अस्मरी रोग जेने लगत पथरी कहे छे.	२३०
४५४	अथ पथरी रोग नामे.४ तेनां नाम.	२३०
४५५	अथ पथरीनी उत्पत्ती.	२३०
४५६	अथ पथरीरोगनुं पुर्वरूप जांणवानुं	२३१
४५७	अथ पथरीनुं सामान्यरूप जांणवानुं.	२३१
४५८	अथ वायुनी पथरीनां लक्षण.	२३१
४५९	अथ पीत्तनी पथरीनां लक्षण.	२३२
४६०	अथ कफनी पथरीनां रोगनां लक्षण.	२३२
४६१	अथ वीर्यरोकणी पथरीनां लक्षण.	२३२
४६२	अथ पथरीना उपद्रव	२३३
४६३	अथ पथरीरोगना उपायो.१ (लखे	२३३
४६४	अथ प्रमेहरोगनुं नीदान लक्षण अतीप्राय	२३५
४६५	अथ प्रमेह थवानी रीत्य.	२३५

For Private and Personal Use Only

अनुक्रमणिका.

प्रकर्ण	रोगओषध.	पृ.पा.
४६६	अथ प्रमेहनां नाम.	२३६
४६७	अथ प्रमेहनुं पुर्वरूप. अरजे थे रोग थियानां लक्षण	२३७
४६८	अथ प्रमेहनु सामान्य रूपे लक्षण.	२३७
४६९	अथ उदक प्रमेहनां लक्षण.१	२३७
४७०	अथ इक्षुप्रमेहनां लक्षण. रोग.२	२३८
४७१	अथ सांद्रप्रमेहनां लक्षण रोग.३	२३८
४७२	अथ सुराप्रमेहनां लक्षण.४	२३८
४७३	अथ पीष्ट प्रमेह.५	२३८
४७४	अथ शुक्र प्रमेह रोग.६	२३९
४७५	अथ सीकता प्रमेहनां लक्षण. रोग.७	२३९
४७६	अथ सीतल प्रमेहनां लक्षण रोग.८	२३९
४७७	अथ शनैः प्रमेहनां लक्षण रोग.९	२३९
४७८	अथ लाला प्रमेहनां लक्षण. रोग.१०	२३९
४७९	अथ. पीत्तना प्रमेह प्रारंभ.	२४०
४८०	अथ क्षार प्रमेहनां लक्षण रोग.१	२४०
४८१	अथ नील प्रमेहनां लक्षण. रोग.२	२४०
४८२	अथ काल प्रमेहनां लक्षण. रोग.३	२४०
४८३	अथ हरीद्र प्रमेहनां लक्षण. रोग.४	२४०
४८४	अथ मंजिष्ठ प्रमेहनां लक्षण. रोग.५	२४०
४८५	अथ रक्त प्रमेहनां लक्षण. रोग.६	२४१
४८६	अथ वायुना प्रमेह. ४	२४१
४८७	अथ वसा प्रमेहनां लक्षण. रोग.१	२४१
४८८	अथ नील प्रमेह मज्जननो तेनां लक्षण.	२४१
४८९	अथ काल क्षेसुर प्रमेह तेनां लक्षण.३	२४१
४५०	अथ हस्ती प्रमेहनां लक्षण. रोग.४	२४१

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

અનુક્રમણિકા.

પ્રકરણ	રોગશીર્ષ.	પૃ.પાં
૪૫૧	અથ ઈક્ષુના પ્રમેહના ઉપદ્રવ્ય.	૨૪૨
૪૫૨	અથ પીત્તના પ્રમેહના ઉપદ્રવ્ય.	૨૪૨
૪૫૩	અથ વાયુના પ્રમેહના ઉપદ્રવ્યો.	૨૪૨
૪૫૪	અથ અસાધ્ય પ્રમેહના લક્ષણ	૨૪૩
૪૫૫	અથ અત્રીનેમતે છ પ્રમેહ છે વધારે તેમાં	૨૪૩
૪૫૬	અથ પુય પ્રમેહનાં લક્ષણ. ૧	૨૪૩
૪૫૭	અથ તક્ર પ્રમેહનાં લક્ષણ. ૨	૨૪૩
૪૫૮	અથ પીડીકા પ્રમેહનાં લક્ષણ. ૩	૨૪૪
૪૫૯	અથ રાક્ષા પ્રમેહનાં લક્ષણ. ૪	૨૪૪
૪૬૦	અથ ઘૃત પ્રમેહના લક્ષણો. રોગ. ૫	૨૪૪
૪૬૧	અથ અતી મુત્ર પ્રમેહનાં લક્ષણ. ૬	૨૪૪
૪૬૨	અથ પ્રમેહરોગમાં. ૧૦ પીડીકા થાય છે તેનાં નામ	૨૪૪
૪૬૩	અથ પીડીકાનું લક્ષણ.	૨૪૫
૪૬૪	અથ સરાવીકાનું લક્ષણ. ૧	૨૪૫
૪૬૫	અથ કચ્છપીકાનાં લક્ષણ. ૨	૨૪૫
૪૬૬	અથ જાળીનીનાં લક્ષણ. ૩	૨૪૫
૪૬૭	અથ વીનિતાનાં લક્ષણ. ૪	૨૪૫
૪૬૮	અથ અલજીકાનાં લક્ષણ. ૫	૨૪૬
૪૬૯	અથ મસુરીનાં લક્ષણ. ૬	૨૪૬
૪૭૦	અથ સર્ષપીકાનાં લક્ષણ. ૭	૨૪૬
૪૭૧	અથ પુત્રીણીનાં લક્ષણ. ૮	૨૪૬
૪૭૨	અથ વીદારીકાનાં લક્ષણ. ૯	૨૪૬
૪૭૩	અથ વીદ્રધીનાં લક્ષણ. ૧૦	૨૪૭
૪૭૪	અથ પીડીકાના ઉપદ્રવ.	૨૪૭
૪૭૫	અથ પીડીકાનું અસાધ્ય લક્ષણ.	૨૪૭

For Private and Personal Use Only

अनुक्रमणिका.

प्रकर्ण	रोगओषध.	पृष्ठ-पा.
४७६	अथ प्रमेहमरीगयानां लक्षण.	२४७
४७७	अथ रक्तपीतप्रमेहनो. १ लो. तेनो ल०	२४८
४७८	अथ प्रमेहने आरलां वांनां सुभकारक छे	२४८
४७९	अथ प्रमेहने दुखकार आरलां छे.	२४८
४८०	अथ प्रमेहना उपाय.	२४८
४८१	अथ रक्तप्रमेहनो उपाय. १	२४८
४८२	अथ क्षारप्रमेहनां उपायो. पाचो.	२४९
४८३	अथ गोम्रदूपाक प्रमेह उपर तथा तेनी वी.	२५० २५१
४८४	अथ अत्रीऋषीनामते पीडीकानां लक्षण	२५४
४८५	अथ वायुनी पीडीकानां लक्षण.	२५५
४८६	अथ कफनी पीडीकानां लक्षण.	२५५
४८७	अथ संनीपातनी पीडीकानां लक्षण.	२५५
४८८	अथ पीडीकानो उपाय.	२५५
४८९	अथ लाग प्रमेहनो उपाय.	२५५
४९०	अथ मेहरोगनी उत्पत्ती तथा लक्षण.	२५५
४९१	उपस्यार ॥ मेहरोग ते शरीरनुं पैल्यते रोग.	२५५
४९२	अथ मेहनां लक्षण मनुष्यमां.	२५६
४९३	अथ मेहनुं स्थांन.	२५६
४९४	अथ स्थुणने मेह तेनुं अंग तथा तेना उपाय	२५६ २५७
४९५	अथ अमृतादिगुगल.	२५८
४९६	अथ दुरगंधीपरसेवानो उपाय मराडयानो.	२५९
४९७	अथ कोषमां कुसांधी ते सरयानो उपाय.	२५९
"	अथ स्त्रीना शरीरनी कान्ती वधयानो उपाय.	२५९
४९८	अथ कफीरोग लोहीक मेहरीण छ ते नी प्रीते	२५९
४९९	अथ कफी अथवा क्षीणरोगनां लक्षण.	२६०
५००	" घणो कफी थई जयते ने आरला रोग थाय	२६०

अनुक्रमणिका.

प्रकर्णा	रोगऔषध.	पृ.पं.
५०१	अथ कृशनामक्षीणरोगना उपाय.	२९०
५०२	,, असाध्यनां लक्षण.	२९१
५०३	अथ उदर रोगनी उत्पत्ती लक्षण उपर	२९१
५०४	अथ उदररोगनां कारण.	२९१
५०५	अथ उदर रोगने थवानी रीत्य.	२९१
५०६	अथ उदररोगनूं सामान्य लक्षण.	२९१
५०७	अथ आठप्रकारना उदररोग तेनां नाम लक्षण.	२९२
५०८	अथ वातोदरनां लक्षण. १	२९२
५०९	अथ पीतोदरनां लक्षण. २	२९२
५१०	अथ कफोदरनां लक्षण. रोग. ३	२९३
५११	अथ संनीपातोदरनां लक्षण. रोग. ४	२९३
,,	,, थतुंछे उदर दोषानो. रोग. ४	
५१२	अथ दुस्योदरनां लक्षण नेथवानु कारण	२९३
५१३	अथ प्लीहोदर अथवा पीयोदरनां लक्षण. रोग. ५	२९४
५१४	अथ मळजंघेरी. गुदोदरनां लक्षण. रोग.	२९४
५१५	अथ क्षतोदरनां लक्षण. रोग. ७	२९४
५१६	अथ जळोदरनां कारण नेलक्षण रोग. ८	२९५
५१७	अथ. असाध्य उदररोगनां लक्षण.	२९५
५१८	अथ पुनः असाध्यनां लक्षण.	२९५
५१९	अथ वातोदरनो उपाय. १ लो.	२९६
५२०	अथ पीत्तोदरनो उपाय. १ लो.	२९७
५२१	अथ कफोदरनो उपाय.	२९७
५२२	अथ सन्नीपातोदरनो उपायो. १	२९७
,,	अथ जळोदरनो उपाय.	२९८
५२३	अथ श्रीगुरुतनुलाभ. जळोदर या उदरउपर	२९८
५२४	अथ सोथरोग सोजानुनाम तेनी उत्पत्ती	२९९

अनुक्रमणिका

प्रकर्ण	रोग औषध	पृष्ठ पान
५२५	अथ सोजनो रोग ८ प्रकारना छे ·	२७०
५२६	अथ सोजनुं पुर्वरूप ·	२७०
५२७	अथ सोजना सामान्य लक्षण ·	२७०
५२८	अथ वायुना सोजनां लक्षण ·	२७१
५२९	अथ पीत्तना सोजनां लक्षण	२७१
५३०	अथ कफना सोजना लक्षण	२७१
५३१	अथ बेभेगा दोशनां चीन्ह तेने त्रीदोषे	२७२
५३२	अथ संनीपातना सोजना लक्षण ·	२७२
५३३	अथ चोट वागवानो सोज तेनां लक्षण	२७२
५३४	अथ वीखना सोजनां लक्षण ·	२७३
५३५	अथ सोजना उपद्रवो ·	२७३
५३६	अथ शुभसाध्य सोजनां लक्षण ·	२७३
५३७	अथ जेना असाध्यनां लेगां लक्षण ·	२७४
५३८	अथ सोजनां औषध पेलां १	२७४
५३९	अथ वायुना सोजनो उपाय ·	२७४
५४०	अथ पीत्तना सोजनो उपाय ·	२७४
५४१	अथ कफना संनीपातना सोजनो उपाय	२७५
५४२	अथ लीलामाना सोजनो उपाय ·	२७५
५४३	अथ सोजनां सामान्य उपाय ·	२७५
५४४	अथ ईंडीना पोताना सोजे भरवानो उपाय	२७५
५४५	अथ सोजनो दाह मटवानो उपाय ·	२७६
५४६	अथ सोजनो प्रकार तथा उपायो ·	२७६
५४७	अथ कच्यादी रस सोज उपर	२७७
५४८	अथ वृद्धीरोग तेने अंडवृद्धी कहे छे तेना प्रकार	२७८
५४९	अथ अंडवृद्धीतणुं सामान्य लक्षण ·	२७८

अनुक्रमणिका.

अनुक्रम	रोगनोविषय.	पृष्ठ पानुं
५५०	अथ वायुना अंडवृद्धीनां लक्षण.	२७८
५५१	अथ पीत्तनो अंडवृद्धी तेनां लक्षण.	२७९
५५२	अथ कफना अंडवृद्धिनां लक्षण.	२७९
५५३	अथ लोहीना अंडवृद्धिनां लक्षण.	२७९
५५४	अथ मेदना अंडवृद्धिनां लक्षण.	२७९
५५५	अथ मुत्रनो अंडवृद्धी तेनां लक्षण.	२७९ २८०
५५६	अथ अंत्रवृद्धी जेने अंतरगळ कहे छे तेरो	
,,	गनी उत्पत्ती लक्षण.	२८०
५५७	अथ वायुना अंडवृद्धीनो उपाय.	२८१
५५८	अथ पीत्तनी वृद्धीनो उपाय.	२८१
५५९	अथ कफनी अंडवृद्धीनो उपाय.	२८१
५६०	अथ रक्त अंडवृद्धीनो उपाय.	२८१
५६१	अथ मेदनी अंडवृद्धिनो उपाय.	२८२
५६२	,, उपाय अंडवृद्धीनो.	२८२
५६३	अथ मुत्रनी अंडवृद्धीनो उपाय.	२८३
५६४	अथ अंत्रवृद्धीनो उपाय.	२८३
५६५	अथ व्रणसोथरोगनी उत्पत्ती. जेनेघा	,,
,,	व. गुमडा. गांठो. व्रणसांनी कुये छे रोगमातेरो	,,
,,	गनुं नाम व्रणसोथ तेनी उत्पत्ती लक्षण.	२८३
५६६	अथ. व्रणसोथने इर्षथकी पाक्यानो सोजो तेना ल क्षण	२८३
५६७	अथ व्रणसोथना पाक्यानुं कारण.	२८४
५६८	अथ व्रणसोथ पाकवा मांड्यानां लक्षण	२८४
५६९	अथ व्रणसोथ पाकी गयो होय तेनां ल. क्षण.	२८५
५७०	अथ व्रणमां मेद्य रोगीना कारण.	२८५
५७१	अथ ग्रंथान्तर खेद.	२८५

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

प्रकर्ण	रोगऔरोपध	पृ॰ पं॰
५७२	अथ वायुना व्रणना लक्षण	२८६
५७३	अथ पीत्तना व्रणनां लक्षण.	२८६
५७४	अथ कफना व्रणनां लक्षण.	२८६
५७५	अथ रक्त व्रणनां लक्षण.	२८६
५७६	अथ वातपीत्तना व्रणना लक्षण. ५	२८६
५७७	अथ वातकफ व्रणनां लक्षण. ६	२८७
५७८	अथ कफपीत्तव्रणनां लक्षण. ७	२८७
५७९	अथ सन्नीपातना व्रणनां लक्षण. ८	२८७
५८०	अथ सुद्ध व्रणनां लक्षण.	२८७
५८१	अथ दुष्ट व्रणनां लक्षण.	२८७
५८२	अथ रुद्ध अंकुर व्रणमें आवतानां लक्षण	२८७
५८३	अथ सुखसाध्य व्रणनां लक्षण.	२८८
५८४	अथ औषधीश्वास व्रणनां लक्षण.	२८८
५८५	अथ रोरूआदिकना व्रणस्थाननो वीस्तार	२८८
५८६	अथ असाध्य व्रणनां लक्षण.	२८९
५८७	अथ आगंतुक व्रणनां लक्षण.	२८९
५८८	अथ आगंतुक व्रणनी उत्पत्ती.	२८९
५८९	अथ छीन्न व्रणनु लक्षण.	२९०
६००	अथ भीन्न व्रणनु लक्षण.	२९०
६०१	अथ वीद्ध व्रणनां लक्षण (लक्षण	२९१
६०२	अथ शरुआवागीअंगमां रहीगयो होयतेनु	२९१
६०३	अथ कोष्टमे तीरादिकनां लक्षण. लक्षण	२९१
६०४	अथ कोष्टमे रक्त अथवा मण असाध्य तेना	२९२
६०५	अथ क्षतव्रण पीच्चीत व्रणनां लक्षण.	२९२
६०६	अथ मृत व्रणनां लक्षण.	२९२

अनुक्रमणिका.

प्रकर्ण	रोगनोविषय	पृष्ठ
६०७	अथ संधीमर्मस्थनो व्रण तेनां सामान्य लक्षण.	२९३
६०८	अथ मर्मस्थान नसो संधी हाडमां व्रण-	
,,	,,थी थींथी गयां होय तेनां शुद्धाशुद्ध लक्षण	२९३
६०९	अथ नसो वेंधे ते व्रणनां लक्षण.	२९३
६१०	अथ संधीभेदी व्रणनां लक्षण.	२९३
६११	अथ अस्थीभेदी व्रणनां लक्षण.	२९३
६१२	अथ मर्मभेदी व्रणनां लक्षण.	२९४
६१३	अथ व्रणना पडउपद्रव छे तेनां नाम.	२९४
६१४	अथ अगनी दग्धनी उत्पत्ती.	२९४
६१५	अथ दग्धना प्रकार. ४	२९४
६१६	अथ प्लुष्ट दग्धनां लक्षण. १	२९४
६१७	अथ दुर्दग्धनां लक्षण. २	२९५
६१८	अथ सम्यग् दग्धनां लक्षण. ३	२९५
६१९	अथ अती दग्धनां लक्षण. ४	२९५
६२०	अथ दोषथी थयेला शरीर व्रणना उपाय	२९५ २९६
६२१	अथ वायुना व्रणना सोजानो उपाय.	२९६
६२२	अथ पीत्तना व्रणना सोजानो उपाय.	२९६
६२३	अथ कफना सोजानो उपाय लेप.	२९६
६२४	अथ ओरीशीस्नानं रोगने तथा दरेडो.	२९७
६२५	अथ पीत्तना सोजानो उपाय.	२९७
६२६	अथ कफना सोजानो उपाय.	२९७
६२७	अथ रक्तना सोजानो उपाय.	२९७
६२८	अथ सीराम सोजानो उपाय. उपाय	२९७
६२९	अथ व्रण डांपोते पाडयां सन्मुख थयेलानो	२९८
६३०	अथ व्रण पकववानो उपाय.	२९८

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अनुक्रमणिका.

प्रकर्ण	योगओरैपय.	पृष्ठ-पं.
६३१	अथ आरसानाव्रणनेपीरावचांनहीते	२९८
६३२	अथ व्रणपरलीपव्यारीरसनो प्रकार	२९८
६३३	अथ व्रणसोधवानो प्रकार	२९९
६३४	अथ कफना व्रणनोलेपरीभवानोउपाय	२९९
६३५	अथ व्रणनासोजनोउपायतीनासोधवु	२९९
६३६	अथ व्रणपाकवानोतथाराधीनीसरवानो	२९९
६३७	अथ उपायोव्रणसारोकरवानो उपाय	३००
६३८	अथ व्रणमांअंकुरलावचानोउपाय तथा	३००
,,	,, उपाय बीजो व्रणभरवानो.	३००
६३९	अथ व्रणमेघालतयारेपुगरपसुहोयतेमरवानोउपाय.	३०० ३०१
६४०	अथ व्रणमांकमीपयाहोयतेनाशानोउपाय	३०१
६४१	अथ व्रणलरेलवानो उपाय.	३०१
६४२	अथ आगंतुकव्रण हथीयार वागवाथीथ	,,
,,	,, येलो तेनो उपाय.	३०२
६४३	अथ घावथीरुधीरआंमाशयमांउतरयु	,,
	होय तेनो उपाय.	३०२
६४४	अथ पेटमांशस्त्रथी रुधीरउतरयानोउपाय	३०२
६४५	अथ कोठामांरुधीरभरायेलानो उपाय.	३०२
६४६	अथ नत्यादि घृत घा वाग्यापर छे.	३०३
६४७	अथ अस्थीभंग. ६ प्रकारनोतेनाउपाय.	३०३
६४८	,, उपाय प्रुष्ट भंगनो.	३०३
६४९	अथ हुरभंगनो उपाय.	३०४
६५०	अथ सन्धिभंगनो उपाय.	३०४
६५१	अथ अस्ती भंगनो उपाय.	३०४
६५२	अथ जोरसादी घृत घाउा उपर.	३०४

For Private and Personal Use Only

अनुक्रमणिका.

प्रकर्ण	रोगऔषध.	पृष्ठ-पा
६५३	अथ तेलतथाघृतनो हळे खोतेनो उपाय	३०५
६५४	अथ जोहुदीधातु तेलघृत पासणी वा चाटी.	
〃	〃 कोईप्रकारथीघनानोसद्यउपायोकहु	३०६
६५५	अथ ग्राणगंथीरोगनी उत्पत्ती लक्षण.	३०७
६५६	अथ अस्थीतंगके हाडकुलागे कोईप्रकारे	〃
〃	〃 तेनी उत्पत्ती.	३०७ ३०८
६५७	अथ संधीदुखवाना ६ प्रकारनां नाम	३०८
६५८	अथ शरीरनीसंधीदुरीहोय हाडनी तेनां	〃
〃	〃 सामान्य लक्षण.	३०८
६५९	अथ उत्पीष्ट संधीदुखवानां लक्षण १	३०८
६६०	अथ वीश्लीष्टसंधीदुखवानां लक्षण २	३०८
६६१	अथ वीवर्तिसंधीदुखवानांलक्षण ३	३०८ ३०९
६६२	अथ तीर्यगतीसंधीदुखवानांलक्षण ४	३०९
६६३	अथ क्षीप्तसंधीदुखवानां लक्षण ५	३०९
६६४	अथ अधसंधीदुखवानां लक्षण ६	३०९
६६५	अथ कांड लक्षण.	३०९
६६६	अथ हाडदुखवाना १२ प्रकार छे तेनाम	३०९
〃	〃 ऐवां लक्षण जाणवां.	३१०
६६७	अथ अस्थीदुखुहोय तेनां लक्षण.	३१०
६६८	अथ भग्नरोगनां कष्टसाध्य लक्षण.	३१०
६६९	अथ लग्नरोगके हाडदुखेछु तेनां असाध्य लक्षण	३१०
६७०	अथ पुनः असाध्यनां लक्षण.	३११
६७१	अथ स्थानप्रत्ये पोरुषहाडमावाग्यानां पीन्ड	३११
६७२	अथ लग्नरोगके हाडदुदरे तेना उपाय	३११
६७३	〃 उपायो हाडदुखानो साधु पेवानो	३१२

प्रकर्ण	रोग-औषध. छेते.	पृष्ट-पानु
६७४	अथ पोरुयागेलानेआरसांयांनासागु	३१३
६७५	अथ पोरुयागेलानेआरसांनकरवाते	३१३
६७६	अथ मुख्य हाडनां स्थान.	३१३
६७७	अथ डाभ मतारानीपोरुपागयानोउपाँ	३१४
६७८	अथ नाडीव्रणरोगनीउत्पत्तीलक्षणउ	३१४
६७९	अथ नाडीव्रणनीउत्पत्ती वर्षवानी.	३१४
६८०	अथ नाडीव्रणना ५ प्रकारछे तेनानांम	३१४
६८१	अथ वायुनानाडीव्रणनां लक्षण.	३१४
६८२	अथ पीत्तनानाडीव्रणनां लक्षण.	३१५
६८३	अथ कफनानाडीव्रणनां लक्षण.	३१५
६८४	अथ संनीपातनानाडीव्रणनांलक्षण.	३१५
६८५	अथ पोरुपागयानानाडीव्रणनांलक्षण	३१५
६८६	अथ असाध्यनाडीव्रणनां लक्षण.	३१५
६८७	अथ नाडीव्रणना उपायो.	३१६
६८८	अथ व्रणचीकारण मलमछे.	३१७
६८९	अथ सुतराज लेप व्रणरोगपर.	३१७
६९०	अथ महा मल्यम.	३१८
६९१	अथ तुत्थ्यादी मल्यम व्रणरोग उपर.	३१९
६९२	अथ हाथ पग फुटीयेहेरपडता होयतेसा	३१९
,,	,, रु करवानो उपाय.	३१९
६९३	अथ नीबादीमल्यम- व्रणरोग हाथ	,,
,,	,, पग फाट्यापर.	३२०
६९४	अथ व्रणेरुझीत्यांत्वचारंग करीगयो	,,
,,	,, होयतेसरपीकरवानो उपाय.	३२०
६९५	अथ लगघररोगनी उत्पत्तीलक्षण.	३२१

अनुक्रमणिका.

प्रकर्ण	रोग-औषध.	अंक	पृष्ठ-पेज
६९६	अथ वायुना शतपोनक भगंदरना लक्षण		३२१
६९७	अथ पीत्तनुं उष्ट्रग्रीव भगंदरनां लक्षण		३२२
६९८	अथ कफना परीस्रावी भगंदरनां लक्षण		३२२
६९९	अथ संन्नीपातनुं शंबूकावर्त भगंदरना लक्षण		३२२
७००	अथ शस्त्रादिकथी घाउंने प्रगटेलुं थयेलो		,,
,,	ग संज्ञीक भगंदरनां लक्षण. ५		३२२
७०१	अथ संन्नेपातनुं तथा शस्त्रनुं भगंदर असाध्य छे.		३२३
७०२	अथ भगंदररोगनां औषध दीप्यते उप		३२३
७०३	अथ स्त्रीसुंदरस भगंदररोग उपर.		३२५
७०४	अथ भगंदर थवाने आगलां चीन्होनां रूप		३२६
७०५	अथ उपदंशरोगने नेपांतीक गतर छे ते		,,
,,	,, नी उत्पत्ती.		३२६
७०६	अथ वायुना उपदंशनां लक्षण. १		३२७
७०७	अथ पीत्तना उपदंशनां लक्षण. २		३२७
७०८	अथ कफना उपदंशनां लक्षण. ३		३२७
७०९	अथ संन्नीपातना उपदंशनां लक्षण.		३२८
७१०	अथ उपदंश असाध्यनां लक्षण.		३२८
७११	,, पुनः असाध्य उपदंशनां लक्षण		३२८
७१२	अथ उपदंशमां लींग अर्शरोगनां लक्षण		३२८
७१३	अथ उपदंशने पांहीनो रोग तेना उपाय		३२९
७१४	अथ उपदंशनो रोगीये सोने पद्यो होय		,,
,,	,, तेनो उपाय.		३२९
७१५	अथ लींगे दीयपाकी गएहोय ते मटवानो		३२९
	उपाय तथा उपायो उपदंशना		३३०
७१६	अथ गांठिनारोगनो प्रकार तथा उपायो		३३१

अनुक्रमणिका

प्रकर्ण	रोगशोधीय	पृष्ठ पा
७१७	अथ कुष्टरोग १८ जातीना छे.	३३२
७१८	अथ आरजारोगथीजीनेपीत्तने आवछेते	
	तेरोगनां नांम.	३३२
७१९	अथ सीतपीत्त रोगनां लक्षण.	३३३
७२०	अथ सीतपीत्तनोलेहे-कोठतथा उत्कोठते	३३३
७२१	,, नां लक्षण तथा तेना उपायो	३३४
७२२	अथ आन्हप्रड अथमे सीतपीत्तादिरोगोप	३३५
७२३	अने तेना उपायो रीततथाना.	३३६
७२४	अथ आम्लपीत्तरोगनी उत्पत्ती.	३३६
७२५	अथ आम्लपीत्तनां लक्षण.	३३६
७२६	अथ आम्लपीत्तना बेप्रकार छे ते कहुछु.	३३७
७२७	अथ ऊर्ध्वगामी आम्लपीत्तनां लक्षण.	३३७
७२८	अथ अधोगामी आम्लपीत्तनां लक्षण.	३३७
७२९	अथ आम्लपीत्तमां जीनदोषोमणेथानाते	,,
,,	,, २ तेनां लक्षण.	३३८
७३०	अथ कफना आम्लपीत्तनां लक्षण.	३३८
७३१	अथ असाध्य आम्लपीत्तनां लक्षण.	३३८
७३२	अथ आम्लपीत्तरोगनां उपायो. १	३३८ ३३९
७३३	अथ अधोगामी आम्लपीत्तनो उपायो	३३९ ३४०
७३४	अथ वीसर्परोगनां नांम.	३४०
७३५	अथ वीसर्परोगनां सामान्य लक्षण.	३४०
७३६	अथ वायुना वीसर्परोगनां लक्षण.	३४१
७३७	अथ पीत्तना वीसर्परोगनां लक्षण. २	३४१
७३८	अथ कफना वीसर्परोगनां लक्षण. ३	३४१
७३९	अथ सन्नीपातना वीसर्परोगनां लक्षण.	३४२

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

અનુક્રમણિકા.

પ્રકર્ણ	રોગનો વિષય	પૃષ્ઠ
૭૪૦	અથ વાતપીત્તવીસર્પરોગનાં લક્ષણ.	૩૪૨
૭૪૧	અથ વાતકફ વીસર્પનાં લક્ષણ.	૩૪૩
૭૪૨	અથ કફપીત્તના વીસર્પરોગનાં લક્ષણ.	૩૪૩
૭૪૩	અથ શસ્ત્રઘાવને ઘાથીજે વીસર્પરોગ.	,,
	થાય તેના લક્ષણ.	૩૪૪
૭૪૪	અથ વીસર્પરોગના ઉપદ્રવ.	૩૪૪
૭૪૫	અથ વીસર્પરોગનાં સાધ્ય અસાધ્ય લક્ષણ	૩૪૫
,,	અથ વીસર્પ રોગના ઉપાય.	૩૪૫
૭૪૬	અથ વાયુના વીસર્પરોગનો ઉપાય.	૩૪૫
૭૪૭	અથ પીત્તના વીસર્પરોગના ઉપાય.	૩૪૫
૭૪૮	અથ કફના વીસર્પરોગના ઉપાય. ૩	૩૪૫
૭૪૯	અથ સરવે વીસર્પરોગનો ઉપાય.	૩૪૬
૭૫૦	ઉપાય સરવે વીસર્પરોગના	૩૪૬
૭૫૧	અથ સ્નાયુરોગની ઉત્પત્તી જોડીકમાં જે	,,
,,	,, ને વાગોળો રોગ કહે છે તે.	૩૪૬
૭૫૨	અથ વાગોળા રોગનો ઉપાયો ૧	૩૪૭
૭૫૩	અથ વીસ્ફોટક રોગની ઉત્પત્તી.	૩૪૯
૭૫૪	અથ સામાન્ય વીસ્ફોટકનાં લક્ષણ.	૩૪૯
૭૫૫	અથ વાયુના વીસ્ફોટકનાં લક્ષણ.	૩૪૯
૭૫૬	અથ પીત્તના વીસ્ફોટકનાં લક્ષણ.	૩૫૦
૭૫૭	અથ કફના વીસ્ફોટકનાં લક્ષણ.	૩૫૦
૭૫૮	અથ વાતપીત્તના વીસ્ફોટકનાં લક્ષણ.	૩૫૦
૭૫૯	અથ વાયુ કફના વીસ્ફોટકનાં લક્ષણ	૩૫૦
૭૬૦	અથ પીત્ત કફના વીસ્ફોટકનાં લક્ષણ.	૩૫૧
૭૬૧	અથ સંનીપાતના વીસ્ફોટકનાં લક્ષણ	૩૫૧
૭૬૨	અથ રૂધીર બગાડના વીસ્ફોટકનાં લક્ષણ	૩૫૧

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

અનુક્રમણિકા.

રોગઅધીકાર.

પ્રકર્ણ		પૃ. પાં
૭૭૩	અથ ચીસ્ફોટરૂકના ઉપદ્રવ.	૩૫૨
૭૭૪	અથ સાધ્ય અસાધ્ય ચીસ્ફોટરૂકનાં લક્ષણ	૩૫૨
૭૭૫	અથ ચીસ્ફોટરૂક રોગનાં ઉપાયો ૧	૩૫૨
૭૭૬	અથ પીત્તના ચીસ્ફોટરૂકનો ઉપાય.	૩૫૩
૭૭૭	અથ કફના ચીસ્ફોટરૂકનો ઉપાય.	૩૫૩
૭૭૮	અથ સર્વપ્રકારના ચીસ્ફોટરૂકનો ઉપાય સ	૩૫૩
૭૭૯	અથ ચીસ્ફોટરૂક રોગનો ઉપાય સર્વેનો.	૩૫૪
૭૮૦	અથ ફીરંગ રોગની ઉત્પત્તી ઉપદંશ રોગનો લે	,,
,,	,, દપેક ન્નત્યની ચાંદી.	૩૫૪
૭૮૧	અથ આગંતુક ફીરંગ રોગનાં કારણ.	૩૫૫
૭૮૨	અથ ત્વચા ઉપરના ફીરંગનાં લક્ષણ.	૩૫૫
૭૮૩	અથ શરીરની સંધીમે અથવા નસમાં પેઠી	૩૫૫
,,	ગયેલા ફીરંગનાં લક્ષણ.	૩૫૫
૭૮૪	અથ ત્વચામાંહીને બાહેર ફીરંગનાં લક્ષણ.	૩૫૫
	અથ ફીરંગનાં ઉપદ્રવ.	૩૫૬
૭૮૫	અથ ફીરંગ રોગના ઉપાયો.	૩૫૬
૭૮૬	અથ ઉપદંશ ફીરંગ પર ધુણીનો ઉપચાર	૩૫૭ ૩૫૮
૭૮૭	અથ રસકપુર મોઢું આવ્યું હોય તેનો ઉપાય	૩૫૮
૭૮૮	અથ ક્ષુદ્રરોગ બેતાલીની ફોલ્લીયો ત્યા ઉ	,,
,,	,, પરતે રોગનાં લક્ષણ નામ અથવા ફણસી	,,
,,	,, જોસેતે ફોલ્લી સમજવી.	૩૫૯
૭૮૯	અથ અજગલ્લીકા ફણસીનાં લક્ષણ.	૩૫૯
૭૯૦	અથ યવપ્રખ્યા રોગની ફોલ્લીનાં લક્ષણ ૨	૩૫૯
૭૯૧	અથ અન્નલજી ફણસીનાં લક્ષણ ૩	૩૫૯
૭૯૨	અથ વીવૃતા ફણસીનાં લક્ષણ ૪	૩૬૦
૭૯૩	અથ કચ્છપીત્તકાનાં લક્ષણ. ૫	૩૬૦

For Private and Personal Use Only

अनुक्रमणिका.

रोगज्ञोरघ.

प्रकर्ण		पत्रां
१९४	अथ वल्मीकरोग फुणसिनां लक्षण. ६	३५०
१९५	अथ ईद्रवृद्धनाम फुणसी रोग. ७	३५०
१९६	अथ गर्दभीका फुणसीनां लक्षण. ८	३५१
१९७	अथ पुनसीका फुणसीनां लक्षण. १०	३५१
१९८	अथ जालगर्दभरोग फुणसी. ११	३५१
१९९	अथ ईरवल्लिका फुणसीनां लक्षण. १२	३५२
२००	अथ शर्करार्बुदनां लक्षण. १३	३५२
२०१	अथ अहीरोहणी फुणसीनां लक्षण. १४	३५२
२०२	अथ चीप्यनाम फुणसीनां लक्षण. १५	३५२
२०३	अथ कुनख फुणसी केनखने भगाडे छेते नां लक्षण. १६	३५३
२०४	अथ अनुसयी फुणसीनां लक्षण. १७	३५३
२०५	अथ वीदारीकानां लक्षण. १८	३५३
२०६	अथ शर्करानाम फुणसीनां लक्षण. १९	३५३
२०७	अथ शर्करार्बुदनां लक्षण. २०	३५३
२०८	अथ पाद रोगनां लक्षण जेने चीरा रीइ पडे २१	३५४
२०९	अथ कदर रोगनां लक्षण. २२	३५४
२१०	अथ भारवा रोगनुं लक्षण. २३	३५४
२११	अथ ईद्रलुप्ता रोग जेने टाली कोडी कहे छे	३५४
२१२	अथ अरुंषिका रोग तेनां नोहे सहित लक्षण. २५	३५५
२१३	अथ पलीरोग ते पळीयां तेनां लक्षण. २६	३५५
२१४	अथ लक्षण रोग जेने चाणु कहे छे तेनां ल. २७	३५५
२१५	अथ मसा रोगनां लक्षण. २८	३५५
२१६	अथ तलना रोगनां लक्षण. २९	३५६
२१७	अथ न्यच्छ रोगनुं लक्षण. ३०	३५६
२१८	अथ लींगवर्तिका रोगनां लक्षण. ३१	३५६

अनुंक्रमणिका.

[illegible]	रोगऔषध.	[illegible]
८१९	अथ अपपारीश रोगनां लक्षण.३२	३६६
८२०	अथ नीरुद्ध प्रकाशरोगनां लक्षण.३३	३६७
८२१	अथ मणीनामरोगनां लक्षण.३४	३६७
८२२	अथ शनीरुद्ध गुदरोगनां लक्षण.३५	३६७
८२३	अथ वृशण कच्छरोगनां लक्षण.३६	३६७ ३६८
८२४	अथ अंत्रीरोगनां लक्षण.३७	३३८
८२५	अथ सुकर दंष्ट्र रोगनां लक्षण.३८	३६८
८२६	अथ क्षुद्ररोगनो उपाय.१	३६८
८२७	अथ पाशाण गर्दभनां उपाय.	३६९
८२८	अथ मसीक रुणसीनो उपाय	३६९
८२९	अथ कणोसाईने अग्नीरोहणनो उपा	३६९
८३०	अथ अपपारीशरोगनो उपाय.	३६९
८३१	अथ शनीरुद्ध गुदनो उपाय.	३६९
८३२	अथ वृशण कच्छरोगनो उपाय.	३७०
८३३	अथ अंत्रीरोगनो उपाय.	३७०
८३४	अथ सुकर दंष्ट्ररोगनो उपाय	३७०
८३५	अथ व्यान्दुरोगनेपगेचवीकरे छे तेनोउपाय	३७०
८३६	अथ उदररोगनो उपाय.	३७०
८३७	अथ तलनारोगनो उपाय.	३७१
८३८	अथ चीप्परोगनो उपाय.	३७१
८३९	अथ कुनखरोगनो उपाय.	३७१
८४०	अथ मस्सानोतपालसणरोगनो उपाय	३७१
८४१	अथ अंगेचकुरुआवती होयतेनो उपाय	३७२
८४२	अथ पणीरोगनेपणीयांतेमरवानो उपा	३७२
८४३	,, उपाय बीजो कस्पकेसनो	३७२

अनुक्रमणिका.

प्रकर्ण	रोगऔषध.	पृष्ट-पान
८४४	अथ शीररीनो उपाय.	३७३
८४५	अथ शीरनाम मस्तकरोगनी उत्पत्ती	३७३
८४६	अथ शीरना रोगनां नाम	३७३
८४७	अथ वायुना शीररोगनां लक्षण.१	३७४
८४८	अथ पीत्तना शीररोगनां लक्षण.२	३७४
८४९	अथ कफना शीररोगनां लक्षण.३	३७४
८५०	अथ संन्नीपातना शीररोगनां लक्षण.४	३७४
८५१	अथ लोहिबगाडना शीररोगनां लक्षण	३७५
८५२	अथ क्षीणपणानो शीररोग तेनां ल.६	३७५
८५३	अथ कृमी शीररोगनां लक्षण.७	३७५
८५४	अथ सुर्यावर्तरोग शीरनो.८	३७५
८५५	अथ अनंतवात शीररोगनां लक्षण.९	३७६
८५६	अथ शंखनाम शीररोगनां लक्षण.१०	३७६
८५७	अथ अर्धावलेद शीररोगनां लक्षण.११	३७६
८५८	अथ वायुना शीररोगनो उपाय.१	३७७
८५९	अथ शीरोभस्ती वायुना शीररोग उपाय	३७७
८६०	अथ पीत्तना शीररोगनो उपाय.२	३७७ ३७८
८६१	अथ कफनी शीरपीडाना उपाय.	३७८
८६२	अथ लोहीनी शीरपीडानो उपाय	३७८
८६३	अथ संन्नीपातनी शीरपीडानो उपाय	३७८
८६४	अथ क्षीणथयेलाना शीररोगनुं औषध	३७९
८६५	अथ कृमी शीररोगनो उपाय.६	३७९
८६६	अथ सुर्यावर्तनरोग अर्धाशीशी कहेछे ते	,,
,,	,, ना हैनो उपायो.७	३७९
८६७	अथ अनंतवात शीररोगनो उपाय.८	३८०

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अनुक्रमणिका.

प्रकर्ण	रोगऋोपाय	पृष्ट-पों
८६८	अथ डांनपरी हुमतीनो उपाय. ९	३९०
८६९	अथ अपागमांथी पडयडता होयतेनोउपाय ५	३९०
८७०	अथ केस वधवानो उपाय.	३९१
८७१	अथ नेत्रना मंडलनुं माप प्रमाण.	३९१
८७२	अथ चक्षुरोगनां स्थान -	३९१
८७३	अथ चक्षुरोगमां होराकेरना रोग.	३९२
८७४	अथ नेत्ररोगनी उत्पत्ती.	३९२
८७५	अथ दृष्टीनुं लक्षण - जेने कीकी केछे ते	३९२
८७६	अथ दृष्टीनां ४ पडलनाआश्रय. लक्षण	३९३
८७७	अथ प्रथम पडलमां रोगथियो होयतेना	३९३
८७८	अथ बीजापडलमां होराथयो होयतेनां ल	३९३
८७९	अथ त्रीजापडलमां रोगथियानां लक्षण	३९४
८८०	अथ चोथापडलमां होरा होयतेनां लक्षण	३९४ ३९५
८८१	अथ अन्यशास्त्रनामतेथे मोतीयाबीदु	〃
〃	〃 नां ६ जेदछे तेनाप्रकार	३९५
८८२	अथ वायुना लींगनाशरोगनां लक्षण १	३९५
८८३	अथ पीत्तना लींगनाशरोगनां लक्षण २	३९६
८८४	अथ कफना लींगनाशरोगनां लक्षण. ३	३९६
८८५	अथ सन्नीपातना लींगनाशरोगनां ल ४	३९६
८८६	अथ लोहीना लींगनाशरोगनां लक्षण. ५	३९६
८८७	अथ परीम्लायन लींगनाशनां लक्षण ६	३९७
८८८	अथ लींगनाशनां अन्य लक्षण -	३९७
८८९	अथ वायुआदिलींगनाशनानेत्रमंडलनुं लक्षण	३९७ ३९८
८९०	अथ दुष्टपीत्तत्रीजापडलनेप्राप्तथयानां लक्षण	३९८
८९१	अथ रक्तांधकरातेनदेखेतेरक्तांधलानां लक्षण	३९९

For Private and Personal Use Only

अनुक्रमणिका.

रोगाध्याय.

प्रकर्णी		पृष्ठ पां
८९२	अथ जेनी दृष्टीमां कडू पीळरीयें रह्यो हो	,,
,,	,, पतेनां लक्षण.	३८९
८९३	अथ धुम्र दर्षिरीर रोगमां रोगनां लक्षण पेसु	३८९
८९४	अथ हृस्व रोगनां लक्षण.	३८९
८९५	अथ नकुलांध रोगनां लक्षण.	३९०
८९६	अथ गंभीर रोगनां लक्षण	३९०
८९७	अथ वीना कारण लींगनाशी रोगनां लक्ष०	३९०
८९८	अथ रोगमंडण होरीने काणामंडळमांथी	,,
,,	,, पतेनां नाम तथा लक्षण.	३९०
८९९	अथ सवर्णशुक्रनां लक्षण.	३९०
९००	अथ सव्रणशुक्रनुं साध्य असाध्य लक्ष०	३९१
९०१	अथ अव्रणशुक्रनां लक्षण.	३९१
९०२	अथ अव्रणशुक्रनां असाध्य लक्षण.	३९१
९०३	अथ पीलु असाध्य पणुं.	३९२
९०४	अथ अक्षीपाकात्यय नेत्ररोगनां ल०	३९२
९०५	अथ अजकाजात नेत्ररोगनां लक्षण.	३९२
९०६	अथ नेत्रना शुक्लमंडळ रोग.	३९३
९०७	अथ प्रस्तार्यर्म नेत्रना धोळाभागमें रो	,,
,,	गतेनां लक्षण. १	३९३
९०८	अथ शुक्लार्यम नेत्रना धोळाभागमां	,,
,,	रोग तेनां लक्षण. २	३९३
९०९	अथ रक्तार्यमनां रोगनां लक्षण. ३	३९४
९१०	अथ अधीमांसार्यम रोगनां लक्षण. ४	३९४
९११	अथ स्नायर्म रोगनां लक्षण. ५.	३९४
९१२	अथ शुक्ती रोगनां लक्षण. ६	३९४

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अंक	रोगमो विषय	पृष्ठ पानें
९१३	अथ अरजुनरोगनां लक्षण. ७	३९४
९१४	अथ पीष्टक रोगनां लक्षण. ८	३९४
९१५	अथ सीरोत्पातरोगनां लक्षण. ९	३९५
९१६	अथ सीरोपीडीका रोगनां लक्षण.१०	३९५
९१७	अथ व्रणासग्रंथी रोग. ११	३९५
९१८	अथ नेत्रना मर्मस्थांनमां. २१ व्याधीओ	
,,	,, छे तेनां स्थान तथा नाम.	३९५
९१९	अथ ते रोगनां स्पष्ट नाम.	३९६
९२०	अथ उत्संगपीडीका नेत्रनां पोपचांमे-	,,
,,	,, नो रोग तेनां लक्षण रोग. १	३९६
९२१	अथ कुंभीकारोगनां लक्षण. रोग. २	३९६
९२२	अथ पोथकीरोगनां लक्षण. रोग. ३	३९७
९२३	अथ वर्त्मशर्करारोगनां लक्षण. ४	३९७
९२४	अथ अर्शोवर्त्मरोगनां लक्षण. ५	३९७
९२५	अथ शुष्कार्शरोग नेत्रनो. ६	३९७
९२६	अथ अंजननामीका रोग आंजणी ते	,,
,,	,, नां लक्षण. ७	३९८
९२७	अथ बहुलवर्त्मरोग नेत्रनो. ८	३९८
९२८	अथ वर्त्मबंधक रोगनां लक्षण. ९	३९८
९२९	अथ क्लीष्टवर्त्म रोगनां लक्षण. १०	३९८
९३०	अथ वर्त्मकर्दम रोग नेत्रनो तेनां लक्षण. ११	३९८
९३१	अथ श्याववर्त्मरोगनां लक्षण. १२	३९९
९३२	अथ प्रक्लीन्नवर्त्मरोगनां लक्षण. १३	३९९
९३३	अथ अक्लीन्नवर्त्मरोगनां लक्षण. १४	३९९
९३४	अथ वातहतवर्त्मरोगनां लक्षण. १५	३९९
९३५	अथ वर्त्मार्बुदरोगनां लक्षण. १६	४००
९३६	अथ कृमीग्रंथीरोगनां लक्षण. १७	४००

For Private and Personal Use Only

नेत्ररोग

प्रकर्ण		पृष्ठ
८३७	अथ शोणीतार्शीयेरोगनां लक्षण १८	४००
८३८	अथ लगणरोगनां लक्षण १९	४००
८३९	अथ वीशवर्त्मरोगनां लक्षण २०	४००
८४०	अथ कुंचन रोगनां लक्षण २१	४०१
८४१	अथ नेत्रकृष्णाने पांपणयतेना रोग २	४०१
८४२	अथ पक्ष्मकोप पांपणयना रोगनां ल० १	४०१
८४३	अथ पक्ष्मशातरोग पांपणयनां तेनां ल० २	४०१
८४४	अथ नेत्रसंधीनारोग ९ तेनां नाम	४०१
८४५	अथ संधी रोगनांमस्कुर	४०१
८४६	अथ पुयालस नेत्रसंधीनारोगनां ल० १	४०१
८४७	अथ उपनाह नेत्रसंधीनारोगनां ल० २	४०१
८४८	अथ पैतीकश्राव नेत्रनीसंधीरोगनां ल० ३	४०३
८४९	अथ कफश्राव नेत्रनीसंधीनारोगनां ल० ४	४०३
८५०	अथ संनीपातश्राव नेत्रनीसंधीनोरोग ५	४०३
८५१	अथ रक्तश्राव नेत्रसंधीनारोगनां ल० ६	४०३
८५२	अथ पर्वणीरोग नेत्रना संधीनो ७	४०४
८५३	अथ अलजीनामे नेत्रना संधीनो रोग	,,
,,	,, तेनां लक्षण ८	४०४
८५४	अथ जंतुग्रंथीनामे नेत्रना संधीनो रोग	
	तेनां लक्षण ९	४०४
८५५	अथ नेत्रना श्वेतरोग १३ तेनां नाम	४०४
८५६	अथ स्वरूप नाम	४०५
८५७	अथ नेत्रनीसमता १ तथा नेत्रनी वी	
,,	,, शमता २ ए अथ वायुनो अली	
,,	,, ज्यरोगनां लक्षण	४०५
८५८	अथ पीत्तना अलीज्यरोगनां लक्षण २	४०५
८५९	,, पीत्तथी आंज्यो हुए ते रोग	४०५

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

પ્રકર્ણ	રોગઅધીકાર.	પૃ.પાં
૯૬૦	અથ કફના અલીજીહ્નના લક્ષણ.૩	૪૦૬
૯૬૧	અથ રક્તાલીજીહ્ન જે લોહી બગડવાની	
,,	,, આંખ્યો દુખે તે રોગ.૪ તેનાં લક્ષણ.	૪૦૬
૯૬૨	અથ વાયુના અધીમંથરોગનાં લક્ષણ	,,
,,	,, જે ઘણી આંખ્યો દુખવા આવે છે તે	,,
,,	,, રોગ.૫	૪૦૬
૯૬૩	અથ પીત્તના અધીમંથરોગનાં લ.૬	૪૦૭
૯૬૪	અથ કફના અધીમંથરોગનાં લ.૭	૪૦૭
૯૬૫	અથ રક્તના અધીમંથરોગનાં લ.૮	૪૦૭ ૪૦૮
૯૬૬	અથ અધીમંથરોગનાં નેત્ર ઊઘડવાની	,,
,,	,, મર્યાદા દીવસોની.	૪૦૮
૯૬૭	અથ સસોથપાક રોગનાં લક્ષણ.૯	૪૦૮
૯૬૮	અથ અસોથપાક રોગનાં લક્ષણ.૧૦	૪૦૮
૯૬૯	અથ હતાધીમંથરોગનાં લક્ષણ.૧૧	૪૦૯
૯૭૦	અથ વાતપર્યાયરોગનાં લક્ષણ.૧૨	૪૦૯
૯૭૧	અથ સુકાક્ષીપાક રોગનાં લક્ષણ.૧૩	૪૦૯
૯૭૨	અથ અન્યતોવાત રોગનાં લક્ષણ.૧૪	૪૦૯
૯૭૩	અથ અમ્લાધ્યુષીત રોગનાં લક્ષણ.૧૫	૪૦૯
૯૭૪	અથ શીરોત્પાત રોગનાં લક્ષણ.૧૬	૪૧૦
૯૭૫	અથ શીરોહર્ષ રોગનાં લક્ષણ.૧૭	૪૧૦
૯૭૬	અથ રોગના મટ્યા હોય તે આંખ્યનાં	,,
,,	,, લક્ષણ. ॥ ધીરામ્યવસ્તુનાં.૧	૪૧૦
૯૭૭	અથ નેત્રરોગ મટી ગયાનાં લક્ષણ સમ	
	યવસ્તુનાં.	૪૧૧
૯૭૮	અથ નેત્રરોગ થવા માંડે ત્યારથી વસ્તુ	,,
,,	,, નવી મટતાં સુધી.	૪૧૧

For Private and Personal Use Only

अनुक्रमणिका

प्रकर्ण	रोगनोंनाम	पृष्ठ-पान
९७९	अथ चक्षुरोगना उपाय. कारण. ४	४११
	अथ नेत्र दुःखवाआवातेपाख्यानीमर्यादा.	४११
९८०	अथ रक्तपूरत्वे अंजनसमस्तेपात.	४१२
९८१	अथ सौरीमसो नाखवानीरीत्य.	४१२
९८२	अथ अंजन रीत्य.	४१२
९८३	अथ आंख्योदुखेणेआवीतेनोलेपमरड्यानो	४१२
९८४	अथ उपाय लेप बीजो.	४१३
९८५	अथ उपाय त्रीजो. लगतमरवानो. ३	४१३
९८६	अथ दुःखती आंख्योनी पोरजी डाभपा-	,,
,,	,, नीतेकरवानी उपाय	४१३
९८७	अथ आंख्यमांरेणुआवलुं होयतेनो	४१३
	उपाय आंख्य दुःखतीनो. १	४१४
९८८	अथ गरमईनी दुःखती होयतेनो उपाय.	४१४
९८९	अथ लोहिथी दुःखती होयतेनो उपाय.	४१४
९९०	अथ आंख्योतनवीधीआंख्य दुःखतीनो	,,
,,	,, उपाय.	४१५
९९१	अथ गरमईनीतथालोहीनी आंख्य दुःख	
,,	,, ती होयतेनो उपाय.	४१५
९९२	अथ आंख्यमांरेणुप्पाजलुं होयतेनो उपाय	४१५
,,	,, उपाय. २. आंख्यपीडी बांधवानी पीडी	,,
,,	,, तेथपीसीनुं नाम.	४१६
९९३	अथ आंख्यमांयेफ्य तेभरवानो उपा	४१६
९९४	अथ नेत्ररोगपरतरपणाचीधीकरवानुं	४१६
९९५	अथ चंद्रोदय नयनांजन.	४१७
९९६	अथ दतवर्तिका अंजन.	४१७
९९७	अथ स्नेहगुटीका अंजन.	४१८
९९८	अथ अन्य नयनांजन.	४१८
९९९	अथ अंजनथीनीकानाथीइर्वानोउपाय	४१८

अनुक्रमणिका

अंक	रोगऔषध	पृष्ठांक
१०००	अथ आंख्येतंदकोलारलागेनेमरवान	
,,	,, नो उपाय.	४१८
१००१	अथ नेत्रनीरमण करवानो उपाय.	४१९
१००२	अथ आंख्यमांमोतीयाआवीकुटावीन	,,
,,	,, गयेमटवानो उपाय.	४१९
१००३	अथ नेत्रनासर्वरोगनो उपाय.	४१९
१००४	अथ शीलाकसर्वनेत्ररोगपरगुणकारी	४२०
१००५	अथ कर्णरोगउत्पत्तीलक्षणऔरतेर्थ	
	॥ कर्णरोगनीसंख्या २८ तेहछे.	४२०
१००६	अथ कर्णशुलनुं लक्षण. १	४२१
१००७	अथ कर्णनादरोगनां लक्षण. २	४२१
१००८	अथ बधीरनुं लक्षण. ३	४२२
१००९	अथ कर्णक्ष्वेडरोगनुं लक्षण. ४	४२२
१०१०	अथ कर्णश्रावनां लक्षण. ५	४२२
१०११	अथ कर्णकुंडुनां लक्षण. ६	४२२
१०१२	अथ कर्णगुथरोगनां लक्षण. ७	४२२
१०१३	अथ कर्णप्रतीनाहनां लक्षण. ८	४२३
१०१४	अथ कृमिकर्णनां लक्षण. ९	४२३
१०१५	अथ कर्णव्रणतेघोलवागवाथी थाय	,,
,,	,, तेथी व्रणतेरोग-१०-११	४२३
१०१६	अथ कर्णपाकरोगनां लक्षण. १२	४२३
१०१७	अथ पुतीकर्णरोगनां लक्षण. १३	४२३
१०१८	अथ वातपीत्तकफ लोहीते प्रत्यावथी	,,
,,	,, थयेलानीरीत्यने अर्शनाम कान	,,
,,	,, मांमस्सा थियायतेनां लक्षण.	४२४
१०१९	अथ परीपोटकनुं लक्षणरोगनुं.	४२४

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अनुक्रमणिका.

प्रकर्ण	रोगश्रीर्षक	पृ. पा.
१०२०	अथ ऊत्पातरोगकर्णनोतेनांलक्षण.२	४२४
१०२१	अथ ऊन्मथरोगनांलक्षण.३	४२४
१०२२	अथ दुःप्रवर्धनरोगनां लक्षण.४	४२५
१०२३	अथ परीपोटिनरोगनांलक्षण.५	४२५
१०२४	अथ कर्णरोगना ऊपायो.	४२५
१०२५	अथ कर्णचुगनो ऊपाय.	४२५
१०२६	अथ कानमांलोहीपाकी होयतेनोऊपाय	४२६
१०२७	अथ काननाव्रणनीपीडानोऊपाय.	४२६
१०२८	अथ कानमांकमीपड्याहोयतेमरवानो	,,
,,	,, ऊपाय.	४२६
१०२९	अथ कर्णकेकान तेनाऊपाय.	४२६
१०३०	अथ नाकनारोगनीऊत्पत्तीतथालक्ष.	,,
,,	,, णसंख्यानामतेनाघरतोअनुक्रम	४२८
१०३१	अथ प्रथम पीनस रोगनांलक्षण.१	४२८
१०३२	अथ पुतीनासिरोगनां लक्षण.२	४२८
१०३३	अथ नासापाकरोगनांलक्षण.३	४२९
१०३४	अथ पुयरक्तपीतनां लक्षण.४	४२९
१०३५	अथ घ्राणीछीकोआणेतेक्षवथुरोगनां	,,
,,	,, लक्षण.५	४२९
१०३६	अथ क्षवथुनाबीजोभेद.५	४२९
१०३७	अथ क्षवथुभ्रंशरोगनांलक्षण.६	४३०
१०३८	अथ दीप्तीरोग जेनालक्षणछेते.	४३०
१०३९	अथ प्रतीनाहरोगनां लक्षण.८	४३०
१०४०	अथ प्रतीश्रावरोगनांलक्षण.९	४३०
१०४१	अथ नासासंशोषरोगनांलक्षण.१०	४३०
१०४२	अथ प्रतीश्यायनांलक्षण.११	४३१

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अनुक्रमणिका

प्रकर्ण	रोगनोविषय	पृष्ठ
१०४३	अथ पीनसरोगनुं पुर्वरुप तेनां लक्षण	४३१
१०४४	अथ पीत्तना पीनसरोगनां लक्षण	४३१
१०४५	अथ कफना पीनसनां लक्षण	४३१
१०४६	अथ सन्नीपातना पीनसरोगनां लक्षण	४३२
१०४७	अथ दुष्ट पीनसनां लक्षण	४३२
१०४८	अथ लोहीना पीनसनां लक्षण	४३२
१०४९	अथ असाध्य पीनसनां लक्षण	४३३
१०५०	अथ पीनस पाकाने नाकमां कमी पडी	,,
,,	,, जाय छे तेनां लक्षण	४३३
१०५१	अथ अर्बुदनाम रोगनी गांठ्यो नाकमां	,,
,,	,, थाय छे ते ७ प्रकार	४३३
१०५२	अथ सोजा ४ प्रकारना तथा रीश	४३३
१०५३	अथ पीनस शयानुं लक्षण	४३४
१०५४	अथ पाका पीनसनां लक्षण	४३४
१०५५	अथ नाकना रोगना उपाय प्रथम १	४३४
१०५६	अथ पीनसरोगना उपाय २	४३४
१०५७	उपाय ३ व्योषादि चुर्ण	४३४
१०५८	अथ व्याघ्री तेल पीनस उपर नास	४३५
१०५९	अथ शीग्रु तेल पीनस उपर	४३५
१०६०	अथ घणी छींकुं ते मटवानो उपाय	४३५
१०६१	अथ मुखना रोगनी उत्पत्ति लक्षण	४३५
१०६२	,, होठना रोग ८	४३५
१०६३	अथ मुखरोगनी उत्पत्ति	४३५
१०६४	अथ होठना रोगनां नाम	४३५
१०६५	अथ वायुना होठ रोगनां लक्षण	४३५
१०६६	अथ पीत्तनी पीडा होठे थाय तेनां	
,,	,, लक्षण २	४३६

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अनुक्रमणिका.

प्रकर्ण		पृष्टांक
૧૦૬૭	अथ कफना कोपनी पीड्या होडे तेनां ल० ३	૪૩૭
૧૦૬૮	अथ संनीपातनी पीड्या होडे थाय तेना	,,
,,	लक्षण. ४	૪૩૭
૧૦૬૯	अथ जोकिनी पीड्या होडे थै होय तेनां	,,
,,	,, लक्षण. ५	૪૩૮
૧૦૭૦	अथ चोरसचागवाथी होठे रोग थाय ते	,,
,,	नां लक्षण. ६	૪૩૮
૧૦૭૧	अथ मांसमेहनां लक्षण. ७-८	૪૩૮
૧૦૭૨	अथ होठना रोगनां उपाय. १	૪૩૮
૧૦૭૩	अथ दांतना पेढां अवाला तेरोगनी उ.	,,
,,	,, त्यनी ते रोग. १६ प्रकारना छे.	૪૩૯
૧૦૭૪	अथ दांतना पेढांना रोगनां नाम.	૪૩૯
૧૦૭૫	अथ सीतादि दांतना पेढामां रोग थाय	
	तेना लक्षण. १	૪૪૦
૧૦૭૬	अथ दंतपुपुर पेढांना रोगनां लक्ष० २	૪૪૦
૧૦૭૭	अथ सोदोर रोग पेढामां थाय तेना ल० ४	૪૪૦
૧૦૭૮	अथ महासोसिर पेढांना रोग तेना ल० ५	૪૪૧
૧૦૭૯	अथ परीदर पेढांनो रोग तेना ल० ६	૪૪૧
૧૦૮૦	अथ उपकुश पेढांनो रोग तेना ल० ७	૪૪૧
૧૦૮૧	अथ वैदर्भ रोग पेढांना तेना लक्षण. ८	૪૪૧
૧૦૮૨	अथ खलीवर्धन पेढांनो रोग तेना ल० ९	૪૪૧
૧૦૮૩	अथ अधीमांसना रोग पेढांना तेना ल०	૪૪૨
	क्षण. १०-अने नवोक अथवा मांनु रूपक छे ते	
૧૦૮૪	अथ पांचरोग नसोथी पीडे छे ते. १५	૪૪૨
૧૦૮૫	अथ चौदधी पेढांना रोगनां लक्षण १६	૪૪૨
૧૦૮૬	अथ सीतादि पेढांना रोगनो उपाय. १	૪૪૨
૧૦૮૭	अथ दंतपुपुरनो उपाय. १	૪૪૩

For Private and Personal Use Only

अनुक्रमणिका.

प्रकर्ण	रोगनोंपाय	पृष्ठ पाने
१०८८	अथ दंतवेष्टीरोगनो उपाय.	४४३
१०८९	अथ दांतहालता होय तेनो उपाय.	४४३
१०९०	अथ सोषीर रोगनो उपाय.	४४४
१०९१	अथ परीदर रोगनो उपाय.	४४४
१०९२	अथ पेढांने व्रणक्रमिनी पीडाथी होय	,,
,,	,, तेनो उपाय.	४४४
१०९३	अथ अलीवर्धन रोगपेढांनो तेनो उपाय	४४५
१०९४	अथ पांच प्रकारना नसोना पेढांमे रोग	,,
,,	,, तेनो उपायो.	४४५
१०९५	अथ दंतरोगनां नाम प्रकार ८ ये रोगना	४४६
१०९६	अथ दालीन नामे दंतना रोगनां लक्ष० १	४४६
१०९७	अथ क्रमी दंतकनां लक्षण २	४४६
१०९८	अथ भंजनक रोग दांतनो तेनां ला० ३	४४६
१०९९	अथ दंतहर्ष रोगनां लक्षण ४	४४६
११००	अथ दंतशर्करा रोगनां लक्षण ५	४४६
११०१	अथ कपालीका रोग दंतनो ६	४४६
११०२	अथ श्यावदंत रोगनां लक्षण ७	४४७
११०३	अथ कराल रोग दांतनो तेनां लक्षण ८	४४७
११०४	अथ ग्रंथांतरे हनुमोक्ष रोगनां लक्ष० ९	४४७
११०५	अथ दंतरोगना उपायो.	४४८
११०६	अथ लाक्षादि तेल सरवे दंतरोग पर०	४४८
११०७	अथ क्रमी दंतनो उपाय १	४४८ ४४९
११०८	अथ दंत अंबाया होय तेनो उपाय.	४४९
११०९	अथ दंतना रोगनो उपाय.	४४९
१११०	अथ दंत सारा करवाने [illegible] सर्व रोग	,,
,,	,, दंतना मटाडे ते १	४४९

(૧૦૪)

અનુક્રમણિકા.

ગણતી	રોગઔષધ	પૃષ્ઠપાને
૧૧૧૧	અથ દાંત હાલતા હોય. તેમાંથી ઝાંમા	〃
〃	〃 સતી હોય તેનો ઉપાયો.	૪૫૦
૧૧૧૨	અથ દાંતે લોહીની રતુ હોય તેનો ઉપાય	૪૫૦
૧૧૧૩	અથ જીભનારોગની ઉત્પત્તી લક્ષણ	૪૫૧
૧૧૧૪	અથ વાતજીહ્વરોગનાં લક્ષણ.૧	૪૫૧
૧૧૧૫	અથ પીતજીહ્વરોગનાં લક્ષણ.૨	૪૫૧
૧૧૧૬	અથ કફજીહ્વ રોગનાં લક્ષણ.૩	૪૫૧
૧૧૧૭	અથ અલાસજીભનારોગનાં લક્ષ.૪	૪૫૨
૧૧૧૮	અથ ઉપજીહ્વરોગનાં લક્ષણ.૫	૪૫૨
૧૧૧૯	અથ જીભરોગનો ઉપાય.૧	૪૫૨
૧૧૨૦	અથ ઉપાય. બીજો.	૪૫૨
૧૧૨૧	અથ ઉપજીહ્વરોગનાં લક્ષણ તેનો ઔષધ	૪૫૩
૧૧૨૨	અથ તાળવાનારોગનો પ્રકાર.	૪૫૩
૧૧૨૩	અથ તાળવાનારોગનાં નામ.	૪૫૩
૧૧૨૪	અથ ગળસુંડી રોગનાં લક્ષણ.૧	૪૫૩
૧૧૨૫	અથ તુંડકેસરીરોગનાં લક્ષણ.૨	૪૫૪
૧૧૨૬	અથ ધ્રુવરોગના લક્ષણ.૩	૪૫૪
૧૧૨૭	અથ કચ્છપરોગનાં લક્ષણ.૪	૪૫૪
૧૧૨૮	અથ તાલ્વર્બુદરોગનાં લક્ષણ.૫	૪૫૪
૧૧૨૯	અથ માંસઘાતરોગનાં લક્ષણ.૬	૪૫૪
૧૧૩૦	અથ તાલ્વપુપુટરોગનાં લક્ષણ.૭	૪૫૪
૧૧૩૧	અથ તાળુશોષરોગનાં લક્ષણ.૮	૪૫૫
૧૧૩૨	અથ તાળુપાકરોગનાં લક્ષણો.૯	૪૫૫
૧૧૩૩	અથ તાળુરોગના ઉપાય.૧	૪૫૫
૧૧૩૪	〃 ઉપાય સર્વે તાળુરોગનો.	૪૫૫
૧૧૩૫	અથ તાળુપાકનો ઉપાય.	૪૫૬
૧૧૩૬	અથ ગળાનારોગ.૧૮ પ્રકારના તેનાં નામ	૪૫૬

रोगऔषध.

प्रकर्ण		पृष्ठपाने
११३७	अथ गळानारोगमें वायुनीरोहणी	,,
,,	,, नांमेरोगना लक्षण १	४५७
११३८	अथ पीत्तनीरोहणीनां लक्षण २	४५७
११३९	अथ कफनी रोहणीनां लक्षण ३	४५७
११४०	अथ सन्नीपातनीरोहणीना लक्ष ४	४५७
११४१	अथ लोहीनी रोहणीना लक्षण ५	४५८
११४२	अथ कंठसालुक रोगना लक्षण ६	४५८
११४३	अथ अधीजील्हारोगनां लक्षण ७	४५८
११४४	अथ आल्वमयरोगनां लक्षण ८	४५८
११४५	अथ अळासरोगनां लक्षण ९	४५८
११४६	अथ येकवृंदनां लक्षण १०	४५९
११४७	अथ वृंदरोगगळानां तेना लक्षण ११	४५९
११४८	अथ शतघ्नी रोगनां लक्षण १२	४५९
११४९	अथ गळायुरोगना लक्षण १३	४६०
११५०	अथ गळवीद्रधीरोगना लक्षण १४	४६०
११५१	अथ गळौघरोगनां लक्षण १५	४६०
११५२	अथ स्वरघ्नरोगनां लक्षण १६	४६०
११५३	अथ मांसतानरोगगळानो तेनां ल० १७	४६०
११५४	अथ वीदारीरोगगळानो तेना ल० १८	४६१
११५५	अथ गळानारोगरोहणीनां तेनो उपाय	४६१
११५६	अथ गळाना उपचाररोगपर.	४६१
११५७	अथ वायुतथापीत्तनागळानारोगनो उ	४६१
११५८	अथ कफनारोगगळामें तेनो उपाय १	४६२
११५८	अथ कंठसालुक तुंडकेसरीनो उपाय.	४६२
११५९	अथ कंठरोगनो उपाय.	४६२
११६०	अथ तेकुवाथ.	४६२

अनुक्रमणिका

अनुक्रम	रोगऔषध	पृष्ठ पाने
११६१	उपाय ३ रोगनो	४६३
११६२	अथ सरवे मुखमां रोग तेनां नाम	४६३
११६३	अथ वायुना मुखरोगनां लक्षण १	४६३
११६४	अथ पीत्तना मुखरोगनां लक्षण २	४६३
११६५	अथ कफना मुखरोगनां लक्षण ३	४६४
११६६	अथ असाध्य मुखरोगनां लक्षण	४६४
११६७	अथ वायुना मुखरोगनो उपाय	४६४
११६८	अथ पीत्तना मुखरोगनो उपाय	४६४
११६९	अथ कफना मुखरोगनो उपाय	४६४
११७०	अथ रक्तपीत्तना मुखरोगनो उपाय	४६५
११७१	अथ त्रीदोषना रोग मुखमां तेनो उपाय	४६५
११७२	अथ सरव मुखरोग उपर जेरसारगुटी	४६५
११७३	अथ मुखछाल्याना रोगनां लक्षण ७	४६६
११७४	अथ मुखछाल्या रोगना उपायो	४६६
११७५	,, उपाय सरवे मुखनो	४६६
११७६	अथ वीषोत्पत्ती स्थान	४६७
११७७	अथ स्थावर वीषनां स्थान १० तेजातुं	४६७
११७८	अथ जंगम वीषनां स्थान १६ तेजातुं	४६८
११७९	अथ स्थावर वीषखाधानां लक्षण	४६८
११८०	अथ वृक्षादीकनी जडनुं वीष खाधु होय	,,
,,	,, तेनां लक्षण २	४६८
११८१	अथ वृक्षना पत्रनुं वीष खाधानां ल० ३	४६९
११८२	अथ वृक्षना फळनुं वीष खाधानां लक्ष० ४	४६९
११८३	अथ वीष वृक्षना पुष्पनुं वीष खाधानां	,,
,,	,, लक्षण ५	४६९
११८४	अथ वृक्षनी छालनो रस खाधानां ल० ६	४६९
११८५	अथ वृक्षना दुधनुं वीष खाधु होय तेनां लक्षण	४७०

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

For Private and Personal Use Only

अनुक्रमणिका.

प्रकर्ण	रोगनोनीवि	पृष्ठांक
११८६	अथ हरताळादिकधातुआयानापीवाना	
,,	,, लक्षण.८.	४६९
११८७	अथ कंदवीपवछनागादिकआयेथेथी ल-	
	क्षणथाय तेपीन्ह	४७०
११८८	अथ स्थावरवीषमात्रनुंहृदयथयेलुं ते-	,,
,,	,, नागुण.१०	४७०
११८९	अथ स्थावरवीषआयानाविकार.	४७१
११९०	अथ जेरासनेवीषनुपांणीपायुंहो	,,
,,	,, य तेवाळ्यानां लक्षण.	४७१
११९१	अथ केर्डनेवीषदेनार तेनां लक्षण.	४७२
११९२	अथ जंगमवीषआयानां सर्पादिक	,,
,,	,, जनावरनाजेरचडयानांलक्षण	,,
,,	,, सामान्य. ,, उपाय	४७२
११९३	अथ स्थावरवीषत्थाजंगमवीषमात्रनो	४७२
११९४	अथ वीषवाळानो प्रथम उपचार.	४७३
११९५	अथ जंगमवीषनोवीतार-ना मृत्युपरीक्षेघृत	४७३
११९६	अथ प्रमेहरोगनीउत्पत्तीथवानां कारण	४७४
११९७	अथ प्रमेहरोगना प्रकार-४ छे.	४७४
११९८	अथ प्रमेहरोगना सामान्य लक्षण.	४७४
११९९	अथ वायुना प्रमेहनांलक्षण.१	४७४
१२००	अथ पीत्तना प्रमेहरोगना लक्षण.२	४७५
१२०१	अथ कफना प्रमेहरोगनांलक्षण.३	४७५
१२०२	अथ सनीपातना प्रमेहनां लक्षण त्री दोषे	,,
,,	,, नाथेकते.	४७५
१२०३	अथ अरडावडेस्त्रीनेरतुते घणुकथीर	,,
,,	,, नयतेनाउपद्रवो.	४७६
१२०४	अथ प्रमेहनां असाध्य लक्षण.	४७६

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अनुंक्रमणिका.

प्रकर्ण	रोगऔषध	पृष्ट-पाने
२०५	अथ शुद्ध स्त्रीधर्म अेरतु तेनां लक्षण.	४७६
२०६	अथ प्रदररोगनो उपाय. १	४७६
२०७	अथ प्रदररोगनो येक भेद-सोमरोग छे	४७७
२०८	अथ सोमरोगनां सामान्य लक्षण.	४७७
२०९	अथ सोमरोगनो उपाय.	४७८
२१०	अथ घणो प्रदर अेघात घणी जती होय	〃
〃	〃 तेनो उपाय.	४७८
२११	अथ मुत्रातीसाररोग धातुभेद.	४७८
२१२	अथ मुत्रातीसारनो उपाय. १ ४७९	४७९
२१३	अथ प्रदरनो उपाय-ता. उपाय प्रदरनो	४७९
२१४	अथ स्त्रीनी योनीरोगनां नाम-येश	〃
〃	〃 नां कारणो.	४७९
२१५	अथ योनीभेदरोगनां नाम-२१. जतीना	४७९
२१६	अथ योनीजती लक्षण- अथ उदा-	〃
〃	〃 वर्तयोनीनां लक्षण तेनाउपर	〃
〃	〃 रुपी रोग जाणवो. १	४८०
२१७	अथ वंध्यायोनीना लक्षणो.	४८०
२१८	अथ वीप्लुतायोनीना लक्षण. ३	४८०
२१९	अथ परीप्लुतायोनीनां लक्षण. ४	४८१
२२०	अथ वातलायोनीनां लक्षण. ५	४८१
२२१	अथ लोहीतक्षरायोनीनां लक्षण. ६	४८१
२२२	अथ प्रस्रंसनीयोनी योनीनां लक्षण. ७	४८१
२२३	अथ वामीनी योनीनां लक्षण. ८	४८१
२२४	अथ पुत्रघ्नी योनीनां लक्षण. ९	४८२
२२५	अथ पीतलायोनीनां लक्षण. १०	४८२
२२६	अथ अत्यानंदायोनीनां लक्षण. ११	४८२

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अनुक्रमणिका.

अनुक्रम	रोगनो नाम.	पृष्ठ-पानुं
१२२७	अथ इणिडा योनीनां लक्षण.१२	४८२
१२२८	अथ अनमरणा योनीनां लक्ष०१३	४८२
१२२९	अथ अस्तनी योनीनां लक्ष०१४-.२४	४८३
१२३०	अथ षंडी योनीनां लक्षण.१५	४८३
१२३१	अथ अंडनी योनीनां लक्षण.१६	४८३
१२३२	अथ वीवृता योनीनां लक्षण.१७	४८३
१२३३	अथ सुचीवक्रा योनीनां लक्षण.१८	४८३
१२३४	अथ योनीकंदरोगनी उत्पत्ती.	४८३
१२३५	अथ योनीकंदरोगनां लक्षण.	४८४
१२३६	अथ योनीकंदना भेद.४-तेनां नाम.	४८४
१२३७	अथ वायुना योनीकंदरोगनां लक्षण १	४८४
१२३८	अथ पीत्तना योनीकंदरोगनां लक्ष० २	४८४
१२३९	अथ कफना योनीकंदनां लक्षण. ३	४८५
१२४०	अथ सन्नीपातनो योनीकंद तेनां लक्ष० ४	४८५
१२४१	अथ योनीकंदनो रोधते.	४८५
१२४२	अथ स्त्रीने रतुधर्म आणयानो उपाय	४८५
१२४३	अथ गरल रहेवानो उपाय-१	४८६
१२४४	अथ गरल ना रहेवानो उपाय.	४८६
१२४५	अथ योनीनो दाह मटवानो उपाय	४८७
१२४६	अथ योनीमांथी पडजतु होय तेनो उपा	४८७
१२४७	अथ योनी संकोचनंनो उपाय.	४८७
१२४८	अथ योनीकंदरोगनो उपाय.	४८८
१२४९	अथ गर्भश्रवी लयानां कारणो	४८८
१२५०	अथ गर्भश्रावनुं पुर्वरूप.	४८८
१२५१	अथ गर्भश्रावने अटकाववानो उपाय	४८९
१२५२	अथ गर्भपातना उपद्रवो	४८९
१२५३	अथ गर्भश्राव मटवानो उपाय	४८९

For Private and Personal Use Only

अनुक्रमणिका.

प्रकर्ण	रोगऔषधनाम	पृष्ठ-पाने
१२५३	अथ गर्भिणीस्त्रीने आफरो थयो होय	,,
,,	,, तेनो उपाय.	४९०
१२५४	अथ गर्भिणीने अधपेटे आमथयेलानो उ	४९०
१२५६	अथ वायुथी गर्भसुकाईने छोड थै गये-	,,
,,	,, तेनो उपाय.	४९०
१२५७	अथ स्त्रीने सुखथी गर्भप्रसव थवानो	,,
,,	,, उपाय.	४९०
१२५८	अथ संज्ञा ज्ञान - अथ त्रीदुकातेमु	
१२५९	तेनुं ज्ञान-	४९१
१२६०	अथ त्रीकटुनुं ज्ञान	४९१
१२६१	अथ गंधक सोधवानी वीधी.	४९१
१२६२	अथ त्रांबानुं सोधन तेनी वीधी.	४९२
१२६३	अथ सीसानुं सोधन.	४९२
१२६४	अथ रुपे सोधन	४९२
१२६५	अथ हीराकसीनुं सोधन.	४९२
१२६६	अथ सातउपधातु सोधन तथा मार	
,,	,, णप्रकार कीजे.	४९३
१२६७	अथ सोनामुखी सोधन वीधी.	४९३
१२६८	अथ सोनामुखी मारण वीधी.	४९३
१२६९	अथ अभ्रक सोधन वीधी.	४९३
१२७०	अथ अभ्रक मारण वीधी.	४९४
१२७१	अथ हरताळ सोधन वीधी.	४९४
१२७२	अथ हरताळ मारण वीधी.	४९४
१२७३	अथ सलीरीते पारो सोधवानी रीत्य	४९५
१२७४	अथ पारो मारण वीधी	४९६
१२७५	अथ वछनाग सुद्ध करवानी वीधी.	४९६

रोगऔषधि.

प्रकर्ण		पृष्ठ·पान
१२७६	अथ कमीरोगनाप्रकार· तथा तेनाउपायो	४९६
१२७७	अथ मुत्रकृच्छ्र तथा अस्मरी रोगनाप्रकार	
,,	,, प्र·का· तथा तेनाउपायो·	४९७
१२७८	अथ वातरक्तनोप्रकार· ता· तेनाउपायो	४९८ ४९९
१२७९	अथ रीगनीदांन·	४९९
१२८०	अथ चीतामणी रस शुणपर·	५००
१२८१	अथ शुणगजकेसरीरस·	५००
१२८२	अथ श्रीनेत्राक्षरस तेशुणपरछे·	५०१
१२८३	अथ शीकाना रोगना उपायो·	५०१
१२८४	अथ चीचाधिररस	५०३
१२८५	अथ अग्नीमंदना उपाय·	५०३
१२८६	अथ चीरियानलचुर्ण	५०४
१२८७	अथ दावानल चुरण·	५०४
१२८८	अथ श्रीलुचनवीलय प्रतापचुर्ण·	५०४
१२८९	अथ इनकसुंदरीरस चुर्ण·	५०४
१२९०	अथ अग्नीकुमाररस अग्नीमंदपरछे·	५०५
१२९१	अथ रामरस· ५१५ो	५०५
१२९२	अथ पांडुरोगप्रकारनीदांन· तथा तेनाउ	५०६ ५०७
१२९३	अथ अर्षनीदांन· तथा तेनाउपायो·	५०८
१२९४	अथ वातीबंधरूचीनोप्रकार· ता· तेनाउपाय	५०९
१२९५	अथ आरतशीशीनोप्रकार· ता· तेनाउपायो	५११
१२९६	अथ नुसाम आपचानो उपाय· ५१·६	५११
१२९७	अथ उष्णकालेहीरस नुसाम रूचीनाउपा	५१२
१२९८	अथ नुसाम भेरवेरेपणंधरूचीनोउपाय	५१३
१२९९	अथ वाती रूथानो प्रकार·	५१३
१३००	अथ मरगीवायुनोप्रकार ता· तेनाउपाय	५१४
१३०१	अथ दांत दुखताहोयतेनो प्रकार· ता· उपाय	५१५

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अनुक्रमणिका.

प्रकर्ण	रोग औषध.	पृष्ट पान
३०२	अथ मुखनारोगनो प्रकार-तथा तेना उपायो	५१५
३०३	,, होठ फाटवानो उपाय.	५१५
३०४	अथ कंठमाळनो प्रकार-तथा उपायो.	५१६
३०५	अथ क्षुधा लागवानो उपायो.	५१६
३०६	अथ मुर्छानो प्रकार-तथा तेना उपायो	५१६
३०७	अथ जलंधरनो प्रकार-ता. तेना उपायो.	५१७
३०८	अथ इंद्रिमां पथरी थाय छे तेनो प्रकार तथा	,,
,,	,, तेना उपायो-	५१८
३०९	अथ धातु पुष्टीनो उपायो.	५१९
३१०	,, इंद्री ओसायानो उपाय.	५२०
३११	,, पुत्री अर्थनो उपाय.	५२०
३१२	अथ अंतरगळनो प्रकार ता. तेनो उपाय	५२१
३१३	अथ स्त्रीने अरकाव घणो आवतो होय	,,
,,	,, तेनो उपाय.	५२१
३१४	अथ रतु बंध थई गयु होय तेने लाववा	,,
,,	,, नो उपाय.	५२२
३१५	अथ गर्भ गळताने बंध करवानो प्रकार-	५२२
३१६	,, योनीनो सोजो मटवानो उपाय.	५२२
३१७	अथ योनी संकोचनना उपायो.	५२३
३१८	अथ मस्सा थया होय तेना उपायो.	५२४
३१९	अथ पग फाटवाना उपायो	५२४
३२०	अथ शस्त्र वाग्याना घानो उपाय.	५२५
३२१	अथ पांडुनारोगनो प्रकार-ता. उपायो	५२५
३२२	अथ धनुवानो प्रकार तथा तेना उपायो	५२६
३२३	अथ सापना झेरनो उतार.	५२७
३२४	अथ वींछीना झेरनो उपाय.	५२७
३२५	अथ सोमलना झेरनो उतार	५२८

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अनुक्रमणिका.

प्रकर्ण	रोग औषधि	पृष्ठ-पं
१३२६	अथ अफीणनाझेरनो उतार	५२८
१३२७	अथ लांगयगांजनो उतार.	५२८
१३२८	अथ धंतुरानाझेरनो उतार.	५२९
१३२९	अथ झेरकचोलानो उतार.	५२९
१३३०	अथ तीलांमानो उतार.	५२९
१३३१	अथ झेरमात्रनो उतार	५२९
१३३२	अथ भारयकनारोगनो प्रकार.	५२९
१३३३	अथ मजारणीनो प्रकार- ता. तेना उपाय	५३१
१३३४	अथ घाणकाणा कुर्चानो कल्प. तथा उपाय.	५३१
१३३५	अथ रोमपातनो प्रकार.	५३३
१३३६	अथ पारो मारणक्रीया- ने प्रकार बीजो.	५३३
१३३७	अथ रसकपुर मारण वीधी.	५३४
१३३८	अथ सोमल मारण वीधी- ता. उपाय.	५३५
१३३९	अथ कस्ती मारण वीधी.	५३६
१३४०	अथ सोनु मारण वीधी ता. उपाय.	५३६
१३४१	अथ चांदी मारण वीधी ता. उपाय.	५३७
१३४३	अथ परवाला मारण वीधी	५३८
१३४४	अथ मोती मारण वीधी.	५३८
१३४५	अथ रांग मारण वीधी	५३८
१३४६	अथ सोनामुखी मारवानी वीधी.	५३९
१३४७	अथ सालरसीघु मारण वीधी	५३९
१३४८	अथ सीसु मारण वीधी.	५४०
१३४९	अथ त्रांबु मारण वीधी ता. उपाय.	५४०
१३५०	अथ जसत मारण वीधी.	५४१
१३५१	अथ लोह मारण वीधी.	५४१
१३५२	अथ रूपासी मारण वीधी.	५४२
१३५३	अथ मंडुर मारण वीधी.	५४२

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

અનુક્રમણિકા.

પ્રકર્ણ	રોગનો ઔષધ.	પૃષ્ઠાંક
૧૩૫૪	અથ અભ્રક મારણ વીધી.	૫૪૩
૧૩૫૫	અથ હીંગલોક મારણ વીધી.	૫૪૪
૧૩૫૬	અથ હડતાળ મારણ વીધી.	૫૪૪
૧૩૫૭	અથ ફટકડી મારણ વીધી.	૫૪૫
૧૩૫૮	અથ માણેક-હીરા મારણ વીધી.	૫૪૫
૧૩૫૯	અથ જોહર સીંઘ મારણ.	૫૪૫
૧૩૬૦	અથ મનશીલમારણ.	૫૪૫
૧૩૬૧	અથ કાંસ્યમારણ.	૫૪૬
૧૩૬૨	અથ રૌપ્યમારણ	૫૪૬
૧૩૬૩	,, ધાતુનોગુણ.	૫૪૬
૧૩૬૪	અથ સંનીપાતરોગનોપ્રકાર-તા. ૧૩નોઉપાય	૫૪૭
૧૩૬૫	અથ ત્રીગુણાખ્યરસ-સંનીપાતઉપરછે.	૫૪૮
૧૩૬૬	અથ મહોદધીરસ ક્ષયપરછે.	૫૪૮
૧૩૬૭	અથ પંચાનન લોહરસ-કફઉપરછે.	૫૪૮
૧૩૬૮	અથ વાયુનારોગનોઉપરલા ઉપાય.	૫૪૯
૧૩૬૯	અથ વાતનાશનરસ.	૫૪૯
૧૩૭૦	,, વાતગજાંકુશરસ વાયુનારોગપરછે	૫૫૦
૧૩૭૧	અથ અજીરણનો પ્રકાર. (અરસ.	૫૫૦
૧૩૭૨	,, ઉતીવીતયત્નેરપરસ- ઉતીરાજયક્ષ્મ	૫૫૧
૧૩૭૩	અથ પારાઓરસારનો ઉપાય.	૫૫૧
૧૩૭૪	અથ કુષ્ટરોગનોપ્રકાર-(સર્વેશ્વરરસ	,,
	કુષ્ટપરછે.	૫૫૧
૧૩૭૫	અથ તાલકેશ્વરરસ કુષ્ટપર.	૫૫૨
૧૩૭૬	અથ સૂંમરસ શોઢપરછે.	૫૫૩
૧૩૭૭	અથ રોગેશ્વરરસ કુષ્ટપરછે.	૫૫૩
૧૩૭૮	અથ કામેશ્વરરસ કામવ્યાધાપર.	૫૫૪
૧૩૭૯	,, મન્મોદયરસ કામપરછે.	૫૫૪

For Private and Personal Use Only

अनुक्रमणिका.

प्रकर्ण	रोगऔरउपाय.	पृष्ठ.पांन
१३८०	अथ लींगेलेपकरवानो संजोगसारुं	५५४
१३८१	अथ स्तन रद करवानुं.	५५५
१३८२	अथ वंध्या थवानुं.	५५५
१३८३	अथ गर्भगलतानो उपाय.	५५५
१३८४	अथ गर्भसुखे प्रसव थवानो उपाय	५५५
१३८५	अथ वीर्यरोधनी गुटीका.	५५५
१३८६	अथ डीलीथोडेमांथीमें पायतेनो उपाय	५५६
१३८७	अथ मांथामें गुमडां थाय छे तेनो उपाय.	५५६
१३८८	अथ आमरनो उपाय.	[illegible]७
१३८९	अथ दांते गसवानी भरीनो उपाय.	५५७
१३९०	अथ मुंढनो उपाय. पंत्रमां.	५५७
१३९१	अथ लोढुं रायनी रीत्य करवानी नगीका	५५८
१३९२	,, ढुने पायानी रीत्य.	५५९
१३९३	अथ खोटी कुवामांथी थांभ काढ सवानुं	,,
	,, देवातण करवानी रीत्य. नीरीत्य	५६०
१३९४	अथ वनस्पतीमांथी खार कीकाल करवा	५६०
१३९५	वशाकरयंत्र-अथ लोढ चवनेमारु उर्धनर्मीझा यंत्रते ३२५.	५६१
१३९६	अथ कपुरकुं तेल काढवानो उपाय.	५६१
१३९७	अथ मोगरेल तेल करवानुं.	५६२
१३९८	अथ पाडी कसरो करवानुं पुस्तकनी - तथा टीका	५६२
१३९९	अथ कसरो करवानुं. बीजी रीतथी.	५६३
१४००	अथ पारो बांधवानो उपाय.	५६३
१४०१	अथ भीलनो उपाय.	५६४
१४०२	अथ दांत उलखाइ करवानो प्रकार.	५६४
१४०३	अथ नालीयेर पाक करवानो.	५६४
१४०४	अथ बादाम्यपाकनी वीधी छे.	५६५
१४०५	अथ केसरीपाक वीधी.	५६७

For Private and Personal Use Only

अनुक्रमणिका.

प्रकर्ण	रोग औषध.	पृष्ठ-पान
१४०६	अथ ब्रह्मपाकनी वीधी.	५६७
१४०७	अथ मरीपाकनी वीधी.	५६८
१४०८	अथ आकुती केकु कर्यानो प्रकार.	५६९
१४०९	अथ माहात्मपाकमां पेहेलुं लांगचनुधी	''
''	'' घी काढवानी रीत्य.	५६९
१४१०	अथ माहात्मपाकनी रीत्य बे.	५७०
१४११	अथ मत्स्यांन घीनो प्रकार.	५७०
१४१२	अथ कोपरापाकनी वीधी.	५७१
१४१३	अथ गुंदरपाकनी वीधी. (२०६५२	५७१
१४१४	अथ अधालगणांधवानु पेटमांमळना.	५७२
१४१५	अथ नारीयेलेवानो प्रकार.	५७२
१४१६	अथ पारो मुरछवानी रीत्य.	५७३
१४१७	अथ कुंगआव्यानो प्रकार	५७३
१४१८	अथ नींमनारीकुवानो प्रकार.	५७३
१४१९	अथ मत्स्यम कुल्यबक्षापेर	५७३
१४२०	अथ नीर्व्वांधी केरवाणयानो प्रकार.	५७४
१४२१	अथ नगरकव्यानो प्रकार	५७५
१४२२	अथ कंकु कर्यानो प्रकार	५७५
१४२३	अथ स्वरसुध्य कर्वानुं.	५७६
१४२४	अथ षरस्लु सेवन वीधी	५७६
१४२५	अथ केरी बोर कर्यानो प्रकार.	५७७
१४२६	अथ गळामां कोल्यजीथाय छे तेनो प्रकार.	५७७
१४२७	अथ पांणी लाग्यानो प्रकार	५७७
१४२८	अथ कमळानो प्रकार.	५७८
१४२९	अथ गुप्तरहानो प्रकार.	५७८
	अथ मींणपानो प्रकार.	५७८
१४३०	अथ लुंक लाग्यानो प्रकार.	५७८
१४३१	अथ नाकनारोगनो प्रकार.	५७८

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अनुक्रमणिका.

प्रकर्ण	रोग-औषध	पृष्ठ-पाने
४३२	अथ उजडुणानो उपाय.	५७९
४३३	अथ अजरानो प्रकार	५७९
४३४	अथ ईडीनुं पचीथी छे	५७९
४३५	अथ कुल्लनारोगनो प्रकार.	५७९ ५८०
४३६	अथ लीलांमां घी डाहाडयानो प्रकार	५८०
४३७	अथ अहीण कयानो प्रकार.	५८०
४३८	अथ कोडकारुनो उपाय.	५८१
४३९	अथ अवाळारोग	५८१
४४०	अथ सलेष्मारोगनो प्रकार.	५८१
४४१	अथ कामरीनो कुर.	५८२
४४२	अथ अरुचनारोगनो प्रकार.	५८२
४४३	अथ भामलीनो रोग	५८२
४४४	अथ अविरुपीनरोगनो प्रकार.	५८३
४४५	अथ शारीर प्रकर्ण.	५८४
४४६	अथ वायुनुं लक्षण.	५९३
४४७	अथ पीत्तना लक्षण गुणस्थान	〃
〃	〃 नाम पंच तेनां गुण.	५९३
४४८	अथ कफना लक्षण गुण स्थान	〃
〃	〃 तेना पंचनाम	५९४
४४९	अथ नाडीकारण	५९५
४५०	अथ अस्थीकारण	५९५
४५१	अथ धमनीकारण.	५९५
४५२	अथ मांसपेशीकारण.	५९६
४५३	अथ कंडरानुं कारण	५९६
४५४	अथ रंध्रकारण.	५९६
४५५	अथ कुसानुं स्वरूप कारण.	५९६

For Private and Personal Use Only

अनुक्रमणिका.

प्रकरण	वीगतवार.	पृष्ठ-पाने
१४५६	अथ लींगनुं लक्षण.	५९७
१४५७	अथ चहनुं लक्षण.	५९७
१४५८	अथ अर्गीणां कारण लक्ष.	५९७
१४५९	अथ लींगनुं लक्षणकाण- श्लोक.	५९८
१४६०	अथ कर्पनुं लक्षण	५९८
१४६१	अथ शरीरपरीणाम लक्षण.	५९८
१४६२	अथ प्राणवायुनुं कारा- कर्म.	५९८
१४६३	,, मृत्यु लक्षण.	५९९
१४६४	अथ देहगुणचीरो.	५९९
१४६५	अथ सुख ने दुःख देहथवानां कारणो	६००
१४६६	अथ जगतनी उत्पातथा तत्वनां-	,,
,,	,, लक्षणो.	६०१
१४६७	अथ ज्ञानइंद्रीयो पतेनांम.	६०२
१४६८	अथ कर्मेंद्रीयो पंचनाम.	६०२
१४६९	अथ पंचभुत पंचकोष पंचज्ञानेइं-	,,
,,	,, द्रीपंच कर्मेंद्री. ओरुद	६०३
१४७०	अथ पुरुषनां लक्षण.	६०३
१४७१	अथ प्रकृति लक्षण.	६०४
१४७२	अथ कालनुं लक्षण.	६०४
१४७३	अथ महतत्वनां लक्षण अथचापीत	,,
,,	,, नां लक्षण.	६०४
१४७४	अथ अहंकारनुं लक्षण.	६०५
१४७५	अथ मननुं लक्षण.	६०५
१४७६	अथ बुद्धिलक्षण	६०५
१४७७	अथ चीत्तवृत्तिलक्षण. तथाज्ञान	
,,	,, देखनीत्रीपुटी	६०५
१४७८	अथ त्वचा लक्षण देखनेज्ञांन.	६०६

प्रकर्ण	रोग औषध	पृष्टपाने
१४७९	अथ चक्षुलक्षण देवने ज्ञान	६०६
१४८०	अथ रसनालक्षण देवने ज्ञान.	६०६
१४८१	अथ घ्राणेन्द्रियलक्षण ज्ञान देव	६०६
१४८२	अथ कर्मेन्द्रिय कर्मदेव	६०६
१४८३	अथ हस्तइन्द्रिकर्म देव.	६०६
१४८४	अथ पगकर्मेन्द्रियदेवनेकर्म	६०७
१४८५	अथ शीषनुं लक्षण देवने कर्म	६०७
१४८६	अथ गुदाइन्द्री देवने कर्म	६०७
१४८७	अथ शब्द लक्षण.	६०७
१४८८	अथ स्पर्शनुं लक्षण	६०७
१४८९	अथ रूपनुं लक्षण	६०७
१४९०	अथ रसनुं लक्षण	६०८
१४९१	अथ गंधनुं लक्षण	६०८
१४९२	अथ पृथ्वीनुं लक्षण.	६०८
१४९३	अथ जलनुं लक्षण	६०८
१४९४	अथ तेजनुं लक्षण.	६०९
१४९५	अथ वायुनुं लक्षण	६०९
१४९६	अथ आकाशनुं लक्षण.	६०९
१४९७	अथ देहु लक्षण.	६०९
१४९८	अथ स्थुलदेहना तत्वोनुं कोष्टक.	६११
१४९९	अथ पंचभुतनीलाक्षण वर्णन.	६११
१५००	अथ पंचज्ञानेन्द्रीने पंचकर्मेन्द्रीनुं कोष्टक	६१३
१५०१	अथ स्थुलदेह रूप प्रकृतिनो तेना आश्रय.	६१३
१५०२	अथ देहगुण.	६१५
१५०३	अथ सुक्ष्मदेहना पचीश रूप प्रकृतिना ज्ञा	

For Private and Personal Use Only

अनुंक्रमणिका·

प्रकर्ण	रोग औषध·	पृष्ट·पांनुं
	नपुंसक·	६२२
१५०४	अथ सुस्मेहुनां आठ अंग नपुंसकलक्षण छे	६२२
१५०५	अथ कारण हेतुनां अंश नपुंसक·	६२३
१५०६	अथ माहाकारण हेतुनुं रूप·	६२६
१५०७	माहाकारणतत्व·८·नो· अथमप्रकार	
,,	,, ण हेतुनुं नपुंसक·	६२९
१५०८	अथ व्याधी नीर्णयनांम·	६३७
१५०९	अथ असाध्य व्याधी तजवानां तेनां नांम·	६३८
१५१०	अथ वैद्यरीती·	६३९
१५११	अथ वैद्यने पुछवानुं प्रश्न·	६४२
१५१२	अथ मुजपाक पर तथा गरमी पर तथा-	
,,	,, मोचास्यापर आख्यायिराजो प्रस्त छे	६४३
१५१३	अथ गरमी करवानो उपाय·	६४४
१५१४	अथ सुधासंप्रीत ग्रंथनी समाप्ती·	६४४
१५१५	अथ सुधासंप्रीतग्रंथनी अनुक्रमणीका·	६४५
	उपर मणांने समाप्त थएछे·	६१०

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

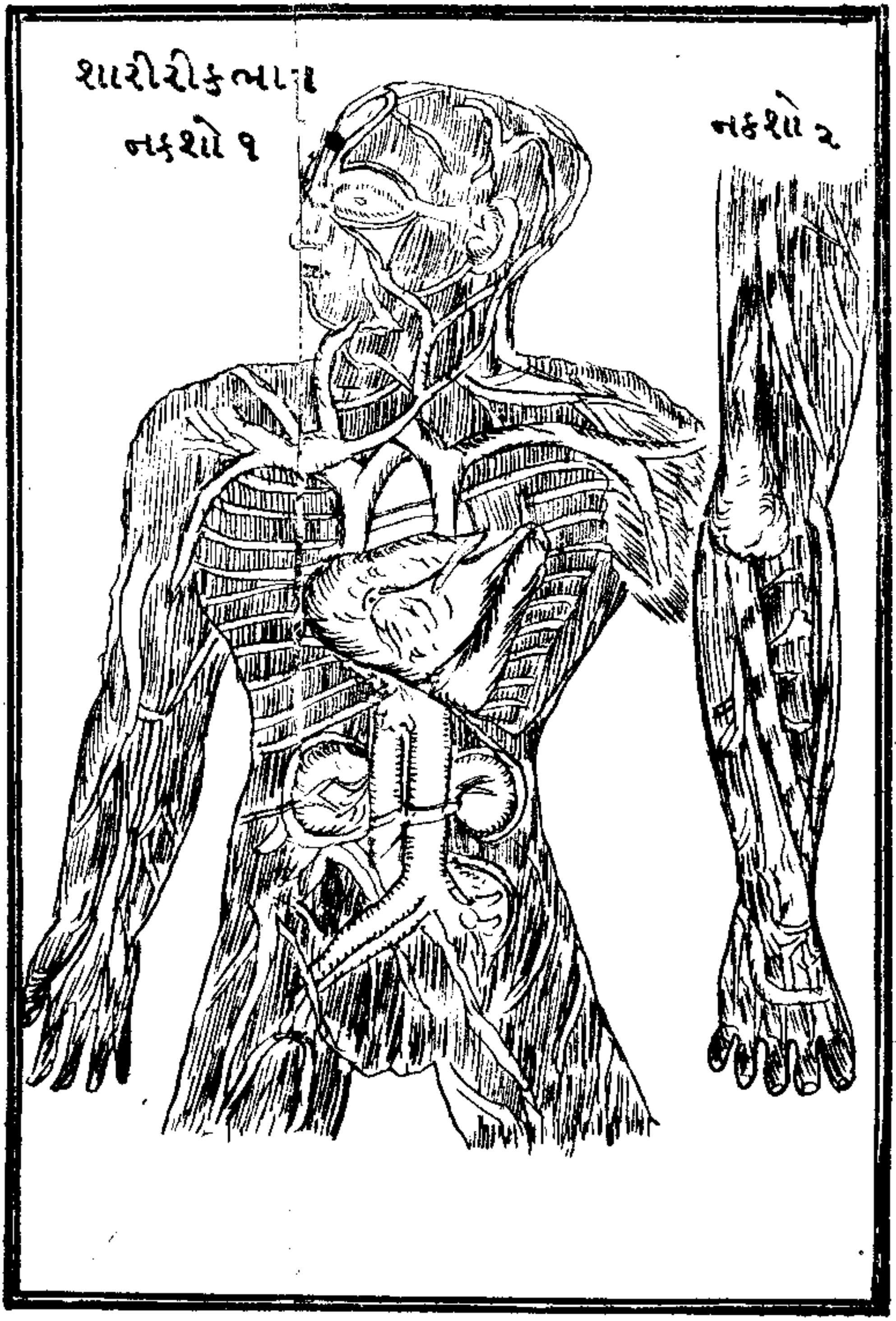

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

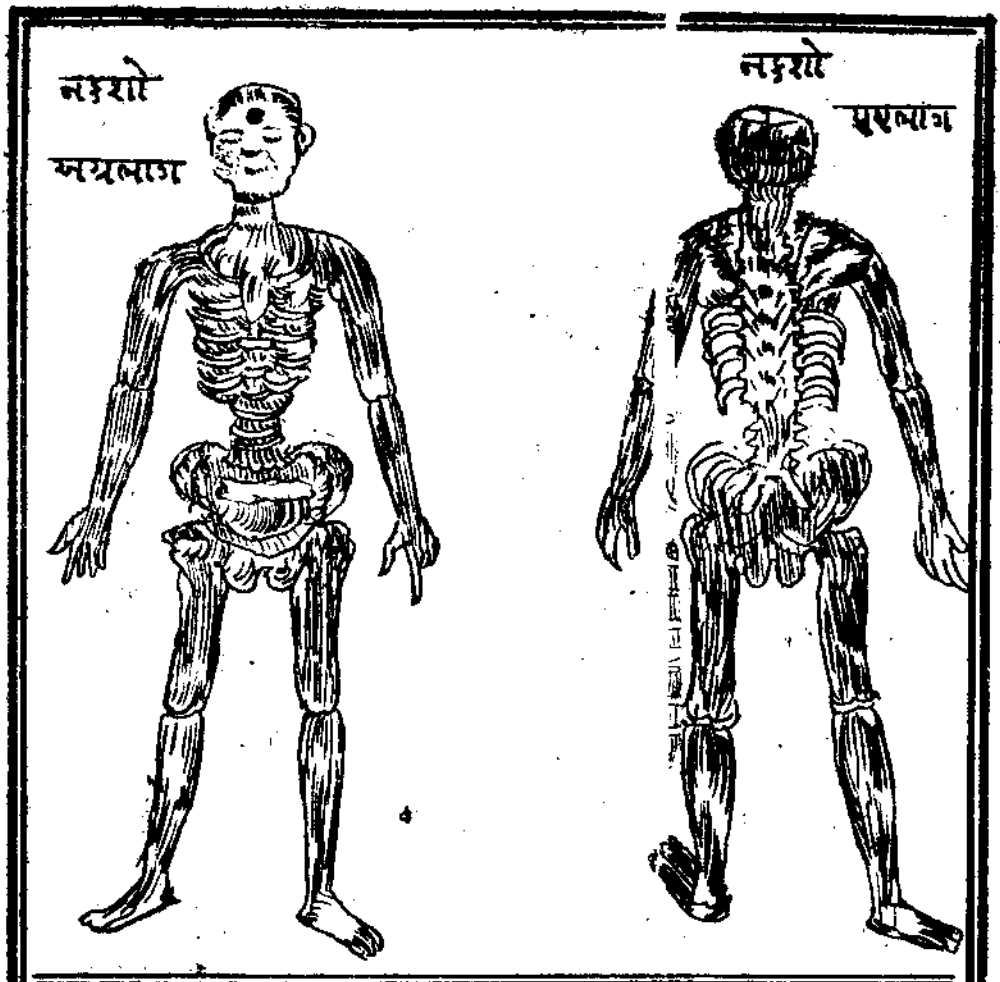

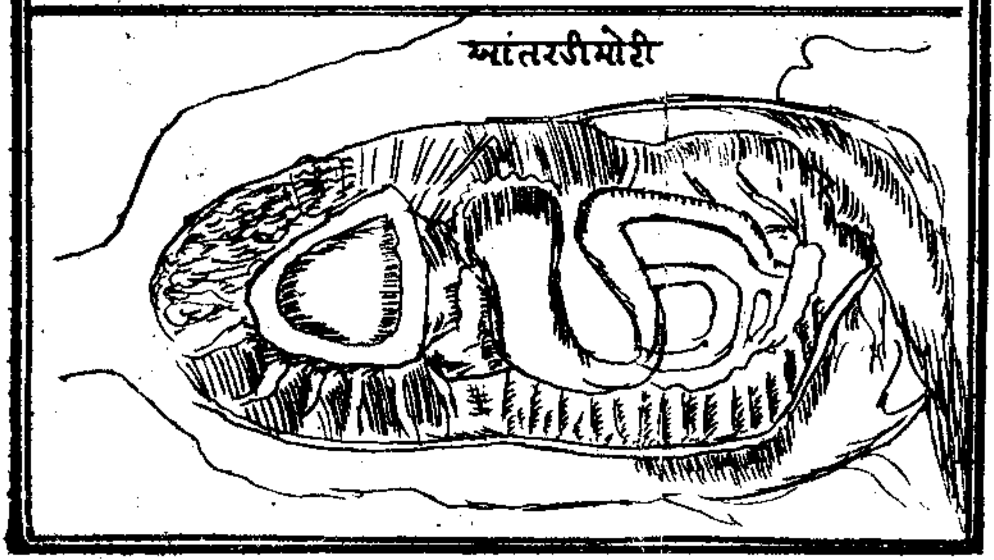

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

र्भस्थानमां अेक संतान

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

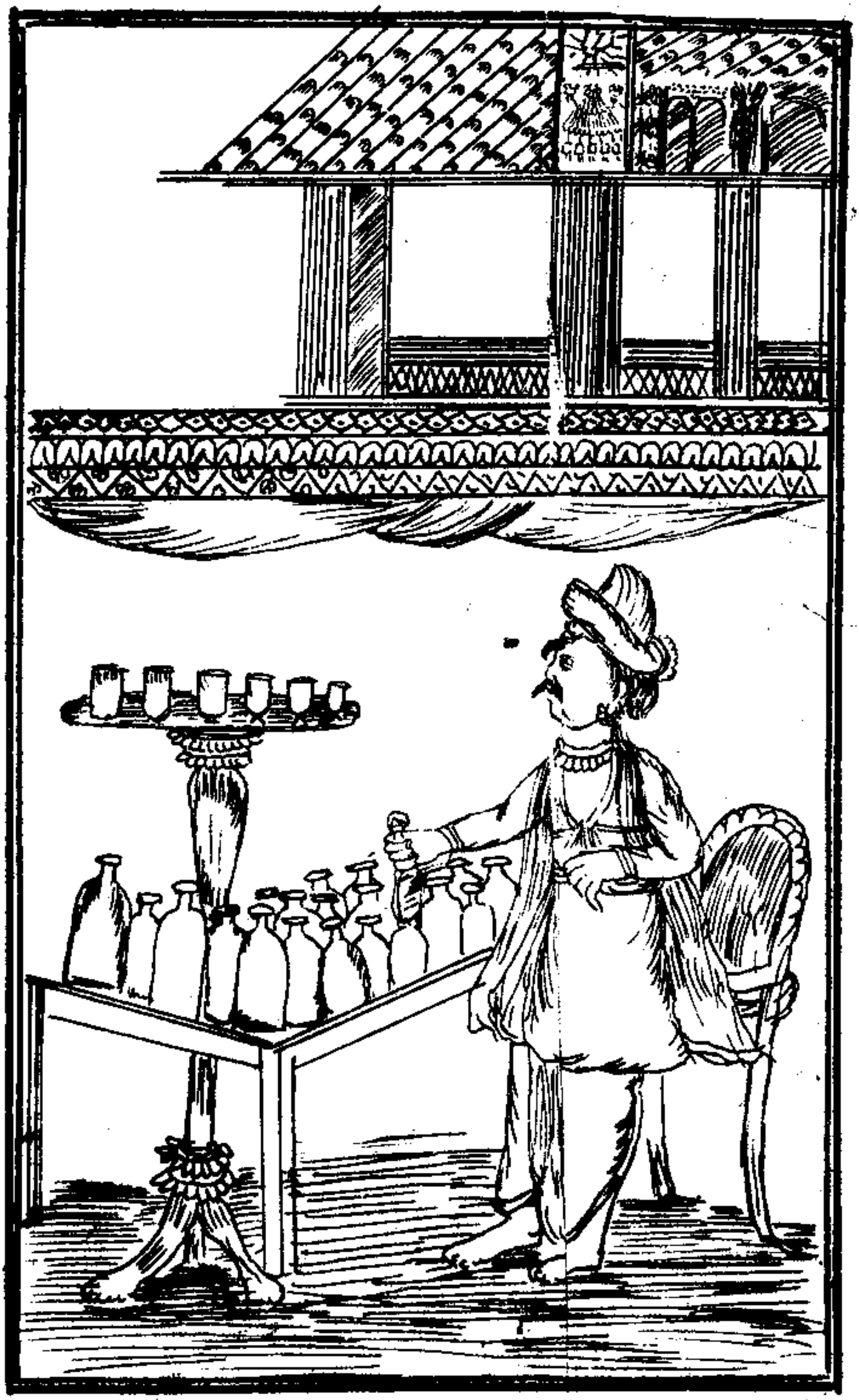

For Private and Personal Use Only

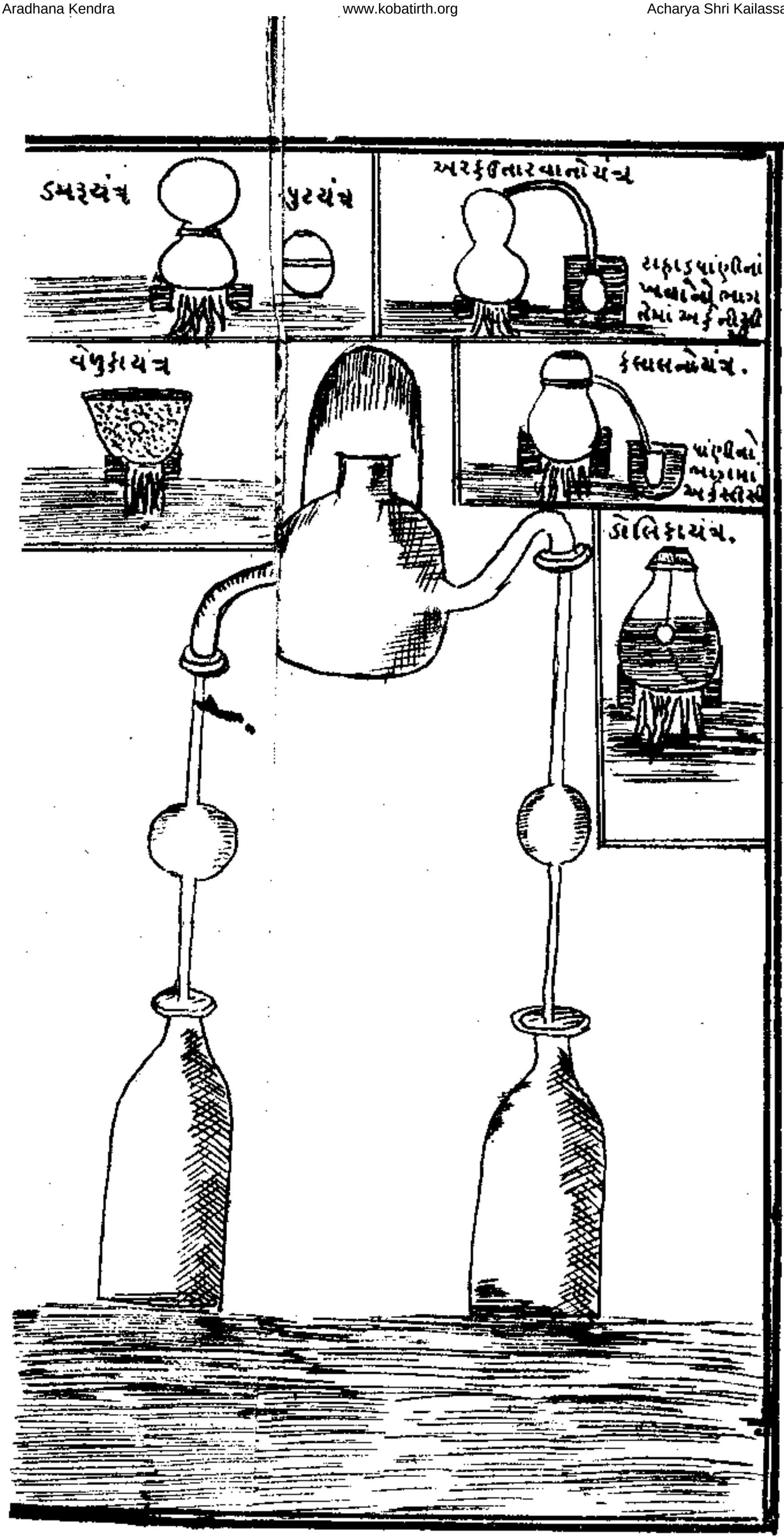
ડમરૂયંત્ર
પુટયંત્ર
અરકઉતારવાનોયંત્ર
ડોલિકાયંત્ર.

For Private and Personal Use Only

गर्भस्थानमां बेसंत ।

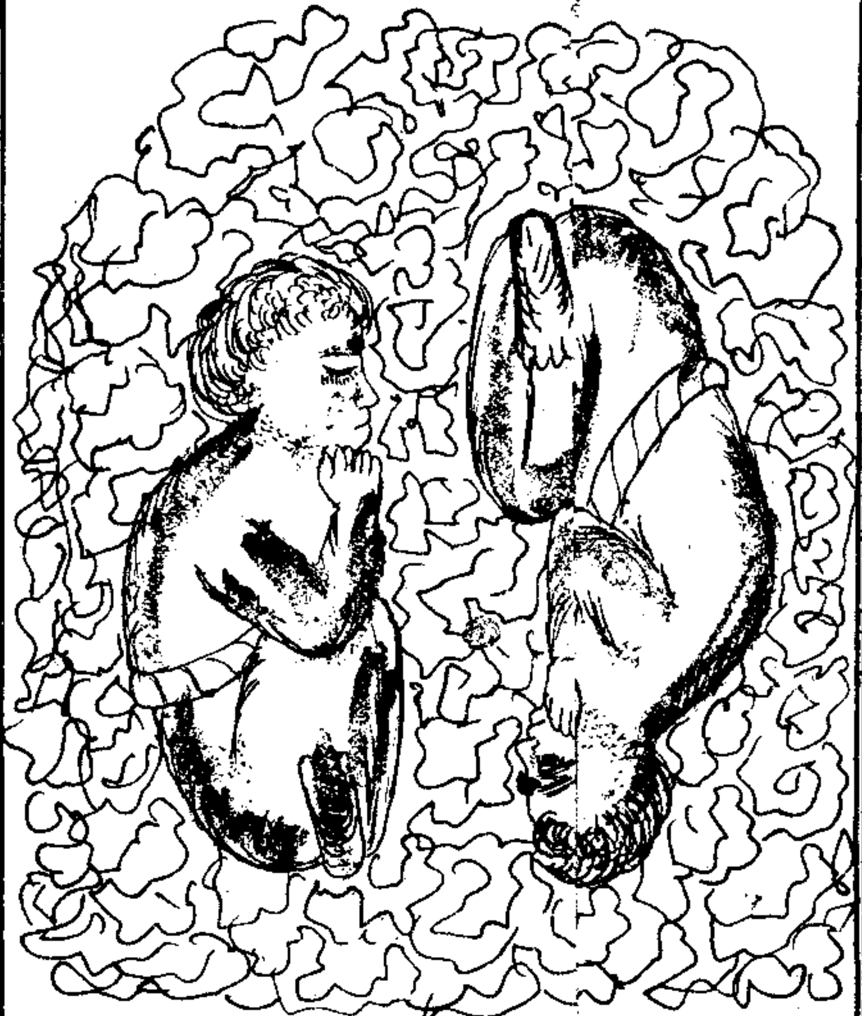

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

इतिसुधासंग्रीत् वैद्यशास्त्र
गंथसमाप्तेयं:

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

Serving JinShasan
046228
gyanmandir@kobatirth.org

For Private and Personal Use Only